WILLIAM L. SHIRER

NAZİ İMPARATORLUĞU 1

DOĞUŞU • YÜKSELİŞİ • ÇÖKÜŞÜ

İNKILÂP

NAZİ İMPARATORLUĞU DOĞUŞU, YÜKSELİŞİ VE ÇÖKÜŞÜ

BİRİNCİ KİTAP

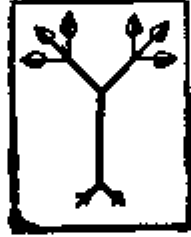
Temmuz 1968

İkinci Baskı: Mart 1970

WILLIAM L.SHIRER

Doğuşu, Yükselişi ve Çöküşü

Türkçesi; RASİH GÜRAN

YAYINEVİ

ÇEVİRENİN ÖNSÖZÜ

İkinci Dünya Savaşı, aradan 27 yıl geçmiş olmasına rağmen, bütün insanlık için hâlâ büyük bir önem taşıyor.

Herşeyden önce, yaşadığımız çağdaki uluslararası ilişkilerin temeli Birleşmiş Milletler, İkinci Dünya Savaşında kurulmuştur, Bu bakımdan, İkinci Dünya Savaşını, bu savaşın amacını, geçirdiği aşamaları, devletlerarası ilişkilere getirdiği yenilikleri bilmeden, günümüzün olaylarını, çatışmalarını anlamak mümkün değildir,

İkinci Dünya Savaşının günümüz için önemli olan başka bir özelliği de, bu savaşın halkların Nazizm, Faşizm ve emperyalizme karşı dünya çapında girişmiş oldukları bir savaş olmasıdır. Milyonlarca insan bu savaşta yalnızca Faşizmi, emperyalizmi ve militarizmi yeryüzünden kaldırmak için canlarını verdi. Ne yazık ki, bu, sefer de Amerika'nın öncülüğünü ettiği yeni emperyalizm ve Faşizm, bugün bu gerçeği unutmuş görünüyor, insanlığı daha korkunç bir Üçüncü Dünya Savaşma sürüklemeye çalışıyor. Vietnam'dan Yunanistan'a kadar dünyanın birçok bölgelerinde başlamış olan bu savaş, aslında Birleşmiş Milletler ülküsünü katilarıyla yaratan emperyalizm ve Faşizm düşmanı barışsever halklarla, bu ülküyü zaman zaman, şurada burada, sinsice ve bozan da açıkça çiğneyen ve dünyada Faşizmi ve emperyalizmi yeniden kurarak üçüncü büyük felâketi hazırlamaya çalışan sömürücü güçler arasmda olmaktadır. İnsanlığı bu sefer

daha da ağır bir felâkete sürükleyenlerin, Bitler ve hempalarıyla Nazi Almanya-sının akıbetine uğrayacaklarından kimsenin kuşkusu olmasın!

Bu konuda en ufak bir kuşkusu olanlara bu kitabı okumalarım salık veririm. Bu bir hikâye kitabı değildir, insanlığın daha dün geçirdiği büyük felâketin, inanılmayacak korkunç bir kâbusun, gerçek ve belgelere dayanan bir tarihidir.

Deli bîr Hitler’in kanlı kişiliği çevresinde, bütün ayrıntılarıyla ve en gizli belgeleriyle anlatılan ve bugün bütün dünyada milyonlarca insan tarafından okunan bu savaş hikâyesinin, her yerde olduğu gibi, bizde de dünya sorunlarını temelinden anlamak isteyen, Nazizme, emperyalizme, gericiliğe karşı, barış ve bağımsızlık için savaşan her Türk’ün, bugün de, yarın da tekrar okuyup güçleneceği bir tarih kitabı olacağına inanıyorum.

Rasih GÜRAN

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ KİTAP

ADOLF HİTLERİN YÜKSELİŞİ

Almanların, teker teker saygıya değer insanlar oldukları, ama biraraya geldiklerinde kötüleştikleri aklıma geldikçe derin bir acı duyarım.

GOETHE

Hitler, Almanya'nın alınyazısıydı, önlenemezdi.

FELD . MAREŞAL WALTHER VON BRAUCHITSCH, 1938 . 41 yıllarında Alman Ordusu Başkomutanı.

Üzerinden bin yıl geçse bile Almanya suçluluktan kendini kurtaramaz.

HANS FRANK, Polonya Genel Valisi, Nuremberg'de asılmadan Önce söylediği son söz.

Geçmişi unutanlar, onu yeniden yaşamaya mahkûmdurlar.

SANTAYANA

ÖNSÖZ

Nazilerin iktidarda bulundukları kısa sürenin ilk yarısında Almanya'daydım; orada çalışıyordum. Adolf Hitler'in, bu büyük ama aldatılmış ulusun diktatörü olarak iktidarını nasıl sağlamlaştırdığını, sonra bu ulusu nasıl savaşa ve istilâya sürüklediğini kendi gözlerimle gördüm. Buna rağmen yine de böyle bir kitabı yazmak istemezdim, eğer İkinci Dünya Savaşının sonunda tarihte o zamana kadar görülmemiş bir olay yer almasaydı.

Olay şu; Alman hükümeti ile hükümete bağlı dairelerin en gizli arşivleri ele geçirilmişti. Belgeler arasında Dış işleri Bakanlığı, Ordu ve Donanma, Nasyonal Sosyalist Partisi ve Heinrich Himmler gizli polisinin evrakı vardı. Bence, şimdiye kadar hiç bir tarihçinin eline bu kadar zengin bir hazine geçmemişti. Eskiden büyük bir devlet savaşta yenilse ve, 1918'de Alman ve Rusya'da olduğu gibi, yeni bir hükümet ihtilâlle iş başına gelse bile eski evrak yine gizli tutulur, an-

eak yeni rejimin işine yarayacak olanlar sonradan açıklar nırdı.

Naziler 1945 ilkbaharında birdenbire yıkılınca yalnız koskoca bir evrak hâzinesi değil, ondan da daha değerli bir sürü malzeme geçti ele: özel günceler, çok gizli söylevler, toplantı raporları ve yazışmalar, hattâ Hermann Goering'in Hava Bakanlığında kurduğu özel dairece kaydedilmiş Nazi liderlerinin telefon konuşmaları.

General Franz Haider, Örneğin, büyük bir günce tutmuş. Bu günceye, yalnız gün gün değil, bir gün içinde bazen saat saat de, Gabelsberger stenosuyla kayıtlar düşmüş. 14 Ağustos 1939 ile 24 Eylül 1942 tarihleri arasındaki donemde Ordu Genel Kurmay Başkanı olduğu sırada geçen olaylar için bulunmaz bir kaynak bu günce. Bu dönemde Haider, Hitler ve öteki Nazi liderleriyle hergün temas halindeydi. Bu günce elbet-teki elde olanların en önemlisi; ama değerli olan başka günceler de var: Propaganda

Bakam ve Hitler’in en yakın parti arkadaşı Dr. Joseph Goebbels ile Silâhlı Kuvvetler Yüksek Komutanlığı Harekât Dairesi (OKW) Başkanı General Alfred Jodl’un tuttukları günceler bunlar arasında. OKW’nin ve Donanma Yüksek Komutanlığının tuttuğu günceler ayrı. Coburg yakınlarındaki Schloss Tambaeh’da ele geçirilen Alman Donanma arşivine ait altmış bin dosyada, Alman Donanmasının kurulduğu 1868 tarihinden, dosyaların ele geçirildiği 1945 Nisanına kadar hemen hemen bütün gemi sinyalleri, juraal-ları, günceleri, muhtıraları vb. var.

Berlin’den gelecek emir üzerine yakılmak amacıyla çeşitli şatolarda ve Harz dağlarındaki madenlerde bekletilirken Amerikalılar tarafından ele geçirilen Alman Dış îşleri Bakanlığının 485 ton tutan evrakı, yalnız Nazi İmparatorluğunu değil, Weimar Cumhuriyetini ve Bismarck’m kılrduğu İkinci Alman İmparatorluğunu da kapsamaktadır. Nazi belgeleri Amerika’nın Virginia eyaletinin Alexandria şehrinde bulunan büyük bir askerî depoda savaştan sonra yıllarca, mühürlü olarak bekleri t ildi. Hükümetimiz bu belgeler arasında tarih bakımından önemli bir şeyler olup olmadığını araştırmak için sandıklan açmak zahmetine katlanmadı. Sonunda, 1951’de, yâni dosyaların ele geçirilişinden on yıl sonra, American Historical As-sociation’m (Amerika Tarih Kurumunun) teşebbüsü ve daha birkaç Özel kurumun yardımıyla A!exandria’daki evrak açıldı. Çok az sayıda bilgin yanlarına aldıkları birkaç kişi ve ufak tefek cihazlarla dosyaları taramaya ve evrakın fotoğraflarını çekmeye başladılar. Dosyaların içinde neler yoktu! Ama hükümet, dosyaları Almanya’ya bir an önce göndermek için acele ediyordu.

Hele Hitler’in karargâhında günlük askerî durum üzerindeki görüşleri ve yapılan ilk savaş sırasında Nazi komutanlarının eski parti arkadaşlarıyla yaptıkları masabaşı sohbetlerinin tam- metinleri çok zengin belgelerdi. Bu belgelerden birincisi, Amerikan 101’inci Hava Tümeninden bir haberalma subayı tarafından Berchtesgaden’de Hitler'in yanmamış evrakı arasında, İkincisi de Martin Bormann’ın kâğıtları arasında bulunmuştu.

Ele geçirilen yüzbinlerce Nazi belgesi, bellibaşh Nazi suçlularının mahkemelerinde tanıt olarak kullanılmak üzere Nu-remberg’te bir araya getirildi. Mahkemenin ilk kısmım izlediğim sırada, ifadelerin ve belgelerin suretlerini, sonradan yayımlanan kırk iki cildi, ve son olarak yayımlanan on

beg' ciltlik serideki belgelerin metinleri de, içinden evrak ve ifade çıkarılmış olmasına rağmen, çok değerlidir.

Bu eşsiz belge hazînesinden ayrı olarak bir de Alman subaylarının, parti ve hükümet memurlarının uzun sorguları ve Çeşitli savaş - sonu mahkemelerinde yeminli olarak verdikleri ifadeler var. Bütün bunlar, sanırım, şimdiye kadar hiç bir savaş sonunda bu gibi kaynaklardan elde edilmiş bilgilerden değildir.

Bu kadar çok belgeyi elbetteki okumadım. Bir tek insanın

başaracağı iş değil bu. Ama elimde herhangi bir endeks ol-madiği için yavaş yavaş, tıpkı zengin bir bağın içine dalan işçiler gibi, bu belgelerin büyük bir kısmım okudum.

Naziler zamanında Almanya'da bulunmuş olan bizim gibi gazetecilerle diplomatların Nazi İmparatorluğunun perde gerisinde olup bitenlerden çok az haberi olması şaşılacak şey. Totaliter bir diktatörlük, niteliği gereği, büyük bir gizlilik içinde çalışır ve bu gizliliği dışardakilerin meraklı gözlerinden nasıl saklayacağım bilir. Nazi İmparatorluğunda geçen bir çok açık, heyecanlı ve çoklukla insanı kızdıran olaylan yazmak ve anlatmak kolaydı: örneğin HİtIer'in iktidara gelişi, Reichstag yangını, Roehm'e karşı girişilen kanlı temizleme hareketi, Avusturya ile yapılan Anschluss, Chamberlain'in Münih'te teslim olnjası, Çekoslovakya'nın işgali, Polonya, İskandinavya, Batı, Balkanlar ve Rusya saldırılan, Nazi işgalindeki ülkelerde terör, toplama kamplan ve Yahudilerin tasfiyesi... Ama gizlice verilen önemli kararları, entrikaları, ihanetleri, bunla-nn yarattıkları tepkileri ve sapmaları, sahne gerisindeki belli başlı aktörlerin oynadığı rolleri, bunların kullandıkları terör-ve bu terörü örgütleme tekniğini, bütün bunları ve daha da birçok şeyi Alman gizli evrakı karıştırılıncaya kadar öğrenemedik.

Nazi İmparatorluğu konusunda bir tarih yazmanın çok erken olduğunu, bu görevi, bu dönemi daha uzaktan görebilecek ilerideki kuşak yazarlarına bırakmanın daha doğru olacağım düşünenler olabilir. Bu görüşün Özellikle Fransa'da tutulduğunu araştırma yapmak üzere Fransa'ya gittiğim zaman anladım. Tarihçilerce en yakın olarak ancak Napolyon çağının ele alınabileceğini bana söylediler.

Görüş pek yanlış sayılmaz. Tarihçilerin çoğu bir ülkenin, bir imparatorluğun, bir çağın hikâyesini yazmaya başlamadan Önce elli yıl ya da yüz yıl ve belki de daha çok, beklemişlerdir. Ama bunun nedeni, en çok, ilgili belgelerin ortaya çıkması ve kendilerine güvenilir bir kaynak sağlaması değil midir? Tarihçiler böyle bir durumda bir görüş açısı elde ederler ama zamanın hayatını ve havasım bilmedikleri ve yazdıkları

tarihse) kişileri tanımadıkları için acaba bir şeyler kaybetmiş olmazlar mı?

j£ İlk olarak Naziler olayında, bütün belgesel malzeme İmparatorluğun yıkılması sırasında ele geçmiş ve o sırada hayatta kalan bütün askerî ve sivil liderlerin idamlarından önce verdikleri ifadeler bu malzemeyi zenginleştirmiştir. Bu kadar zengin kaynaklar ele geçince, Nazi Almanyasımn ve bu Almanya'yı yönetenlerin ve hepsinden önce Aldolf Hitler'in görünüş ve davranışları hâlâ kafamda taptaze yaşarken, ne olursa olsun diyerek, Üçüncü Alman İmparatorluğunun nasıl yükseldiğini ve nasıl yıkıldığını anlatan bir tarih kitabı yazmağa kalkıştım.

Şimdiye kadar yazılan tarih kitaplarının en büyüklerinden birini yazmış olan Tucidides, Peîoponez Savaşları Tarihi'-nde şöyle der: «Bütün savaşı yaşadım; olayları anhyacak ve gerçeği bulmak için olaylara bütün vaktimi verecek yaştaydım.»

Hitler Almanyası konusunda gerçeği öğrenmenin çök zor olduğunu ve her zaman da mümkün olmadığını gördüm. Bir sürü malzemenin ele geçmesinden sonra gerçeğe yaklaşmak yirmi yıl öncesinden daha kolaydı. Ama malzemenin çokluğu da çoğu zaman işleri karıştırıyordu. Aynca insanların tuttuğu kayıtlarda ve verdikleri ifadelerde çok şaşırtıcı çelişmeler vardı.

Kendi yaşantımın ve yetişmemin yarattığı saplantıların zaman zaman bu kitabm sayfalarına sızacağı şüphesizdir. Ben, prensip olarak, totaliter diktatörlükleri sevmem. Hele içinde yaşadıktan ve insan ruhu üzerindeki çirkin saldırısını gördükten sonra diktatörlükten büsbütün tiksindim. Böyle olmakla birlikte, bu kitapla iyice tarafsız kalmaya, yalmzca olayları konuşturmaya ve olayların kaynaklarını göstermeye çalıştım. Hiç bir olay, hiç bir alıntı uydurulmuş değildir. Hepsi de belgelere, görgü tanıklarının

ifadelerine ya da kendi kişisel gözlemime dayanmaktadır. Elde belge bulunmadığı zaman biraz

yoruma kaçmak zorunda kalınca, bunun böyle olduğunu açıkça belirttim. r

Yorumlarım elbetteki birçok kimselerce tartışılacaktır. Bundan kaçınılmaz. Kişi kusursuz olmaz. Bu kitaba daha bir açıklık ve daha bir derinlik vermek için yaptığım bu yorumlar yalnızca belgelerin, edindiğim bilgilerin ve geçirdiğim yaşantının beni vardırdığı son sonuçlardır.

Adolf Hitler, İskender, Sezar ve Napolyon tipindeki serüvenci - fatihlerin belki de sonuncusudur ve Nazi İmparatorluğu da eski Fransa'nın, Roma'nm ve Makedonya'nın yolundan gitmiş son imparatorluktur. Hidrojen bombasının, balistik füzelerin ve aya kadar gidecek roketlerin birdenbire işe karışması, tarihin hiç olmazsa bu aşamasını kapanuş bulunuyor;

Çağımızda eski silâhların yerini daha öldürücü silâhlar aldı. Eğer bir savaş çıkacak olursa, bu ilk saldırgan savaşı intihara kararlı deliler elektronik bir düğmeye basmakla başlatacaklar, Ama bu savaş uzun sürmeyecek, ve başka bir savaş da olmıyacak. Çünkü artık ne fatihler, ne de fetihler kalacak; yalnızca boş bir gezegen ve üzerinde yanmış insan kemikleri... hepsi o kadar.

BİRİNCİ KİTAP

ADOLF HİTLER'İN YÜKSELİŞİ

söylentiler dolaşıyordu; çoğu da boş değildi bunların: Başkomutan General Kurt von Hammerstein ile çatışma halinde bulunan Schleicher'in, Potsdam garnizonunun yardımıyla, Cumhurbaşkanını tutuklamak ve askerî bir diktatorya kurmak üzere bir hükümet darbesi hazırladığı bildiriliyordu. Bir Nazi darbesinden de korkuluyordu. Polisteki Nazi taraftarlarından yardım gören Berlin hücum taburları, Cumhurbaşkanlığı Sarayının bulunduğu ve bakanlardan çoğunun oturduğu Wilhelmstrasse'yi ele geçireceklerdi. Genel bir grev söylentisi de vardı. 29 Ocak Pazar günü yüzbin kadar işçi Berlin'in merkezinde Lustgarten'de toplanmış ve Hitler'in Başbakan olmasına karşı gösteri yapmıştı. İşçi liderlerinden biri, Hitler yeni hükümetin başkanı olarak ilân edildiği takdirde, Ordu ile örgütlenmiş işçilerin ortak bir

harekete geçmelerini teklif etmek üzere General von Hammerstein ile ilişki kurmaya çalışmıştı (1) (*). Nitekim önce de, 1920'de Kapp darbesi sırasında, hükümet başkentten kaçtıktan sonra, Cumhuriyeti genel bir grev kurtarmıştı.

Hitler, Pazarı Pazartesiye bağlıyan gece, Başbakanlık binasının bulunduğu cadde üstündeki Reichskanzlerplatz'da, Kaiserhof otelindeki odasında, sabaha kadar dolaşıp durdu (2). Bütün sinirliliğine rağmen artık vaktinin geldiğine iyice inanıyordu. Çünkü, bir aydanberi Papen'le ve öteki tutucu sağ liderlerle gizli konuşmalar yapmıştı: Uzlaşacaktı, ister istemez. Nazilerden oluşan bir hükümet kuramıyacaktı. Ancak Nazi olmayan ama Weimar rejiminin ortadan kaldırılması konusunda kendisi ile anlaşmış bir koalisyon hükümetinin Başbakanı olabilecekti. Öteyandan, sert ve yaşlı Cumhurbaşkanı kendisini önliyecek gibi görünüyordu. O önemli hafta tatilinden daha iki gün önce, aksaçlı ihtiyar Feld - Mareşal, "bu AvusturyalI çavuşu" Almanya'nın Başbakanı yapmak niyetinde olmadığım Savunma Bakam General von Hammerstein'e söylemişti. (3)

(*) Parantez içindeki numaralı notlar için kitabın sonuna bakınız.

Ama Cumhurbaşkanı, Cumhurbaşkanlığı Devlet Sekreteri olan oğlu Binbaşı Oskar von Hindenburg ile Papen'in ve öteki saray erkânının etkisiyle yavaş yavaş yola geliyordu. Seksen altı yaşındaydı, hafızası da artık zayıflamıştı. 29 Ocak Pazar günii öğleden sonra Hitler, Goebbels ve öteki yardımcıları ile çay içerken, Reichtag Başkanı olan ve Nazi Partisinde Hitler'-den sonra gelen Hermann Goering içeri girdi ve ertesi günü Hitler in Başbakan ilân edileceğini kesin olarak bildirdi. (4)

30 Ocak 1933 Pazartesi günü öğleden az önce Hitler, otomobile binerek Hildenburg'la konuşmak üzere Başbakanlık binasına geldi. Bu konuşma hem kendisinin, hem Almanya'nın, hem de bütün dünyanın ahnyazısım tâyin edecekti;. Roehm, ve Goebbels ile öteki Nazi şefleri, Kaiserhof'un penceresinden Başbakanlığın kapısını gözlüyorlar, Hitler'in kapıdan nasıl çıkacağım merak ediyorlardı. Goebbels, «Başan kazanıp kazanmadığını yüzünden anlayabilecektik,» diye yazar. O sıralarda bile iktidara geçip geçmiyeceklerinden emin değillerdi. Goebbels güncesinde, «Yüreklerimiz kuşku, umut, neş'e ve cesaretsizlik duyguları arasında dolaşıp duruyordu,»

der. «Bütün kalbimizle büyük mucizeye inancımızı yitirdiğimiz oluyordu.» (5)

Birkaç dakika sonra mucize ile karşılaştılar. Gençliğinde Viyana’da serseri serseri dolaşmış olan, Birinci Dünya Savaşının bu bilinmeyen ve savaş -sonunun kötü günlerinde Münih’te işsiz dolaşan eri, Birahane Darbesinin bu biraz komikçe lideri, Alman bile olmayan bir AvusturyalI palavracı, daha kırk üç yaşındaki bu Şarlo bıyıklı adam, Almanya’nın Başbakanlığına atanmıştı.

Otomobille hemen az ilerideki Kaiserhof’a geldi; iktidara giden zor yolda o güne kadar kendisine yardım etmiş olan eski kafadarları, Goebbels, Goering, Roehm ve öteki Nazilerle buluştu. Goebbels güncesinde, «Hiç bir şey söylemiyordu, biz de susuyorduk,» diyor, «ama gözleri yaşlıydı.» (6)

O akşam Nazi hücûm taburları zaferi kutlamak üzere gece yarışma kadar büyük fener alayları düzenlediler. Çılgınca ba-girip çağırdılar. Onbinlercesi disiplinli yürüyüş kollan halinde Tiergarten’den çıktılar, Brandenburg kapısının büyük zafer tâki altından geçtiler, Wilhelmstrasse’ye indiler. Bandolar güm güm eski savaş havaları çalıyor, yeni Horst Wessel türküsünü ve Almanya kadar eski türküleri söylüyorlar, uygun adımla ayaklarını asfalta vura vura yürüyorlardı. Ellerinde tuttukları meşaleler gecenin içinde parlak bir şerit gibi uzayıp gidiyor, kaldırımlarda biriken halkı çoşturıiyordu. Hildenburg, sarayının penceresinden yürüyüş halindeki kalabalığı seyrediyor, bastonu ile askerî marşların temposunu tutuyor, sonunda Alman geleneğine uygun bir şekilde halkı ayaklandıran bir Başbakan bulduğundan ötürü herhalde seviniyordu. Bu ihtiyar adamın, bu bunak yaşta, yaptıklarının farkında olup olmadığı şüpheli. Ancak az sonra Berlin’de, daha çok uydurulmuşa benzeyen şöyle bir hikâye anlatılmaya başlandı: geçit resminin ortasında Hıldenburg eski bir Generale dönmüş ve şöyle demiş: «Bu kadar çok Rus esiri aldığımızı bilmiyordum.»

Wilhelmstrasse’nin az aşağısında Adolf Hitler Başbakanlığın açık penceresinde duruyor, heyecan ve sevinç içinde, yukarı aşağı dans eder gibi gidip geliyor, durmadan kolunu kaldırıp Nazi selâmı veriyor, gözleri yeniden yaş doluncaya kadar gülümsüyor, gülüyordu.

Bir yabancı gözlemci de o akşamki olayları başka bir açıdan görüyordu. Fransız Elçisi André François - Poncet şunları' yazıyor: «Ateş seli Fransız Elçiliğinin önünden geçiyor; bu ışıklı uyanışı, kalbim bir ön sezi ile dolu, sıkıntılı sıkıntılı seyrediyorum.» (7)

. Goebbels geceleyin saat 3’de evine yorgun argın ama mutlu dönüyor. Yatmadan önce güncesine şunları yazıyor: «Sanki bir düş, bir peri masalı... Yeni Alman İmparatorluğu doğdu. On dört yıllık çalışma zaferle taçlandı. Alman ihtilâli başladı!» (8)

Hitler 30 Ocak 1933’de, yeni doğan Alman İmparatorluğunun bin yıl süreceğini soyliyerek övünüyordu (9). Nazi sözcüleri de İmparatorluğa sık sık “Bin - yıllık İmparatorluk“ adını veriyorlardı. İmparatorluk ancak on iki yıl, dört ay sürdü, ama tarihin bu küçücük süresi içinde bütün dünyada o zamana kadar görülmemiş sarsıntılar yarattı. Alman halkını bin yıldanberi görmediği bir güce eriştirdi. Bir ara Almanları Atlantikten Volga’ya, Kuzey Kop’tan Akdenize kadar uzayan bir İmparatorluğun efendileri yaptı ve sonra bir dünya savaşının sonunda onları felâketin ve yıkıntının derinliklerine kadar indirdi. Alman halkı bu savaşı soğukkanlılıkla kışkırtmıştı ve savaş sırasında istilâ edilen ülkelerde bir terör yönetimi kurmuştu. Yeni İmparatorluk, insanları ve insan ruhlarını sistemli bir şekilde imha etmekte geçmiş çağların barbarlığını gölgede bırakmıştı.

Üçüncü Alman İmparatorluğunu kuran, bu İmparatorluğu merhametsizce ve, çoğu zaman da, kurnazlıkla yöneten, onu o başdöndürücü yüksekliklere eriştiren ve sonra o acı sona götüren adam elbetteki, kötü de olsa, bir dâhi idi.

Gizli bir Tanrının ve yüzyıllar boyunca Alman halkının geçirdiği tecrübelerin bu halka verdiği kalıpta, Hitler’in kendi amaçlarım gerçekleştirecek bir ortam bulduğu doğrudur. Ama, şeytanca kişiliği, taş gibi iradesi, korkunç içgüdüleri, soğuk merhametsizliği, görülmemiş zekâsı, yükseklerde gezen hayal gücü ve — sonuna doğru, iktidar ve başarı sonucunda kendini kaybedinceye kadar — halkı ve durumu kavrama yeteğine sahip bir Hitler olmasaydı, Üçüncü Alman imparatorluğunun hiç bir zaman doğmamış olacağı çok kesindir.

Ünlü Alman tarihçisi Friedrich Meinecke, «Hitler, tarihte kişinin sahip olduğu tek ve sonsuz gücün en büyük örneklerinden biridir,» demiştir. (10)

Anlattığımız olay, o sırada birçok Almana ve elbetteki birçok yabancıya da Berlin’de bir şarlatanın iktidara geçişi gibi göründü. Ama Alman halkının çoğu için, Hitler gerçekten

Tanrının gönderdiği bir liderdi, ya da yakında öyle sayılacaktı. Ona boyun eğecek, bir peygamber gibi onu on iki yıl körü körüne izleyeceklerdi.

HİTLER'İN DOĞUŞU

Bismarck’ın, Hohenzollem imparatorlarının ve Cumhurbaşkanı Hindenburg’un oturduğu koltuğa, Bavyera sınırı boyundaki Braunau am Inn kasabasının Gasthof zum Pommer köyünde basit bir evde, 20 Nisan 1889 akşamı, saat altı buçukta doğan bir AvusturyalI köylünün oturacağı kimsenin aklına gelemezdi.

Doğduğu yerin Avusturya - Almanya sınırında olması Hitler’i etkilemiştir. Hitler, daha çocuk sayılacak bir yaştayken, Almanca konuşan iki ulus arasında sınır bulunmaması ve her ikisinin de aynı Alman İmparatorluğuna bağlı olması düşüncesine saplanmıştır. Bu fikir onda o kadar kuvvetli ve devamlı olmuştur ki, otuz beş yaşında, bir Alman hapishanesinde, ileride Nazi imparatorluğunun kılavuzu olacak kitabı dikte ederken, doğduğu yerin sembolik Önemini belirtmek gereğini duymuştur.

Kavgam şöyle başlar:

«Kaderin doğum yerim olarak Braunau am Inn’i seçmiş olması bana Tanrının bir buyruğu gibi görünüyor. Çünkü, bu küçük kasaba iki Alman devletinin sınırı üzerinde bulunuyordu; biz, genç kuşak, elimizdeki bütün vasıtalarla, bu iki devleti yeniden birleştirmeyi hiç olmazsa hayatımız boyuiıca izleyeceğimiz bir amaç haline getirmiştik... Sınır boyundaki bu şehir bana Tanrısal bir niyetin sembolü gibi görünmüştür.» (11)

Adolf Hitler küçük bir Avusturya gümrük memurunun üçüncü evlenmesinden doğan üçüncü çocuğudur. Bu AvusturyalI memur,

gayrimeşru bir çocuk olarak doğmuş ve otuz beş yıl annesinin soyadı olan Schicklgruber adım taşımıştı. Hitler

adı galiba hem anadan hem de babadan gelmektedir. Hitler'in anne tarafından büyükannesi ile anne tarafından büyükbabasının adları Hitler'di ya da buna benzer, bir addı. Çünkü soyadları Hiedler, Huetler, Hitler gibi yazılıyordu. Adolf'un annesi, babasının ikinci kuziniydi ve evlenmeleri için kiliseden müsaade alınmıştı.

Geleceğin Alman Führer'inin ailesi, Tuna ile Bohemya ve Moravya sınırları arasında, aşağı Avusturya'nın Waldviertel adı verilen bölgesinde kuşaklardanberi yaşamışlardı. Viyana'-da bulunduğum sıralarda Prag'a ya da Almanya'ya giderken buradan geçtim. Buraları, köyler ve çiftliklerle dolu, dağlık, ormanlık bir bölgedir. Viyana'dan yalnızca elli mil uzakta olduğu halde tenha ve yoksul bir havası vardır. Avusturya hayatının ana akımları sanki buraya hiç uğrmadan geçip gitmiş gibidir. Buralarda oturanlar, kuzeydeki Çek komşuları gibi, haşin yaradılışlı insanlardır. Aile içinde evlenmeler ve gayrı meşru çocuk doğumları Hitler'in ana - babasında olduğu gibi çoktur.

Hitler'in ana tarafında belirli bir süreklilik vardır. Klara Poelzl'in ailesi Spital köyünün 37 numaralı evinde dört kuşak tanberi oturmaktadır (12), Hitler'in baba tarafından gelen hikâyesi ise bambaşkadır. Ailenin hem soyadı yazılışı —yukarıda gördüğümüz gibi— hem de oturduğu yer durmadan değişmektedir. Hitler ailesi içinde, bir huzursuzluk, bir köy değiştirme, işten işe atlama, kuvvetli insan bağlarından kaçınma ve kadın ilişkilerinde bir çeşit bohem hayatı sürme eğilimi vardı.

Hitler'in büyükbabası, Johann Georg Hiedler, gezici bir değirmenciydi. Aşağı Avusturya'da köy köy gezerdi. 1824'de ilk evlenmesinden beş ay sonra bir oğlu oldu. Ama ne çocuk ne anası yaşadı. On sekiz yıl sonra Duerrenthal'da çalışırken, Strones köyünden kırk yedi yaşında bir köylü kadın olan Ma-ria Anna Schieklgruber ile evlendi. Bu evlenmeden beş yıl önce, 7 haziran, 1837 de, Maria'nın gayrı meşru bir çocuğu olmuş adını Alois koymuştu. Bu çocuk sonradan Adolf Hitler'in babası oldu. Alois'nyı babasının, her ne kadar kesin tanıtlar yoksa da Johann Hiedler olması intimali çoktur. Ne olursa olsun, Johann kadınla evlenmiş, ama bu gibi

olaylara uygulanan geleneğe aykırı olarak, çocuğu meşrulaştırmak zahmetine katlanmamıştı. Çocuk, AIois Schicklgruber olarak büyüdü.

A ona. 1847'de öldü Johann Hiedler bu ölümden sonra otuz yıl ortadan yok oldu. Seksen dört yaşında Waldviertel'de We-itra kasabasında yeniden ortaya çıktı. Bu sefer adını Hitler diye yazıyordu. Bir noterde üç şahit huzurunda kendisini Alo-is Schıcklgruber'in babası olarak kaydettirdi, ihtiyar adamın bu hareketi yapmak için neden bu kadar yıl beklediği ya da sonunda neden bunu yaptığı eldeki kayıtlardan anlaşılmamaktadır. Heiden'e göre, AIois bunun nedenini bir arkadaşına anlatmış; kaydın, genci evinde yetiştiren bir amcasının mirasından yararlanılmak için yapıldığını söylemiş (13). Neden olursa olsun, bu tanınma 6 Haziran 1876 tarihinde yapılmış, ve Doellerscheim'daki kilise papazı da, noter kâğıdım aldıktan sonra, 23 Kasım tarihinde, AIois Schicklgruber'in kilisenin vaftiz defterindeki adım AIois Hitler'e çevirmiş.

Bundan sonra Adolf'un babası resmen AIois Hitler olarak tanındı ve bu ad oğluna da geçti: Hitler'in aslına ait olan bu gerçekleri, ancak 1930'larda, kilise kayıtlarını inceleyen meraklı Viyanalı gazeteciler buldular ve ihtiyar Johann Georg Hiedler'in bu hareketi piç bir çocuğa hak tanımak için yaptığını düşünmeyerek, Nazi liderine Adolf Schicklgruber adını takmaya çalıştılar.

Adolf Hitler'in garip hayatında kaderin bir çok cilveleri vardır. Ama hiç birisi, doğumundan on üç yıl önce geçen bu olay kadar ilginç değildir. Seksen dört yaşındaki gezgin değirmenci otuz dokuz yaşındaki oğlunun babalığını annesinin ölümünden hemen hemen otuz yıl sonra tanımamış olsaydı Adolf Hitler Adolf Schicklgruber olarak doğacaktı. Bir ad önemli olur ya da olmayabilir; ama Hitler'in adı Schicklgruber olsaydı Almanya'nın başına geçer miydi, geçmezmiydi ko-mısunu tartışan bir çok Almanlar bilirim. Güney Alman şivesini konuşmak Almanlara bir az komik geliyor. Coşmuş bir Alman halkının «Heil!» diye bağırırken arkasından Schickl-gruber adını söyliyecekleri düşünülebilir miydi? «Heil Scihckl-gruberî» diye bağırabilirler miydi? «Heil Hitler!» yalnızca büyük mistik Nazi âyinlerinin Wagner'ci havası içinde, puta tapanların bir şarkısı gibi kullanılmakla kalmadı, aynı zamanda Üçüncü Alman imparatorluğunun

zorlu bir silâhı da oldu. Telefonda bile «alo» nun yerini aldı. «Heil Sehicklgruber» denilebilir miydi? Zor. {[1])

Alois'in annesiyle babasının, evlendikten sonra bile birlikte yaşamamış oldukları anlaşıldığına göre, Adolf Hitler'in ilerideki babasının da amcasıyla birlikte büyümüş olması gerekir. Kardeşi Johann Georg soyadını Hiedler olarak yazdığı halde, amca Johann von Nepomuk, soyadını Huetler diye yazardı. Hitler'in gençliğindenberi Çeklere karşı beslediği kini düşünerek amcasının asıl adına da bu arada değinmek gerekiyor. Johann von Nepomuk Çek halkının millî azizidir. Bazı tarihçiler Hitler ailesinde bir insana bu adın verilmiş olmasını bu ailede Çek kanı bulunmasına yoruyorlar.

Alois Sehicklgruber önceleri Spıtal köyünde kunduracılık Öğrendi. Ama o da babası gibi huzursuz olduğundan Viyana'-ya para kazanmaya gitti. On sekiz yaşında Salzburg yakınlarında Avusturya gümrük polisi oldu. Gümrük idaresinde ilerlemesi üzerine, dokuz yıl sonra, Anna Glasl - Hoerer ile evlendi. Anna bir gümrük memurunun büyütmesiydi. Bu evlilik ona yoksa da Johann Hiedler olması Lıtimali çoktur. Ne olursa olsun, Johann kadınla evlenmiş, ama bu gibi olaylara uygulanan geleneğe aykırı olarak, çocuğu meşrulaştırmak zahmetine katlanmamıştı. Çocuk, Alois Schicklgruber olarak büyüdü.

Arnıa 1847'de öldü Johann Hiedler bu Ölümden sonra otuz yıl ortadan yok oldu. Seksen dört yaşında Waldviertel'de We-itra kasabasında yeniden ortaya çıktı. Bu sefer adını Hitler diye yazıyordu. Bir noterde üç şahit huzurunda kendisini Alois Sehicklgruber'in babası olarak kaydettirdi, ihtiyar adamın bu hareketi yapmak için neden bu kadar yıl beklediği ya da sonunda neden bunu yaptığı eldeki kayıtlardan anlaşılmamaktadır. Heiden'e göre, Alois bunun nedenini bir arkadaşına anlatmış; kaydın, genci evinde yetiştiren bir amcasının mirasından yararlanılmak için yapıldığını söylemiş (13). Neden olursa olsun, bu tanınma 6 Haziran 1876 tarihinde yapılmış, ve Doellerscheim'daki kilise papazı da, noter kâğıdını aldıktan sonra, 23 Kasım tarihinde, Alois Sehicklgruber'in kilisenin vaftiz defterindeki adını Alois Hitler'e çevirmiş.

Bundan sonra Adolf'un babası resmen Alois Hitler olarak tanındı ve bu ad oğluna da geçti: Hitler'in aslına ait olan bu gerçekleri, ancak 1930'larda,

kilise kayıtlarını inceleyen meraklı Viyanalı gazeteciler buldular ve ihtiyar Johann Georg Hiedler’in bu hareketi piç bir çocuğa hak tanımak için yaptığını düşünmeyerek, Nazi liderine Adolf Schicklgruber adım takmaya çalıştılar.

Adolf Hitler’in garip hayatında kaderin bir çok cilveleri vardır. Ama hiç birisi, doğumundan on üç yıl önce geçen bu olay kadar ilginç değildir. Seksen dört yaşındaki gezgin değirmenci otuz dokuz yaşındaki oğlunun babalığını annesinin ölümünden hemen hemen otuz yıl sonra tanımamış olsaydı Adolf Hitler Adolf Schicklgruber olarak doğacaktı. Bir ad önemli olur ya da olmayabilir; ama Hitler’in adı Schicklgruber olsaydı Almanya’nın başına geçer miydi, geçmezmiydi ko-mısumı tartışan bir çok Almanlar bilirim. Güney Alman şivesini konuşmak Almanlara bir az komik geliyor. Coşmuş bir Alman halkının «Heilî» diye bağırırken arkasından Schickl-gruber adını söyliyecekleri düşünülebilir miydi? «Heil Scihckl-gruber!» diye bağırabilirler miydi? «Heil Hitler!» yalnızca büyük mistik Nazi âyinlerinin Wagner’ci havası içinde, puta tapanların bir şarkısı gibi kullanılmakla kalmadı, aynı zamanda Üçüncü Alman İmparatorluğunun zorlu bir silâhı da oldu. Telefonda bile «alo» nun yerini aldı. «Heil Schicklgruber» denilebilir miydi? Zor. ([2]>

Alois'in annesiyle babasının, evlendikten sonra bile birlikte yaşamamış olduklan anlaşıldığına göre, Adolf Hitler’İn ilerideki babasının da amcasıyla birlikte büyümüş olması gerekir, Kardeşi Johann Georg soyadını Hiedler olarak yazdığı halde, amca Johann von Nepomuk, soyadını Huetler diye yazardı. Hîtler’in gençliğindenberi Çeklere karşı beslediği kini düşünerek amcasının asıl adına da bu arada değinmek gerekiyor. Johann von Nepomuk Çek halkının millî azizidir. Bazı tarihçiler Hitler ailesinde bir insana bu adın verilmiş olmasını bu ailede Çek kanı bulunmasına yoruyorlar.

Aloîs Schicklgruber önceleri Spital köyünde kunduracılık öğrendi. Ama o da babası gibi huzursuz olduğundan Viyana'-ya para kazanmaya gitti. On sekiz yaşında Salzburg yakınlarında Avusturya gümrük polisi oldu. Gümrük idaresinde ilerlemesi üzerine, dokuz yıl sonra, Anna Glasl - Hoerer ile evlendi. Anna bir gümrük memurunun büyütmesiydi. Bu evlilik ona küçük bir çeyiz ve terfi sağladı. Avusturya - Macaristan küçük bürokrasisinde bu

gibi şeyler olağandı. Ama evlilik iyi sonuç vermedi. Kadın kocasından on dört yaş büyüktü. Hastalıklıydı, çocuk doğurmadı. On altı yıl sonra ayrıldılar ve kadın üç yıl sonra 1883'de öldü.

O sıralarda artık resmen Hitler soyadını taşıyan Alois, karısından ayrılmadan Önce Franziska Matzelsberger adında genç bir otel ahçısı ile sevişiyordu. 1882'de bir çocuğu oldu. Adım Alois koydu. Baba Alois karısının ölümünden bir ay sonra ahçı ile evlendi ve üç ay sonra bir kızı oldu. Adım An-gela koydular. Bu ikinci evlilik çok sürmedi. Franziska bir yıl içinde veremden öldü. Alois Hitler altı ay sonra üçüncü ve son defa olarak evlendi.

Yeni karısı Klara Poelzl, az sonra Adolf Hitler'in annesi olacaktı. Yaşı yirmi beşti. Kocasının yaşı ise kırk yediydi. Uzun zamandanberi birbirlerini tanıyorlardı. Klara da, Hitler ailesinin köyü olan Spital'dan gelmişti. Büyükbabası Johann von Nepomuk Huetler'di, yâni Alois Schicklgruber - Hitler'in yanında büyüdüğü adamdı. Bu yüzden Alois ile Klara ikinci derece kuzenlerdi ve evlenmek için Kiliseden izin almak zorunda kalmışlardı.

Gümrük memuru birinci evliliği sırasında, Klara'yı çocuksuz evine bir büyütme olarak aldığı yıllarda, bu birleşmeyi düşünmüştü. Çocuk Braunau'da Schicklgruber'lerin yanında yıllarca kalmıştı. Alois'in ilk karısı hastalandığı sırada, karısının ölmesi hâlinde bu kızla evlenmeyi düşünmüş olacaktı. Alois resmen evlât sayıldığı ve Klaraüım büyükbabası olan amcasının vârisi olarak tanındığı sırada genç kız daha on altı yaşındaydı ve kanunî evlenme çağma daha yeni girmişti. Ama gördüğümüz gibi, Alois'in karısı daha bir süre yaşadı. Bu sırada Alois ahçı Franziska Matzelsberger'le düşüp kalkıyordu. Yirmi yaşında olan Klara bu yüzden evi bırakarak Viyana'ya gitti ve hizmetçi olarak çalışmaya başladı.

Dört yıl sonra kuzeninin evine döndü. Franziska da hayası)

tınm son aylarında kocasının evinden ayrılmıştı. Alois Hitler ile Klara Poelzl, 7 Ocak 1885'de evlendiler. Dört ay on gün sonra ilk çocukları Gustav doğdu. Çocuk bebekken öldü. 1886'-da doğan ikinci çocuk Ida da öldü. Adolf bu evlenmeden doğan üçüncü çocuktur. Daha sonra 1894'de doğan kardeşi Edmund yalnız altı yıl yaşadı. 1896'da doğan beşinci ve son çocuk Paula ağabeyinin ünlü çağım görecek kadar yaşadı.

Adolf’un Fran2iska Matzelsberger’den doğan üvey kardeşi Alois ile üvey kızgardeşi Angela da yaşadı. Güzel bir genç kedin olan Angela, Raubal adında bir maliye memuru ile evlendi. Eğer Heiden’in verdiği bilgi doğruysa, kadm kocasının ölümünden sonra pasiyoncu oldu ve bir süre bir Yabudi yardım severler mutfağında ahçı olarak çalıştı (14). 1928’de, Hitler, kızkardeşini Berchtesgaden’e getirip evin yönetimini kendisine bıraktı. Bundan sonra kadının yaptığı güzel Viyana pastaları Nazi çevrelerinde bir hayli söz konusu oldu. Hitler kı~-kardeşinin yaptığı pastaları çok severdi. Angela 1936’da Hit-ler’in evinden ayrıldı. Dresden’de bir mimarî profesörü ile evlendi. O sıralarda Başbakan ve diktatör olan Hitler kızkarde-şinin ayrılışına kızdı ve kendisine evlenme hediyesi göndermedi. Hitler sonraları ailesinden yalnızca kızkardeşi ile ilgilendi ve bir de Angela’naın kızı Geli Raubal ile... Geli Raubal genç, sarışın bir kızdı. Bu kız, ileride göreceğimiz gibi, Hitler’în hayatında gerçekten sevdiği tek kadm olarak kaldı.

Adolf Hitler üvey kardeşinden sözed ilmesini hiç istemezdi. Sonradan Alois Hitler adını alan Alois Matzelsberger, büyüdüğü zaman garson otmuş ve yıllarca kanunla başı belaya girmişti. Heiden’in yazdığına göre, delikanlı on sekiz yaşında hırsızlıktan beş aya mahkûm olmuş, yirmisinde de aynı suçtan sekiz ay hapis yatmıştır. Sonradan Almanya’ya gitmiş, yeni yeni birçok suçlar işlemiştir. Adolf Hitler 1924’de Münih’te siyasî bir isyan düzenlemekten ötürü hapiste yatarken, Alois Hitler de iki kadınla aynı zamanda evli olmaktan ötürü bir Hamburg mahkemesi tarafından altı ay hapse mahkûm edilmişti. Yine Heiden'in söylediğine göre, üvey kardeş Ingiltere’ye gitti, orada da hemen evlendi ve sonra o karısını da bırakıp gitti (15).

Nasyonal Sosyalistlerin iktidara gelmesi Alois Hitler'in yüzünü güldürdü. Berlin banliyösünde bir Bierstube (küçük birahane) açtı. Savaştan hemen önce şehrin yeni kibar olan Batı Mahallesinde Wittenbergplatz’a nakletti. Nazi memurları bu birahaneye sık sık gelirlerdi. Savaşın ilk zamanlarında, yiyecek kıtlığı sırasında burada bol yemek bulunurdu. Ben de o yıllarda arasıra bu birahaneye uğrardım. Alois altmışına yaklaşan basit, tatlı, iriyarı bir adamdı. Fizik yapısı bakımından üvey kardeşine çok az benzerdi. Almanya ve Avusturya’daki öteki küçük birahane sahiplerinden farklı değildi. İşi tıkırındaydı. Geçmişteki olaylara rağmen, iyi bir ömür sürüyordu. Bir tek korkusu vardı: üvey kardeşi bir kızgınlık sırasında

işletme müsaadesini hemen geri alabilirdi. Alman imparatorluğu Başbakanmın, Hitler ailesinden böyle basit bir insanın hayatta kalmış olmasına üzüldüğü birahanede sık sık konuşulurdu. Alois ise, hatırladığım kadar, üvey kardeşi hakkında herhangi bir konuşmaya katılmaktan kaçınırdı. Çok akıllıca bir davranıştı bu. Ama bu davranış o sıralarda Avrupa’yı fethetmiş bir insanın geçmişini öğrenmek isteyen bizim gibilerin hiç hoşuna gitmiyordu.

Hitler'in Kavgam'âa, kendi hayatı üzerine yazmış olduğu bir kaç not yanıltıcıdır ve eksiktir. Bunun dışında Hitler kendi ailesinden ve gençlik hayatından çok az sözetmiş, yanında konuşulmasına hemen hemen hiç izin vermemiştir. Ailesinin nereden geldiğini yukarıda gördük. Şimdi de çocukluğunu ve gençliğini görelim.

ADOLF HİTLER’İN ÇOCUKLUĞU VE GENÇLİĞİ

Hitler’in babası eliisekiz yaşında gümrük memurluğundan ayrıldığı sırada, altı yağındaki Adolf, Linz kasabasından az uzakta, Fisclham köyünde ilkokula girmişti. Yıl 1898. Bu yılı izleyen dört beş yıl içinde bizim huzursuz emekli memur, Linz civarında köyden köye durmadan taşındı. Oğlu on beş yaşına girdiği sırada baba yedi adres ve Adolf da beş okul değiştirmişti. Adolf iki yıl da Lambach’daki papaz manastırında okudu. O sırada babası manastır yakınlarında bir çiftlik satın almıştı. Adolf, kendi söylediğine göre, manastırın korosunda söylüyor, ses dersi abyor (16), günün birinde papaz olmayı düşünüyordu. Sonunda emekli gümrük memuru Linz köylerinden Leonding’de işini yoluna koydu ve aile orta halli bir evle bir bahçe sahibi oldu.

Adolf on bir yaşında iken Linz’deki orta okula gidiyordu. Hitler’in o sıralarda okula gitmesi baba için malî bir yüktü. Ama babası herhalde oğlunun da kendisi gibi memur olmasını istiyordu. Ama memurluk oğlunun düşündüğü en son meslekti. Hitler, «tik defa babama karşı muhalefete geçtiğim zaman daha on iki yaşında ya vardım, ya yoktum,» der. «...Memur olmak istemiyordum.» (17). Daha on dört yaşma basmamış bir çocuğun, kendi ifadesine göre, sert, hâkim bir babaya karşı yürüttüğü acı ve sürekli savaşın hikâyesi, Hitler’in Kav-pom'inda gerçek bir içtenlikle, doğrulukla ve ayrıntılarıyla kendi hayatına ait olarak anlattığı bir kaç pasajdan biridir. Sert ve eğilmez irade ilk olarak bu çatışmada kendini gösterdi. Bu irade,

sonradan, önüne çıkan aşılmaz engellere rağmen, Almanya ve Avrupa'da silinmez bir iz bırakacaktır.

«Ben memur olmak istemiyordum. Hayır, hiç bir zaman. Babamın, bende bu mesleğe karşı bir sevgi uyandırmak için, kendi hayatından alarak anlattığı hikâyeler de tam tersini yarattı bende. Bir masa başında özgürlükten uzak olarak oturacağımı düşündükçe midem bulanıyordu. Kendi hayatımın sahibi olmayacak, bütün hayatımın özünü bir takım doldurulması gereken kâğıtlara boşaltmaya zorlanacaktım.

Bir gün aklıma ressam olmak, artist olmak geldi. Babam

donup kaldı, ağzını bile açmadı.

'Ressam mı? Yani artist mi!'

Aklımdan §üpîıe etti. Yanlış işittiğini, ya da yanlış anladığını söyledi. Ama niyetimin gerçekten ciddî olduğunu ona açıkça anlattığım zaman yaradılışındaki inatla bana kargı koydu.

'Artist mi? olmaz! Ben yaşadığım süre buna müsaade etmem!' Babam bir kere 'olmaz' dedi miydi o şey olmazdı. Ve ben de direndikçe direndim.» (18)

Hitler'in sonradan anlattığına göre, bu çatışmanın ilk sonucu okuldaki derslerine çalışmamak oldu. «Babam derslerimin iyi gitmediğini görürse ister istemez beni kendi hayalimle başbaşa bırakır diye düşünüyordum.» (19)

Hitler'in otuz dört yıl sonra yazdığı bu yazı belki de okuldaki başarısızlığını örtmek içindir. İlkokulda her zaman iyi notiar alırdı. Ama Linz'deki orta okulda notları o kadar kötü gitmeye başladı ki sonunda gerekli belgeyi almadan Linz'den hayli uzakta, Steyr'de devlet ortaokuluna gönderildi. Orada kısa bir süre kaldı ve okulu bitirmeden ayrıldı.

Hitler'in oku! hayatındaki başarısızlığı,. bütün hayatı boyunca, içinde bir acı olarak kalmıştır. Bu yüzden, okumuş aydın "Sayın Baylar" la, bu bayların unvanlarıyla, diplomalarıyla ve ders verici tavırlarıyla boyuna alay

ederdi. Hayatının son üç yılında, Ordu Yüksek Komutanlığında, askerî strateji, taktik ve komuta ayrıntılarıyla uğraştığı sıralarda bile, arada dinlenmek için eski kafadar arkadaşlarından sağ kalanlarla buluştuğu akşamlar, gençliğinde karşılaştığı öğretmenlerin budalalıklarım anlatır dururdu. O sıralarda Volga'dan Manş'a kadar uzanan muazzam orduları kendi başına yöneten ve bu dev orduların Başbuğu olan bu deli dâhinin bu konuda söylediği sözler tesbit edilmiş bulunmaktadır:

«Öğretmenlerimi düşündüğüm zaman hepsinin de biraz deli olduğunu anlıyorum. îyi Öğretmen sayılacak insanlar çok azdır. Bunların, bir gencin gücünü önlemeye çalıştıklarını düşünmek facia. 3 Mart 19^2.» (20)

. «Bana ders okutan öğretmenlerime ait anılarım hayatımın en kötü anılarıdır. Dış görünüşleri leş gibiydi. Yakaları yağlı idi... Bu adamlar her türlü kişisel düşünce bağımsızlığından yoksun bir proletaryanın ürünleriydiler. Görülmemiş bir cahillikleri vardı. Bunlar ancak çürümüş bir hükümet sisteminin temelleri olabilirlerdi. Ama Tanrıya şükür ki bu hükümet sistemi artık geçmişte kaldı. 12 Nisan, 19$2.» (21)

«Okuldaki öğretmenleri düşündüğüm zaman yarısının anormal olduğunu anlıyorum. Biz eski Avusturya öğrencileri, ihtiyar erkeklere, kadınlara saygı gösterecek şekilde yetiştirildik. Ama Öğretmenlerimize hiç acımazdık. Onlar bizim doğal düşmanlanmızdı. Çoğu kafadan sakattı ve bîr çoğu da hayatlarının sonunda tımarhaneyi boylarlardı, özellikle öğretmenlerden tiksinirdim. Yabancı dillere karşı en ufak bir yeteneğim yoktu. Ama öğretmenim doğuştan aptal bir adam olmasaydı belki yabancı dil öğrenirdim. Herifi görmeğe tahammül edemezdim. 29 Ağustos, 1942.» (22)

öğretmenlerimiz tam birer zâlimdiler. Gençliğe karşı bir sevgi beslemezlerdi. Onlann amaçları kafamızı boş şeylerle doldurmak, bizi kendileri gibi allâme maymunlar yapmaktı, öğrencilerden biri bir parça orijinallik göstermiş olsa onu merhametsizce cezalandırırlardı. Örnek olarak gösterdikleri öğrencilerin hepsi hayatta başarısızlığa uğramışlardır. 7 Eylül, 1942.» (23)

Anlaşılıyor ki Hitler kendisine kırık not veren öğretmenlerini öleceği güne kadar hiç affetmemiş, unutmamıştır. Onları gülünç hale getirmekten çekinmemiştir.

Hitler’in dünya çapında ünlü bir kişi olmasından sonra, caki öğretmenlerinin Hitler’le ilişkili izlenimleri konusunda yapılan soruşturmalar kısa bir şekilde şöyle özetlenebilir: Hit-ler’e bilim öğretmeğe çalışmış olan Profesör Theodor Gissin-

ger, Hitler’in sevdiği birkaç öğretmenden biriydi. Gissinger der ki:

«Hatırımda kaldığına göre Hitler, Linz’de ne olumlu ne de olumsuz bir izlenim bırakmıştır. Sınıfın ileri gelenlerinden değildi. înce yapılı, dik yiirüyüşlii, soluk yüzlü ve çok zayıf bir çocuktu. Veremli gibi bir hali vardı. Bakışları görülmemiş derecede dik ve gözleri parlaktı.» (24)

Hitler’in yukarıda “doğuştan aptal” sözüyle kasdettiği herhalde[1] Profesör Eduard Huemer’di. Huemer Fransızca öğretmeniydi. Hitler, 1923 yılında Birahane Darbesi yüzünden yargılandığı sırada, o da öğrencisine tanıklık etmek üzere Münih’e gelmişti. Kendisi, Hitler’in amaçlarını övmüş ve ideallerini gerçekleştirdiğini görmeyi yürekten istediğini söylemişti, ama genç ortaokul öğrencisinin şu küçük portresini çizmekten de kendini alamamıştı:

«Hitler, belirli noktalarda olmakla beraber, muhakkak ki üstün bir gençti, ama heyecanlıydı. En azından söylemek gerekirse, tartışmayı seven, müstebit ruhlu, kendi düşüncelerine bağlı, huysuz, okul disiplinine uyamayan bir öğrenci sayılabilirdi. Çalışkan da değildi. Yoksa üstün bir zekâsı olan bu çocuk daha iyi sonuçlar elde edebilirdi.» (25)

Linz’de, genç Adolf Hitler’in üzerinde kuvvetli ve derin bir etki yapmış bir ortaokul öğretmeni vardı: Bu adam tarih öğretmeni Dr. Leopold Poetsch’di. Almanca konuşulan güney sının bölgesinden gelmişti. Bu bölgede, ayni zamanda, Güney Slavları da yaşıyorlardı. Buradaki ırk savaşı Dr. Leopold Po-etsch’i bağımsız bir Alman milliyetçisi yapmıştı. Linz’e gelmeden önce Marburg’da ders okutmuştu. Marburg Birinci Dünya Savaşı sonunda Yugoslavya’ya verildikten sonra Moribor adını almıştı.

Dr. Poetsch, öğrencisine, tarih dersinden yalnızca “İyi” vermiş olduğu halde, Kavganızda, Hitler’in öğretmenleri arasında saygı ile andığı tek öğretmen odur. Hitler bu adama çok şeyler borçlu olduğunu kabul eder.

«özlü olanı tutmak ve özsüz olanı unutmak prensibini anlayan bir kaç kişiden birini, tarihin bana tarih öğretmeni olarak göndermiş olması ilerideki hayatımın belki de en kesin bir etkeni olmuştur...

Linz'deki ortaokul öğretmenim Dr. Leopold Poetach bu tarihsel görevini gerçekten ideal bir şekilde yerine getirdi. Kendisi yaşlı bir zattı. Kibardı ve aynı zamanda sertti. Güzel konuşmasıyla, yalnız dikkatimizi çekmekle kalmıyor, aynı zamanda, bizi sürüklüyordu da. Ateşli kelimeleriyle bazao bize içinde bulunduğumuz çağı unutturan, sanki sihirli bir elle bizi alıp geçmiş çağlara götüren ve bizi yine binlerce yıl geride kalmış çağların sisleri arasından alıp kuru tarihsel gerçeklerle yaşayan gerçekçiliğe getiren bu ak saçlı adamı büyük bir heyecanla düşünürüm. O ders anlatırken sık sık heyecanlanır, arasıra ağlardık... Bizim daha yeni tomurcuklanan millî heyecanımızı bizi eğitmek için kullanılır, sık sık millî şeref duygumuza başvururdu.

Bu adam bana tarihi sevdirdi.

Ben işte o zaman genç bir devrimci oldum, ama onun böyle bir niyeti yoktu.» (26)

Otuz beş yıl sonra, 1938'de, Başbakan Hitier Avusturya'yı zorla Üçüncü Alman İmparatorluğuna ilhak ettiği sırada, Avusturya'da bir zafer gezisine çıktı. O sıralarda emekliye ayrılmış olan öğretmenini görmek üzere Klagenfurt'da durdu. Eski öğretmeninin Avusturya'nın bağımsızlığı sırasında yasaklanan gizli Nazi S. S. teşkilâtının üyesi olduğunu öğrenince çok sevindi. Kendisiyle bir saat başbaşa konuştu ve sonradan partisinin üyelerine şöyle dedi: «Bu ihtiyara ne kadar çok şey borçlu olduğumu bilemezsiniz.» (27)

Alois Hitier, 3 Ocak 1903'de, altmış beş yaşında, akciğer kanamasından öldü. Kanama her sabahki gezisini yaparken birdenbire olmuş, bir kaç dakika sonra yakında bulunan bir evde bir komşunun kollarında can vermişti. O sırada on üç yaşında bulunan evlât, babasının cesedini görür görmez daya-

na.mamı§, ağlamaya başlamıştı. (28)

Babasının ölümü sırasında kırk iki yaşında olan annesi, Linz banliyölerinden Urfahr'da basit bir apartmana taşındı. Ve hayatta kalan iki çocuğu, Adolf ile Paula'yı, arttırdığı az bir para ve emekli maaşıyla geçindirmeye çalıştı. Hitler'in, Kavgam'da belirttiği gibi, annesi onu babasının isteğine göre, yâıi kendi ifadesiyle, "memur oiarak yetiştirmekle" zorunlu sayıyordu. Genç dul oğluna düşkün olduğu, oğul da annesini çok sevdiği halde, Hitler "bu mesleğe girmemeyi eskisinden daha kesin olarak aklına" koymuştu. Anne ile oğul arasında sağlam bir sevgi olduğu halde bu yüzden sık sık çatışıyorlar ve Adolf da dersleri asmakta devam ediyordu.

«O zaman birdenbire bir hastalık imdadına yetişti ve birkaç hafta içinde benim geleceğimi ve ebedî iç kavgayı kararlaştırdı.» (29)

On altı yaşına yaklaştığı sırada Hitler'in yakalandığı ciğer hastalığı onu en aşağı bir yıl okuldan alıkoydu. Bir süre memleketi Spital'e gönderildi. Bir köylü kadın olan teyzesi Theresa Schmidİt'in evinde yeniden sağlığım kazandı. İyileştikten sonra kısa bir süre Steyr'deki devlet okuluna gitti. 16 Eylül 1905 tarihli son karnesinde, Almanca, kimya, fizik, geometrik resimden "orta" aldığı görülüyor. Çoğrafya ile tarihten "iyi" idi. Serbest resimden "pek iyi" almıştı. Artık okula gitmiyeceğini düşünerek hayatında ilk ve son defa içti, sarhoş oldu. İlerideki yıllarda hatırında kaldığına göre, gün doğarken bir sütçü kız onu Steyr dışındaki kırlarda yatarken buldu, şehre getirdi, o da bir daha içmemeye yemin etti (,[3]). Hitler, hiç olmazsa bu konuda sözüne bağlı kalmış, önceleri Viyana ve Münih'te geçirdiği para sıkıntısı yüzünden, sonradan da kendi isteğiyle, ağzına hiç bir zaman içki koymamış, sigara içmemiş ve et yememiştir.

Bundan sonraki iki üç yılını, Bitler, hayatının en mutlu günleri sayar (*). Annesi ve öteki akrabaları Hitler'e çalışmasını ve bir san'at öğrenmesini öğütledikleri halde o ileride nasıl artist olacağını düşünmekle yetiniyor. Tuna kenarında serseri serseri dolaşıp duruyordu. Hitler on altı ile on dokuz yaşları arasında geçen bu yılların «kaçamak tatlılığını» hiç bir zaman unutamadı. «Anasının sevgili kuzusu» rahat bir hayatın bütün tadını çıkarıyordu (30). Yaşlanan dul anne giderini gelirine uydurmakta zorluk çektiği halde Adolf kılım bile kıpırdatmıyor, bir işe girerek aileye yardım

etmek istemiyordu. Herhangi devamlı bir işten gelir sağlamak ona iğrenç geliyordu. Bütün hayatı boyunca da iğrenç geldi.

Hitler’e delikanlılığın bu son yıllarını mutlu gösteren şey çalışmak zorunda olmamasıydı. İstediği gibi düşünüyor, hayal kuruyor, yanma aldığı arkadaşına dünyadaki bozukluğun nereden geldiğini ve nasıl düzeltilmesi gerektiğini anlatarak sokak sokak, kır kır dolaşıyor, günlerini böyle geçiriyor, akşamlan eline bir kitap alıp okuyor, ya da Linz’deki, Viyana’daki operanın parterinde, ayakta, Kichard Wagner’in mistik, puta-tapıcı eserlerini kendinden geçerek dinliyordu.

Bir çocukluk arkadaşı, sonradan, Hitler’in solgun, hastalıklı, ince uzun bir genç olduğunu hatırlar ve genellikle çekingen olduğunu, yalnızlığı sevdiği halde düşüncesine katılmayanların karşısında öfkeden birdenbire deliye döndüğünü söyler. Hitler, dört yıl boyunca, Stefanie adında sarışın güzel bir genç kıza âşık olduğunu sandı. Kız Linz’deki Landstrasse’de annesiyle dolaşırken Hitler kıza yiyecek gibi baktığı halde bir defa bile kızla konuşmadı. Kızı, öteki .konularda olduğu gibi, kendi yüksek fantazisinin karanlık dünyasında tutmayı tercih et-

<*) «O günler hayatımın en mutlu günleriydi ve hemen hemen bir rüya gibiydi.» (Mein Kampf, s. IS). Hitler Başbakan olduktan altı ay sonra, 4 Ağustos 1933 tarihinde, çocukluk arkadaşı August Kubizek’e yazdığı mektupta şöyle diyor: * Hayatımın o mutlu günlerini bir daha yaşasam ne kadar sevinirdim!» (The Young Hitler I Knew, s. 273. Kubİzek).

ti. Gerçekten de, yazdığı sayısız şiirlerden hiç birini kıza göndermedi. (Bunlardan birinin adı, “Sevgiliye Ağıt" tır.) Şiirlerini sabırlı genç arkadaşı August Kubizek’e okumakla yetindi (*). Sevgilisi, Wagner’in Die WaZfcwene'sindeki kızdı. Üstünde koyu mavi kadife entari vardı. Çiçekli tarlalarda beyaz bir atın üstünde geziyordu. (31)

Hitler, bir san’atçı, özellikle bir ressam ya da hiç olmazsa bir mimar olmak istiyordu, ama on altı yaşında kafasına politika takıldı. Habsburg hanedanına ve bu hanedanın yönettiği çok-uluslu Avusturya - Macaristan imparatorluğundaki Alman olmayan ırklara karşı o sırada büyük bir tiksinti duyuyor. Alman olan herşeyi seviyordu. On altı yaşında, son nefesine kadar bağlı kaldığı kalıbı almıştı artık: koyu bir Alman milliyetçisiydi.

Bütün aylaklığına rağmen gençlik heyecanlarıyla pek ilgilenmediği anlaşılıyor Hitler’in. Dünya problemleri herşey-den ağır basıyordu. Kubizek sonradan şunlan anlatır : «Her yerde engeller ve düşmanlar görürdü... Her zaman bir şeye karşıydı ve dünyaya yabancıydı... Onun hiç bir şeyi hafife aldığını görmedim...» (32)

Okulu sevmeyen genç adam bu dönemde doymak bilmez bir okuyucu kesilir. Linz’de olgun yaştakilerin yararlandığı eğitim kitaplığına yazılır; müze demeğine katılır; oradan bir çok kitap alarak okur. Genç arkadaşı onu her zaman kitaplar

(*) Hitler’in tek gençlik arkadaşı olduğu anlaşılan Kubizek, The Young HİtIer 1 Knew adlı kitabında, arkadaşı Hitler'in on dokuz yaşında Vi-vana'da serseri serseri dolaşmadan önceki hayatının ilginç bir portresini çizmiştir. Bn portre, Alman Führer'inin hayat hikâyesinde yalnız büyük bir boşluğu doldurmakla, kalmaz, aynı zamanda Hitler'in gençliğine ait, o güne kadar anlatılan birçok izlenimleri de doğrular. Kubizek HİtIer’e hiç benzemezdi. Linz’de bir evi vardı. Babasının mobilyeciltk mesleğini öğrenmişti. Müzik öğrenirken bir yandan da mobilyecilik yapıyordu. Sonradan parlak bir orkestra şefi ve kompozitör olabilecekti. Ama Birinci Dünya Savaşı Jlerşcvi altüst etti.

arasına gömülmüş bulur. En sevdiği kitaplar Alman tarihi ve Alman mitolojisi üzerine yazılmış olanlardır. (33)

Linz eninde sonunda bir taşra şehriydi, imparatorluğun muhteşem barok başkenti Viyana, bu kadar hırsı ve hayal gücü olan bir öğrenci ergeç çekecekti. Nitekim, 19Q6’da on yedinci doğum gününden sonra, Hitler annesinin ve başka akrabalarının sağladığı parayla büyük şehirde iki ay geçirdi. Viyana ileride en acı yıllanmn geçeceği, zaman zaman köprülerinin altlarında bile yatacağı bir yer olacaktı. Ama ilk gidişinde onu büyüledi Viyana. Günlerce sookaklarda dolaştı durdu. Ring’deki büyük binaları gördükçe heyecanlandı. Müzelerde, operada, tiyatrolarda gördükleri hep kendinden geçirdi onu.

Viyana Güzel San'atlar Akademisine nasıl girebileceğini de öğrendi ve bir yıl sonra, 1907 Ekiminde, yemden başkente geldi. Ressam olmak hayalini gerçekleştirmek için gereken ilk adımı atmak niyetiyle giriş imtihanına katıldı. On sekiz yaşındaydı ve kalbinde büyük umutlar besliyordu. Ancak, ne yazık ki, bu umutlar suya düştü. Akademinin tasnif listesinde bulunan bir kayıttan işin içyüzü anlaşılıyor:

Aşağıda adı yanlı şahı? teste girdi. Yeterli sonuçlar alamadı, ya da kabul edilmedi... Adolf Hitler, Braunau a. Inn, 20 Nisan, 1889, Alman. Katolik. Babası hükümet memuru. Ortaokulda 4 yıl okumuş, Birkaç baş. Resim testi iyi değil. (34)

Hitler ertesi yıl yeniden denedi. Bu sefer yaptığı resimler o kadar kötüydü ki teste bile giremedi. Bu sonuç, hırslı genç adam için, ileride yazdığı gibi, tam bir sürpriz oldu. Başarı kazanacağına kesin olarak inanmıştı. Kavgam'âa, kendisinin anlattığına göre, akademi müdüründen durumun izahını istedi.

«Sayın Bay yaptığım resimlerin benim resim san'atına yeteneğim olmadığını kesin olarak gösterdiğini, ama iyi bir mimar olabileceğimi söyledi. Akademinin Resim Bölümü benim için bahiskonusu olamazmış. Benim yerim Mimari Bölümü imiş.» (35)

Genç Hitler bu öğüte uymak istiyordu, ancak ortaokuldan çıkarken aldığı notların mimarî okuluna girmesini engel-liyeceğini birdenbire ve acı acı anladı.

Bu sırada annesi de göğüs kanserinden ölüm halindeydi, Linz'e döndü. Okuldan ayrıldığındanberi, Klara H itler ile ak* rabaları, genç adama üç yıl yardım etmişlerdi. Ama artık buna devam etmek için bir neden yoktu. 21 Aralık, 1908'de, şehir Noel hazırlıklarına başlarken, Adolf Hitler'in annesi öldü. İki gün sonra Leonding'de kocasının yanına gömüldü. Bu olay on dokuz yaşındaki genç için «korkunç bir darbe oldu... Babamı sayardım, ama annemi severdim... Onun ölümü bütün büyük plânlarımı birdenbire yok etti... Sefalet ve katı gerçeklik beni çabuk bir karar almaya zorladı... Kendi geçimimi sağlamak problemi ile karşı karşıya kaldım.» (36)

Ama bir mesleği yoktu. Elle çalışmaktan her zaman tik-sinraişti. Bir kuruş bile kazanmaya çalışmamıştı. Ama yılmadı. Akrabalarıyla vedalaşırken para kazanmadan dönmiyeceği-ni söyledi onlara.

elçinde elbise ve çamaşırlarım bulunan bir bavulla ve kalbimde sarsılmaz imanla Viyana'ya doğru yola çıktım. Babamın elli yıl önce kaderden elde ettiği şeyi ben de elde etmeyi umuyordum: 'bir şey' olmak istiyordum... Ama hiç bîr zaman memur olmayı düşünmüyordum.» (37)

«HAYATIMIN EN ACI DÖNEMİ»

1909 ile 1913 arasında geçen dört yıl, bu kahraman genç için büyük bir sefalet ve mahrumiyet dönemi oldu. Habsburg-larm henüz düşmediği ve şehrin Avrupa ortasında elli beş milyonluk bir imparatorluğun başkenti olmaktan çıkmadığı o yıllarda, Viyana, dünya başkentleri arasında, eğlence bolluğu ve güzelliği bakımından başta geliyordu. Şehir, yalnız mimaride, heykelde, müzikte ileri değildi. Aynı zamanda şehrin zarif, zevke düşkün, kültürlü halkı da, Batının hiç bir şehrinde görülmeyen ayrı bir barok ve rokoko havası veriyordu Viyana'-ya.

Wienerwald'in ormanlık ve yer yer yeşil - sarı renkte üzüm bağlarıyla dolu tepeleri arasından geçen mavi Tuna boyundaki şehir, turistleri çeken, doğal güzellikte bir yerdi. Vıyanalılar Tanrının kendilerine büyük bir iûtufta bulunmuş olduğuna İnanıyorlardı, Her yanda müzik vardı. Avrupa'nın en büyük müzik dehâları bu memlekette yetişmişlerdi: Haydn, Mozart, Beethoven, Schubert. Ve Viyana'nm sevgili evladı Johann Stra-uss'un neş'eli valsleri barok hayat tarzına alışmış üstün bir halk için bir rüyaydı sanki. Şehir halkı, rahat rahat para kazanıyor, dans ediyor, böylece tatlı günler ve geceler geçiriyor, güzel kahvelerde havadan sudan konuşuyor, müzik dinliyor, tiyatrolara, operalara, operetlere gidiyor, flört ediyor, sevişiyor, hayatının büyük bir kısmını zevkle ve rüyalara bırakıyordu.

Elbetteki İmparatorluğun yönetilmesi de gerekmekteydi. Bir ordu ve bir donanma da vardı. Ulaştırma araçları çalışıyor, ticaret ve iş de yapılıyordu. Ama fazla çalışan, —dahası, tam çalışan bile— yoktu.

Bu görünüşün bir de apayrı yanı vardı. Her şehirde olduğu gibi, bu şehirde de yoksullar yaşıyordu. Bunlar kulübelerde oturan, yiyecek ve giyecekleri

az, yoksul insanlardı. Ama İmparatorluğun olduğu kadar, orta Avrupa'nın da en büyük sanayi merkezi olan Viyana refah içindeydi ve bu refah halk arasına da yayılmış, aşağı tabakalara kadar inmişti. Büyük bir halk kitlesini oluşturan aşağı orta sınıf, şehrin politikasını elinde tutuyordu. İşçiler yalnız sendikalar halinde örgütlenmekle kalmamışlar, aynı zamanda, güçlü bir siyasî parti de kurmuşlardı. Bu parti Sosyal Demokrat Partİsiydi. Şehrin hayatında o sıralarda bir kaynaşma vardı. Ve bu kaynaşma iki milyon insana yayılmıştı. Demokrasi, Habsburg'larm eski saltanatım sarsıyor, eğitim ve kültür halka açılıyordu. İşte bu sırada, yani 1909 yılında, Viyar.a'ya gelen Hitler gibi beş parasız bir genç isterse yüksek tahsil yapabilir, isterse az çok geçinecek bir para kazanabilirdi. Şehirde başkentin halka sağladığı uygarlık imkânlarından yararlanan bir milyon gündelikçi işçi vardı. Hitler'in Kubizek gibi yoksul ve tanınmamış tek arkadaşı bile Müzik Akademesinde kendisine bir isim yapmıyor muydu?

Ama genç Adolf, mimarî bölümüne girmek istemedi. Ortaokul diploması olmadığı halde isteseydi gene de girebilirdi. Çünkü “özel bir yetenek” gösteren gençler diplomasız da olsalar kabul ediliyorlardı. Ama, bilindiği kadar, kendisi okula başvurmadı. San'at öğrenmek ya da devamlı bir işe girmek de istemedi. Ufak tefek işlerle vakit geçirmeyi tercih etti. Kar temizledi. Halı silkti. Batı Tren istasyonunda çanta taşıdı. “Kaderinin gösterdiği yolu bulmak” üzere geldiği Viyana'ya varışının üzerinden daha bir yıl geçmeden, 1909 Kasımında, Simon Denk Gasse'deki döşeli odasını bırakmak zorunda kaldı. Bundan sonra dört yıl bekâr odalarında ya da aynı derecedeki sefil yurtlarda oturdu. Açlığını gidermek için sık sık şehrin fukara aşhanelerine gidip oralarda çorba içti. Yirmi yıl sonra şu satırları yazmasına şaşmamak gerekir:

«Bir çokları için masum zevkelerin özü neş'e arayan insanların eğlence yeri sayılan Viyana, maalesef söylemek zorundayım ki, benim için sadece hayatımın en acı döneminin yaşayan anısıdır. Bugün bile bu şehir bende kötü düşüncelerden başka bir şey yaratmaz. Benim için bu eşsiz şehrin adı beş yıllık zor bir hayat ve sefaleti temsil eder. Bu beş yıl içinde önce gündelikçi bir işçi olarak, sonra da küçük bir ressam olarak, günlük ekmeği bile çıkarmaya yetmeyecek şekilde çalışmak zorunda kalmıştım.» (38)

Hitler o sırada her zaman aç olduğunu söyler:

«O sıralarda açlık benim tek sadık muhafızımdı. Bir an bile benden ayrılmadı. Her şeyimi paylaştı. Hayatım bu merhametsiz dostla devamlı bir savaştan ibaretti.» (39)

Ama bu açlık hiç bir zaman onu devamlı bir işe sürükleye-ceJt raddeye gelmedi. Kavgam[1]da belirttiği gibi, kendisinde, küçük burjuvaların proletarya, yâni el İşçileri saflarında düşme korkusu vardı. O bu korkuyu, ileride, Nasyonal Sosyalist Partisinin, toplumda "işçiler[1]' den daha iyi durumda olduklarını sanan, milyonlarca lidersiz, az maaşlı, bir yana atılmış memura dayamak suretiyle sömürecektir.

Her ne kadar Hitler ekmeğini, hiç olmazsa kısmen, «küçük bir ressam» olarak çıkardığını sözlerine ekliyorsa da, kendi hayat hikâyesini anlatırken bu işin ayrıntısını açıklamıyor. Yalnız 1909 ile 1910 yıllan arasında durumunu iyileştirdiğini artık basit bir işçi gibi çalışmak zorunda kalmadığını belirtiyor.

«O sıralarda,» diyor, «küçük bir sulu boya ressamı olarak çalışıyordum.» (40)

Kavgam’da. kendi hayatına ait yazdığı bir çok şeyler gibi bu da pek doğru değil. Kendisini o sıralarda tanıyanlann sözlerine pek güvenilemez ama söylentileri bir araya getirdiğimiz zaman belki de daha doğru, daha kesin ve daha tam bir sonuca varabiliriz. ([4])

Hitler'in, düşmanlarının sık sık iddia ettikleri gibi, evlerde badanacı olarak çalışmadığı kesindir. Böyle bir işde çalıştığını gösteren en ufak bir tanıt yok. Hitler, Viyana’ya ait küçük resimler yapıyordu. Bunlar özellikle St. Stephen Katedralinin, opera binasınm, Burgtheatre’ın, Schoenburnn Sarayının ya da Schoenbrunn Parkındaki Roma yıkıntılarının resimleriydi. Kendisini tanıyanların anlattığına göre, o bu resimleri başka eserlerden kopya ediyordu. Herhalde tabiattan kopye etmesine imkân yoktu. Mimarların plânlarını çizmezden önce yaptıkları kaba, gelişi güzel taslaklara benzeyen soğuk, cansız resimlerdi bunlar. Resimlere kattığı insan figürleri çok komikti. Bir ara, Hitler’in yaptığı resimleri gördüğümde yazmış olduğum şu notu defterlerimin arasında buldum: «Yüz az. Yüzler kaba; bir tanesi cadıya benziyor.» Heiden’e göre, «yüksek, ağır başlı

binaların karşısında sanki tıkabasa doldurulmuş çuvallar gibiydi insanlar.» (41)

Bu kötü resimlerin çoğunu Hitler herhalde küçük tüccarlara satıyor, onlar da bunlarla duvarlarım süslüyorlardı. Çer-çeveciler alıp boş çerçevelerini dolduruyorlardı. Belki de mo-öilyeeîler alıyor, o sıralardaki Viyana modasına uyarak ucuz sandalyalarm ve koltukların arkalarına yapıştırıyorlardı. Bitler herhalde ticarî resimler de yapıyordu. Teddy Ter Pudrası gibi mamuller için vitrine koyulacak reklâmlar da vardı bu arada. Yılbaşı samanlarında herhalde kazancı artıyordu. Noel Babanın renkli mumlar sattığım, ya da, habire kopya etmekten bıkmadığı St. Stephen kilisesi Gotik kulesinin büyük yılbaşı pastalarının içinden çıktığını gösteren resimler yapıyordu.

Hitler’in “san’atçı” olarak başarısı bundan ibaretti, ama o bütün Ömrünce kendisini “saıı’atçı” saydı.

Viyana’da geçirdiği bu serseri yıllarda Hitler'in herhalde Bohem bir görünüşü vardı, O sıralarda Hitler’i tanıyanlar onun topuklarına kadar uzayan ve bir cübbeye benzeyen uzun, eski püskü paltosunu hatırlamaktadırlar. Bu paltoyu Hitler’e kaldığı yurtta kendisiyle dostluk kurmuş olan Macaristanh Yahudi bir eskici vermişti. Hitler’i tanıyanlar bütün yıl boyunca başından çıkarmadığı yağlı siyah şapkasını ve perçemli saçını da hatırlarlar. Sonradan alnına doğru taradığı saçının arkası o sıralarda yağlı yakasından sarkardı. Çünkü sık sık saçım değinir. Özellikle, bu kitapta Hitler’in yaptığı ve Hanisch’İn sattığı resimlerde kendisini aldat tığını ileri suren Hitler’in Hanisch’e karşı açmış olduğu dâvanın zabıtları vardır.

fcestiremiyor ve traş olamıyordu. Yüzünün yanları ve çenesini, dana yeni yeni çıkmakta olan siyah sakalının kılları örtüyordu. Sonra, az çok san'atçı olan Hanisch’e inanmak gerekirse, “Hıristiyanlar arasında çok seyrek görülen bir hayalete” benzerdi Hitler. (42)

Birlikte yaşadığı birtakım gençlerin kötü huylarından hiç biri Hitler’de yoktu: Ne cigara, ne de içki içiyordu. Kadınlarla da alış verişi yoktu. Benim bildiğim kadar onun bu hali herhangi bir anormallikten değil, kökleşmiş utangaçlığından ileri geliyordu.

Hitler, sonradan Kavgam'dz., çok seyrek yaptığı alayların birinde der ki: «O günlerde beni görenlerin, bana, eksantrik görünmek istiyen bir genç gözüyle baktıklarını sanıyorum.» (43)

Yine o günlerde Hitler'i tanıyanlar —öğretmenleri gibi— bu pis serserinin zavallı varlığı altında bir kişilik bulunduğunu gösteren güçlü, yüzüne hâkim, dik bakışlı gözlerini unutmazlar. Beden işlerindeki bütün tembelliğine rağmen doymak bilmez bir okuma düşkünü olduğunu, gündüzlerini ve gecelerini kitapları yutmakla geçirdiğini hatırlarlar.

«O sıralarda durmadan okuyordum. İşten artan zamanlarımı okumakla geçiriyordum. BÖylece bugün bile hâlâ yararlanmakta olduğum bilginin temellerini o yıllarda attım.» (44)

Hitler Kavgam'da okuma san'atı üzerine uzun uzun nutuklar çeker:

«Okuma kelimesiyle, elbetteki, bizim 'aydınlar' sınıfının ortalama üyesinden başka bir şeye işaret etmek istiyorum.

Çok okuyan bir sürü insan tanırım. Öyle olduğu halde bunları 'çok okumuş* saymam. Bir sürü 'bilgi'leri vardır. Ama kafaları örgütlemeye yeterli değildir ve aldıkları malzemeyi kafalarında tutamazlar... Oysa okuma san'atını tam bilen bir insan, gerek amaca yaraması ve gerekse bilinmeye değer bulunması dolayısiyle her zaman hatırda tutulması gereken şeyleri içgüdüsiyle kavrar... Okuma san'atı da, Öğretme san'atı gihi şudur... özlüyü tutmak, özlü olmayam atmak ([5])... Ancak bu çeşit bir okumanın bir anlamı ve amacı vardır.. 6u bakımdan, benim Viyana'daki dönemim özellikle verimli ve değerli olmuştur.» (45)

Neye göre değerli olmuştur? Hitler'in cevabı şu: Viyana'daki okuması ve Viyana'nın yoksul halkı arasındaki yaşayışı ona ileride hayatta bilmesi gereken her şeyi Öğretmiştir.

«Viyana, hayatımın, en köklü olmakla beraber, en zorlu okulu olmuş ve öyle kalmıştır. Bu şehre daha henüz bir delikanlı iken ayak basmıştım. Ve sonra oradan ağırbaşlı, büyümüş bir adam olarak ayrıldım. Bu dönemde hareketlerimin sarsılmaz temeli olan bir dünya görüşünü ve felsefesini içimde biçimlendirdim. O sıralarda yaratmış olduğum şeylerden sonra artık

öğrenecek pek az şeyim kalmıştı. Artık hiç bir şeyi de-ğiştirmemeliydim.» (46)

Peki, Viyana’mn sağladığı bu zorluklar okulunda Hitler’in öğrendikleri nelerdi? Oradaki okuması ve tecrübesi sırasında elde ettiği ve öz olarak sonuna kadar değiştirmediği fikirler neydi? Bunlar, en gelişi güzel bir incelemede bile üstün-körülüğü ve eskiliği, çoklukla gülünçlüğü ve saçmalığı hemen ortaya çıkan garip saplantıların zehirlediği düşüncelerdi. Ama bu düşüncelerin tarih için olduğu kadar dünya için de önemi olduğu açıktır. Çünkü bu fikirler, okuma meraklısı görünen bu serseri tarafından ileride kurulacak Nazi imparatorluğunun temellerinden bir kısmı olacaktır.

ADOLF HİTLER’İN FİLİZLENEN FİKİRLERİ

Bunlar bir tanesi hariç, orijinal fikirler değildi. Avusturya’nın Yirminci Yüzyıl başlarındaki fırtınalı politikasından ve hayatında toplanmış bir takım ham fikirlerdi. Tuna hanedanı sindirimsizlikten ölüyordu. Bir Alman - Avusturya azınlığı, ayrı ayrı dil konuşan bir sürü halklardan oluşmuş bir imparatorluğu yüzyıllar boyunca egemenliği altında tutmuş ve bu ulusların üzerine kendi dilinin ve kültürünün damgasını basmıştı. Ama 1948’denberi bu imparatorluk gücünü yitiriyordu. Azınlıkları sindirmenin olanağı yoktu. Avusturya kaynayan bir kazandı: 1860’da Italyanlar ayrıldı. 1867’de Maearlar ikili bir imparatorluğun içinde Almanlarla eşit olma hakkını elde ettiler. Şimdi artık Yirminci Yüzyıl başlamıştı. Çeşitli Slav ulusları, Çekler, Slovaklar, Sırplar, Hırvatlar ve başkaları da eşitlik, hiç olmazsa, özerklik istiyorlardı. Acı milliyet çatışmaları Avusturya politikasına hâkimdi.

Bununla da bitmiyordu. Sosyal bir başkaldırma da vardı Avusturya’da. Bu başkaldırma sık sık ırk savaşları haline geliyordu. Seçim hakkından yoksun kılınmış aşağı sınıflar oy hakkı istiyorlardı. Yalnız yüksek gündelik almak ve daha iyi çalışma şartları sağlamak için değil, demokratik siyasî haklar elde etmek için de, sendika kurma ve grev hakkı istiyorlardı. Nitekim, genel bir grev sonunda genel oy hakkı elde edildi. Böylelikle İmparatorluğun Avusturya’daki yarısında yaşayan nüfusun üçte birini oluşturan AvusturyalI Almanların siyasî egemenliği sona erdi.

Linz’den gelen koyu Alman-Avusturya milliyetçisi genç bütün bu çekişmelere karşıydı. Hitler'e göre İmparatorluk “pis bir bataklığa”

gömülüyordu. Ancak egemen ırk olan Almanlar, eski mutlak otoritelerini yeniden kazandıkları zaman kurtulabilirlerdi. Alman olmayan ırklar, özellikle Slavlar ve herşey-dsn önce Çekler, aşağı halklardı. Bunları demir bir pençeyle yönetmek Almanların göreviydi. Parlâmento dağılmalı ve bu demokratik "saçmasapanlığa" bir son verilmeliydi.

Hitler o sıralarda politikaya karışmamıştı. Ama eski Avusturya'nın bellibaşlı üç partisinin çalışmalarım yakından izliyordu. Bu partiler Sosyal Demokrat, Hıristiyan Sosyalist

e Pan-German Nasyonalist partileriydi. Böylece fukara mutfaklarını sık sık ziyaret eden bu derbeder gencin kafasında yavaş yavaş bir politika zekâsı belirmeye başladı. Çağdaş siyasî hareketlerin güçlerini ve güçsüzlüklerini bütün açıklığıyla görüyordu. Bu zekâsı ileride olgunlaşacak ve onu Almanya'nın en usta politikacısı haline getirecekti.

Siyasetle olan ilk ilişkisi sırasında Sosyal Demokratlara karşı çok büyük bir tiksinti duymaya başladı. «Beni en çok kızdıran şey,» der, «Cermenliğin sürdürülmesi savaşma karşı olan düşmanca davranışları (ve) Slav yoldaşlara tatsız bir şekilde hoş görünmeye çalışmalarıydı... Birkaç ayda, yirmi otuz yıl içinde varılabilecek bir sonuç elde ettim. Sosyal erdem ve kardeşçe sevgi maskesi altında saklanan zararlı bir orospuyu (*) tanıdım.» (47)

Bununla birlikte, bu işçi sınıfı partisinin halk arasında kazandığı başarıyı incelemek için partiye karşı olan kırgınlığını gizleyecek kadar akıllı davrandı. İncelemeleri sonunda bu başarının bir kaç nedeni olduğu sonucuna vardı ve Alman Nasyonal Sosyalist Partisini kurarken bu sonuçlan hatırladı ve kullandı.

Kavgam'da., bir gün Viyanalı işçilerin yaptığı büyük bir gösteri yi anlatır: «Aşağı yukarı iki saat orada durdum ve yavaş yavaş kımıldanan büyük insan devini soluk almadan seyrettim. Sonunda sıkıntılı bir kuşku ile oradan uzaklaştım ve ağır ağır yürüyerek eve döndüm.» (48)

Hitler evde Sosyal Demokrat basını okumaya başladı. Liderlerinin söylevlerini inceledi, örgütlerinin üzerinde çalıştı. Siyasî teknikleri, elde ettikleri sonuçlar üzerinde düşündü. Sosyal Demokratların kendince

başarılarını açıklayan üç karara vardı: Bu adamlar bir halk hareketi yaratmasını biliyorlardı; halk hareketi olmadan hiç bir parti yaşayamazdı.

i*) 0u kelime Kavgam’]n ikinci ve sonraki baskılarından çıkarılmış, «zararlı orospu» yerine yalnızca ızarar» kelimesi kullanılmıştır.

Halkın arasında nasıl propaganda yapılacağını anlamışlardı. Kn son olarak da, kendisinin “manevî ve fizik baskı” dediği şeyi kullanmayı biliyorlardı.

Bu son sonuç, elbetteki yanlış bir gözleme dayanıyor, Hit-ler’in bir sürü saplantılarıyla karışıyordu, ama Hitler’in akimı çelmişti. O, bu sonucu on yıl geçmeden kendi amaçlan için kullanacaktır.

«Bu hareketin, bu çeşit saldırılara ne moral ne de kafa bakımından hazır olmayan burjuvazi üzerinde yaptığı kötü manevî baskıyı anladım. Bir işarette bir sürü yalanlar ortaya atılıyor, tehlikeli sayılan düşmanlara karşı iftiralar savruluyor, sonunda saldırıya uğrayan insanların sinirleri bozuluyordu... Bütün insan zaaflannın çok ince olarak yapılmış bir hesabına dayanan bir taktikti ve hemen hemen matematik bir kesinlikle başarıya ulaşıyordu.

Ben de fizik baskının birey ve halk üzerindeki önemini aynı derecede anladım. Onları destekleyenler, bir şiire, zaferlerinin kendi dâvalarının doğruluğundan ileri geldiğini sanıyorlar, yenilen düşman ise, çoğu zaman, umursamazlığa düşüyor ve yeni bir karşıkoymanın gereksizliğini anlıyordu.» (49)

Hitler’in geliştirdiği Nazi taktiklerinin bundan daha iyi bir çözümlemesi yazılmamıştır.

Viyana’da bizim acemi Hitler’i şiddetle çeken iki parti daha vardı. Hitler gelişmekte olan kurnaz ve soğuk çözümleme gücünü bu iki partiye de uyguladı. Söylediğine göre, önce Ge-org Ritter von Schoenerer'in kurduğu Pan-German Nasyonalist Partiye yakınlık duydu. Schoenerer de Hitler’in ailesi gibi Aşağı Avusturya’da Spitai yakınlarından gelmişti. Pan - German’Iar o sıralarda çok uluslu bir imparatorlukta Alman üstünlüğü savaşının son kavgalarını yapıyorlardı. Hitler, Schoene-rer’i “büyük bir düşünür” saydığı ve onun, koyu milliyetçilik, Yahudi-düşmanlığı,

sosyalizm-düşmanlığı, Almanya ile birleşme ve Habsburg'larla Papalığa karşı koyma programına katıldığı halde partisinin başarısızlık nedenlerini hemen görmekte de gecikmedi.

«Bu hareket, sosyal problemin önemini yeterince anlamamış olduğu için gerçek militan bir halk hareketlerinden uzak kalmıştır. Parlâmentoya girmesi, elindeki korkunç güçten onu yoksun kılmış, ve bu kuruma özgü bütün zaafların yükü altında bırakmıştır. Katolik Kilisesine karşı açılan savaşa gelince... bu savaş partiyi milletin sayısız iyi elemanlarından yoksun kılmıştır.» (50)

Hitîer'in Kavgam[1]da, üzerinde uzun uzun durduğu, ama Almanya'da iktidara geçer geçmez unuttuğu derslerden biri de bir siyasî partinin Kiliselere karşı gelmeye çalışmasının boşuna olmasıydı. Hitler Schoenerrer'in Los-von-Rom (Roma'dan uzaklaşma) hareketinin bir taktik hatası olduğunu anlatırken şöyle der: «Bir mezhepte eleştirilecek ne kadar çok şey olursa olsun, siyasî bir parti, geçmiş tecrübelerde hiç bir partinin dinde ıslahat yoluyla başarıya ulaşmadığını hiç bir zaman unutmamalıdır.» (51)

Ama Pan-German'larm halk kitlelerini harekete getirmekteki başarısızlıkları, yani basit halkın psikolojisini anlamamaları, Hitler'e göre, onlarm en büyük eksiklikleriydi. Hit-ler'in henüz yirmi bir yaşını bitirmediği sırada kafasında biçimlenmeye başlayan fikirlerden, onun bu davranışı büyük bir hata saydığını açıkça anlıyoruz. Kendi siyasî hareketini kurduğu zaman o bu yanlışı tekrarlamıyacaktır.

Pan-German'ların bir hatası daha vardı, Hitler onu da tekrarlamıyacaktı. Bir partinin hiç olmazsa ulusun güçlü, yerleşmiş kurumlanndan birinin —Kilise olmazsa Ordunun, o olmazsa Kabinenin, ya da Devlet Başkamnm— desteğini kazanması gerekti. Genç politikacıya göre, bu desteği sağlamadıkça, siyasî bir hareketin iktidara geçmesi imkânsız olmasa bile zordu.

Hitler Berlin'de 1933 Ocak ayının önemli günlerinde bunu sağlamak kurnazlığım gösterdi. Böylece gerek kendisi ve gerekse kendi Nasyonal Sosyalist Partisi için büyük bir ulusa hükmetme imkânım sağladı.

Hitler’in zamanında, Viyana’da, bu sorunu ve halk kitlelerine dayanan bir partinin kurulması zorunluluğunu anlayan bir tek siyasî lider vardı: Viyana Belediye Başkanı ve Hıristiyan Sosyal Partisinin lideri Dr. Karl Lueger. Hitler ile Lueger hiç bir zaman biraraya gelmediler ama, Dr. Kari Lueger, Hitler’i herkesten çok etkiledi. Hitler bu adamı “gelmiş geçmiş Alman Belediye Baş kani arın m en büyüğü... zamanın diplomat dediği adamlardan daha büyük bir devlet adamı” saydı. «Eğer Dr. Kari Lueger Almanya’da yaşamış olsaydı halkımızın büyük kafaları arasında yer alırdı.» (52)

Elbetteki, geleceğin Hitler’i ile Viyanalı orta sınıfların bu iriyarı, dürüst, güler yüzlü, sevilen adamı arasında çok az bir benzerlik vardı. Lueger’in, tedirgin küçük burjuvaziden gelmiş elemanlardan oluşan ve yumuşak bir Yahudi-düşmanlığını, Hitler’in yaptığı gibi, siyasî bir yatırım olarak kullanan bir partinin başına geçtikten sonra, Avusturya’nın en güçlü politikacısı olduğu bir gerçekti. Ama orta halli bir çevreden gelen ve üniversiteden yetişen Lueger, oldukça büyük fikrî başarıları olan, muarızlarınca, hattâ Yahudilerce bile temiz kalbli, atak, kibar ve hoşgörür tanınan bir insandı, O sırada Viyana’da daha yeni yazı hayatına atılan Avusturya’nın ünlü Yahudi yazarı Stefan Zweig, Lueger’deki Yahudi - düşmanlığının, onu Yahudilere yardım etmekten, Yahudilere dostça davranmaktan alıkoymadığını söyler. Zweig der ki: «Kendisine bağlı olan şehir yönetimi çok âdil ve hattâ örnek şekilde demokratikti... Bu Yahudi - düşmanı partinin seçimi kazanmasından sonra korkmaya başlayan Yahudiler aynı haklarla yaşamakta devam ettiler ve aynı saygıyı gördüler.» (53)

Genç Hitler bu tutumdan hoşlanmıyordu. Lueger’i aşırı hoşgörür buluyor, onun, Yahudilerin ırk sorununu yeteri kadar anlamadığını düşünüyordu. Belediye Başkanımn Pan-Ger manya’yı kavramaktaki başarısızlığına kızıyor, Roma Katolik Kilisesine karşı izlediği politikadan ve Habsburg’Iara bağlılığından şüphe ediyordu, ihtiyar imparator Franz Joseph, Lueger’i Belediye Başkanı olarak tanımayı iki kere reddetmemiş miydi ?

Ama sonunda, Hitler, modern sosyal sorunları, propagandanın ve söz söyleme sanatının halkı çekmekteki önemini anlayan bu adamın dehâsını

tanımak zorunda kaldı. Hitler, Lue-ger’iıı kudretli Kiliseye karşı tutumuna da hayran kalmaktan kendini alamadı.

«Politikasını sonsuz bir kurnazlıkla yürütüyordu,» der. Lueger «eskidenberi kurulmuş olan kuramların hemen desteğini sağladı, bu eski kuvvet kaynaklarından kendi hareketi için mümkün olan en büyük yararı elde etmeyi başardı.» (54)

Hitler'in ileride kendi siyasî partisini kurarken ve bu partiyi Almanya’da iktidara getirirken kullandığı fikirlerin ve tekniğin çekirdeğini burada aramak gerekir. Hitler’in orijinalliği, onun bu fikirleri Birinci Dünya Savaşından sonraki Almanya’ya uygulayan tek sağcı politikacı olmasındadır. Nazı hareketi ancak o zaman, bir sürü milliyetçi ve tutucu parti arasında, halkın desteğini kazanan ve bunu başardıktan sonra Ordunun, Cumhurbaşkanının ve büyük ticaret çevrelerinin, yani “eskidenberi kurulmuş üç kurumunun” etkili yardımını sağ-lıyan ve böylelikle Almanya’da Hitler’i Başbakanlığa kadar yükselten bir parti haline gelmişti. Viyana’da öğrenilen derslerin gerçekten yararlı olduğu böylece ispat edilmiştir.

Dr. Kari Lueger güzel konuşan bir adamdı, ama Pan-German Partisinde halk karşısında iyi söz söylecek insanlar yoktu. Hitler’in gözünden kaçmadı bu. Kavgam'da, politikada güzel söz söylemenin önemi üzerinde durdu:

«Tarihte büyük dinsel ve siyasal akımları başlatan güç, bilinmeyen bir zamandanberi, söylenen kelimelerin esrarlı gücünden ve yalnızca bundan doğmuştur. Büyük halk yığınları ancak konuşma gücüyle harekete getirilebilir. Bütün büyük hareketler halk hareketleridir. İnsan ihtiraslarının ve heyecanlarının yanar dağlar gibi patlamalarıdır. Bu heyecanlan ya zâlim bir Felâket Tanrıçası ya da halkın içine salman sihirli bir söz harekete getirir. Bunlar edebiyat estetleri ve salon kahramanlanma suyuna tirit yâveleri değildir.» (55)

Genç Hitler, Avusturya’daki parti çalışmalarına fiilen katılmadı ama, Viyana’mn fukara kahvelerinde, yardım mutfaklarında ve sokak köşelerinde bulduğu halk karşısında söz söyleme san’atmı tecrübe etmeye de başladı. Bu yeteneği sayesinde (önemli söylevlerinden çoğunu dinlemiş olan bu kitap yazannın da tanıklık edeceği gibi) iki savaş arasındaki yıllarda

Almanya’da hiç kimsenin erişemediği bir noktaya vardı ve bu görülmemiş yetenek, başarısına büyük ölçüde yardım etti.

Son olarak, Hitler’in Viyana tecrübelerine Yahudiler de giriyordu. «Linz’de az Yahudi vardı,» der, «bizim memlekette, babamın sağlığında, bu kelimeyi işittiğimi hatırlamıyorum.» Ortaokulda bir Yahudi çocuğu vardı. «Ama o bu konuya hiç önem vermiyordu... Ben onları (Yahudileri) Alman bile sanıyordum.» (56)

Hitler’in çocukluk arkadaşına göre bu söz doğru değil. Linz’de Hitler ile geçirdiği günleri hatırlayan August Kubizek der ki: «Hitler’e ilk rastladığım gün, ondaki Yahudi - düşmanlığı zaten belirgin bir hale gelmişti... Hitler’in Yahudi - düşmanlığı Viyana’ya gittiği zaman daha da kuvvetlendi. Viyana’-daki tecrübeleri bu duygusunu derinleştirdi, ama bu duygulan yaratan elbetteki orası olmadı.» (57)

Hitler, «Sonra,» diyor, «Viyana’ya geldim. Kendi bol izlenimlerimle uğraşırken... kaderimin karşıma çıkardığı zorlukların altında ezilirken, öceleri bu muazzam şehirde yaşayan halkın iç tabakalaşmasını gözden kaçırdım. O günlerde Viyana’nın iki milyon nüfusu arasında aşağı yukan iki yüz bin Yahudi bulunduğu halde ben onları görmedim... Ya-hudiler benim için hâlâ yalnızca din bakımından ayrıydılar, öteki dinlere karşı yapılan saldırıları nasıl İnsanî bir hoşgörürlükle reddediyorsam bu dine karşı yapılan saldırıları da öyle reddediyordum. Sonuç olarak, Viyana’daki Yahudi - düşmanı basının havasını büyük bir ulusun kültürel geleneğine aykırı buluyordum » (58)

Hitler, anlattığına göre, bir gün şehrin ana mahallelerinde geziyormuş. «Birdenbire kara cübbeli, kara zülüflü bir hayalete rasladım. Bu bir Yahudi miydi? îlk düşüncem bu oldu. Çünkü bunlar Lİn?,’dek ilere benzemiyordu. Adamı gizli gizli ve çekinerek gözledim. Bu yabancı yüze, her niteliğini teker teker inceleyerek baktıkça, ilk sorum yeni bir şekil almaya başladı. Bu bir Alman mıydı?» (59).

Hitler’in bu soruya vereceği cevap kolaylıkla kestirilebilirdi. Ama, söylediğine göre, bu soruya cevap vermeden önce “kitapları okuyarak bu kuşkudan kurtulmaya” karar vermiş Hitler. O sırada Viyana’da bol bol satılan Yahudi - düşmanı kitaplara gömülmüş. Sonra “olayı” daha yakından

gözlemek üzere sokaklara çıkmış. «Nereye gitsem,» diyor, «Yahudi görmeye başladım. Ne kadar çok Yahudi görürsem benim gözümde o kadar keskin olarak ayrılıyorlardı öteki insanlardan. Sonra sonra bu cübbelerin kokusundan midem bulanmaya başladı.» (60)

Hitler, bundan sonra, “bu ‘seçkin milletin’ üzerindeki moral lekeyi keşfettiğini” söyler. «Bir Yahudinin, özellikle kültür hayatında, karışmamış olduğu herhangi bir pislik ya da namussuzluk var mıydı ? Bu çeşit yaralan dikkatle deştikçe, çürüyen vücuttaki kurtlar gibi, ansızın gelen bir ışık altında gözleri kamaştıran bir çift bulursunuz.» Hitler, Yahudilerın fuhuş ve beyaz esir ticaretinden geniş ölçüde sorumlu olduklarım keşfettiğini söyler. «îlk olarak,» diye anlatır, «Yahudilerın büyük şehrin pis mahallelerindeki kötülük ticaretini soğukkanlılıkla, ve ince hesaplarla yönettiklerini keşfettiğim zaman sırtımdan aşağı soğuk bir ter boşandı.» (61)

Hitler’in Yahudiler üzerine söylediği şiddetli sözlerde birtakım cinsiyet arzularının büyük bir payı vardır. Bu nitelik o sıralarda Viyana’nm Yahudi - düşmanı basınında da görülüyordu. Sonradan bu havayı Nüremberg’de yayımlanan Der Stuer-mer adındaki müstehcen haftalık dergi sürdürdü. Dergiyi Hit-ler'in sevgili dostlarından, Franconia Nazi Şefi Julius Streicher çıkarıyordu. Streicher ünlü bir sapık ve Üçüncü Alman imparatorluğunun en aşağılık tiplerinden biriydi. Kavgam’da, masum Hıristiyan kızlarının ırzına geçen ve böylelikle onların kanlarım bozan aşağılık Yahudilere ait bir çok korkunç imâlar vardır. Hitler, “Binlerce kızm iğrenç, çarpık bacakh Yahudi piçleri tarafından iğfal edilmesi kâbusu» diye yapabilmektedir. Rudolf Olden’in belirttiği gibi, Hitler’deki Yahudi-düşmanlığı-mn kökleri onun baskı altındaki cinsel kıskançlığında aranabilir. Nitekim, yirmi yaşlarında Viyana’da kaldığı yıllar içinde, bilindiği kadar, herhangi bir kadınla teması olmamıştır.

Hitler diyor ki : «Yavaş yavaş bu adamlara karşı kin duymaya başladım. . Bu benim en büyük manevî uyanışım oldu. Ödlek bir kozmonolit olmaktan çıktım ve bir Yahudi - düşmanı oldum.» (62)

Artık Hitler sonuna kadar kör ve bağnaz bir insan olarak kalacaktır. Ölümünden bir kaç saat önce yazdığı son vasiyetnamesinde bile, o sırada kendisiyle birlikte Üçüncü Alman imparatorluğunu da felâkete sürükleyen kendi başlattığı savaştan Yahudileri sorumlu tutarak onlara karşı son bir

saldırıda daha bulunacaktır, imparatorlukta yaşayan bir çok Almanlara da yayılan bu sönmez kin, sonunda o kadar korkunç ve o kadar büyük katliamlara yol açacaktır ki, uygarlığa sürülen bu çirkin lekeyi insanlar dünya yüzünde yaşadığı süre şilem iyeceklerdir.

Hitler 1913 yılında Viyana'dan ayrıldı, her zaman özlediğini söylediği Almanya'ya para kazanmaya gitti. Yirmi dört yaşındaydı. Kendisinden başka herkes, onu tam başarısızlığa uğramış bir genç sayıyordu. Ne ressam, ne de mimar olabllmiş-ti. Dışarıdan bakıldığı zaman bir serseri, okuma meraklısı gibi görünen bir züppeydi. Arkadaşları, ailesi, işi, evi yoktu. Ama bir tek şeyi vardı: Kendisine olan sarsılmaz inancı, derin ve sönmeyen bir görev ya da dinsel bir bildiri duygusu ..

Hitler askerlikten kaçmak için Avusturya'dan çıkmış olabilir (*). Bunun nedeni korkaklığı değildi. Yahudilerle, Slavlarla ve İmparatorluğun öteki azınlıklarıyla birarada askerlik yapmak istemiyordu. Hitler Kavgam'da, 1912 ilkbaharında Münih'e gittiğini, ama bunun bir hata olduğunu söyler. Polisteki bir kayıt onun 1913 Mayısına kadar Viyana'da oturduğunu göstermektedir.

Hitler'in Avusturya'yı terk etmesi için gösterdiği nedenler çok parlaktır:

«Habsburg devletine nefretim gittikçe arttı. Başkentte gördüğüm ırk karmakarıgıkhğı bende tiksinti uyandırdı. Bu Çek, Leh, Macar, RomanyalI, Sırp, Hırvat karışımından ve o insanlığın her yerinde mantar gibi biten Yahudilerden iğrendim. Ve bu şehir bana ırk bozukluğunun bir sembolü gibi göründü. Bu şahirde yaşadıkça Alman kültürünün bu eski kaynağını ku-

(*> I910'da yirmi bir yaşına girdiği için askerlik yapmak zorundaydı. Heiden'e göre Viyana'dayken Avusturya makamları HİtIeri bulamadılar. Sonunda Münih'te olduğunu anlayınca Linz'e muayeneye gelmesini, emrettiler. Josef Greiner, Da* Ende de* Hitler-Mythos'unda Hitler ile Avusturya askeri makamları arasındaki yazışmaların bazılarını yayımlamıştır. Hitler bu mektuplarda askerlikten kaçmak için Almanya'ya gelmiş olduğunu inkâr eder. Parası olmadığını ileri sürerek muayenesinin, Münih'e yakın olması dolayısiyle, Salzburg'da yapılmasına müsaade edilmesini ister. 5 Şubat 1914'te orada muayenesi yapılır, sağlık durumu dola-yısiyle askerliğe, dahası, yardımcı göreve bite uygun bulunmaz.

Demek ki ciğer hastalığından henüz kurtulamamıştır. Askerî makamlar onu yimü dört yaşında Münih'te buluncaya kadar askerlik şubesine müracaat etmemiş olması, Almanya’da yıldızı parladığı sıralarda Hitler’i herhalde üzmüştür.

Greiner, benim Berlin’re bulunduğum sıralarda Nazi-düşmam çevrelerde geçerli olan bir hikâyenin doğru olduğunu söyler: Hitler 1938’de Avusturya'yı işgal ettiği sırada askerlik görevine ait resmî evrakı bul-rutmaya başlayan yabancı halk karışımına karşı kinim arttı... Bütün bunlardan ötürü sonunda çocukluğumdanberi beni çeken gizli dileklerin ve gizli sevinin gösterdiği yere gitmek isteği bende gittikçe kuvvetlenmeye başladı.» (63)

Hitler çok sevdiği bu ülkedeki alın yazısını rüyasında bile görmemiştir. Başbakan oluşundan az önceye kadar, Almanya’mda, resmen bir yabancı, bir AvusturyalIydı. Hitler, Habsburg imparatorluğunun son yıllarında yetişen, uygar başkentte tu-tunamayan, o sıralarda Alman aşırı politikacıları arasında geçerli olan bütün saçma saplantılara ve kinlere yapışmış, Çek olsun, Yahudi olsun, Alman olsun, fakir ya da zengin olsun, sanatçı ya da zanaatkar olsun yurttaşlarının büyük çoğunluğun-ca doğru, namuslu, saygıdeğer sayılan şeylerden nasipsiz bir AvusturyalI olarak ele alındığı zaman ancak anlaşılabilir. Almanya’da kuzeyden, batıda Ren’den, Doğu Prusya’dan, hattâ güneydeki Bavyera’dan gelen her Almanın kalbinde ve aklında Adolf Hitler’i sonunda eriştiği noktaya çıkaran aynı etkenler bulunabilir. Bu bakımdan elbetteki bütün bu etkenlere önceden kestirilmeyen bir dâhinin rolünü de katmak gerekir.

Ama 1913 ilkbaharında dehası henüz ortaya çıkmamıştı. Münih’te de, Viyana’da olduğu gibi, on parasız, arkadaşsız ve işsizdi. Sonra 1914 yazında savaş patladı, milyonlarca insan gibi, onu da korkunç çarkları arasına aldı. Ağustosun. 3’ünde Bavyera Kıralı Üçüncü Ludwig’e başvurarak Bavyera alayına gönüllü olarak girmesine izin verilmesini istedi, izin çıktı. Tanrının gönderdiği bir nimetti bu. Çünkü böylelikle, genç işsiz kendisi için bir varlık —var olmak ya da olmamak— dâvası olduğuna inandığım söylediği sevgili ikinci yurduna hizmet etmek hırsını doyurmakla kalmayacak, aynı zamanda kişisel hayatının bütün başarısızlıklarından ve çatışmalarından da kaçmış olacaktı.

malarım Gastapoya emreder, Lînz'deki kayıtlar aranır. Bir şey bulunamaz, Hitler küplere biner. Kayıtlar mahallî idare üyelerinden biri tarafından kaçırılmıştır. Bunları savaştan sonra Greiner’e gösterirler.

Kavgam'da der ki: «Benim için gençlik günlerimde üzerime çöken felâketten kurtulmanın saati gelmişti. Utanmadan söyliyebilirim ki o anm çoşkusuyla diz çöktüm ve böyle bir zamanı yaşayacak talihi bana verdiği için bütün kalbimle Tanrıya şükrettim... Her Alman için olduğu gibi, benim için de hayatımın en unutulmaz dönemi başlamıştı. Bu dev savaşın olayları karşısında bütün eski olaylar unutulup gitti.» (64)

Hitler için geçmiş, kafasına ve karekterine biçim verdiği halde, bütün yoksullukları, yalnızlıkları ve hayal kırıklıklarıyla birlikte karanlıkta kalmalıydı. Milyonlarca insana ölüm getirecek olan savaş onun için, yirmi beş yaşında, yeni bir hayatın başlangıcı oldu.

1

Hitlerm kendisi de bunu anlamış gibi. Gençliğinde, tek çocukluk arkadaşına, babasının soyadı değiştirmesinden çok memnun olduğunu söylemiş. August Kubizek’e, Sehicklgruber adının yalnız fena ve hantal değil, aynı zamanda alışılmamış ve kulağa kötü gelen bir ad olduğunu da anlatmış. «Hiedleni çok yumuşak bulurmuş ama «Hitler» kulağa iyi geliyormuş! ve hatırlanması kolaymış. (The Young Hitler I Knew, s. 40 August Kubizek).

2

Hitlerin kendisi de bunu anlamış gibi. Gençliğinde, tek çocukluk arkadaşına, babasının soyadı değiştirmesinden çok memnun olduğunu söylemiş. August Kubizek'e, Schicklgruber adının yalnız fena ve hantal değil, aynı zamanda alışılmamış ve kulağa kötü gelen bir ad olduğunu da anlatmış. «Hied[v]er»i çok yumuşak bulurmuş ama «Hitler» kulağa iyi geliyormuş ve battrlanması kolaymış. (The Young Hitler I Knew, s. 40 August Kubizek).

3

Bu hikâyeyi, keyif]i bir zamanında, Yüksek Komutanlıkta 8-9 Ocak 1942 gecesi kendisi anlatmış. (Hîtler's Secret Conver&ations, s. 160).

4

Hitler’i, Viyana'da geçirdiği yılların bir kısmında tanımış olan Josef Greiner’in yazdığı Bas Ende des Hitler . Mythos adlı kitaba da bakınız. Aynı zamanda, Rudolf Olden’in. Hitler the Fawn adlı -kitabına da bakınız. Olden’in kitabmda Reirthold Hanisch’in ifadeleri vardır. Bu adara bir zamanlar Hitler'in kaldığı yurtta onun oda arkadaşı imiş. Bazan Hitler'in re-simlerini satarmış. Konrad Heiden de Der Fiihrer’de Hanisch'in sözlerine

5

İtalik Hitler'indir.

NAZİ PARTİSİ DOĞUYOR

10 Kasım 1918’de, sonbahar’m kasvetli bir Pazar günü, Adolf Hitler, Yüzyılın en büyük alçaklığı dediği şeyi tâ kalbinin derinliklerinde duydu (*)• O gün Berlin’in kuzeyinde küçük bir Pomeranya kasabası olan Pasewalk’daki askerî hastahanede yatan yaralı askerlere bir papaz inanılmayacak haberler getiriyordu. Ypres yakınlarında bir ay önce İngilizlerin yaptığı bir gaz hücumunda geçici olarak görme gücünü kaybetmiş olan Hitler de o sırada bu hastahanede yatmaktaydı.

O pazar sabahı papaz askerlere Kayzer’in tahtından vazgeçtiğini ve Holânda’ya kaçtığını haber verdi. Bir gün önce Berlin’de bir cumhuriyet ilân edilmişti. Ertesi gün, yâni 11 Kasımda Fransa’da Compiegne’de bir ateşkes anlaşması İmzala-

^l Bu ifade Mein Katnpf’ın ilk Almanca baskısında kullanılmış, sonradan *İhtİlâl»e çevrilmiştir.

nacaktı. Savaş kaybedilmişti. Almanya zaferi kazanmış olan İtilâf devletlerinin eline düşmüştü. Papaz soluyordu. Bu sahneyi anlatan Hitler şöyle der: «Artık buna dayanamadım. Her şey gözümün önünde karardı. Sendeledim ve el yordamıyla tutuna tuna tekrar koğuşa döndüm. Kendimi

karyolanın üzerine attım ; yanan başımı yorgana ve yastığa gömdüm. Demek yapılan şeyler hep bogunaydı. Bütün fedakârlıklar ve sıkıntılar boşu-naydı... Demek Ölüm korkusuyla geğirdiğimiz saatler boşunay-dı. îki milyon insan boşuna ölmüştü. Onlar bunun için mi ölmüşlerdi?. Bütün bunlar bir kaç sefil caninin anayurda elkoy-malan için mi yapılmıştı?» (1)

Hitler, annesinin Ölümünden beri ilk defa boşanıp ağladığım söyler. «Dayanamadım!» der. Birçok yurddaşları gibi o da o sırada, ve ondan sonra da, Almanya'nın savaş alanlarında yenildiği ve kaybettiği gerçeğini bir türlü kabul edemedi.

Milyonlarca Alman gibi Hitler de gözüpek, atılgan bir askerdi. Ama ileride siyasî düşmanları tarafından savaştan korkmakla suçlandırılacaktır. Ancak şunu söylemek gerekir ki, elde bu suçlamayı doğrulayacak hiç bir tanıt yok. Uç aylık tâlimden sonra 1914 Ekiminin sonuna doğru 16'ncı Bavyera Piyade Alayının Birinci Bölüğünde haberci olarak cepheye gitti. Bölük, birinci Ypres savaşmasında, dört gün süren şiddetli çarpışmalar sonunda büyük zayiat verdi. Ingilizler bu savaşta Almanların Manş'a doğru yürüyüşünü durdurmuşlardı. Hitler'in Münih'de Popp adında bir terzi olan ev sahibine yazdığı bir mektuba göre, dört gün süren çarpışma sonunda alayı 3500 erden 600'e inmişti. Yalnız otuz subay sağ kalmış, bu yüzden dört bölük ilga edilmişti.

Savaş sırasında iki kere yaralandı: Birincisinde 7 Ekim, 1916'da Somme Savaşmasında ayağından vuruldu. Almanya'da hastahanede yattıktan sonra 1917 Martında ilk komutanın adıyla anılan List Alayına döndü. Artık çavuş olmuştu. O yaz Arras ve üçüncü Ypres Savaşmalarına katıldı. Almanların 1918 ilkbaharında ve yazında yaptıkları büyük taaruzda bulundu, alayı savaşın en ateşli yerinde çarpıştı. Son Ypres Savaşmasında Werwick'in güneyindeki bir tepede îngilizlerin 13 Ekim gecesi yaptıkları ağır bir gaz saldırısına uğradı. «Gözlerim yana yana, sendleye sendeleye geri döndüm,» der. «Savaşın son raporu da yanımdaydı. Bir kaç saat sonra gözlerimden ateş fışkırır gibi oldu, her şey karardı.» (2)

Cesaretinden ötürü iki kere madalya aldı. 1914 Aralığında kendisine İkinci Dereceden Demir Haç nişanı verilmişti. 1918 Ağustosunda Birinci Dereceden Demir Haç nişanı aldı. Bu nişan eski İmparatorluk Ordusunda pek az ere verilmişti. Birliğindeki bir asker, tek başına on beş tngilizi esir

ettiği için Hit-ler’e şeref nişanı verildiğini söylemiştir. Başka bir asker de yakaladığı askerlerin Ingiliz değil Fransız olduklarını iddia etmiştir. Alaydaki resmî kayıtlarda böyle bir olaya ait tek kelime bulunamamıştır. List Alayının resmî defterlerinde nişan olayına dair en ufak bir kayıt yoktur; nişan almış birçok askerlerin de kaydı bulunamamıştır bu defterlerde. Nedeni ne olursa olsun, Hitler Çavuş’un Demir Haç nişanı aldığı bir gerçek. Çünkü bu nişanı hayatının sonuna kadar övünerek taşımıştır.

Arkadaşlarından bir çoğunun belirttiğine göre Hitler garip bir askerdi. Başkalarına evlerinden hediyeler ve mektuplar geldiği halde ona hiç bir şey gelmezmiş. Hiç izin istememiş. Başka askerler gibi kadınlarla ilgisi de yokmuş. En cesur adamlar bile cephenin pisliğinden, bitlerinden, çamurundan, kokusundan yakınırken o bir kere bile ağzını açıp şikâyet etmemiş. Savaşın amaçlarını her zaman ciddîye almış. Almanya’nın büyük kaderine inanmış, heyecanlı bir askermiş Hitler.

Bölüğündeki askerlerden biri şöyle söylemiştir: «Hepimiz ona küfüreder ve onu çekilmez bulurduk. Savaşı kötülediğimiz zaman bu karga suratlı herif bize hiç katılmazdı.» (3). Başka biri de Hitler’i koğuşta bir köşeye çekilmiş, kafasını ellerinin arasına almış, derin derin düşünen bir asker olarak tanımlamıştır: «Birdenbire yerinden kalkar, büyük toplarımız olduğu halde zaferi kazanamıyacağımızı, çünkü Alman halkının görünmez düşmanlarının karşımızdaki düşmanın en büyük toplarından daha büyük bir tehlike olduğunu söylerdi.» (14). Sonra “bu görünmez düşmanlara” yâni Yahudilerle Marksistlere ver yansın edermiş. Onların bütün kötülüklerin kaynağı olduklarını Viyana’da öğrenmemiş miydi?

Ve savaşın ortasında, bacağındaki yara iyileştikten sonra, Almanya’da gezerken bunu kendi gözleriyle görmemiş miydi? Berlin’in yakınındaki Beelitz hastahanesinden çıktıktan sonra başkenti gezmiş, sonra da Münih’e gitmişti. Her yerde savaşa küfreden ve bir an önce bitmesini isteyen “alçaklar” türemişti. Gevşeyenler çoğalmıştı. Bunlar Yahudilerden başkaları olabilir miydi? «Bürolar,» diyordu, «Yahudilerle doluydu. Hemen hemen memurların hepsi Yahudivdi ve Yahudilerin hemen hemen hepsi de memurdu. 1916 -17 yıllarında istihsalin aşağı yukarı hepsi Yahudi sermayesinin elindeydi. Yahudiler bütün ulusu soyuyor ve egemenliği altında eziyordu. Felâketin yaklaşmakta olduğunu büyük bir dehşet içinde

gördüm...» (5). Hitler gördüklerine dayanamadı ve söylediğine göre, cepheye döndüğüne sevindi.

1918 Kasımında sevdiği yurdunun başına gelenlere daha da üzüldü. Hemen hemen bütün Almanlar için olduğu gibi, onun için de “korkunç” bir felâketti bu. Yazık olmuştu Almanlara. Alman Ordusu savaş alanlarında yenilmemişti. Yurt içindeki hainler vurmuşlardı arkadan onu.

Böylece, Hitler de, Almanlar’ın çoğu gibi, “arkadan vurulma” masalına bağnazlıkla inanmış olarak savaştan çıktı. Weimar Cumhuriyetini yıkan ve sonunda Hitler’in zaferine yolaçan da, her şeyden çok, bu “arkadan vurulma” inancı oldu. Uydurulmuş bir masaldı bu. Yüksek Komutanlığın fiilî başkanı General Ludendorff, 28 Eylül, 1918’de “derhal ateşkes anlaşması” yapılması üzerinde direnmiş ve üstü Feld -Mareşal von Hindenburg da onu desteklemişti. 2 Ekimde, Kayzer ikinci Wilhelmen başkanlığında, Berlin Kırallık Konseyinde yapılan bir toplantıda, Yüksek Komutanlığın derhal ateşkes anlaşması yapılması konusundaki isteğini Hindenburg tekrarladı: «Ordu,» dedi, «kırk sekiz saat bile bekleyemez.» Aynı gün yazdığı bir mektupta askeri durumun “savaşa son verilmesini” zorunlu kıldığını açıkça bildiriyordu. Almanya’nın büyük savaş kahramanı ancak sonradan bu masalı uydurdu. Savaşın bitmesinden bir yıl sonra, 18 Kasım, 1919 tarihinde, Meclis Tahkikat Komisyonunun bir duruşmasında verdiği ifadede Hindenburg, «Bir İngiliz generalinin çok doğru olarak söylediği gibi Alman Ordusu ‘arkadan vurulmuştur’» dedi, (*)

Şurası bir gerçektir ki Yüksek Komutanlık, Prens Max von Bade’nin başında bulunduğu sivil hükümete Eylül sonuna kadar durumun kötüye gittiğini bildirmemiş, hükümet de Luden-dorff’un ateşkes isteğini birkaç hafta kabul etmemiştir.

Bu inamlmaz masalın Alman halkı arasında nasıl yayılmış olduğunu anlamak için insanın iki savaş arasındaki yıllar içinde Almanya’da yaşaması gerekir. Bunun bir yalan olduğu-

(*) Bu hikâyenin bir İngiliz generaline yorulması pek gerçeğe uygun değildir, Wheeler - Bennett Wooden Titan: Hindenburg adlı kitabında

— biraz alaylı olarak — iki İngiliz generalinin bu yanlış hikâyenin yayılmasına yardım ettiklerini söyler. «Bu generallerden birincisi Tuğgeneral Frederick Maurice'dir. Alman basını, 19İ8'de yayımladığı The Last Four Months adlı kitabını. Alman Ordusunun cephede yenilmediğini, ancak anavatandaki Sosyalistlerin ihanetine uğradığını isbat ediyor dîye yanlış şekilde yorumladı. General, Alman basınındaki bu yorumu İnkâr etti, ancak bunun yaran olmadı; Ludendorff bu yorumlan Hindenburg'u İkna etmek için kullandı.

Wheeler - Eennett'in yazdığına göre: «öteki subay da Berimdeki

askerî komisyonun başkanı Tuğgeneral Malcolm'dur. Ludendorff bir akşam general ile yemek yerken Yüksek Komutanlığın sivil hükümetten yardım görmediğini ve ihtilâlin orduya ihanet ettiğini her zamanki gibi kabara kabara anlatmış, General Malcolm da Ludendorff'un uzun uzun anlattığı sözleri bir tek cümleye sığdırmak isteyerek sormuş: «Generalim,

yani bizi arkadan mı vurdular demek istiyorsunuz?» Ludendorff'un gözleri parlamış, bu cümleye kemiğe saldıran bir köpek gibi yapışmış: «Arkadan vurulmak mı » diye tekrarlamış «Evet, işte tam öyle, bizi arkadan vurdular.» nu gösteren gerçekler her yanda vardı. Sağcı Almanlar bunları kabule yanaşmıyorlardı bir türlü. Suçu "Kasım kaatille-ri" ne yüklüyorlardı habire. Bu sözü Hitler halkın kafasına yerleştirmişti. Askerî liderlerin istedikleri ateşkes anlaşmasını imzalatmak için Aiman Ordusunun, Cumhuriyet hükümetine ne kadar korkakça ve kurnazca manevralar çevirmiş olduğu ve sonra hükümete Versailles banş anlaşmasmı imzalamasını öğütlediği önemli gerçekler değillerdi. Sosyal Demokrat Partinin de 1918'de, istem iyerek, sadece halkı Bolşevizme kadar gidecek bir anarşiden kurtarmak için iktidarı kabul etmiş olduğuna bakılmıyordu. Almanya'nın çöküşünden onlar sorumlu değildi asimda. Sue o sıralarda iktidarı elinde tutan eski düzendeydi ([1]). Ama milyonlarca Alman buna inanmak istemedi. Yenilgilerini, utanç'arrnı ve yoksulluklarını yükleyecek birini arıyorlardı. Suçun "Kasım kaatillerinde" olduğuna kendilerini kolaylıkla inandırdılar. Bunlar teslim kâğıdım imzalayan ve eski krallığın yerine demokratik hükümeti kuranlardı. Almanların ahmaklığı Hitler'in Kavgam'da, sık sık ele aldığı bir konudur. Kısa bir zamanda bundan iyice yararlanacaktır.

Papaz 10 Kasım 1918 akşamı Pasewalk’daki hastahane-den çıktıktan sonra Adolf Hitler için "korkunç günler ve daha kötü geceler” başladı. «Herşeyin kaybedilmiş olduğunu biliyordum,» diyor, «yalnız budalalar, yalancılar ve kaatiller düşmandan medet umabilırlerdi. 0 gece, içimde bir kin uyandı. Bu işin sorumlusu olanlara karşı bir kin... Alçak ve dejenere kaatiller! 0 sıradaki muazzam olayı daha iyi kavramaya çalıştıkça, içimde küskünlüğün ve kırgınlığın utancını daha iyi duydum. Bu acının yanında gözlerimdeki ağrının ne önemi vardı?»

Sonra: «Alın yazımı anladım. Politikaya atılmağa karar verdim.» (6)

Herde bu karar hem Hitler’in hem de dünyanın alınyazısı-nı çizecektir.

NAZİ PARTİSİNİN BAŞLANGICI

Arkadaşsız, parasız, işsiz, hiç bir mesleği olmayan ya da herhangi devamlı bir işde çahşmamış olan, politikada tecrübesiz otuz yaşındaki bir AvusturyalI için Almanya’da politikada kazanma şansı kısa bir süre için, ve başlangıçta, pek azdı. Hitler bunu anlamıştı. «Günlerce,» diyor, «ne yapabileceğimi düşündüm. Ama düşündükçe benim gibi adsız bir insanın, yararlı bir eylem için gerekli en küçük dayanağa bile sahip olmadığı sonucuna varıyordum.» (7)

1918 Kasımının sonunda Münih’e döndüğü zaman sıla şehrini tanıyamadı. Burada da ihtilâl çıkmıştı. Wittelsbach Kıralı tahtını bırakmıştı. Bavyera, Sosyal Demokratların elindeydi. Popüler bir Yahudi yazar olan Berlinli Kurt Eisner'in başkanlığında bir Bavyera “Halk Devleti” kurulmuştu. Kocaman kır sakalı, burundan takma gözlüğü, geniş şapkası ve ufak tefek vücuduyla Münih’de herkesin tanıdığı Eisner, 7 Kasımda, birkaç yüz kişinin başında elini kolunu sallaya sallaya yürümüş, bir tek kurşun atmadan parlâmentoyu ve hükümeti ele geçirip bir cumhuriyet ilân etmişti. Eisner, Kont Anton Arco -Valley adında genç bir sağcı subay tarafından üç ay sonra öldürüldü. Bunun üzerine işçiler bir sovyet cumhuriyeti kurdular, ama bu cumhuriyetin ömrü kısa oldu. 1 Mayıs, 1919’da Berlin’den Daimî Ordu askerleri gönderildi. Bavyeralı “hür ta bur” (Freikorps) gönüllüleri Münih’e girdiler. Komünist rejimi ortadan kaldırdılar. Sovyetlerin ellerindeki bir kaç rehineyi Öldürmelerine karşılık, gelenler, komünist olmayanlar da da-

hil olmak üzere, birkaç yüz kişiyi öldürdüler. Bir süre için, Johannes Hoffraann'ın başkanlığında ılımlı bir Sosyal Demokrat hükümet kuruldu. Bavyera politikasında gerçek iktidar sağm eline geçmiş bulunuyordu.

Bu karışık zamanda Bavyera'da sağcılar kimlerdi? Bunlar Daimî ördü, yâni Reichswehr ite, Wittelbach'lari geri getirmek isteyen kıralcılar, Berlin'de kurulan demokrat Cumhuri yeti horgören bir sürü tutuculardı. 1918'de bütün umutlarım yitiren yüz binlerce terhis edilmiş asker, iş bulamayan ya da 1914'te bıraktığı barış dünyasına dönemeyen başıboş bir sürü insan, savaş sırasındaki kaba hayata, zorbalığa alışmış, savaşın sonunda ise bu huylarından kurtulmamış birçok Alman da bu sağcılara katılmıştı. Bir süre bu yığının içinde bulunmuş olan Hitler'in ileride diyeceği gibi, "bunlar ihtilâli ihtilâl için isteyen ve ihtilâlin sürekli br durum olmasını arzulayan insanlardı."

Bütün Almanya'da silâhlı hür-asker birlikleri ortaya çıkmıştı. Bunlar, Reichswehr tarafından gizlice silâhlandırılıyordu. Bu birlikler, önceleri, ihtilaflı doğu sınırlarında PolonyalIlarla ve Baltıklılarla savaşmak üzere kurulmuştu. Ama az sonra Cumhuriyet rejimini devirmeye çalışan komploları desteklemeye başladılar. Yüzbaşı Ehrhardt adında bir haydudun yönettiği ünlü Ehrhardt Tugayı, 1920 Martında Berlin'i işgal etti. Bu sırada alelade bir politikacı olan aşın sağcı Dr. Wolfgang Kapp ([2]) kendisini Başbakan ilân etti. General von Seeckt'in komutasındaki Daimî Ordu, Cumhurbaşkanı ile hükümetin, dağınık bir halde batı Almanya'ya kaçmasına seyirci kaldı. Ancak sendikaların yaptıkları genel bir grev sonunda Cumhuriyet hükümeti yeniden kurulabildi.

O sırada Münih'de yapılan başka bir "hükümet darbesi teşebbüsü" Ötekinden daha başarılı oldu. Reichswehr 14 Mart, 1920'de Hoffmann'ın Sosyalist hükümetini devirdi, ve Gustav

von Kahr'm başkanlığında sağcı bir rejim kurdu. Böylece Bav-yera başkenti, Cumhuriyeti yok etmeyi, otoriter bir rejim kurmayı ve Versailles "Diktası" m reddetmeyi kararlaştırmış olan Alman kontlarının merkezi haline geldi. Hür taburları yönetenler, Ehrhardt Tugaymdakiler de dahil olmak üzere, buraya sığındılar ve hepsi Bavyera'ya buyur edildiler. General Luden-dorff da, bir sürü rahatı bozulmuş, ordudan atılmış subayla birlikte buraya yerleşti. (*) Siyasî cinayetler burada düzenlendi. Bu arada,

generallerin çekindiği sırada ateşkes anlaşmasmı imzalamak cesaretini gösteren ılımlı Katolik politikacı Matthias Erzberger ile Yahudi olması ve Versailles Andlaşmasmın hiç olmazsa bazı maddelerini uygulamağa çalışan millî hükümetin politikasını izlemesi yüzünden aşırı sağcıların düşmanlığım kazanan, Almanya’nın o zamanki zeki, kültürlü Dış îşleri Bakam Walter Rathenau öldürüldüler.

îşte Adolf Hitler Münih’in bu verimli topraklan üzerinde işe başladı.

Hitler, 1918 Kasım ayının sonunda Münih’e döndüğü zaman, kıtasının “Asker Kurulları” eline geçmiş olduğunu gördü. Söylediğine göre, bu duruma tahammül edemezdi ve hemen “mümkün olduğu kadar çabuk kıtasından ayrılmaya” karar verdi. Kışı Avusturya sınırı yakınlarında Traunstein’daki esir kampında gardiyanlık yapmakla geçirdi, ilkbaharda Münih’e döndü. Kavgam’da, sol hükümet tarafından “ takibata” uğra-

(’*') Savaşın sonunda Ludendorff sahte bir sakal ve mavi bir g'azlük takarak İsveç’e kaçtı. 1919 Şubatında Almanya’ya dönen Ludendorff karısına şunları yazmıştı; «İhtilâlcilerin bizi sağ bırakmaları büyük bir budalalık olur. Çünkü ben yeniden İktidara gelirsem hiç birini affetmeyeceğim. Büyük bir vicdan rahatlığı île Ebert’i, Scheidemann’ı ve ortaklarını asıp sehpada sallanışlarını seyredeceğim.» (Margarikte Ludendorf, Ab ich Ladendorffs Frau war, s. 229) Ebert, Weimar Cumhuriyetinin ilk Cumhurbaşkanı, Scheidemann da ilk Başbakanıydı. Ludendorff. Hindenburg-dan sonra geldiği halde, savaşın son İki yılında Almanya'nın. gerçek diktatörüydü.

dığrnı söyler ve kendisini yakalamaya gelen ii$ “alçağa” silâhla nigatı almak suretiyle tutuklanmaktan kurtulduğunu anlatır. Hitler, komünist rejimin yıkılmasından hemen sonra “aşağı yukarı ilk siyasî faaliyetim” dediği işe girişti. Münih’de kısa süren sovyet rejiminin sorumlularını incelemek amacıyla, 2’nci Piyade Alayı tarafından kurulmuş olan tahkikat komisyonuna bilgi topluyordu.

Ordu, Hitler’in bu sırada yaptığı hizmetleri beğenmiş olacak ki kendisine yeni işler verdi. Ordu bölge komutanlığındaki Siyasî Şube Basın ve Haberler Bürosunda ona yeni bir iş verildi. Alman Ordusu, kendi geleneğine aykırı olarak, özellikte Bavyera’da, burnunu iyice politikaya

sokmuş, sonunda da istediği hükümeti kurdurmayı başarmıştı. Ordu, tutucu görüşlerini yaymak amacıyla askerler için “siyasî eğitim” kursları açtı. Hitler de bu kurslardan birinin dikkatli bir öğrencisi oldu. Kendi anlattığına göre, bir gün bir derste Yahudiler için İyi bir kelime kullanılınca hemen derse müdahale etti. Bu sırada Yahudiler üzerine çektiği nutuktan üstleri o kadar memnun kaldılar ki, az sonra onu bir Münih alayına eğitim subayı, Bü-dungsoffizier tayin ettiler. Başlıca görevi, tehlikeli fikirlerle, yani barışçılıkla, sosyalizme ve demokrasi ile savaşmaktı. Ordu, bağlılık yemini ettiği demokrat Cumhuriyete karşı olan ödevini böyle anhyordu.

Bu, Hitler için önemli bir sıçrama oldu. Girmeye çalıştığı politika alanında ilk defa tanınıyordu. Hepsinden daha önemlisi, söz söyleme yeteneğini denemek fırsatını elde etmişti. Çünkü söz söylemek, kendi görüşüne göre, başarılı politikacılığın ilk şartıydı «tik defa, oldukça geniş bir dinleyici karşısında konuşmak fırsatını elde etmiştim. O zamana kadar bilmeden, sırf içimden gelen duygu ile, inandığım bir şey gerçekleşiyordu: Konuşabiliyordum.» Bu keşif kendisi için bir sürpriz olmasa bile onu çök sevindirdi. Cephedeki gaz saldırısından sonra sesinin bir daha düzelmiyeceğini sanıyordu. Şimdi artık sesi, hiç olmazsa “küçük bölük odalarının her köşesinden” işitilebilecek kadar iyileşmişti (8). Bu bir yeteneğin başlangıcıydı. Bu yetenek onu kolayca Almanya’nın en etkili konuşmacılarından biri yapacak ve esrarlı bir güçle radyonun başına geçtiği zaman, sesiyle milyonları coşturacaktır.

1919 yılının Eylülünde bir gün Ordu Siyasî Şubesinden bir emir aldı: Münih’de Alman İşçi Partisi adında küçük bir siyasî gurubu inceleyecekti. Askerler işçi partilerinden kuşkulanıyorlardı. Çünkü bunlar herşeyden önce sosyalist ya da komünisttiler. Ama bu partinin başka türlü olduğu sanılıyordu. Hitler, incelemeye memur edildiği partinin toplantısındaki konuşmacılardan birini tanıyordu.

Bir hafta önce, Ordu eğitim kurslarının birinde, Gottfried Feder adında bir inşaat mühendisinin konferansını dinlemişti. Gottfried ekonomi hastası bir adamdı. Almanya’daki ekonomik sıkıntının “yaratıcı” ve "üretici” sermayenin karşısında, “spe-külâtif” sermayenin bulunmasından ileri geldiği fikrine saplanmıştı. Kendisi “spekülatif” sermayenin kaldırılmasından yana idi. Bu amacını gerçekleştirmek için bir örgüt

kurmuştu. Adı, Alman Faiz Esirliğini Ortadan Kaldırma Savaşçı Birliği idi. Ekonomiden hiç haberi olmayan Hitler, Feder'in konferansından çok memnun kaldı. Feder'in faiz esirliğini kaldırma parolasında "yeni bir partinin kuruluşu için gereken kurallardan" birini buldu. Feder'in koferansında, «Yaklaşan savaşın güçlü bir parolasını sezdim,» der. (9)

Ama başlangıçta Alman İşçi Partisinde önemli bir şey sezmedi. Emir aldığı için toplantıya gitmişti. Bunu, Stemecker-brau birahanesinin loş bir odasında bir araya gelmiş yirmi beş kişinin tatsız bir toplantısı, diye düşündü önce. «Birçoklan gibi bu da yeni bir örgüttü,» diyor. «O sıralarda durumdan memnun olmayan herkes... yeni bir parti kurmak hülyasma kapılıyordu. Bu gibi örgütler her yerde ortaya çıkıyor ve bir süre sonra sessiz sedasız kaybolup gidiyordu. Alman îşçi Partisinin de bunlardan biri olduğu kanısına vardım.» (10)

Feder konuşmasını bitirdikten sonra Hitler kalkıp gide-çekti. Bu sırada bir "profesör" ayağa kalktı ve Feder'in ileri sürdüğü fikirlerin doğru olup olmadığını ele aldı, Bavyera'nın Prusya'dan ayrılmasını, Avusturya ile birlikte bir Güney Alman ulusu teşkil etmesini teklif etti. Bu fikir o sıralarda Münih'de çok yaygındı. Ama bu fikrin burada açıklanması Hitler'in tepesini attırdı, ve sonradan anlattığını göre, bu "ukala baya" ders vermek üzere ayağa kalktı. Verdiği cevap o kadar sert olmuş ki dinleyiciler "şaşkın yüzleriyle" bilinmeyen genç konuşmacıya bakarken, "profesör, dayak yemiş bir köpek" gibi salondan çıkıp gitmiş. Dinleyicilerden biri — Hitler, adını sormadığını söyler— koştu ve eline küçük bir broşür sıkıştırdı. Bu adam, ekmeğini demircilikle kazanan Anton Drexler'di. Drexler'e Nasyonal Sosyalizmin gerçek kurucusu denebilir. Hasta, gözlüklü, normal eğitim görmemiş, bağımsız ama dar ve karışık kafalı, zavallı bir yazar ve kötü bir konuşmacıydı. O zaman Münih demiryolu atelyelerinde çalışıyordu. 7 Mart 1918'de, hür sendikalarda yaygın Marksizmle savaşmak ve Almanya'nın istediği "âdil" barışı gerçekleştirmek için bir "Bağımsız işçiler Komitesi" kurmuştu. Aslında bu örgüt, Kuzey Almanya'da, işçi Sınıfı Yoluyla Barışı Teşvik Birliği adındaki daha geniş kuruluşun bir koluydu (o sıralarda ve ondan sonra da 1933'e kadar Almanya'da şatafatlı adları olan sayısız baskı gurupları vardı).

Drexler kırk üyeden fazla toplayamamıştı. 1919 Ocak ayında komitesini, Siyasî İşçiler Çevresi adlı başka bir benzer gurupla birleştirdi. Bu gurubu Kari Harrer adında bir gazeteci yönetiyordu. O sırada üye sayısı yüzü bile bulmayan yeni Örgüte Alman işçi Partisi adı verilmişti. Harrer birinci başkandı. Bugün artık adlan unutulmuş olan eski arkadaşlarından Kav-flram’da çok az sözeden Hitler, Harrer’i saygı ile anar. Onun “namuslu” ve “gerçekten çok bilgili” bir insan sayar, ama söz söyleme yeteneğinden de yoksun olduğunu söyler. Harrer’in ününden çarçabuk kaybetmesinin nedeni belki de onun Hitler’i her zaman zayıf bir konuşmacı sayması olmuştur. Nazi lideri, kendi biyografisinde de belirttiği gibi, bu hakareti hiç unutmadı.

Ne olursa olsun, Drexler, bu küçük, tanınmamış Alman işçi partisinin herhalde en büyük gücüydü.

Ertesi sabah Hitler, Drexler'in eline tutuşturduğu broşürü nasıl okumaya başladığını Kavgam^ia uzun uzadıya anlatır: Sabahın 5’iydi. Hitler uyanmış, her zaman yaptığı gibi, 2’nci Piyade Alayı kışlasındaki portatif karyolasına uzanmış, yatmadan önce yerlere serptiği ekmek ufaklarını farelerin nasıl kemirdiklerine bakıyordu. «Hayatımda çok yoksulluk çektim,» der, «açlığın rie demek olduğunu bilirim ve minimini hayvanlan beslemeyi de severim.» Küçük broşürü hatırladı ve okumaya Başladı Adı “Siyasî Uyanışım” dı. Hitler yıllardanberi kendisinin vardığı birçok görüşleri broşürde buldu. Drexler’in başlıca amacı işçi sınıfına dayanan bir parti kurmaktı. Ama bu parti Sosyal Demokratlardan ayrı olarak milliyetçi, yani nasyonalist olacaktı. Drexler bir ara, vatansever Anayurt Cephe-si’ne girmiş, orada halk yığınlarıyla ilişki kuramamış bir orta sınıf görünce hayal kırıklığına uğramıştı. Hitler de, yukarıda gördük ki, Viyana’da aynı nedenden Ötürü burjuvaziyi suçlamayı öğrenmişti: Burjuvazi, işçi ailelerine ve onların sosyal sorunlarına eğilmiyordu. Bundan dolayı Drexler’in görüşleri onu çok ilgilendirdi.

Ertesi gün Alman İşçi Partisine kabul edildiğini bildiren kartı alınca hayret etti. Hatırında kalanları sonradan şöyle anlatmıştır: «Kızayım mı, güleyim mi bilmiyordum. Hazır bir partiye girmek niyetinde değildim. Ben kendi partimi kurmak istiyordum. Bana karşı yapılan şey hiç akla gelmıyecek, küstahça bir hareketti.» (11). Bunu bir mektupla bildirmek üzereydi ki “içinde bir merak” uyandı ve çağrıldığı komite toplantısına gitmeye ve “bu

saçma küçük örgüte” neden katılmak istemediğini şahsen anlatmaya karar verdi.

«Toplantının yapılacağı yer Herrenstrasse’de Alte Rosen-bad birahanesiydi. Burası çok aşağılık bir yerdi. Loş yemek salonundan geçtim. Salonda kimsecikler yoktu. Arka odaya geçilen kapıyı açtım, ve Komite ile yüz yüze geldim. îsli bir gaz lâmbasının kör ışığı altında dört kişi bir masaya oturmuştu. Bunların arasında broşürün yazarı da vardı. Hemen beni sevinerek tebrik etti ve Alman İşçi Partisinin yeni bir üyesi olarak bana, hoş geldiniz, dedi. Doğrusunu isterseniz biraz çekindim. Son toplantının tutanağı okundu, sekretere güven oyu verüdi. Sonra hesap raporu geldi. Partideki bütün para, altı mark elli fenig'di. Muhasebeci de güven oyu aldı. Bu da tutanağa geçirildi. Sonra birinci başkan, biri Kiel’den, öteki Düsseldorff’dan, biri de Berlin’den gelen mektuplara verilen cevaplan okudu. Herkes onayladı. Sonra, gelen mektuplara ait bir rapor okundu.

Korkunç, korkunç! En kötü çeşidinden bir kulüp hayatıydı bu. Ben bu örgüte mi katılacaktım?» (12)

Böyle olduğu halde birahanenin bu loş arka odasında toplanan kılıksız insanlarda onu çeken bir şey vardı. «Parti kelimesinin eski anlamını aşacak yeni bir hareket özlüyorlardı.» O akşam kışlaya döndü. Hayatının en zor sorunu ile karşı kar-şiyaydı: «Katılmalı mıyım ?» HİtIer, aklının bu işten vazgeçmesini söylediğini kabul eder. Ama bir yandan da... bir örgütün önemsizliği genç bir adama enerji ve fikir sağlar, “gerçek bir kişisel çalışma" fırsatı verirdi. Hitler “bu göreve ne getirebileceğini” bir daha düşündü. «Yoksulluğum ve her hangi bir gelirim olmayışı bana bu sorunun en kolay yanı gibi görünüyordu. Ama benim adı sanı bilinmiyen kimseler arasında bulunuşum işin kötü yanıydı. Ben, kaderin, en yakın komşularının bile dikkatini çekmeden yaşamaya ya da varlığını sürdürmeğe mahkûm ettiği milyonlarca insandan biriydim. Bundan başka, eğitim yoksunluğumun ister istemez yarattığı zorluk da vardı. İki gün süren korkunç bir düşünmeden sonra adımı atmam gerektiğine inandım. Bu, hayatımın en Önemli kararıdır. Bu yolun dönüşü yoktu ve olamazdı.» (13)

işte Adolf Hitler böylece Alman îşçi Partisi komitesinin yedinci üyesi olarak partiye katıldı.

Bu küçük partinin burada anmamız gereken iki üyesi vardı, ikisi de ileride Hitler’in yükselmesine yardım edeceklerdi:

Ordunun Münih’teki VIII. Bölge Komutanlığı kurmayında çalışan yüzbaşı Emst Roehm partiye Hitler’den önce yazılmıştı. Roehm, tıknaz, kaim enseli, yumruk gözlü, yüzünde yara izi bulunan profesyonel bir askerdi —burnunun üst kısmı 1914’de yaralanmıştı— keskin bir politika anlayışı ve tabiî bir örgütlenme yeteneği vardı. O da, Hitler gibi, demokrat Cumhuriyete ve bundan sorumlu saydığı "Kasım kaatilleri” ne sönmez bir kin besliyordu. Roehm’ün amacı yeniden kuvvetli milliyetçi bir hareket yaratmaktı. O da, Hitler gibi, bunun ancak aşağı sınıflara dayanan bir parti ile başarılabileceğine inanıyordu. O da. Öteki muvazzaf subaylardan farklı olarak, bu sınıftan gelmişti. Roehm, bir çok ilk Naziler gibi bir homoseksüel olmakla beraber, sertliği, merhamet bilmezliği ve yürütücülüğü ile İlk Nazi kuvvet müfrezesinin örgütlenmesine ve sonra bunun S. A. haline gelmesine vardım etmiştir. Roehm, 1934’de Hitler tarafından öldürülünceye kadar bu zorbalar ordusunun komutanı olarak kaldı. Yeni filizlenen partiye bir çok eski askerler ve hür tabur gönüllüleri getirdi. Bunlar ilk yıllarda örgütün belkemiği idi. Ayrıca Roehm, Bavyera’yı yöneten ordunun bir subayı olarak da, Hitler’e ve Hitler'in hareketine, hükümet makamlarının himayesini ve arada sırada da yardımını sağlıyordu. Bu yardım olmasaydı Hitler belki de Cumhuriyeti ortadan kaldırma kampanyasına o kadar kuvvetle girişmezdi. Bav-yera hükümeti ve polisi göz yummasaydı, zor ve korkutma politikasını elbetteki yürütemezdi.

Hitler’den yirmi bir yaş büyük olan Dietrich Eckart’a çoklukla Nasyonal Sosyalizmin manevî kurucusu denir. Eckart nükteli bir gazeteci, kötü bir şair ve kötü bir tiyatro yazarıydı, tbsen’in Peer Gt/ıtfüınü Almancaya çevirmişti. Oynanmamış bir sürü tiyatro eseri vardı. Bir ara, o da, Berlin’de Hitler’in Viyana’da geçirdiği hayata benzeyen serseri, bohem bir hayat geçirmiş, kendini içkiye, morfine vermiş, ve Heiden’e göre, akıl hastahanesinde yatmıştı. O sırada akıl hastalarını artist olarak kullanmış, kendi tiyatro eserlerini oynatmak fırsatını bulmuştu. Savaşın sonunda Bavyera’ya dönmüş, Münih’in artist mahallesi olan Sc<hwabling*de Brennessel şaraphanesinde bir hayranlar çevresi yaratmıştı. Burada Ari ırk üstünlüğünü anlatıp duruyor ve herkesi Yahudileri öldürmeye, Berlin’deki “alçaklar” ı alaşağı etmeye çağırıyordu. O sırada Münih’de gazetecilik

yapan Heiden, Eckart’m 1919’da Brennessel şaraphanesinin müdavimlerine şu sözleri söylediğini yazar: «Bizim başımıza makineli tüfek sesinden korkmayacak bir adam gerek. Kalabalığın gözünü korkutmalı. Subay kullanamayız, çünkü artık balkın subaylara saygısı yok. En iyisi, konuşmasını bilen bir işçi bulmalı.,, Çok akıllı olması gerekmez.,. Bekâr da olmalı ki kadınları tavlayabilelim.» (14)

Sarhoş şairin (*) Adolf Hitler’de tam istediği adamı bulmasından daha tabiî ne olabilirdi. Eekart, Alman İşçi Partisinde yükselmekte olan gencin en yakın öğütçüsü oldu. Ona kitaplar verdi, Almancasmı ilerletmeğe yardım etti. Hem yazısını hem de konuşmasını düzelttirdi. Onu geniş arkadaş çevrelerine tanıttı. Bunlar arasında, yalnız partiye paraca yardım eden zenginler değil, aynı zamanda, Hitler’in ileride en büyük yardımcıları olacak Rudolf Hess ile Alfred Rosenberg de vardı. Hitler’in Eckart’a karşı hayranlığı hiç bir zaman azalmadı. Kavgamrm son cümlesi Hitler’in dağınık öğütçüye karşı beslediği saygının bir ifadesidir. Hitler kitabını şöyle bitirir: «Kendilerini halkın uyanışına adamış olanların içinde, gerek yazı, gerek düşünce ve gerekse iş bakımından en iyi olanlardan biriydi.» (15)

Nasyonal Sosyalizmi kuran ve Avrupa’nın en kuvvetli ülkesi olan Almanya’yı on üç yıl içinde üçüncü Alman imparatorluğu haline getiren bir hareketi bilmeyerek başlatan bu uygunsuz adamlar, işte böyle rastgele biraraya toplanmışlardı. Kafası karmakarışık bir demirci olan Drexler hareketin çekirdeğini kurmuş, sarhoş şair Eekart “manevî temelin” bir kısmını atmış, ekonomi hastası Feder ideolojiye benzer bir şey yarat-

{*) Eekart, Aralık 1923'de çok içmekte*» öldü.

iniş, homoseksüel Roehm Ordunun ve eski savaşçıların yardımını sağlamış ve o sıralarda daha otuz bir yaşma girmemiş olan ve hiç tanınmayan eski aylak Adolf Hitler de, bir birahanenin arka odasında bir tartışma kulübünden başka bir şey olmayan partiyi ele alarak onu güçlü bir siyasî parti haline getirmişti.

Viyana’da yalnız başına geçirdiği açlık günlerindenberi kafasında kaynaşıp duran bütün fikirler şimdi bir çıkış yolu bulmuş, yaradılışındaki enerji fırlayıp dışarı çıkmıştı. Korkak komitesini daha büyük toplantılar yapmaya zorladı. Kendi başına çağrılar yazdı. Daktilo etti ve dağıttı. Sonradan şu

hâtırasını anlatmıştır: Bir defasında bunlardan seksen kadarını dağıttıktan sonra, «Oturup halkın gelmesini bekledik. Bir saat geçti. ‘Başkan’, ‘toplantı’ yı açacaktı. Yine yedi kişiydik. Bizim eski yediler.» (16). Ama yılmadı. Çağrılan teksir makinesinde çoğalttı. Yerli gazetede bir toplantı ilânı yayınlatmak için para topladı. «Başarı,» der, «gerçekten hayret verici oldu. Yüz on bir kişi geldi.» “Münihli bir profesörün” açış konuşmasından sonra Hitler “halk önünde” ilk söylevini verecekti. Partinin resmî başkanı Harrer buna itiraz etti. Hitler der ki: «Başka hususlarda muhakkak ki namuslu olan bu bay, benim bazı işler yapabileceğime, ama konuşmayı beeeremiyeceğime her nasılsa inanmıştı. Otuz dakika konuştum, içimde bilmeden, yalnızca önceden duyduğum bir hissin gerçek olduğu anlaşıldı: Konuşabiliyordum!» (17). Hitler söylediği sözlerden dinleyicilerin “elektriklendiğini” ve partiye verilen üç yüz marklık bağışın bunu doğruladığını iddia eder. Bu para partiyi bir süre için maddî sıkıntıdan kurtarmıştı.

1920 yılının başlangıcında Hitler partinin propagandasını eline aldı. Viyana’da iken Sosyalist ve Hıristiyan Sosyalist Partilerinin çalışmalarında propagandanın önemini görmüştü. O gündenberi üzerinde durmadan düşündüğü bu konuda artık çalışabilecekti. Hemen, bu küçücük zavallı partinin rüyasında bile görmediği büyük bir toplantı hazırlamaya girişti. Toplan-iı 24 Şubat, 1920 günü ünlü Hofbrauhaus’un Festsaal’inde yapılacaktı. Salon aşağı yukarı iki bin kişi alıyordu. Hıtlerin komitedeki arkadaşları onun delirdiğini düşünüyorlardı. Harrer bu hareketi protesto etmek amacıya istifa etti ([3]); yerini Drexler aldı. O da başarıdan şüpheliydi. Hitler hazırlığın bizzat kendisi tarafından yapıldığını önemle belirtir. Gerçekten de olay kendisi için çok önemliydi. Nitekim, Kavgamın birinci cildinin sonunda bu olayı uzun uzadıya anlatır: «Çünkü,» der Hitler, «parti o zaman küçük bir kulübün dar sınırını aşmış ve çağımızın en güçlü etkeni olan kamu oyu üzerinde ilk olarak belgîleyici bir etki yaratmıştır.»

Hitler baş konuşmacı olarak bile ilân edilmemişti. Bu rolü Dr. Johannes Dingfelder adlı biri oynayacaktı. Dr. Johannes Dingfelder gazetelerde “Germanus Agricola” takma adıyla ekonomik yazılar yazan homoepatik tedavi ([4]) taraftan bir doktordu. Sonradan unutulup gitti. Halk, söylevini ses çıkarmadan dinledi. Sonra Hitler konuşmaya başladı. Kendisi sahneyi şöyle anlatıyor:

«Salonda gürültüler, şiddetli kavgalar oluyordu. Dâvaya candan bağlı bir avuç mücadele arkadaşı ile öteki yardımcıları gürültü çıkaran... komünist ve sosyalistlerle... savaşıyorlardı. Ancak yavaş yavaş düzeni sağlıyabildik. Konuşmama güçlükle devam edebildim. Yanm saat sonra alkış sesleri, gürültü ve bağırışları bastırmaya başladı... Dört saat sonra salon boşaldığı sırada unutulmayacak hareketimizin ilkeleri, Alman halkını harekete getirmeğe başlamıştı.» (18)

Hitler konuşması sırasında Alman îşçi Partisinin 25 maddesini ilk defa ilân etti. Bu maddeleri Drexler, Feder ve Hitler acele olarak hazırlamışlardı. Hitler'e yapılan itirazların çoğu, okuduğu programın bazı noktalarına yöneltilmişti. Ama o bütan maddeleri kabul edilmiş sayıyordu. Bu maddeler, Nisan 1920'de partinin adı Nasyonal Sosyalist Alman işçi Partisi'ne çevrildiği zaman, Nazi Partisinin resmi programı oldu. Sonra da Hitler 1926'da taktik nedenlerden ötürü, bu maddeleri "değişmez" ilân etti.

Bu maddeler, gerçekte işçilerle aşağı orta sınıf ve köylüler için hazırlanmış bir çorba, bir kırkambardı. Parti iktidara geçtiği sırada çoğu unutulup gitti. Almanya üstüne yazı yazanların çoğu bu maddelere gülüp geçtiler ve Nazi liderinin kendisi de, sonradan bu maddeler kendisine hatırlatıldığı zaman şaşırdı. Bununla birlikte, Kavgamda, belirtilen ana kurallar gibi, bu maddelerin de en önemlileri Üçüncü Alman imparatorluğunda gerçekleştirildi, ve sonunda Almanya'nın içinde ve dışında milyonlarca insana felâket getirdi.

Programın ilk maddesinde, bütün Alınanlardan, daha büyük bir Almanya halinde birleşmeleri isteniyordu. Sonradan Başbakan Hitler, altı milyon Almanın yaşadığı Avusturya'yı, üç milyon Almanın bulunduğu Südetenland'ı ahrken direndiği ve gerçekleştirdiği fikir bu değil miydi? Alman Danzig'ini ve Polonya'da Alman çoğunluğunun bulunduğu bölgeleri neden istiyordu? Bu yüzden Polonya'ya saldırmamış ve ikinci Dünya Savaşını açmamış mıydı? Hitlerin oturup oturup yazmak zahmetine katlandığı Nazi amaçlarının, iki savaş yıllan arasında, birçok kimseler tarafından bilinmemesi yada bu amaçlara gülünüp geçilmesi dünyanın büyük talihsizliklerinden biridir. 24 Şubat, 1920 akşamı Münih'teki birahanede tesbit edilen programın Yahudi - düşmanı maddeleri elbette ki korkunç bir uyarmaydı. Yahudiler dairelere alınmıyacaktı. Dahası, Alman

vatandaşlığından da, basından da atılacaklardı. 2 Ağustos, 1914'-ten sonra Almanya'ya girmiş olanların hepsi yurtdışı edilecekti.

Parti programının bir çok maddeleri, o sıralarda kötü durumda bulunan, ileri ve hattâ sosyalist parolaların arkasından koşan aşağı sınıflara göre hazırlanmış demagojik bir çağından başka bir şey değiidi. Örneğin, ll'İnci maddede, emeksiz kazanılmış gelirlerin kaldırılacağı, 12'inci maddede, tröstlerin devletleştirileceği; 13 üncü madde, devletin büyük sanayi kârlarına katılacağı; 14'üncü maddede, toprak kiralarının ve toprak üzerinde spekülasyonun kaldırılacağı bildiriliyordu. 18'in-ci madede, hainler, tefeciler ve çıkarcılar için ölüm cezası isteniyor; 16'ncı maddede, "sağlam bir orta sınıfın yaşatılması gerektiği bildiriliyor ve büyük mağazaların kamulaştırılması ve az bir ücretle küçük tüccarlara kiralanması üzerinde direnili-yordu. Bu maddeler, Nasyonal Sosyalizmin "sosyalizm" ine gerçekten inandıkları anlaşılan Drexler ve Feder'in ısrarlarıyla programa alınmıştı. Büyük sanayicilerle toprak sahipleri, parti kasalarına olukla para akıttıkları sırada bu fikirler Hitler'i bir hayli şaşırtmış ve tabiî bu konuda hiç bir şey yapmamıştır.

Son olarak, orogranıda Hitler'in Başbakan olur olmaz gerçekleştireceği iki madde daha vardı. 2'nci maddede, Versail-les ve St. Germain Andlaşmalarmm feshi isteniyordu. Son madde de, yâni 25'inci maddede ise "kuvvetli merkezî bir devletin kurulması" öngörülüyordu. Bu madde de, bütün Almanların bir imparatorlukta birleşmelerini, ve barış andlaşmalarmm feshi ni isteyen l'inci ve 2'inci maddeler gibi, Hitler'İn ısrarı sonunda programa alınmıştı. HİtIer'in bu davranışı, partisi Münih dışında daha pek tanınmazken, halkın desteğini kaybetmeyi bile göze alarak ne kadar ileriyi gördüğünü ispat eder.

O sırada Bavyera'da Almanya'dan ayrılma istekleri çok kuvvetliydi. Berlin'deki merkezî hükümetle her zaman çatışma halinde bulunan Bavyeralılar daha çok değil, daha az merkezcilik istiyorlardı. Böylece yönetimi kendi ellerine almış olacaklardı. 0 sıralarda gerçekleştirilmeye çalışılan da buydu. Berlin'in küçük Alman devletleri üzerinde pek az otoritesi vardı, Hitler ise yalnız Bavyera'da değil, bütün Alman İmparatorluğunda iktidarı ele almak, bu iktidarı düşündüğü kuvvetli merkezî hükümetin kurulması için elinde tutmak ve onu diktatörlük haline

getirmek istiyordu. Hohenzollem. İmparatorluğu za-inanında olduğu gibi, Weimar Cumhuriyeti devrinde de, kendi parlâmentoları ve hükümetleriyle yarı bağımsız halde bulunan küçük Alman devletlerini ortadan kaldırmak niyetindeydi. 30 Ocak, 1933’de acele yaptığı işlerden biri de, önceleri pek az kimsenin dikkatini çeken ya da pek ciddiye alınmayan bu son maddeyi uygulamak olmuştur. Eu düşüncesini başlangıçta yazıyla açıklamadığını kimse iddia edemezdi.

Coşkun söylevler, köklü ve kırk ambar bir program, filizlenen bir parti için önemli olmakla beraber dikkati çekmek ve halkın desteğini sağlamak için yeterli değildi. Hitler o zaman dikkatini daha yeni şeylere çevirdi. Daha bir çok yenilikler istiyordu. Kendine özgü dehâsınm ilk belirtileri görülmeye, hissedilmeye başlamıştı. Halk yığınlarının istediği yalnız fikir değil diye düşündü. Durmadan kafalarına vuracağı bir kaç basit fikir halka yeterdi. Onlara bir de inançlarını bağlıyacakları semboller, çoşkulannı uyandıracak töreler ve renkler, başarı kazandığı takdirde taraftar toplayacak (ALçıanlar kuvvet» hayran değiller miydi?), onlarda zayıfa karşı üstünlük duyguları uyandıracak şiddet ve terör hareketleri gerekti.

önce de gördüğünüz gibi, Hitler Viyana'dayken Sosyal Demokratların siyasî düşmanlarına karşı kullandıklarını sandığı “alçakça manevî ve fizik terör” üzerinde bir hayli düşünmüştü ([5]). Şimdi bunu kendi sosyalist-düşmanı partisinin amacına uygulamağa çalışacaktı. Her şeyden önce toplantılarda gürültü çıkaranları ya da sorgu sual edenleri susturmak ve gerekirse dışarı atmak için eski askerler getirilecekti. Partinin “Alman işçi Partisi” adına bir de “Nasyonal Sosyalist” kelimeleri eklendikten ve parti Alman Nasyonal Sosyalist îşçi Partisi, ya da o sıralarda daha çok kullanılan şekliyle, N. S. D. A. P. adını aldıktan az sonra, 1920 yazında, Hitler birtakım kalın enseli eski askerleri “kol kuvveti” kıtaları, Ordnertruppe, halinde örgütledi ve bunları eski sabıkalılardan saatçi Emil Maurice adında birinin komutası altına verdi. Bu örgüt, Berlin hükümetinin dikkatini çekmemek için, bir süre partinin “Jimnastik ve Spor Kolu” adı altında gizlendi. Sonra Ekim, 1921 [f]de resmen Sturmabteilung adını aldı. S.A. udi da buradan gelmedir. Kahve rengi üniforma giyen bu hücum taburlarında bulunanların çoğu hür kıtaların en belâlı haydutlarıydı. Bu kıtaların başında Erzberger’in öldürülmesine adı karıştığı için hapse atılan ve o sırada henüz hapishaneden çıkmış bulunan ünlü Yüzbaşı Ehr-hardt’ın yardımcılarından Johann Ulrich Klintzich vardı.

Bu üniformalı kabadayılar, Nazi toplantılarında düzeni sağlamakla yetinmediler. Az sonra başka partileri dağıtmaya başladılar. Bir ara 1921'de Ballerstedt adında Bavyeralı bir federalistin konuşacağı bir toplantıda hücum kıtalarının saldırılarını bizzat Hitler yönetti. Ballerstedt'e dayak atıldı. Hitler bu yüzden üç ay hapse mahkûm oldu, mahkûmiyetinin ancak bir aymı çekti. Bu onun ilk hapishane tecrübesi oldu. Ve oradan bir kahraman gibi çıktı, daha çok tanındı. Hitler, polise şunları söylemişti: «iyi oldu. İstediğimiz de buydu. Ballerstedt konuşamadı.» Nitekim Hitler birkaç ay önce bir dinleyici gurubuna şu sözleri söylemişti: «Nasyonal Sosyalist hareketi, yurttaşlarımızın kafalarını bozabilecek bütün toplantıları ve konferansları ileride —gerekirse zor kullanarak— merhametsizce önleyecektir.» (19)

Artık usta bir propagandacı olmaya başlıyan, bir zamanların hayalkırıklığına uğramış san'atçısı Hitler'in aklına, 1920 yılının yazında, ancak dâhiyane diyebileceğimiz bir fikir geldi: Partinin kendi amacını gösteren ve halk kitlelerinin hayalini gıcıklayan bir amblemi, bir bayrağı, bir sembolü yoktu. Bunun diye düşündü Hitler, uğrunda yığınların çarpışacağı gözalıcı bir bayrak olması gerekir. Uzun uzun düşündükten ve çeşitli desenler üzerinde birçok denemeler yaptıktan sonra kırmızı zemin ortasında beyaz bir daire ve onun içinde siyah swastika (gamalı haç) bulunan bir bayrak üzerinde karar kıldı. Eski çağların gamalı swastika haçı —Hakenkreuz— Nazi Partisinin vc sonunda Nazi Almanyasının kudretli ve korkutucu bir sembolü olacaktı. Gamalı haçı partinin bayrağında ve ambleminde kullanmak fikrini nereden aldığım, Hitler Kavgam'm bu konuya ayırdığı uzun edebiyat parçasında açıklamaz.

Gamalı haçın hemen hemen ilk insan kadar eski bir tarihi vardır, Truva, Mısır ve Çin yıkıntıları arasında görülür. Ben kendim Hindistan'da eski Hindu ve Budist eserlerinde de gördüm. Çağımızda ise Estonya ve Finlandiya gibi Baltık devletleri tarafından resmî amblem olarak kullanılmıştır. 1918 - 19'-da buralarda çarpışan Alman hür kuvvetleri bu amblemi görmüşlerdir. Ehrhardt Tugayı 1920'de Kapp hükümet darbesi sırasında Berlin üzerine yürürken, askerlerin miğferlerinde gamalı haç işareti vardı. Hitfer'in bu işareti Avusturya'daki Yahudi-düşmam partilerin amblemlerinde gördüğü kesin. Ehrhardt Tugayı Münih'e geldiği sırada bunu birdenbire hatırlamış olacak. Parti üyelerinin kendisine sunduktan

çeşitli modellerin hemen hepsinde de gamalı haç bulunduğunu, hele "Stemberg'li bir dişçi" nin verdiği bayrak modelinin "fena olmadığım" ve kendisi-ninkine çok benzediğini söyler.

Renklere gelince, Hitler elbetteki Weimar Cumhuriyetinin siyahlı, kırmızılı ve yaldızlı bayrağım istemiyeeekti. İmparatorluğun eski kırmızı beyaz ve siyah bayrağım da kabul etmedi. Ama bu renkleri, yalnız "mevcut renk uyumlarının en zengini" saydığı için değil, aynı zamanda, uğrunda savaştığı Almanya'nın renkleri olduğu için de seviyordu. Bunlara yeni bir şekil vermeliydi. Gamalı haç bayrağa böylece eklendi.

Hitler bu eşsiz buluşu ile övünür. Kavgam[3] da, «0 gerçek Mr semboldür,» der. <Ktrmızida hareketin sosyal fikri, beyazda milliyetçilik, gamah haçta Âri insanın zaferi için yürüttüğü savaş görünür.» (20)

Az sonra hücum kıtalarının üniformalarına takılmak ve parti üyeleri tarafından kullanılmak üzere gamalı kol bandı icadedildi. tki yıl sonra Hitler, Nazilerin büyük geçit resimlerinde taşıyacakları ve büyük halk toplantılarında sahneye asa-

caklan standart Nazi bayraklarını tesbit etti. Eski Romalılardan alınmıştı bunlar. Siyah metal bir gamalı haçın çevresinde gümüş renkli bir çelenk, ve çelengin üstünde bir kartal vardı. Altında metal bir dikdörtgen, üzerinde NSDAP harfleri yazılıydı. Daha altında saçaklar ve püsküller sarkıyordu. Dörtkö-şe ve gamalı olan bu bayrağın üstünde şu sözler süslü bir şekilde yazılmış olacaktı: «DeutschUmd Ervrache! ¿Almanya

uyan!)»

Bu belki "san'at" değildi, ama büyük propagandaydı. Şimdi artık Nazilerin dilinde başka hiç bir partide olmayan bir sembol vardı: Gamalı haç, savaş sonunun ilk kanşık yıllarında kararsızlık içinde bocalıyan aşağı tabaka orta sınıflan yeni bir yöne sürükleyecek mistik bir kudret taşıyordu sanki. Bu bayrağın altında toplanmaya başladılar.

FÜHRER ORTAYA ÇIKIYOR

Yalnız bir konuşmacı olarak değil, aynı zamanda bir propagandacı ve Örgütçü olarak da görülmemiş bir kabiliyet olan genç politikacı ve kışkırtıcı, 1921 yazında partinin liderliğini tartışılmaz ve kesin bir şekilde ele aldı. Bunu yaparken birlikte çalıştığı arkadaşlarına merhametsizliğinin ilk acısını tattırdı ve taktik kurnazlığının ilk örneğini verdi. İlerde bunlardan yararlanacak ve çok önemli buhranlardan çok büyük başarılarla çıkacaktır.

Hitler, yüzbaşında, Kuzey Alman milliyetçi elemanlarıyla ilişki kurmak ve bunların manevî merkezleri olan Millî Kulüp ile görüşmek üzere Berlin'e gitti. Hareketini Bavyera sınırlarından çıkarıp bütün Almanya'ya yaymak istiyordu. Bu amacı gerçekleştirmek için belki birtakım yararlı anlaşmalar yapabilirdi. Hitler'in Münih'ten uzakta bulunduğu sırada, Nazi Partisinin önemli komite üyeleri, Hitler'in liderliğini sarsmak zamanının geldiğine karar verdiler. Hitler onlara karşı fazla diktatörce davranıyordu. Güney Almanya'da kendileri gibi düşüne: guruplarla, özellikle tanınmış Yahudi - avcısı, Hitler'in amansı düşmanı ve rakibi Julius Streicher'in Nüremberg'de kurmakt olduğu "Alman Sosyalist Partisi" ile birleşmeyi teklif ettileı Komite üyeleri, bu guruplar başlarındaki hırslı liderleriyl birlikte Nazilerle birleşirse Hitler'in aklını başına tophyacağın dan emindiler.

Tehlikeyi sezen Hitler, Kavgam'da. “budala deliler” dediğ bu insanları ezmek üzere hemen Münih'e döndü. Partiye istifa sini verdi. Komite üyeleri, partinin bu kadar fazlasını bekle mediğini çabucak anladılar. Hitler onların, yalnız en kuvveti konuşmacısı değil, aynı zamanda en iyi örgütçüsü ve propagan dacısıydı da. Sonra, gelirin çoğunu da o sağlıyordu, Komıştuğ halk toplantılarında para topluyor, Ordudan başka kaynaklat dan da para buluyordu. Ayrılacak olursa yeni filizlenen Naz Partisi kesin olarak parçalanırdı. Komite istifasını kabul etme di. Artık durumunun kuvvetinden emin olan Hitler öteki lider leri büsbütün teslim olmağa zorladı. Partinin tek lideri olara! kendisine diktatörce yetkiler verilmesini, komitenin kaldırıl masını ve Streieher gibi gruplarla el altından entrikalar çevril memesini istedi.

Bu istekler öteki parti üyelerine çok fazla geldi. Komite dekiler, başta partinin kurucusu Anton Drexler olmak üzere arkadaşlarını diktatörlükle suçlayan bir genelge yazdılar ve bi broşür halinde dağıttılar. Hitler'in kendi partisinde karşılaş tığı en şiddetli suçlama bu olmuştur. Broşür bize,

Hitler’in ka rakteri ve çalışması üstüne birinci elden bilgi sağlamış bu'lc nuyor:

•clk.tidar ve şahsi hırsı, Herr Adolf Hitler'i. amacı heniiz açıklanın: yan altı haftalık Berlin ziyaretinden döndürmüştür. Kendisi, arkasmd. ki karanlık insanlarla saflarımıza ayrılık tohumu saçmanın ve böylec Yahudilerle dostlarının çıkarlarını daha da arttırmanın zamanı geldiğ ni sanmaktadır. Amacının Nasyonal Sosyalist Partisini kendi ahlâkdı-amaçlan İçin atlama tahtası olarak kullanmak olduğu ve partiyi psikol« jik bir anda başka bir yola, sokmağa zorlamak üzere parti liderliğini ele geçirmek olduğu, hergiin daha açıkça anlaşılmaktadır. Bu amacı, birkaç gün önce parti liderlerine gönderdiği ültimatomdan açıkça anlaşılmakta dır. Mektupta, başka şeyler arasında, partinin tek ve kesin diktatörü olmak istediğini ve partinin kurucusu ve lideri demirci Anton Dresler de dahil olmak üzere, komitenin çekilmesi gerektiğini bildirmektedir.

Bu kampanyayı nasıl yürütebiliyor Yahudi gibi hareket etmekle. Her gerçeği değiştirmekle... Nasyonal Sosyalistler! Bu gibi insanlarn dikkat ediniz. Yanılmayınız, Hitler bir demagogdur... Kendisi... sislere doğrudan başka her masalı yutturacağına inanmıştır.» (21)

Aptalca söylenmiş Yahudi - düşmanı lâflarla gücünü kaybetmiş olmasına rağmen (Hitler Yahudi gibi hareket ediyor!) suçlamalar aslında doğruydu. Ama bunların açıklanması âsiler için başlangıçta sanıldığı kadar yararlı olmadı. Hitler broşürü yazanlara karşı hemen bir iftira dâvası açtı. Drexler, genel bir toplantıda, söylediklerini inkâr etmek zorunda bırakıldı. Partinin iki özel toplantısında Hitler barış şartlarını dikte etti. Tüzük değiştirilerek komite ilga edildi ve kendisine başkan olarak diktatör yetkileri tanındı. Tahkire uğrayan Drexler fahrî başkan olarak bir kenara atıldı. Sonra da unutulup gitti. (*) Heiden’in dediği gibi, partideki Cavalier’ler Roundhead’ler üzerinde zafer kazanmışlardı ([6]). Ama olay bundan daha önemliydi. O günden, yani 1921 Temmuzundan sonra, “liderlik kuralı” konuldu. Bu kural ileride, Önce Nazi Partisinin, sonra da Nazi İmparatorluğunun birinci kanunu olacaktır. “Füfrer” Alman sahnesine çıkmıştı.

Lider, partiyi yeniden örgütlemeğe koyuldu. Hitler’e göre bürodan çok mezara benzeyen Stemeckerbrau arkasındaki loş odadan çıkıldı ve

Comelİusstrasse’de bir birahanenin yeni bü-

<*) 1923'de partiden ayrıldı. 1924‘den 1928 e kadar Bavyera Diyet Meclisinde Başkan Yardımcılığı yaptı. 1930'da Hitler ile banşt?. Ama faal politika hayatına bir daha dönmedi. Heiden’în söylediğine güre Dr evler’in sonra ne olduğu bilinmiyor.

rolarına geçildi. Taksitle eski bir Adler daktilo makinası, bir kasa, dosya dolapları, mobilya ve telefon alındı. Sonradan da daimî bir sekreter tutuldu. Para da gelmeye başlamıştı. Parti, bir yıl kadar önce, 1920 Aralık ayında, Voelkischer Beobachter adında borca batmış, kötü durumda bir gazeteyi satın almıştı. Haftada iki kere çıkan, Yahudi - düşmanı, dedikodularla dolu küçük bir gazeteydi bu. Gazetenin satın alınması için gereken altmış bin markın nereden geldiğini Hitler hiç bir zaman söylememiştir. Ama Roehm’ün Reichsweftr’deki komutanı ve aynı zamanda parti üyesi Tuğgeneral Ritter von Epp'i, Eckart ile Roehm’ün bu parayı vermeye razı ettikleri biliniyordu. Bu paranın, Ordunun gizli ödeneklerinden verilmiş olması çok muhtemeldi. 1923 yılının başlangıcında Voelkischer Beobachter günlük gazete oldu. Böylece Hitler’in eline her Alman partisinin elinde olması gereken bir propaganda aracı geçti: Partinin görüşlerini yayacak günlük bir gazete... Günlük bir gazetenin devamlı olarak çıkarılabilmesi için ayrıca paraya ihtiyaç vardı. Bu para partideki birtakım proleter softalarının garip görecekleri kaynaklardan geliyordu. Zengin piyano yapımcısının karısı Frau Helene Bechstein para kaynaklarından biriydi. Bu kadın ilk karşılaşmasında genç propagandacıyı beğenmişti, Hitler Berlin’de bulunduğu sıralar Bechstein’lerin evinde kalırdı. Burada partiler düzenlenir, Hitler zenginlerle tanıştırılırdı. Burada dâva için büyük paralar toplandı. Yeni günlük gazetenin bir kısım parası da Frau Gertrud von Seidlitz adında bir kadın tarafından sağlanıyordu. Kadımn Finlandiya’daki zengin kâğıt fabrikalarının bazılarında hisseleri vardı.

1923 Martında, Emest (Putzi) Hanfstaengl adında, Harvard Üniversitesinden yetişme biri Voelkischer Beobachter üzerine konulan rehin mukabili partiye bin dolar borç verdi ([7]).

Bu adamın annesi Amerikalıydı. Ailesi zengindi ve Münih'de sanat eserleri yapımı ile uğraşıyordu. Enflasyon günlerinde verilen bu borç büyük bir paraydı. Parti ile gazeteye bu paranın çok yardımı oldu. Ama

Hansftaengl'lerin dostluğu para yardımından da ileri gitti. Hanfstaengl’ler, genç savaşçı politikacıya kapılarını açan ilk Münihli zengin ailelerden, Putzi de Hit-ler’in en iyi dostlarından oldu. Hitler sonradan bu adamı partinin Dış Basın Şubesi şefi yaptı.

HanfstaengI garip bir adamdı. Alaycı komışmasıyle dar-kafalılığını saklardı. Aynı zamanda, çok güzel piyano çalardı. Birçok geceler, arkadaşı Hitler Berlin’de iktidarı ele aldıktan sonra da, Führer’in acele çağrısı üzerine yanındakileri bırakıp giderdi. Tuşlara sert sert vurarak piyano çalardı. Yaptığı sululuklarla yorucu bir günün sonunda Hitler’i dinlendirdiği, hattâ eğlendirdiği söyleniyordu. Sonradan bu garip, ama hoş-meşrep Harvard’lı, Hitler’in Öteki eski kafadarları gibi, camnı kurtarmak için Almanyadan kaçmak zorunda kaldı (*).

İlerde Hitler’in en yakın arkadaşı olacak kimselerin ço-

(*) HanfstaengI İkinci Dünya Savaşının bir kısmını Vaşington'da enterne edilmiş bir yabancı olarak geçirdi. Fakat fiilen Amerikan hükümetinin Nazi Almanyası üzerinde «danışmanı» oldu. Gerek kendisini, gerekse Nazi Almanyasını tanıyanlar için pek gülünç olan hayatının bu son rolü onu da bir hayli eğlendirmiş omalıdır.

1922 Kasımında SmiUı, Adolf Hitler adında tanınmamış siyasî bîr propagandacının ve onun kurduğu yeni Nasyonal Sosyalist İşçi Partisinin durumunu incelemek üzere Amerikan Elçiliğince Münih'e gönderildi. Yüzbaşı Smith. Amerikan Ordusunun genç bir muvazzaf subayından umulmayacak bir siyasi gözlem gücüne sahipti. 15-22 Kasım arasında Lu dendörff’u. Veliaht Rupprecht’i ve Bavyera nın daha birçok siyasî liderlerini gördü. Bunların çoğu Hitier’in parlayan bir yıldız olduğunu, hareketinin hızla siyasî bir kuvvet haline geldiğini söylediler. Smith, Hit-ler’in ¡konuştuğu bir Nazi toplantısında bulunmak fırsatını da kaçırmadı. Güncesine hemen şunları yazdı: «Hayatımda böyle şey görmedim. Hit-

ler’le tanıştım. Pazartesiye benimle konuşmaya ve bana amaçlarını anlatmaya söz verdi.» Pazartesi günü Smith HİtIer'in oturduğu eve gitti.

ğu o sırada ya partiye girmişlerdi, ya da girmek üzereydiler. Rudolf Hess 1920'de partiye girmişti. Mısırda yerleşmiş bir Alman toptancının oğluydu

Hess, ilk on dört yılını Mısır’da geçirmiş, sonra eğitim görmek üzere Rheinelaıd’a gelmişti. Savaş sırasında bir süre List Alayında Hitler’le birlikte bulunmuş —, o sıralarda tanışmıyorlardı — iki kere yaralandıktan sonra uçucu olmuştu. Savaştan sonra Münih Üniversitesine iktisat Öğrencisi olarak yazıldı. Ama zamanının çoğunu Yahudi- düşmanı broşürler ve beyannameler dağıtmakla ve o sıralarda Bavye-

«Eski bir evin ikinci katında aşağı yukarı çıplak bir oda» diye anlatıyor Hitler'in kaldığı yeri. O sıralarda Münih'in dışında pek az tanınan geleceğin diktatörü ile uzun uzun konuştu. Amerikan askeri ataşe yardımcısı o gece güncesine, «Müthiş bir demagog!» diye yazdı. «Bu kadar mantıklı ve bağnaz bir adam az bulunur.» Tarih, 22 Kasım 1922 İdi.

O gece Smith, Berlin’e hareket etmeden Önce, Hanfstaengll gördü. Hitler’in konuşmasını anlattı. Ve bu adamla ilgilenmesini söyledi. Nazi lideri o gece bir toplantıda konuşacaktı. Yüzbaşı Smith kendi basın kartım Hanfstaengl’e verdi. Hanfstaengl de birçoklan gibi HİÜer'in konuşmasına hayran kaldı. Toplantıdan sonra kendisini aradı ve çarçabuk Nazi oldu.

Yüzbaşı Smith, o sıralarda Hitler’in pek az tanındığı Berlin’e döndüğü zaman uzun bir rapor yazdı. Elçilik bu raporu 25 Kasım 1922’de Va-şİngton’a gönderdi. Yazıldığı tarih gözönünde tutulacak olursa bu vesikanın önemi anlaşılır.

Smith raporunda şöyle diyordu:

«Bugün .Bayyera'da siyasî kuvvet Nasyonal Sosyalist îşçi Partisidir. Siyasî bir partiden çok bir halk hareketidir bu. İtalyan faşistlerinin Bav-yerah karşılığı sayılmalıdır. Sayısı İle orantılı olmayan bir siyası nüfuz kazanmıştır.

Adoif Hitler başlangıçtanberi hareketin bellibaşlı gücüdür. Bu adamın kişiliği muhakkak kİ başarısına hizmet eden etkenlerin en önemlisidir. Bir halk topluluğunu etkileme yeteneği korkunçtur, özel konuşmamızda, güçlü ve mantıklı bir konuşmacı oduğunu belli etti. Bu -hali, bağnaz ciddiyetiyle birleştirildiği zaman, tarafsız bir dinleyici üzerinde çok etkili oluyor.»

Nazi rejiminin ilk yıllarında Berlin'de Amerikan askeri ataşesi olarak görevli dan Albay Smith, güncesini ve Münih seyahatinin notlarım bu kitabın yazarına sunmuştur. Bu bölümün hazırlanmasında , bunlardan çok yararlanılmıştır.

ra'da dağınık halde bulunan çeşitli silahlı guruplar içinde dö-ğüşmekle geçiriyordu. 1 Mayıs, 1919'da, Münih'deki sovyet rejimi yokedîldiği sırada, ileri ateş hatında bulunuyordu. Bacağından yaralandı. Bir yıl sonra bir akşam Hitler'i dinlemeye gitti. Konuşmasının etkisinde kaldı ve partiye katıldı. Az sonra onun yakın bir arkadaşı, sadık bir adamı ve sekreteri oldu. O sıralarda Üniversitede geopolitik profesörü -olan General Kari Haus-hofer'in geopolitik fikirlerini Hitler'e öğreten odur.

Hess, armağan kazanan teziyle Hitler'in dikkatini çekti. Tezin adı "insan Nasıl Olmaht Almanya'yı Eski Büyüklüğüne Kim Kavuşturacakdı.

îHer türlü otoritenin kaybolduğu yerde ancak bir halk adan» otoriteyi kurabilir. Diktatörün kökü geniş halk yığınlarının derinliklerine se kadar inerse, onları psikolojik olarak nasıl yöneteceğini daha iyi anlar: güvenmeyen İşçilerin sayısı o kadar azalır. Halkın enerjik safların** daha çok destekleyici bulur. Onun halk yığınlarıyla ortak hiç bir yanı olmayacaktır. Çünky her büyük adam gibi o da bir şahsiyettir. Gerektiği zaman kan akıtmaktan çekinmez. Büyük sorunlar her zaman kan ve ateşle çözülmüştür. Amacına varmak için en yakın arkadaşlarım ezmeğe hazırdır. Kanun yapıcı korkunç bir sertlikle açar yolunu. Gerekirse, onları (halkçı) bir asker çizmesinin altında ezer...» (22)

Hitler'in bu genç adamdan bu kadar çok hoşlanmasına şaşmamalı. Bu portre belki o sıralardaki liderin portresi değildi, ama Hitler öyle olmak istiyordu... Ve oldu da. Bütün ağırbaşlılığına ve çalışkanlığına rağmen, Hess aslında dar kafalı bir adamdı. Kaçık fikirlere kolaylıkla kendini kaptırır, bunları büyük bir bağnazlıkla benimserdi. Sonuna kadar Hitler'in en sadık ve güvenilir adamlarından ve kişisel ihtirasa kapılmayan birkaç kişiden biri olarak kaldı.

Alfred Rosenberg, çoklukla partisinin "fikrî lideri" ve "filozofu" diye göklere çıkartıldığı halde, orta zekâlı bir adamdı. Rosenberg'e daha çok Rus denilebilirdi. İyi yetişmiş birçok Rus "aydım" gibi o da Baltık

Alınanlarından gelmeydi. Bir ayakkabıcının oğluydu. 12 Ocak, 1893'de Estonya'da Reval (şimdiki Taliinn) şehrinde doğmuştu. Reval, 1721'denberı Çar-Imparatorluğuna dahildi. Rosenberg, Almanya'da değil, Rusya-da okula gitmeyi seçti. 1917 yılında Moskova Üniversitesinden mimarî diplomasıyla mezûn oldu. Bolşevik İhtilâli sırasında Moskova'daydı. Ve belki de, ileride Nazi Partisindeki bazı düşmanlarının dediği gibi, genç bir Bolşevik ihtilâlcisi olmayı da denedi. Ama 1918 Şubatında Reval'e döndü. O sırada şehre gelmiş olan Alman Ordusuna gönüllü yazıldı. "Rus" luktan vazgeçti. 1918'in sonunda Münih'e geldi. İlk olarak Beyaz Rus göçmenleri çevrelerinde kendini göstermeye başladı.

Rosenberg o sıralarda Dietrich Eckart'ı, onun vasıtasiyle de Hitler'i tanıdı. 1919'un sonunda partiye katıldı. Fiilen mimarî diploması almış bir insan, mimarî okuluna bile girememiş bir insanı elbetteki etkileyecekti. Hitler'i de Rosenberg'in "bilgi" si etkiledi. Hitler genç Baltıkhmn Yahudilere ve Bolşeviklere karşı beslediği kini beğendi. Eckart'ın 1923 sonunda ölümünden az önce, Hitler Rosenberg'i Voeîkischer Beobachter'in baş yazarı yaptı. Bu, kafası karmakarışık, dar görüşlü "filozofu" Hitler, yıllarca, Nazi hareketinin fikrî danışmanı ve dış politikanın bellibaşlı otoritelerinden biri olarak tutmaya devam etti.

Hermann Goering de, Rudolf Hess gibi, savaştan hemen sonra üniversitede ekonomi okumak üzere Münih'e gelmişti. O da Adolf Hitier'in şahsî büyüsüne kapıldı. Alman ulusunun büyük savaş kahramanlarından biri olan, savaş sırasında ünlü Richtofen Avcı Bölüğünün son komutam olarak Almanya'nın en büyük savaş nişanlarından birini kazanan Hermann Goering'e barış zamanının monoton sivil hayatına dönmek, bir çok eski muhariplerden daha zor geldi. Bir süre Danimarka'da, sonra da İsveç'te nakliye pilotluğu yaptı. Bir gün Kont Eric von Rosen'i Stockholm'den oldukça uzakta bulunan malikânesine uçurdu. Malikânede konuk olarak kaldığı sırada, Kontesin kız-kardeşi ve İsveç'in savılı güzellerinden Carin von Kantzow'a âşık oldu. Carin yon Kantzow sar'alıydı. Evlenmişti ve sekiz yaşında bir oğlu vardı. Ama kadın evliliğini bozdu, kibar genç uçucuyla evlendi. Çok parası olduğundan yeni kocası ile Münih-e gitti. Orada debdebe içinde yaşadılar. Hermann, Üniversitedeki çalışmalarla da şöylece meşgul oluyordu.

Çok geçmedi, 1921’de Hitler’e rastladı. Partiye girdi. Kasasına ve (şahsen Hitler’e) bol para verdi. Yerinde duramayan enerjisiyle Roehm’ün hücum kıtalarını örgütlemesine yardım etti ve bir yıl sonra, 1922’de S.A.’lann komutanı oldu.

Parti diktatörünün çevresini az tanınmış ve çoğu da yavan bir sürü insan sarmıştı. Hitler’in List Alayındaki ilk çavuşu Max Amann, sert, kaba bir adamdı. Ama iyi bir Örgütçüydü: Partinin ve Voelkischer Boebachter’in ticarî işler müdürü oldu. Her ikisinin de malî durumunu çarçabuk düzeltti. Hitler, amatör bir pehlivan, bir kasap çırağı ve tanınmış bir kabadayı olan Ulrich Graf adında birini kendine muhafız seçti. Hitler’in bir de “saray fotoğrafçısı” vardı. Adı Heinrich Hoffmann’dı. Hitler’in fotoğrafım yıllarca yalnız bu adamın çekmesine müsaade edilmiştir. Köpek gibi sâdık olan bu adam bu işten hayli para çıkarmasını bildi. Sonunda milyoner oldu. Hitler’in çevresinde bulunan başka bir kabadayı da Christian Weber adınra bira düşkünü bir at canbazıydı. Eskiden bir Münih birahanesinde fedailik yapardı. O günlerde Hitler’e yakın olanlar arasında bir de Hermann Esser vardı. Lideri kadar güzel konuşur, Voelkischer Beobachter•’de yazdığı Yahudi - düşmanı yazılarla dikkati çekerdi. Metreslerinin paralarıyla bir süre yaşadığını saklamazdı. Tanınmış bir şantajcıydı. Kendisini kızdıran parti arkadaşlarını bile “teşhir” etmekle korkuturdu. Esser bir ara partinin eski ve kendi halinde insanlarına bile o kadar saldırmaya başladı ki parti üyeleri kendisinin ihracını istemek zorunad kaldılar. Hitler durumu şöyle açıkladı: «Rezilin biri olduğunu biliyorum. Ama işime yaradığı süre onu tutacağım.» (23). Geçmişleri, ya da o günkü hayatları ne kadar kirli olursa olşun Hitler’in hemen bütün iş arkadaşlarına karşı tutumu buydu. Kaatiller, pezevenkler, homoseksüel sapıklar, beyaz zehir düşkünleri ya da külhanbeyler, onun için hepsi birdi. Yeter ki kendi amacına hizmet etsinler.

Örneğin, Julius Streicher’i sonuna kadar tuttu Hitler. Hayata bir ilkokul öğretmeni olarak başlayan bu kötü sadist, 1922’den yıldızının biraz sönmeye başladığı 1939 yılma kadar Hitler’in çevresinde itibardan düşmeyen adamlardan biriydi. Metreslerinin kocalarına bile şantaj yapan ve zamparalığı ile Övünen bu adam koyu Yahudi düşmanlığı sayesinde büyük bir servet yapmıştı. Der Stuermer admda çıkardığı haftalık dergide Yahudilerin işlediği cinsel cinayetler ve “âyinlerde öldürdükleri” insanlar üzerine korkunç masallar uydurarak para kazanıyordu. Edepsizliği

Nazilerin bile çoğunun midesini bulandırmıştı. Streicher, aynı zamanda, açık resimler de satardı. “Fran-conia’nm taşsız kıralı” diye biliniyordu. î§ merkezi Nürem-berg’deydi .Orada sözü kanundu. Onu kızdıran ya da ona karşı gelen bir kimse hapisten ve işkenceden kurtulamazdı. Savaş suçlusu olarak sefil bir halde Nuremberg’de kendisiyle karşılaşıncaya kadar onu hiç bir zaman eli ya da beli kırbaçsız görmedim. Kırbaçlıya kırbaçlıya öldürdüğü sayısız insanları gülerek anlatırdı.

Dünyaya bir Luther, bir Kant, bir Schiller, bir Bach, bir Beethoven ve bir Brahms vermiş bir ulusun diktatörü olmak için Hitler’in ilk yıllarda çevresine topladığı kimseler işte bu çeşit insanlardı. ■ A 's f\ r..

Alman İşçi Partisinin adı Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi olduğu gün — “Nazi” bunun kısaltılmış şeklidir— yani 1 Nisan 1920 günü, Hitler kendi isteğiyle Ordudan ayrıldı. Artık bundan böyle zamanının hepsini Nazi partisine veercekti. Hitler o sıralarda partiden maaş almadığı gibi ondan sonra da almak istemedi.

Peki, o halde Hitler neyle geçiniyordu ? Partideki arkadaşları da arasıra buna şaşıyorlardı. Parti komitesinin âsi üyeleri 1921’deki suçlamayı yaptıkları sırada bu sorunu açıkça ortaya atmışlardı: «Eğer herhangi bir üye Hitler’e nasıl yaşa-dığmı, eskiden ne iş yaptığım soracak olursa hemen sinirlenir ve hiddetlenir. Şimdiye kadar bu sorulara cevap verilmiş değildir. Bu bakımdan vicdanı temiz olmayabilir. Özellikle kendisini “Münih Kıralı” diye tanıtan bu adamm kadınlara karşı aşın ilgisi ona bir hayli masrafa mal olmaktadır.»

Hitler sonradan broşürü yazanlara aleyhine açtığı iftira dâvasında bu soruyu cevaplandırdı. Mahkemenin, neyle geçindiği hakkında sorduğu soruya şöyle cevap verdi: «Nasyonal Sosyalist Parti adına konuştuğum zaman para almam. Ama başka örgütlere gidip konuşurum... O zaman elbette bir ücret kabul-ederim. Öğle yemeklerini çeşitli parti arkadaşlarımla birlikte yerim. Bundan başka birkaç parti arkadaşım da az miktarda bana yardım ederler.» Bu sözler belki de doğruya çok yakındı. Dietrich Eckart, Goering, Hanfstaengl durumunda olan arkadaşları kirasını ödemek, yiyecek ve giyecek almak için elbette ki Hitler’e para veriyorlardı. İhtiyaçlarının basit olduğu bir gerçekti. 1929 yılına kadar Israr nehrine yakın Thierschtras-se’de, aşağı bir orta sınıf mahallesinde, iki odalı bir yerde otururdu. Kışın

eski, basit bir pardesü giyerdi. Sonra bu pardesü resimlerde görüle görüle bütün Almanya’da tarandı. Yazları çoğu zaman şortla dolaşırdı. Bavyerahların çoğu yazın Leder-hosen dedikleri bu şortları giyerler. 1923 yılında Eckart ile Es-ser Berchtesgaden yakınlarında Platterhof’a gittiler. Bu otel sonradan Hitler ile arkadaşlarının yazlık sığınağı oldu. Hitler bu güzel dağlık memlekete âşıktı. Sonradan Berghof adındaki büyük villâsını burada kurdu ve savaş yıllarına kadar zamanının çoğunu burada geçirdi.

Ama 1921 ile 1923 arasındaki ateşli günlerde pek dinlenecek, eğlenecek zamanı yoktu. Kendisi kadar küstah ve kıskanç rakiplerinin karşısında yeniden kurulması ve ele alınması gereken bir parti vardı. N. S. D. A. P. Bavyera'da halkın dikkatini çekmek ve desteğini sağlamak için çırpınan sağcı hareketlerden yalnızca biriydi ve Almanya'nın başka yerlerinde de daha birçoklan vardı.

Bir politikacının gözliyeeeği, değerlendireceği ve yararlanacağı bir sürü karışık olaylar ve değişen durumlar karşısındaydı: 1921 Nisanında İtilâf devletleri bir tâmirat hesabı çıkardılar. Alınanlardan 132 milyar altın mark —33 milyon dolar— istiyorlardı. Almanlar bunu veremiyeceklerini bağıra bağıra ilân ettiler. Normal şekilde bir dolara karşı dört mark olarak değerlendirilen Alman parası düşmeye başladı. 1921 yazında bir dolar yetmiş beş marka, bir yıl sonra dört yüz marka yükseldi. 1921 Ağustosunda Erzberger öldürüldü. Cumhuriyeti ilân etmiş olan Philipp Scheidemann’ı 1922 Haziranında öldürmeğe teşebbüs ettiler. Aynı ay içinde, 24 Haziranda, Dış işleri Bakanı Rathenau sokak ortasında vurulup öldürüldü. Her üç olayda da kaatillerin aşırı sağcı oldukları meydana çıktı. Berlin’deki kararsız millî hükümet sonunda Cumhuriyeti Koruma Kanununu çıkararak durumu karşıladı. Siyasî terörcülüğe ağır cezalar kondu. Berlin, sayısız silâhlı demeklerin dağıtılmasını ve siyasî gangsterliğe son verilmesini istiyordu. 1921’de, Bavyera’da aşırı Kahr’ın yerine geçen ılımlı Kont Lerchenfeld bile Berlin’deki millî rejimle geçinemiyordu. Terörcülüğe karşı çıkarılan kanunu uygulamak isteyince o sırada liderleri arasında Hitler’in de bulunduğu Bavyeralı sağcılar Lerchenfeld’i de devirmek için bir komplo hazırladılar ve Cumhuriyeti yıkmak üzere Berlin üzerine yürüdüler. Yeni gelişen Weimar Cumhuriyetinin başında büyük dertler vardı ve yalnız aşırı sağ değil, aşın sol da varlığını tehdit ediyordu.

VERSAILLES, WEIMAR VE BİRAHANE HABBESİ

Zafer kazanmış Batılı İtilâf ülkelerinde yaşayan insanların çoğu 9 Kasım, 1918'de Berlin'de cumhuriyet ilânını Alman halkı ve ulusu için yeni bir çağın başlangıçı saydılar. Woodrow Wilson, ateşkes anlaşmasından önce yolladığı notalarda, Hohen-zollern militarist istibdadının kaldırılması için baskı yaptı. Ve Almanlar da bu isteğe uymayı istemeye istemeye zorunlu saydılar. Kayzer, tahtından feragat etmeye ve kaçmağa zorlandı. Kırallık dağıldı. Almanya'daki hanedanların hepsi hemen tahtlarından indirildi ve bir cumhuriyeti hükümeti kuruldu.

Ama bu bîr rastlantıyla oldu! Friedrich Ebert ile Philipp Scheidemann'm liderliğindeki Sosyal Demokrat çoğunluğu Başbakan Prens Max von Baden'in istifası üzerine, 9 Kasım öğleden sonra, Berlin'de Reichstag"da toplanmıştı. Ne yapacaklarını bilmiyorlardı. Prens Max yalnızca Kayzer'in tahtından feragat ettiğini bildirdi. Saraç olan Ebert, Wilhelm'in çocuklarından birini —sefih Veliaht olmamak şartiyle— Kayzer'in yerine geçeceğini düşünüyordu. Ebert İngiliz usulü meşrutiyete taraftardı. Sosyalistlerin lideri olduğu halde sosyal ihtilâl istemezdi. Bir defasında, «Sosyal ihtilâlden, günahtan iğrenir gibi iğrenirim,» demişti.

Ama Berlin'in havası ihtilâl kokuyordu. Genel bir grev başkenti felce uğratmıştı. Reichstagen birkaç sokak ötesinde, geniş Unter den Linden cadesinin aşağılarında Spartakistler, başlarında Sol Sosyalistlerden Rosa Luxemburg ile Karl Liebknecht, Kayzer'in sarayındaki merkezlerinde bir sovyet cumhuriyeti ilân etmeye hazırlanıyorlardı. Reichstag'd&ki Sosyalistler bu haberi alır almaz şaşkına döndüler. Spartakistleri önlemek için hemen bir şey yapılmalıydı. Scheidemann'ın aklına bir fikir geldi. Arkadaşlarına danışmadan Koenigsplatz'a bakan pencereyi açtı, orada toplanan büyük halk yığınlarına, sanki o sıra aklına gelmiş gibi, Cumhuriyeti ilân ediverdi! Saraç E-bert hiddetinden deliye dönmüştü. Hohenzollerı'leri kurtaracağını umuyordu o.

Böylece Alman Cumhuriyeti rastgele doğdu. Sosyalistler sağlam cumhuriyetçiler olmadıktan sonra tutucular hiç olamazlardı. Üstelik tutucular bunun sorumluluğunu da üstlerine almadılar. Ludendorff ve Hindenburg gibi Ordu liderleriyle birlikte, iktidara geçmekten çekinen

Sosyal Demokratların Önüne iktidarı itiverdiler. Böylece teslimin ve barış andlaşmasımn imza sorumluluğunu bu demokrat işçi sınıfı liderlerine yüklediler Böylelikle, yenilmenin, kaybedilmiş bir savaşla borla kabul ettirilmiş bir barışın Alman halkında yarattığı ıstırabın suçunu onların üstüne atmış oldular. Bu, küçük bir çocuğun bile farkına varabileceği basit bir oyundu. Ama Almanyada işe yaradı. Cumhuriyetin karayazısını daha başlangıçta çizdi.

Böyle olmayabilirdi. 1918 Kasımında bütün iktidarı elinde bulunduran Sosyal Demokratlar, sağlam bir demokratik cumhuriyetin temellerini çarçabuk atabilirlerdi. Ama bunu yapabilmek için Hohenzollern İmparatorluğunu destekleyen ve demokratik Almanya'ya dört elle sanlmıyacak olan kuvvetlerin tamamiyle ortadan kaldırılması ya da devamlı baskı altında tutulması gerekirdi. Demokratik Almanya aleyhine çalışanlar, Junker derebeyleri ile öteki yüksek sınıflar, büyük kartelleri yöneten sanayi kıralları, savaştan dönmüş silâhlı hür taburlar, İmparatorluk zamanının yüksek memurları, ve hepsinin üstünde, askerî sınıf ve Genel Kurmay üyeleriydi. Sosyal-Demokratların, artık hiç bir işe yaramıyan ve İktisadî olmayan büyük malikânelerin çoğu ile sınaî tekelleri ve kartelleri parçalamaları, devlet bürokrasi makinesini, adalet cihazını, polisi, üniversiteleri ve Orduyu yeni demokratik rejime bağlılıkla-ve namuslarıyla hizmet etmeyecek olanlardan temizlemeleri lâzımdı.

Almanların öteki sınıflarındaki yerleşik otorite karşısında boynuneğme huyunu kapmış olan ve çoğu iyi niyetli sendikacılardan oluşan Sosyal Demokratlar bunu yapamazlardı. Bunları yapacakları yerde, otoriteyi, modern Almanya'da her ze-man hâkim olmuş olan bir kuvvete, yani Orduya bırakmaya başladılar. Ordu savaş alanlarında yenilmişti, ama anayurtta hâlâ ayakta duracağını ve ihtilâli yeneceğini umuyordu. Bu amacına varmak için de sür'atle ve cesaretle harekete geçti.

Cumhuriyet ilân edildikten bir kaç saat sonra, 9 Kasım 1918 gecesi, Berlin'deki Başbakanlık bürosunda Ebert'in telefonu çaldı. Çok özel bir telefondu bu. Çünkü Spa'daki Yüksek Komutanlık Karargâhına özel ve gizli bir hatla bağlanmıştı. Ebert odasında yalnızdı. Telefonu açtı. Telefondaki ses, «Groener konuşuyor,* dedi. Günün olaylan sonunda çözülmekte olan Almanya'da siyasî kuvvet olarak ne kaldıysa isteksiz

ellerine teslim edilen eski eyer yapıcısı heyecanlandı. General Wilhelm Groener, Karargâh Birinci Komutanı olarak, Luden-dorff'un yerini almıştı. O sabah Spa'da, Feld - Mareşal von

Hindenburg'un morali bozulduğunda, askerlerinin bağlılığına güvenemiyeceğini ve artık uzaklaşması gerektiğini Kayzer'e söyleyen oydu. Bu kahramanca hareketi yüzünden asker sınıfı onu hiç bir zaman affetmedi. Ebert ile Groener 1916'danberi birbirlerine saygı duyarlardı. General o yıllarda savaş üretiminin başında bulunuyor, Sosyalist liderlerle çok yakın işbirliği yapıyordu. Kasımın başında — birkaç gün önce — Berlin'de kı-rallığın ve anayurdun nasıl kurtarılacağını beraberce konuşmuşlardı.

Anayurdun bu en kötü gününde gizli bir telefon hattı onları yine birleştirmişti. Sosyalist liderle Alman Ordusunun ikinci gelen komutam bir anlaşmaya vardılar. Bu anlaşmayı halk birçok yıllar öğrenemedi, ama anlaşma Alman ulusunun alınyazı-smı çizdi. Ebert, anarşiyi ve Bolşevizmi bastırmayı, Orduyu da bütün geleneğiyle yaşatmayı kabul etti. Bunun üzerine Groener, yeni hükümetin kendini toparlaması ve amacım gerçekleştirmesi için Ordunun hükümete yardımcı olacağına söz verdi.

Ebert «Feld - Mareşal Hindenburg komutayı elinde tutmakta devam edecek mi ?» diye sordu. «Feld - Mareşala lütfen hükümetin teşekkürlerini bildiriniz,» diye eevap verdi Ebert.

(D

Alman Ordusu kurtulmuştu. Ama Cumhuriyet daha birinci gününden kaybedilmişti. Groener ile birkaçı dışında, generaller Cumhuriyete hiç bir zaman bağlılıkla hizmet etmediler. Sonunda, başlarında Hindenburg olmak üzere, hükümeti Nazilere teslim ederek Cumhuriyete ihanet ettiler.

0 sırada Rusya'daki olaylar Ebert ile Sosyalist arkadaşlarının elbetteki hiç akıllarından çıkmıyordu. Almanya'nın Ke-renski'si olmak istemiyorlardı. Yerlerini Bolşeviklere kaptırmak niyetinde değillerdi. Almanya'nın her yanında, Rusya'da olduğu gibi, Asker ve İşçi Komiteleri doğuyor ve iktidarı ele alıyorlardı. Bu guruplar, 10 Kasımda, başlarına Ebert'i getirerek bir Halk Temsilciler Kurulu seçmiş ve Almanya'yı bir süre

yönetmeğe kalkışmışlardı. Arabk ayında Berlin’de Birinci Al* man Sovyet Kongresi toplandı. Bütün yurttaki İşçi ve Asker Komitelerinden gelen delegeler Hindenburg’un atılmasını, Muvazzaf Ordunun kaldırılmasını, onun yerine sivil bir muhafız örgütü kurulmasını, subayların erler tarafından seçilmesini ve bu örgütün, Kurulun yüksek otoritesi altında bulunmasını istediler.

Hindenburg ve Groener için bu kadarı fazlaydı. Sovyet Kongresinin yetkisini tanımadılar. Ebert de Kongrenin aldığı kararlan uygulamak için hiç bir şey yapmadı. Ama, Ölüm - kalım durumunda olan Ordu, desteklemeyi vaadettiği hükümetten daha olumlu hareketler istedi. Noel bayramına iki gün kala, o sırada komünist Spartakist’lerin yönetiminde bulunan Halk Deniz Piyade Tümeni Wilhelmstrasse’yi işgal etti. Başbakanlık binasına girdi ve telefon hatlarını kesti. Ama Ordu karar* gâhı ile Başkumandanlık arasındaki gizli hat yerinde kalmış ve Ebert bu hattan yararlanarak yardım istemişti. Ordu, Potsdam garnizonunun hükümeti kuracağını vaadetti. Ancak, askerler gelmeden âsi bahriyeliler İmparator Sarayının ahırlarındaki karargâhlarına döndüler. Burası hâlâ Spartakist’lerin elindeydi.

Başlarında Almanya’nın büyük siyasî propagandacılarından Karl Liebknecht ile Rosa Luxemburg’un bulunduğu Spartakist hareketi, bir sovyet cumhuriyeti istemekte devam ediyordu. Spartakistlerin Berlin’deki silâhlı kuvvetleri gün geçtikçe artmaktaydı. Noel gecesi Postdam’dan gelen muvazzaf askerlerin Deniz Piyade Tümenini imparatorluk ahırlarından atmak için yaptıkları teşebbüs kolaylıkla püskürtüldü. Hindenburg ile Groener, Ebert’i, aralarındaki anlaşmaya uyarak Bolşevikleri bastırmaya zorluyorlardı. Sosyalist lider bunu elbetteki memnunlukla yapacaktı. Noelden iki gün sonra Gustav Noske’yi Millî Savunma Bakanı atadı. Yeni bakan, kendisini tanıyanların umutlarını boşa çıkarmadı.

Noske bir kasap Ustasıydı, Sendika hareketinde ve Sosyal

Demokrat Parti saflarında yükselmiş, 1906'da Reichstag’a girmiş, partide askerî işler uzmanı olarak çalışmıştı. Koyu bir milliyetçi ve kuvvetli bir adam olarak tanınmıştı. Kasım ayının ilk günlerinde Prens Max von Baden, onu Kiel'deki donanma isyanını bastırmakla görevlendirmiş ve o da bu işi becermişti. İri yarı, geniş çeneli, kuvvetli fizik yapısı olan, enerjik bir

adamdı. Düşmanlarının söylediklerine göre, her kasap gibi, onun da zekâsı biraz kıttı. Savunma Bakanlığına atandığı gün şunları söyledi: «İnsan dediğin tazı gibi olmalı.»

1919 Ocak ayının ilk günlerinde yumruğunu indirdi. 10 Ocak ile 17 Ocak arasında —Berlin’de bir süre bu haftaya "Kanlı Hafta" adı verildi— Noske’nin emriyle General von Luett-witz <[8]) komutasındaki Daimî Ordu birlikleri ve kurtarıcılar Spartakistleri ezdi. Rosa Luxemburg ile Karl Liebknecht yakalandılar ve Süvari Muhafız Tümeninin subayları tarafından Öldürüldüler.

Berlin’de çatışmalar biter bitmez bütün Almanya’da yeni Anayasayı kabul edecek Millî Meclisin seçimi yapıldı. 19 Ocak 1919’da yapılan seçim, orta ve yüksek sınıfların, "İhtilâl" in üzerinden daha iki ay geçmeden cesaretlerini kısmen kazanmış olduklarım gösterdi. Başka hiç bir partinin yükü paylaşmaması yüzünden hükümeti tek başlarına yöneten Sosyal Demokratlar 30,000,000 oyun 13,800,000’ini almışlar ve Parlâmentodaki 421 sandalyanm 185’ini kazanmışlardı ama bu bir çoğunluk sayılmazdı tabiî. Yeni Almanya'yı yalnızca işçi sınıfının kuramıyacağı açıktı. Roma Katolik kilisesinin siyasî hareketini temsil eden Merkez ile, Aralık ayında eski ilerici Parti ile Sol Millî Liberallerin birleşmesinden doğan Demokrat Parti, beraberce, 11,500,000 oy almışlar, Parlâmentoda 166 san-dalya kazanmışlardı. Her iki partide de eski kırallığın geriye getirilmesi için az bir eğilim vardı ama, her iki parti de olumlu, demokratik bir cumhuriyeti destekliyordu.

Tutucuların liderlerinden bir kısmı Kasım ayında saklanmış, Kont von Vestarp gibileri de Ebert’e başvurarak himayesini dilemişti. Tutucular sayıca azalmış, ortadan kalkmışlardı. Partilerine Alman Millî Halk Partisi adını vermişlerdi. Seçimde üç milyondan çok oy almışlar ve 44 milletvekili çıkarmışlardı. Sağ kanat müttefiklerinden Milliyetçi Liberaller de adlarını değiştirmişler, Alman Halk Partisi yapmışlar, aşağı yukarı bir milyon oy ve 19 sandalya kazanmışlardı. Azınlıkta olmakla beraber iki tutucu parti Parlâmentoda sözlerini dinletecek kadar sandalye kazanmışlardı. Parlâmento, 6 Şubat, 1919’da Weimar’-da toplandıktan az sonra, bu iki grubun liderleri, İkinci Kay-zer Wilhelm’in adını, onun ve generallerinin savaş içinde izledikleri politikayı savunmaya başladılar. Halk Partisinin başı

Gustav Stresemann duygularım ve düşüncelerini daha değiştirmemişti. 1919'da bile hâlâ Yüksek Komutanlığın Reichstag'-sözcüsü — kendisine “Ludendorff'un genç adamı” deniyordu — ilhak politikasının ve sınırsız denizaltı savaşının koyu bir taraftan olarak tanınıyordu.

Altı aylık bir tartışma sonunda, 31 Temmuz, 1919'da Parlâmentodan çıkan ve 31 Ağustosda Cumhurbaşkanı tarafından tasdik edilen Anayasa, kâğıt üzerinde, Yirminci Yüzyılın en liberal ve en demokratik, metin olarak da, en yetkin bir bel-gesiydi. Bu belgenin içinde hemen hemen kıpırdamayan bir demokrasinin çalışmasını garanti edecek güzel ve hayret verici müeyyideler vardı. Kabine fikri Ingiltere ve Fransa'dan, kuvvetli ve sevilen bir cumhurbaşkanı fikri Amerika'dan, referandum fikri de İsviçre'den alınmıştı. Listelere dayanan mükemmel ve karışık bir nisbî temsil ve seçim sistemi kurulmuş, boy-lece oyların boşa gitmesi önlenmiş ve ufak azınlıklara Parlâmentoda temsil edilme hakkı sağlanmıştı. ([9])

Weimar Anayasası yumuşak bir dille yazılmıştı. İçindeki sözler demokrat bir insanın kulağına hoş geliyordu. Halkın egemen olduğu ilâ nedilmişti: «Siyasî iktidarın kaynağı halktır.» Yirmi yaşını geçen her kadmın ve erkeğin seçme hakkı vardı. «Her Alman kanun önünde eşittir... Kişinin hürriyeti hiç bir zaman ihlâl edilemez... Her Almanın... düşüncesini açıkça ifade etmeye hakkı vardır... Bütün Almanların birlik ya da dernek kurma hakları vardır... Almanya'da oturan herkes inanç ve vicdan hürriyetine sahiptir...» Dünyada hiç bir insan bir Almandan daha özgür, hiç bir hükümet Alman hükümetinden daha demokrat olamazdı.Hiç olmazsa kâğıt üzerinde...

VERSAILLES GÖLGESİ

Weimar Anayasasının hazırlıkları daha bitmeden, Anayasanın ve kurulmak üzere olan Cumhuriyetin alınyazısmı çizen kaçıml-maz bir olayla karşılaşıldı: Versailles Andlaşmasınm hazırlanması... Barışın ilk karışık ve gürültülü günlerinde, Weimar'da Millet Meclisi hazırlıkları yapılırken bile, Alman halkı yenilgisinin sonuçlarına pek aldırış etmez görünüyordu. Ya da aldırış etse bile, İtilâf devletlerinin zoruyla Hohenzollem'lerden kurtulduktan, Bolşevikleri ezdikten ve demokratik bir cumhuriyet kurduktan sonra, artık savaşın kaybedilmiş oluşu üzerine değil, Başkan

Wilson’un ünlü On Dört Prensibi üzerine dayanan âdil bir barışa hak kazandıklarına inanıyorlardı.

Almanların hafızası bir yıl önceye kadar bile gidemiyordu. 3 Mart 1918’de, muzaffer Alman Yüksek Komutanlığı, yenilmiş Rusya’ya Brest - Litovsk’da öyle bir barış andlaşması imzalatmıştı ki, savaşın heyecanları geçtikten yirmi yıl sonra bu konu üzerinde yazı yazan bir İngiliz tarihçisi, bu andlaşma-nm “çağdaş tarihte bir örneği daha bulunmayan utandırıcı bir belge” olduğunu söylemiştir (2). Bu andlaşma Rusya’yı, Avusturya, Macaristan ve Türkiye büyüklüğünde bir araziden ve 50,00,000 nüfusundan ayırıyordu. Yâni Rusya, nüfusunun yüzde 32’sini kaybediyordu. Demiryollarının üçte biri, demir cevherinin yüzde 72’si, bütün maden kömürü üretiminin yüzde 89’u ve 5000 fabrika ve sanayi tesisi elinden alınıyordu. Bundan başka Rusya, Almanya’ya altı milyar marklık tazminat ödemeye mecbur tutulmuştu.

Almanlar 1919 ilbaharında son günlerinde birden uyandılar. itilâf devletlerinin, Almanya’ya danışmadan kararlaştırdıkları Versailles Andlaşmasınm maddeleri, 7 Mayısta Berlin’de yayınlandı. Bu, son dakikaya kadar kendi kendini aldatmakta direnen halk için büyük bir darbe oldu. Andlaşmayı protesto etmek ve Almanya'nın andlaşmayı imzalamasını önlemek amacıyla bütün yurtta büyük, Öfkeli halk gösterileri yapıldı. Weimar Parlâmentosu kurulduğu sırada Başbakan olan Scheidemann, «Bu andlaşmayı imzalayan eller kırılsın!» diye bağırıyordu. Geçici Cumhurbaşkanı Ebert ile hükümet, andlaşma maddelerini “gerçekleştirilemez, ve tahammül edilmez” bul-dutlarını resmen açıkladılar. Ertesi gün Versailles’dakİ Alman delegasyonu, inatçı Clemenceau’ya bir mektup yazarak böyle bir andlaşmaya “hiç bir ulusun tahammül edemiyeceği-ni’’ bildirdi.

Andlaşmanın tahammül edilemiyecek yam neydi? Andlaşmaya göre Alsace - Lorraine Fransa'ya, bir kısım toprak Belçika’ya, Schleswig’de aynı miktar toprak Danimarka’ya — plebisit yapıldıktan sonra — verilecekti. Danimarka’ya verilecek olan bu toprakları Bismarck geçen Yüzyılda DanimarkalIları yenerek almıştı. Almanya'nın Polonya taksimi sırasında aldığı topraklar, bir kısmı plebisitten sonra olmak üzere, yeniden PolonyalIlara verilecekti. Almanları en çok kızdıran bu maddeydi. Çünkü

bu maddeye göre Polonya’nın bir koridorla denize çıkması için Doğu Prusya’nın anavatandan ayrılması öngörülmüştü. Sonra Almanlar aşağı bir ırk saydıkları PolonyalIlardan nefret ederlerdi. Andlşmamn, savaşa başlama sorumluluğunu kabule Almanlan zorlaması, ve Alınanlardan Kayzer İkinci Wilhelm ile öteki sekiz yüz kadar “savaş suçlusu” nu İtilâf devletlerine teslim etmelerini istemesi Almanlan daha az kızdır-mamıştı.

Tamirat borçları daha sonra tesbit edilecekti. Ancak şimdilik ilk taksit olarak 1919 ile 1921 yılları arasında altın mark olarak beş milyar dolar ödenecekti. Tamirat borçlarının bazıları para olarak değil, mal olarak alınacaktı. Kömür, gemi, kereste, canlı hayvan v.b. gibi... Ama andlaşmanın en kötü yanı Almanya’nın fiilen silahsızlanması {*) ve böylece Avrupa’ya hâkim olmasının bir süre için önlenmesiydi. Bununla birlikte, Almanların kızdığı {Versailles Andlaşması onların Ruslara kabul ettirdiği andlaşmadan farklı olarak, Almanya’ya coğrafya ve ekonomi bakımından dokunmuyor ve büyük bir ulus ola-

(*) Andlaşmada Ordu 100,000 uzun süreli gönüllüye indiriliyor, uçak ve tank yasak ediliyordu. Genel Kurmay da kanundışı oluyordu. Donanma ufak bir kuvvet haline getiriliyor ve 10.000 tonilâtoluktan yukarı de-nizaltılarm ya da teknelerin yapılması yasaklanıyordu.

rak almanya’mn siyasî birliğini ve kudretini tanıyordu.

Weimar’daki geçici hükümet, Versailles “dikta” sini olduğu gibi kabul etmenin şiddetle aleyhindeydi. Yalnız Erzberger andlaşmanın kabulünü istiyor, maddelerde kolay kaçamak yollan bulunabileceğini iddia ediyordu. Halkın ezici çoğunluğu, sağından soluna kadar, hükümeti destekliyordu.

Peki, ya Ordu? Andlaşma reddedilirse Ordu batıdan gelecek bir saldırıya karşı koyabilecek miydi? Ebert bu konuyu, karargâhını Pomeranya’da Kolberg’e nakletmiş bulunan Yüksek Komutanlığa sordu. Peld - Mareşal Hindenburg, Alman askerî mukavemetinin boşuna olacağım düşünen General Groe-ıιerin etkisinde kalarak, 17 Haziranda şu cevabı verdi:

«Çatışmaların yeniden başlaması halinde (Polonya'daki) Poşeti (vilâyetini yeniden alabilir ve doğudaki sınırlarımızı koruyabiliriz. Ancak batıda İtilâf devletlerinin sayıca üstünlüğünü ve her İki kanadımızdan sarkma İhtimallerini gözünün de tutacak olursak, düşmanın ciddî bir saldırısına karşı koyabileceğimizi pek sanmıyoruz.

Bu bakımdan harekâtın başarı ihtimali çok şüphelidir. Ancak, bir asker olarak, utandırıcı bir banşı kabul etmektense namuslu olarak ölmenin daha doğru olacağını söylemekten kendimi alamıyorum.» .

Sayın Başkomutanın son cümlesi tam Alman askerî geleneğine uygun bir sözdü. Ama Alman halkının bilmediği bir gerçek, bu sözde ne kadar samimiyet payı olduğunu kolayca anlatabilirdi: O günkü durumda İtilâf devletlerine mukavemet etmeye çalışmanın yalnız umudsuz sonuçlar yaratmakla kalmayacağı, aynı zamanda, Orduda muhafaza edilmekte olan subay kadrosunu ve Almanya'nın kendisini de mahvedeceği konusunda Hindenburg ile Groener. aralarında mutabık kalmışlardı-

Müttefikler şimdi Almanya'dan kesin cevap bekliyorlardı. Hindenburg'un Ebert'e yazılı olarak cevap vermesinden bir gün önce, yâni 16 Haziranda, Müttefikler Almanlara bir ültimatom vermişlerdi: Andlaşma ya 24 Haziranda kabul edilecekti ya da ateşkes anlaşması sona erecek ve Müttefik devletler "şartlarını kabul ettirmek için gerekli tedbirleri" alacaklardı.

Ebert, Groener'e bir kere daha başvurdu. Yüksek Komutanlık, İtilâf devletlerine karşı girişilecek askerî bir mukavemette en ufak bir başarı ihtimali gördüğü takdirde Parlâmentoda anlaşmanın reddini sağlayacağına söz veriyordu. Ancak kendisine hemen cevap verilmeliydi. 24 Haziran gelmişti. Ültimatomun son günüydü. Kabine son kararım vermek üzere öğleden sonra saat 4.30'da toplandı. Hindenburg ile Groener bir daha görüştüler. İhtiyar, yorgun Feld-Mareşal, «Silâhlı bir mukavemetin imkânsız olduğunu siz de biliyorsunuz,» dedi. 9 Kasım 1918'de, Spa'da, son acı gerçeği Kayzer'e bildiremediği ve bu görevi Groener'e bıraktığı gibi, Cumhuriyetin geçici Cumhurbaşkanına da gerçeği söyliyemedi. Groener'e «Cumhurbaşkanına siz de cevap verebilirsiniz,» dedi {3>. Ve cesur General, subay kadrosunun hatalarından sorumlu tutulacağını bile bile, Feld - Mareşal'a ait bir sorumluluğu daha üzerine olarak, Yüksek Komutanlığın görüşünü Cumhurbaşkanına telefonla bildirdi.

Ordu liderlerinin sorumluluğu üzerine almadıklarım (bu gerçek az sonra Almanya'da unutulacaktı) gören Millî Meclis büyük bir çoğunlukla barış andlaşmasınm imzasını tasdik etti ve bu karar İtilâf devletleri ültimatom göndermeden on dokuz dakika önce Clemenceau'ya bildirildi. Dört gün sonra, 28 Haziran, 1919'da banş andlaşması Versailles Sarayının aynalı salonunda imzalandı.

KARDEŞ KAVGASI

O günden sonra Almanya bölündü.

Tutucular ne barış andlaşmasmı, ne de bu andlaşmayı tasdik etmiş olan Cumhuriyeti kabul ediyorlardı. Ordu da, General Groener bariç, yeni demokrat rejimi desteklemeye yemin ettiği ve Versailles'daki imzaya ait son kararı verdiği halde, and-laşmayı kabul etmiyordu. Tutucular, Kasım "İhtilâli" ne rağmen ekonomik gücü ellerinde bulunduruyorlardı. Sanayi, bü-

yük malikâneler ve ülkedeki sermayenin çoğu onlardaydı. Zenginliklerini, bundan böyle, Cumhuriyeti yoketmek için kullanabilir, siyasî partileri ve siyasî basını bu amaç için paralarıyla besleyebilirdi.

Ordu, barış andlaşmasının daha mürekkebi kurumadan, andlaşmanm askerî yasaklarmdan birtakım kaçamaklar yapmaya başladı. Ordu böylelikle Sosyalist liderlerin korkaklıkları ve kısa görüşlülükleri yüzünden, yukarıda gördüğümüz gibi yalnız eski PrusyalI geleneğini sürdürmekle kalmıyor, aynı zamanda, yeni Almanya'da siyasî gücün merkezi haline de geliyordu. Ordu, kısa ömürlü Cumhuriyetin son günlerine kadar, hiç bir siyasî harekete yatırım yapmadı. Ama zeki General Hans von Seeckt'in yarattığı 100.000 kişilik ufak Reichswehr küçük olmakla birlikte devlet içinde bir devlet oldu. Ulusun iç ve dış politikasında gün geçtikçe etkisini arttırdı, sonunda öyle bir zaman geldi ki Cumhuriyetin varlığı ancak subay kadrosunun isteğine bağlı oldu.

Ordu, devlet içinde devlet olduğu için millî hükümet ona karışmıyordu. Weimar Anayasasına göre Ordunun, öteki Batı demokrasilerinde olduğu gibi, kabine ve Parlâmentonun emrinde bulunması gerekirdi. Ama olmadı. Ordu kadrosu kıralcı. Cumhuriyet - düşmanı anlayışından vazgeçmedi.

Scheidemann ve Grzesinski gibi bir kaç Sosyalist lider silâhlı kuvvetlerin “demokratlaştırılmasını” istediler. Ordunun, eski otoriter, emperyalist geleneğe bağlı subayların elinde bırakılmasındaki tehlikeyi görüyorlardı. Ama bu görüşte olanlara yalnız generaller değil, başlarında Savunma Bakanı Noske olmak üzere, Sosyalist arkadaşları da karşıkoydular. Cumhuriyetin proleter bakanı, “Dünya-Savaşının kahraman asker anısını” diriltmek istediğini övünerek söyledi. Meşru olarak iktidara geçmiş bir hükümetin, kendi demokratik ruhuna bağlı, Reichstacf’m ve kabinenin emrinde yeni bir ordu yaratmaması, zamanın göstereceği gibi, Cumhuriyet için korkunç bir hata olmuştur.

Adalet cihazının temizlenmemesi de büyük bir hata idi. Bu cihazın yöneticileri sonradan karşı - ihtilâlin elebaşlan olmuşlar, adaleti kendi politik amaçlarına âlet etmişlerdir. Tahrikçi Franz L. Neumann’ın dediği gibi, «siyasî adaletin Alman Cumhuriyetinin hayatından en karanlık sayfalan teşkil ettiği kaçınılmaz bir sonuçtur.» (4). 1920’de, Kapp darbesinden sonra, hükümet 705 kişiyi vatan ihaneti suçuyla mahkemeye sevketmiş-ti. Bunlann içinde yalnız biri mahkûm oldu: Berlin polis müdürü... Hem de beş yıl “onur kırmayan gözhapsi” ne. Prusya hükümeti mahkûm olan müdürün emeklilik hakkını kaldırdığı halde Yüksek Mahkeme iadesine karar verdi. 1926 Aralık ayında bir Alman mahkemesi, Kapp darbesinin askerî lideri General von Luettwitz’e, hükümete isyan ettiği sırada ve adaletten kaçarak Macaristan’da kaçak yaşadığı beş yıl içinde işleyen emeklilik hakkım tamdı.

Oysa yüzlerce Alman liberali, yazı ya da sözle Ordunun Versailles Andlaşmasını durmadan nasıl bozduğunu açıkladıkları, ya da bu hareketi kötüledikleri için vatan ihaneti suçuyla ağır hapse mahkûm edilmekteydi. Cumhuriyeti destekliyen-lere ihanet kanunları merhametsizce uygulanıyordu. Cumhuriyeti yıkmak isteyenlerse, az sonra Adolf Hitler’İn de öğreneceği gibi, serbestçe geziyorlar, ya da hafif cezalara çarptırılıyorlardı. Kaatiller bile, sağa mensup oldukları ve demokratlan Öldürdükleri takdirde, Ordu subaylarının ve sağcıların yardımıyla mahkemelerin elinden kurtanlıyorlardı.

öteyandan, bizim yumuşak Sosyalistler, demokratların ve Katolik Merkezcilerin yardımıyla, daha doğduğu zaman sendeleyen zavallı

Cumhuriyeti ayakta tutmaya çalışıyorlardı. Gün geçtikçe sayıları ve cesaretleri artan düşmanlarının kinlerine, iftiralarına ve arasıra da kurşunlarına karşıkoymak zorunda idiler. Batmm Çöküşü, adlı kitabından ötürü göklere çıkartılan Oswald Spengler şöyle bağın yordu, o sıralarda: «Wei

mar Anayasası halkın kalbinde daha başlangıçta mahkûm edilmiştir!» Aşağıda, Bavyera'da, genç kundakçı Adolf Hitler bu yeni milliyetçi, demokrasi - düşmanı, Cumhuriyet - düşmanı

akımın gücünü doğru kestirip onunla koşturmaya başladı.

Olaylar da ona çok yardım etti, özellikle şu ikisi: markın düşmesi ve Fransa'nın Ruhr bölgesini işgali... Yukarıda gördüğümüz gibi, 1921 yılında bir dolar 75 marka yükseldiği zaman mark yuvarlanmaya başlamıştı. Ertesi yıl mark dolar başına 400'e, 1923'ün başında 700'e düştü. 1922 sonbaharında Alman hükümeti İtilâf devletlerinden tâmirat ödemelerinde bir erteleme yapılmasına müsaade edilmesini istedi. Poincare'nin Fransız hükümeti bunu derhal reddetti. Almanya kereste teslimatım yapmayınca, savaş sırasında Fransa'nın Cumhurbaşkanlığını yapmış olan dikkafalı Fransız Başbakanı Fransız kuvvetlerine Ruhr'un işgalini emretti. Yukarı Silezya'nın Polonya'ya verilmesinden sonra Almanya'nın muhtaç olduğu kömür ve çeliğin dörtte üçünü sağlayan bu can noktası böylece Almanya'nın elinden gitmiş oldu.

Alman ekonomisine indirilen bu darbe, halkı 1914'denbe-ri görülmemiş bir şekilde biraraya getirdi. Ruhr işçileri genel grev ilân ettiler. Pasif direniş kampanyası açan Berlin hükümetinden para yardımı gördüler. Ordunun yardımıyla sabotajlar ve çete savaşları düzenlendi. Fransız hükümeti bu harekete tutuklamalar, sürgünler, hattâ ölüm cezalarıyla cevap verdi, ama Ruhr'da bir çark bile dönmedi.

. Alman ekonomisi bu kadar sıkışık duruma girince markın düşüşü de hızlandı. 1923 Ocak ayında, Ruhr'un işgalinde, bir dolar 18,000 marka yükselmişti. Haziranda 160,000 marka. Ağustosta 1 milyon marka yükseldi. Kasımda, artık vurma saatinin geldiğini düşündü Hitler. Bu sıralarda bir dolar almak için dört milyar mark lâzımdı. Sonradan bu miktar trilyonlara çıktı. Alman parası bütünüyle değerini yitirmişti. Maaşların ve

gündeliklerin satmalma gücü sıfırdı. Ust sınıfların ve işçilerin ömürleri boyunca biriktirdikleri paralar bir anda yok olmuş gitmişti. Ama yok olan önemli bir şey daha vardı. Halkın Alman toplum unun ekonomik yapışma inancı... Tasarrufları ve yatırımları teşvik etmiş olan ve bunlardan sağlam bir gelir sağlıya-cağını vaadeden, sonra da taahütlerinden dönen bir toplumun ölçüleri ve yaptığı işler ne kadar iyi olabilirdi? Bu, halkı dolan" dırmak değil de neydi? Bu felâketin suçlusu düşmana teslim olan, tamirat yükünü kabul eden demokratik Cumhuriyet değil-miydi ? Ne yazık ki Cumhuriyet yönetimi yaşamak için üzerine bir sorumluluk almış bulunuyordu. Bütçeyi denkleştirmekle enflâsyon pekâlâ Önlenebilirdi. Bu zordu, ama imkânsız değildi, iyi bir vergi sistemi bunu sağhyabilirdi. Ama yeni hükümet böyle bir sistemi kurmak cesaretini gösteremedi. Bundan başka, savaş masrafları —164 milyar mark — kısmen de olsa doğrudan doğruya vergilerle karşılanmamış, 93 milyarı savaş istikrazlarıyla, 29 milyarı hazine bonolarıyla, geri kalanı da kâğıt para basımını arttırmakla sağlanmıştı. Cumhuriyet hükümeti vergi verecek güçte olanların vergilerini, yükseltecek yerde, 1921 yılında fiilen indirilmişti.

Ondan sonra, hükümet, halk kitlelerinin düşeceği sefaleti gözönünde tutmadan, kendi çıkarlarını düşünen büyük sanayicilerin teşvikiyle, devleti kamu borçlarından kurtarmak, tamirat borçlarını ödemeden kaçmak ve Fransızları Ruhr’da sabote etmek amacıyla markın düşmesine bile bile göz yumdu. Bundan başka, paranın değerini kaybetmesinden yararlanarak ağır sanayi borçlarını değersiz marklarla ödeyip borçlarından kurtuldu. Barış andlaşmasının yasağından kaçmak için o sırada Truppencmt (Asker Bürosu) adı altında gizlenen Genel kurmay, Almanya’nın böylelikle savaş borçlarından kurtulacağını ve Almanya’yı malî bakımdan yeni bir savaşa hazırlayacağını umuyordu.

Oysa halk kitleleri, paranın değerini kaybetmesi sonucunda, sanayi kıratlarının, Ordunun ve devletin ne kadar kazançlı çıktığını anlamadılar. Onların bütün bildikleri şey, koskoca bir banka hesabıyla birkaç havucun, bir kilo patatesin, bir iki kilo şekerin ve yarım kilo unun bile satın alınamadığıydı. Teker teker iflâs etmiş olduklarını biliyorlardı. Ve her gün midelerini kemiren açlığı da biliyorlardı. Bu sefil ve umutsuz durum-ıu da olup bitenlerden Cumhuriyeti sorumlu tutuyorlardı. Bütün bunlar Adolf Hitler’e Tanrının gönderdiği nimetlerdi.

BAVYERA İSYANI

«Hükümet bu kâğıt parçalarını hiç aldırmadan basıp duruyor, çünkü baskı durrusa hükümet de topu atacak,» diye bağırıyordu Hitler. «Çünkü matbaalar bir kere durdu mu -—markm stabilizasyonu için bu gereklidir — dolandırıcılık hemen gün ışığına çıkacak... inanın bana, sefaletimiz daha da artacak. Alçaklar iğlerini yola koyacaklar. Neden ? Çünkü devletin kendisi en büyük dolandırıcı ve dalevereci de ondan. Devletin kendisi hırsız;... Eğer halk bir yanda milyarlar dururken açlıktan ölmekten korkuyorsa §u sonuca varmalıdır: Genellikle halkı dolandırma fikri üzerine kurulmuş bir devlete artık boyun eğemeyiz. Biz bir diktatörlük istiyoruz...» (5)

Başıboş sürüp giden enflâsyonun yarattığı zorluklar ve kararsızlıklar elbetteki milyonlarca Almanı bu sonuca sürüklü-yordu. Hitler de bu halkın önüne düşmeye hazırdı. Hitler 1923’-deki anarşik şartların Cumhuriyeti devirmek için bir daha ele geçmiyecek bir fırsat yarattığını düşündü. Karşı - ihtilâle kendisi önderlik ettiği takdirde bunun doğuracağı bir sürü zorluklar vardı. Böyle bir hareketin önderi olmadan bu zorluklarla pek ilgilenmek niyetinde değildi.

îlk olarak, Nazi Partisi gerçi sayıca hergün artıyordu ama, Bavyera’da bile daha henüz önemli bir parti olmaktan uzaktı. Bavyera’nm dışında ise hiç tanınmıyordu. Böyle bir küçük parti Cumhuriyeti nasıl yıkabildi? Karşısına çıkan zorluklardan kolay kolay yılmayan Hitler bunun bir yolunu buldu. Bav-yera’daki bütün Cumhuriyet - düşmanı, milliyetçi güçleri kendi önderliği altında toplayabilirdi. Sonra, Bavyera hükümetinin, Bavyera’daki silâhlı derneklerin ve Reichsvoehr’in yardımıyla — bir yıl önce Mussolini’nin yaptığı gibi — Berlin üzerine bir yürüyüşe geçebilir ve Weimar Cumhuriyetini alaşağı edebilirdi.

Mussoiini’nin elde ettiği kolay başarının onda bu fikri yaratmış; olduğu kesindir.

Fransızların Ruhr’u işgali, Almanların bu geleneksel düşmanına karşı kinlerini yeniden uyandırdı ve boylece milliyet (¡ilik ruhunu yeniden canlandırdı ama, bu olay Hitler’in işini bozdu. Hitler’ın istediği en son şeydi bu. Onun amacı Cumhuriyeti ortadan kaldırmaktı, Almanya ancak kendi ihtilâlini yaparak bir diktatörlük kurduktan sonra Fransa’yı ele

alabilirdi. Hitler o günler geçerli olan kamu eğilimi karşısında hiç de tutulmayan bir politika izledi: «Hayır, Fransa kahrolmasın, Anayurda ihanet edenler, Kasım kaatilleri kahrolsunlar! Parolamız bu olmalıdır.» (6)

1923 yılının ilk aylarında Hitler kendisini bu parolaya verdi ve bütün gücüyle onu etkili kılmaya çalıştı. Şubat ayında, daha çok Roehm'ün örgütçü yeteneği sayesinde, Bavyera'nin silâhlı dört "yurtsever demeği" Nazilerle birleşti ve Hitler'in siyasî önderliğinde Arbeitsgenıemsohaft der Vaterîaendischen Kampfverbaende (Anayurt için Döğiişen Demeklerin Çalışan Birliği) adında bir örğüt oldu. Eylülde Deutscher Kampfbund (Alman Dövüş Birliği) adı altında daha güçlü bir gurup kuruldu. Hitler gurubun üç liderinden biriydi. Bu örgüt, 1870'de Se-dan'da Almanların Fransa'yı yenmelerinin yıldönümünü kutlamak üzere, 2 Eylülde Nuremberg'de yapılan büyük halk toplantısında kuruldu. Modern Almanya'nın faşist eğilimli gurupları nın çoğu oradaydı ve Hitler millî hükümete karşı söylediği şiddetli bir söylevden sonra bir miktar alkış topladı. Yeni Kapmf-bundan amaçları açıkça anlatıldı. Amaç Cumhuriyeti ortadan kaldırmak ve Versailles Andlaşmasım yırtmaktı.

Hitler, Nuremberg toplantılarında gösteri yapanların yürüyüşünü General Ludendorff'un yanında seyretti. Bu bir rastlantı değildi. Hitler, adını Berlin'deki Kapp hükümet darbesine karıştırmış ve o zamandanberi bir sağcı kargı - ihtilâli durmadan kışkırtmış olan bu savaş kahramanı üzerinde bir süreden-beri çalışıyor, kafasındaki hareketi onun destekliyeceğini umuyordu. İhtiyar General politikadan anlamazdı. Münih'in dışında yaşıyor, BavyeraUiardan, Bavyeralı görünmeğe çalışan Veliaht llupprecht'den, Almanya'daki devletler içinde Katolikte en ileri giden bu yöresel Katol iki erden nefretini gizlemiyordu. Hitler bütün bunları biliyordu. Ama General amaçlarına uygundu. Yalnız Ludendorff'un milliyetçi karşı ihtilâlin siyasî lideri olmasını istemiyordu. Oysa savaş kahramanının bütün hırsıyla bu rolü oynamak istediği biliniyordu. Hitler bu rolü kendisi ne saklamıştı. Yine de Ludendorff'un adı, bütün Almanya'daki subaylar ve tutucular arasındaki ünü, henüz Bavyera'nm dışında tanınmayan bu taşra politikacısı için bir yatırım olabilecekti. Hitler, Ludendorff'u plânlarına almaya başladı.

1923 yılının sonbaharında Alman Cumhuriyeti ile Bavyera devleti arasındaki ilişki bir buhran noktasına geldi. 26 Eylül'de Başbakan Gustav Stresemanr. Ruhr’daki pasif direnmenin bittiğini ve Alman savaş borçlarının yeniden ödenmeğe başlayacağını ilân etti. Hindenburg ile Ludendorff'un eski bir sözcüsü, koyu bir tutucu ve gizliden gizliye de kıralcı olan Başbakan, kurtarılması, birliğini kurması ve tekrar eski gücünü kazanması istendiği takdirde Almanya’nın hiç olmazsa bir zaman için bir huzur dönemine girmesi gerektiği sonucuna varmıştı. Daha ileri gidilirse sonunda bir iç savaş başlıyabilir, bu da, bütün ulusun son olarak ortadan silinmesiyle sonuçlanabilirdi.

Ruhr’da Fransızlara karşı başlayan direnme hareketinden vazgeçilmesi ve tâmirat borçlarının yeniden ödenmeye başlaması Alman milliyetçileri ile, o sırada onlar kadar güçlenmekte olan ve Cumhuriyeti eleştirme konusunda onlara katılan Komünistler arasında büyük bir Öfke ve çılgınlık yarattı. Strese-mann hem aşırı sağdan hem de aşın soldan gelen önemli başkaldırma hareketleriyle karşılaştı. Ruhr ve tamirat konulann-daki Dolitikasını değiştirdiğini açıkladığı gün olağanüstü durum ilân etmiş Cumhurbaşkanı Ebert de kendisine katılmıştı. Almanya’da yürütme gücü, 26 Eylül 1923’den 1924 Şubatına kadar, Olağanüstü Durum Kanunu gereğince, Savunma Bakanı Otto Gessler ile Ordu Komutanı General von Seeckt’in elinde kalacaktı. Aslında bu, General ile ordusunu fiilen Almanya’nın diktatörü yapmak demekti.

Bavyera bu çözümü *^ıiç kabul edecek durumda değildi. Eu-gen von Knilling’in başkanlığındaki Bavyera kabinesi de 26 Eylülde kendine göre bir olağanüstü durum ilân etti. Sağcı, kı-ralcı eski Başbakan Gustav von Kahr’ı Devlet Komiseri yapa rak ona diktatör yetkileri tamdı. Berlin’de, Bavyera’mn Alman birliğinden ayrılmasından, Wittelsbach hanedanını yeniden tahta getirmesinden ve belki de Avusturya ile bir Güney Alman birliği kurmasından korkuluyordu. Cumhurbaşkanı Ebert çarçabuk kabineyi topladı ve General von Seeekt’i toplantıya çağırdı. Ebert, Ordunun ne yanda olduğunu öğrenmek istiyordu. Seeckt hiç çekinmeden cevap verdi: «Ordu, Bay Başkan, benim arkamdadır.» (7)

Tek gözlüklü, dik bakışlı Prusyah Baş Komutanın verdiği bu soğuk cevap Alman Cumhurbaşkanını ya da Başbakanını hiç de beklendiği gibi

şaşırtmadı. Ordunun zaten devlet içinde devlet olduğunu, yalnızca kendi kendine bağlı bulunduğunu biliyorlardı. Nitekim yukarıda gördüğümüz gibi, üç yıl Önce Kapp-kuvvetleri Berlin'i işgal ettikleri zaman Seeckt'e aynı şekilde başvurulmuş, o sırada Ordu Cumhuriyeti değil, âsi Generali desteklemişti. Şimdi, 1923'de, bütün sorun Seeckt'in yerini tayin etmekteydi.

Neyse ki bu sefer Seeckt, Cumhuriyetin arkasında yer aldı. Cumhuriyete, demokratik ilkelere inandığından değil, Bavye-ra'da ve kuzeyde çıkan isyanlar yüzünden tehlikeye düşen rejimi bir süre desteklemeyi, Ordunun muhafazası ve Almanya-nın bir iç savaştan uzak bulundurulması bakımından gerekli saydığından ötürü bu yolu tutmuştu. Münih'deki Ordu karargâhında bulunan yüksek rütbeli subayların Bavyera'mn Almanya'dan ayrılmasını istemiyenleri desteklediğini biliyordu. Eski Genel Kurmay subaylarından Albay Buchrucker'-in Berlin'i işgal etmek ve Cumhuriyet hükümetini devirmek üzere bir "Kara Reichswehr" komplosu hazırladığından haberi vardı. Soğuk bir ince hesap ve kesin kararla Orduyu doğru yola getirmeye ve iç savaş tehlikesini önlemeye koyuldu.

30 Eylül, 1923 gecesi, Albay Bucftrucker'in "Kara Reichswehr" adındaki kuvvetleri Berlin'e giden Uç müstahkem mevkii işgal ettiler. Seeckt, muvazzaf askerlere bu kuvvetleri sarmalarım emretti ve iki gün sonra Buchrucker teslim oldu. Vatana ihanet suçuyle yargılandı ve on yıl kalebendliğe mahkûm edildi. 100.000 askeri gizlice takviye etmek amacıyla, Arbeitskommandos (Çalışma Komandoları) adı altında evvelce Seeckt taarfından kurulmuş olan "Kara Retchsvoehr" dağıtıldı. (*)

Seeckt bundan sonra dikkatini Saksonya, Thuringia, Hamburg ve Ruhr'da çıkan komünist isyanlarına çevirdi. Solu bastıran bir ordunun bağlılığından şüphe edilmezdi, Saksonya'daki mahallî Reichswehr komutanı Sosyalist - Komünist hükümeti tutukladı. Buraya bir "Reich Komseri" tâyin edildi. Hamburg'da ve öteki bölgelerde komünistler çarçabuk temizlendi. Bolşe-viklerin oldukça kolay bastırılması, Bavyera'dakilerin Cumhuriyeti komünizme gitmekten ancak kendilerinin alakoyabile-cekleri iddialarını boşa çıkartacak ve artık Bavyeralılar millî hükümet otoritesini tanıyacak, diye düşünüyordu Berlin. Ama böyle olmadı.

(*) Kabaca yirmi bin kişilik «Kara Reichswehr» kıtalan 1920 - 23 yıllarının karışık günlerinde Almanya'yı PolonyalIlara karşı korumak ürere doğu cephesine yerleştirilmişti. Bu yasak örgüt, orta çağın Feme-geriehte denen gizli mahkemeler usulünü yeniden koydu. Ve «Kara Reichswehr» in faaliyetini İtilâf Kontrol Komisyonuna haber verenlere istediği gîbi Ölüm cezası verdi. Bu cinayetlerin bir çoğu mahkemelere intikal etti. Duruşmaların birinde, Alman Savunma Bakanı Noske’nİn halefi Otto Gess'er, örgütten haberi olduğunu inkâr ve böyle bir örgütün bulunmadığını ısrarla beyan etti. Ancak, kendisini sorguya çekenlerden biri bu beyana itiraz edince Gessler şövfe bağırdı: «Kara ReİchsVvehr’den söze den bir kimse vatana ihanet suçu işlemiş olur!»

tli

Bavyera Berlin’e kafa tutmakta devam etti. O sıralarda Bavyera’da üçlü bir diktatör yönetimi vardı. Üç kişiden biri Devlet Komiseri Kahr; İkincisi, Bavyeradaki Reichswer komutam General Otto von Lossow; üçüncüsü, devlet polisinin başkanı Albay Hans von Seisser’di. Kalır Cumhurbaşkanı Ebert’in Almanya’da ilân ettiği olağanüstü durumu Bavyera'da uygulamayı reddetti. Berlin’den gelen hiç bir emri yerine getirmedi. Genel olarak hükümete, ve Özel olarak da Seeckt, Stre-semann ve Gesler’e çok acı bir şekilde saldıran Hitler’in gazetesi Voeîkischer Beobachter*in kapatılmasını hükümet isteyince, Kahr bu emri öfkeyle reddetti.

Bavyera’daki silâhlı çetelerden bazılarının tanınmış üç lideri, Yüzbaşı Heiss, Yüzbaşı Ehrhardt (Kapp darbesinin “kahramanı”) ve Teğmen Rossbach’m (Roehm’ün homoseksüel arkadaşlarından) yakalanması için Berlin’den gelen emri Kahr aynı şekilde hasıraltı etti. Sabrı tükenen Seeckt, General von Lossow’a Nazi gazetesini kapatmasını ve üç hür tabur liderini yakalamasını emretti. Kendisi de Bavyera’lı olan ve Hitler’in güzel sözleriyle Kahr’ın İradesinin etkisinde kalan karışık kafalı ve zayıf general bu emre boyun eğmekte tereddüt etti. 24 Ekimde Seeckt onu attı ve yerine General Kress von Kressenstein’i tâyin etti. Kahr Berlin'den böyle bir emir alacak adam değildi. Lossow’un Bavyera’daki Reichswehr birliklerinin komutam kalacağını ilân etti. Anayasaya meydan okuyarak, Ordudaki subaylarla erleri Bavyera hükümetine bağlı kalmak için özel bir yemine zorldı.

Bu Berlin’e göre yalnız siyasî değil, askerî bir isyandı da. General von Seeckt bu isyanların ikisini de bastırmaya karar verdi. (8)

Bavyera üçlüsüne, Hitler’e ve silâhlı demeklere açık bir uyarma yaparak herhangi bir isyan hareketine kuvvetle karşı konulacağını bildirdi. Ama Nazi lideri artık geri dönecek durumda değildi. Adamları harekete geçmesini istiyorlardı. S. A. komutanlarından Teğmep Wilhelm Brueckner Hitler’i derhal darbeyi indirmeye zorluyordu. «Adamları artık tutamayacağım gün yaklaşıyor,» diye Hitler’i uyarıyordu. «Eğer şimdi hiç bir şey yapılmayacak olursa bizi bırakıp giderler.»

Hitler de, Stresemann daha fazla zaman kazanacak olursa ve ülkeye huzur getirmeyi başarırsa, fırsatın elinden gideceğini anlamıştı. Berlin Münih’in üzerine yürümeden, Münih’in Berlin üzerine yürümesini Kahr ve Lossow’dan istedi. Bu arada üçlü yönetimin ya kuvvetini kaybetmekte olduğundan ya da Bavye-ra’yı Almanya’dan ayırmak amacıyla kendisi olmaksızın bir hükümet darbesi hazırladıklarından şüpheleniyordu. Kuvvetli, birleşik, milliyetçi bir Almanya taraftan olan Hitler buna şiddetle karşı geldi.

Kahr, Lossow ve Seisser üçlüsü Seeckt'in uyarmasından sonra gevşemeye başladılar. Kendilerini tehlikeye atacak lüzumsuz bir gösteriş yapmak istemiyorlardı. 6 Kasımda Hitler’in başında bulunduğu Kampfbund örgütüne harekete geçmekte acele etmemelerini, ne zaman ve nasıl harekete geçileceğini kendilerinin kararlaştıracaklara« bildirdiler. Bu emir, Hitler için, artık teşebbüsü kendi eline alması gerektiğini bildiren bir işaretti. Bir darbeyi kendi başına yapacak kadar desteği yoktu. Bavyera devletinin, Ordunun ve polisin desteğini sağlaması gerekiyordu. Bu dersi Viyana’da aylak dolaştığı günlerde öğrenmişti. Ne yapıp yapıp Kahr, Lossow ve Seisser’i kendisiyle birlik olacak ve artık geriye dönemiyecekleri bir duruma sokmalıydı. Cesur, hattâ cüretkâr olması gerekiyordu, ve Hitler bu niteliklere sahip olduğunu ispat etti. Bu üç adamı kaçırmaya ve ellerindeki iktidarı kendi dâvası hesabına kullandırmak için onları zorlamaya karar verdi.

Bu fikri Hitler’e, ilk Önce, Rusya’dan gelme iki göçmen verdi: Rosenberk ile Scheubner - Richter. Karısından ötürü Max Erwin von Scheubner - Richter soyadını taşıyan bu İkincisi de, Rosenberg gibi, hayatının çoğunu

Rusya'nın Baltık bölgelerinde geçirmiş, savaştan sonra bir yolunu bularak Sovyetler Birliğinden Münih'e kaçmış şüpheli biriydi. Miinih'de Nazi Partisine katılmış, Hitler'in yakm arkadaşlarından biri olmuştu.

Almanya'nın millî günü (Totengedenktag) olan 4 Kasım'da Münih'in göbeğinde bir asken geçit resmi yapılacaktı. Gazetelerin yazdığına göre geçit resminde halkın sevdiği Veliaht Rupp-recht ile birlikte Kahr, Lossow ve Seisser de bulunacak ve Feld-hernhalle'deki caddede kurulacak bir tribünden askerleri se-Uünlayacaklardı. Scheubner - Richter ile Rosenberg kamyonlarla getirilecek birkaç yüz hücum taburu erinin, geçit resmi kıta-İan gelmeden önce küçük sokakta toplanmasını ve caddeyi makineli tüfekle kapatmasını Hitler'e teklif ettiler. Bundan sonra Hitler tribüne çıkacak, ihtilâlin başladığım ilân edecek, tabancasını orada bulunan büyüklere çevirerek ihtilâl önderine yardım etmelerini isteyecekti. Hitler bu plânı beğendi ve memnunlukla kabul etti. Ama, kararlaştırılan günde, Rosenberg keşif için erken saatlerde olayın geçeceği yere gittiği zaman, dar sokağın tepeden tırnağa silâhlandırılmış büyük bir polis kuvvetiyle korunduğunu hayretle gördü. Komplodan, dolayısiyle "ihtilâl" den vazgeçmek gerekiyordu.

Ama hareket sadece ertelendi. Stratejik noktalara yerleştirilmiş bir polis kuvvetinin önleyemiyeceği yeni bîr plân hazırlandı. 10 - 11 Kasım gecesi S.A.'larla Öteki silâhlı Kampfbund gurupları Münih'in hemen kuzeyindeki Forettmaninger kırlarında toplanacaktı. Ertesi gün, on iki Kasım sabahı, utandırıcı ateşkes anlaşmasının yıl dönümünde, şehre yürünecek, stratejik noktalar tutulacak, millî ihtilâl ilân edilerek çekingen Kahr, Lossow ve Seisser bir oldubitti karşısında bırakılacaktı.

Çok önemli olmayan bir bildiri Hitler'i bu plândan da vaz-geçirdi; bir yenisini bulmak zorunda kaldı. Gazetelerde bir ilân çıkmıştı: Kahr, Münih ticaret örgütlerinin isteği üzerine, şehrin güney - doğu dolaylarında büyük bir birahane olan Buerger-braukeller'de bir toplantıda konuşacaktı. Tarih, 8 Kasım akşamıydı. Konuşma konusu, verilen ilâna göre, Bavyera hükümetinin programıydı. General von Lossow, Albay von Seisser ve öteki Önemli kişiler de toplantıya katılıyorlardı.

İki düşünce Hitler'i acele bir karar almaya zorladı: Bunlar» dan biri, Kahr'ın toplantıda, Bavyera'nın bağımsızlığı ile Bav-yera tahtına yeniden

Wittelsbach'ı getirdiğini ilân etmesi ihtimaliydi, 8 Kasımda Hitler bütün gün boşuna Kahr'ı görmeye uğraştı. Kahr randevuyu ertesi güne bırakmıştı. Bu tutum Nazi liderinin şüphesini daha da arttırdı. Kahr'dan önce hareket etmeliydi. Hitler'in düşündüğü ikinci nokta da şuydu: Buerger-braukeller'deki toplantı 4 Kasımda kaçırılan fırsatı yeniden yaratmıştı. Üç yönetici bir araya geldiklerinde, tabanca tehdidi altında Naizlerin ihtilâline katılmağa zorlanabilirlerdi. Hitler hemen harekete geçmeye karar verdi. 10 Kasım seferberliği plânları hazırlandı, hücum taburları hemen büyük bira salonunda göreve hazır hale getirildi.

BİRAHANE DARBESİ

Kahr, 8 Kasım 1923 akşamı, dokuza çeyrek kala, kaba yontulmuş masalarda Bavyera usulü mermer bardaklardan biralarını yudumlayan üç bin kadar susamış burjuva karşısında yarım saattir konuştuğu sırada, S.A. kıtaları Buergerbraukeller'i kuşattılar. Hitler derhal salona girdi. Adamlarından bazıları salonun kapısına makineli tüfek yerleştirirken o bir masanın üstüne fırladı ve dikkati çekmek için havaya tabancasıyla bir el ateş etti. Kahr konuşmasım kesti. Dinleyiciler karışıklığın nedenini anlamak için çevrelerine bakınıyorlardı. Hitler, Hess'in ve eski kasap, amatör pehlivan, bar fedaisi ve şimdiki muhafızı Ulrich Graf'ın yardımıyla kürsünün konduğu yere çıktı. Bir polis âmiri onu durdurmaya çalıştı, ama Hitler tabancasını doğrultarak yol açtı kendine. Bir görgü şahidinin anlattığına göre, Kahr "sapsarı olmuş, şaşırmış"tı. Kürsüden indi, yerine Hitler geçti.

Hitler, «Millî İhtilâl başlamıştır!» diye bağırdı. «Bina şu anda altıyüz silâhlı tarafından işgal edilmiş bulunuyor. Kimse dışarı çıkamaz. Gürültü hemen kesilmezse galeriye bir makineli

tüfek yerleştireceğim. Bavyera ve Alman hükümetleri ortadan kaldırılmış ve geçici bir millî hükümet kurulmuştur. Reichswehr ve polis kışlaları işgal edildi. Ordu ve polis gamalı haç bayrağı altında şehre doğru yürüyorlar.»

Bu son söz yalandı. Blöftü. Ama bu karışıklık ânında kimse doğru olup olmadığını bilemezdi. Hitler'in elindeki tabanca sahiciydi. Patlamıştı. Ellerinde silâh ve makineli tüfek bulunan hücum taburlan sahiciydi. Hitler Kahr, Lossow ve Seisser'e, sahnenin yakınındaki özel bir odaya kadar kendisini izlemelerini emretti. Bavyera'nln üç yüksek memuru hücum

taburlarının zoruyla, Hitler’in isteğini yerine getirirken kalabalık hayretle bakıyordu.

1

Ancak birkaç general merceği söylemeğe cesaret edebildi. Frankfurter Zeitung, 23 Ağustos 1924’d? General Freiherr von Schöenaîch'İrt Alman yenilgisinin nedenlerini araştıran bir yazısını yayımladı. General şu sonuca varmıştı: -Yıkılmamı;' askeri makamların sivil makamlar üzerindeki hakimiyeti ıözündendir... Aslında, Atman militarizmi sadece intihar etmiştir.» (Telford Taylor'un Sword and Swastika adlı kitabından alınmıştır. s. 16).

2

Kapp 24 Temmuz, 1868'de Newyork’da doğmuştu.

3

Harrer, Hitler'in şiddetli Yahudi düşmanlığına karşıydı. Hitler-in işçi sınıfı kitlelerini partiden uzaklaştırdığına inanıyordu. İstifasının gerçek nedenleri bunlardı.

4

Bir hastalığın başka bir lıastalıkal tedavisi.

5

Sahife 5I’e bakınız.

6

I’inci Şarl zamanında Ingiltere Parlâmentosunda ve iç savaşta çatışan iki grup için kullanılan deyimler.

7

Hanfstaengl sonradan yazdığı Unheard Witness adlı hâtıralarında, kendisinin HİfIer'e ilk defa bir Amerikalı tarafından tanıştırıldığını söyler. Bu Amerikalı o sıralarda Berin'deki Amerikan EçilĪğinde askeri ataşe yardımcısı olarak görevli bulunan Yüzbaşı Truman Smith'di.

8

Eski gerici okula mensup bir subay olan General Freiherr Walther von Luettwitz, bir yıl sonra, Kapp hükümet darbesini desteklemek için hür kıtalann Berlin üzerine yürüyüşüne önderlik ederek genellikle Cumhuriyet ve •özellikle Noske'ye ne kadar bağlı olduğunu gösterdi. Ebert, Noske ve hükümetin öteki üyeleri, 13 Mart 1920'de, sabahın saat beşinde Berlin'den kaçmak zorunda kaldılar. Genel Kurmay Başkanı olan ve gûya Savunma Bakanı Noske'nin emrinde bulunan General von Seeckt, Ordunun Luettwittz ve Kapp'a karşı Cumhuriyeti savunmasına izin vermedi. Noske, «Bu gece politikamın iflâs ettiğini anlıyorum.» diye bağırıyordu. «Subaylara olan inancım yıkıldı. Hepiniz beni bıraktınız.» Wheeler . Bennett'in The Nemesis of Power adlı kitabından alınmıştır. S. 77).

9

Elbette Anayasada birtakım çatlaklar vardı. Bunlardan bazıla-.nntn çok tehlikeli olduğu sonunda anlaşıldı. Nisbl temsil usulü ve? iste hâlinde seçim, her ne kadar oyların dağılmasını önlediyse de bir sürü küçük küçük partilerin türemesine sebeb oldu. Bu da Reichstag'da sürekli bir çoğunluğu imkânsız kıldı. Bu yüzden hükümet sık sık değişti. 1930 yılında millî seçime yirmi sekiz kadar parti katılmıştı.

Anayasayı hazırlayanların başında gelenlerden Profesör Hugo Preuss'ün fikirlerinden bazdan kabul edilmiş olsaydı Cumhuriyete daha büyük bir istikrar sağlanmış olurdu. Profesör, Weimar'da, Almanya'nın merkezleştirilmiş bir devlet olmasını, Prusya ile öteki devletlerin ellerinden bağımsızlıklarının alınarak bir vilâyet haline getirülmesini teklif etmişti. Ama Parlâmento teklifleri kabul etmedi.

Sonra, Anayasanın 48'inci maddesi bir tehlike âtımda Cumhurbaşkanına diktatörce yetkiler tanıyordu. Hindenburg'un Cumhurbaşkanlığı zamanında Bruening. von Papen ve Schleicher'in Reichs tag'a danışmadan bu yetkileri

kullanmaları, Almanya’da Hitlcr'in ortaya çıkmasından önce bile. pariâmenter demokrasi hükümetlerini yıkmıştı.

Kalabalık kızmaya da başlamıştı. Birçok iş adamı Hitier’e hâlâ bir türedi gözüyle bakıyordu, içlerinden biri polise bağırdı: «1918’de olduğu gibi korkakça davranmayın. Ateş edin!» Ama polislerin başlarında yumuşak şefler vardı; S.A.’ların salonu doldurduklarını gördükleri halde yerlerinden kıpırdamadılar bile. Hitler poliste Wilhelm Frick adında bir casus kul-, lamyordu. Ona telefon etmiş, birahanedeki görevli polise hiç bir şeye karışmamasını, yalnıza olup bitenleri rapor etmesini emrettirmişti. Kalabalık bir ara o kadar sabırsızlanmaya başladı ki, Goering kürsüye çıkıp bağıranları susturmak zorunda kaldı. «Korkacak bir şey yok,» diye bağırdı, «iyi niyetliyiz. Bu bakımdan, homurdanmak için ortada bir sebep göremiyorum. Siz biralarınızı içiniz!» Ve kalabalığa, yandaki odada yeni hükümetin kurulmakta olduğunu haber verdi.

Herşey Adolf Hitler’in tabancasının uçundaydı. Hitler esirlerini yandaki odaya sokarak şunları söyledi: «Benim İznim olmadan kimse buradan dışarı çıkamaz.» Sonra Ludendorff ile birlikte kurmakta olduğu Bavyera ya da Alman hükümetinde kendilerine önemli görevler verileceğini bildirdi. Ludendorff mu? Hitler akşamüstü Scheubner - Richter’i Ludwigshoehe’ye göndermiş, Generali hemen birahaneye alıp getirmesini söylemişti. Generalin Nazi komplosu üzerinde en ufak bir bilgisi

yoktu.

Üç esir, önce Hİtler’le konuşmayı reddettiler. Hitler onlara durmadan nutuk çekiyordu: Hepsi ihtilâle ve yeni hükümete katılmalıydılar. Hitler’in kendilerine verdiği mevkii kabul etmeliydiler. Yoksa “yaşama hakkı tanımayacak” tı. Kahr, Bavyera Naibi, Lossow, Millî Ordu Bakanı, Seisser, Reich Polis Bakam olacaktı. Bu yüksek mevki teklifleri hiçbirini etkiliyemedi. Cevap vermediler.

Devamlı susmaları Hitler’i sinirlendirdi. Sonunda yüzlerine doğru tabancasını salladı. «Tabancamda dört kurşun var! Üçünü, beni yalnız bıraktıkları takdirde arkadaşlarıma sıkacağım. Son kurşunu da kendime saklıyorum t» Tabancasını alnına dayayarak bağırdı: «Eğer yarın öğleye kadar zaferi kazanamazsam ölmüş bir insan olacağım!»

Kahr çok zeki bir adam değildi. Ama cesareti vardı. «Herr Hitler,» diye cevap verdi, «beni ister Öldürtün, ister siz öldürün, öleyim ya da ölmiyeyim, onun da Önemi yok!»

Seisser de konuştu. Hitleri polise karşı bir darbeye kalkışmamak için verdiği namus sözünü bozmakla suçladı.

«Evet,» diye cevap verdi Hitler, «bozdum, affedersiniz. Ama bunu anayurdumun kurtulması için yaptım.»

General von Lossow dimdik duruyor, sesini çıkarmıyordu. Kahr eğilerek kulağına bir şey söyledi. Hitler atıldı: «Kes! Benim iznim olmadan kimse konuşamaz!»

Hitler'in konuşması bir sonuca bağlanmıyordu. Bavyera devletinin iktidarını ellerinde tutan bu üç adamdan hiç biri, tabanca zoru altında bile olsa, ona katılmaya razı olmamıştır. Darbe kendi plânına uygun şekilde yürümüyordu. Bunun üzerine Hitler'in aklına birdenbire yeiii bir şey geldi. Hiç bir kelime söylemeden salona fırladı, kürsüye çıktı. Şaşkın şaşkın duran kalabalığa döndü ve öteki odada bulunan üç yöneticinin yeni bir millî hükümetin kurulmasına katıldıklarını ilân etti.

«Bavyera kabinesi,» diye bağırdı, «ilga edilmiştir...! Kasım kaatilleriyle son hesabımız görülünceye kadar millî hükümetin politikasına tarafımdan yön verilecektir. Alman millî ordusunun başkanlığına Ludendorff getirilecektir... Geçici Alman hükümetinin görevi, günahkâr bir Babil şehri olan Berlin'e yürüyüşü Örgütlemek ve Aİman halkını kurtarmaktır... Yarın Almanya'da ya yeni bir millî hükümet göreceksiniz, ya da bizi ölü bulacaksınız!»

HitJer, hayatında ne ilk defa, ne de, elbetteki, son defa olmak üzere, ustaca bir yalan söylüyordu. Yalanı tuttu. Toplantı-dakiler Kahr'ın, General von Lossow'un ve polis şefi von Seis-ser'in Ilitler'e katıldığını işitince tutumlarını birden değiştirdiler. Salondan alkışlar ve yaşasın sesleri yükseldi. Ve bu sesler yandaki küçük odada hâlâ kilitli olan üç adamı da etkiledi.

Bu sırada Scheubner - Richter, sanki şapkasının altında saklıymış gibi, birden Ludendorff'u ortaya çıkardı. Savaş kahramanı kendisine böyle bir

sürpriz yapılmasından ötürü Hitler’e kızmıştı. Yandaki odada beklediği sırada kendisinin değil de eski çavuşun Alman diktatörü olacağım öğrenince Öfkesi büsbütün arttı. Küstah genç adama bir tek kelime bile söylemedi. Ama, Ludendorff ünlü adını bu umutsuz teşebbüse karıştırırsa ve Öğütlerine, tehdidlerine cevap vermeyen üç inatçı Bavyeralı lider de kendi tarafına geçerse, Hitler buna aldırmıyacaktı. Ludendorff isteneni yaptı. Bunun, büyük bir millî dâva olduğunu söyledi ve işbirliği yapmalarını oradakilere tavsiye etti. Baş Komutandan korkan üçlü razı gelir gibi oldular. Ancak Lossow Ludendorff’un emrine girmeyi kabul ettiğini sonradan inkâr etti. Kahr çok sevdiği Wittelsbach hanedanının tekrar tahta getirilmesi konusunu bir kaç kere deşmek istedi, sonunda “Kiralın vekili” olarak işbirliği yapacağım söyledi.

Ludendorff’un tam zamanında gelişi Hitler’i kurtarmıştı. Bu mutlu rastlantıya fazlasiyle sevinen Hitler ötekileri de ortaya çıkarttı. Her biri birer söylev verdiler. Birbirlerine ve yeni rejime bağlı kalacaklarına yemin ettiler. Halk deli gibi sandal-yalann ve masaların üzerine fırladı. Hitler sevincinden çılgına dönmüştü. O sırada salonda bulunan ünlü bir tarihçi, Hitler’i şöyle anlatıyor: «Çocuk gibi seviniyordu. Gözlerinde hiç unuta-mıyacağım bir mutluluk ifadesi vardı.» (9)

Hitler yeniden kürsüye çıkarak kalabalığa son sözünü söyledi :

«Şimdi artık, beş yıl önce askerî bir hastahanede gözlerinden sakat* lanmış bîr hasta olarak yattığım «ırada kendi kendime etmiş olduğum yemini yerine getirmek istiyorum. O zaman. Kasım kaatilleri yerlerinden atılı ncaya kadar, bugünün sefil Almanyasmın yıkıntılarından kudretli, büyük, hür ve muhteşem bir Almanya yükselinceye kadar, rahat ve huzur görmemeye yemin etmiştim.»

Toplantı dağılmaya başladı. Hess kapıda, hücum taburlarının yardımıyla, kalabalıkla birlikte sıvışmaya çalışan birtakım Bavyera kabinesi üyelerini ve ünlü kişileri alıkoydu. Hitler gözünü Kahr, Lossow ve Seisser’in üzerinden ayırmıyordu. O sırada dövüşken derneklerden Bund Oberland gurubunun hücum taburlarıyla Ordu istihkâm kışlasındaki erler arasında çarpışma olduğu haberi geldi. Hitler hemen oraya koşmaya, işi yerinde çözmeye ve birahaneyi Ludendorff a bırakmaya karar verdi.

Bu meş’um bir hata oldu, ilk sıvışan Lossow’du, Ludendorff a gerekli emirleri vermek üzere hemen Ordu karargâhındaki bürosuna gideceğini söyledi. Scheubner - Richter itiraz edince, Ludendorff soğuk soğuk cevap verdi: «Bir Alman subayının verdiği sözden şüphelenmekten sizi men'ederim.» Kahr ile Seisser de hemen ortadan kayboldular.

Hitler sevine sevine Buergerbrau’ya döndüğü zaman kuşların kafesden uçtuklarını gördü. Bu, o gece yediği ilk darbe oldu. Sersemlemişti. “Bakanlar” inin yeni görevleriyle meşgul olduklarını, öte yandan Ludendorff ile Lossow’un Berlin üzerine yürüyüş plânlan hazırladıklarını sanıyordu. Oysa hemen hemen hiç bir şey yapılmamıştı. Münih bile ihtilâlci kuvvetler tarafından işgal edilmemişti. Reichskriegsflagge adında başka bir kavga birliğinin başında bulunan Roehm, Schoenfeldstras-se’deki Savaş Bakanlığı binasında Ordu karargâhını işgal et-inişti. Bundan başka hiç bir yer, postahane bile işgal edilmemişti. Bundan yararlanarak Berlin’e darbe haberleri gönderilmiş ve karşılığında, Bavyera’daki birliklere General von Seeckt’den darbeyi bastırma emri gelmişti.

Gerçi küçük subaylar ve erler arasında Hitleri’ ve Ro-ehm’ü sevenler vardı, ama, başta Münih garnizon komutanı General von Danner olmak üzere, yüksek rütbeli subaylar Seeckt’-in emirlerini yerine getirmeye hazırdılar, üstelik de General von Lossow’a yapılan muameleden Ötürü kızgındılar. Askerî kanunda bir generale ateş etmeye kalkan bir sivilin cezası bir subay kurşuniyle öldürülmekti. 19’uncu Piyade karargahından civardaki garnizonlara haber gönderilerek takviyeler istenildi. Lossowda karargâhta Danner ile beraberdi. Gün doğarken Daimî Ordu bölükleri Roehm kuvvetlerinin işgalindeki Savaş Bakanlığım sarmıştı.

Bu hareketten önce Hitler ile Ludendorff bir süre bakanlıkta Roehm’e katılmışlardı. Roehm kendisinden başka hiç bir kimsenin askerî bir harekete geçmediğini ve kilit noktalarım işgal etmediğini öğrenince şaşırdı. Hitler, Lossow ve Seisser’le boşuna yeniden temas kurmaya çalıştı. 19’uneu Piyade kışlasına Ludendorff adında haberciler gönderildi. Haberciler dönmedi. Eski Münih polis şefi ve şimdi de Hitler’in yardımcılarından Poehner, Albay Huehnlein ve bir S.A. gurubu ile birlikte polis dairelerini işgale gönderildi. Hepsi de orada tutuklanıverdiler.

Peki Bavyera hükümetinin başı Gustav von Kahr ne yaptı? Buergerbraukeller'den çıktıktan sonra birden aklı başına geldi ve cesaretini topladı. Hitler ile adamlarının eline bir daha düşmemek için hükümeti Regensburg'a nakletti. Daha önce de Münih duvarlarına aşağıdaki bildirinin yapıştırılmasını emretti:

«Htrsb arkadaşların hile ve İhanetleri, millî uyanış yaranna yapılan bir gösteriyi kötü bir şiddet oyunu haline getirmiştir. Tabanca tehdidi karşısında General von Lossow. Albay Seisser ve benim tarafımdan yapılmış olan beyanlar hükümsüz ve boştur. Nasyonal Soosyalist Alman İşçi Partisi i!c Oberland ve Reichskriegsflaggc kavga birlikleri dağıtılmıştır.

VON KAHR

Genel Devlet Komiseri»

Sabahleyin Hitler'e pek yakın ve kolayca kazanılacak gibi görünen zafer geceye doğru hızla kaybolmaya başladı. Başarılı bir ihtilâlin şartı olarak her zaman inandığı destek —Ordu, polis, iktidardaki siyasî guruplarla kurumların desteği— artık yokoluyordu. Şimdi anlaşılıyordu ki Ludendorff'un sihirli adı da devletin silâhlı kuvvetlerini kazanmaya yetmemişti. Hitler bir ara Ludendorff'la birlikte Rosseheim dolaylarına çekilerek ve silâhlı çeteleri köylülerle takviye ederek Münih'e yürüdükleri takdirde durumun düzeltileceğini düşündü. Ama Ludendorff bu fikri kabul etmedi.

Felâketi önleyecek hiç olmazsa başka bir yol bulunabilirdi. Ludendorff un şahsî düşmanı olan Veliaht Ruppercht darbeyi ilk işittiği zaman bir bildiri yayımlayarak bu hareketin hemen bastırılmasını istemişti. Hitler Prense başvurarak kendisinden Lossow ve Kahr'la şerefli ve banşçı bir uzlaşma yapmak üzere tavassutunu rica etmeye karar verdi. Hem Hitler'in hem de Rupprecht'in dostu olan Teğmen Neunzert adında biri Berchtesgaden yakınlarındaki Wittelsbach şatosuna güneş doğmadan gönderildi. Otomobil bulamıyan Teğmen, treni beklemek zorunda kaldı ve gideceği yere öğleden Önce varamadı. Oysa o sıralarda olaylar ne Hitler'in ne de Ludendorff'un önceden göremediği bir şekilde gelişmiş bulunuyordu.

Hitler bir darbe hazırlamıştı, bir iç savaş değil. Bütün heyecanına rağmen, polis ve Orduyu yenecek kuvveti olmadığım bilecek kadar kendine hâkimdi. Silâhlı kuvvetlere fcarşt değil, silâhlı kuvvetlerle birlikte bir ihtilâl yapmak istemişti. Son konuşmalarında ve Bavyera yöneticilerine silâh çektiği zaman kan akıtmaktan sözetmişti ama, Cumhuriyete düşmanlıkları dolayısiyle bir araya gelmiş olan insanların birbirlerini öldürmelerini istemiyordu.

Ludendorff da aym düşüncedeydi. Karısına yazdığı gibi, Cumhurbaşkanı Ebert ile arkadaşlarını ipe çekip karşıdan bakmak istiyordu, ama hiç değilse Münih’de, kendisiyle birlikte karşı ihtilâle inanmış polisleri ve askerleri öldürmek istemezdi.

Ludendorff, tereddütler içinde bulunan genç Nazi liderine zaieri kazandıracak ve aynı zamanda kan akıtılmasını önleyecek bir plân teklif etti: Alman askerleri, ve çoğu askerden gelme Alman polisleri, kendilerini hem doğu hem de batı cephelerinde zaferden zafere ulaştırmış olan büyük komutana ateş etmeye cesaret edemezlerdi. Kendisi, Hitler ve adamlarıyla birlikte şehrin ortasına yürüyecek ve şehri işgal edecekti. Polis ve Ordu yalnız ona karşı gelmemekle kalmıyacaklar, aynı zamanda ona katılacaklar ve vereceği emirlere göre çarpışacaklardı da. Buna emindi. Hitler pek emin değildi, ama kabul etti. Başka bir çare de yok gibiydi. Veliaht, tavassut müracaatına cevap vermemişti.

Alman Cumhuriyetinin yıldönümü olan 9 Kasım günü sabahı saat onbire doğru Hitler ile Ludendorff üç bin kişilik bir hücum taburunun başında Buergerbraukeller bahçelerinden çıktılar ve Münih’in merkezine doğru yürümeye başladılar. Yanlarında S. A.’ların komutam Gooering, Scheübner - Richter, Rosenberg, Hitlerin muhafızı Ulrich Graf ve daha birçok Nazi memuruyla Kampfbund liderleri vardı. Kolun başında bir gamalı haç bayrağı ve bir Bund Oberland sancağı bulunuyordu. Kolun hemen arkasından bir kamyon geliyordu. İçi makineli tüfekler ve makinalı tüfekçilerle doluydu. Hücum taburlarının omuzlannda tüfekler asılıydı. Bazılarında süngü vardı. Hitler t abancasını sallıyordu. Önemli bir kuvvet değildi ama Alman ya'nın milyonlarca askerine komuta etmiş olan Ludendorff bu kadarını amacı için yeterli bulmuştu.

Bira fabrikasının birkaç yüz metre kuzeyinde âsiler ilk engellerle karşılaştılar. Isar nehri üzerindeki Ludwig Köprüsü üzerinde silâhlı bir polis kıtası şehrin merkezine giden yolu kapatmıştı. Goering ileri fırladı ve polis komutanına birtakım sözler söyledi. Polisin ateş açması halinde yürüyüş kolunun arkasındaki rehineleri Öldürmekle tehdit etti. Geceleyin Hess ve başkaları rastgele bir miktar rehine toplamışlardı. Bunlar arasında iki kabine üyesi de vardı. Goering'in blöf yapıp yapmadığı belli değildi. Ama polis komutam inandı ve yürüyüş kolunun köprüyü geçmesine izin verdi.

Nazi kolu Marienplatz'da büyük bir kalabalığa rastladı. Kalabalık Nüremberg'in ünlü Yahudi - avcısı Julius Streicher'i dinliyordu. Streicher darbe haberini alır almaz koşup Münih'e gelmişti, ihtilâlden uzakta kalmak istemediği için söylevini kısa kesti. Âsilere katıldı. Hitler'in hemen arkasına geçti.

. Yürüyüş halindekiler öğleden hemen sonra Savaş Bakanlığı binasına vardılar: Roehm ile emrindeki hücum taburları binanın içinde Reichstoehr askerleri tarafından sarılmış durumdaydılar. Ne saranlar, ne de sarılmış olanlar şimdiye kadar bir tek el silâh atmamıştı. Roehm ile adamlarının hepsi eski askerlerdi ve her iki tarafta da birbirinin silâh arkadaşı olan bir çok insan vardı. İki taraf da adam öldürmek niyetinde değildi.

Hitler ile Ludendorff un, Savaş Bakanlığına varmaları ve Roehim'ü kurtarmaları için yürüyüş kolunu dar Residenzstras-se'den geçirmeleri gerekiyordu. Bu dar cadde Feldherrnhalle'-den sonra geniş Odeonsplatz'a açılıyordu. Dar bir boğaza benzeyen caddenin sonunu yüz kadar silâhlı polis tıkamıştı. Tam stratejik noktayı tutmuşlardı. Bu sefer yol vermediler.

Ama Naziler yollarım lâfla açmayı bir kere daha denediler. Sadık muhafız Ulrich Graf ileri atıldı ve görevli polis âmirine bağırdı: «Ateş etmeyin! Sayın General Ludendorff geliyor!» Alman ihtilâlcisi, bu önemli ve tehlikeli anda, kendisi eski amatör pehlivan ve profesyonel döğüşçü de olsa, bir büyüğü nasıl anacağını biliyordu. Hitler de bağırdı: «Teslim olun! Teslim olun!» Ama meçhul polis âmiri teslim olmadi. Ludendorff adının onda büyük bir etki yapmadığı anlaşılıyordu. Bu Ordu değil, polisti.

Hangi tarafın önce ateş ettiği hiç bir zaman anlaşılamadı. Her iki taraf suçu karşısındakine yükledi. Görenlerden birinin sonradan verdiği ifadeye göre, önce Hitler tabancasıyla ateş etmişti. Başka biri de bunu Streicher'in yaptığını açıklamıştır. Streieher'i Hitler'e uzun zaman sevdiren olayın bu olduğunu Nazilerden birçoğu bu kitabın yazarına söylemiştir (*)

Ne taraftan olursa olsun bir silâh patlamıştı. Bir anda her iki taraf da yaylım ateşe geçti. Hitler'in umutlan boşa çıktı. Scheubner - Richer ağır surette yaralanarak yere yuvarlandı. Altmış saniye sonra ateş durdu. Ama cadde yere yuvarlanmış cesetlerle dolmuştu. On altı Nazi ve üç polis ölmüş ya da can çekişmeye başlamıştı. Birçok yaralı vardı. Geri kalanlar, aralarında Hitler de olmak üzere, canlarım kurtarmak için kaldırımlara kapanmışlardı.

Yalnız bir kişiye bir şey olmadı. Eğer bu bir kişinin yaptığını başkaları da yapmış olsaydı, olaylar o gün bambaşka bir şekil alırdı. Ludendorff kendisini yere atmadı. Tam bir asker gibi, yanında yaveri Binbaşı Streck'le birlikte dimdik durdu. Polis namlularının üzerine sükûnetle yürüdü. Aralarından geçti ve Odeonsplatz'a vardı. Orada yapayalnız garip bir insan gibi kaldı. Arkasından bir tek Nazi bile gitmedi. Büyük lider Adolf Hitler bile onu izlemedi.

Üçüncü Alman imparatorluğunun gelecekteki Başbakanı, canını kurtarmaya çalışanların başında geliyordu. Yürüyüş kolu polis kordonuna yaklaşırken sol kolunu Scheubner-Richter'in sağ koluna (tuhaf bir jest ama, durumunu açıklıyor) sımsıkı kilitlemişti. Scheubner - Richter yere yuvarlanınca onu da birlikte düşürdü. Belki Hitler de yaralandığını sanmıştı. Acılar içindeydi; yerinden oynayan omuz kemiğinin bu acıyı verdiği

<*) Yıllarca sonra Streidıer, Franconİa'ya Na2i lideri ölarak tâyin edildiğinde partidekilerden birçoğu itiraz edince Hitler şu sözleri söylemişti : «Streicher'in yüzünü beğenmeyen birkaç kişi bulunabilir. Ama Feldhermhalle'de kaldırımda yanımda yatarken, o beni bırakmadıkça ben de onu bırakmamaya yemin ettim.» (Heiden, Hitler: A Biography, s. 157)

sonradan anlaşıldı. Ama yürüyüş kolundaki Nazi arkadaşlarından Dr. Walther Schulz'un verdiği ve öteki tanıkların da desteklediği ifadeye göre, yerde ölü ya da yaralı yatan arkadaşlarını bırakarak ilk "ayağa kalkıp geriye dönen" Hitler'di. Hitler hemen kalabalığı yararak orada bekleyen bir

otomobile koşmuş ve Uffing'de Hanfstaeng'lerin sayfiye evine gitmiştir. Putzi-nin kansı onu tedavi etmiş ve Hitler iki gün sonra orada yakalanmıştır,

Ludendorff hemen orada tutuklandı. Arkasından gelmek cesaretini göstermedikleri için âsilere kızgındı. Kendisini desteklemedikleri için Orduya da kızıyordu. O kadar ki, bundan böyle bir Alman subayını tanımayacağını ve bir daha subay üniforması giymiyeceğini söyledi. Yaralı Georıng yakınlarda bulunan bir bankaya götürüldü. Bankanın Yahudi sahibi ona ilk tedaviyi yaptı, Sonra Gsoring, karısı tarafından Avusturya sınırına götürüldü ve Innsbruck'da bir hastahaneye yatırıldı. Hesse de Avusturya'ya kaçtı. Roehm, Feldherrnhalle'deki yenilgiden iki saat sonra Savaş Bakanlığında teslim oldu. Birkaç gün içinde, Goering ile Hess hariç, bütün asi liderleri toplandı ve hapse atıldı. Nazi darbesi böylece fiyasko ile bitti. Parti dağıldı. Nasyonal Sosyalizm görünüşte Ölmüştü. İlk kurşunda kaçan diktatör lider itibardan düşmüş, göz kamaştırıcı siyasî hayatı sona ermiş gibiydi.

VATANA İHANET DÂVASI

Ama olaylar geliştikçe, bu siyasî hayata yalnızca bir süre, hem de kısa bîr süre için ara verilmiş olduğu anlaşıldı. Hitler mahkemeye çıkmasının kendisini mahvetmek şöyle dursun, hem onu tutuklayan uzlaşıcı makamları itibardan düşürmek, hem de —daha önemlisi— kendisini Bavyera'nın dışında ve Almanya'nın her yanında tanıtmak için büyük bir fırsat olacağım anlayacak kadar akıllıydı. Blutenburgstrasse'deki eski Piyade

Okulunda kurulan Özel bir mahkemede 26 Şubat, 1924 giinü başlayacak duruşmalarda bulunmak üzere önemli Alman ve dünya gazetecilerinin Münih'e koşmakta olduklarım biliyordu. Gerçekten de, duruşmalar yirmi dört gün sonra bittiği zaman, Hitler yenilgiyi zafere çevirmiş, Kahr, Lossow ve Seisser'i halkın önünde itibardan düşürmüş, Alman halkım güzel söz söyleme san'atına hayran bırakmış ve adını dünya gazetelerinin baş-sayfalarına geçirmişti.

On sanığın içinde en ünlü kişi elbette ki Ludendorff'du, ama Hitler dikkati hemen kendi üzerine çekti. Duruşmaların başlangıcından sonuna kadar mahkeme salonuna hâkim oldu. Bavyera Nazi liderinin eski bir arkadaşı ve koruyucusu olan Bavyera Adalet Bakanı Franz Guertner mahkemenin tatlı

ve yumuşak davranması için elinden geleni yaptı. Hitler'in istediği, kadar başkalarının sözünü kesmesine, şahitlere istediği soruları sormasına ve kendi adına istediği zaman, istediği kadar konuşmasına müsaade edildi. Açış konuşması dört saat sürdü. Bu konuşma duruşmalar sırasında yaptığı uzun konuşmalardan yalnızca birincisi oldu.

Sonradan söylediği gibi, Kapp darbesine katılmakla sulandırılanların düştükleri hataya düşmek istemedi. "Bir şey bilmedikleri, bir şey yapmadıkları, bir şey istemedikleri" şeklinde ifade vermedi- «Burjuva dünyasını mahveden işte bu davranıştı. Giriştikleri işte sonuna kadar dayanacak... mahkeme önüne çıkıp, 'Evet biz bunu yapmak istedik, devleti yıkmak İstedik/ diyecek cesaretleri yoktu onların.»

Hitler yargıçların ve bütün dünya temsilcilerinin önünde övünerek bağırıyordu: «Sorumluluğu yalnız ben üstüme alıyorum. Ama ben bu yüzden suçlu değilim. Eğer ben burada bir ihtilâlci olarak bulunuyorsam, ihtilâle karşı bir ihtilâlci olarak bulunuyorum. 1918 hainlerine karşı vatana ihanet diye bir suç olamaz.»

Eğer böyle bir suç varsa, Bavyera'da hükümetin, Ordunun ve polisin başında bulunan ve kendisiyle birlikte millî hüküme-rn

te karşı komplo kurmuş olan üç kişinin de suçlu olması ve kendisini suçlayanların başında gelen ve tanıklar yerinde oturan bu üç kişinin kendisinin yanında sanık sanda lyasmda bulunmaları gerekirdi. Tedirgin ve manen suçlu durumda olan üç yöneticiye karşı kurnazca bir saldırıya geçti:

«Kesin olan bir şey var. Lossow, Kahr ve Seisser bizimle aynı fikirdedirler. Onlar da Alman hükümetini başlarından atmak istiyorlar... Eğer bizim teşebbüsümüz vatana ihanet ise Lossow, Kahr ve Seisser de bizimle birlikte bu vatan ihaneti suçunu işlemekteydiler. Çünkü kendileriyle, haf-talardanberi, şimdi suçlandır ildiğimiz amaçlardan başka bir şey konuşmadık.»

Üç adam bunu pek inkâr edemezlerdi. Çünkü doğruydu. Kalır ile Seisser Hitler'le başa çıkamazlardı. Yalnız General von Lossow Hitler'e kafa tutarak kendisini kavundu: «Ben işsiz bir komitacı değilim,» dedi mahkemeye. «Ben devlette yüksek bir mevki işgal ediyorum.» Ve General

eski bir Ordu subayının bütün kızgınlığıyla, aşırı ihtirası yüzünden Orduya ve devlete emirler verecek kadar ileri giden hu eski çavuşa, bu işsiz türediye hakaretler savurdu. Bu yüzsüz demagogun vatansever bir harekette sadece bir “borazancı” olmak istediği günlerin üzerinden daha çok zaman geçmedi, diye bağırdı.

Yalnız bir borazancı, ha? Hitler buna nasıl cevap vereceğini biliyordu:

«Küçük adamların görüşleri de ne kadar küçük oluyor İnanın bana, bir bakanlık koltuğunu şimdiye kadar erişilecek bir amaç saymış değilim. Bir bakan olarak tarihe geçmeği ben büyük bir adama yakıştırmam. İnsan başka bakanlarla birlikte ölebilir. Bejini amacım, tâ başlangıçtanberi, bakan olmaktan binlerce kere üstündür. Ben Marksizmi dünya yüzünden kaldıracak bir adam olmak istedim. Bu görevi başarmak istiyorum. Eğer bunu başarabilirsem, bakan ünvanı benim için sadece saçma bir kelime olacaktır.»

Wa.gner örneğini hatırlattı:

' "«.İlk defa Richard Wagjner’in mezarına gittiğim zaman, • mezarına, «Burada Meclisi Has Müşaviri, Müzik Direktörü, Sayın Baron Richard von

Wagner yatıyor,» iiye yakılmasını yasaklayan bir insanın gururu kalbimi doldurmuştu. Ai nan tarihinde bu insanın ve bunun gibi daha birçok insanların tarihe adsız olarak geçmek istediklerinden ötürü ben de gurur duydum. O günlerde alçak gönüllülüğümden ötürü borazancı olmak istemiyordum. Bu benim en büyük emelimdi. Gerisi bir hiçti.»

Borazancılıktan diktatârlüğe atlamak istediği için suçlan-dırılmıştı. Bunu inkâr etmiyordu. Bunu alınyazısı emretmişti.

«Diktatör olmak üzere doğmuş olan insan buna zorlanmış değildir. O bunu iradesiyle ister. Onu kimse ileri İtmez. 0 kendi kendini İleri götürür. Bunda alçak gönüllülüğe aykırı biç bir şey yok. Bir işçinin kendisini ağır işlere sürüklemesinde alçak gönüllülüğe aykırı bir şey var mıdır? Kendisinde bîr düşünürün geniş alm bulunan bir insanın dünya yüzüne bir icat getirinceye kadar geceleri durmadan düşünmesi bir küstahlık mıdır? Bir halkı yönetme görevine çağrıldığını hisseden bir insanın, «Beni isterseniz ya da yanınıza

alırsanız sizinle işbirliği yapacağım,» demeye hakkı yoktur. Hayır! İleri atılmak onun görevidir.»

Sanık yerinde, yurduna karşı ağır vatan ihaneti suçundan uzun bir hapse mahkûm olmayı beklerken bile, “halkı yönetmek” için dünyaya gelmiş olduğuna güveni hiç azalmazdı. Hapishanede duruşmaları beklerken darbenin başarısızlığa uğrama nedenlerini çözümlemiş ve ileride aynı hataları işlememeye yemin etmişti. On üç vıl sonra amacına vardığı zaman, darbenin yıl dönümünü kutlamak üzere Buergerbraukeller’de toplanan eski partili arkadaşlarına o günkü düşüncelerini hatırlayarak şunları söylemişti: «Hayatımda düşünmeden verdiğim en süratli karar olduğunu soğukkanlılıkla söyliyebilirim. Bugün düşündüğüm zaman şaşıyorum... Eğer 1923’de yürüyüşe geçen adamlarımızı görmüş olsaydınız, ‘Bu zavallılar da nereden kaçmış?’ derdiniz... Ama kader bize iyilik etti. Hareketin o günlerdeki iç hamlığı, örgüt ve fikrî temel yoksunluğu yüzünden ileride ister istemez dağılacak olan bir teşebbüsün başarıya ulaşmasını önledi... Eski devleti yıkmanın yetmeyeceğini, yeni devletin önceden kurulmuş olması ve elde hazır bulunması gerektiğini anladık... 1933’de artık devleti zorla devirmek değildi bahis konusu olan. O sırada yeni devlet kurulmuştu. Btt-tün yapılacak şey eski devletin son kalıntılarım yoketmekti. Ve bu da bir kaç saatlik işti.»

Duruşma sırasında yargıçlarla ve savcılarla tartışırken yeni Nazi devletinin nasıl kurulacağını zaten tasarlamıştı. Bir daha sefere Alman Ordusuna karşt çıkmayacak, Orduyu kendi yanma alacaktı. Son konuşmasında silâhlı kuvvetlerle uzlaşma düşüncesi üzerine oynadı. Orduyu suçlayan bir kelime bile söylemedi :

«Bugün sokakta bizim gamalı haç bayrağımızın altında bulunan kitlelerin onlara ateş edenlerle birlik olacağı saatin geleceğine inanıyorum. . Ateş edenlerin Yeşil polis olduklarını öğrendiğim zaman mazisini lekele-yenin Reichssvehr olmadığına memnun oldum. Re)chswehr yine eskisi gibi (ertemiz duruyor. Reichsvvehr’in, subayları ve askerleriyle birlikte bizim yanımızda olacağı gün gelecektir.»

Bu çok doğru bir öngörüydü. Yalnız burada mahkeme başkam Hitler’in sözünü kesti. «Herr Hitler, Yeşil polisin lekelendiğini söylüyorsunuz. Buna müsaade edemem,» dedi.

Sanık ihtara aldırmadı bile. Mahkeme salonundaki dinleyicileri büyüleyen uzun söylevinin son sözlerini söylüyordu :

«Kurduğumuz ordu günden güne büyüyor... Ben* şu umudu beslemekle övünüyorum ki, bir gün gelecek kaba saba bölükler tabur olacak, taburlar alay, alaylar tümen olacak. Eski kokardımız çamurdan çıkarılacak, eski bayraklar yeniden dalgalanacak. Tanrının buyruğu yerine getirilecek. Biz buna, hazırız.»

Ateş gibi parlayan gözlerini dosdoğru yargıçların üzerine çevirdi:

«Çünkü baylar, bize hükmü verecek siz değilsiniz. Bu hükmü tarihin ebedi mahkemesi zaten vermiş bulunmaktadır. Bize vereceğiniz hükmü biliyorum. Ama o mahkeme bize, «Vatana karşı ağır ihanet suçu işlediniz mi, İşlemediniz mİ?» diye sormtyacaktır. O mahkeme bizim hakkımızda, eski Ordunun Genel Kurmay Başkanı Ludendorff'u, onun subayları ve askerleri hakkında, yalnızca kendi halkının ve anayurdunun İyiliğini isteyen, yalnızca döğüşmek ya da ölmek isteyen İnsanlar diye hüküm verecektir. Bizim için isterseniz bin kere suçlu deyin, ama ölümsüz tarih mahkemesi-nm tanrıçası gülecek ve savcının iddianamesiyle bu mahkemenin karanm paçavra gibi yırtıp atacaktır. Çünkü o bizi toeraet ettirmiştir.« (10)

Konrad Keiden’in yazdığı gibi, yargıçların verdikleri hükümler olmasa bile, verdikleri mahkûmiyetler tarihin yargısından pek farklı değildi, Ludendorff beraet etti. Hitler’le öteki sanıklar suçlu bulundular. Alman Ceza Kanununun 81'inci maddesi «Almanya'nın yada herhangi bir Alman devletinin a-nayasasuıı kuvvet zoruyla değiştirmek isteyen herhangi bir kimse hayatı boyunca hapisle cezalandırılır,» dediği halde, Hitler eski Landsberg kalesinde sadece beş yıl hapse mahkûm edildi. Yardımcı yargıçlar bu mahkûmiyeti bile çok buldular. Ancak başkan, mahkûmun altı aylık mahkûmiyetten sonra kefaletle serbest bırakılabileceğini temin etti. Polisin Hitler’i yabancı diye sürgün etmek için giirştiği teşebbüsler - hâlâ Avusturya vatandaşıydı — hiç bir sonuç vermedi. Mahkûmiyetler 1 Nisan 1924 tarihinde başlamıştı. Hitler, demokrat devleti yıkmak amacıyla giriştiği savaşı serbestçe yürütebilmesi için, daha dokuz ay geçmeden, 20 Aralıkta hapisten çıkarıldı. Vatana ihanet suçunun sonuçları, aşırı sağcı

olduğunuz takdirde, kanunun bu konudaki açıklığına rağmen, çok ağır olmuyordu ve Cumhuriyet düşmanlarının çoğu da bunu biliyordu.

Darbe bir fiyaskoyla sonuçlandığı halde, Hitler'i millî bir şahsiyet, ve bir çoklarının gözünde, bir vatansever, bir kahraman yaptı. Nazi propagandası sonradan bu fiyaskoyu tarihin büyük efsanelerinden biri haline getirdi. Hitler her yıl, hattâ iktidara geçtiği zamanlarda ve İkinci Dünya Savaşı patladıktan sonra bile, 8 Kasım akşamı Münih'deki birahaneye gelir, bir zamanlar büyük bir felâket gibi görünen bu olayda liderlerin arkasından giden eski arkadaşlarına —bunlara alte Kaempfer deniyordu-— söz söylerdi. 1935'de, Başbakan Hitler, kısa çatışma sırasında Ölen on altı Nazinin cesetlerini mezarlarından çıkarttı ve Feldherrnhalle'nin mahzenlerine gömdürttü. Burası millî bir mezarlık oldu. Hitler anıtı açarken ölüler üzerine şunları söy-

Iedi: «Şimdi artık onlar Alman ölümsüzlüğüne katıldılar. Onlar burada, Almanya için nöbet bekliyecekler, halkımızı koruyacaklar. Onlar burada hareketimizin gerçek tanıkları olarak yatıyorlar.» Orada yatanların, aynı zamanda, Hitler'in ölümle karşı karşıya bırakarak kaçtığı insanlar olduklarını sözlerine eklemedi ve hiç bir Alman da bunu hatırlamadı.

1924 yılının o yaz mevsiminde Lech nehri boyundaki eski Landsberg şatosunda şeref konuğu muamelesi gören, kendisine güzel manzaralı bir oda tahsis edilmiş bulunan Hitler, saygılarını sunmak ve hediyeler vermek üzere gelen bir sürü ziyaretçiyi ağırlıyordu. Münih'e dönmüş ve bir hüküm yemiş olan sadık Hess'i de yanma alıp orda ona, bölüm bölüm, bir kitap yazdırmaya başlamıştı. ([1])

HİTLER'İN DÜŞÜNCELERİ VE

ÜÇÜNCÜ ALMAN İMPARATORLUĞUNUN KÖKLERİ

Hitler kitabının adını "Yalanlara, Budalalığa ve Korkaklığa karşı Dört Buçuk Yıllık Savaş" koymak istemişti. Ama kitabı yayımlayacak olan Nazi yayım işlerinin inatçı müdürü Max Ainann, bu kadar ağır —ve satışı zorlaştıracak— bir başlığa itiraz etti. Kitabın admı Kavgam (Mein Kampf) şeklinde kısalttı. Amann kitapta yazılanları okuyunca büyük bir hayal kırıklığına uğramıştı. Hitler'in herşeyden önce ‘'bilinmeyen" bir işçiyken

nasıl dünyanın tanıdığı bir insan olduğunu canlı bir üslûpla anlatacağını sanmıştı. Yukanda gördüğümüz gibi, kitapta Hitler’in kendi kişisel hikâyesi pek azdır. Nazi iş adamı, aynı zamanda, Birahane Darbesinin içyüzü de kitapta anlatıla-

cak diye umuyordu. Bu ilginç dramın çok okunacağından emindi. Ama Hitler, partinin parası azaldığı bir sırada, eski yaraları deşmeyecek kadar kurnazdı ([2]). Kavgam’da başarısız darbe Üzerine hemen'hiçbir kelime yoktur.

tik cilt 1925 sonbaharında yayımlandı. Dörtyüz sayfa kadar tutan bir kitaptı. Fiatı on iki marktı (üç dolar.) O sıralarda Almanya'da satılan aynı büyüklükte kitapların bir misli. Birdenbire çok satılan bir kitap olmadı. Amann, ilk yıl kitap 23,000 sattı ve satışı gittikçe arttı diye övündü ama, bu söz Nazi düşmanı çevrelerde şüpheyle karşılandı.

Nazi yayınevi Eher Verlag’ın, 1945 yılında Müttefiklerin eline geçen hesaplarından yararlanılarak Kavgamın gerçek satışı artık açıklanabilir. Kitap 1925'de 9,473 tane satmıştır. Sonraki yıllarda satış gittikçe azalmıştır. 1926’da 6,913,1927'de 5.607, 1928’de de, iki cildi birden, 3,015 satmıştır. İ929’da satış bir miktar artmış, 7,664'e yükselmiştir. 1930’da Nazi Partisinin parası çoğalınca kitabın tek cilt halinde ucuz bir baskısı çıktı. Fiatı sekiz marktı. Satış birden 54,086'ya çıktı. Ertesi yıl az bir miktar düşerek 50,808’e indi. 1932’de 90,351'e fırladı. 1925’den sonra Hitler'in tek gelir kaynağı olan telif hakkı, ilk yedi yıl için ortalama olarak pek fena değildi. Ama Başbakan olduğu 1933 yılındaki gelirine göre hiçti. İktidara geçtiği ilk yıl Kavgam bir milyon sattı. 1 Ocak, 1933’den sonra yüzde 30’dan 15’e çıkan telif hakkından geliri bir milyon markm üstündeydi (300,000 doların üstünde). Almanya'nın en zengin ve

İlk milyoner yazan olmuştu (*). Nazi rejimi zamanında lncü'-den başka hiç bir kitap Katmam kadar Batmamıştır. Bir evde masanın üzerinde durdu mu o ev biraz rahat ederdi. Evlenme* lerde geline ve güveye birer tane vermek hemen hemen mecburiydi —daha çok politika gereğiydi—. Ve her çocuk, hangi okuldan mezun olursa olsun, bir tane alırdı. 1940’da, İkinci Diinya Savaşı başladıktan bir yıl sonra, Almanya’da Nazi İncili altı milyon satmıştı. (1)

Kavgam'ı alan her Alman elbetteki kitabı okumuş değildi. Kitabın zor okunduğunu bir çok N&zilerden işittim. 782 sahi-felik koca kitabı baştan sona kadar okuyamadığını —tabiî özel konuşmalarda— kabul edenler az değildi. Ama 1933'den önce Nazi olmayan Almanların çoğu ve dünyadaki devlet adamları, daha vakit varken, bu kitabı okuyup incelemiş olsalardı, hem Almanya hem de bütün dünya bir felâketten kurtulmuş olurdu. Çünkü Adolf Hitler, ne kadar suçlanırsa suçlansın, iktidara geldiği zaman nasıl bir Almanya yaratacağını ve Alman ordularına dayanarak nasıl bir dünya kuracağını belirtmemiş olmakla suçlanamaz. Üçüncü Alman împrtorluğunun, ve dahası, Hitler’in 1939 ile 1945 zafer yılları arasında Avrupa’da kurduğu barbar “Yeni Düzen” in plânı, bu açıklayıcı kitabın iki kapağı arasında, bütün korkunçluğuyla, uzun uzun, ve ayrıntılarıyla anlatılmıştır.

Yukarıda gördüğümüz gibi, Hitler’in ana fikirleri yirmi yaşındayken Viyana’da geçirdiği yıllarda biçimlenmiştir, Sonradan çok az şey öğrendiğini ve fikirlerinde hiç bir şey değiştirmediğini kendisi de kabul eder (**). Yirmi dört yaşındayken, 1913 yılında Avusturya’dan ayrılıp Almanya’ya geldiği sırada

(*> Birçok yazarlar gibi Hitler'in de başı gelir vergisi memurlarıyla dertteydi, hiç olmazsa, ileride göreceğimiz gibi, Almanya'nın diktatörü oluncaya kadar.

(**) 48'inci sayfaya bakınız.

Alman milliyetçiliğine hayrandı. Demokrasiye, Marksizme ve Yahudilere de düşmandı. Tanrımn Ârileri, özellikle Almanları, üstün ırk olmak üzere seçtiğine kesinlikle inanıyordu.

Kavgam’da. görüşlerini genişletti. Görüşlerini yalnız yenilmiş ve anarşiye boğulmuş bir Almanya’nın şimdiye kadar erişilmeyen bir noktaya nasıl çıkarılabileceği sorununa değil, aynı zamanda, yeni birçeşit devletin nasıl yaratılabileceği problemine de uygulamıştı. Yeni devlet ırk esasına dayanacak, o sıralarda Alman sınırları dışında yaşayan bütün Almanları kapsıyacak, bu devlette lider —yani kendisi— mutlak diktatör olacak, çevresindeki daha küçük liderler yukarıdan emir alacaklar ve onlar da kendi altlarına emir vereceklerdi. Kitap bu bakımdan, önce gelecekteki Alman

devletini ve bu devlet sayesinde Almanya’nın, yazarın en son sayfadaki deyimiyle, nasıl “dünyanın efendisi’’ olacağını ana çizgisiyle anlatır. İkinci olarak, bir görüş açısı, bir hayat kavramı ya da Hitler’in sevdiği kelimeyle, Bir Weltanschauung sağlar. Bu dünya görüşünün, Yirminci Yüzyılda yaşayan normal bir insana, az okumuş, okuduklarını da sindirmemiş yarı deli bir adamın ortaya attığı muazzam bir çorba gibi geleceği şüphesizdir. Bu kitabı . Önemli yapan şey, kitabın milyonlarca Alman tarafından bağnazlıkla tutulması ve sonunda hem onları, hem de Almanya’nın içinde ve dışında yaşayan milyonlarca mâsum, zavallı insanı ölüme sürüklemiş olmasıdır.

Peki, yeni Alman imparatorluğu dünyadaki yerini yeniden nasıl alacak ve dünyanın efendisi nasıl olacaktı ? Hitler bu soruyu ilk ciltte ele alır. Bu cildin büyük bir kısmı 1924’de hapiste bulunduğu sırada yazılmıştır. İkinci ciltte bu konuya daha büyük yer verir. Bu cilt 1926’da bitmiştir.

Önce Fransa’nın “Alman halkının en tehlikeli ve amansız düşmanı’’ olduğu bilinecekti. Ona göre, Fransa'nın amacı her zaman için “parçalanmış ve yıkılmış bir Almanya... küçük devletlerden oluşan bir çorba” görmekti. Hitler, sonradan sözlerine, bunun çok açık seçik bir gerçek olduğunu ekliyor ve «Eğer ben bir Fransız olsaydım... Cledencau’dan başka türlü davranamazdım ve davranmazdım,» diyor. Bundan ötürü, “Fransa ile son bir hesaplaşma.., Son, kesin bir savaş” yapılacaktı. «Ancak o zaman Fransa ile aramızdaki ebedî ve aslında sonuçsuz savaşa son verebiliriz. Almanya, elbetteki, Fransa’nın yokedilmesi-ni, sonunda halkımızın başka yerlere yayılmasına yarayacak bir araç sayacaktır.» (2)

Başka yerlere yayılmak mı? Nereye? Böylece Hitler Almanya’nın banma geçtiği zaman şaşmadan izlemeye çalışacağı Alman dış politikası üzerindeki görüşlerinin özüne girer. Almanya, der açıkça, daha çok Rusya'nın zararına olarak, doğuya doğru genişlemelidir.

Kavgam[3]m ilk cildinde Hitler Lebensraum — yaşama alanı — problemi üzerinde uzun uzadıya durur. Bu yaşama alanı fikri ölünceye kadar Hitler’in aklından çıkmamıştır. Ona göre Hohenzollern İmparatorluğu Afrika’da sömürgeler aramakla hataya düşmüştür. «Toprak politikası Cameron’larda yürütülemez, bugün onun yeri hemen hemen tamamiyle Avrupa’dadır,» Ama Avrupa toprağı zaten işgal edilmiştir. Evet, Hitler bunu biliyor, “ama

tabiat bu toprağı ileride belirli bir ulus ya da ırk elinde tutsun diye yasaklamamaştır. Tersine, bu toprak onu alacak kuvvetteki halk içindir.” Peki, ya bugün bu topraklarda oturanlar bunu istemezlerse? «O zaman kedi varlığını koruma kanunu harekete geçecektir. Dostça yollardan başanlamiyan işleri yumruk yapar.» (3)

Hitler, savaş - öncesi Alman dış politikasının körlüğünü açıklarken, yeni toprakların elde edilmesi «yalnız doğuda mümkündü,» der, «Mademki Avrupa’da toprağa ihtiyaç vardı, o halde bu topraklar ancak Rusya’nın zararına elde edebilirdi. Bu şu demektir ki, yeni Alman İmparatorluğunun Alman kılıcıyla Alınanlara toprak ve Alman ulusuna günlük ekmek sağlaması için yeniden eski Toton Şövalyelerinin yolundan gitmesi gerekiyor.» (4)

Hitler, sanki birinci ciltte fikirlerini açıkça anlatmamış gi bi, ikinci ciltte de aynı konuya döner :

«Bu dünyada yahu7, yeterince büyük bir yer bir ulusa varlık özgürlüğü sağhyabilir... (Nasyonal Sosyalist hareketi) «gelenekleri» ve saplantıları hesaba katmadan, halkımızı bugünkü sınırlı yaşama alanından yeni topraklara götürmek için biraraya getirecek ve gücünü toplayacak cesareti kendisinde bulmalıdır,., Nasyonal Sosyalist hareket kendi nüfusumuzla toprağımız arasındaki oranttstzhğı gidermeye çalışmalıdır. Toprağı bir yiyecek kaynağı olduğu kadar, kuvvet politikasının da temeli saymalıdır.., Alman halkının hakkı olan topraklan elde etmek... amacımıza sımsıkı yaptşmalıyız...» (5)

Alman halkı ne kadar toprağa hak kazanmıştır? Hitler kızarak, “gelecek için tek fikri olmayan burjuvazi” 1914’teki Alman sınırlarına kavuşmak istiyor, der.

•sl914’£efci sınırlara dönülmesini istemek, böyle bir dileği suç gösterecek kadar, siyasî saçmalıktır. Almanya’nın 1914'teki sınırları mantıkî olmaktan başka her vasfı taşıyordu. Çünkü bu sınırlar Alman ulusunu tam olarak kapsamadığı gibi coğrafi ve askeri zorunluluk bakımından da doğru değildi. Bunlar düşünülmüş siyasî bir hareketin sonucu değil, sonuna kadar gidilmeyen siyasi bîr savaşın geçici sınırlarıydı. Eşit haklara vc birçok hallerde de daha çok haklara dayanılarak. Alman tarihinin başka Örnek bir

yılı ele alınmalı, o zamanki şartann yeniden İhyasının dış politikada amaç olduğu ilân edilmelidir.» (6)

Hitler'in örnek yılı altı yüz yıl kadar geriye gider. Almanların Slavları yeniden doğuya sürdükleri yıllara kadar... Doğuya doğru sürgün yeniden başlamalıdır. «Bugün Avrupa'da seksen milyon Alman sayıyoruz! Belki de yüz yıllara varmadan, Avrupa'da iki yüz elli milyon Alman yaşadığı zaman, bu politikanın doğruluğu anlaşılacaktır.» (7). Bütün bu Almanlar da genişlemiş yeni Aiman sınırları içinde bulunacaklardır. Bazı uluslar bu kadar çok Almana elbette yer açacaklardır.

Acaba bunlar hangi uluslar olacaktı?

«Böylece biz Nasyonal Sosyalistler,,, altı yüz vj) önce yanda bıraktığımız işe yeniden başlıyacağız. Almanların güneye ve batıya doğru sonu gelmeyen hareketini durduracak, yüzümüzü doğudaki topraklara çevireceğiz.

Bugün Avrupada toprak dediğimiz zaman ilk aklımıza gelen yer Rusya ve sınırlarındaki uşak devletleridir.» ([3]) (S)

Kader bu bakımdan Almanya'ya büyük bir iyilik etmiştir, diyor Hitler. Rusya'ya Bolşevizmi getirmiştir. Hitler'e göre Bolşevizm Rusya'nın Yahudiler eline geçmesi demektir. «Doğudaki dev imparatorluk çökmek üzeredir. Rusya'da Yahudi hâkimiyetinin son bulması Rusya'nın da bir devlet olarak sonu olacaktır.» Böylelikle doğuya giden büyük stepler, diyor Hitler, Rusya'nın çökmesi sırasında, Almanlar için pek fazla kana mal-olmadan kolayca ele geçirebilecektir.

Bu tasarının açık ve kesin olmadığı söylenebilir mi? Fransa mahvedilecek, ama bu amaç Almanya'mn doğuya doğru genişleme amacının yanında ikinci derecede kalacak, önce doğuda Almanların çoğunlukta olduğu yakın yerler alınacak... Nereleriydi bunlar? Elbetteki Avusturya'nın hepsi, Çekoslovak-yada Sudetenland, Polonya'nın, Danzing dahil, doğu kesimi. Bunlardan sonra da Rusya'nın kendisi. Başbakan Hitler birkaç yıl sonra bu amaçlarını gerçekleştirmeye başladığı zaman acaba dünya neden şaşırıp kalmıştı?

Kavgam’âa, Hitler’in nasıl bir Nazi devleti kuracağını anlatan düşünceleri uzayıp gider. “Demokratik saçmalığa” yer verilmeyeceğini, Üçüncü Alman imparatorluğunun Führerprin-zip'le, yâni liderlik ilkesiyle, yönetileceğini, yâni Almanya’mn bir diktatörlük olacağını anlatır. Kitapta ekonomi üzerine hemen hemen hiç bir şey yoktur. Hitler bu konuyu katiyen sevmemiş, bu konuda “faiz esaretine” karşı duran kaçık Gottfriet Feder’in saçma fikirleriyle oyalanmaktan ileri gitmemiş, hiç bir şey Öğrenmek zahmetine katlanmamıştır.

Hitler’i ilgilendiren nokta siyasî iktidardı. Ekonomi nasıl oisa kendi kendine yürürdü.

«Devletin ’belirli bir ekonomik kavram ya da gelişmeyle hiç bir ilgisi yoktur... Devlet, ırka dayanan bir organizmadır, ekonomik bir organizasyon değildir... Bir devletin iç kuvveti pek az durumda ekonomik refah denen şeye intibak eder. Bu İkincisi, yani ekonomik refah, bir çok durumlarda, devletin çökmeye yüz tuttuğunu gösterir... Bir devleti maddi niteliklerin değil ülküsel erdemlerin meydana getirdiğini Prusya gayet güzel göstermiştir, \ncak bu erdemler sayesinde ekonomik hayat gelişir. Almanya'da daima -siyasî kuvvet arttığı zaman ekonomik şartlar iyileşmeğe başlamıştır. Ama ekonomik etkenler halkımızın tek amacı olduğu ve ülküsel erdemler bulunmadığı zamanlar devlet çökmüş ve kısa bir zamanda ekonomik hayatı da kendisiyle birlikte felâkete sürüklemiştir... Şimdiye kadar hiç bir devlet, barışçı ve ekonomik yollarla kurulmamıştır...» (9)

Onun için Hitler’in 1923’de Miinih’de bir konuşmada söylediği gibi, “kılıçsız ekonomik politika olamıyacağı gibi, iktidarsız sanayileşme de olamaz.” Hitler, Kavgam’da. Nazi İmparatorluğunun ekonomik temelleri üzerinde her hangi bir fikir yürütmekten çekinir, belirsiz ve basit bir felsefeyle, “millî ekonomiyi hareket hâlinde tutacak” “ekonomi odaları” na, malikâne odaları” na, “merkezî ekonomi parlâmentosu” na değinip geçer,

Nazi partisinin adında “sosyalist” kelimesi vardı ama, Hitler’in yeni Almanya’da uygulamayı düşündüğü “sosyalizm” üzerindeki görüşleri iyice belirsizdi. 28 Haziran 1922'de yaptığı bir konuşmada “sosyalist” i nasıl tanımladığına bakılırsa buna şaşmamak gerekir:

ıtMilîî dâvayı, ulusun refahından daha büyük bir ülkü saymayacak kadar benimseyen, milli marşımızdaki «Deutschland iiber Alles» sözünü, au dünyada Almanya, Alman halkı ve Alman toprağından daha yüksek bir şey olmadığı şeklinde anlayan herkes sosyalisttir.» (10)

Editörün verdiği öğütler ve kendisine yardım eden en az üç kişinin yaptığı budamalar Hitler'in, Kavgam'da, bir konudan ötekine atlamasmı önliyemedi, önce Landsberg hapishanesinde, sonra da Berchtesgaden yakınlarındaki Haus Wachen-feld'de Hitler'in söylediklerinin çoğunu yazmış olan Rudolf Hess, müsveddeleri derleyip toplamak için elinden geleni yaptı, ama He&s Lidere fazla direnecek biri değildi. Bu işde Papaz Bernhard Stempfle daha başarılı oldu. Bu papaz eskiden Hie-ronymite mezhebindeydi ve Bavyera'da Yahudi - düşmanlığı ile tanınmış bir gazeteciydi. Bu kitapta adı birkaç kere geçecek olan bu garip papaz, Hitler'in dil yanlışlarından bazılarını, üslûbunun bazı yerlerini düzeltti. Yazarı siyaset bakımından sakıncalı olduğuna inandırdığı bir kaç parçayı da çıkardı. Üçüncü öğütçü, Çek asıllı Josef Czemy idi. Czemy, Nazi gazetesi Voetkischer Beobachter'de çalışıyordu. Yazdığı Yahudi - düşmanı şiirlerden ötürü Hitler tarafından seviliyordu. Czerny, Kavgam'm ilk cildinin ikinci baskısını gözden geçirdi. Bu sırada bazı garip kelimeleri ve cümleleri attı ya da değiştirdi. İkinci cildin de tashihlerini o yaptı.

Buna rağmen konudan konuya atlayan parçaların çoğu kaldı. Hitler düşüncelerini her konu üzerinde gelişi güzel sıralamakta direniyor, kültür, eğitim, tiyatro, sinema, resimli romanlar, sanat, edebiyat, tarih, seks, evlilik, fuhuş ve frengi konusundaki fikirlerini açıklıyordu. Örneğin, kitapta frengi konusuna on uzun sayfa ayırmıştı. Frengiyi ortadan kaldırmak, diyordu, «ulusun tek görevidir, görevlerinden biri değildir.» (*). Hitler bu korkunç hastalıkla savaşmak için ulusun bütün propo-ganda kaynaklarının seferber edilmesini istiyordu. «Her şey,» diyordu, «bu sorunun çözülmesine bağhdır.» Frengi ve fuhuş problemi aynı zamanda erken evlenmeleri kolaylaştırmak suretiyle de çözümlenmeye çalışılmalıdır. Hitler Üçüncü Alman imparatorluğunun cinsiyet sorununu da böylece Önceden çözmektedir: «Evlilik bir amaç olamaz. Evlilik daha yüksek bir amaca yaramalıdır. Bu amaç da türün ve ırkın üretilip yaşatılması olmalıdır. Anlamı ve görevi yalnızca budur.» (11)

Türlerin ve ırkın sürdürülmesi kuramı bizi Kavgamın' bel-libaşlı fikirlerinden İkincisine getirmiş oluyor: Hitler'in Weltanschauung$_f$ yani hayat görüşüne... Bazı tarihçiler, özellikle îngilizler, bunda bir çeşit basit Darwincilik görmektedir. Ama

(*) İtalikler Hitler'îndir.

gerçekte onun kökleri, ileride göreceğimiz gibi, Alman tarihinde ve düşüncesindedir,

Hitler de Darwin gibi —aynı zamanda bir sürü Alman filozofu, tarihçisi, kıralı, generali, devlet adamı gibi— hayatı sonsuz bir savaş olarak görür ve, «Dünya en uygun olanın yaşadığı, ve en kuvvetlinin hükmettiği bir yabanlar ormanıdır,» der. Bir yaratığın başka bir yaratığı yiyerek yaşadığı, zayıfın ölümünün kuvvetlinin yaşaması demek olduğu bir dünyadır bu.

Bu fikir Kavgam'tia birtakım büyük lâflarla anlatılmıştır. «Sonunda kendi varlığını koruma güdüsü muzaffer olacaktır.., İnsanlık yalnız sonsuz savaşlarla gelişmiştir. Sonsuz barışta insanlık sadece çöker... Tabiat... canlıları yeryüzüne salar ve onların serbest didişmelerini seyreder. Sonra sevdiği yavrularına efendi olmak, cesarette ve akılda güçlü çıkmak hakkını bağışlar,.. En güçlü olan hâkim olmalıdır. Zayıfla karışıp kurban olmamalıdır. Ancak doğuştan zayıf olanlar bu düşünceleri zalimlik sayabilir...» Hitler'e göre, kültürün muhafazası "zorunluluğun sert kuralına, dünyada en iyi ve en kuvvetli olanın zafer kazanması hakkına bağlıdır. Yaşamak isteyenler dövüşme-lidir. Ve bu sonsuz savaş dünyasında, dövüşmek istemeyenlerin yaşama hakkı yoktur. Bu, zor da olsa... böyledir!" (12)

"Tabiat tarafından sevilen, cesaret ve hamaratlık bakımından en güçlü olan," Tanrının kendisine "efendi olmak hakkını" bağışladığı çocuk kimdir? Âriler! Böylece Kavgam'da, Nazilerin temel fikri olan ırk üstünlüğü, yâni efendi ırk kavramına geliyoruz. Üçüncü Alman imparatorluğu ve Hitler'in Avrupa'daki yeni Düzen'i buna dayanıyordu.

«İnsanlığın bütün kültürü, bıugün elimizde bulunan bütün sanat, bilim ve teknoloji sonuçları hemen hemen bütünüyle Arilerin yarattıkları ürünlerdir. Bu gerçek, Arilerin bütün yüksek insanlığın kurucusu olmaları do-layısiyle

«insan» kelimesi ile anladığımız örneği temsil ettikleri fikrinin doğruluğunu ispat eder. O, alnından her zaman İçin Tanrısal dehâ kıvılcımının fışkırdığı, «essiz dırlann gecelerini aydınlatan bilgi ateşini durmadan tutuşturan ve böylece insana bu dünya yüzünde öteki varatıklaı üzerindeki hâkimiyeti sağlayan bir insanlık Promete'sidir... İnsanlık kül-ünündeki her büyük yapıtın temellerini atan ve duvarlarım çıkan odur.» (13)

Pekiyi, Âriler bu kadar çok şeyi nasıl yapabildiler ve nasıl üstünlük kazandılar? Hitler'in cevabı şu: Başkalarının üzerine basarak. On Dokuzuncu Yüzyıhn birçok Alman düşünürü gibi Hitler de, sadizme (ve tabiî onun tersi olarak da mazoizme) bayılır. Yabancılar Alman ruhundaki bu eğilimi anlamakta her zaman güçlük çekmişlerdir.

«Büylcce, daha yüksek kültürlerin yaratılması için aşağı İnsan tiplerinin varolması en esaslı şartlardan biridir... İlk insanlık kültürünün eğitilmiş hayvanlardan çok. aşağı insan varlıklarının kullanılmasına dayandığı kesindir. Çünkü, Önce savaşta esir alınmış olan savaşçı sapanı sürmüş, ondan sonra at gelmiştir, ilk kültürlerin, aşağı insanlarla karşılaştıkları zaman onları esir eden ve iradelerine boyun eğdiren Âtilerin yaşadığı yerlerde çıkmış olması bir raslantı değildir. Âriler efendi davranışlarım merhametsizce sürdürdükleri süre yalnız efendi olarak kalmamışlar, aynı zamanda kültürün tutucusu ve çoğaltıcısı da olmuşlardır.» (14)

Bundan sonra olanları Hitler Alınanlara bir uyarım sayıyor ve şöyle diyor:

«Boyunduruk altındaki halk, dikilip efendilerinin düzeyine yaklaşınca, yâni efendilerinin dilini kullanmaktan doğan böyle bir dönem açıldığında efendi ile uşak arasındaki şuurlar yıkıldı.»

Efendinin dilini kullanmaktan daha da kötü bir şey vardı:

«Âriler kanlarının saflığını, doiayısiyle cennette kendileri için peyledikleri yeri kaybettiler. Irk karışıklığıyla bataklığa gömüldüler ve yavaş yavaş kültür yaratıcılığı vasfından yoksun kaldılar.»

Genç Nazi liderine göre en büyük hata buydu.

«Kan karışımı ve bunun sonucu olarak ırk seviyesinin alçalışı eski kültürlerdeki yıkılışın tek nedenidir. Çünkü, insanlar savaşta yenilmeler sonucunda mahvolmazlar. Yalnızca saf kanlarında süregelen karşıkoyma güçlerini yitirdiklerinden ötürü çökerler. Bu dünyada iyi ırktan olmayan bütün insanlar ıvır zıvırdtr.» (15)

Yabudiler ve Slavlar ıvır zıvırdır. Hitler daha sonra, diktatör ve fatih olduğu zaman, Almanların bu ırklardan herhangi biriyle evlenmesini yasak edecektir. Oysa, Almanların, özellikle doğu bölgelerinde yaşayanların, kanlarında bir hayli Slav kanı olduğunu ona dördüncü sınıftaki bir çocuk bile söyleyebilirdi. Şunu yeniden kabul etmek gerekir ki, Hitler ırk fikirlerini uygularken yalnızca sözünü yerine getiriyordu. Savaş sırasında Slavlara uygulamaya başladığı Yeni Düzen'de Çekler, PolonyalIlar, Ruslar, Alman efendileri için odun taşıyacaklar, su çekeceklerdi. Eğer o gülünç Yeni Düzen daha devam etseydi, öyle de kalacaklardı.

Hitler gibi tarih ve antropoloji bilmeyen bir adam için Almanları modem Âriler —ve dolayısiyle efendi ırk— saymak çok kolaydı. Hitler'e göre Almanlar "bu dünya yüzündeki insan türlerinin en üstünleri" ydiler. "Yalnız köpek, at ve kedi beslemekle kalmayıp kendi kanlarının saflığı ile de ilgilenecek olurlarsa" yine öyle kalabileceklerdi. (16)

Hitler'in bu ırk saplantısı onu "folk'çu", yâni aşağı yukarı "halkçı" bir devlet kavramına götürür. Kavgam'ı bir çok kereler okuduğum, Fuhrer'in bu konuda birçok konuşmalarma tanık olduğum, diktatörü bütün düşünce sistemindeki özün bu kavram olduğunu söylerken bir kaç kere dinlendiğim halde, kesin olarak bunun ne çeşit bir devlet olduğunu — ya da olacağım — bir türlü açıkça anlayamadım. Almanların Voîk kelimesi tam olarak İngilizceye çevrilemez ([4]). Çoğunlukla "ulus" ya da "halk" olarak çevrilir. Ancak Almancada kelimenin daha derin ve biraz daha farklı bir anlamı vardır. Voîk, kan ve toprağa dayanan ilkel kabile gibi bir topluluktur. Hitler, Kavgam'-da, Voîk devletini tanımlamakta zorluk çekiyor. Meselâ, 379'un cu sayfada Voîk kavramını açıklayacağını söylediği halde bir kaç sayfa herhangi bir açıklama yapmaktan kaçınır ve başka konulara kaçar. Sonunda şöylece bir değinir:

([4]> Avr.ı zorluk Türkçede de vardır. (Çeviren).

ıVolk felsefesi insanlığın önemim (burjuva ve Marksist . Yahudi dünyalarının) tersine ana ırk elemaniartnda görür. Devleti sadece bir amacın aracı sayar, ve amacını insanın ırkî varlığının sürdürülmesi olarak yorumlar. Dolayısiyle, ırk eşitliğine hiç bir zaman inanmaz. Ancak aralarındaki ayrılıkları gözonünde tutarak daha yüksek ya da daha alçak değerlerini tanır. Daha İyi ve daha kuvvetli olanın zaferini teşvik etmeye, aşağı ve zayıf olanın, evrene hükmeden ölümsüz irade gereğince, boyun eğmesini İstemeye kendisini zorunlu sayar. Böylelikle, kural olarak, tabiattaki aristokratik ana fikre hizmet eder. Ve bu kuralın en aşağıdaki son bireye kadar geçerli olduğuna İnanır.

Yalnız ırkların değil, bireylerin de ayrı değerleri olduğunu kabul eder. Kitle ile tek kişiliğin önemini ayırır ve böylelikle... bir örgütleme sağlar. İnsanlığın idealize edilmesi gerektiğine, bunun insan varlığının ilk kuralı olduğuna inanır. Ancak, eğer bir ahlâk görüşü daha yüksek bir ahlâka sahip olanların ırk hayatları için bir tehlike teşkil ediyorsa, ona bile yaşama hakkı tanıyamaz. Çünkü piçleşmiş ve zencileşmiş bir dünyada insanların güzel ve yüksek saydıkları bütün kavramlar, insanlığımızın idealleştirilmiş geleceği fikri, sonsuzca yitirilmiş olacaktır.

Böylece Volk hayat felsefesi tabiatın tam kendisine uygun bir felsefedir. Çünkü kuvvetlerin yeniden serbestçe oynamasını sağlıyacaktır. Bu oyun, sürekli, daha yüksek karşılıklı bir türerime yol açacak, sonunda bu dünyayı eline geçirecek olan insanlığın en iyi ırkı, kısmen kendisinin üstünde, kısmen de dışında kalan faaliyet alanlarına rahatça girecektir.

İnsanlığın, yakın bir gelecekte, yüksek bir ırkın efendi bir halk olmasıyla ve bu ırkın bütün dünyanın elinde bulunan araçlar ve imkanlarla donatılmasıyla çözülebilecek sorunlarla karşılaşacağına hepimiz inanıyoruz.» (17)

Hitler az sonra şunları söylüyor: «Bir Volk devletinin en yüksek amacı, kültür kuracak ve daha yüksek bir insanlığın güzelliğini ve şerefini yaratacak aslî ırk elemanlarının muhafazasıdır.» (18). Bu, onu yeniden irsiyet konusuna götürür: [4]

Bu durum karşısında bireyin istekleri ve bencilliği bir hiç olarak görülmeli ve devlete boyun eğmelidir... Bundan ötürü Volk'cu devlet, evliliği ırkın bir

pislenmesi olmaktan çıkarmakla işe başlamalı ve ona insanla maymun arasındaki garip yaratıkları değil, Tanrının İmgesini yaratacak ktıı-sal bîr kurum önemini kazandırmalıdır.» (19)

Hitler'in hayalî Volk devleti kavramı lâfta kalan bir sürü fikirlere yol açar. Bunlara dikkat edildiği takdirde Almanlar dünyanın efendisi olacaklardır. Alman hâkimiyeti Hitler'in saplantısıydı. Hitler bir noktada şöyle iddia eder: Alman ırkının sağlığının korunmaması «bizi dünya hâkimiyetinden yoksun kılmıştır. Eğer Alman halkı Öteki halklardaki sürü birliğini muhafaza edebilseydi bugün Alman İmparatorluğu dünyanın hanımefendisi olurdu.» (20). Volk devleti, ırk üzerine kurulacağına göre, "Almanya bütün Almanları kapsamalıdır." Bu söz, görüşünün temelidir. İktidara geçtiği zaman da uygulamayı unutmadığı bir noktadır.

Volk devleti "tabiatın aristokratik niteliğine" dayandığına göre demokrasi de bahiskonusu olamaz; onun yerine Führer-prinzip geçecektir. Üçüncü Alman İmparatorluğu Prusya Ordusunun disiplinini kabul edecektir: «Her liderin aşağıya karşı otoritesi, yukarıya karşı sorumluluğu olacaktır.»

«Çoğunlukla alman kararlar diye bir şey olmamalıdır. Yalnızca sorumlu insanlar olmalıdır... Elbette ki her adamın yanında danışmanları olacaktır, ama kararı yalnız bir tek adam alacaktır ([4])... Yalnız onun otoritesi ve emir verme hakkı olabilir... Parlamentosuz yapamıyacaktır. Danışılan üyelerin mutlaka fikirlerini alacaktır. Ama hiç bir toplantıda oylamaya geçilmiyecektir. Bunlar oy verme makineleri değil, çalışan birer kurum olacaklardır. Bu prensip — mutlak otorite ile kayıtsız şartsız birleşmiş olan mutlak sorumluluk prensibi — yavaş yavaş bir liderler zümresi yetiştirecektir. Bugünkü sorumsuz parlâmentarizm çağında buna imkân yoktur,» (21)

Hitler'in Landsberg hapishanesinden Lech şehrinin çiçek

(,[V]) Siyahlar HİtIer'indir.

açmış bağlarına bakarken (*), ya da sonradan 1925-26'da Ber-clıtesgaden'de rahat bir otelin balkonunda oturup Alplerin ötesinde kalan anayurdunu düşünürken, sadık arkadaşı Rudolf Hess'e peşpeşe yazdığı fikirler bunlardı. Bu sırada, yukarıda gördüğümüz çürük temeller üzerine

kuracağı ve demir bir pençe ile yöneteceği Üçüncü Alman imparatorluğunun rüyasını görüyordu. Bu imparatorluğu bir gün kuracağından ve yöneteceğinden şüphesi yoktu. Çünkü çağlar boyunca nereden geldiği ve nasıl olduğu bilinmeyen birçok dâhinin içindeki görev (misyon) duygusu onda da vardı. Siyasî bakımdan hiç bir zaman biraraya gelmemiş olan seçkin bir halkı birleştirecekti. Irkını (emizliyecekti. Kuvvetlendirecekti. Onları dünyanın efendileri yapacaktı.

Bu, kaba bir Danvincilik miydi? Sadist bir rüya mıydı? Sorumsuz bir bencillik miydi? Bir megalomani miydi? Hepsi vardı. Ama bütün bunlardan başka bir şey daha vardı: Hijtler’-in kafasındaki düşüncelerin, hırsların — deli kafasından geçen bütün garip düşüncelerin — kökleri Alman tecrübesinin ve düşüncesinin derinliklerinde bulunuyordu. Nazizm ve üçüncü Alman imparatorluğu, aslında, Alman tarihinin mantıkî bir devamından başka bir şey değildir.

ÜÇÜNCÜ ALMAN İMPARATORLUĞUNUN TARİHSEL KÖKLERİ

Nazi partisinin her yılın 1 Eylülünde Nüremberg’de yaptığı gü-

.(*> Hiller uzun zaman sonra şunları söyledi: «Hapse atılmamış olsaydım Kavgam hiç bir zaman yazılmazdı. Bu dönem, bana, o zaman ancak içgüdüyle duyduğum çeşitli fikirleri derinleştirmek imkânını sağladı... iktidara artık zor yoluyla geçemeyeceğimize inancım — beni destekleyenlerden çoğu anlamamıştı bunu — o tarihten başlar. Devletin kendisini pekleştirecek zamanı ve silâhları vardı.» (Hitler's Secret Conversations, s. 235). Bu söz 3.4 Şubat, 1942 gecesi Rusya cephesinde karargâhta bulunan arkadaşlarına söylenmiştir.

rültülü kongrelerde kartpostal satmaya çalışan bir sürü seyyar satıcı çevremi alırdı. Bu kartpostallarda Büyük Frederiek’-in, Bismarck’m, Hindenburg ve Hitler’in resimleri vardı. Üzerinde de şu cümle yazılıydı: “Kiralın fethettiği, Prensin kurduğu, Feld - Mareşalin savunduğu, Erin kurtardığı ve birleştirdiği.” Böylelikle er Hitler, yalnız Almanya'nın kurtarıcısı ve birleştiricisi olarak değil, aynı zamanda, yurdu yükselten ünlü büyüklerin devamı olarak da gösteriliyordu. Alman tarihinin Hitler yönetiminde en

yüksek noktasına erişmiş olmasının halk üzerinde yaratacağı etkiden yararlanılıyordu. Üçüncü Alman İmparatorluğu sözü de bu kavramı kuvvetlendirmek için bulunmuştu. Birinci Alman İmparatorluğu Orta Çağın Kutsal Roma İmparatorluğuydu. İkinci İmparatorluk ise, 1871'de Prusya'nın Fransayı yenmesi üzerine Bismarck tarafından kurulmuştu. Her iki imparatorluk Alman adına büyüklük katmışlardı. Weimar Cumhuriyeti ise, Nazilerin deyimiyle, bu güzel adı çamura sokmuştu. Üçüncü Alman İmparatorluğu, bu adı, Hitler'in vaadettiği şekilde, yeniden yüceltmişti. Bu bakımdan Hitler Almanyası eskiden geçmiş olayların, ya da hiç olmazsa eskiden kazanılmış zaferlerin, mantıkî bir gelişimi sayılabilir.

Ama bir zamanların bu Viyanalı aylağında — kafası ne kadar karmakarışık olursa olsun — geçmişte Fransa ve İngiltere'nin başarıları karşısında Almanya'nın da birçok başarısızlıkları olduğunu bilecek kadar tarih bilgisi vardı. Orta Çağların sonunda, Fransa ve Ingiltere birleşmiş uluslar olarak ortaya çıkarken, Almanya'nın hâlâ üç yüz devletten kurulan yamalı bir bohçaya benzediğini unutmamıştı. Orta Çağların sonundan On Dokuzuncu Yüzyılın ortalarına kadar Alman tarihinin akışını tâyin eden etken bu millî gelişme yoksunluğu olmuş ve Alman tarihini Batı Avrupa'nın Öteki büyük devletlerinin tarihlerinden ayırmıştır.

Ortak bir siyaset ve haneden yoksunluğuna, On Altıncı ve On Yedinci Yüzyıllarda bir de Reform'un yarattığı din aynlık-lan eklenmişti. Sonradan bir Agustin papazı olan ve Almanya'-daki Reform hareketine önderlik eden Saksonyalı Martin Lut-her'in Almanlar ve Alman tarihi üzerindeki etkisini bu kitaplih anlatacak kadar yerimiz yok. Ancak burada şu kadarını söyli-yebiliriz ki, sert karakterinde Almanların çok iyi ve çok kötü huylarından bir çoğunu — kabalık, sertlik, bağnazlık, hoşgör-mezlik, şiddet ve aynı zamanda namus, sadelik, bilgi, müzik, şiir tutkusu ve Tanrı önünde haklı çıkma isteğini — birleştirmiş olan bu büyük dâhi, bu yaban Yahudi ve Roma düşmanı, Almanların hayatı üzerinde, kendisinden önce ve sonra gelen herhangi bir insandan daha silinmez, daha esaslı izler bırakmıştır. Luther, vaızlan ve şâhâne tncü çevirisiyle modern Alman dilini kurmuş ve halkta yalnız Hıristiyanlığın yeni Protestan görüşünü değil, şiddetli bir Alman milliyetçiliği de yaratmış, onlara hiç olmazsa dinde, birey vicdanının üstünlüğünü öğretmiştir. Ama Luther'in, kendisine büyük bir esin kaynağı olan köylü isyanlarında prensleri tutması ve siyasette otokrasiden yana

olması, akılsız bir taşra istibdadının yerleşmesine sebep olmuş. Alman halkının büyük bir kısmı, bu yüzden, sefalete,, korkunç bir uyuşukluğa gömülmüş ve köle durumuna düşmüştür. Daha kötüsü, bu durum yalnız sınıflar arasında değil, çeşitli hanedanlar ve Alman halkı içindeki siyasî guruplar arasında büyük ayrılıkların da yaşayıp genişlemesine sebep olmuştur. Almanya'nın birleşmesini yüzyıllar boyunca imkânsız kılmıştır.

Otuz Yıl Savaşları, ve bu savaşa son veren 1648 Westphalia Banş Andlaşması, Almanya'ya son felâketi getirdi. Bir daha altından kalkamıyacağı büyük bir darbe indirdi ülkeye. Av-rup'nın büyük din savaşlarının sonuncusuydu bu. Ama savaş bitmeden önce bu çatışmalar bir Protestan - Katolik çatışması olmaktan çıkmış, bir yanda AvusturyalI Katolik Habsburg'lar, öteyanda Fransa'nın Katolik Bourbon'lan ve Protestan İsveç hanedanı arasında karışık bir taht kavgasına dönüp yozlaşmıştı. Bu yaban çatışmalar sırasında Almanya'nın altı üstüne geldi. Almanya'da taş taş üstünde kalmadı. Şehirler ve köyler boşaldı. Halk kırıldı. Bu barbarca savaşta Alman halkının üçte birinin öldüğü sanılıyor.

Westphalia Barışı Almanya için savaş kadar büyük bir felâket oldu. Fransa ile İsveç'i tutan Alman prenslerinin, ellerinde bulunan küçük toprakların mutlak sahipleri oldukları tasdik olundu. Bunlar 350 kadar vardı, imparator, toprak işlerinde, bunların başında yalnızca bir korkuluktu. On Beşinci Yüzyılın sonunda ve On Altıncı Yüzyılın başında Almanya'yı saran reform ve uyanış dalgası böylece boğuldu. Bu dönemde büyük serbest şehirler gerçek bir bağımsızlık kazanmıştı. Derebeyler şehirlerden atılmış, sanat ve ticaret gelişmişti. Alman köylüleri Ingiltere ve Fransa köylülerinden daha büyük özgürlüklere sahiptiler. On Altıncı Yüzyılın başında Almanya gerçekten Avrupa uygarlığının önemli kaynaklarından biriydi.

Ama Westphalia Barışından sonra Almanlar yeniden barbarlığa döndüler. Serflik kuruldu. O zamana kadar serfliğin bilinmediği yerlerde bile serflik ihdas edildi. Şehirler bağımsızlıklarını kaybettiler. Köylüler, işçiler, orta sınıf burjuvaları bile prenslerin baskısı altında birer uşak derecesine indiler. Bilgi ve san'atın gelişmesi durdu. Açgözlü yöneticilerde Alman milliyetçiliğinden ve vatanseverliğinden eser yoktu. Böyle şeylerin herhangi bir şekilde ortaya çıkmasını şidetle önlüyorlardı. Almanya'da uygarlığın gelişmesi durmuştu. Bir tarihçinin dediği gibi, Alman

imparatorluğu “zorla bir Orta Çağ karışıklığı ve zayıflığı düzeyinde tutuluyordu.’’ (22)

Almanya bu darbenin altından bir daha kalkamadı, istibdadın normal bir yönetim olduğu, prens kılığında hükümet süren küçük zâlimlere körkörüne itaat edilmesi gerektiği Alman-yanın kafasına yerleşti. Ingiltere'de On Yedinci ve On Sekizinci Yüzyıldanberi kökleşmeye başlayan, Fransa’da 1789’da ortaya çıkan demokrasi ve parlâmento hâkimiyeti fikri, A İman -yada hiç bir tomurcuk vermedi. Birçok küçük devletlere bölünmüş olan ve bu küçük devletlerin içinde Avrupa’nın büyük fikirlerinden ve çekişmelerinden uzakta kalan Almanların politik geriliği Almanya’yı Batının öteki ülkelerinden ayırdı ve gerilerinde bıraktı. Ulusun normal bir gelişmesi olmadı. Alman ulusunun sonradan tuttuğu felâketli yolu ve onu bu yola sürükleyen çarpık kafayı anlamak isteyen herhangi bir kimsenin bunu akıldan çıkarmaması gerektir. Sonunda, Alman ulusunu şekillendiren ve biraz da tutan şey sadece bu kaba kuvvet oldu.

Elbe nehrinin doğusunda Prusya vardır. On Dokuzuncu Yüzyılda karışık ve korkak liberallerin Frankfurt’ta bir çeşit demokratik, birleşmiş Almanya yaratmak üzere giriştikleri teşebbüsün 1848-49’da başarısızlığa uğramasından sonra, Yüzyılın sonuna doğru Prusya, Almanya'nın kaderini eline aldı. Bu Alman devleti Almanya’daki tarihsel gelişimin ve kültürün yüzyıllar boyunca dışında kalmıştı. Sanki bir tarih garibesiydi. Prusya, uzak Brandenburg sınır devletinin, Elbe doğusundaki kumlu boş topraklarından başlardı. Burası On İkinci Yüzyıldan beri yavaş yavaş Slavlar tarafından istilâ edilmişti. Serüvenci askerlerden başka bir şey olmayan Brandenburg prensleri, yâni Hohenzollem’ler, çoğu PolonyalI olan Slavları yavaş yavaş Bal-tık kıyılarına sürdüler. Karşıkoyanlar ya yokedildiler, ya da topraksız birer serf oldular. Alman İmparatorluk kanunu prenslerin Kirala ait unvanları almalarını yasakladığı halde, 1701’de İmparator, Prusya’da Koenigsberg’de Elector III. Frederick’in kıral olarak taç giymesini kabul etti.

Prusya o gündenberi çizmesini ayağına geçirmiş ve Avrupa’nın büyük askerî devletlerinden biri olmaya başlamıştır. Başkalarında olan kaynaklar onda yoktu. Toprağı çoraktı ve madenden de yoksundu. Nüfuzu azdı. Büyük şehirleri sanayii yoktu; kültürü dardı. Soylular bile fakirdi. Topraksız

köylü hayvanlar gibi yaşıyordu. Bununla birlikte, Hohenzollern'ler yüksek iradeleri ve örgütleme dehâları sayesinde Ispartalılann-kine benzeyen bir askerî devlet yaratmışlardı. Bu devletin iyi tâlim görmüş ordusu zafer arkasına zafer kazandı. Kuvvetli devletlerle yaptığı geçici ittifaklarda izlediği Makyavel politi-kasiyle toprağına durmadan yeni topraklar kattı.

Böylece, istilâdan başka bir güce, hiç bir halk gücüne, hiç bir fikre dayanmayan, baştakmin mutlak iktidarıyla onun verdiği emri körükörüne yerine getiren darkafalı bir bürokrasinin ve çok merhametsiz ve disipünli bir ordunun zoruyla derilmiş çok sun'î bir devlet çıktı ortaya. Devletin yıllık gelirinin üçte ikisi ve bazan da altıda beşi Orduya harcanıyordu. Başta Kıral olmak üzere Ordu devletin kendisiydi. Mirabeau, «Prusya,» demiştir, «ordusu olan bir devlet değil devleti olan bir ordudur.» Bir fabrika verimliliği ve otomatikliğiyle çalışan devlet her şey oldu. Halk bu makinamn dişlilerinden başka bir şey değildi. Yalnız kırallar ve erler, tâlim yaptıran çavuşlar değil, filozoflar bile insanlara hayattaki rollerinin itaat, çalışma, fedakârlık ve görevden ibaret olduğunu öğretiyorlardı. Kant da görevin, duygunun bastırılmasını gerektiğini söylemiş ve PrusyalI şair Willibald Alexis, Hohenzollern'lerin yönetimindeki halk köleliğiyle iftihar etmişti. Bu durumu beğenmeyen Lessing'e göre. “Prusya Avrupa'nın köleliğe en çok yaklaşan ülkesi” ydi.

Modem Almanya'da çok önemli roller oynayacak olan Jun-ker'ler de Prusya'nın garip bir ürünüydü. Kendi söylediklerine göre, efendi bir ırktılar. Toprağı Slavların elinden alan, bu topraklar üzerinde Batıda yaşayan köylülerden tamamiyle ayrı topraksız köylüler haline gelmiş Slavları çalıştıran, çiftçilik yapan onlardı. Prusya'daki toprak işletme sistemi ile Batı Almanya'da ve Batı Avrupa'daki sistem arasında özlü ayrılıklar vardı. Batı Avrupa'da toprağm çoğunu elinde bulunduran soylular, köylülerden rant ya da feodal vergi alırlardı. Köylüler serf durumunda oldukları halde birtakım haklara ve imtiyazlara sahiptiler, sonradan yavaş yavaş kendi topraklarını ve medenî haklarım aldılar. Batıda köylüler, topluluğun sağlam bir par-çasıydılar, Derebeyler, bütün kötülüklerine rağmen, bos zamanlarında kültürün gelişmesiyle uğraşırlar, böylece davranışta, düşünce ve sanatta uygarca bir yaşama biçimi sağlarlardı.

PrusyalI Junker’in boş zamanı yoktu. Kendi büyük malikânesinde, bugün bir fabrika müdürünün çalıştığı gibi çalışırdı. Topraksız köylülerine tam bir esir muamelesi ederdi. Geniş mallarının mutlak efendisiydi. Batıda olduğu gibi uygar fikir yayacak büyük şehirler ve orta sınıf yoktu. Batıdaki Grand 8e-igneu’ün tersine, Junker kaba, ezen, küstah, kültürsüz, mütecâ-viz, kibirli, merhametsiz, darkafalı ve küçük hesaplar ardında koşan bir adamdı. Alman tarihçilerinin bazıları, bu nitelikleri Junker’lerin en başarılısı Otto von Bismarck'm özel hayatında da görmüştür.

“Kan ve demir’* kuralının peygamberi olan bu siyaset dâhisi 1866 ile 1871 yılları arasında, aşağı yukarı bin yıllık, bölünmüş Almanya’ya son verdi, onun yerine, zorla, Daha Büyük Prusya’yı, ya da, daha doğrusu, Prusya Almanyasını kurdu. İşte zamanımızda Almanya diye bildiğimiz şey bu eşsiz eserdir. Bu Almanya ve onun yetenekli halkı aşağı yukarı yüz yıldan-beri, Avrupa ve bütün dünya için bir problemdi. Önce bu büyük adam, sonra Kayzer İkinci Wilhelm ve sonunda Hitler, askeri bir sınıfın ve birtakım garip aydınların yardımıyla, bu halkın kafasına bir iktidar, hâkimiyet ve militarizm hayranlığı, bir demokrasi ve kişisel özgürlük düşmanlığı, otorite ve disiplin sevgisi yerleştirdi. İşte bu ulus böyle bir büyünün altında çok yükseklere çıktı, düştü, sonra yeniden çıktı. Sonunda 1945 ilkbaharında Hitler’in ölümüyle yıkıldı. Ama bundan kesinlikle sözetmek için belki de zaman daha çok erkendir.

Bismarck 1862’de Prusya Başbakanı olurken şöyle demişti: «Günün büyük sorunları, kararlar ve çoğunluk oylarıyla çözül-miyecektîr. 1848 ve 1849’dakiler bu hataya düşmüşlerdi. Büyük sorunlar ancak kan ve demirle çözülür.» Gerçekten de bütün sorunları böyle çözmeye başladı. Ama bunlara, çoğu zaman büyük düzenciliklere kaçan diplomatik bir incelik vermeyi de unutmadı. Bismark’m amacı liberalizmi yıkmak, tutuculuğu — yâni Junker’leri, Orduyu ve Tahtı — desteklemek, ve Avusturya yerine Prusya’yı yalnız Almanlar arasında değil, mümkün-olursa Avrupa’da da hâkim bir kuvvet haline getirmekti. Prusya Parlâmentosundaki miletvekillerine, «Almanya,» demişti. «Prusya’nın liberalizmine değil, kuvvetine hayrandır.»

Bismarck Önce Prusya Ordusunu kurdu. Parlâmento ek krediler için oy vermeyince kendi hesabına bu kredileri aldı ve sonunda Parlâmentoyu

dağıttı. Kuvvetlendirilmiş bir ordu ile birbiri ardma üç savaşa girdi. Önce 1864’de Danimarka’ya karşı savaş açtı ve Schleswig ile Holstein dukalıklarını Alman yönetimine geçirdi, ikinci savaş 1866’da Avusturya ile oldu. Bu savaş çok Önemli sonuçlar yarattı. Yüzyıllar boyunca Alman devletleri içinde birinci olan Avusturya, sonunda Alman politika hayatından çıkarıldı. Birmarck’m o sıralarda kurmaya çalıştığı Kuzey Alman Konfederasyonuna Avusturya’nın katılmasına izin verilmedi.

Ünlü Alman siyaset bilimcisi Wilhelm Roepke, «1866’da Almanya ortadan kalktı,» diye yazar. Prusya, Main’ın kuzeyinde kendisine karşı çarpışmış olan bütün Alman devletlerini ilhak etti. Yalnız Saksonya bunun dışında kaldı. İlhak ettiği yerler arasında Hanover, Hesse, Nassau, Frankurt ve Elbe dukalıkları vardı. Main’ın kuzeyinde kalan bütün öteki Alman devletleri Kuzey Almanya Konfederasyonuna girmeye zorlandı. Artık Ren'den Koenigsberg’e kadar uzayan Prusya bu federasyona tamamiyle hâkimdi. Beş yıl içinde, Fransa’da Üçüncü Napolyon ordularının yenilmesi sırasında, başta önemli Bavyera kıratlığı olmak üzere Güney Alman devletlerinin hepsi Prusya Almanyasma alındılar. (23)

Birmarck’m en büyük başarısı olan ikinci Alman imparatorluğu 18 Ocak, 1871 tarihinde Versailles’in aynalı salonunda Prusya Kıralı Birinci Wilhetm’in Almanya Kıralı ilân edilmesiyle bağlar. Almanya, Prusya'nın silâh zoruyla birleştirilmişti. Artık Avrupa’nın en büyük devleti olmuştu. Avrupa’daki tek rakibi İngiltere’ydi.

Ama bu İmparatorlukta kötü bir çatlak vardı. Treitschke’-nin dediği gibi, Alman İmparatorluğu gerçekte Prusya’nın genişlemiş bir şekliydi. «Prusya,» der Treitschke, «hâkim öğeydi.,. İmparatorluğun yönetimi Prusya devletinin yönetiminden başka bir şey değildi.» Bu doğruydu. Ve Almanlar için korkunç sonuçlar doğuracaktı. 1871’den 1933’e, hattâ HitleHin 1945’de Ölümüne kadar Alman tarihinin akışı bu durum yüzünden, Weimar Cumhuriyetinin kısa arası dışında, dümdüz ve tam mantıkî olarak aynı yolu izliyecekti.

Reichstagen kurulmasıyla demokratik bir maske takındığı ve Reichstag üyeleri genel oylama ile seçildiği halde, Alman İmparatorluğu, gerçekte, Prusya Kiralının hâkim olduğu askerî bir otokrasiydi. Kıral aynı zamanda İmparatordu. Reichstagen pek az yetkisi vardı. Bir tartışma kulübünden pek

farklı değildi Milletvekilleri orada ya içlerini dökerler, ya da temsil ettikleri sınıfların bayağı çıkarları üzerinde pazarlığa girişirlerdi. Bütün iktidar Kiralın elindeydi. Bu hak kendisine Tanrı tarafından verilmişti. 1910'da bile İkinci Wilhelm, kırallık tacının kendisine "parlâmentolarca, halk topluluklarınca ve halkın kararıyla değil, yalnız Tanrı tarafından verilmiş olduğunu" ilân etmiş, «Kendimi Tanrının bir âleti sayarak kendi seçtiğim yoldan gidiyorum,» demiştir.

Parlâmento kendisine zorluk çıkarmazdı. Tâyin ettiği Şansölye (Başbakan) BeicÂafagr'a değil yine kendisine karşı sorumluydu. Parlâmento Başbakanı ne atabilir, ne de yerinde tutabilirdi. Bu, Kirala tanınmış bir imtiyazdı. Görülüyor ki, demokrasi, halk hâkimiyeti, parlâmentonun üstünlüğü fikri, Yirminci Yüzyıl başladıktan sonra bile Almanya'da hâlâ yerleşmemişti. Gerçi Bismarck ve İmparator tarafından yıllarca takibata uğramış olan Sosyal Demokratlar 1912'de Reichstag'm tek büyük partisi olmuştu ve parlamenter bir demokrasinin kurulmasını durmadan istiyorlardı ama aslında etkileyici bir kuvvet değillerdi En büyük parti oldukları halde yine de azınlıktaydılar. Geç kalan re emekleyen sanayi devrimi sayesinde refah içinde bulunan ve Bismarck'ın şiddet ve savaş politikasının başarısına hayran kalan orta sınıflar, siyasî özgürlükten çok, maddî kazançlarla ve dileklerle ilgileniyorlardı ([5]). Hohenzollern istibdadını kabul etmişlerdi. Junker bürokrasisinin Önünde memnunlukla eğiliyorlar ve Prusya militarizmini heyecanla kucaklıyorlardı. Almanya'nın yıldızı parlamıştı. Halk — hemen hemen bütün halinde — bu yıldızı parlak tutmak için efendilerinin kendisinden istediklerini yapmaya hazırdı.

Sonunda AvusturyalI Hitler de onlardan biri oldu. Hitler'e göre Bismarck'ın İkinci Alman İmparatorluğu, bütün hatalarına ve "korkunç çöküntü kuvvetlerine" rağmen Almanları so[5] nunda kendine getiren parlak bir eserdi.

«Almanya, kuvvet politikasının temelleri üzerine kurulmuş bir imi paratorluğun bütün ülkeler arasında en mükemmel bir örneği değil miydi? İmparatorluğun -çekirdeği olan Prusya, para ile ya da ticaretle değil, büyük kahramanlıklarla ortaya çıkmış ve sonradan Alman İmparatorluğu-oun kendisi de saldırgan bir siyasi önderliğin ve bu önderlik emrindeki askerlerin ölüme meydan okuyan cesaretlerinin bir armağanı olmuştur...

(İkinci) Alman İmparatorluğunun kuruluşu, bütün ulusu ayağa kaldıran sihirli bir olayla bezenmiştir. Görülmemiş birçok zaferlerden sonra oğullar ve torunlar için yeni bir Alman İmparatorluğu kurulmuştu. Bu Ölümsüz kahramanlığın bir armağanıydı... Varlığını demokratik partilerin dalaverelerine borçlu olmayan bu Alman İmparatorluğu, kuruluşundaki üstünlük sâyesinde öteki devletlerin üstüne yükselmiştir. Çünkü yapılan iş Parlâmentoda lâf ebeliği, Paris'in çevresindeki cepheden yükselen top sesleri ve gürültülerdi. Bu, Almanların, prensiplerin ve halkın ileride Aman İmparatoruğunu kurmak ve İmparatorluk tacım sembolik yükseldiklere çıkarmak isteyen irâdemizin bütün dünyaya ilân edilmesiydi... Bismarok ’cıdevletin kurundan kaçaklar ve tarihçiler değil, cephedeki alaylar olmuşlardır.

Bu eşsiz doğum ve ateşle vaftiz, Alman İmparatorluğunu, ancak çok eski devletlerin — o da pek az — övünebilecekleri tarihi bir zafer tacı ile donattı.

O zaman büyük bir yükseliş başladı!

Dışandaki özgürlük içeride ekmek sağladı. Ulus bem sayıca, hem de inalca zenginleşti. Devletin şerefiyle birlikte halkın tamamı da eski Alman birliğinin ordularından çok farktı olduğu gözle görülen bir ordu tarafından korundu ve esirgendi.» (24)

H itler’in yeniden kurmaya karar verdiği Almanya işte bu 'Almanya idi. Kavgam’da bu Almanya’nın çöküş nedeni saydığı şeyleri uzun uzadıya anlatır: Yahudilere ve Marksistlere göz yumulmuştu. Ort sınıf kaba bir materyalizm ve bencilik içindeydi. "Dalkavuklar ve çanak yalayıcılar” Hohenzcllern’lerin tacını sarmıştı "Meş’um Alman ittifak siyaseti” Almnya’yı İngiltere yerine, soysuzlaşmış Habsburg’lara ve büvenilir İtal-yanlara bağlamıştı. Sağlam bir “sosyal” politika ve ırk politikası da yoktu. Ve bütün bunlar, Nasyonal Sosyalizmin düzeltmeyi vaad ettiği hatalardı.

ÜÇÜNCÜ ALMAN İMPARATORLUĞUNUN DÜŞÜNSEL KÖKLERİ

Mitler, fikirlerini tarihten başka nereden almıştı? Almanya

içinde ve dışındaki düşmanları onun fikirlerini inceleyemiÿecek kadar meşgul ya da budala oldukları sırada Hitler, birçok Almanlar gibi, On Dokuzuncu Yüzyılın Alman filozoflarından doğan sorumsuz ve megalomanca bir sürü fikirler karışımının .büyüsüne kapılmıştı. Düşmanları bu fikirleri ciddî olarak ele aldıkları sırada ise artık vakit çök geçti. Bu fikirleri, kafası ■ karışık, düzmece filozof Alfred Rosenberg ya da sarhoş dostu şair Dietrich Eckart'tan, yâni ikinci elden, öğrenen Hitler, onlara bir acemi heyecanıyla ve dört elle sarılmıştı, işin kötüsü fırsat düşer düşmez de bunlan hayata uygulamaya karar vermişti.

Bu fikirlerin Hitîer'in kafasında aldığı biçimleri yukarıda görmüştük: savaşın, istilânın ve mutlak otoriter devlet gücünün yüceltilmesi; Ârilerin ya da Almanların (Germanların) üstün ırk oldukları inancı; Yahudi ve Slavlara kin beslemesi; demokrasi ve hümanizmamn horgörülmesi. Bunlar Hitler'e özgü fikirler değillerdi, ama bunları uygulama araçlarının Hitler'e özgü olduğu ileride görülecektir. Bu fikirler, bir önceki Yüzyılda birtakım allâme, ama dengesiz filozof, tarihçi ve öğretmenden çıkmış, Alman kafasını etkilemiş, Hitler de bunlardan yalnız Almanlara değil, dünyanın büyük bir hışmına da felâketler getiren sonuçlar çıkarmıştır.

Elbetteki Almanlar arasında Batı dünyasının en büyük insanları ve kafaları yetişmiştir. Leibnitz, Kant, Herder, Hum-boldt, Lessing, Goethe, Schiller, Bach ve Beethoven gibi insanlar Batı uygarlığına büyük yenilikler getirmişlerdir. Ama On Dokuzuncu Yüzyılda Almanya'ya hâkim olan ve Bismarck'tan baş-lıyarak Hitler'e kadar gelen Prusya Almanyasmın yiiksellişiy-le paralel giden Alman kültürü, herşeyden Önce, Fichte ve Hegel ile başlar, Treitschke, Nietzsche, Richard Wagner ve, gariptir, aralarında birkaç acaip Fransızla eksantrik tngilizin bulunduğu birtakım ikinci derecede adamlarla devam eder. Bu düşünürler Batı ile ruhsal bağlan çözmeyi başarmışlar, ve açtıklan uğurum bugüne kadar kapatılmamıştır.

* . Prusya'nın Jena'da Napolyon ordularına ağır şekilde yenilmesinden sonra, 1807 yılında, Johann Gottlieb Fichte, felsefe 'kürsüsünü işgal etmekte olduğu Berlin Üniversitesi anfisinden ünlü “Alman Ulusuna Seslenişler” ini yaymaya başlamıştı. Fic-hte'nin bu konuşmaları yenilip bölünmüş bir halkı harekete geçirmiş, biraraya toplamıştı. Bunun yankıları Üçüncü Alman İmparatorluğunda bile duyulacaktı. Fichte'nin fikirleri umut

kırıklığına uğramış bir halkın başını döndürmüştü. Fichte’ye göre Lâtinler, özellikle Fransızlar ve Yahudilere, dejenere olmuş ırklardı. Yeniden canlanma olanağı yalnızca Alınanlarda vardı. Çünkü en saf, en özgün dil onların diliydi. Tarihte yeni$_t$ çağ açabilecek onlardı. Bu çağ, evrenin düzenini yansıtacaktı. “Özel” nitelikte ahlâk sınırlarından kurtulmuş küçük bir seçkin “zümre” bu çağı açacaktı. Bu fikirlerden bazılarını Hitler’-in Kavgam’a. almış olduğunu yukarıda gördük.

Fichte 1814’de Ölünee, Berlin Üniversitesindeki kürsüsüne George Wilhelm Friedrich Hegel geçti. Bu akıllı ve derin kafa-kaynağı oldu ve komünizmin kurulmasına yardım etti. Devletin insan hayatındaki yerinin yüceltilmesi Bismarck’la Hitler’in ikinci ve Üçüncü Alman imparatorluğunu hazırladı. Hegel’e göre devlet herşeydi, ya da hemen hemen herşey deemkti. Devlet, der Hegel, “dünya ruhunun” en yüksek görüntüsüdür; “moral bir evren” dir; “kendini bilen ve düşünen... etik kafanın,., etik fikrin eylemi” dir; “görevi devletin bir üyesi olmaktan ibaret birey karşısında, devletin yüksek bir hakkı vardır. Çünkü dünya ruhunun hakkı bütün imtiyazların üstündedir...”

Pekiyi, ya bireyin dünya yüzündeki mutluluğu ne olacak? Hegel buna şöyle cevap veriyor: «Dünya tarihi mutluluklar tariih değildir. Mutluluk dönemleri tarihin boş sayfalandır. Çünkü bunlar çatışmasız geçen uzlaşma dönemleridir.» Savaş büyük bir temizleyicidir. Hegel’e göre “uzun bir barış halkın etik sağlığını bozar. Rüzgârın çıkmasıyla uzun bir durgunlu-

ğun sonucunda biriken pisliklerin atılması gibi...”

Hiç bir geleneksel ahlâk ve etik kavramı ne yüksek devleti, ne de bu devlete önderlik eden “kahramanlan” tedirgin etmemelidir. «Dünya tarihi daha yüksek bir yer işgal eder... Duruma uymayan moral istekler dünya tarihinin pratiği ve başarıları ile çalıştırılmamalıdır. Boyuna tekrarlanan özel erdemler — alçakgönüllülük, ılımlılık, insanseverlik, sabır — bu tarihsel gerçeklere karşı öne sürülmemelidir... Bu güçlü şey (devlet) birçok masum çiçeği ayağının altında ezecek, yoluna çıkan birçok şeyleri parçalayacaktır.»

Hegel, Tann vergisi dehâsını yeniden elde ettiği zaman Almanya'nın böyle bir devlete sahip olacağını söyler. “Alman-ya'nın saati" gelecek ve görevi dünyaya yenidep can verecektir der. însan Hegel’i okuduğuzama n Hitler’in

de, ikinci elden olmakla beraber, Marx gibi ondan ne kadar etkilendiğini hemen anlar. Bütün bunlardan başka, Hegel'in “kahramanlar” kuramı, “dünya ruhunun isteği” ni yerine getirmek için gizemli bir Tanrı tarafından gönderilmiş büyük aracılar konusundaki görüşü, bu bölümün sonunda göreceğimiz gibi, Hitler’de, kendisinin de böyle bir misyonla görevlendirilmiş olduğu kanışım uyandırmışa benziyor.

Berlin Üniversitesine sonradan Heinrich con Treitschke geldi. 1874’den 1896’da ölümüne kadar orada tarih profesörü olarak kaldı. Treitschke halk tarafından tutulan ve sevilen bir adamdı. Derslerini büyük bir kalabalık dinlerdi. iDnleyiciler arasında Genel Kurmay subayları ve Junker bürokrasisi memurları da bulunurdu. Treitschke Yüzyılın son çeyreğinde Alman düşüncesi üzerinde derin bir etki yapmış, bu etki İkinci Wilhelm ve Hitler’in gününe kadar süregelmiştir. Kendisi bir Saksonyalı olduğu halde Prusyalılaşmıştı. PrusyalIdan çok PrusyalIydı, O da, Hegel gibi, devleti yüceltir, devleti en yüksek varlık görürdü. Ama davranışı Hegel’den daha sertti; halkın, halk yığınlarının ulusta esirden pekaz farklı bir yeri vardı, «itaat ettiğiniz süre ne düşündüğünüzün önemi yoktur,» derdi.

Tı.'eitschke, Heget den dana ileri gider, savaşın insan için en yüksek bir çaba olduğunu söyler. Ona göre “savağın yüeel-tüişi bütün siyasî erdemlerin temelidir.” Bir yerde de$_f$ «Almanya'nın zengin zafer hâzinelerindeki Prusya askerî üstünlüğü, bizim şair ve düşünürlerimizin şaheserleri kadar değerli bir mücevherdir. .. Barış ve körükörüne oynamak... çağımız için bir düşünce ve ahlâk utancı olmuştur,» der.

«Savaş yalnız pratik bir zorunluluk değil aynı zamanda kurumsal bir zorunluluk, bir mantkı ihtiyacıdır. Devlet kavramı ister istemez savaş kavramım doğurur. Çünkü devletin özü kuvvettir... Dünya yüzünden savaşın kaldırılması fikri yalnız saçma bir umut değil, aynı zamanda, çok ahlâk dışı bir düşüncedir. İnsan ruhundaki birçok özlü ve yüksek güçlerin dumura uğramasıdır... Sürekli bir barış umuduna kapılan bir halk kendisini gurur içinde tecrit ederek mahvetmeye mahkumdur...»

Neitzsche de, Goethe gibi, Almanlar hakında pek iyi şeyler düşünmüyordu ([6]). Ancak bu megaloman dâhinin taşkınlıkları On Dokuzuncu Yüzyılın Alman milliyetçi düşünürleri-ninkinden farklıdır. Nitekim Nietzsche, Fichte

ve Hegel de dahil olmak üzere, Alman filozoflarının çoğunu “bilinçsiz sahteciler” sayar, “ihtiyar Kant’ın Tartüflüğü” ile alay eder. Ecce Homcr’da, Almanların, “bunların ne kadar kötü insanlar olduklarını bilmediklerini” söyler ve Almanya'nın, “girdiği heryerde kültürü mahvettiği” sonucuna varır. Dünyadaki “esir ahlâkından” Yahudilerin olduğu kadar Hıristiyanların da sorumlu olduğunu düşünür, Nietzsche hiç bir zaman bir Yahudi - düşmanı olmamıştır. Arasıra Prusya'nın geleceğinden korkardı. Son yıllarında, kafasını delilik yiyip bitirmeden önce, Avrupa birliği ve dünya hükümeti fikriyle de oynadı.

Ama, bence, Üçüncü Alman İmparatorluğunda yaşamış olan bir kimse Nietzsche’nin bu toplumu ne kadar etkilemiş olduğunu görmemezlikten gelemezdi. Nietzsche’nin kitapları, Santayana’mn dediği gibi, “çocukça küfürlerle” dolu, “doğuştan bir tenbelliğin” eseri olabilir. Ama Nazi yazıcıları bu kitapları öve öve bitiremediler. Hitler de Weimar’da Nietzsche müzesine sık sık gider, bu büyük adamın büstüne kendinden geçmiş halde bakarken çektirdiği resimleri bastırarak filozofa karşı saygısını halkına göstermiş olurdu.

Hitler’in Nietzsche’yi Nazi Veltamchauung’vimın kurucularından saymasında doğru bir yan vardır. Filozof, demokrasi ve parlâmentolara saldırmamış mıydı? Kuvvetli olma irâdesini savunmamış mı, savaşı yüceltmemiş mi, efendi ırkın ve üstün insanın geleceğini müjdelememiş mi, bunu de en keskin aforiz-malarla yapmamış mıydı? Naziler her konuda onun sözlerini kullanabilirlerdi. Ve kullandılar da. Hıristiyanlık konusundaki düşünceleri: «Büyük bir küfür, muazzam ve çok derin bir sapıklık... Ben Hıristiyanlığı insanlığın sonsuz bir kusuru sayarım.. Bu Hıristiyanlık sosyalistlerin tipik fikirlerinden başka bir şey değildir.» Devlet, iktidar ve insanın vahşi dünyası konusunda: «Toplum, erdemi hiç bir zaman bir kuvvet, iktidar ve düzen aracından başka bir şey saymamıştır. Devlet istilâ, intikam ve savaş amacıyla... örgütlenmiş bir ahlâksızlıktır. Toplum toplum için varolamaz, yalnızca bir temel ve iskelet olabilir ve seçkin bir ırk bu temel ve iskeletten yararlanarak kendisini daha üstün görevlere yükseltir... Yaşamak hakkı, çalışmak hakkı, mutlu olmak hakkı gibi şeyler yoktur: tnsan bu konuda en ufak bir böcekten farksızdır.» ([7]). Nietzsche, üstün adamı, baş-katarını yiyen vahşi bir hayvan, “toprağa ve zafere susamış, muhteşem sarışın kaba insan“ olarak yüceltmiştir .

Ya savaş? Nietzche bu konuda On Dokuzuncu Yüzyıl Air man düşünürlerinden çoğunun görüşlerini almıştır. Filozof, Zerdüşt Dediki'nin tantanalı Tevrat diliyle şunları söyler: «Sen barışı yeni bir savaşın aracı olarak seveceksin, ve barış uzun olacağına kısa olacak. Çalışmayı değil, dövüşmeyi öğütlemelisin. Barışı değil, zaferi öğütlemelisin... Savaşı bile kutsallaştırmak iyi bir dâva mıdır diyorsun? Ben sana şunu söylüyorum: Her dâvayı kutsallaştıran iyi bir savaştır. Savaş ve cesaret merhametten daha çok büyük işler başarmıştır.»

Son olarak, Nietzsche dünyaya hâkim olacak bir zümrenin geleceğini ve bunların içinden üstün insanın çıkacağını müjdeler. iktidar İrâdesi'nde şöyle der: «Cesur ve hâkim bir ırk kendi kendini yaratmaktadır... Amaç, özellikle insanların güçlü olanları, akıl ve irade bakımından en yetenekli insanların güçlü olanları, akıl ve irade bakımından en yeetnekli olanları için değerlerin yeniden değerlendirilmesi olmalıdır. Bu adam ve çevresindeki zümre, “dünyanın efendileri" olacaklardır.»

Almanya'nın en özgün kafalarının birinden çıkan bu palavralar Hitler'in karmakırışık kafasının tellerine çarparak ses verdi. Hitlelr onları kendine maletti. Filozofun yalnız her şeyi büyültme eğiliminde olan kafasını değil, sözlerini de aldı. “Dünyanın efendisi" Kavgam'da sık sık kullandığı bir sözdür. Hit-ler kendisini Nietzsche'nin geleceğini müjdelediği üstün insan sayıyordu, kesinlikle.

«Nasyonal Sosyalist Almanya'yı anlamak isteyen herkes

(aktı ve tak görevi Alman savaşçıları için çocuk yetiştirmekti. Nietzsdıe görüşünü şöyle açıklar: «Erkekler savaş için, kadınlar savaşçı yetiştirmek için eğitileceklerdir. Bundan başkası budalalıktır.» Daha ileri giderek Zerdüşt DedHd'de şunu söyler: «Kadına mı gidiyorsun? Kırbacını unutma!» Bertrand Russel onun bu sözü ile alay eder: «Kadınların onda do

kuzu kırbacını elinden alacaklardı. Bunu bildiği için kadınlara yaıklaş-madı...»

Wagner'i bilmelidir,» derdi Hitler ([8]). Bu söz büyük kompozitörün kısmen yanlış anlaşılmış olmasından doğmuş olabilir. Çünkü Wagner de, Hitler gibi, Yahudilere karşı bağnazca bir düşmanlık beslediği, Yahudilerin

dünyayı paralarıyla hâkim olmak istediklerine inandığı ve parlâmentolardan, demokrasiden metaryalizmden ve burjuvazinin bayalığından iğrendiği halde, Almanların özel yaradılışları sayesinde “dünyaya hükmedeceklerini değil, dünyaya soyluluk getireceklerini" umuyordu. Ama modem Almanya’nın efsanelerini esinleyen, Hitler ile Nazilerin bir parça haklı olarak kendilerine malettikleri German Weltanschauung’wm onlara kazandıran, Wagner'in siyasî yazıları değil, kahramanlık masalları, dövüşen pagan tanrıları ve kahramanları, devleri, ejderhaları, kan kardeşliği, kabile hayatı kanunları, kader anlayışı, aşk ve hayat üstünlüğü, ölüm soyluluğu ile eski German dünyasını canlandıran büyük operaları oldu.

Hitler ilk gençlik günlerdenberi Wagner’e tapmış, Rus cephesindeki Ordu karargâhlarının rutubetli ve kasvetli kazamatlarında az daha hayatı sona erecekken bil, Wagner’in eserlerini, onlara verdiği anlamları, Beyrouth Festivalinde ve bestecinin evi Wahnfried Haus’a yaptığı sayısız ziyaretlerden esinlenmelerini hatırlamıştır. Bestecinin evinde hâlâ yaşayan oğlu Siegfried Wagner ile İngiltere’de doğmuş olan karısı Winifred, Hitler’in saygı duyduğu dostları arasında bir süre yer almışlardı.

Hitler, Doğu Prusya’da Rastenburg’da, Wolfsschanze yeraltı sığınağında, Alman kuvvetlerinin Rusya’daki ilk korkunç yenilgisinden az sonra, 24-25 Ocak 1942 akşamı, aralarında Himmler de bulunan generalleri ve parti arkadaşlarıyla konuşurken, «Wagner’in her eseri bana ne kadar neş’e verir bilemezsiniz!» demişti. Dışarıda kar, kutup soğuğu ve nefret ettiği, korktuğu ilk Alman yenilgisini doğuran öğeler vardı. Ama sığınağın sıcaklığı içinde düşündükleri, hiç olmazsa o gece, hayatının büyük esinlenmelerinden biri oldu. «Hatırlıyorum,» dedi,

«Wahnfried’e ilk gittiğim akşamdı. O akşam duyduğumu anlatmak için, heyecanlandım demem yetmez! En kötü dakikalarımda beni desteklemekten kaçınmadılar, Siegfried Wagner bile. Onlarla akraba gibi oldum. Hepsini sevdim. Wahnfried’i de sevdim... Bayreuth Wagner Festivali mevsiminin on günü her zaman varlığımın en kutsal mevsimlerinden olmuştur. Ve bu ziyareti bir gün yine yapabileceğim düşüncesi beni sevindiriyor!... Beyreuth Festivalinin kapandığının ertesi günü... beni büyük bir keder kaplardı. Bu

tıpkı bir insanın Noel ağacının üzerindeki süsleri indirirken duyduğu kedere benzerdi.» (25)

Hitler o kış gecesi söylediği uzun monologda Tristan und Isolde'ıiin kendisine göre “Wagner’in şaheseri” olduğunu belirtti. Ama Almanya ve özellikle Üçüncü Alman împaratorluğu-ğuna ilkel German efsanelerinin çoğunu kazandıran, bestecinin, büyük German efsanesi Niebelungenlied’den esinlenerek, hayatının en iyi yirmi beş yılında üzerinde çalıştığı nefis Niebelun-gen Ring adındaki dört operalık serisidir. Genellikle halk efsaneleri halk ruhunun ve kültürünün en yüksek, en doğru ifadeleridir. Ve bu söz hiç bir yerde Almanya’da olduğundan daha doğru değildir. Schelling bile şöyle demişti: «Bir ulus, efsaneleri ile ortaya çıkar... Ortak bir felsefe demek olan düşünme birliği, mitolojide kendini gösterir; bundan ötürü mitolojide ulusun kaderi vardır.» Niebelung’lann Şarkısının modern bir şeklini yazmış olan çağdaş şairlerinden Max Mell de şöyle der: «Hümanizm anın, kültürümüzün derinlerine salmak istediği Yunan tanrılarından bugüne ancak pek az şey kalmıştır... Ama Siegfried ile Kriemhild her zaman halkın ruhundadır!»

Siegfried ile Kriemhild, Brunhild ile Hagen, modem Almanların kendilerini benzetmeğe çalıştıkları eski erkek ve kadın kahramanlardır. Bunların çevresinde ve bunlarla birlikte, o barbar, pagan Niebelung’larm dünyası; zorbalığın hâkim oldu-gu, kanlara bulanmış, Goetterdaemmerung’da Wotan’m bütün kötülüklerinden sonra ateşe verdiği akıldışı, kahraman, mistik dünya, Alman kafasını her zaman büyülemiş ve Alman ruhundaki korkunç Özlemlerden bazılarına cevap vermiştir. Bu kahramanlar, bu ilkel şeytanlar dünyası, Mell’e göre, her zaman ‘'halkın ruhu” nda vardır. Alman ruhu bunlarda uygarlık ruhu ile Niebelung’ların ruhu arasındaki çatışmayı duymuş, tarih bahiskonusu olduğu zaman İkincisini seçmiştir. Onun için Hitler’in 1945’de, Almanya'nın da kendisiyle birlikte alevler içinde yokolmasını istemekle Wotan’i taklide kalkmasına şaşmamak gerekir.

İnsanı şaşırtan bir dâhi, inanılmaz derecede büyük bir san’atçı olan Wagner, elbetteki, burada kısaca belirtilenden çok daha fazlasmı anlatmak istiyordu. Ring operalarındaki çatışmalar, genellikle kompozitörün “modem kapitalizm tragedyası” nda gördüğü ve ilk zamanlardan gelen eski erdemlerin yokoluşu saydığı, altın-hırsı teması çevresinde dolanır. Bütün

pagan kahramanlarına rağmen, Hıristiyanlıktan, Nietzsche gibi büsbütün umudunu kesmiş değildi. İnsanlığın hatalarına, savaşçı ruhuna karşı büyük acıma duyuyordu. Ama Hitler, insanın Nazizmi anlaması için Wagner'i bilmesi gerektiğini söylerken, büsbütün de haksız değildi.

Wagner önce Schopenhauer'i, sonra Nietzsche'yi tanımış ve onların etkisi altında kalmıştır. Ama sonradan, Nietzsche, Wagner'in operalarında, Özellikle Parsifal'de, Hıristiyanlığa çok tâviz verdiğini söyleyince aralan açıldı. Wagner biri Fransız, ötekisi İngiliz iki adamla tanıştı. Bu iki adam yalnız Wagner'in üzerinde bıraktığı izlenimler bakımından değil, aynı zamanda Üçüncü Alman İmparatorluğunu yaratan Alman kafası üzerindeki etkileri bakımından da bu kitap için önemlidir.

İki adamdan biri, bir Fransız diplomatı ve yazan olan Kont Joseph Arthur de Gobineau, ötekisi gelmiş geçmiş İngi-lizlerin en garibi Houston Stewart Chamberlain'di .

Hemen şunu söylemek gerekir ki bu adamlar, ikisi de, şarlatan değildi. Her iiksi de geniş bilgi ve derin kültür sahibi, çok gezip görmüş insanlardı. Ama her ikisi de ırk doktrinlerine o kadar sımsıkı sarılmışlardı ki, Alınanlardan başka hiç bir halk, kendi halkları bile, onları ciddiye almadı. Doğruluğu şüpheli olan kuramları Nazilerin kutsal kitabı oldu. Chamberlan'in Üçüncü Alman İmparatorluğunun kurucularından biri olduğunu Hitler'in bir çok taraftarlarından işittiğimi söylersem, herhalde durumu fazla büyültmüş olmam. Almanya'ya yarının umudunu, efendi ırkını görmek için gelen bu garip İngiliz, Richard Wagner'e tapmış ve kızlarından biriyle evlenmiştir. Önce İkinci Wilhelm'e ve sonunda Hitler'e saygı göstermiş, her ikisinin de akıl hocası olmuştur. Acaip hayatının sonunda, AvusturyalI çavuşun Hitler daha iktidara geçmeden ve böyle bir ihtimal belirmeden önce Alman halkmı karışıklıktan kurtarmak için Tanrı tarafından gönderilmiş olduğunu söylerdi. Hitler de, elbetteki, Chamberlain'i bir peygamber saydı. Gerçekten öyle olduğu da sonradan anlaşıldı zaten.

Bu iki adamın ırk ve Alman kaderi konusundaki Almanları azdıran fikirleri nelerdi?

Gobineau'mın bu konudaki yazıları dört cilt tutar. Bunlar 1853 ile 1855 yıllan arasında Par[5] s'te basıldı. Adı Essai sur FInêgalitê des Races

Humaines (İnsan Irkının Eşitsizliği üzerine Deneme) dir. Bu Fransız aristokratı. Kıral Muhafız Alayında bir süre subay olmak hizmet gördükten sonra ilk memuriyetine Alexis de Tocqueville'in Chef de cabinet'i olarak başladt. (Democracy in America[1]hm bu ünlü yazan. 1848'de kısa bir süre bakanlık etmişti.) Gobineau sonra Hanover'e ve Frankfurt'a diplomat olarak gitti ve De Toequeville'den çok, Almanlarla kurduğu Uişkiler sonunda ırk eşitsizliği konusundaki kuramlannı geliştirdi. Ama bu kitapları kısmen kendi aristokrat cedlerinin üstünlüğünü isbat etmek için yazdığım da bir ara itiraf etti.

Eserinin başında, Hanover Kiralına yazdığı ithafta söylediğine göre, tarihin ve uygarlığın temeli ırktır. «Irk sorunu tanı

rihin bütün soranlarından Önce gelir... Irkların eşitsizliği bütün halkların kaderini açıklamaya yeter.» Başlıca üç ırk vardı : Beyaz, san ve siyah ırklar. Beyaz ırk üstün ırktı. «Tarih,» diyordu, «göstermiştir ki bütün uygarlık beyaz ırktan doğmuştur. Bu ırkın işbirliği olmadan hiç bir uygarlık olamaz.» Beyaz ırkın da pırlantası Arilerdi. Bunlar, ''örnek insan ailesi" ydiler; «beyaz ırkın arasında en asil olanlar» işte bunlardı. Menşeleri Orta Asya'ya kadar gidiyordu, Gobineau, ne yazık ki der, çağdaş Âriler, o sıralar Güney Avrupa'da görüldüğü gibi, aşağı ırkla karışarak bozulmuşlardır. Bununla birlikte, kabaca Seine boyundan başlayarak İsviçre'nin doğusuna kadar çekilen bir çizginin kuzey batısında kalan Âriler, yüzde yüz saf olmamakla beraber, hâlâ da üstün ırk niteliklerini taşıyorlardı. Fransızların bir kısmı, îngilizierin, İrlandalIların hepsi, Hollanda, Belçika, Ren ve Hanover halkları ile İskandinavyalIlar bunlara dahildi. Gabineau hu çizginin doğusunda ve güney doğusunda yaşayan birçok Almanları Âriiere katmıyordu, Nazi-ier Gobineau'un fikirlerini kendilerine malederken bu gerçeği örtüverdiler.

Ama yine de, Gobineau'ya göre, Almanlar, ya da Batı Alman ya'dakiler, Ârilerin belki en iyileriydiler ve Almanlar bu buluşu hiç de örtmeye kalkışmadılar. Almanların gittikleri yerleri geliştirdiklerini söylüyordu. Roma İmparatorluğunda da böyle olmuştu. Romalıları istilâ eden ve İmparatorluklarını dağıtan, barbar denen Alman kabileleri uygarlığa bambaşka bir yönden hizmet etmişlerdi. Çünkü Romalılar Dördüncü Yüzyılda yozlaşmış, soysuz bir ırk olmuştu, oysa Germanlar oldukça safkan

Ari kalmışlardı. «Ari German kudretli bir yaratıktır,» diyordu. «... Onun her düşündüğü, söylediği ve yaptığı şeyin büyük önemi vardır.»

Gobineau’nun fikirleri Almanya’da hemen tutuldu. Hayatının sonuna doğru bu Fransız tarafından ziyaret edilen Wagner <1882’de Öldü) bu fikirleri büyük bir sevinçle benimsemişti.

Az sonra Almanya’nın her yanında Gobineau dernekleri kuruldu. {*)

H. S. CHAMBERLAIN’İN GARİP HAYAT! VE ESERLERİ

Houston Stewart Chamberlain Almanya’daki Gobineau derneğinin ateşli üyelerindendi. Chamberlain’in hayatı ve eserleri, Nazi İmparatorluğunun yükselişi ve çöküşünü yaratan korkunç tarih akışının en ilginç garipliklerinden biridir.

Bir İngiliz amiralinin oğlu, Sir Neville Chamberlain adında bir İngiliz feld-mareşali ilei ki İngiliz generalinin yeğeni sonradan da Richard Warneg’in damadı olan Houston Stewart Chamberlain 1855’de, Portsmouth’da doğdu. İngiliz Ordusuna ya da Donanmasına girecekti. Sağlık durumu buna izin vermedi. Fransa’da ve Cenevre’de okudu. Ana dili Fransızca oldu. On beş ile on dokuz yaşları arasında alın yzısı onu iki Alınanla tanıştırdı. Bundan sonra Almanya’ya doğru dayanılmaz bir eğilim duydu. Sonunda Alman vatandaşı ve Almanların ileri gelen düşünürlerinden biri oldu. Kitaplarının çoğunu hu dille yazdı. Bunlardan birkaçı İkinci Wilhelm, Adolf Hitler ve daha birçok sayısız Alman üzerinde körletici etkiler yaptı.

Chamberlain, 1870’de on beş yaşmdayken Otto Kuntze adında iyi bir özel Öğretmenin eline verilmişti. Otto Kuntze tam bir PrusyalI idi. Dört yıl Chamberlain’in her şeyi öğrenmek isteyen kafasına ve duygulu ruhuna, büyük militarist Prusya'nın zaferlerini ve —Prusya havasına hiç uymadığım düşünmeden— Beethoven, Goothe, Schiller, Wagner gibi sanatçı ve şairleri işledi. Chamberlain on dokuz yaşında, yine bir Prusyah olan Anna Horst’a deli gibi âşık oldu. Anna kendisinden on yaş büyüktü, kendisi gibi sinir hastasıydı. Chamberlain Cenevre’de felsefe, tabiat tarihi, fizik, kimya ve tıp üzerinde üç yıl çalıştıktan sonra 1882’de Bayreuth'e gitti. Ora-

(*) Ama Fransa'da kurıiîmadj.

da Wagner’i gördü. Ondan sonra hayatı boyunca Wagner’e taptı ve bestecinin karısı Cosima’ya köle gibi bağlı kaldı. 18S5’de Anna Horst’la evlendi ve karısıyla birlikte Dresden’e gitti. Orada dört yıl kaldı. Düğünce ve dil bakımından büsbütün, Alman oldu. 1889’da Viyana’ya gitti. Orada on yıl kaldı. Sonunda 1909’da Bayreuth’a döndü. 1927’de Ölümüne kadar orada yaşadı, 1905’de yaptığı Prusyalı karısından ayrıldı. O sırada karısı altmış yaşındaydı. Akü ve fizik durumu kocasmınkin-den daha kötüydü (bu boşanma Chamberlain’i o kadar sarstı ki az kalsın deli oluyordu). Üç yıl sonra Eva Wagner ile evlendi ve Wahnfried'e yerleşti. Böylece kaynanası iradeli, saygıdeğer Cosima’mn yanında yaşadı.

Chamberlain aşın duygulu, nürotik, sık sık sinir kırizleri geçiren bir adamdı. Söylediğine göre ikide bir gördüğü şeytanlar onu yeni çalışma alanlarına zorla sürükler, ona uzun uzun yazılar yazdırırmış. Şeytanlar kendisini biyolojiden bitki bilimine, güzel sanatlara, musikiye, felsefeye, biyografiye, tarihe sürükler dururmuş. Bir keresinde, 1896’da, İtalya’dan dönerken o kadar kuvvetli bir şeytana rastlamış ki. Gardone’de trenden inmiş. Kendisini sekiz gün otel odasında hapsetmiş ve düşündüğ-i müzik eserinden vazgeçerek bir biyoloji tezi üzerinde yazı yazmaya başlamış. Sonunda bulduğu tema, ileride yazacağı bütün eserlerin temeli olmuş. Bulduğu tema ırk ve tarih teması idi.

Kusurları ne olursa olsun, geniş bir edebiyat, müzik, biyoloji, bitki, diıi, tarih ve politika bilgisi vardı. Jean Real’ın dediği gibi (26), bütün yayımlanmış eserlerinde derin bir esin birliği ve hayret verici bir tutarlılık vardır. Kendisini şeytanların dürttüğünü sandığı için (Wagner, Goethe, Kant, Hıristiyanlık ve ırk konulan üzerindeki) kitaplannı korkunç bir ateş, gerçek bir kendinden geçine, bir kendi kendini zehirleme halinde yazardı. O kadar ki, Lebenswege adındaki otobiyografisinde, yazdığı eserleri çoğu zaman sonradan tanımadığım, çünkü düşüncelerini aştığını söyler. Onun kafasından daha dengeli olan kafalar, sonradan, ırk kuramını ve tarih kuramının büyük bir kısmını çürüttüler. Germanizm konusunda çalışan Fransız bilimcilerinden Edmond Vermeil’e göre, Chamberlain’-in ırk konusundaki etkisinden yakındıktan sonra şöyle der: «Chamberlain Alman düşünce tarihinin en şaşırtıcı kabiliyetlerinden biridir, derin bir bilgi ve fikir madenidir.»

Chamberlam’in Alman düşüncesini en derinden etkileyen, İkinci Wilhelm’i kendinden geçirten, Nazilere ırk sapıklıkları yaptıran kitabı Gmtıdlagen des Naunzehnten Jahrhunderts {On Dokuzuncu Yüzyılın Temelleri) dir. Chamberlain, bin iki yüz sayfa kadar tutan bu kitabı Vıyana’dayken, yine şeytanlardan birine yakalandığı sırada, 1 Nisan 1897 ile 31 Ekim 1898 arasında on dokuz ayda yazdı. 1899’da yayımladı.

Chamberlain de, hayran olduğu Gobineau gibi, tarihin anahtarı ve uygarlığın temelini ırkta görür. Ona göre bir insanın On Dokuzuncu Yüzyılı, yâni çağdaş dünyayı açıklayabilmesi için önce eski zamanlardan kalan şeyleri ele alması gerekir. Chamberlain üç şey vardır, diyor: Yunan felsefesi ve san’atı, Roma hukuku, İsa'nın kişiliği. Aynı zamanda iiç mirasçı vardır: “îki saf ırk”, Yahudilerle Almanlar, bir de karışık Akdeniz Lâtinleri. Bunlara “Halk Karmaşıklığı” diyor. Bu büyük mirasa yalnız Almanlar hak kazanmışlardır.

Gerçi tarihe sonradan, On Üçüncü Yüzyıldan itibaren girmişlerdir. Ama Roma imparatorluğunun yokedilişinden önce

Çağ karanlığı’ yarattığı doğru değildir,» der. «Bu karanlık, ölen Roma imparatorluğunun yarattığı ırksız insanlık anarşistinin fikir ve moral bakımından iflâsı sonunda çökmüştür. Toton olmasaydı, dünyaya sonsuz bir gece çökerdi.» Bu kitabı yazdığı sırada ona göre dünyanın tek umudu Töton’du.

Chamberlain “Totonlar” a Keltleri ve Slâvlan da sokar. Tötonlar yine de en önemli unsurlardır. Ch amberisin tanımlarında o kadar kesin değildir. Bu noktada şöyle der: «Bir Tö-ton gibi davranan, aslı ne olursa olsun, Tö ton’dur.» Bunu söylerken belki de kendisini, Alman olmayan aslını düşünüyordu. Chamberlain'e göre Toton ne olursa olsun “kültürümüzün ruhudur. Her ulusun bugün yaşayan bir güç olarak Önemini, halkının kanındaki gerçek Toton kanının payına bağlıdır... Gerçek tarih, Töton’un mârifetli elini, geçmişin mirası üzerine koyduğu andan itibaren başlar.”

Yahudilere gelince? Temeller*in en uzun bölümü onlara ayrılmıştır. Yukarıda belirttiğimiz gibi, Chamberlain Yahudilerle Almanların Batıda kalan ırkların içinde tek saf ırk olduklarım iddia etmişti. Bu bölümde Yahudi-düşmanlığını “aptalca ve tiksindirici” olmakla suçlar. Ona göre

Yahudiler Tötonlardan aşağı delilerdir. Yalnızca onlardan “ayn” dır. Onların da kendilerine göre büyüklükleri vardır. Onlar da ırk saflığım muhafaza etmeyi insanın “kutsal görevi” saymışlardır. Ama Chamberlain Yahudileri incelemeye devam ettikçe, gitgide, başkalarında suçladığı çok bayağı bir Yahudi-düşmanlığına geçmeye başlar ve sonunda, Hitler zamanında Der Stuermer*de Julius Streic-her’in yaptığı çirkin karikatürlerin düzeyine düşer. Aslında da Nazi Yahudi-düşmanlığunn "felsefî” temelinden büyük bir kısmı bu bölümden alınmadır.

Chamberlain’in görüşlerindeki aşırı mantıksızlık kolayca anlaşılır. Isa’nın kişiliği eski çağlardan modem uygarlığa kalan büyük miraslardan biridir, demişti. Bunu da düşünerek Isa’nın Yahudi olmadığım “isbata” çalışır. Isa’nın Galile’de doğmuş olması, Ârâmî dilinin gırtlaktan gelen kelimelerini iyice söyleye-memesi, Chamberlain’e göre, İsa’da “büyük miktarda Yahudi olmayan kan” bulunduğunun “açık işaretleri” idi. Sonra tipik olarak şu yavan yargıya varıyor Chamberlain: «Isa’nın Yahudi olduğunu kim söylerse ya budaladır, ya da yalan söylüyordur,.. İsa Yahudi değildi.»

Pekiyi ne idi? Chamberlain’in cevabı: Belki de bir Âriydi. Kan bakımından olmasa bile, moral ve dinsel fikirlerinin Yahudi

dininin “materyalizmine ve soyut formalizmine” kargı olması bakımından, kesinlikle Ari idi Isa. O halde İsa’nın “hayat dolu genç Hint-Avrupa halklarının ve herşeyden önce Tötonlann Tannsı” olması tabiîydi —ya da hiç olmazsa Chamberlain için tabiîydi—. Çünkü “hiç bir ulus Tanrının sesini Tötonlar kadar duyacak şekilde teçhiz edilmemiştir.”

Bundan sonra çöldeki Sami ya da Bedevilerin, yuvarlak kafalı “Yahudi burunlu” Etilerle karışmasından bağlıyarak, Ari olan Amoritlerle karışmasına kadar ayrıntılı bir Yahudi tarihi yazılır. Ne yazık ki Yabudilerin Amoritlerle karışması çok geç oldu. (Ona göre Amoritler uzun boylu, sarışın, yakışıklı insanlardı.) “Yozlaşmış” olan Yahudi kanım temizleyemediler. Sonra Chamberlain, Yahudi ırkının saflığı kuramına aykırı olduğu halde, Yahudilerin “olumsuz” bir ırk, “bir piç” olduğunu keşfeder. Böylece Ârilertn İsrail’i "inkâr” etmelerini doğru bulur. Bir yandan da ÂrilerÎ Yahudilere “yanlış bir üstünlük” tanımakla suçlar. Sonra Yahudilerin “gerçek dinden yoksun” olduklarım söyler.

Sonunda Chamberlain kurtuluş yolunu Tötonlarda ve onların kültüründe bulur. Tötonlar arasında da en yüksek yetenekleri olanlar Alınanlardır. Çünkü eski Yunanlıların, îndo - Ârilerin en iyi niteliklerini almışlardır. Bu da onlara dünyanın efendisi olmak hakkım vermiştir. Başka bir yerde, «Tanrı bugün yalnız Alman üzerine kurulur,» der. «Bu, benim ruhumu yıllar-danberi dolduran bilgidir, kesin bir gerçektir.»

On Dokuzuncu Yüzythn Temelleri yayımlandığı zaman büyük gürültü koptu ve bu garip Ingiliz bütün Almanya’da ün kazandı. iyi söylenmiş sözler bulunmasına ve üslûbunun güzel olmasına rağmen —Chamberlain doğuştan sanatçıydı— kitap kolay okunacak cinsten değildi. Ama yüksek sınıflar hemen kapıştılar kitabı. Sanki içinde tam inanmak istedikleri şeyi bulmuşlardı. On yıl içinde sekiz baskı yaptı ve 60.000 sattı. 1914'de, Birinci Dünya Savaşı çıktığı sırada, satış 100.000’i bulmuştu. Naziler zamanında da satışı yeniden yükseldi. 1938’de yirmi dördüncü baskısının çıktığım hatırlıyorum. O sırada iki yüz elli binden fazla satmış bulunuyordu.

Kayzer İkinci Wilhelm kitabı ilk beğenenler arasındaydı. Chamberlain’i Potsdam’daki sarayına çağırdı. İlk görüşmelerinde aralarında yakın bir dostluk kuruldu. Bu dostluk, yazarın 1927’de ölümüne kadar devam etti. İkisi yıllarca mektuplaştılar. Chamberlain’in İmparatora gönderdiği kırk üç.mektuptan bir kısmı (Wilhelm bunların yirmi üçüne cevap vermiştir) uzun denemelerdi. İmparator bunlan cafcaflı söylevlerinin ve konuşmalarının bazılarında kullandı. Yazara gönderdiği mektuplardan birinde şöyle der: «Kitabınızı Alman halkına ve şahsen bana gönderen Tanrıdır.» Chamberlain'in bu mektuplardaki aşın dalkavukluğu, boyun kırmaları insanın midesini bulandırır. Mektuplarının birinde, «Siz, Haşmetmeap ve tebaanız, kutsal bir mahalde doğmuşsunuz,» diye yazar ve resmini yazı odasında Leonardo’nun İsa resimlerinden birinin karşısına astığını, böylece çalıştığı zamanlar hep Kurtarıcı ile Kıralı arasında dolaştığım Wilhelm’e haber verir.

Chamberlain, inatçı, gösterişi seven Kirala, bütün hulûskârlığına rağmen, sık sık öğüt vermekten geri kalmadı. Bir ara, 1908’de, Wilhelm’e karşı genel muhalefet o kadar artmıştı ki, sonunda Reichstag İmparatoru dış politika işlerine karıştırmamaya karar verdi. Bu sırada Chamberlain İmparatora, kamuoyunun aptallar, hainler tarafından yönetildiğini,

aldırmaması gerektiğini yazdı. Wilhelm de, her ikisinin birlikte ayakta dimdik duracaklarım yazdı. «Siz kaleminizi kullanın, ben de dilimi (ve) kılıcımı.»

Bu İngiliz, Almanya'nın görevini ve alınyazısını Alman İmparatoruna durmadan hatırlattı. Birinci Dünya Savaşının patlamasından sonra kendisine şunları yazdı: «Almanya bir kere iktidarı ele aldı mı—ve biz Almanya'nın bunu başaracağına eminiz— hemen dâhice bilimsel bir politika izlemeye başlamalıdır. Augustus dünyayı sistemli bir şekilde değiştirmeye başlamıştı. Almanya da aynı şeyi yapmalıdır. Elinde saldırıcı, koruyucu silâhlar; Ordu kadar sağlam ve kusursuz Örgütlenmiş; san'atta, bilimde, teknolojide, sanayide, ticarette,. mâliyede, kısaca her alanda üstün; dünyanın öğretmeni, kaptanı, öncüsü; herkes yerli yerinde, herkes kutsal dâva için elinden geleni yapıyor. İşte Almanya... dünyayı bu kesin üstünlüğü ile fethedecek!»

Chamberlain ikinci yurduna böyle büyük bir görev yorduğu için (1916'da, savaşın ortasında; Almanya'nın tabiî vatandaşı oldu) kendisine Kayzer tarafından Demir Haç nişanı verildi.

Ama bu îngilizin etkisi, ölümünden altı yıl sonra gerçekleşen, fakat doğacağını kendisinin önceden sezmiş olduğu Üçüncü Alman İmparatorluğu zamanında en yüksek noktasını buldu. Irk kuramlarını, Almanların ve Almanya'nın geleceği üzerindeki tahminlerini Naziler aldılar, onu peygamberlerinden biri ilân ettiler. Hıtler rejimi sırasında Nasyonal Sosyalist Almanya'nın «manevî kurucusu» nu göklere çıkaran bir sürü kitap, broşür ve yazılar yayımlandı. Rosenberg, Hitler'in akıl hocalarından biri olarak, Ingiliz filozofuna olan hayranlığını sık sık anlatmağa çalışırdı. Hitler, Viyana'dan ayrılmadan önce herhalde Chamberlain'in yazılarını biliyordu. Çünkü Cham-berlain'in yazılan o günlerde durmadan okuduğu Pan-German ve Yahudi - düşmanı yayınlarda çok geçerliydi. Savaş içinde de Chamberlain'in şoven yazılanndan bir kısmını okumuş olabilir. Kavgam'da İkinci Alman İmparatorluğu zamanında Chamberlain'in gözlemlerine gereğince önem verilmemesinden Ötürü üzüntüsünü belirtir.

Chamberlain, Almanya'da Hitler'in büyük bir geleceği olduğunu önceden sezen ve arkasından gittikleri takdirde Almanlar için de büyük fırsatların çıkacağını gören ilk aydın -lardan biridir. Hitler 1923 yılında Bayreuth'da

kendisiyle tanıştı, Chamberlain o sırada hasta, yan inmeli, Almanya'nın yenilmesinden ve Hohenzollern İmparatorluğunun yıkılmasın* dan Ötürü —bütün umutlan ve tahminleri boşa çıkmıştı!— umut kınklığma uğramış bir adamdı. Ama genç AvusturyalInın güzel sözleri onu canlandırdı. Ertesi gün Hitler’e şunları yazdı: «Yapılacak çok büyük işlerin var... Germanizme olan inancım bir an bile azalmadı, ama —itiraf edeyim ki— umudum çok az. Bir darbe ile ruhumu değiştirdin. Almanya’nın, en fazla muhtaç olduğu sırada, bir Hitler yaratması onun canlılığını isbat eder; ondan çıkan etkiler de bunu gösterir. Çünkü bu iki şey —yâni, kişilik ve etki— birbirinden ayrılmaz... Tanrı seni korusun!»

Chamberlain bunu yazdığı sırada Adolf Hitler, Şarlo bıyığı, külhanbeyi tavırları, sert ve kaba aşırıklanyla hâlâ bîr çok Almanın alay konusuydu. Arkasından çok az giden vardı. Ama insanları ipnotize eden çekiciliği yaşlı ve hasta filozofu büyülemişti. Chamberlain arasına katıldığı ve seçtiği halka o!an inancını yeniledi. Küçük Nazi Partisinin üyesi oldu. Sağlığı izin verdiği kadar partinin karışık yayınlan için yazılar yazmaya başladı. 1924’de yayımlanan yazılannda, o sırlada hapiste yatan Hitler’in, Alman halkına önderlik etmek üzere Tann tarafından gönderilmiş olduğunu yazdı. Kader tkinci Wilhelm’i göndermişti ama o başaramamıştı. Şimdi Adolf Hitler gelmişti. Bu ilginç Ingilizin yetmişinci doğum günü, 5 Eylül 1925’de, Nazi gazetesi Voelkischer Beobachter*de beş sütun üzerine yazılan methiyelerle kutlandı. Temeller*i “Nazi hareketinin İncili” sayıldı. On altı ay sonra, 11 Şubat 1927’de —bütün söylediklerinin ve tahmin ettiklerinin bu yeni Alman Mesihinin Tanrısal önderliği altında gerçekleşeceği umuduyla— mezarına girip yattı.

Cenazesinde, Alman topraklarına girmesi yasak olan İkinci Wilhelm’i temsilen bir prens ile Hitler’den başka hiç bir resmî kimse bulunmadı. Voelkischer Beobachter, tngilizin ölümünü

haber verirken, Alman halkının “henüz günümüzde tam olarak kullanamadığımız silâhlan yapanlardan birini kaybettiğini" söylüyordu. Ne Ölüm halindeki yan inmeli ihtiyar, ne Hitler, ne de Almanya’da herhangi başka bir kimse, 1927 yılının o kasvetli Ocak ayında. Nazi partisinde paralar suyunu çektiği sırada, bu yabancı Ingilizin yaptığı silâhların ne

kadar çabuk ve tam olarak kullanılacağını, ne kadar korkunç sonuçlar doğuracağın! kestiremezdi. (27)

Nitekim Hitler de o günlerde, ve o günlerden de önce, kendisinin dünya yüzünde bir görevi olduğu kaygusuna kapılmıştı. «Milyonlarca insanın içinden... biri ileri doğru adımım atmalıdır,» diye yazıyordu Kavgam*da (italikler ontmdur)'. «O, yolgösterici gücü ile, geniş kitlelerin dalgalanan fikir dünyalarından granit ilkeler yaratacak, onların doğru yoldaki savaşlarını kendi üzerine alacak, sonunda özgür düşünce dünya* sının durmadan değişen dalgalan arasında, inanç ve iradede sımsıkı bir birlik halinde kaskatı bir kaya yükselecektir.» (28)

Kendisini her zaman bu tek adamın yerine koyduğuna okuyuculann kafalarında hiç şüphe bırakmaz. Kavgam'&a., Tanrı tarafından büyük bir halka önderlik etmek üzere seçilmiş bir dâhinin rolü konusunda küçük küçük denemeler vardır. Başlangıçta halk, içinde bulunduğu dertler yüzünden, onun değerini anlamıyabilir ve onu teşvik etmeyebilir. Okuyucu bütün bunlardan, Hitler'in kendisini ve kendi içinde bulunduğu şartı belirtmek istediğini anlar. Dünya henüz onun inandığı şeyi anlamamıştır. Ama bu, ilk başlarda her dâhinin başına gelir. «Dâhiyi sahneye çıkarmak için daima bir itilim gerektir,» der. «Dünya o zaman karşı kor ve görünüşte kendisine benzeyen tipin apayrı bir varlık olduğunu birdenbire anlamak istemez. Bu her ünlü insanın başına gelen şeydir...» «Dehâ kıvılcımı.» der, «gerçek yaratıcının doğuşundan itibaren karaşındadır. Gerçek dâhi daima doğuştandır. Sonradan yetişmez, hele okumakla hiç olmaz.» (29)

1

Hess'den önce Nazi <kuvvetli kol» birliklerinin ilk komutanı, eski mahkûmlardan saatçi Emil Maurice'e bir miktar yazdırmıştı.

2

İkinci cildin sonunda söyle yazar: «Daha pek iyileşmemiş olan yaratan deşmek yersizdir... Belki de yüreklerinde ulusa aynı derecede bağlılık yatan, ortak yolu kaybetmiş ya da anlamamış insanların suçluluğundan sözetmek yararsızdır.» İsyanı bastıran ve onu hapse attıranlara karşı Hitler gibi ikinci bir adamın böyle bir hoşgörürlük göstermesi kendisinden umulmayacak bir

davranıştır. Ya da. Kalır ile kendisini sorguya çekenlerin ileride baslarına gelenler düşünülecek olursa bu daha çok bir irade kuvveti gösterisiydi. Hitler taktik nedenlerden ötürü bir süre için kendisini tutabilecek yetenekte olduğunu göstermek istiyordu. Ne olursa olsun yeni bir suçlamadan kaçındı.

3

Siyahlar yazarındır.

4

Volk devletî... ırkı bütün hayatın merkezi yapmalıdır. Irkın sâf kalmasına dikkat etmelidir... Yalnız sağlığı yerinde olanların çocuk yapmalarına dikkat etmelidir. Burada bir tek kötülük olabilir: bir insanın hasta ve sakat olmasına rağmen dünyaya çocuk getirmesi. Büyük ve şerefli davranış da şu olabilir: Bu çoçuğu yapmaktan vazgeçmek. Bunun tersine sağlığı yerinde çocukları ulusdan sakınmak kötü bir davranış sayılmalıdır. Burada (Volk) devlet binlerce yıl sonraki geleceğin koruyucusu olmalıdır.

5

Bir anlamda Alman işçi sınıfı da buna benzer bir alış veriş yapmıştı. Bismarck sosyalizm ile savaşmak için 1883 ile 1889 yıllan arasında başka ülkelerde eşi görülmemiş bir sosyal güvenlik programı uygulandı. İşçileri ihtiyarlığa, haıstahğa, kazaya, sakatlığa karşı sigortaladı. Bu teşkilât devlet tarafından kurulduğu halde parasını işçiler ve işverenler ödüyordu. Bunun, Sosyal Demokratlann ya da sendikalann gelişmesini önlediği söylenemez ama işçi sınıfı üzerinde geniş etkisi oldu. İşçiler yavaş yavaş siyasi özgürlükten çok güvenliğe önem vermeye ve ne kadar tutucu olursa olsun devleti bir iyiliksever, bir koruyucu olarak görmeye başladılar.

İleride göreceğimiz gibi, Hitler, işçilerin bu durumundan çok yararlandı. Başka alanlarda olduğu gibi bu alanda da Bismarck'tan çok şeyler öğrendi. <Bismarckîn sosyalist kanunlarını inceledim,» diyor Kavgam’da (s. 155). «Amacını, savaşını ve başarısını anladım.»

6

Goethe bir ara şöyle demişti: «Arasıra Alman halkını düşündüğüm zaman acı bir keder duyuyorum. Alman halkı birey olarak çok saygıya değer. Ama biraraya gelince çok kötü olur. Alman halkını 'başka halklarla karşılaştırdığım zaman bende acı bîr duygu uyanır. Ve bunu elimden geldiği kadar önlemeye çatışırım. (13 Aralık. 18I3'de H. Luden ile yaptığı konuşma. Auswahl Biedermann: Goethes Gesnraeche. Wilhelm Roepke'nin şu kitabından alınmıştır: The Solution of the German

Probten», s. 131.)

7

Neitzsche'nm hiç bir zaman kadınlarla ilişiği olmadı. Kadını aşağı görürdü, Naziler için olduğu gibi, Nietzsche için de, kadının yeri mut-

8

Hatırımda kalan bu sözü Otto Tolischus They Wanted War adit kitabında doğruluyor, s, İt.

Hitler'e göre, tarihe hiçim veren büyük adamlar bir çeşit pratik politikacı ve düşünür karışımıdırlar. «İnsanlık tarihin-de, uzun aralıklarla, politikacıların kuramcılarla birleştikleri görülür. Bu kaynaşma ne kadar derin olursa, politikacının karşısına çıkarılan engeller de o kadar büyük olur. O bir bakkalın kavrıyabileceği ihtiyaçlarla uğraşmaz, yalnızca birkaç kişinin anlayabileceği amaçlan gözönünde tutar. Onun için hayatı .sevgi ve nefret arasında ikiye bölünmüştür. Onu anlamamış olan zamanının protestosu geleceğin tasdikiyle savaş halindedir. O aynı zamanda ilerisi İçin çalışır. Bir adamın ileride yapacağı işler ne kadar büyük olursa, içinde bulunduğu zaman onu o kadar az anlar. Savaşı o kadar çetin olur...» (30)

Bu yazılar yazıldığı sırada yıl 1924 idi. Bu adamın ne yapmak istediğini anlayan pek az insan vardı. Komik darbesinin başarısızlığa uğramasından sonra itibardan düşmüş halde hapiste bulunuyordu. Ama Hitler'in kendisinden hiç şüphesi yoktu. Hegel'i gerçekten okuyup okumadığı bilinmiyor. Ancak yazılarından ve konuşmalarından, filozofun fikirlerine yabancı olmadığı anlşılıyor. Bu fikirleri, akıl hocaları Rosen-berg, Eckart, ve Hess ile yaptığı tartışmalar sırasında da öğrenmiş olabilir. Hegel'in

Berlin Üniversitesinde verdiği ünlü dersler de, Nietzsche'nin birçok yazılan gibi, şu veya bu yoldan dikkatini çekmiş olabilir. Hegel'in bir "kahramanlar" kuramı geliştirdiğini ve bu kuramın Alman düşüncesini etkilediğini yukanda kısaca görmüştük ([1]). Berlin derslerinin birinde "dünya ruhu iradesi" nin "dünyanın tarihsel bireyleri tarafından" nasıl gerçekleştirileceğini tartışır Hegel:

»Amaçlarını ve mesleklerini, mevcut düzenin onayladığı rahat ve her zamanki akıştan değil de, düzeyin altında eaklı duran ve 'birdenbire dış dünyaya fırlayacak olan bir iç ruhtan, gizli bir kaynaktan alan kimselere kahramanlar denilebilir. İskender, Sezar, Napolyon böyle insanlardı. Pratik, siyasî adamlardı. Ama onlar, aynı zamanda düşünen insanlardı. Zamanîıı ühtiyaçlanîu, neyin gelişebileceğini bilirlerdi. Zamanlan

için, kendi dünyaları için tam Doğru olan da o idi... İçinde bulundukları dünyanın kabul edebileceği gerekli ilkeyi yaratmak, ileriye doğru adım atmak onların bileceği işti. Onlar bunu kendi amaçlan yapacak, bu yolda ilerlemek için enerjilerini harcayacaklardı. Bu bakımdan Dünya tart* hini yapan adamlar — bir çağın . kahramanları — çağım en iyi ve keskin olarak gören[f] insanlar sayılmalıdır. Onların yaptıkan işler, onlarm söyledikleri sözler, çağlarının en iyi işleri ve sözleridir.» (31)

Bu porça ile yukarıda Kavgamdan aldığımız parça arasındaki benzerlikler açıkça görülüyor: Politikacı ile düşünürün kaynaşması, yâni insanı «dünya tarihinin kahramanı» yapan şey. Bir İskender, bir Sezar, bir Napolyon yapan şey. Eğer Hitİer'de de, inanmaya başladığı gibi, böyle bir kaynaşma varsa, o da o büyük adamların sırasında yer alamaz miydi ?

Hitler'in görüşleri arasında, bir de, yüksek liderin basit insanların bağlı oldukları ahlâkın üstünde bulunduğu iddiası vardır. Hegel ve Nietzsche de böyle düşünüyordu. Hegel'e göre, "özel erdemlerin" ve "yersiz moral sakıncaların" büyük önderlerin yolunu tıkamaması, eğer kahramanlar kendi alın-yazrlânnın gereğini yaparken birçok masum çiçeği "ayaklarının ; altında ezerler" ya da söküp atarlarsa, bündan kaçınmamaları gerektiğini yukarıda görmüştük. Nietzsche daha ileri gider ve kendisine özgü garip lâflarla şöyle der:

> .«Güçlü adamlar, efendiler, vahşi hayvanın saf vicdanım yeniden kazanırlar. Onlar, o neşeli canavarlar, bir sürü korkunç cinayetlerden, kundakçılardan, yağma ve işkenceden, sanki bir öğrendi bayramından dönmüş gibi,- kalplerinde aynı neşe ile ve memnunlukla dönerler... Bir insan komut verebiliyorsa, doğuştan «efendi» ise, sert ve şiddetle hareket etmesini biliyorsa,. anlaşmaların,onun için, ne Önemi olabilir? Ahlâk üzerine .doğru bir yargıya varmak gerekirse, ahlâkın yerine hayvanbtlimden alınan iki kavramı koymalıdır: Hayvanın ehlileştirilmesi ve Özel türlerin çoğaltılması.» (32)

Niet2sche'nin sonuna kadar götürdüğünü ve daha bir sürü önemsiz Almanın göklere çıkardığı bu çeşitli sözlerin Hitler özerinde büyük bir etki bıraktığı anlaşılıyor ([2]). Görevli dâhi kanunların üstündeydi. "Burjuva" ahlâkına bağlı kalamazdı. Böylece Hitler, harekete geçmek zamanı gelince en merhametsiz işleri soğukkanlılıkla yapacak, kişi özgürlüğünü kaldıracak, esir çalıştıracak, temerküz kampları kuracak, kendi arkadaşlarım —1934 Haziranında olduğu gibi— öldürecek, savaş esirlerini yokedecek ve Yahudileri ortadan kaldıracaktır.

Hitler 1924 Noelinden beş gün önce Landsberg hapishanesinden çıktığı sırada öyle bir durumla karşılaştı ki, başka biri olsaydı muhakkak politika hayatından çekilirdi. Nazi Partisi ve yayınları kapatılmıştı. Eski liderler birbirlerini yiyorlardı. Halk önünde konuşması yasaklanmıştı. En kötüsü, anayurdu Avusturya'ya sürülecekti. Bavyera devlet polisi îç İşleri Bakanlığına gönderdiği bir raporda bunu şiddetle tavsiye ediyordu. Hitler'in artık zamanının geçtiği, Cumhuriyetin ilk sendelediği yıllarda kısa bir süre ortaya çıkıp kaybolan birçok taşra politikacısı gibi unutulup gideceği hakkında genel görüşe eski arkadaşları bile katılıyorlardı. ([3])

Cumhuriyet, fırtınaları durdutmuştu. Kendine gelmeye başlıyordu. Hitler hapisteyken Dr. Hjalmar Horace Greeley Schacht adında bir maliye sihirbazı parayı stabilize etmek için çağrılmış ve bu işte başarı kazanmıştı. Korkunç enflâsyon durmuştu. Dawes Plânı tâmirat borcu yükünü hafifletmişti. Amerika'dan da sermaye akmaya başlamıştı. Ekonomi hızla kalkınıyordu Stresernann itilâf devletleriyle uzlaşma politikasında başarı kazanıyordu. Fransızlar Kuhr'dan çıkıyordu. Bir güvenlik paktı konuşulmaktaydı. Böylelikle Avrupa'da genel bir anlaşmaya varılacak

(Locarno Andlaşması) ve Almanya, Milletler Cemiyetine alınacaktı. Alman halkı, altı yıllık gerginlik, karışıklık ve çöküntüden sonra, yenilgidenberi ilk defa normal hayata dönmeye başlıyordu. Hitler Landsberg'den çıkmadan iki hafta önce, "Kasım kaatilleri" dediği Sosyal Demokratlar genel seçimde oyların yüze 30'unu alarak (aşağı yukan sekiz milyon) Cumhuriyetin en kuvvetli partisi olmuşlardı. Nazilerin İse, Nasyonal Sosyalist Alman Hürriyet Hareketi adı altında kuzeydeki ırkçı v guruplarla birlikte aldıkları oy sayısı, 1924 Mayısında iki milyonken, Arabkta bir milyona düştü. Nazilik kaybedilmekte olan bir dâva gibi görünüyordu. Ülkenin kötü yıllarında birdenbire mantar gibi bitivermiş, ulusun durumu iyileşince hızla ortadan silinmişti. Daha doğrusu Almanların ve yabancı gözlemcilerin çoğu Öyle sanıyorlardı.

Ama Adolf Hitler öyle sanmıyordu. Kolay kolay cesareti kırılacak adamlardan değildi o. 1925 yılının kış aylarında Mü-nih'de Thierschstrasse caddesinde, 41 numaralı evin üst katındaki iki odada ve sonra yazın, Berchtesgaden üstündeki Ober-salzberg'in çeşitli otellerinde yeniden hayata katıldığı sırada, az önceki geçmişle o günlerde kaybedilmiş gibi görünenler üzerinde düşündükçe, yalnızca direnci.ve kuvveti arttı. Hapishane duvarları arkasında hem kendi geçmişini, zaferlerini ve hatalarını hem de, Alman halkının gürültülü geçmişini, zaferlerini ve hatalarını düşünmüştü. Şimdi her ikisini daha açıkça görüyordu. İçinde —gerek kendisine ve gerekse Almanya'ya karşı— daha büyük bir görev duygusu vardı. Artık bütün şüpheleri silinmişti. İşte bu yükselmiş moralle, Kavgam[1]in birinci cildini yazdırmayı bitirdi ve hemen ikinci cilde geçti. Tanrının bu kötü dünyada üzerine yüklediği görev ve bu görevi des-tekliyecek felsefe, Weltanschauung, herkesin üzerinde düşünmesini sağlamak üzere, büyük bir ciddiyetle ortaya konulmuştu. Bu felsefe bir deli felsefesiydi ama, kökleri de, yukarıda gördüğümüz gibi, Alman hayatının derinliklerindeydi. Kitap, Almanya'da bile, Yirminci Yüzyıl insanlarına saçmasapan gelebilirdi. Fakat kendine göre bir mantığı vardı. Bir görüş sağlıyordu. Alman tarihinin devamıydı. Bunu o sıralarda pek az kimse gördü. Kitap Almanya'nın zafer dolu kader yolunu gösteriyordu.

İKİNCİ KİTAP

ZAFER

VE

ZAh ERİN PERÇİNLE N M E S 1

İKTİDARA DOĞRU : 1925 - Sİ

1925 ile 1929 buhranı arasında geçen yıllar Hitler ve Nazi hareketi için verimsiz yıllar oldu, ama bu yıllar Hitler’in, umudunu ya da kendine güvenini hiç bir zaman kaybetmeyen bir adam olduğunu gösterdi. Sık sık bir isteri krizi halini alan sinirliliğine rağmen o sıralarda Almanya’da sağlanan maddi refahın ve gevşeklik havasının, amaçlarına elverişli olmadığını anlayacak ve durumun değişmesini bekleyecek kadar zekiydi.

îyi zamanların uzun sürmiyeeeğine emindi. Almanya'nın iyi zamanlan, diyordu, kendi gücüne değil, başkalannın ve herşeyden önce Amerika'nın gücüne dayanıyordu. Amerika Almanya’yı kalkındırmak için kesenin ağzını açmıştı. Almanya’nın 1924 ile 1930 yıllan arasında dışandan aldığı borç yedi milyan bulmuştu. Bu paranın büyük bir kısmı, Almanya’nın parayı nasıl ödeyeceğine pek bakmayan Amerikan kapitalistim

terinden geliyordu. Almanların da bunu pek düşündükleri yoktu.

Cumhuriyet, tâmirat borçlarım ödemek ve bütün dünyaya örnek olan geniş sosyal hizmetlerini arttırmak için kredi alıyordu. Devletler, şehirler, belediyeler yalnız yıkılan binaların tâmiri için değil, aynı zamanda hava alanları, tiyatrolar, stadyumlar ve modern yüzme havuzlan yapmak için de borç alıyorlardı. Enflâsyon sırasında borçlarından kurtulan sanayi, cihazlarını yenilemek ve üretici faaliyetini rasyonalize etmek için milyarlarca borç aldı. 1923 yılında 1913 yılının yüzde 55’i-ne düşen sanayi üretimi, 1927’de yüzde 122’sine çıktı, işsizler sayısı savaştanberi ilk defa olarak 1928’de bir milyonun altına —-650,000'e— düştü. Aynı yıl perakende satışlar 1925 yılının yüzde 20 üstündeydi. Ertesi yıl gerçek ücretler dört yıl Öncesine kıyasla yüzde 10 artmıştı. Hitler'in kuvvet alacağı orta sınıfların aşağı katları, milyonlarca esnaf ve az gelirli halk, bu genel refahtan paylarına düşeni alıyorlardı.

Ben Almanya’yı o yıllarda tanımaya başladım. O sıralarda Paris’te ve arasıra da Londra’da kalıyordum. Amerika’da Başkan Calvin Coolidge

devrinin züppeliğinden, boşluğundan kaçan genç bir Amerikalı için bu iki başkent elbetteki çok ilginçti. Ama bu beşkentier Berlin ve Münih’in yanında sönük kalıyordu. Almanya’da korkunç bir çalışma vardı. Hayat burada daha serbest, daha modern, daha hareketliydi. Hiç bir yerde bu kadar canlı san’at ya da aydın hayatı yoktu. Çağdaş edebiyatta, resimde, mimaride, musikide ve tiyatroda yeni akımlar ve büyük kabiliyetler vardı. Her yerde gençlik el üstünde tutulmaktaydı. İnsan bütün bir gece gençlerle kaldırım üstü kahvelerinde, barlarda, yazlık kamplarda, Ren üzerinde işleyen vapurlarda, sigara dumanıyla dolu ressam atölyelerinde oturup sabahlara kadar tartışabiliyordu. Sağlam, başıboş, açık havayı, tam bir özgürlük içinde hızlı yaşamayı seven bir gençlik vardı. Eski ezici Prusya ruhu ölmüş ve gömülmüş gibiydi.

Rastladığınız Almanların çoğu —politikacılar, yazarlar, sanatçılar, profesörler, öğrenciler, iş adamları, işçi liderleri— görülmemiş derecede demokrat, liberal, hattâ barışçı insanlardı.

Hitlcr ya da Naziler alay konusuydu; Hele ünlü Birahane Darbesini alaya almayan hemen hemen yok gibiydi. Nazi Partisi 20 Mayıs, 1928 seçimlerinde otuz bir milyon oydan ancak 810.000’ini alabildi. Reichstag’da 491 milletvekilliğinden ancak bir düzinesini kapabildi. Tutucu Milliyetçiler de çok kaybetmişlerdi. 1924’de altı milyon oy aldıkları halde bu sayı dört milyona düşmüş, Reichstag'daki milletvekili sayısı 103’den 73'e inmişti. Buna karşılık Sosyal Demokratlar 1928’de bir milyon iki yüz elli bin oy fazla kazandılar. Aldıkları bütün oy sayısı dokuz milyonun üstüne çıktı. Reichstag’153 sandalya elde ettiler, Almanya'nın en kuvvetli partisi oldular. Savaşın bitiminden on yıl sonra Alman Cumhuriyeti nihayet yerine oturmuş gibiydi.

Nasyonal Sosyalist Parti’nin o yıldönümünde —1928’de— üye sayısı 108.000’di. Sayıca azdı ama, yavaş yavaş büyüyordu. 1924’ün sonunda, Hitler hapisten çıktıktan on beş gün sonra, Bavyera Başbakanı ve Bavyera Katolik Halk Partisi lideri Dr. Heinrich Held’i görmeye gitti. Hitler rahat duracağına söz verdiği için (kefaletle tahliye edilmişti) Held, Nazi Partisiyle, gazetesi üzerine konulan yasağı kaldırdı. Adalet Bakanı Guertner’e, «Yabanın hayvanını adam ettik,» dedi, «zincirini biraz

gevşetebiliriz.» Bavyera Başbakanı, bu yanılgıya düşen Alman politikacılarından ne birincisi, ne de sonuncusuydu.

Voelkischer Beöbachter, 26 Şubat, 1925’de yeniden çıkmaya başladı. Hitler uzun bir başyazı yazmıştı. Başlığı «Yeni Başlangıç» ti. Ertesi gün, yeniden dirilen Nazi Partisinin Bu-ergerbraukeller'de yaptığı ilk büyük toplantıda konuştu. .Hitler ve arkadaşları, sonu kötü biten yürüyüşlerine bir buçuk yıl önce, 9 Ekim sabahı, burada başlamışlardı. Eckart ile Scheub-ner-Richter Ölmüşlerdi. Goering sürgündeydi. Ludendorf He

Roehm’ün liderle aralan açılmıştı. Streichter ve Esser ile kavga eden Rosenberg küsmüş, bir kenara çekilmişti. Hitler mahkemedeyken ve Nazi Partisi de kapatıldığı sırada Nasyonal Sosyalist Alman Hürriyet Hareketini Ludendorff ile birlikte yürüten Gregor Strasser de küskündü. Hitler, Anton Dreafcer’-den toplantıya başkanlık etmesini istediği zaman partinin kurucusu ihtiyar demirci ona cehennemin dibine gitmesini söyledi. Durum böyle olduğu halde birahanede Hitlerii bir daha dinlemek için dört bin kişi kadar toplanmıştı. Hitler dinleyicilerinin umduklarım boşa çıkarmadı. Eskisi kadar güzel konuşuyordu. İki saatlik konuşması sonunda kalabalık Hitler’i bağıra bağıra alkışladı. Partiden ayrılan birçok kimselerin ve bir sürü kötü ihtimallerin bulunmasına rağmen Hitler kendisini yine partinin diktatör lideri sayıyordu. «Harekete yalnız ben yol gösteririm. Ve ben tek başıma sorumluluğu taşıdığım süre kimse benim için bir şart ileri süremez» demiş,, şunu da sözlerine eklemişti: «Harekette olup biten herşeyin sorumluluğunu bir daha kendi üzerime alıyorum.»

Hitler bu toplantıya, bundan böyle izlemeğe karar verdiği iki amaçla gitmişti: bütün kuvveti kendi elinde toplamak ve Nazi Partisi’ni yalnızca kanunî yollarla iktidara geçecek siyasî bir örgüt olarak yeniden kurmak, yeni taktiklerini yakın adamlarından biri olan Kari Ludecke’ye daha hapishanede iken açıklamıştı: «Faal işleri üzerime aldığım zaman yeni bir politika izlemek zorunlu olacaktır. Silâhlı darbe ile iktidara geçmeye çalışacağımıza kendimizi tutup, Reİchstag’da. Katolik ve Marksist-lerin karşısına çıkmalıyız. Onları oy bakımından geçmek öldürmekten daha uzun zaman alacak, ama sonuç kendi Anayasalarıyla garantilenmiş olacak. Her kanunî hareket yavaş gider... Ergeç çoğunluğu ve sonra da Almanya’yı ele geçireceğiz.» (1) Landsberg’den çıktığı zaman Bavyera Başbakanına Nazi

Partisinin bundan böyle Anayasa çerçevesi içinde çalışacağını temin etmişti.

Ama 27 Şubatta Buergerbraukeller'de yeniden kürsüye Çıktığı raman kalabalığın etkisi altında kalarak heyecanlandı. Kendini tutamadı. Devlete karşı savunmak istediği tehditleri pek saklıyamadı. Cumhuriyet rejimi de, Marksistler de, Yahu-diler de, hepsi «düşman» dılar. Konuşması sırasında bir ara şöyle bağırdı: «Bizim yaptığımız bu savaşta yalnızca iki ihtimal var: ya düşman bizim cesetlerimize basıp geçecek, ya da biz onlarınkine!..»

Hapisten sonra halk Önüne çıkan bu «yabanın hayranı» pek «adam» olmuşa benzemiyordu. Uslanacağına söz verdiği halde devleti yine zorbaca tehdid ediyordu. Bavyera hükümeti halk önünde konuşmasını yine yasakladı. Bu yasak iki yıl sürdü. Öteki devletler de Bavyera’nm kararma uydular. Konuşması sayesinde bu kadar ileri gitmiş bir adam için bu büyük bir darbeydi. Susturulmuş bir Hitler, yenilmiş bir Hitler’di. Ringde bileklerine kelepçe vurulmuş bir boksör kadar çaresizdi. Ya da birçok kimse öyle sanıyordu.

Ama bunda da yanıldılar. Hitler’in çenesi düşük bir adam olduğu kadar yaman bir örgütçü olduğunu unuttular. Halk Önünde konuşması yasak edilince kızgınlığım frenledi. Büyük bir hızla Alman Nasyonal Sosyalist Partısi’ni yeniden kurmaya başladı ve partiyi Almanya'nın o zamana kadar görmediği bir Örgüt haline getirmeye çalıştı. Parti bir ordu gibi olacaktı: devlet içinde devlet gibi, İlk iş aidat verecek üyeler toplamaktı. 1925’in sonuna doğru üyelerin sayısı yalnızca 27,000’di, Bu sayı yavaş yükseliyordu ama her yıl biraz ilerleme vardı, 1926’da 49.000, 1927’de 72.000, 1928'de 108.000, 1929’da 178.000 olmuştu-

En önemli iş, Alman hükümetinin ve aslında Alman top-lumunun örgütüne uyan dolaşık bir parti yapısı kurmaktı, Almanya bölgelere ya da Öaueüere bölündü. Bunlar kabaca otuz dört Reichstag seçim bölgesini karşılıyordu. Başlarında Hitler tarafından tâyin edilmiş birer Gauieiter i Roma İmparatorluğunda tâyin edilen valilere verilen ad) vardı. Aynca yedi Gaue daha vardı. Bunlar Avusturya, Danzig, Saar, Sudetland ve Çekoslovakya içindi. Her Gaue, Kreis'lere —çevrelere— bölünmüştü. Her Ereis*in başında bir Kreisleiter vardı. Bundan sonra gelen parti birliği Ortsgruppe —

mahallî gurup— idi. Bunlar şehirlerde daha küçük birliklere, sokak ve ada (blok) hücrelerine bölünüyorlardı.

Nazi Partisi'nin siysî örgütü iki kısma bölünmüştü: P.O.I. ve P.O.n. P.O.I'in görevi hükümete saldırmak ve onu yıkmaktı. P.OJI.'nin görevi ise devlet içinde devlet olmaktı. İkinci grubun içinde tanm, adalet, millî ekonomi, iç işleri, çalışma daireleri vardı. İlerisi düşünülerek ırk, kültür ve mühendislik daireleri de kurulmuştu. P.OJ'de dış işleri, sendikalar ve Alman Basın Bürosu daireleri vardı. Propaganda Bölümü başlıbaşına ayrı bir daireydi.

Partide bulunan eski sokak kavgacıları, bar fedaileri ve kabadayılar Nazi Partisine kadın ve çocuk alınmasını istemediler. Ama Hitler az sonra onlar için de örgütler kurdu. Hitler Gençliği on bes ile on sekiz yaşlan arasındaki delikanlılardan oluşmuştu. Bunlann da kendilerine göre kültür daireleri, okul-lan, basını, propagandası, «savunma sporlam v.b, örgütleri vardı. On ile on beş yaş arasındakiler Deutsches Jungvolk'a alınıyorlardı. Genç kızlar için Bund Deutscher Maedel, kadınlar için N.8. Frauenschaften vardı, öğrenciler, öğretmenler, memurlar, doktorlar, avukatlar yargıçlar için ayn ayn örgütler kurulmuştu. Aynca aydınlan ve sanatçılan çekmek için de Nazi Kul-tîtrbund örgütlenmişti.

Bir. hayli zorluk çekildikten sonra S. A. da yeniden örgütlendi ve birkaç bin kişilik bir ordu haline getirildi. Bunlann görevi Nazi toplantılannı korumak, başkalarının toplantılarım bozmak ve genellikle Hitler'e karşı gelenleri korkutmaktı. Liderlerinden bazılan, Hitler'in iktidara geçmesinden sonra S.A.'mn Daimi Ordu yerine geçeceğini de umuyordu: Buna hazırlanmak üzere General Franz Ritter von Epp'in başkanlığında bir büro kurulmuştu. Buna Wehrpolitische Amt deniyordu. Beş bölmeden oluşan bu teşkilât, iç ve dış savunma politikası, savunma kuvvetleri, halk savunma potansiyeli gibi konularla meşgul olu-yordıi. Bütün bunlara rağmen kahverengi gömlekli S.A.'lar, hiç bir zaman, başıbozuk bir kabadayı alayı olmaktan ileri gidemediler. Liderlerinden çoğu, başta Roehm olmak üzere, tanınmış homoseksüel sapıklardı. Münih S.A.'larınm şefi Teğmen Ed-mund Heines yalnız bir homoseksüel değil, aynı zamanda, sabıkalı bir kaatildi de. Bu ikisi ve daha bir sürü başkaları, kendilerine göre birtakım anormal seksüel kıskançlıklar yüzünden birbirlerini yiyorlar, aralarında kavga ediyorlardı.

Hitler, elinde daha güvenilir bir kuvvet bulundurmak amacıyla S.S.'leri — SchvtzstaffeVi— kurdu. Bunlara Italyan Faşist-lerininkine benziyen kara üniformalar giydirdi. Şahsen kendisine bağh kalacaklarına yemin ettirdi. Başlangıçta S.S.’ler Füh-rer’i korumakla görevli küçük bir kuvvetti. Başlarında önceleri Berchtold adında bir gazeteci vardı. Ama Berchtold Voelkischer Beobackter’m. rahat bürosunda oturup oradan hırsız polis oyunu oynamayı daha çok sevdiği için yerine, kötü bir ünü olan eski polis hafiyelerinden Erhard Heiden getirildi. Fakat Hitler, S. S. lideri olarak aradığı tam adamı ancak 1929’da buldu. Bu adam Münih’in yakınlarında Waldtrudering köyünde tavuk yetiştiren, herkesin bir küçük kasaba öğretmeni sanabileceği kadar (nitekim kitabın yazan kendisini ilk gördüğü zaman öyle sanmıştı) yumuşak davranışlı Heinrich Himmler adında biriydi. Himmler başlarına geçtiği sırada S.S.'ler iki yüz kişilik kadar bir kuvvetti. Himmler işi yoluna koyduğu zaman S.S. Almanya'ya artık hâkimdi... Sonradan, bütün işgal edilmiş Avrupa Ülkelerinde herkesin uykusunu kaçıran bir isim oldu.

Bu karmakanşık parti Örgütü piramidinin en tepesinde A-dolf Hitler bulunuyordu. Uzun bir adı vardı onun: Portei-und Oberstcr - 8.A. - Führer, Vorsitzender der N. S. D. V. Bu

ad şöyle çevrilebilir: «Partinin ve S.A.*mn Yüksek Lideri, Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Örgütünün Başkam.» Doğrudan doğruya kendi bürosuna bağlı bir Reich Müdürlüğü (Reichslei-tung) vardı. Burda partinin yüksek yöneticileri, «Reich Hazine Müdürü», «Reich Ticaret Müdürü» gibi yararlı memurlar bulu* nuyordu. Cumhuriyetin son yıllarında Münih’de partinin genel merkezi olan Kahverengi Ev’i ziyaret eden bir insan burada gerçekten devlet içinde bir devlet bulunduğunu sanırdı. Hitler de zaten bu izlenimi yaratmayı istiyordu. Çünkü bu durum Hit-ler’in yıkmak istediği Alman devletine karşı içerde ve dışarda güveni sarsıyordu.

Ama Hitler*in asıl istediği bir izlenim yaratmaktan daha önemli bir şeydi. İktidara geldiğinin üçüncü yılında, 9 Kasım 1936 tarihinde, Buergerbrau'da partinin yıldönümü dolayısıyla «eski savaşçılara» verdiği bir söylevde, o zamanlar bu kadar sağlam ve geniş bir örgüt kurmakla hangi amacı güttüğünü açıkladı. Darbeden sonra partideki ıslahat günlerini hatırlayarak şunları söyledi: «Eski devleti yıkmanın yeterli olmadığım, yeni devletin

önceden kurulmuş olması ve elde hazır bir halde bulunması gerektiğini anladık,.. 1933'de devletin bir şiddet hareketiyle devrilmesi artık söz konusu değildi. Bu arada yen! devlet kurulmuştu. Bundan sonra yapılacak iş eski devletin son kalıntılarmı yoketmekti ki bu iş sadece birkaç saatimizi aldı.» (2)

! Bir Örgüt ne kadar mükemmel ve verimli olursa olsun eninde sonunda, hata yapan insanlardan oluşur. Hitler o yıllarda partisine Almanya'nın kaderini eline alacak bir biçim verirken, yalnız birbirleriyle değil, kendisiyle de durmadan kavga eden başlıca, yardımcılarıyla başı dertteydi. Yaradılış bakımından titiz bir adam olan Hitler insanın bu yanına garip bir şekilde tahammül gösteriyordu: bir insanın ahlâkî davranışına hiç aldırmıyordu. Almanya'da hu kadar kötü adamı biraraya getiren

İM

başka hiç bir parti yoktu. Yukarıda gördüğümüz gibi, bir sürü pezevenk, kaatil homoseksüel, alkolik ve şantajcı, bir sığma* ğa girer gibi, partiye girmişlerdi. Hitler, işine yaradıkları sürece ahlâkî durumlarına boş veriyordu. Hapisten çıktığı sırada hepsini birbirinin gırtlağına sarılmış halde bulmuştu, öte yandan Rosenberg ile Ludendorff gibi ciddî ve saygıdeğer liderler sabıkalıların, özellikle sapıkların hareketten atılmalarını istiyorlardı. Hiüer bunu içtenlikte reddetti Voelkischer Beobachter'in 26 Şubat, 1925 günlü sayısında çıkan «Yeni Başlangıç» başlıklı yazısında şöyle diyordu: «Bir siyasî liderin elinde bulunan insan malzemesini islâh etme, ya da birbirine kaynaştırma görevi olduğunu sanmıyorum.»

Ancak, 1926'da, Nazi şeflerinin birbirlerini ileri geri suçlamaları öyle bir duruma geldi ki, Hitler bunları yatıştırmak ve arkadaşlarının kirli çamaşırlarım ortaya dökmemek için bir parti mahkemesi kurmak zorunda kaldı. Bu mahkemeye kısaca USCHLA, Untcrsuchung - und - SchMcJıtungs - AusschusSj yâni İnceleme ve Çözme Komitesi denildi Komitenin ilk başkam eski generallerden Heinemann'dı. Ama Heinemann mahkemenin gerçek amacını anlayamadı. Çünkü mahkemenin gerçek amacı, bilinen suçlarla suçlandınlanlar üzerine bir yargı çıkarmak değil, onlan sindirmek, kısacası parti disiplinini ya da Liderin otoritesini bozmayacak duruma sokmaktı. Bundan dolayı görevinden alındı, yerine tanınmış eski bir subay getirildi. Adı Albay Walter Buch olan bu subayın iki

yardımcısı vardı: Birincisi, Hitler'in muhafızı eski kasap Ulrich Graf, ötekisi de genç Nazi avukatı Hans Frank. Polonya'nm işgalinde Polonya Genel Valisi olan Hans Frank'ın nasıl kana susamış bir insan olduğu ileride anlatılacaktır. Kendisi sonra bu yüzden Nüremberg'te darağacmi boylamıştır. Bu nefis hukuk üçlüsü görevini Führer'in tüm isteklerine tam uygun şekilde yerine getirdiler. Bir parti lideri çok kötü bir İşten ötürü mü suçlandırılıyordu? Buch'un sorusu hiç değişmezdi: «Peki, ne olmuş?»' öğrenmek istediği şey, ¿anığın parti disiplinini bozup bozmadığı, ya da Führer'e karşı gelip gelmediği idi.

Parti mahkemesi, binlerce olayda çok verimli sonuçlar aldığı halde, hırslı ve birbirinin boğazına sarılmaya hazır insanlarla dolu olan büyük Nazi ateşini söndüremedi. Hitler, yalnız görünüşü değil, kendi canını da kurtarmak işin sık sık müdahale etmek zorunda kaldı.

Hitler'in Landsberg'de hapiste bulunduğu sırada Gregor Strasser adında genç bir adam Nazi hareketinde birdenbire siv-rilivermişti. Mesleği eczacılık olan bu Bavyera yerlisi Hitler -den üç yaş daha gençti. O da onun gibi Birinci Dereceden Demir Haç nişanı almıştı. Savaşta erlikten teğmenliğe yükselmişti. 1920'de Nazi oldu ve az sonra aşağı Bavyera'da bölge liderliğine yükseldi. İriyan, tıknaz, canlı, enerji dolu bir gençti. Hitler gibi söz söyleme yeteneğinden değil, kişiliğinin üstünlüğünden ötürü iyi bir halk konuşmacısı olmuştu. Bundan başka, doğuştan Örgütçüydü. Gerek ruh ve gerek düşünce bakımından özgürlüğüne çok bağlı olduğu için Hitler'e boğun eğmiyor, ya da AvusturyalInın Nazi hareketinde mutlak diktatör olma niyetini pek ciddiye almıyordu. Gerek bu davranışı ve gerekse Nasyonal Sosyalizm hareketinin «sosyalizm» ine içtenlikle inanmış olması sonradan onun başını yedi.

Hapiste yatan Hitler'e karşı muhalefet yapılırken, Strasser de Ludendorff ile Rosenberg'e katılarak 1924 ilkbaharında mahallî ve millî seçimlerde bir Nazi VoeTMsck hareketi örgütlemeye çalıştı. Bu hareket, Bavyera'da, ikinci büyük parti olacak kadar oy kazandı. Bütün Almanya'da ise, yukarıda gördüğümüz gibi, Nasyonal Sosyalist Alman Hürriyeti Hareketi adı altında iki milyon oy tölpadı ve Reichstag'da otuz iki sandalya aldı. Milletvekillerinden Uiri de Strasser'di. Genç adamın faaliyeti Hitler'in gözünden kaçmıyor, başarılarına sıkılıyordu. Strasser ise kendi bakımından,

Hitler’e tanrı gibi tapacak adamlardan değildi. Onun için 27 Şubat, 1927’de Münih’deki büyük kongreye bile bile katılmadı.

Hitler, hareketin gerçekten millî olabilmesi için kuzeyde, Prusya’da, ve her şeyden önce, düşman kalesi olan Berlin’de yerleşmesi gerektiğini anladı. 1924 seçiminde Strasser kuzeyde parti propagandasına girişti ve orada Albrech von Grafe ile Kont Emst zu Reventlow’un yönettiği şoven milliyetçi gruplarla anlaştı. Böylece kişisel birtakım ilişkiler kurdu, bu bölgede birçok kimseyi arkasından sürükleyerek bölgenin tek Nazi lideri oldu. Hitler 27 Şubat kongresinden iki hafta sonra kızgınlığını yenerek Strasser’den merkeze gelmesini istedi. Kuzeydeki Nazi partisini Örgütlemesini teklif etti. Strasser kabul etti. Bu onun için bir fırsattı. Kıskanç, küstah Liderin burnunu so-kamıyacağı bir işde kendi bildiği gibi çalışacaktı.

Bir iki hafta içinde başkentte Berliner Arbeiterzeitung adında bir gazete yayımlamaya başladı. Gazetenin başyazarı, Strasser’in kardeşi Otto Strasser’di. Bu gazeteden başka on beş günde bir N.S.Briefe adlı bir bülten çıkarmaya başladı. Bu bültende partililere parti politikası anlatılıyordu. Ayrıca bütün Prusya, Saksonya, Hanover ve sanayi bölgesi Rhineland’da siyasî Örgütün temellerini attı. Gerçekten de çok hareketli olan Strasser durmadan bütün kuzeyi dolaştı. Toplantılarda konuştu. Bölge şefleri tâyin etti. Parti örgütleri kurdu. Reichstag üyesi olduğu için Hitler’e nazaran iki bakımdan üstünlüğü vardı: trenlerde bedava seyahat ediyor, seyahatleri ne kendisi, ne de parti için bir yük olmuyordu. Dokunulmazlığı da vardı. Hiç bir makam onu halk önünde konuşmaktan alıkoyamıyordu. Kimse onu herhangi bir kimseye iftira etmekten ya da başka bir şeyden ötürü yargılayamıyordu. Heiden’in alaylı bir şekilde yazdığı gibi, -«Serbestçe seyahat ve serbestçe iftira! Strasser yarışın başlangıcında bu bakımdan Führer’den bir kaç adım ilerdeydi.»

Gregör Strasser, Paul Joseph Goebbels adında bir Rhİne-land’lıyı kendisine sekreter olarak tâyin etmiş ve onu aynı zamanda N.S. Briefe*nin başyazan yapmıştı.

m

Karmakarışık ve sinirli bir kişiliği olan bu zeki, topal, esmer cüce boylu genç, Nazi hareketine yabancı değildi. Hitler’i 1932 yılında Münih’de dinlemiş, harekete inanmış ve parti üyesi olmuştu. Ama partisi onu ancak üç yıl sonra gerçekten tanıdı. Gregor Strasser, Gocbbels’in konuşmasını işittiği zaman bu yetenekli genci kullanmaya karar verdi. Goebbels daha yirmi sekizinde olduğu halde heyecanlı bir konuşmacı, bağnaz bir milliyetçiydi. Saldırgan bir kalemi ve Nazi liderlerinde pek bulunmayan bir eğitimi vardı. Sağlam bir üniversite eğitimi görmüştü. O sırada Heinrich Himmler tavuk yetiştirme işine daha çok zaman ayırmak için Strasser’in sekreterliğinden ayrılmıştı. Strasser onun yerine Goebbels'i tâyin etti. Bu tâyinin, başına ne kadar büyük belâlar açacağı daha sonra görülecektir.

Paul Joseph Goebbels, Rhineland’da otuz bin kadar nüfusu olan Rheydt adında bir mensucat kasabasında, 29 Ekim, 1897’-de, doğdu. Babası, Fritz Goebbels, bir mensucat fabrikasında ustabaşıydı. Annesi, Marika Katharina Odenhausen, bir demircinin kızıydı. Anne ve baba her ikisi de koyu dindar Katolikti-ler,

Joseph Goebbels daha çok Katolik eğitimi gördü. Önce bir Katolik okuluna girdi. Sonra Rheydt’deki Gymnasium'a gitti. Katolik Albert Magnus Derneğinden elde ettiği bir bursla Üniversiteye girdi. Daha doğrusu sekiz üniversiteye devam etti. 1921’de, yirmi dört yaşında, Heidelberg'de felsefe doktoru olmadan önce Bonn, Freiburg, Wuerzbrug, Kolonya, Frankfurt ve Berlin Üniversitelerinde okudu. Bu ünlü yüksek eğitim merkezlerinde — Alman yüksek eğitiminin övündüğü bu üniversitelerde— Goebbels, felsefe, tarih, edebiyat ve san’at üzerinde Çalıştı. Lâtince ve Yunanca öğrenmeye devam etti.

Yazar olmak istiyordu. Doktorasını aldığı yıl kendi hayatına dair bir roman yazdı. Adı MichaeVdİ. Hiç bir kitapçı romanını basmak istemedi. Ondan sonraki yıllar iki piyes yazdı. Bi-

rinin adı Gezginci (İsa üzerine) öteki de Yalnız Konuk’du. İkisi de manzumdu. Hiç bir rejisör bunları sahneye koymak istemedi (*). Gazetecilikte de talihi pek yâver gitmedi, Büyük bir liberal gazete olan Berlİner Tagebîatt verdiği birçok yazılan geri çevirdi, muhabirlik isteğini de reddetti.

Kişisel hayatında başlangıçtanberi bir sürü dertleri vardı. Topal olduğu için savaşa katılmamıştı. Bundan Ötürü kendi kuşağındaki bütün gençlerce, hiç olmazsa başlangıçta, şerefli sayılan ve Nazi Partisinde lider olabilmek için gerekli olan bir görevden uzak kalmıştı. Goebbels, birçok kimselerin sandığı gibi, doğuştan çarpık ayaklı değildi. Yedi yaşında kemik hastalığı geçirmişti. Kalça kemiğinde yapılan bir ameliyat başarılı olmamış, sol bacağı sağ bacağından kısa kalmıştı. Onu epeyce topal yürümek zorunda bırakan bu sakatlık bütün hayatında ona sıkıntı vermiş, gençliğindeki kederin nedenlerinden biri olmuştur. Üniversitede bulunduğu sıralarda, Fransızların Ruhr'u işgal ettiği zaman kısa bir süre propagandacı olarak çalıştığı günlerde, arada sırada kendisini bir savaş sakatı olarak tanıtıyordu.

Aşkta da talihi yoktu. Bütün hayatı boyunca, hele iktidara geçtikten sonra, flörtlerini büyük aşklar sandı. 1925 ile 1926 yıllarında, yirmi sekiz yirmi dokuz yaşlarındayken ve Strasser tarafından Nazi politikasına henüz sürüklendiği sıralarda, güncesine yazdığı yazılar hep sevdikleri üzerinde ahlarla doludur '([4]). Her zaman bir kaç sevgilisi bulunurdu.

Günceden bazı örnekler:

(*) Michael 1929'da. Goebbels Almanya'da bir Nazi lideri olarak tanındığı zaman basıldı. Gezginci de, Goebbels Propaganda Balkanı ve Alman tiyatrosunun patron babası olduğu sırada kısa bir süre oynandı.

Ut Ağustos 1925 : Alma, Bad Harzburg’dan bir kartpostal göndermiş. O gecedenberi kendisinden gelen ilk haber. Ah bu yalancı güzel .Alma!

İsviçre’deki Else’den ilk mektup geldi. Yalnız sevgili Else böyle bir mektup yazabilir... Az sonra bir hafta yalnız başıma kalıp dinlenmek için Ren’e gideceğim. Sonra Else de gelecek... 6unu düşündükçe ne kadar mutlu oluyorum!

15 Ağustos: Bu günlerde sık sık Anke’yi düşünmeliyim. Onunla seyahat etmek ne tatlıydı. Ne orospu şey!

Else’yi çok arzuluyorum. Ah onu bir daha ne zaman kollarımın araşma alacağım?

Else, şekerim, bir daha seni ne zaman göreceğim?

Alma, benim tüy gibi yavrum!

Anke, seni hiç bir zaman unutamam!

27 Ağustos: Rende üç gün... Else'den bir kelime bile yok. Acaba bana kızgın mı? Ah, onu ne kadar özledim! Son defa onunla kaldığım odada oturuyorum. Neler aklıma geliyor! Neler duyuyorum! Neden gelmiyor acaba?

S Eylül: Else burada! Salı günü İsviçre'den geldi. Şişmanlamış, toplamış, sıhhatli, neşeli, yalnız hafifçe yanmış. Çok mutlu ve havasında. Bana karşı çok iyi davranıyor, bana çok neşe veriyor.

H Ekim: Neden Anke beni bıraktı?... Bunlan hiç düşünmemeliyim.

21 ArdUk : Benim de, kadınların da üstünde bir lanet var. Yazık beni sevenlere!

29 Aralık : Dün akşam Hess ile Krefeld'e gittim. Noel şenlikleri, Franconia'da şeker, güzel bir kız. Tam benim tipim. Yağmur ve fırtına altında evine kadar götürdüm. Oruvar!

Else geldi.

6 Şubat 926 : Canım tatlı bir kadın istiyor! Of, bıktım artık insana işkence eden bu acıdan!

Goebbels Anke'yi —Anke Helhom'u—, ilk aşkını hiç unutmadı. Anke.yle, Freiburg'dayken ikinci sömestirde tanışmıştı. Güncesi Anke'nin sapsan güzelliği üstüne yazdığı yazılarla doludur. Ama sonunda onu bırakıp gidince hayal sukutuna uğramıştır. Sonradan, Propaganda Bakam olduğu sırada, o bilinen boş ve alaycı haliyle, arkadaşlarına Anke'nin neden kendisini bıraktığını şöyle anlatmıştı: «Beni bıraktı. Çünkü öteki çocuğun daha çok parası vardı. Onu yemeğe ve sinemaya götürüyordu. Ne kadar aptallık etti!... Oysa bugün bir propaganda bakanının karısı olacaktı! Kim

bilir ne kadar üzülmüştür!» Anke «öteki çocuk» la evlendi ve boşandı. 1934'de Berlin'e geldi. Goebbels ona bir dergide iş buldu. (3)

Genç Goebbels'i çeken şey, Strasser'in ilericiliği, Nasyonal Sosyalizmin "sosyalizm"ine inancıydı. Her ikisi de partiyi proletaryaya dayamak istiyordu. Goebbels'in güncesinde o sıralarda komünizme karşı duyduğu sempatiyi açıklayan birçok yazılar vardır. 23 Ekim, 1925'de şunları yazmış: «Eninde sonunda kapitalizm rejiminde esir olarak kalmaktansa, Bolşevizm rejimi ile varlığımıza son vermemiz daha iyi olacak.» 31 Ocak, 1926'da güncesinde şu yazılar var: «Komünistlerle bizim (Na-zilerin) birbirimizi yememiz aslında korkunç bir şey... Belli-başlı komünistlerle nerede anlaşabiliriz?» Bu sırada bir Komünist lidere açık bir mektup yayımlamış, faşizm ile komünizmin gerçekte aynı şey olduğunu anlatmaya çalışmıştı. «Sizinle ben,» diyordu, «birbirimizle savaşıyoruz, ama biz gerçekte düş-dan değiliz.»

Bu tutum Hitler için bir küfürdü. Strasser kardeşlerle Goebbels'in kuzeyde partinin kuvvetli, radikal ve proleter bir kanadım yaratmak için giriştikleri çabalan ve onlann bu konudaki başarılarını artan bir tedirginlikle izliyordu. Eğer bu adamlar kendi başlarına bırakılcak olurlarsa partiyi ele geçirebilir, Hitler'in şiddetle karşı koyduğu amaçlara yöneltebilirlerdi. Kaçınılmaz çatışma 1925 sonbaharında ve ertesi yılın Şubatında yer aldı.

0 sıralarda Almanya'da günün konusu olan bir sorun üzerinde aldıkları tutumla Gregor Strasser ve Goebbels bu çatışmayı zorladılar. Sosyal Demokratlarla Komünistler büyük malikânelerle eski kıral ve prens ailelerine ait mallara elkonulma-sını ve halka verilmesini istiyorlardı. Weimar Anayasasına göre bu sorunu halk plebisitle kararlaştıracaktı. Strasser İle Goebbels Nazi Partisinin, Komünistler ve Sosyalistlerden önce hareket edip soylular emlâkine elkonulma kampanyası m desteklemesini teklif ettiler.

Hitler buna çok kızdı. Eski kırallık devri yöneticilerinden bazıları partiye para yardımında bulunuyorlardı. Bundan başka, büyük sanayicilerden birkaçı da, Komünistler, Sosyalistler ve sendikalarla savaşacağım vaadettiği için Hitler'in yeniden güçlenmeye başlayan hareketiyle malî bakımdan ilgileniyorlardı. Strasser ile Goebbels'in plânlan gerçekleşecek olursa Hitler'in gelir kaynaklan birdenbire kuruyacaktı.

Ama Hitler harekete geçmeden Önce, Strasser, 22 Kasım 1925’de kuzey bölge liderlerini Hanover’de bir toplantıya çağırdı. Bu toplantının amacı, Nazi Partisinin kuzey kolunu, hem elkoyma hareketini desteklemeye çağırmak, hem de, 1920 yılında kabul edilen “gerici” yirmibeş maddelik programın yerine yeni bir ekonomik program getirmekti. Strasser ile Goebbels büyük saanyiin, büyük malikânelerin devletleştirilmesini Reichstagen yerine Faşist usulüne göre kurulmuş bir Korporas-yonlar Meclisinin konulmasını İstiyorlardı. Hitler toplantıya gelmedi. Yalnız sadık dostu Goottfried Feder’ı kendisini temsil etmek ve âsileri bastırmak üzere gönderdi, Goebbels, Feder'in dışarı atılmasını istedi. «İçimizde hafiye istemiyoruz!» diye bağırdı. İleride Nazi Almanyası İmparatorluğunda önemli roller oynayacak olan birçok liderler vardı bu toplantıda. Bernhard

Rust, Eric Koch, Hana Kerrl ve Robert Ley. Bunların arasında yalnız Kolonya bölgesinin lideri alkolik kimyacı Ley, Hit-ler’i destekledi. Dr. Ley ile Feder toplantının tüzüğe aykın olduğunu, Yüksek Başkan Hitler’siz hiç bir şey yapılamıyacağı-nı söyledikleri zaman Goebbels (orada bulunan Otto Strasser’e göre) şöyle bağırdı: «Küçük burjuva Adolf Hitler’in Nazi Partisinden atılmasını istiyorum!»

Ateşli genç yazar Goebbels, üç yıl önce Hitler’in etkisi altında kaldığından beri yolunu bir hayli değiştirmişti. Ya da Gregor Strasser'e Öyle gelmişti.

Goebbels, 1922 Haziranında Circus Krone’de Hitler’i ilk dinlediği zaman nasıl bir etki gösterdiğini anlatırken şöyle der: «O dakikada yeniden doğdum! Artık gideceğim yolu biliyordum... Bu bir emirdi!» Münih darbesi mahkemesi sırasında Hitler’in davranışı onu büsbütün kendinden geçirdi. Karar verildiği zaman Goebbels, Hitler’e şunları yazdı:

«Bizim hayran gözlerimizin Önünde bir yıldız gibi yükseldiniz. Kafamızı aydınlatan mûcizeler yarattınız; bu şüphe ve umutsuzluk dünyasında bize inanç verdiniz. İman dolu, gelecekten umutlu ve yeni Alman İmparatorluğuna inananlar İçin beslediğiniz sınırsız sevgi ile kitleleri kurtarma azmine sahip, olarak kitlelerin üstüne çıktınız. Parlâmentocu ukalâların, aşağılık, hırstan gerilmiş yüzlerindeki maskeleri, bir adamın pırıl pırıl gözleriyle yırtıp attığını ilk defa gördük...

Münih’deki mahkeme sırasında gözümüzde Filhrer büyüklüğüne eriştiniz. Söylediğiniz kelimeler Bismarck’danberi Almanya’da söylenmiş en büyük sözlerdi. Siz kendi derdinizden Ötesini anladınız... Şaşkın bir halde insanı ve görevi arayan bütün bir kuşağı dile getirdiniz. Söylediğiniz şeyler umutsuzluktan, Tanrısız bir dünyanın içinden doğmuş yeni bir siyasî, inancın temelleriydi.,. Size teşekkür ederiz. Bir gün Almanya da size teşekkür edecektir...»

Ama şimdi, bir buçuk yıl sonra, Goebbels’in Tanrısı gözünden düşmüştü. Partiden atılmaya değer bir “küçük burjuva” olmuştu. Nitekim Hanovar toplantısı, Ley ile Feder’in muhalefetine rağmen, Strasser’in yeni parti programını kabul etti ve plebisit kampanyasına, Marksistlerle birlikte, eski kıral ve prens ailelerinin mallarına elkonulması parolasıyla katılmaya karar verdi.

Hitler zamanını bekledi ve 14 Şubat, 1926’da Öcünü aldı. Güney Almanya'da Bamberg’de bir toplantı düzenledi. Kurnaz Hitler, toplantı günü olarak iş günlerinden birini seçmişti. Böylelikle kuzey liderlerinin toplantıya katılmaları zorlaşmış oluyordu. Nitekim toplantıya yalnız Gregor Strasser ile Goebbels katılabildiler. Toplantıda Hitler’in güneyde özellikle seçtiği kukla liderler hâkimdi. Sonunda âsiler, Führer’in direnmesiyle, teslim olmak ve programlarından vazgeçmek zorunda kaldılar. Nazizmin tarihini yazmış olan Heiden ve Olden gibi tarihçiler ve onların kılavuzluk ettiği Alman olmayan öteki yazarlar, Bamberg toplantısında Goebbels’in açıkça Strasser’i bıraktığını ve Hitler’den yana geçtiğini söylerler. Ancak, Heiden ve Olden’in kitaplarım yazmalarından sonra ortaya çıkan günceler, Goebbels’in Strasser’i öyle, birdenbire bırakmadığını gösteriyor. Bu güncelerden anlaşıldığına göre, Goebbels Hitler’e teslim olma konusunda Strasser’e katılmakla birlikte, Hitler’in yanıldığım düşünmektedir ve hiç olmazsa o sırada, Hitler’den yana olmak niyetinde değildir. Bamberg toplantısının ertesi günü, 15 Şubatta güncesine şunu yazıyor:

«Hitler iki saat konuştu. Sanki biri kafama vurmuş gibi. Bu ne biçim Hitler? Bir gerici mi? Son derece acemi ve kararsız. Rus sorununda tamamiyle yanılıyor. İtalya ile İngiltere bizim tabiî müttefikimizmiş! Korkunç!,.. Rusya’yı ortadan kaldırmalıyız... Soylu ailelerin Özel malları sorununa

dokunul-mamalıymış. Felâket!... Bir kelime bile söylemedim. Sanki kafama biri vurmuş gibi...

Muhakkak ki hayatımın en büyük hayal kırıklıklarından biri. Artık hiç bir zaman Hitler’e tam olarak inanmam. Korkunç olan şu: Dayandığım temeller yıkıldı.»

Goebbels eski dostluğunun devam ettiğini göstermek için Strasser ile birlikte istasyona kadar gitti, onu avutmağa çalıştı. Bir hafta sonra, 23 Şubatta, güncesinde şöyle diyor: «Stras-ser’le uzun bir konuşma yaptık. Sonuç: Münih güruhunun geçici zaferini çok görmemeliyiz. Sosyalizm İçin savaşımıza yeniden başlamalıyız.»

Ama Hitler gözalıcı genç Renli’yi Strasser’den daha iyi tanıyordu. Goebbels'in 29 Mart güncesi: «Bugün Hitler'den bir mektup aldım. 8 Nisanda Miinih’de konuşacağım.» 7 Nisan’da Münih’e vardı. «Hitleıî’in arabası bekliyordu» diye yazıyor. «Ne muazzam bir karşılama! Tarihî Buergerbrau’da konuşacağım.» Ertesi gün, liderinin eskiden konuştuğu kürsüde söylevini verdi. 8 Nisanda olup bitenlerin hepsini şöyle yazıyor:

«Hitler telefon etti... Bamberg olayına rağmen gösterdiği dostluk bizi utandırıyor... Saat 2’de Buergerbrau’ya otomobille gittik. Hitler bizden önce gelmiş. Kalbim sanki fırlayacakmış gibi çarpıyordu. Salona girdim. Muazzam bir karşılama... Sonra iki buçuk saat konuştum... Halk bağırıyor ve alkışlıyordu. Sonunda Hitler beni kucakladı. Çok mutluluk duydum... Hitler her zar*an benim yanımda.»

Birkaç gün sonra Goebbels büsbütün teslim oldu. «İS Ni~ san: Hitler ÜÇ saat konuştu. Nefis bir konuşma. însam kendi fikirlerinden şüphe ettiriyor. İtalya ile İngiltere bizim müttefik lerimiz. Rusya bizi yutmak istiyor... Onu seviyorum... Her şeyi iyi düşünüyor. Ülküsü: âdil bir kollektivizm ve bireycilik. Toprağa gelince, her şey halkın. Üretim, yaratıcı ve bireyci olacak. Tröstler, ulaşım v.b. sosyalleştirilecek... Şimdi artık onunla kolaylıkla anlaşabiliyorum... Daha büyük adamın, siyaset dâhisinin önünde eğiliyorum.»

Goebbels 17 Nisan’da Münih’den ayrıldığı zaman artık

H itler[5] in adamı olmuştu. Ve son dakikasına kadar da en yakın arkadaşı olarak kalacaktı. 20 Nisan’da Hitler’e doğum günü mektubu yazdı: «Aziz ve Sayın Hitler! Sizden çok şeyler öğrendim... Sonunda bana ışığı gösterdiniz...» O gece güncesine şunları yazıyordu. «Hitler otuz yedi yaşında. Adolf Hitler, seni seviyorum. Çünkü sen hem büyük, hem de basitsin. Bunlar dâhinin karakterleridir.»

Goebbels yaz mevsiminin büyük bir kısmım Hitlerle birlikte Beretesgaden’de geçirdi. Güncesi Lidere yazdığı övgülerle dolu. Ağustos ayında Voelkiacher Beobachter’e yazdığı bir yazıda Strasser ile arasının açılmış olduğunu halka açıkladı:

«Şimdi artık sîzin ne olduğunuzu anlıyorum! Lâfla ihtilâlci, ama harekete gelince yok (bunları Strasser île onları izleyenlere söylüyor* du>... Ülkülerden çok söz etmeyin ve bu ülküleri sîzlerin icat ettiğinize ve anlan sîzlerin koruyacağınıza inanarak kendinizi aldatmayın... FUb-rer'i sımsıkı desteklemekle kefaretimizi ödemiş olmuyoruz. Biz... onun önünde... German derebeylerinin önünde bile eğilmeyen eski Normanla-nn bükülmez gururu ile eğiliyoruz. Onun hepimizden büyük olduğunu, sizden ve benden de büyük olduğuiu anlıyoruz. O, tarihe taptaze, yara* lıcı bir heyecanla biçim veren Tanrısal İradenin bir aracıdır.»

1926 Ekiminin sonuna doğru Hitler, Goebbels’i Berlin Gauleiter’i yaptı. Kahverengi Gömlekliler arasında sürüp giden ve hareketin büyümesini aksatan kavgaları önlemesini, Almanya’nın merkezini Nasyonal Sosyalizme kazandırmasını istedi. Berlin o sırada "kızıl” di. Seçmenlerin çoğunluğu Sosyalist ve Komünistti. Henüz yirmi dokuz yaşma girmiş olan ve bir yıl içinde bir hiçten Nazi Partisinin en yüksek kademesine yükselen gözüpek, atılgan Goebbels, kozmopolit büyük şehirde görevine başladı.

ADOLF Hin ER İN DİNLENME VE AŞK HAYATI ÜZERİNE BİRKAÇ SÖZ

Hitler’in siyaset bakımından verimsiz olan yılları, sonra* dan söylendiğine göre, kişisel hayatının en iyi yıllarıydı. 1927’-ye kadar halk Önünde konuşması yasaklanan Hitler, bir yandan Kavgam'ı bitirmeye çakşırken ve Nazi Partisi ile kendisinin geleceğini kafasında hazırlarken, zamanının

çoğunu Bavyera Aiplerinde, Berchtesgaden pazar bölgesindeki Obersalzberg'de geçiriyordu. Burası bir dinlenme ve gevşeme cennetiydi.

Hitler'in savaş sırasında, cephe karargâhlarında eski parti arkadaşlarıyla, kendisine bağlı kadın sekreter ve eski dostlarıyla gece geç vakit dinlenirken anlattığı şeyler hayatta kurduğu bu tek eve, bu dağ evine dair özlemlerle doludur. 1912 yılının 16 - 17 Ocak gecesi böyle bir toplantıda, «Benimle Ober-salzberg arasında birçok bağlar vardır. Birçok şeyler orada doğmuştur.,. Hayatımın en iyi saatlerini orda geçirdim... Bütün büyük plânlarım orada doğdu ve olgunlaştı. O günlerde bol bol boş vaktim olduğu gibi, bir sürü de güzel arkadaşım vardı!» demişti.

Hapishaneden çıktıktan sonra ilk üç yılını Hitler Ober-saîzberg'in çeşitli köy otellerinde geçirdi. 1942'nm kışında da oradaki hâtıralarını tam bir saat boyunca anlatmıştı. Üç yıl sonra Deutsche Haus'a yerleşti. Orada iki yıl kaldı. Kavgam'm yazılışım bitirdi. Söylediğine göre, "kafadarları sık sık Dreimaederlhaus'a giderler, orada her zaman bir sürü güzel kız buluriari'mış. «Bu benim için çok güzel eğlenceydi» diyor. «özellikle içlerinde bir tanesi vardı ki, gerçekten çok güzeldi.»

Rus cephesindeki yeraltı karargâhında o gece Hitler bir noktaya daha değindi ve böylelikle dinleyicilerine Berchtesga-den'de geçirdiği o nefis yıllarda meşgul olduğu iki şeyi açıkladı:

«Bu dönemde (Obersalzberg'de) birçok kadın tanıdım. Çoğu bana bağlandı. Peki o halde neden evlenmedim? Arkamda dul bir kadın bırakmak için mi evlenecektim? En ufak bir tedbirsizliğim beni altı yıl daha hapse attırabilirdi. Bu bakımdan benim için evlenmek bahis konusu olamazdı. Dolayısiyle önüme çıkan bir sürü fırsattan vazgeçmek zorunda kaldım.» (4)

Hitler'in 1925 yıllarında yeniden hapishaneye gönderilmekten ya da yersiz olarak sürülmekten korkması boşuna değildi. Kefaletle serbest bırakılmıştı. Halk önünde konuşma yasağım açıkça bozduğu takdirde Bavyera hükümeti onu hemen demir parmaklıkların arkasına atabilir, ya da Avusturya sınırına btrakıverirdi. Obersalzberg'i sığınak olarak seçmesinin .nedenlerinden biri de buranın Avusturya sınırına yakm olmasıydı. Bir işaret üzerine hemen sınırı geçerek Alman polisinin elinden kurtulabilirdi. Ama Avusturya'ya isteyerek, ya da zorla dönmesi bütün plânlarını alt üst ederdi. Hitler sürülme

ihtimalinden kurtulmak amacıyla 7 Nisan, 1925’de resmen Avusturya vatandaşlığından çıktı. Avusturya hükümeti Hitler’in bu isteğini hemen kabul etti. Ama bu durumda Hitler bir staaten-los, vatansız insan oluyordu. Avusturya yurttaşlığından çıkmış, ancak Alman yurttaşı olmamıştı. Almanya’da siyaset hayatına atıfmış bir insan için bu durum gerçekten kötüydü. Her şeyden önce seçilme hakkından yoksundu. İmparatorluk Almanya'sına savaş sırasında yaptığı hizmetlerden ötürü yurttaşlığa bak kazandığı halde Cumhuriyet hükümetine bunun için müracaat etmiyeeeğini halkın önünde açıkça söyledi. Bir yandan da 1920 yılının son yansında, Bavyera hükümeti nezdinde Alman yurttaşı olabilme yollarım aradı gizlice. Fakat bütün çabaları boşa çıktı.

Kadın ve evlilik konusunda Hitler’in 1942 gecesi anlattıkları oldukça doğruydu. Genel inancın tersine, Hitler kadınlarla, Özellikle güzel kadınlarla bir arada bulunmayı severdi. Savaş sırasında Yüksek Komutanlık Karargâhında zaman zaman bu konuya dönmüş ve 1942 yılında, 25 - 26 Ocak gecesi, yanındaki kafadarlarına, «Dünyada ne güzel kadınlar var!» dedikten sonra kendi kişisel yaşantılarından çeşitli örnekler vererek şöyle övünmüştü: «Gençliğimde Viyana’da birçok güzel kadın tanıdım!» Heiden, Hitler’in ilk aşklarından bir kısmım anlatır: Bunlardan biri Jenny Haug’tu. Kardeşi Hitler’in şoförüydü. Jenny 1923’de Hitler’in sevgilisi diye biliniyordu. Biri uzun boylu ve gösterişli Erna Fanfstaengl idi. Winifred Wagner, Richard Wagner’in gelini de Hitler’in sevdiklerindendi. Ama bilindiği kadarıyla Hitler’in hayatında en büyük aşk, yeğenine karşı olan aşkıydı.

1928 yazında Hitler Berchtesgaden’in üzerindeki Obersalz-berg’de Wachenfeld villâsını Hambuıglu bir sanayicinin dul karısından ayda yüz marka (25 dolara) kiraladı ve dul kalan üvey kızkardeşi Angela Raubal’ı bu ilk evine bakmak üzere Viyana’dan çağırdı (*). Madam Raubal yanma Geli ve Frield adlarındaki iki kızını alarak geldi. Geli, yirmi yaşındaydı. Düz sarı saçları, güzel vücudu, tatlı sesi, erkekleri çeken canlı bir havası vardı. (5)

Hitler az sonra Geli’ye âşık oldu. Her gittiği yere, toplantılara, konferanslara, dağlardaki uzun yürüyüşlere, Mtinih’de-ki kahvelere ve tiyatrolara onu da götürmeye başladı. 1929’da Prinzregentenstrasse’de dokuz odalı lüks bir apartman katı kiraladığı zaman ona güzel bir oda

ayırdı. Parti lideriyle güzel sarışın yeğeni arasındaki ilişki üzerine Münih'de ve bütün Güney Almanya Nazi çevrelerinde dedikodular aldı yürüdü. Bazı ciddî ya da kıskanç liderler Hitler'in genç sevgilisini halkın önüne çıkarmaktan vazgeçmesini, ya da onunla evlenmesini istediler. Hitler bu sözlere çok kızıyordu. Bir ara tartışmaların bîrinde Vuerttemberg Gauleiter'inm işine son verdi.

Hitler belki de yeğeni ile evlenmek istemişti. O sırada Hitler'e yakın parti arkadaşlarının bu kitabın yazarına anlattıklarına göre, evlenme kaçınılmaz bir hale gelmişti. Hitler'in kıza çok vurgun olduğuna şüphe edilmiyordu. Kızın Hitler'i sevip sevmediği ise bilinmiyordu. Un kazanmaya başlıyan bir adamın sevgisinden hoşlandığı belliydi ama, dayısının aşkına

{*) Hitler Başbakan olduktan sonra bu villâyı satın aldı. Yeniden yaptırttı ve genişletti.. Adını da Haus Wachenfeld'den, Berghof'a çevirdi.

karşılık verip vermediği belli değildi. Vermemiş olabilir. Ancak sonunda, dayının aşkına karşılık vermediği kesinlikle anlaşıldı. Neden ve nasıl olduğu tamamiyle bilinmeyen derin bir uçurum açıldı aralarında. Bu konuda ileri sunilen tahminler çok, ama tanıt az. İkisi de birbirini kıskanır görünüyordu. Kız, Hitler'in başka kadınlara ilgi göstermesine içerliyordu. Bu kadınlar arasında Winifred Wagner vardı. Hitler de yeğeninin, sabıkalılardan ve muhafızlarından Emil Maurice ile gizli bir aşkı olduğundan şüpheleniyordu. Kız dayısının her işine karışmasına kızıyordu. Hitler yeğeninin, kendisinden başka hiç bir erkekle sokakta görülmesini istemiyordu. Şan derslerine devam etmek üzere Viyana'ya gitmesini engelliyor, bir opera şarkıcısı olmak isteğini önlüyordu. Yalnız kendisinin olmasını istiyordu.

Bu konuda bazı karanlık tahminler de var: Kız, sevgilisinin mazoist eğilimlerinden korkmuş, politikada korkunç bir zâlim olan bu adam sevdiği kadını da kendisine esir etmek istemiş olabilirdi. Seksolojistlere göre, bu eğilim böyle adamlarda çok görülür. Heiden, Hitler'in 1929'da yeğenine bu konuda en derin duygularını açıklayan bir mektubuna değinir. Bu mektup evsahibinin oğlunun eline geçmiş ve olay birkaç kişiden fazlasının hayatına mal olmuştur. (6)

Dayı ile yeğen arasındaki aşkı ne karartmış olursa olsun, aralarındaki kavgalar gittikçe sertleşti ve Geli, 1931 yazının sonunda, şan derslerine yeniden başlamak üzere Viyana'ya döneceğini söyledi. Hitler gitmesini yasakladı. Aralarında şiddetli bir sahne geçti. Bu sahneyi komşular da gördü. Hitler 17 Eylül, 1931 günü Hamburg'a gitmek üzere Münih'deki apartmandan çıkmıştı. Arabasına binerken genç kız pencereden dayısına bağırıyordu: «Demek Viyana'ya gitmeme izin vermiyorsun?» Dayısının bağırarak verdiği cevap işitiliyor: «Evet:»

Ertesi sabah Geli odasında ölü bulunuyor. Savcı uzun bir incelemeden sonra bunun bir intihar olayı olduğunu tesbit ediyor. Adlî doktorun raporuna göre kurşun sol omuzun altından göğsüne girmiş ve kalbe isabet etmişti. Kurşunim maktul tarafından sıkılmış olduğuna da hiç şüphe yoktu.

Buna rağmen, sonraları Münih'de, Geli Raubal'ın öldürülmüş olduğu üzerine birtakım dedikodular çıktı. Kızı bir kızgınlık ânında ya Hitler öldürmüş, ya da parti için bir derd olan bu durumu ortadan kaldırmak isteyen Himmler yokettir-miş olabilirdi. Ancak bu gibi söylentileri doğrulayacak hiç bir inanılır tanıt yok ortada.

Hitler de bu olaydan büyük bir üzüntüye kapıldı. Sonradan anlattığına göre, kendisini öldürmesin diye Gregor Stras-ser iki gün iki gece yanında beklemek zorunda kalmış, Geli Viyana'da gömüldükten bir hafta sonra Hitler Avusturya hükümetinden mezara gitmek için özel izin istedi. Bütün bir akşamı kızın mezarının başında ağlamakla geçirdi. Aylarca hiç bir şey onu avutmadı.

Geli'nin ölümünden üç hafta sonra Hitler Hindenburg'la ilk konuşmasını yaptı. Almanya Başbakanlığı için yaptığı büyük çıkışların birincisiydi bu. Hitler'in bu önemli andaki dalgınlığını —bazı arkadaşları konuşma sırasında Hitler'in tam formunda olmadığını ve görüşmenin Nazi lideri bakımından kötü geçtiğini söylerler— kendisini tanıyanlar, sevgili yeğeninin kaybından ötürü geçirdiği krize yormaktadırlar..

Bana kalırsa, bir feragat davranışı olarak bir daha ağzına et koymamaya karar vermesi bu kişisel darbenin bir sonucudur. Daha doğrusu, en yakın arkadaşlarından bir kısmı bu kamdalar. Çünkü sonradan Hitler, Geli Raubal'm, sevdiği tek kadm olduğunu her zaman söylemiş ve ondan

ölünceye kadar büyük bir saygı ile —çoğu zaman da ağhyarak— sözetmiştir. Hizmetçilerin söylediklerine göre, Obersalzberg'deki villâ Hitler'in Başbakanlık günlerinde yeniden yapılıp genişletildikten sonra bile Geli Raubal'ın odası olduğu gibi muhafaza edilmiştir. Berimdeki Başbakanlık odasında da genç kadının portresi her zaman asılı durur ([5]) ve her yıl Gelİ Raubal'ın doğum ve öiiim günlerinde çerçevenin etrafı çiçeklerle süslenirdi.

Hiç bir zaman başka bir insanı sevemiyeceği sanılan yaban ve kötü ruhlu adamın, yâni Hitler'in, genç Geli Raubal'a karşı bu tutkusu garip hayatının sırlarından biri olarak kalacaktır. Bütün sırlar gibi bu da akıl yoluyla açıklanamaz, yalnızca anlatılabilir. Bu olaydan sonra Adolf Hitler'in, on dört yıl sonra kendi hayatına son vereceği âna kadar, evlenmeyi ciddiyetle hiç bir zaman düşünmemiş olduğu hemen hemen kesindir.

Hitler'in yeğenine yazdığı mektup, papaz Bernhard Stem-pfle'nin çabalan sonunda ev sahibinin oğlundan alındı. Bernhard Stempfle, Hiyeronimit mezhebine bağlı bir Katolikti ve Yahudi-düşmanı bir gazeteciydi. Kavgamın çeki düzen verilerek yayımlanacak hale getirilmesinde Nazi liderine yardım etmişti.

Haiden'in yazdığına göre, mektubun satın alınması için gereken parayı parti kasadarı Franz Xavier Schwarz sağlamıştı. Bundan ötürü papaz Stempfle, Hitler'in Geli Raubal ile aşkı konusundaki sırlan bilen birkaç kişiden biri oldu. Anlaşılan, bildiklerini büsbütün kendisine saklamamış olacak ki, Kavgam'm yazan Almanya diktatörü olduğu ve eski dostlarının bir kısmıyla hesaplaştığı gün bu hatasını hayatı ile ödedi.

Bu yıllarda Hitler'in Obersalzberg'de bir villâsı, Münih'-de bir apartman katı varken ve altında da 20,000 marka (5,000 dolara) aldığı gösterişli bir otomobil bulunurken masraflarını karşılayan gelir kaynaklannın neler olduğu hiç bir zaman açıklanmamıştır. Ama savaştan sonra ortaya çıkan gelir vergisi dosyaları bu konuyu azçok aydınlatıyor (7). Hitler, Başbakan oluncaya ve kendisinin vergiden muaf olduğunu ilân edinceye kadar, vergi makamlarıyla devamlı çatışma halindey-

di. Münih Maliye Dairesinde 1925 ile 1933 yıllan arasında epeyce kabank bir dosyası vardı:

Maliye Dairesi 1 Mayıs 1925’de, 1924’e ya da 1925'in ilk dört ayına ait vergiyi vermediğini kendisine ihbar ediyor, Hitler cevap veriyor: «1924’de (o yıl hapisteydi) ya da 1925’in ilk dört ayında bir gelirim yok. Masraflarımı bankadan aldığım borçla karşıladım.» Ya 5,000 dolarlık otomobilin parası diye soruyor vergi memuru. Hitler onun parasını da bankadan borç aldığını söylüyor. Hitler bütün vergi beyannamelerinde mesleğini "yazar” olarak gösteriyor ve gelirinin büyük kısmını vergiden muaf tutmaya çalışıyor. Demek ki yazarların her yerde yaptıkları işlemleri biliyordu. 1925’in üçüncü dört ayı için verdiği ilk gelir vergisi beyannamesinde genel gelirini 11,231 mark olarak gösteriyor. Meslek masrafları olarak 6,540 mark düşülüyor ve alınan borçlar için ödenen 2,245 mark faiz de düşüldükten sonra vergiye tâbi gelir olarak 2,446 mark gösteriliyor.

Hitler, meslek masrafları , olarak neden gelirinden bu kadar çok miktar düştüğünü anlatan üç daktilo sahifelik savunmasında, bu masraflardan çoğunun siyasî faaliyetine ait gibi görünmekle beraber, gerçekte bu faaliyetinin bir siyasî yazar olarak kendisine malzeme sağladığım ve kitabının satışım arttırdığım söyler.

«Benim siyasî faaliyetim olmasa adım tanınmaz, siyasî bir eser için gereken malzemeden de yoksun kalırım... Bundan ötürii, bir siyasî yazar olarak benim durumumda, yazarlık mesleğimin zorunlu şartı olduğu kadar mesleğimin mali başarısının da teminatı olan siyasî faaliyetime ait masraflar vergi matrahı sayılamaz...

Maliye Dairesi, bu dönemde, kitabımın gelirinden ancak çok az bir kısmını kendime harcadığımı anlayabilir: Biç bir yerde kendime alt bir malım, ya da başka Ur mevcudatım yok (*). Kendi şahsî masraflarımı o kadar azaltmışımdır ki, ağzıma içki ve sigara dahi koymam. Yemeklerimi ikinci sınıf lokantalarda yerim. Küçücük apartmanımın kirasından başka siyasi bir . yazar olarak vergiden muaf tutulmayacak biç bir masrafım yoktur...

{*) Bu beyândaki siyahlar Hitler'indir.

Otomobil de benim içindir; ama o, amacın aracıdır. Günlük işlerimi ancak onun sayesinde görebiliyorum.» (S)

Maliye indirimlerin yarısını kabul etti. Hitler İtiraz Komisyonuna başvurdu. Komisyon ilk tahakkuku bozmadı. Sonra vergi makamları masraf indirimlerinin sadece yansım kabul etti. Hitler itiraz etti, ama ödedi.

Nazi liderinin vergi beyannamelerinde gösterdiği gayrı safî gelirler Kavgamdan aldığı telif ücretlerine az çok tekabül etmektedir: Bu gelirler 1925'de 19, 843 mark, 1926'da 15, 903, 1927'de 11,494, 1928'de 11,818, ve 1929'da 15,448 marktır. Yayınevinin defterleri vergi dairesinin incelemesine tâbi olduğu için Hitler aldığı telif ücretlerini daha az gösteremezdi. Pekiyi ya öteki gelir kaynakları? Bunlar hiç bir zaman gösterilmiyordu. O sıralarda, parası az olan Nazi basınına yazdığı yazılar için yüksek ücret istediği ve bu ücreti aldığı da herkesçe biliniyordu. Parti çevrelerinde Hitler'in pahalıya mal-olduğundaîn yakınılıyordu. Vergi beynnamelerinde bu gelirler gösterilmiyordu. 1930 yılına yaklaşıldığı sıralarda Hitler'in Marsksistlerle ve sendikalarla savaşını beğenenler birkaç büyük Bavvera ve Ren sanayicisinden Nazi Partisine bol para akmaya başlamıştı. Alman çelik tröstü Vereinigte Stahlwerke (Birleşik Çelik Kurumlan) başkanı Fritz Thyssen ile Ruhr kömür kıralı Emil Kirdorf partiye büyük yardımlarda bulundular. Para çoğunlukla doğrudan doğruya Hitler'in şahsına veriliyordu. Bu paranın ne kadarım kendisine ayırdığı belki de hiç bilinmeyecektir. Ama Başbakan olmadan önceki yıllarda yaşadığı hayata bakacak olursak, kendisini destekleyenlerden aldığı paranın hepsini parti kasasına yatırmadığı anlaşılır.

1925 ile 1928 yılları arasında gelir vergisini ödemekte zorluk çektiği kesindir. Her zaman vergiyi ödemekte gecikiyor ve her zaman erteleme istiyordu. 1926 Eylülünde Maliye Dairesine şunu yazmıştı: «Şu anda vergi ödeyecek durumda değilim; günlük masraflarımı karşılamak için borç almak zoriın-dayım.» Sonradan bu yılları hakkında şunları söyleyecektir: «Yıllarca Tirol elması yiyerek yaşadım. Masraflarımızı inanılmayacak kadar kıstık. Arttırdığımız her markı partiye veriyorduk,» 1925 ile 1928 yıllan arasında vergi tahakkuk memuruna borçlannın gittikçe arttığını bildirdi, 1926'da 15,903 mark tutan gelirine karşılık 31,209 mark masraf olduğunu ve açığı "bankadan" yeni borç alarak kapattığını bildiriyordu.

Sonra, 1929'da, geliri 1925'dekinden çok az olduğu halde, vergi beyannamesinde borçların faizleri ile ana borçtan ödemeler bir mucizeyle

kayboluverdi. Ve bir daha görünmedi. Yukandaki bilgilerin kaynağı olan Profesör Hale, «Birdenbire bir mûcize oldu ve bütün borçlarını ödedi,» diyor, (9)

Hitler'in para bakımından güçlük çekmediği rahatça söylenebilir. Çünkü konforlu bir hayat sürüyor, ve bu hayatın masraflarını Ödemek için gündelikle ya da maaşla çalışma zorunda bulunmuyordu. 1930'un başlangıcında kitabından aldığı telif ücreti birden üç misline, 12,000 dolara çıkınca, büyük kapitalistlerden de paralar akmaya başlayınca, artık malî bakımdan kendisi için düşünülecek bir şey kalmadı. Yaman enerjisini ve bütün yeteneklerini alınyazısının gereğini yerine getirmek için harcıyabilecekti. Son iktidar savaşının, büyük bir ulusun diktatörü olmanın zamanı artık gelmişti.

EKONOMİK BUHRANIN YARATTIĞI FIRSATLAR

1920 yılımn sonuna doğru büyük bir yangın gibi dünyaya yayılan ekonomik buhran Hitler için büyük bir fırsat oldu, o da bundan iyice yararlandı. Büyük ihtilâlcilerin çoğu gibi o da yalnız kötü zamanlarda, halk yığınlarının önce işsiz, aç ve umutsuz olduğu, sonra da savaş havasına girdiği sıralarda kendini gösterebilirdi. Fakat Hitler’in tarihteki ihtiâlcilerden bir tek farkı vardı: ihtilâlini, siyasî iktidarı ele aldıktan sonra yapacaktı. Devleti ele almak için ihtilâl yapılmıyacaktı. Amaca, seçmenlerin oyu ya da ulus yöneticilerinin rızasıyla, yâni kısaca, Anayasa yolundan varılacaktı. Hitler seçmenlerin oyunu kazanmak için zamanın yarattığı fırsatlardan yararlanacaktı. Alman halkı 1930’larda yeniden umutsuzluğa düşmüştü. îk-tidardakilerin desteğini kazanmak için Almanya'yı yalmz kendisinin felâketten kurtaracağına onları inandırması gerekiyordu. Kurnaz ve cesur Nazi lideri 1930’dan 1933’e kadar süren karışık yıllar içinde bu iki amaca varmak üzere yeniden büyük bir enerji ile ortaya atıldı. Gerek olaylar ve gerekse demokratik Cumhuriyete yeminleriyle bağlı olan bir avuç yöneticinin güçsüzlükleri, şaşkınlıkları, Hitler’in ekmeğine yağ sürdü. Ama bunu daha 1930’da görmek kolay değildi.

Gustav Stresemann 3 Ekim, 1929'da öldü. Altı yıl Dış İşleri Bakanı olarak beğenilmiş, Almanya’yı yeniden büyük devletler sırasına sokabilmek ve Alman halkını siyasî ve İktisadî bir istikrara kavuşturmak için gece gündüz çalışıp yorulmuştu; ama büyük başarılar da sağlamıştı. Almanya’yı

Milletler Cemiyetine sokmuş, tâmirat masraflarını Almanya'nın kolaylıkla ödeyebileceği bir düzeye getirmek üzere Dawes ve Young plânlarını tartışıp 1925’de ünlü Locarno Paktım hazırlayanlardan biri olmuştu. Bu pakt, Batı Avrupa’da savaştan yorgun çıkmış, çatışmalar içinde bunalmış bir kuşağa ilk defa huzur getirmişti.

24 Ekimde, Stresemann’ın ölümünden üç hafta sonra Wall Street borsasmda buhran patladı. Bunun etkisi az sonra Almanya'da duyuldu. Sonuç çok kötü oldu. Alman kalkınmasının temel taşı dışarıdan, özellikle Amerika'dan, alman borçlarla uluslararası ticaretti, istikrazların arkası kesilince ve eski borçların ödenme zamanı gelince, Almanya bu gergin duruma dayanamadı. Buhrandan sonra dünya ticaretinde başlayan çöküntü yıllarında Almanya muhtaç olduğu ham maddelerin ve yiyeceklerin parasını ödeyecek kadar ihracat yapamıyordu. ihracat olmayınca da Alman sanayii, fabrikaları İşle-temiyordu. Üretim 1929 ile 1932 yıllan arasında hemen hemen yanya düştü. Milyonlarca işçi işten atıldı. Binlerce küçük

ticarî teşebbüs kapandı. 1931 Mayısında Avusturya’nın en büyük bankası olan Kreditanstalt iflâs etti. Bunun arkasından Almanya’nın belli başlı bankalarından Drmstaedter und Nati-onalbank 13 Temmuzda para ödeyemez duruma düştü. Bunun üzerine Berlin’deki hükümet, bütün bankaları geçici olarak kapatmak zorunda kaldı. Başkan Hoover’in, Alman tâmirat borçları da dahil olmak üzere, bütün savaş borçlarına moratoryum ilân edilmesi için yaptığı teşebbüs 2 Temmuzda yürürlüğe girdiği halde buhran yine durmadı. Bütün Batı dünyası, liderlerinin bile anlamadığı, insan gücünün dışmda saydığı kuvvetlerin eline geçmişti. Bu kadar bolluk zamanında nasıl olur da bu kadar sefalet, bu kadar insan ıstırabı olabilirdi?

Hitler felâketi önceden görmüştü, ama bunun nasıl sonuçlanacağını o da Öteki politikacılardan daha iyi bilmiyordu. Belki çoğundan da az biliyordu. Çünkü hem cahildi, hem de ekonomi ile ilgisi yoktu. Ama buhranın birdenbire önüne getirdiği fırsatlar karşısında ilgisiz olmadığı gibi, bu fırsatları da bilmiyor değildi. On yıl önce markın düşmesi sırasında çektiklerini unutmayan ve hâlâ o günlerin korkusu altında yaşayan Alman halkının içinde bulunduğu sefalete Hitler acımıyordu. Tersine, bu dönemin en karanlık günlerinde, fabrikaların kapatıldığı, kayıtlı işsiz sayısının altı milyonu geçtiği ve ekmek kuyruklarının her şehirde yüzlerce metreye

çıktığı bir sırada, Nazi basınında şöyle yazıyordu: «Hayatımda hiç bir zaman bu günlerde olduğum kadar sevinçli ve rahat olmadım. Çünkü sert gerçek, halkı aldatan Marsksistlerin görülmemiş dalaverelerine, yalanlarına ve ihanetlerine karşı milyonlarca Almanın gözünü açmaktadır.» (10). Alman yurttaşlarının çektiği sefalet acımakla vakit kaybedilecek bir durum yaratmıyordu; bu durumun daha çok soğukkanlılıkla, ve hemen, kendi ihtiraslarını destekliyecek siyasî bir savaş haline getirilmesi gerekti. 1930 yazınm sonunda bu işe koyuldu.

1

164'üncü sayfaya bakınız.

2

Kavgam'dan bu konuda alınan parçalar için sahife 147‘ye bakınız

3

Lord D’Abernon güncesinin editörü Profesör M. A. Geroth-wohl, daha 1929'da, elçinin Birahane Darbesine ait raporunun altına yardığı dipnotda, Hitler'in hapse mahkûm edildiğini söyledikten sonra şunları yazar: «Altı ay sonra serbest bırakıldı. Geri kalan mahkumiyeti kefaletle geçirdi. Sonra unutulup gitti.» Lord D’Abernon İ920’den Jİ92fi'ya kadar İngiltere'nin Berlin elçisiydi ve Weimar Cumhuriyetini kuvvetlendir- . mek İçin elinden geleni yapmıştı.

4

Savaştan sonra Müttefik haber a İma ajanları tarafından bulunup çıkarılan bu eski günceler. Goebbelsin bu dönemi bakımından çok. zengin bilgi kaynaklandır.

5

Portre, kızın ölümünden sonra Hitler'in beğendiği ressam Adolf Ziegler tarafından yapılmıştı.

m

Almanya’nın son Sosyal Demokrat Başbakanı ve Weimar Cumhuriyetini destekleyen demokrat partiler koalisyonunun son başbakanı Hermann Mueller işsizlik sigortası üzerinde partiler arasında çıkan bir uzlaşmazlık yüzünden 1930 Martında istifa etti. Onun yerine Katolik Merkez Partisinin Parlâmento lideri Heinrich Bruening geçti. Heinrich Bruening savaş sırasında bir makineli tüfek bölüğünün komutanı olarak Demir Haç nişanını kazanmış ve Reichstag’&a. açıkladığı ciddî, tutucu görüşleriyle Ordunun ve özellikle o sıralarda Alman halkının hiç tanımadığı Kurt von Schleicher adında bir generalin dikkatini çekmişti.

Ordu çevrelerinde yetenekli ve kurnaz bir entrikacı olarak tanınmış olan bu kendini beğenmiş, çalışkan, hırslı "ma-sabaşı subayı” Bruening’i Cumhurbaşkanı Hindenburg’a tavsiye etmişti. Yeni Bşbakan, pek farkmda olmadığı halde, Ordunun adayıydı. Bir parça sert olmakla beraber yardımsever, alçak gönüllü, namuslu, sağlam ve temiz bir karaktere sahip olan Bruening parlâmenter hükümeti istikrara kavuşturacağını, ülkeyi gün geçtikçe artan sefaletten ve siyasî anarşiden kurtaracağını umuyordu. Bu iyi niyetli ve demokrat kafalı vatanseverin, bu amaçları gerçekleştirmeye çalışırken, Alman demokrasisinin mezarım bilmeyerek kazmış olması ve böylece istemiyerek, Adolf Hitler’e iktidar yolunu açması büyük bir faciadır.

Bruening, Reichstag çoğunluğunu, programına almak istediği birtakım malî tedbirlerden yana çeviremedi. Bunun üzerine Hindenburg’dan Anayasanın 48’inci maddesini uygulamasını ve bu maddenin verdiği olağanüstü yetkiye dayanarak Cumhurbaşkanı kararnamesi ile malî tasarıyı kabul etmesini istedi. Parlâmento bu harekete kararnamenin geri alınması isteğiyle cevap verdi. Ekonomik buhranın kuvvetli bir hükümeti zorunlu kıldığı bir sırada parlâmenter hükümet dağılıyordu. Çıkmazdan bir kurtuluş yolu arayan Bruening 1930 Temmuzunda Cumhurbaşkanından Reichstag’ı dağıtmasını- istedi. Yeni seçim Eylülde yapılacaktı. Bruening’in yeni bir seçimle parlâmentoda çoğunluğu sağlamayı nasıl umduğu hiç bir zaman cevaplanamıyacak bir sorudur. Ama Hitler aradığı fırsatın umduğundan daha çabuk geldiğini hemen anladı.

Halk, içinde bulunduğu zor durumdan bir an Önce kurtulmak istiyordu. Milyonlarca işsiz iş istiyordu. Esnafın yardıma ihtiyacı vardı. Son seçimdenberi milletvekili seçme yaşma girmiş dört milyon kadar genç, kendilerine hiç olmazsa geçim imkânı sağlayacak bir gelecek istiyordu. Bu sırada gürültülü bir seçim kampanyasına girişen Hitler, sefil durumda olan bu milyonlarca gaynmemnun insana bir umut gibi göründü. Hitler Almanya'yı yeniden güçlendirecek, tâmirat borçlarını vermeyecek, Versailles Andlaşmasını yırtacak, kötülükleri ortadan kaldıracak, para kıratlarım dize getirecek (özellikle Yahudileri), her Almana iş ve ekmek sağlıyacaktı. Bu çağn, yalnız durumlarım düzeltmek değil, aynı zamanda yeni bir inanca da bağlanmak isteyen ve kendilerine yeni tanrılar ariyan umutsuz, aç insanlar üzerinde etkisiz kalmadı.

3.4 Eylül, 1930 akşamı seçim sonuçlan alındığı zaman Hitler birden şaşırdı. Çok şey bekliyordu, ama bu kadanm ummamıştı. iki yıl önce partisi 810,000 oy almış ve 12 milletve' kili çıkarmıştı. Bu sefer oy sayısının dört misline çıkacağım ve Parlâmentoda belki 50 sandalya alabileceğini sanıyordu. Oysa bu seçimde N.S.D.A.P. 6,409,600 oy almış ve parti Reichstag[1] a 107 milletvekili gönderme hakkını kazanmıştı. Parlâmentoda dokuzuncu sırada gelen en küçük partiyken, şimdi en büyük parti olmuştu.

Karşı uçta da Komünistler vardı. 1928'de 3,265,000 oy alan Komünistlerin bu seçimde topladığı oy sayısı 4,592,000'e çıkmıştı. Retckstag*da 54 milletvekilleri varken şimdi 77 milletvekili bulunduracaklardı. Katolik Merkez Partisi dışında bütün ılımlı orta sınıf partileri, seçime katılanlann sayısı dört milyon daha artmış olduğu halde, bir milyondan fazla oy kaybetmişlerdi. Sosyal Demokratlar da bir o kadar kaybetmişlerdi.

Hugenberg'in sağcı Milliyetçilerinin aldığı oy dört milyondan iki milyona düşmüştü. Nazilerin, öteki orta sınıf partilerinin milyonlarca taraftarını elde ettiği belliydi. Bundan böyle Bru-ening'in ya da başka birinin, Parlâmentoda istikrarlı bir çoğunluk sağlamasının daha güç olacağı ortadaydı. Böyle bir çoğunluk sağlanmadıkça Cumhuriyet nasıl yaşayabilecekti?

Cumhuriyeti yalnızca Alman tarihinin geçici bir talihsizliği sayan iki büyük kuvveti, yâni Ordu île büyük sanayici ve kapitalistler çevresini, 1930 seçimlerinden hemen sonra gittikçe ilgilendiren sorun buydu. Seçimdeki

başarısından sonra yeniden canlanan Hitler, şimdi bütün dikkatini bu iki kuvvetli gurubu kazanmaya verdi. Başlarda gördüğümüz gibi, çok eskiden Viyana’da, Belediye Başkanı Kari Lueger’in taktiklerinden, “mevcut güçlü kurumlan” kendi yanma çekmenin Önemini Öğrenmişti.

Bir yıl önce, 15 Mart 1929'da, Münih’de verdiği bir söylevde, Orduyu Nasyonal Sosyalizme karşı düşmanlığını ve Cumhuriyeti destekleme davranışım yeniden gözden geçirmeye çağırmış ve şöyle demişti:

«Gelecek günler, yıkıcı partilerin değil, halkın gücünü taşıyan, günün birinde halkın çıkarlarını savunurken Orduya yardım amacıyla kendilerini bu Orduya bağlamaya hazır olan ve bunu isteyen partilerin elindedir. Böyle olduğu halde Ordumuz subayanmn, Sosyal Demokrasi ile daha ne kadar beraber yürüyebilecekleri sorunu ile hâlâ hoşhoşuna uğraştıklarını görüyoruz. Ama, sayın baylar, bir ordu varlığının temelini oluşturan her şevi ortadan kaldırmak isteyen bir ideoloji ile ortak bir yanınız olabileceğine gerçekten inanıyor musunuz?»

~ Subayların desteğini sağlamak için yapılmış kurnazca bir teklifti bu. Subayların çoğu, Hitler'in de burada yüzüncü kere tekrar ettiği gibi, Ordunun Cumhuriyet tarafından arkadan vurulduğuna ve ihanete uğradığına inanıyorlardı. Oysa Ordu o sırada, asker sınıfım ve bu sınıfın tuttuğu herşeyi hor gören

Cumhuriyeti destekliyordu. Ve sonra Hitler, sanki günlin birinde kendisinin yapacağı işleri önceden söylüyormuş gibi, Markssistlerin Nazileri yendikleri takdirde subaylara neler yapacaklarım anlatıyordu. «Eğer Marksistler iktidara geçerse,» diyordu,

«Alman Ordusunun üzerine şu yazıyı yazabilirsiniz: Alman Ordusu

nun sonu. Çünkü o zaman, sayın baylar, kesin olarak politikacı olmanız gerekecektir... O zaman sîzler rejimin cellâtları ve siyasî komiserleri olacaksınız. Ve eğer uslu durmazsanız karınız ve çocuğunuz zindanlara atılacak. Yine de uslu durmazsanız, Ordudan ihraç edilecek ve belki de bir duvarın Önüne getirileceksiniz...» (11)

Aslında bu söylev VoeiJcischer Beobachter[1] in çıkardığı özel bir Ordu sayısında, Ordu çevrelerine yayılması amacıyla yayımlandı ve Naziler tarafından o sıralarda yalnız askerî konulan incelemek üzere çıkarılmaya başlanılan Deutscher Wehrgeist dergisinin sütunlamda uzun uzun tartışıldı.

1927'de Ordu Nazilerin 100.000 kişilik Reichswehr kuvvetine alınmalan, hattâ askerî levazım ve malzeme depolarında sivil olarak dahi çalıştmlmalannı yasakladı. Ama 1930 yılımı: başlangıcında Nazi propagandasının Orduda, özellikle genç subaylar arasında yayıldığı görülüyordu. Bu genç subayları yalnız Hitler'in koyu milliyetçiliği değil, aynı zamanda, eski şanını ve büyüklüğünü kazanacak olan Ordunun kendileri için yaratacağı yükselme imkânları da çekiyordu. Bugünkü küçük kuvvette ise böyle bir imkân yoktu.

Nazilerin Orduya sızmaları zamanla o kadar ciddî bir konu haline geldi ki, o sıralarda Savunma Bakanı olan General Groener, 22 Ocak 1930'da, General von Seeckt'in yedi yıl Önce meşhur Birahane Darbesi arifesinde yayımladığı uyanma benzeyen bir günlük emir çıkarmak zorunda kaldı. «Naziler iktidar hırsı içindedir,» diyordu. «Bundan ötürü Wehrmächte. hoş görünmeğe çalışıyorlar. Orduyu, kendi partilerinin siyasî amaçlarında kullanmak için, yalnız Nasyonal Sosyalistlerin gerçek millî iradeyi temsil ettiklerine bizi inandırmaya çalışıyorlar.» General, askerlerden politikadan kaçınmalarını, parti çatışmalarından uzakta kalarak ‘‘devlete hizmet etmelerini” istiyordu.

Birtakım genç Reichswehr subaylarının politikadan, ya da hiç olmazsa Nazi politikasından uzak kalmadıkları az sonra ortaya çıkınca, Almanya'da büyük bir öfke uyandı. Yüksek subay çevreleri birbirlerine girdiler. Naziler sevindi. Ulm grnizonunda Ludin, Scheringer ve Wendt adında üç teğmen. Orduda Nazi doktrini yaymak ve silâhlı bir Nazi isyanı halinde isyancılara ateş etmemeyi subay arkadaşlarına telkin etmekle suçlandırılarak tutuklandılar. Bu ikinci hareket vatan ihaneti suçuydu. Ama Orduda ihanet olabileceğini ortalığa yaymak istemeyen General Groener, sulandırılanların bir askerî mahkeme önünde yalnızca disiplini bozma suçundan yargılanmalarını sağhyarak olayı kapatmak istedi. Oysa şiddetli bir yazı yazarak hapishaneden gizlice çıkartan ve Voelkischer Beobachtende yayımlatan Teğmen Scheringer'in meydan okuyuşu buna imkân bırakmadı.

1930 Eylül seçimlerindeki Nazi başarılarından üç hafta sonra, üç ast, vatana ihanet suçuyla Leipzig’teki Yüksek Mahkeme önüne çıkarıldılar. Sanıklan savunanlar arasında Nazilerin yeni ün kazanmaya başlıyan iki avukatı vardı: Hans Frank ile Dr. Carl Sack. (*)

Ancak, mahkemede dikkati çeken ne avukatlar, ne de sanıklar oldu. Adolf Hitler dikkati üzerine topladı. Frank, Hit-ler’i tanık göstermişti. Hitler’in mahkeme önüne çıkması her şeye rağmen göze alınması gereken bir riskti. Faaliyetleriyle Orduda Nazi duygularının arttığım ortaya çıkarmış olan bu üç teğmeni yalnız bırakmak doğru olmazdı. Kaldı ki Hitler bu

t*) Her ikisi de darağacında öldüler. Sack 20 Temmuz 1944’de, Hit-ler'e karsı hazırlanan bir komploya katıldığı kin; Frank da Polonya’da Hitler adına yaptığı mezâlimden ötürü.

gelişmeyi gerçekten önlemek niyetinde de değildi. Ama Nazi-lerin Orduya sızma çabalarının ortaya çıkması cansıkıcı bir olaydı. Savcılığın Nazi Partisini, hükümeti zorla devirmek isteyen ihtilâlci bir örgüt olmakla suçlaması Hitler’in o günkü taktiklerine uygun düşmüyordu. Bu suçlamaya karşıkoymak için savunma tanığı olarak mahkemeye çıkmayı Frank ile birlikte kararlaştırdılar. Ama aslında FUhrer'in daha önemli bir amacı vardı. Bu amaç, seçimlerde şaşırtıcı bir zafer kazanmış olan bir hareketin lideri olarak, Orduyu ve özellikle baştaki subayları, Nasyonal Sosyalizmin, Nazi subayları dâvasında olduğu gibi, Reichstoehr için bir tehlike olmak şöyle dursun, tersine, ReichswehT>\n ve Almanya’nın kurtuluşu için gerekli olduğuna inandırmaktı.

Tanıklık kürsüsünin sağladığı bu ulus çapındaki imkândan Hitler, söz söyleme yeteneğini ve politika stratejisindeki zekâsını kullanarak çok iyi yararlandı. Bu mükemmel gösterinin altında birçok aldatmaca bulunduğunu Almanya’da generaller arasında büe, pek az kimse farketti. Hitler, gayet yumuşak bir dille, ne S. A.’lann, ne de partinin Orduya! karşı savaşmadığını mahkemeye ve (Ordudaki subaylara) temin etti. «Ben Ordunun yerine başka bir şey koymak için yapılacak herhangi bir teşebbüsün deldik olduğunu her zaman söylerim. Hiç birimizin Ordunun yerini almakta bir çıkan yok... İktidara geldiğimiz zaman bugünkü Reichsıoehr yerine Alman halkının büyük Ordusunu yeniden kurmağa çalışacağız.»

Nazi Partisinin, iktidan yalnızca Anayasanın gösterdiği yoldan ele geçireceğini, ve eğer genç subaylar silâhlı bir isyanı düşünmüşlerse bunda yanılmış olduklarını mahkemeye ve generallere tekrar söyledi.

«Hareketimizin kuvvet kullanmaya ihtiyacı yoktur. Alman ulusunun fikirlerimizi anlayacağı gün gelecektir. O zaman arkamda otuz beş milyon Alman bulunacaktır... Anayasanın sağladığı haklara sahip olun-,-.ı, doğruluğuna inandığımız yolda devleti yeniden kuracağız.»

MAHKEME BAŞKANI: «Onu da Anayasa yoluyla mı yapacaksınız?»

HİTLER: «Evet.»

Ama, Orduya ve Almanya'daki Öteki tutucu elemanlara böyleee seslenirken, öte yandan kendi partisindeki ihtilâlci heyecanı da düşünmesi gerekiyordu. Üç sanığı kurtarmak için bu ateşi söndürmek istemezdi. Mahkeme başkanı, 1923'deki başarısız darbesinden bir ay önce söylediği "yerlerde başlar yuvarlanacak" sözünü kendisine hatırlattığı zaman Hitler'in eline bu fırsat da geçti. Nazı lideri bugün bu sözleri reddedebilir miydi?

«Nasyonal Sosyalist hareketin bu savaşta zafere ulaştığı gün,» diye cevap verdi Hitler, «bir de Nasyonal Sosyalist Adalet Mahkemesi kurulacak. O zaman 1918 llıti.lâlinin intikamı alınacak ve başlar yuvarlanacak!» (12)

Bu bakımdan, iktidara geçtiği gün neler yapacağını Hit-ler'in söylemediğini kimse iddia edemez. Ama o sırada mah-.kemede bulunan dinle}'iciler Hitler'in bu sözlerini beğendiler, uzun uzun ve bağıra bağıra alkışladılar. Yargıç bu gösteriye katılmadı ama ne o, ne de savcı, Hitler'in sözlerine itiraz etmedi. Bu sözler bütün Alman gazetelerinde ve birçok yabancı gazetelerde heyecanlı başlıklarla yayımlandı. Asıl dâva, Hitler'in bu heyecanlı sözleri arasında kaybolup gitti. Nasyonal Sosiyalizm hareketindeki davranışları, Nasyonal Sosyalizmin en büyük lideri tarafından bile hoş karşılanmayan üç genç subay, vatana ihanet amacıyla komplo kurmaktan suçlu bulundular. Kendilerine on sekiz ay kalede göz hapsi altında tutulmak gibi hafif bir ceza verildi. Cumhuriyet Almanyasında bu suçtan ağır cezalar Cumhuriyeti destekleyenlere veriliyordu. ([1])

1930 Eylülü, Almanları Nazi İmparatorluğuna götüren yolun dönüm noktası oldu. Nazi Partisinin genel .seçimlerde kazandığı şaşırtıcı başarı yalnız milyonlarca basit Almanı değil, aynı zamanda ticaret hayatındaki ve Ordudaki liderlerin birçoğunu da, bunun durdurulamıyacak bir hareket olduğuna inandırdı. Partinin yaptığı demagojiyi ve bayağılıkları beğen-miyebilirlerdi, ama Parti Cumhuriyetin ilk on yılında susturulmuş olan eski Alman halkını komünizmden, sosyalizmden, sendikacılıktan ve demokrasinin saçmalıklarından kurtaracağını vaad ediyordu. Üstelik de bütün Almanya’yı sarmıştı. Bu bir başarıydı.

Gerek bundan ve gerekse Hitler’in Leipzig mahkemesinde Orduya açıkça verdiği teminattan ötürü, birtakım generaller Nasyonal Sosyalizmin, Alman halkını birleştirmek, eski Almanya’yı diriltmek, Orduya yeniden eski şan ve şerefini kazandırmak ve ulusu utandırıcı Versailles Andlaşmasınm zincirini atacak duruma getirmek için aradıkları kuvvetin ta kendisi olup olmadığını düşünüyorlardı. Yüksek Mahkeme baş-kanının “Alman Millî İhtilâli” sözü ile ne demek istediği konusunda sorduğu suale Hitler’in verdiği cevaptan memnun kalmışlardı.

Hitler, «Bu yalnızca,» demişti, «bugün esir durumda olan Almanya’nın kurtulması demektir... Bu barış andlaşmaları Almanya'nın elini ayağmı bağlamıştır. Nasyonal Sosyalistler bu andlaşmalara birer kanun gözüyle bakmamakta, Almanya’ya zorla kabul ettirilmiş birşey saymaktadırlar. Tamamiyle masum olan gelecek kuşaklatın bu yükü taşımalarım kabul etmiyoruz. Bunlara karşı elimizde bulunan bütün araçlarla karşı koyduğumuz zaman kendimizi ihtilâl yolunda buluruz.»

Subaylar da böyle düşünüyorlardı. Subayların ileri gelen-fiyeye tâbi tutulanlar arasındaydı. Ama bir yolunu bulup kaçtı. Hitler'İtı sonunu gördü. Teğmen Ludin, Nazi dâvasına bağlı kaldı. 1932'de Reichstag’a seçildi. S. A. ve S.S.'de yüksek bîr mevkie geçti, Slovakya kukla hükümetinde Alman temsilcisi oldu. Kurtuluş sırasında orada yakalandı, Çekoslovakiar tarafından idam edildi.

terinden bazıları, Savunma Bakam General Groener’in üç astın yüksek mahkeme önünde yargılanmasına müsaade etmesini acı acı eleştiriyorlardı. O sıralarda Başkomutanlıktan atılmış olan ve genellikle Alman Ordusunun savaş - sonu döneminin dâhisi, Scharnhorst ile Gneisenau’mm halefi

sayılan General Hans von Seeckt, Groener'e bu davranışının subaylar arasındaki dayanışma ruhunu zayıflattığından yakındı. Az sonra Genel Kurmay Başkanı olarak bu kitapta önemli roller oynayacak olan Albay Ludwig Beck de, 1930' da, Ulm'da, 5'inci Topçu Alayının komutanıydı. Yargılanan üç teğmen de bu alaydandı. Albay, teğmenlerin tutuklanmasını üstleri nezdln-de şiddetle protesto etmekle kalmadı, aynı zamanda Leipzig'de onlardan yana tanıklık etti.

Artık mahkeme bitmişti. Hitler söyliyeceğini söylemişti. Generaller önceden Ordu için tehlike saydıkları bu hareket' karşısında kendilerini daha iyi hissetmeye başladılar. İkinci Dünya Savaşı sırasında Silâhlı Kuvvetler Yüksek Komutanlığı Harekât Dairesi Başkam olan General Alfred Jodl, Nürem-berg'deki askeri mahkemede, Nazi liderinin Leipzig'de söylediği sözlerin subaylar için taşıdığı önemi anlatmıştır: «O za^ mana kadar, yüksek rütbeli subayların çoğu Hitler'in Orduyu yoketmek istediğine inanıyorlardı. Şimdi artık kendilerine teminat verilmiş oluyordu.» General von Seeckt de, 1930'da Reichstag^ seçildikten sonra, bir süre açıkça Hitler'den yana oldu. 1932 Cumhurbaşkanı seçimlerinde kızkardeşine, eski başkan Hindenburg'un yerine Hitler'e oy vermesini söyledi.

Alman subaylarının siyasî körlükleri artmaya ve ortaya çıkmaya başlamıştı. Beride bu yüzden başlarına gelmedik kalmayacaktı.

Sanayi ve para kırallarmın siyaset alanındaki budalalıkları da generallerinkinden aşağı kalmıyordu. Hitler'in kendilerine borçlu kalacağını ve iktidara geçtiği zaman ne isterlerse yapacağım sanıyorlardı. Birçok kimselerin başlangıçta bir türedi saydığı bu AvusturyalInın Almanya'da iktidarı ele alması fikrini, 1930 Eylül seçimlerinde Nazilerin şaşırtıcı bağanlarından sonra, iş adamlarından çoğu ciddiye almaya başladılar.

Nüremberg'de ifade veren Walter Funk, 1931 yılında artık «sanayici dostlanm ve ben, Nazi Partisinin çok uzak olmayan bir gelecekte iktidara geleceğine inanmıştık,» demiştir.

Pis suratlı, şaşı gözlü ve göbekli, ufak tefek bir adam olan ve yüzü bu kitabın yazanna her zaman bir kurbağayı hatırlatan Funk, o yıl Almanya'nın başlıca ticaret gazetesi Berliner Boersenzeitung'vm başyazarlığı gibi tatlı

bir işten ayrılmış, Nazi Partisine girmiş ve parti ile bellibaşlı iş adamları arasında irtibatı sağlıyan bir adam olmuştu. Bir çok sanayici dostlarının, özellikle Ren boyundaki büyük maden işletmeleri patronlarının, “partiye Özel teşebbüs yolunu izletmek” amacıyla kendisini Nt»/i haieketine katılmaya zj.'lar:c‘>klanm Funk Nürenıbct u'de açıklamıştır.

-O sıralarda partiyi yönetenlerin iktisadı alanda birbirine taban tabana aykın, karışık görüşleri vardı. Ben. bana verilen görevi. Führer'î ve partiyi şalisen etkileyerek, onlara Özel teşebbüsün, iş adamlarındaki cesaretin, özgür teşebbüsün yaratıcı gücünün v.b.'nin partinin ana ekonomik siyaseti olmasını kabul ettirmeye uğraşarak yerine getirmeye çalıştım, Führer gerek benimle ve gerekse ona tanıştırdığım bellibaşlı sanayicilerle yaptığı konuşmalarda, kendisinin devlet ekonomisi ve «plânlı ekonomi» denen şeyin düşmanı olduğunu, özgür teşebbüs ile rekabeti en yüksek üretim düzeyine varabilmek için zorunlu saydığını sık sık ve tekrar tekrar belirtmiştir.» (13)

Hitler, geleceğin Reichsbank Başkam ve İktisat Baka-nmm anlattığına göre, Almanya’da para sahibi olanlarla görüşmeye başlıyor ve onlara aşağı yukarı istedikleri şeyleri söylüyordu. Partinin, seçim kampanyalarım beslemek, geniş ve yoğun propaganda masraflarını ödemek, yüzlerce devamlı memurunun maaş bordrolarını karşılamak ve 1930’un sonunda yüz bin kişiden fazla, yâni Reichsıoehr’âen daha büyük olan özel S.A. ve S.S. ordularım yaşatabilmek için, şok büyük miktarda paraya ihtiyacı vardı. İş adamlan, bankacılar partinin tek para kaynağı değildi. Parti, yardımlardan, aidattan, parti gazetelerinin, kitaplarının ve dergilerinin satışından da büyük gelirler sağlıyordu Ama yine de en büyük kaynak iş adamlarıyla bankacılardı. Bunlar Nazilere ne kadar çok para verirlerse, o zamana kadar destekledikleri Öteki tutucu partilere verdikleri paraları o kadar kesiyorlardı.

Önceleri Hitler’in parti, sonraları da Reich basın sözcüsü oian Otto Dietrich şöyle diyor: «1931 yazında Führer birdenbire çalışmalarını etkili sanayi kıralları üzerinde toplamaya karar verdi.» (14)

Bu kırallar kimlerdi?

Bunların kimlikleri, liderin iç çevresinden başka herkesten saklanan bir sırdı. Parti iki taraflı bir oyun oynamak zorundaydı. Bir yandan, Strasser, Gioebbels ve deli Feder, Nasyonal Sosyalistlerin gerçek “sosyalist” ve para kıraliannın. düşmanı olduklarım bar bar bağırarak halkı aldatırken, öte yandan, partinin yaşaması için para sahiplerinden bol bol para sızdırılması gerekiyordu. Dietrich’in söylediğine göre, Hit-Ier 1931 yılının son yansında “Almanya’yı baştan başa gezdi, (iş çevrelerinin) bellibaşlı kişileriyle konuştu.” Bu konuşmaların birkısmı çok gizli geçiyor, “dağ başlarında, tenha yerlerde” yapılıyordu. Dietrich, «Gizlilik esastı,» der, «Basının herhangi bir falsosuna fırsat verilmemeliydi. Bu tedbirler sayesinde, sonunda başan kazanıldı.»

Nazi politikasının zikzaklan işte bu denli komikti. Bir keresinde, 1930 sonbahannda, Strasser, Feder ve Frick, Rei-chstag’a Nazi Partisi adına bir kanun tasarısı sundular. Tasanda, faiz haddinin azamî yüzde 4 olması, “banka ve borsa kı-rallanmn” ve bütün “doğu Yahudilerinin” ellerinde bulunan hisse senetlerinin karşılık ödenmeden müsadere edilmesi, bÜyük bankaların millileştirilmesi isteniyordu. Hitler’in ödü koptu. Bu.Bolşevikliğin ta kendisi olacağı gibi, aynı zamanda, partinin malî bakımdan intihan demekti. Tasanyı geri almasını partiye şiddetle emretti. Bunun üzerine Komünistler tek kelimesini değiştirmeden tasarıyı yeniden RetcJıstag’a. getirdiler. Hitler, partisine tasarıya karşı oy kullandırdı.

Funk’un savaştan sonra Nüremberg hapishanesinde yapılan sorgusu sırasında verdiği ifadelerden, Hitler’in yardım gördüğü “etkili sanayi kırallarının” hiç olmazsa kimler olduğunu öğrenmiş bulunuyoruz. Batı Alman maden sahiplerince topTanan ve “Ruhr hâzinesi” adıyla bilinen siyasî bir gizli fonu yöneten sendika - düşmanı madenciler kıralı Emil Kirdorf, 1926 parti kongresinde Hitler tarafından kandırılmıştı. Yap-tığı~hataları anlayacak kadar yaşayan ve bunu / Paid_ Hitler (Hitler’e Para Verdim) adındaki kitabında açıklayan çelik tröstü başkanı Fritz Thyssen, Hitler’e daha da Önce yardımda bulunanlar arasındaydı. Nazi liderine 1923’de Münih’de rastlamış, güzel sözlerinin etkisinde kalmış ve o zaman daha pek tanınmayan Nazi Partisine, Ludendorff kanalıyla, ilk bağış olarak 100,000 altın mark (25,000 dolar) vermişti. Birleşik Çelik Kurmalarında nüfuzlu bir adam olan Albert Voegler de Thyssen’e katılmıştı. Hitler’in 1930 ile 1933 yıllan arasında İktidara geçmek için yaptığı son çalışmalar

sırasında sanayicilerden gelen paralann bellibaşlı kaynağı kömür ve çelik kır allarıydı.

Funk, aynı zamanda, Hitler’in iktidara gelmesi halinde açıkta kalmak istemeyen öteki sanayi ve kurum müdürlerinin de adlannı vermiştir. Liste tam değildir ama, oldukça uzundur. Funk, Nüremberg mahkemesine getirildiği sırada hafızası pek yerinde değildi. Listede şu adlar var: Dev kimya karteli I.G. Farben müdürlerinden Georg von Schnitzler; potas-*mm sanayimden August Rosterg ve August Diehn (Funk bu sanayiin Fübrer’e karşı olumlu tutumunu anlatmıştır); Hamburg-Amerika denizyollarından Cuno; merkezî Almanya linyit sanayii; Conti lâstik fabrikaları; Kolon ya’mn büyük sanayicilerinden Otto Wolf; Hitler’in iktidara geçmesinde önemli bir rol oynamış olan Kolonya Bankasından Baron Kurt von Seh-roeder; başlıca bankalar ve bunlar arasında: Deutsche Bank, Commerz und Privat Bank, Dresdener Bank, Deutsche Kredit Gesellschaft ve Almanya’nın en büyük sigorta şirketi, Allianz.

Hitler’in ekonomi danışmanlarından Wilhelm Keppler partiye bir sürü Güney Alman sanayicisi getirmiş, aynı zamanda S.S. Şefi Himmler’e bağlı Özel bir iş adamları demeği kurmuştu. Adı “Ekonomi Dostlan Kulübü" ydü (Freundeskreis der Wirtschaft). Bu topluluğun adı sonradan “8.S. Reİchsfüh-rer Dostları Kulübü oldu. S.S. Reichsführer ise Himmler’di. Kulüp bu gangsterin adamlarına Âri asılları “inceletmek" İçin milyonlarca mark topladı.

Münih’in zengin yayınevi sahiplerinden Hugo Bruckman ite piyano yapımcısı Cari Bechstein, siyasete atıldığı günden-beri Hitler’e malî ve sosyal bakımdan yardım etmişler, her ikisinin de karılan, ünü artan genç Nazi liderine büyük yakınlık göstermiştir. Hitler birçok iş adamı ve Ordu ileri gelenleriyle ilk Önce Bechstein’in Berlin’deki konağında tanışmış, sonunda kendisini Başbakanlığa getiren son kesin toplantılardan birkaçı da bu konakta yapılmıştır,

1930 ’da Alman seçimlerinden sonra bütün Alman iş adamlarının hemen Hitler’in arkasına takıldığı söylenemez. Funk, Siemens ve A.T.G. gibi büyük elektrik korporasyonlarının, Krupp von Bohlen und Halbaeh gibi askerî malzeme fabrikatörlerinin uzakta kaldıklarını söyler. Thyssen kendi itiraflarında, Krupp’un Hitler'e “şiddetle muhalif” olduğunu ve Hîn-denburg

Hitler’i Başbakan yapmadan bir gün önce Feld - Ma-reşal’a böyle bir delilikte bulunmamasını ihtar ettiğini söyler. Ama Krupp az sonra işi anladı ve, sonradan yaptığına pişman olan Thyssen’in ifadesine göre, hemen “aşın bir Nazi” oldu. (15)

Hitler’in iktidara geçmek için açtığı son kampanya sırasında Alman iş dünyasının oldukça geniş hâzinesinden bir hayli para yardımı gördüğü belli. 1933 Ocağından önceki son üç yılda bankerlerin ve iş adamlarının Nazi Partisine yaptıkları bağışlar hiç bir zaman tesbit edilemedi. Funk’un dediğine göre bu para “birkaç milyon markı” geçmez. Thyssen bağışlar tutarının yılda iki milyonu bulduğunu tahmin ediyor. Kendisinin şahsen bir milyon mark verdiğini söylüyor. Ama partinin o sıralarda elinde çok parası oluşuna bakılacak olursa, Goebbels bunun hiç bir zaman ihtiyacı karşılamadığından yakınmış olsa bile, iş adamlarından gelen bağışlana bu tahminlerin kat kat üstünde olduğu kesindir. Siyasete bir çocuk kadar aklı ermeyen bu iş adamlarının bu davranışlarıyla nelere yolaçmış olduklarını ileride, bu kitapta göreceğiz. İş adamlarının en heyecanlılarından biri, aynı zamanda ileride de en çok hayal sukutuna uğrayacak olanlardan biri Dr. Schacht’dı. 1930’da Yo-üng Plânına karşı geldiği için Reichsbank Genel Müdürlüğünden çekilmiş, o yıl Goering’e, 1931’de Hitler’e rastlamış, bundan” sonra hayatının iki yılında üstün yeteneklerini Führer’i banker ve sanayici dostlarına yaklaştırmaya harcayıp onu Başbakan sandalyasma biraz daha yaklaştırmıştır. Nazi Aî-manyasımn yaratılmasıyla ilk başarılarında ölçülemiyecek kadar büyük hizmeti dokunan bu ekonomi sihirbazı, 1932'de Hitler’e şunları yazıyordu: «Olayların bugünkü akışı sizi ister istemez Başbakanlığa getirecektir. Buna şüphem yok... Hareketiniz içeride o kadar güçlü bir gerçeğe ve zorunluluğa dayanmaktadır ki, zafer artık sizden uzun zaman uzakta kalamaz... Çalışmalarım beni yakın hır gelecekte nereye götürürse götürsün, bu arada beni bir kalede mahpus görseniz bile, sadık bir adamınız olarak bana güvenebilirsiniz.» Bu sözlerin bulunduğu iki mektuptan birinin altında ve imzanın üstünde şu yazı var: “Şiddetli bir ‘HeiP ile.” (16)

Hitler’in hiç bir zaman gizlemediği “kuvvetli gerçek" ler-den biri de partinin Almanya’da iktidarı ele geçirir geçirmez, Dr. Schacht ile dostlan da dahil olmak üzere, her Almanın kişisel özgürlüğünü elinden almaktı. Hitler zamanında yeniden Reichsbank Başkanı olan bu ekonomi dâhisi ile sanayi

ve sermaye alanındaki dostlarının bunu anlaması oldukça uzun sürdü. Bu tarih dönemi de bütün tarihler gibi bir sürü cilvelerle dolu olduğu için, Dr. Schacht'ın yalnız Hitler'in Başbakan olacağını değil, kendisini hapse atacağını da önceden kestiren bir Deygamber olduğunu isbat etti. Yalnız Dr. Schacht bir şeyi bilmemişti: Bir kaleye değil de daha kötü bir yere, bir toplama kampına, Hitler'in “sadık adamı" olarak değil de tam tersi olarak kapatılacağını hesaplayamamıştı.

1931 yılının başında, Hitler artık kendi çevresinde bağnaz ve koyu partizanlardan kurulu küçük bir gurup toplamış bulunuyordu. Bunlar son iktidar saldırısında ona yardım edecek, biri hariç, Üçüncü Alman İmparatorluğu yıllarında bu iktidarı sürdürmesi için yardım etmek üzere onun yanından ayrılmayacak zâlim insanlardı. Yalnız içlerinde belki en yetenekli ve en yaban olanı Nazi hükümetinin ikinci yılında ölecekti. O sırada en gözde olanlar beş kişi idiler: Gregor Strasser, Roehm, Goering, Goebbels ve Frick.

Goering 1927 sonunda ilân edilen siyasî bir aftan yararlanarak Almanya'ya dönmüştü. Komünistler bu af kanunuyla sağ partilerin Reichstag'a. dönmelerine yardım etmiş bulunuyorlardı. Goering 1923 darbesindenberi sürgün zamanının çoğunu İsveç'te geçirmiş, Langbro Akıl Hastahanesinde uyuşturucu ilâç düşkünlüğünü tedavi ettirmiş, iyileştikten sonra bir İsveç uçak şirketinde çalışarak geçimini sağlamaya başlamıştı. Dünya Savaşının bu gösterişli ve yakışıklı şampiyonu o sırada şişmanlamış, ama enerjisinden ve canlılığından hiç bir şey kaybetmemişti. Berlin'de Badischestrasse'de bir bekâr katında oturuyor (çok sevdiği sar'alı karısı vereme yakalanmış, İsveç'te hasta yatıyordu), uçak şirketlerine ve Alman havayolları şirketi Lufthansa'ys danışmanlık yaparak geçiniyor, sosyal ilişkilerini geliştiriyordu. Bu ilişkiler bir hayli genişti; eski Alman Veliahtmdan, Italyan Kiralının kızı Prenses 'Mafalda ile evlenen Prens Philip von Hesse'den tutun da FriCz Thyssen'e ve daha bir sürü kapitalist kırallara ve Ordunun birçok yüksek subaylarına kadar gidiyordu.

Bunlar Hitler'de olmayan, fakat onun için gerekli ilişkilerdi. Goering az sonra Nazi liderini dostlarına tanıtmaya başladı, Birkısım Nazi kıtalarının pis işlerini yüksek smıf çevrelerinde örtmeğe çalıştı. Hitler Reichstages, partiyi temsil edecek on İki kişi arasına Goering'i de seçti. Goering,

1932’de Naziler ikinci büyük parti oldukları sırada Reichstag Başkanı oldu. Büyük partiyi son zaferine götüren entrikaların çevrildiği" toplantılar Reichstag Başkanınm resmî konağında yapıldı. Hitler’in Başbakan olduktan sonra iktidarda kalmasını sağlayan Reichstag yangını plânı da burada hazırlandı.

Ernst Roehm’ün 1923’de Hitler’le arası açılmış, Roehm az sonra da Bolivya ordusuna yarbay olarak katılmak üzere Almanya’dan ayrılmıştı. 1930’un sonuna doğru, Hitler kendisini çağırıp çığırından çıkmakta olan S..A.’Iann liderliğini yeniden üzerine almasını istedi. S.A. liderleri Nazi ihtilâlinin yaklaşmakta olduğuna inanıyorlar, siyâsî hasımlarmı caddelerde dövüp öldürüyorlardı. Ne genel seçimler, ne de mahallî ya da belediye seçimleri, korkunç sokak kavgaları olmadan yapılamıyordu.

Bu arada Nasyonal Sosyalizme en büyük kurbanlarından birini verdiren önemli kavgalardan birine değinelim: Horst

Wessel, S.S.’mn Berlin’deki ikinci derece liderlerinden biriydi. Bir Protestan papazının oğluydu. Ailesini ve okumayı bırakmış. yoksul mahallelerin birinde bir orospu ile yaşıyordu. Nazi dâvasına adamıştı kendini. Nazi düşmanlarından birçoğu bu gencin pezevenklikle hayatını kazandığını söylerdi. Ama bu fazla mübalâğalı bir suçlamadır. Gerçi Horst Wessel’in peze-venkler ve orospularla arkadaşlık ettiği kesindi. 1930 Şubatında bazı Komünistler tarafından öldürüldü. Eğer ardından bestesiyle güftesi kendisi tarafından yazılmış bir türkü bırakmamış olsaydı, o da sokak savaşlarında her iki yandan ölen yüzlerce insan gibi unutulup gidecekti. Horst Wessel’in. bu türküsü az sonra Nazi Partisinin, sonra da Nazi İmparatorluğunun Deutschland über AXles>den sonra gelen ikinci resmî marşı oldu. Horst Wessel, Dr. Goebbels’in usta propagandası sayesinde hareketin en büyük masal kahramanlarından biri haline geldi. Hayatını dâva için vermiş tam bir ülkücü olarak göklere çıkartıldı.

Roehm S.A.’ların başına geçtiği sırada Gregor Strasser Nazi Partisinin gerçekten iki numaralı adamıydı. Gregor Strasser kuvvetli bir konuşmacı ve örgütçüydü. Partinin en Önemli şubesi olan Siyasi Örgüt Bürosunun başında bulunuyordu. Buradan taşra ve mahallî liderlerinin çalışmalarını da denetliyor, onları etkisi altında tutuyordu. Bavyeralı kibar yaradılışı onu Hitler’den sonra partinin en sevilen adamı haline getirmişti. Ayrıca

Führenden fsdrkh olarak, güvenilen, hattâ siyasî muhaliflerinden çoğu tarafından da sevilen bir adamdı. O sıralarda parti içinde ve dışında Strasser'in durmadan değişen huysuz Hitler'den daha iyi bir lider olacağına inanan çok kimse vardı. Bu görüş özellikle Reichswehr'de ve Cumhurbaşkanlığı Sarayında oldukça kuvvetliydi.

Gregor Strasser'in kardeşi Otto bir kenara atılmıştı. Çünkü Otto, partinin Nasyonal Sosyalist Alman tşçi Partisi adında bulunan "sosyalist" kelimesini de, "işçi" kelimesini de çok ciddiye almıştı. Sosyalist sendikalardaki grevlerin bir çoğunu desteklemiş, partinin sanayii devletleştirmesini istemişti. Bu Hitler'e göre elbetteki sapıklıktı, Otto Strasser'i "demokrasi ve liberalizm" in büyük günahlarını işlemekle suçladı. 21 - 22 Myısta, Führer âsi adamı ile hesaplaştı ve bütün bütüne teslim olmasını istedi. Otto bunu yapmayınca partiden kovuldu. Devrimci Nasyonal Sosyalistler Birliği adında gerçek millî "sosyalist" karakterde bir hareket yaratmaya çalıştı. Bu harekete "Kara Cephe" adı verildi. Ama Eylül seçimlerinde Hitler'in Nazi oylarından pek de fazlasını alamadı.

Hitler'in çevresindeki Büyük Beşler'in dördüncüsü olan Goebbels, 1926'daki çatışmadanberi Gregor Strasser'in düşmanı ve rakibiydi. Bu çatışmadan iki yıl sonra Strasser'in yerini alarak partinin propaganda şefi olmuş, Strsser de siyasî örgütün başına geçmişti. Aynı zamanda Berlin Gaıdeiter'i olarak kalmış ve partinin yeniden örgütlenmesinde olduğu kadar, propaganda alanındaki yetenekleri de Führer üzerinde olumlu bir etki bırakmıştı. Hızlı, ama iğneleyici konuşması ve uyanık kafası yüzünden kendisini Hitler'in çevresindekilere sevdirememiş-ti. Ona güvenmiyorlardı. Ama Nazi lideri, başlıca adamları arasında anlaşmazlıklar bulunmasından memnundu. Çünkü bu durum aralarında birleşip kendisine karşı komplo kurmalarını önlüyordu. Hiç bir zaman tam olarak Strasser'e güvenmemişti. Ama Goebbels'in bağlılığına yüzde yüzde inanıyordu. Bundan başka topal küçük bağnazın kafasında işine yarayacak binlerce fikir kaynaşıp duruyordu. Son olarak, Goebbels cesur bir gazeteci —o sırada Berlin'de Der Angriff adında bir gazete çıkarıyor, bu gazete de bol bol atıp tutuyordu — ve ayak takımım kışkırtan bir konuşmacı olarak parti için büyük bir değer taşıyordu.

Gurubun beşinci ve en son üyesi olan Wilhelm Frick, guruptaki insanların en siliği idi. Tipik bir Alman memuruydu. 1923'den önce Münih'de genç bir polis memuru iken Hitler'e polis dairelerinde casus olarak hizmet etmiş, Führer de kendisine minnettar kalmıştı. Çoğunlukla kendisine ufak işler verilirdi. Hitler'in teşvikiyle Thurİngia'da belediye yönetimine katılan İlk Nazi olmuş ve sonra kendisine Nazi Partisinin Reichstag liderliği verilmişti. Son derece bağlı ve çalışkandı. Çekingen yaradılışı ve kibar davranışlarıyla Cumhuriyet hükümetinde bulunan mütereddit elemanlar üzerinde büyük başarılar sağlıyordu.

1930'ların başlangıcında partide daha aşağı kademede bulunan birtakım adamlar Üçüncü Alman împartorluğu zamanında dikkati çekti ve bu dönemde korkunç kişisel kuvvet kazandılar. Tavuk yetiştirici Heinrich Himmler burundan takma gözlüğüyle yumuşak huylu, sıradan bir okul hocası sanılırdı. Münih Teknik Okulundan ziraat mühendisi olarak çıkmıştı. Himmler, yavaş yavaş, Hitler'in muhafızları olan siyah ceketli S.S.'leri yetiştirmeye başladı. Ama hem S.A. hem de S.S'lerin komutam olan Roehm'ün gölgesinde çalışıyor, Bavyera'nm dışında kalan parti çevrelerinde bile az tanınıyordu. Bir de Kolonya Gauleiter'i Dr. Robert Ley dında sarhoş bir kimyacı ile, partinin hukuk işleri kısmına bakan Hans Frank adında bir avukat vardı. Bu arada Walter Darré adında bir ziraatçi daha vardı. Walter Darré Arjantin'de 1895'de doğmuş, Hess va-sıtasiyle Nasyonal Sosyalizme girmişti. Bu adamın Nordik Irkin Hayat Kaynağı Köylü adındaki eseri Hitler'in dikkatini çekmiş, kendisini partinin tarım işleri şubesinin başına getirmişti. Şahsı için hiç bir ihtirası olmayan, liderine körükörüne bağlı Rudolf Hess ise yalnızca Führer'in özel sekreteri adını taşıyordu. İkinci özel sekreter Martin Bormann'dı. Bir köstebeğe benzeyen bu adam entrikaların alanını genişletmek için parti hayatının karanlık köşelerinde dolaşmayı tercih ederdi. Bir ara siyasî bir cinayete adı karıştığı için bir yıl hapis yatmıştı. Gençlik örgütünün lideri, Baldur von Schirach adında romantik ve enerjik bir gençti. Annesi Amerikalıydı ; büyükbabası da boğa güreşinde bacağının birini kaybetmiş Kuzeyli bir Amerikan subayı idi. Nüremberg'de kendisini hapiste tutan Amerikalılara, on yedi yaşında Henry Ford'un Ebedî Yahudi adlı kitabım okuduktan sonra Yahudi - düşmanı olduğunu söylemiştir.

Bir de kasvet, soğuk, Baltıklı düzmece filozof Alfred Rosen-berg vardı ki, yukarıda gördüğümüz gibi, bu adam Hitler'in ilk akıl hocalarmdandı. 1923'deki darbedenberi bir sürü kitaplar ve broşürler çıkartmıştı. Karmakarışık bir Üslûpla yazılmış olan bu karmakarışık yazılar, Yirminci Yüzyıl Efsanesi adı altında 700 sayfalık bir eserde toplanmıştı. Bunlar, Nazi çevrelerine yutturmak üzere ham kafasının Nordik üstünlük üzerine hazırladığı gülünç dolmalardı, Hitler bu kitabın okumaya alıştığını alay ederek sık sık söylerdi. Kendisini yazar sanan Schirach da Rosenberg'in "kimsenin okumadığı bir kitabı herkesten çok satan bir adam" olduğunu söylemişti. Gerçekten kitap 1930'daki ilk yayınından sonraki on yıl içinde yarım milyondan fazla sattı. Hitler bu soğuk, budala, beceriksiz adama karşı başından sonuna kadar büyük bir sevgi besledi. Onu partinin çeşitli yerlerine getirerek mükâfatlandırdı. Voelkischer Bcobackter'in ve öteki Nazi yayınlarının editörü yaptı. 1930'da partinin Reichstag'dzki milletvekilleri arasına soktu. O da Dış işleri Komisyonunda Nazi hareketlerini temsil etti.

Nasyonal Sosyalist liderinin çevresinde işte böyle bir insan topluluğu bulunuyordu. Normal bir toplumda bu insanlar elbette garip bir uygunsuzlar takımı olurdu. Ama, Cumhuriyetin son karışık günlerinde milyonlarca şaşkın Almana birer kurtarıcı gibi görünmeye başladı bu adamlar. Ayrıca düşmanlarına iki bakımdan üstündüler: başlarında ne istediğini iyi bilen bir lider vardı ve bu adamlar liderlerinin her gittiği yere gidecek ve ona yardım etmek için herşeyi yapacak kadar katı yürekli ve fırsatçıydılar.

1931 yılı, beş milyonluk işsiz ordusu, iflâs durumuna gelmiş orta sınıfıyla, borçlarım öde yem i yen köylüleriyle, çalışama? durumda Parlâmentosuyla, güçlükler içinde çabalayıp duran hükümetiyle, gün geçtikçe bunayan seksen dört yaşındaki Cumhurbaşkanıyla gürültü patırtı içinde geçip giderken, Nazi şefleri artık daha fazla bekliyemiyeceklerine inanmaya başladılar. Gregor Strasser'in açıkça övündüğü gibiydi durum: «Bütün bunlar felâketi yaklaştırmağa yarıyor. . iyi, hem de çok iyi. Hem bizim için ve hem de Alman ihtilalimiz için.»

CUMHURİYETİN SON GÜNLERİ: 1931 - 33

Almanya'nın bu karışık günlerinde, garip ve dönek bir adam belirdi ve Cumhuriyetin mezarım herkesten iyi kazdı. Bu adam Cumhuriyetin son Başbakanı olarak kısa bir süre hizmet edecek, ve tuhaftır ki, bir sürü döneklıklerinin en sonuncusunu Cumhuriyeti kurtarmak için yaptığı zaman artık çok geç kalmış olduğunu görecektir. Bu dam Kurt von Schleicher'di. Adı Almancada "entrikacı" ya da "sinsi" anlamına gelirdi.

1931'de Orduda tuğgeneraldi. 1882'de doğmuş, askerlik hizmetine on sekiz yaşında, Hindenburg'un eski alayı olan 3'üncü Piyade Muhafız Alayında başlamıştı. Orada Feld - Mareşal ve Cumhurbaşkanının oğlu Oskar von Hindenburg ile yakın arkadaş oldu. Kurduğu ikinci dostluk ise daha yararlı oldu kendisi için: Harp Akademisindeyken, parlak bir öğrenci olarak, General Groner'in dikkatini çekmişti. General, 1918'de Yüksek Komuta Kurulunda Ludendorff'un yerini alınca onu

kendine yaver yaptı. Her şeyden önce bir "salon subayı" olan —yalnız Rus cephesinde kısa süre kıta hizmeti gördü— Schleicher, bundan sonra Ordunun ve Weimar Cumhuriyetinin iktidar kaynaklarına yakın çevrelerde çalıştı. Uyanık kafası, kibar davramşlan ve politikadaki keskin anlayışı, gerek generalleri ve gerekse politikacıları etkiledi. General von Seeckt'in yönetiminde kanun - dışı hür taburlarla aynı şekilde kanun dışı ve gizli "Kara Reichswehr" lerin Örgütlenmesinde büyük yardımı dokundu. Moskova ile yapılan gizli konuşmalarda başlıca rolü oynadı. Bu konuşmalarda Alman tank ve hava subaylarının Rusya'da gizli eğitim görmeleri ve Rusya'da Almanların silâh fabrikaları kurmaları kararlaştırıldı. Entrika çevirmeğe doğuştan düşkün olan Sehleicher'e karanlıkta çabşmak daha uygun düşüyordu. Dokuz yüz otuz bir yılının başlangıcına kadar halk, adını hiç duymadı. Ama bir süredir Savaş Bakanlığının bulunduğu Bendlerstrasse ile bakanlıkların bulunduğu Wilhelmstrasse'de gitgide dikkati üzerine çekmeğe başlamıştı.

Arkadaşı Oskar vasıtasiyle yakınlık kurduğu Cumhurbaşkanı Hindenburg üzerindeki etkisini, eski komutam General Groener'i 1928 Ocak ayında Savunma Bakam tâyin ettirmek için kullandı. Groener Cumhuriyet döneminde bu mevkie getirilen ilk asker oldu. Schleicher Groener'in sağ kolu oldu. Onu yeni kurduğu Bakanlık Bürosunun (Ministeramt) başına getirdi. Ordu ve Donanmanın siyaset ve basın işleri burdan yönetiliyordu.

Groener yardımcısı için «benim politika kardinalim» diyor ve Ordunun öteki bakanlarla ve siyasî liderlerle ilişkilerini ona bırakıyordu. Bu durumda Schleicher yalnız subay çevrelerinde değil, politikada da bir kuvvet olmaya başladı. Orduda yüksek subayları tâyin edebiliyor ve yerlerinden atabiliyordu. 1930'da Önce Ordu Başkomutan Yardımcısı General von Blomberg'den bir dalavere ile kurtuldu. Yerine eski arkadaşı, 3'üncü Piyade Muhafız Alayından General von Hammerstein'ı

getirdi. Aynı yılın ilkbaharında, yukarıda gördüğümüz gibi, kendini Başbakan seçtirmek için gereken ilk teşebbüse girişti. Ordunun da desteğiyle Heinrich Bruening'İn bu mevkie getirilmesini Hindenburg'a söyledi.

Schleicher bu siyasî zaferi kazanmak için Cumhuriyeti ortadan kaldırma plânında ilk adım saydığı fikri uygulmaya başladı. Bu fikir onun kıvrak kafasında uzun zamandanberi biçimleniyordu: Yeni Weimar rejiminin güçsüzlük nedenlerini çok iyi görüyordu —kim görmüyordu ki?—. Birçok partiler vardı (1930'da bu küçük partilerin onu bir milyondan çok oy almışlardı). Hepsinin de amacı başka başkaydı. Hepsi de 1930 yılının başlangıcında ülkenin karşılaştığı ekonomik buhranı Önleyecek sürekli bir hükümeti Reichstag*da destekliyemiyecek ve devamlı bir çoğunluk kurmak için biraraya gelemiyecek kadar kendi temsil ettikleri özel ekonomik ve sosyal çıkarlara bağlıydılar. Parlâmento hükümeti, partileri seçen gurupların özel çıkarları için bir pazarlık konusu, Almanların deyimi ile bir Kuhhandel (davar pazan) olmuştu. Millî çıkarları düşünen yoktu. Bu bakımdan, Bruening'İn 28 Mart, 1930'da Başbakan olduğu sırada —sol, merkez ya da sağdan— herhangi bir politika için çoğunluk sağlayamamasına, yalnızca hükümet işlerini yürütmekle yetinmesine ve ekonomik çıkmaz için bir şeyler yapmak düşüncesiyle, Cumhurbaşkanının kabulü halinde hükümete ülkeyi bir süre kararnamelerle yönetme yetkisi veren Ana-yasa'nın 48'inci maddesine başvurmaktan kaçınmamış olmasına şaşmamak gerekir.

îşte Schleicher'in de istediği, Başbakanın tam bu şekilde davranmasıydı. Bu durum Cumhurbaşkanının yumruğu altında kuvvetli bur hükümetin zorunluğunu ortaya koyuyordu. O takdirde Cumhurbaşkanı (Schleicher'in görüşüne göre) halkın oyu ile iktidara gelmiş olacağı için halkın iradesini

temsil edecek ve Ordunun desteğini kazanacaktı. Madem ki demokratik yollarla seçilmiş olan Reichstag sürekli bir hükümet kuramı-

yordu, bu hükümeti demokratik yollarla seçilecek Cumhurbaşkanı kurmalıydı. Schleicher şuna emindi ki Alman ulusunun istediği şey, sağlam olarak yerinde duracak ve onu umutsuz çıkmazından kurtaracak bir hükümetti. Aslında ise, Bruening'in Eylül'de yaptırdığı seçimlerin de gösterdiği gibi, Almanların çoğunun istediği bu değildi. Ya da, hiç olmazsa, Alman halkı Schleicher ile onun Ordudaki ve Cumhurbaşkanı Sarayındaki dostlarının istedikleri bir hükümetle bu felâketin içinden sıyrılmak istemiyordu.

Gerçekte Schleicher iki korkunç hata işlemişti. Bruening'i Başbakan yapmakla ve onu Cumhurbaşkanı kararnameleriyle yönetime zorlamakla Ordunun ulus içindeki kuvvetinin temelini sarsmıştı, yâni Orduyu politikaya karıştırmıştı. (Ordunun politikaya karıştırılması hem orduyu, hem de Almanya'yı felâkete götürmüştür.) Sonra da seçim sonuçlarım yanlış hesaplamıştı. 14 Eylül 1930'da, iki yıl önceki 810,000 oya karşılık, seçmenlerin altı buçuk milyonu Nazi Partisine oy verince, politikacı general başka bir yol tutması gerektiğini anladı. Yılın sonuna doğru sırada Bolivya'dan yeni dönmüş olan Ftoehm ve Gregor Strasser ile konuştu. Bu konuşma Nazilerle Cumhuriyet zamanında siyasî iktidarı ellerinde bulunduranlar arasında yapılan ilk temas oldu. Bunlar devam etti; Adolf Hitler iki yıl içinde amacına kavuştu; General von Schleicher de yuvarlandı ve sonunda Öldürüldü.

Iîitler, yeğeni ve sevgilisi Geli Rubal'ın intiharından üç hafta sonra, 10 Ekim 1931'de, Cumhurbaşkanı Hindenburg tarafından ilk defa kabul edildi. Bu randevuyu yeni bir entrika ağı örmekte olan Schleicher düzenlemişti. Sonbaharın başında Hıtierle konuşup gerek Başbakanla ve gerekse Cumhurbaşka-myîa görüşmesini düzenlemişti. Bruening'in kafasında olduğu kadar, kendi kafasında da, 1932 ilkbaharında Hindenburg'un yedi senelik Cumhurbaşkanlığı süresi bittiği zaman ne yapa-«akları soruna vardı. Feld - Mareşal o zaman seksen beş yaşında olacaktı ve yavaş yavaş muhakemesini de kaybedecekti. Herkes biliyordu ki eğer Hindenburg adaylığını koymazsa HİtIer, resmen Alman vatandaşı olmadığı halde,

Cumhurbaşkanı adayı olarak, seçimde kazanacak ve Cumhurbaşkanı olacaktı.

Yaz aylan içinde bilgin Başbakan Almanya'nın umutsuz durumu üzerinde uzun boylu düşünüp durdu. Hükümetinin Cumhuriyet devrinde gelen hükümetlerin en sevilmiyeni olduğunu anlamıştı. Buhranla savaşmak üzere ücretlerin ve maaşlann, aynı zamanda da fiatlarm düşürülmesi için kararnameler çıkarmış, ticaret, bankacılık ve sosyal hizmetler üzerine şiddetli sınırlar koymuştu. Hem Naziler hem de Komünistler kendine «Açlık Başbakanı» diyorlardı. Buna rağmen en sonunda yeniden istikrarlı, özgür, kalkınmış bir Almanya kurmanın yolunu bulacağına inanıyordu. Hoover Moratoryumu ile geçici olarak tediyeleri durdurulan tâmirat borçlarını Müttefiklerle konuşarak büsbütün kaldırmaya çalışacaktı. Ertesi yıl toplanmasına karar verilen silâhsızlanma konferansında ya Müttefikleri Almanya düzeyinde silâhsızlanma üzerine Versailles Andlaşma-sında verdikleri sözü tutmaya zorlayacak, ya da Almanya’nın — zaten gizlice başlamış olduğu— ılımlı bir silâhlanma programına açıkça göz yummalarım Müttefiklerden isteyecekti. BÖy-lece barış andlaşmasının son halkası da kopmuş olacak ve Almanya büyük devletlerle eşit duruma geçecekti. Bruenİng’e göre hu durum Cumhuriyet için hem bir zafer olacak, hem de, Alman halkına bu kadar büyük sefalet getirmiş olan ekonomik buhrana son vererek, Batı Dünyasında yeni bir güvenlik çağı açacaktı. BÖylece Naziîerin ellerinden de silâhlan alınmış olacaktı.

Bruening yurt içinde de cesurca harekete geçmeyi ve Komünistler dışında bütün partileri uzlaştırarak Alman Anayasasında köklü bir değişme yapmayı düşünüyordu. Hohenzollem hanedanını geri getirmek niyetindeydi. Hindenburg yeniden

Cumhurbaşkanı seçilmiş olsa bile o yaşta daha yedi yıllık hizmet süresini tamamlayamazdı. Bir iki yıl içinde ölecek olursa yine Hitler’e Cumhurbaşkanlığı yolu açılacaktı. Bruening bunu önlemek ve devlet başkanlığında devamlılığı, istikrarı sağlamak amacıyla aşağıdaki plânı ortaya attı: 1932’de Cumhurbaşkanlığı seçimi yapılmayacak, Hindenburg’un Başkanlığı sadece Parlâmentonun iki meclisinin, yâni Reiehstay ile Reichs-rafın üçte iki oyu ile uzatılacaktı. Bu sağlanır sağlanmaz Parlâmentodan monarşinin İlân edilmesini ve Cumhurbaşkanının

nâip olmasını isteyecekti. Hindenburg Ölünce Velîahtın oğullarından biri Hohenzollem tahtına oturtulacaktı. Böylece Nazi-lerin ellerindeki silâhlardan biri daha alınmış olacaktı. Brue-ning bunun Nazilerin siyasî bir kuvvet olarak sonu olacağına gerçekten inanıyordu.

Ama yaşlı Cumhurbaşkanı bu plânla ilgilenmedi. 1918 Kasımının karanlık bir sonbahar günü Spa’da, Kayzer’e, artık çekilmesi ve kırallığın son bulması gerektiğini söyleme görevini İmparatorluk Ordusunun komutanı olarak üzerine almış olan Hindenburg, Hollânda’da Boom'da hâlâ sürgün yaşamakta olan imparatordan başka hiç bir Hohenzoller’in tahta geçmesini düşünemezdi. Bruening, Sosyal Demokratlarla sendikaların, Hitler’i durdurmak için başka çare kalmadığı takdirde plânını çekingenlikle kabul edeceklerini, Kayzer Wilhelm ya da en büyük oğlunun dönmesine karşı koymayacaklarını, bundan başka, kırallık yeniden kurulacak olursa bunun Ingiltere’deki gibi bir anayasa ve demokrasi monarşisi olmasını istediklerini Hin-denburg’a söylediği zaman, ak saçlı Feld-Mareşal o kadar kızdı ki, hemen onu odasından kovdu. Bir hafta sonra kendisini çağırarak Cumhurbaşkanlığına yeniden adaylığını koymayacağım söyledi.

Bu arada, önce Bruening ve sonra Hindenburg, Adolf Hitler ile ilk görüşmelerini yaptılar. Her iki görüşme Nazi lideri için hiç de iyi geçmedi. Geli Raubal’ın intiharından sonraki buhrandan henüz kurtulamamıştı; kafası çok karışıktı ve kendine güveni yoktu. Hindenburg’un Cumhurbaşkanlığında kalmasını Nazilerin desteklemesi için Bruening’in yaptığı teklife, Hitler, Cumhuriyet rejimi aleyhine uzun bir söylevle cevap verdi. Böylece Hitler’in Başbakanın plânlarına yanaşmıyaeağı kesinlikle anlaşıldı. Hitler, Hindenburg’un yanında tedirgindi. Uzun uzun ve büyük sözlerle ihtiyar Mareşali etkilemeye çalıştı, ama başaramadı. Cumhurbaşkanı, “Bohemyalı çavuş” dediği Hitler’in ilk ziyaretinde hiç etkisinde kalmadı ve Schleicher’e bu adamın hiçbir zaman Başbakan olamıyacağım, ancak Posta ve Telgraf Bakanlığım becerebileceğini söyledi. Feld - Mareşal sonradan bu sözlerini unutacaktır,

Hitler o kızgınlıkla Bad Harzburg’a koştu. Ertesi gün, 11 Ekimde, Alman ve Prusya hükümetlerine karşı yapılan “Millî Muhalefet” gösterilerine katıldı. Bu toplantı Nasyonal Sosyalistlerin temsil ettiği radikal sağ kadar, eskiyi tutucu ve gerici kuvvetlerin de bir toplantısıydı: Hugenberg’in Alman

Nasyonal Partisi, sağcı eski muhariplerin özel ordusu Stahlhelm, Bismarck, Gençliği denen örgüt, Junker'lerin Tanm Birliği ile birçok eski generaller de toplantıya katılmıştı. Ama Nazi lideri bu toplantıdan pek hoşlanmadı. Eski rejimin silindir şapkalı, firaklı ve madalyalı kalıntılarını sevmiyor, bunların kendi "ihtilâlci" hareketine karışmasını tehlikeli buluyordu. Söylevini hızlı ve baştansavma verdi, ve Stahlhelm'm geçit resmi bitmeden toplantıdan ayrıldı, Stahlhelm'm S.A.'lardan daha kalabalık olduğunu hayretle görmüştü. O gün kurulan ve eski tip tutucuların Cumhuriyete karşı son bîr saldırıya geçmek amacıyla Nazileri birleşik bir cepheye çekme çabalarını temsil eden Harzburg Cephesi (Bruening'in hemen çekilmesini istediler) böylece daha ilkten ölü doğmuştu. Hitler bir daha dö-nülmiyeceğine inandığı geçmişe bağlı bu bayların topluluğunda ikinci derecede bir rol oynamak istemiyordu. Weimar rejiminin yıkılmasına ve şimdiye kadar yaptıkları gibi, kendisine yeni para kaynaklan sağlanmasına yardım ettikleri süre onlan geçici olarak kullanabilirdi. Ama, bunun karşılığında, kendisini onlara kullandırtmazdı. Harzburg Cephesi birkaç gün sonra çökme tehlikesi ile karşılaştı; topluluktaki çeşitli unsurlar yeniden birbirinin boğazına sarıldılar.

Yalnız bir konuda anlaşıyorlardı. Gerek Hugenberg ve gerekse Hitler, Hindenburg'un Cumhurbaşkanlığını uzatma konusunda Bruening'in teklifini reddediyorlardı, 1932'nin başlangıcında Başbakan bu ikisinin görüşlerini değiştirmeye bir daha uğraştı. Eğer Parlâmento hizmet süresini uzatacak ve böylelikle şiddetli bir seçmen kampanyasının yükünden kendisini kurtaracak olursa, hizmet süresini uzatmaya Cumhurbaşkanım büyük güçlükle razı edebilmişti. Şimdi Bruening Hitler'i yeniden konuşmalara başlamak üzere Berlin'e çağırıyordu. Führer, Mü-nih'deki Voelkischer Boebachter bürosunda Rosenberg ve Hess ile konuştuğu sırada davet telgrafını aldı. Telgrafı almca gazeteyi karşımdakilerin suratlarına fırlatarak, «Şimdi artık avuçlarımın içindeler!» diye bağırdı. «Görüşmelerde beni de taraf olarak kabul ediyorlar.» (1)

7 Ocak günü Hitler Bruening ve Schleicher ile konuştu; 10 Ocakta da yeniden bir toplantı yaptı, Bruening, Nazi Partisinin Hindenburg'un Başkanlık süresini uzatmasına razı olması teklifini tekrarladı. Bu yapıldığı ve tâmirat borçlarının ortadan kaldırılmasıyla silâhlanmada eşitlik sorununu da çözdüğü zaman, Başbakanlıktan çekilecekti. Bazı kaynaklara göre —bu

nokta ihtilâfhdır— Bruening ortaya bir yem daha attı: Cumhurbaşkanına, yerine geçecek adam olarak Hitler’in adım verecekti. (2)

Hitler hemen kesin bir cevap vermedi. Konuşmayı kesti ve Kaiserhof oteline giderek arkadaşlarına danıştı Gregor Stras-ser, Bruening’in plânını kabulden yanaydı; Naziler bir seçime zorlandıkları takdirde Hindenburg’un kazanacağını düşünüyordu. Geobbels ile Roehm teklifin hemen reddedilmesini istediler. Goebels'in 7 Ocak tarihli güncesinde şunlar yazılı: ¿Önemli olan Cumhurbaşkanlığı değil. Bruening sadece kendi durumunu iyice kuvvetlendirmek istiyor... iktidar için oynanacak satranç başlıyor. Asıl iş sağlam durmak ve hiçbir uzlaşmaya yanaşmamak.» bir gece önce şunları yazmıştı: «örgütte kimsenin güvenmediği bir adam var... Gregor Strasser.» (3)

Hitler de Bruening’in durumunu kuvvetlendirmek ve böylelikle Cumhuriyetin ömrünü biraz daha uzatmak için hiç bir neden görmüyordu. Ama 12 Ocakta plânı derhal reddetmiş olan kalın kafalı Hugenberg’den daha akıllı davrandı. Başbakana değil, onu atlayarak, doğrudan doğruya Cumhurbaşkanına cevap verdi ve Bruening’in teklifini Anayasa’ya aykırı bulduğunu, ancak, Bruening’in plânmı reddettiği takdirde Hindenburg’un yeniden Cumhurbaşkanı seçilmesini destekliyeceğini bildirdi, önce Sosyalist Ebert’e ve sonra da tutucu Hindenburg’a büyük bir bağlılıkla hizmet etmiş olan ve Cumhurbaşkanı kim olursa olsun —belki de Hitler?— bir üçüncü kere daha işinin başında kalmayı tasarlıyan Cumhurbaşkanlığının çalışkan Devlet Sekreteri Otto von Meissner’le Kaiserhof da yaptığı gizli bir konuşmada, Nazi lideri kendisine, Hindenburg Önce Bruening’i Başbakanlıktan attığı, ve “millî” bir hükümet kurduğu, Reich-9tag ve Prusya Diet Meclisi için yeni seçimlerin yapılmasına karar verdiği takdirde seçimlerde Hindenburg’u desteklemeyi teklif etti.

Hindenburg bu teklife râzı olmadı. Önce Nazilerin ve Milliyetçilerin, sonra da dostlarının ve dost saydıklarının bir seçim kampanyasının yükünü üstünden atmasına râzı olmamalarına kızarak yeniden seçime girmeye karar verdi. Hindenburg milliyetçi partilere kızdığı kadar Bruenİng’e de kızıyordu. Çünkü onun bütün işleri berbat ettiğine ve 1925’te liberal - Marksist adaylar karşısında kendisini Cumhurbaşkanı seçmiş olan aynı milliyetçi güçlerle şimdi kötü bir çatışmaya zorladığına inanıyordu. Demek

şimdi, hiç bir zaman sevmediği Sosya-üstlerin ve sendikaların yardımıyla seçimi kazanabilecekti. Başbakanıyla arasında soğuk bir hava esmeye başladı. Oysa, az bir süre Önce, «Bismarck'tanberi en iyi Başbakan» demişti onun için.

Aynı soğuk hava Bruening'i Başbakanlığa getirmiş olan generalle Başbakan arasında esmeye başladı. Bu sert Katolik lider, Schleicher'i sonunda hayal kırıklığına uğratmıştı. Brue-ning Cumhuriyetin en sevilmeyen Başbakanı olmuştu. Ülkede bir çoğunluk sağlayamamış, Nazileri önleyememiş ya da onları kazanamamış, Hindenburg'un Cumhurbaşkanlığında kalması işini çorbaya çevirmişti. Bundan ötürü artık gitmesi gerekiyordu; ve onunla beraber, belki, Schleicher'in gelecek hakkında düşündüklerini kavrayamayan, saygıdeğer şefi General Groener de gidecekti. Plânları hazırlayan Schleicher harekete geçmekte çok acele etmedi. Hükümetin iki kuvvetli adamı olan Bruening ile Groener, Hindenburg yeniden seçilinceye kadar mevkilerinde kalmalıydılar; çünkü onların yardımı olmaksızın ihtiyar Feld - Mareşal bu işi beceremiyecekti. Seçimlerden sonra da artık onlara lüzum kalmayacaktı.

HİNDENBURG'A KARŞI HİTLER

Adolf Hitler'in, meslek hayatında zor bir kararla karşılaştığında bir türlü karar veremediği çok zamanlar olmuştur; bu da o çeşit zor kararlardan biriydi. 1932 Ocak ayında karşılaştığı sorun şuydu; Cumhurbaşkanlığına adaylığım koysun mu, koymasın mı? Hindenburg yenilmez bir rakip gibi görünüyordu. Bu masal kahramanını yalnız sağcılar değil, aynı zamanda 1925 seçiminde ona karşı olan, ama şimdi onu Cumhuriyetin kurtarıcısı sayan demokratik partiler de destekliyeceklerdi. Feld -Mareşala karşı çıkmak, ve hemen hemen kesinlikle tahmin ettiği gibi, yenilmek, Nazilerin 1930'da yapılan genel seçimdeki büyük zaferlerîndenberi her bölgede kazanmakta oldukları iti-ban tehlikeye atmak olmayacak mıydı? Adaylığını koymamak ise, güçsüzlüklerini kabul etmek, Nasyonal Sosyalizmin iktidar eşiğinde kendisine güvenmediğini göstermek olmayacak mıydı? Başka bir sakınca daha vardı; Hitler o sırada adaylığını bile koyamazdı. Alman vatandaşı değildi.

Joseph Goebbels kendisini adaylığa zorluyordu. 19 Ocakta beraberce Münih'e gittiler. O gece Goebbels güncesine şunu yazdı: «Führer'le

Cumhurbaşkanlığı işini konuştuk. Daha bir karara varılmadı. Ben kendisine adaylığını koymasını ısrarla söylüyorum.» Goebbels'in ertesi ay içinde güncesine yazdıkları Hitler'in kafasındaki dalgalanmaları gösteriyor. 31 Ocakta şu yazı var: «Führer kararını çarşamba günü verecek. Kararsızlığım daha fazla sürdüremez.» 2 Şubatta karar vermiş görünüyor. Goebbels'in notu : «Adaylığım koymağa karar veriyor.» Ama Goebbels Sosyal Demokratların ne yapacakları bilinmeden bu kararın açıklanmıyacağmı ekliyor. Ertesi gün parti liderleri Hitler'in kararını öğrenmek için Münih'de toplanıyor. «Boşuna bekliyorlar» diye kızıyor Goebbels. «Herkesin sinirleri gergin,» diye ekliyor, O gece küçük propaganda şefi biraz dinlenmek istiyor; Greta Garho'nun bir filmini görmeye gidiyor; "bu büyük artist" onu "ilgilendiriyor ve sarsıyor." Ertesi gece, «Birkaç eski partili arkadaş bana geldi. Bir karar verilmemesinden üzüntü içindeler, Führer'in biraz fazlaca beklediğinden korkuyorlar.»

Belki çok bekliyordu ama, sonunda zafere ulaşma güveni azalmamıştı. Güncenin yazdığına göre, Führer bir gece Münih'de, Goebbels'in Üçüncü İmparatorluk kurulduğunda hangi mevkie getirileceğini kendisiyle uzun uzun konuştu. Goeb-bels'in dediğine göre, lider kendisinin 'film, radyo, san'at, kültür ve propaganda işleriyle uğraşacak Halk Eğitim Bakanı" olmasını düşünmektedir. Başka bir gece, Hitler, kendi mimarı Profesör Troost ile "ulusal başkentin geniş bir şekilde değiştirilmesi" plânlan üzerinde konuşur. Ve Goebbels güncesine şunu ekler: «Führer plânlarını bitirdi. Sanki şimdiden iktidara geçmiş gibi konuşuyor, birtakım işler yapıyor ve kendini iktidarda görüyor.»

Ama henüz Hindenburg'a karşı çıkmak istemiyormuş gibi konuşuyordu. 6 Şubatta Goebbels şöyle yazıyor : «Führer yeniden Berlin'e döndü. Cumhurbaşkanlığı seçimi üzerinde gene tartışmalar oldu Kaiserhof'ta. Her iş askıda kaldı.» Goebbels üç gün sonra Führer'in kazanacağı oyları hesaplıyor. «Bu tehlikeli bir iş,» diyor, «ama göze alınacak.» Hitler, sorunu yeniden düşünmek üzere Münih'e dönüyor.

Sonunda karan ona yine Hindenburg verdiriyor. 15 Şubatta yaşlı Cumhurbaşkanı adaylığını koyduğunu resmen ilân ediyor. Goebbels sevinç içindedir: «Artık serbestiz. Artık karanmızı daha fazla saklayanlayız.» Ama Hitler 22 Şubata kadar saklıyor. O gün Kaiserhof'da yapılan bir toplantıda

Goebbels, “Führer kendisine o gece Spor Sarayında adaylığını ilân etmesine izin verdiği” için seviniyor.

Seçim kampanyası çetin ve şaşırtıcı oldu. Goebbels Reicks-taff’da Hindenburg’u “kaçaklar partisinin adayı” olarak niteledi ve Başbakana hakaret ettiğinden ötürü oturumdan atıldı. 1925 seçimlerinde Hindenburg’u desteklemiş olan ve Berlin’de çıkan milliyetçi Deutsche Zeitung şimdi Başbakana cephe almıştı. «Günün sorunu,» diyordu, «enternasyonalci hainlerin ve pasi-fist domuzlarının, Hindenburg’un onayıyla, Almanya’nın son yıkılışını hazırlayıp hazırlamıyacaklandır.»

Sınıfların ve partilerin bütün geleneksel bağlılıkları bu kargaşalığın ve seçim savaşı heyecanının içinde altüst olmuştu. Sosyalistler, sendikalar, Bruening’in Merkez Partisi Katolikleri ile liberal, demokratik orta sınıf partilerinin kalıntıları, bir Protestan, bir Prusyah, bir tutucu ve bir kıralcı olan Hindenburg’u destekliyorlardı. Nazilerin kendi partizanlarından başka, kuzeydeki yüksek sınıf Protestanları, tutucu Junker çiftçileriyle birtakım kıralcılar ve son dakikada Veliahtın kendisi, bir Katolik, bir AvusturyalI, bir eski serseri, bir "nasyonal sosyalist*' ve aşağı orta sınıfların lideri olan Hitler’in çevresinde toplanmışlardı. Seçime iki adayın daha katılması durumu büsbütün karıştırdı. Bu iki adaydan hiç birinin kazanamıyacağmı herkes biliyordu, ama iki büyük rakibin seçilmek için gereken salt çoğunluğu sağlamalarını önliyebilirlerdi. Milliyetçiler Stahlhelm in ikinci komutanı (Hindenburg birinci komutanıydı) Theodor Deusterberg’i aday gösterdiler. Eski bir binbaşı olan bu adayın bir Yahudinin torunu olduğunu Naziler az sonra sevinçle keşfettiler. Sosyal Demokratların Hindenburg’u desteklemekle "işçilere ihanet" ettiklerini ilân eden Komünistler, partilerinin lideri Emst Thaelmann’ı aday gösterdiler. Komünistler, Moskova’dan aldıkları emirlere uyarak, Hitler’in ekmeğine ilk defa yağ sürmüyorlardı.

Kampanya hemen başlamak üzereyken Hitler yurttaşlık işini çözdü. 25 Şubatta Brunswick devletinin Nzi İç İşleri Bakanı, Kerr Hitler’i Berlin’deki Brunswick temsilciliğine ataşe tâyin ettiğini açıkladı. Bu komik manevra ile Nazi lideri otomatik olarak bir Brunswick ve dolayısıyla Alman yurttaşı olu-vor ve Almanya Cumhurbaşkanlığına adaylığım koymak hakkını kazanıyordu. Bu engeli kolaylıkla atlatan Hitler kendisini büyük bir

enerjiyle kampanyaya attı; ülkenin dört bir yanım dolaştı, birçok mitinglerde büyük kalabalıklara söylevler verdi ve onları çılgına çevirdi. Partinin iki büyük büyücüsü, Goebbels ile Strasser de Hitler'inkine benzer bir yol izlediler. Ama bu kadarla kalınmadı. Almanya'nın o zamana kadar görmediği bir propaganda kampanyasını yönettiler. Şehirlerin ve kasabaların duvarlarını milyonlarca çiğ renkli afişlerle donattılar; sekiz milyon broşür ile parti gazetelerinden on iki milyon ek baskı yaparak dağıttılar; günde üç bin miting düzenlediler ve Alman seçimlerinde ilk olarak, filmlerden ve gramofon plâklarından yararlandılar; kamyonların üzerine hoparlör koyarak propaganda yaptılar.

Bruening de yaşlı Başkanın seçimde kazanmasını sağlamak için yorulmadan çalıştı. Bu yumuşak adam ilk defa sert bir çıkış yaptı ve hükümetin elinde bulunan radyo yayınını kendi propagandası için kullandı. Bu taktik Hitler'i deli etti. Hinden-burg yalnızca bir kere, o da seçimden bir gün Önce, plâğa alınmış sesiyle 10 Martta radyodan halka seslendi. Kampanya sırasında söylenen birkaç ağırbaşlı söylevden biri oldu bu, etkisi de görüldü.

<Tek yanlı aşırı görüşleri temsil eden ve bundan ötürü balkın çoğunluğunu karşısında bulacak olan bir parti adamının seçilmesi, yurdumuzu sonuçları hesaplanmıyacak ciddî karışıklıklarla karşı karşıya bırakacaktır. Bunu önlemek benim görevimdir... Eğer yenilecek olursam, yerimi bir buhran zamanında kendi isteğimle - terketmiş olduğum için hiç olmazsa bana bir şey söylenemeyecektir... Beni seçmek , istemiyenlerden oy istemiyorum.»

Hindenbürg'a oy verenlerin sayısı gerekli salt çoğunluğun yüzde 0,4 altındaydı. 13 Mart, 1932'de seçimler sona erdiği zaman aşağıdaki sonuçlar alınmıştı:

Hiudenburg

Hitler

Thaelmann

Duesterberg

18.651.497

11,339,446

4,983,341

2,557,729

49.6 %

30.1 %

13.2 % 6.8 %

Oy sayısı her iki tarafı da hayal kırıklığına uğrattı. İhtiyar. Başkan, Nazi demagogundan yedi milyon oy fazla almıştı, ama gereken salt çoğunluğu elde edememişti; bundan Ötürü, ikinci bir seçim yapılması gerekiyordu. Bu ikinci seçimde en çok oy sağlayan kazanacaktı. Hitler, Nazilere verilen oy sayısını 1930 yılma göre beş milyon arttırmıştı —yüzde 86 kadar—, ama yine de Hindenburg'tan sonra geliyordu. Seçim günü akşamı Goebbels'in Berlin'deki evinde sıkıntılı bir hava vardı. Birçok parti liderleri toplanmışlar, radyodan seçim sonuçlarını dinliyorlardı. «Yenildik; korkunç bir şey» diye yazıyor Goeb-bels o gece güncesine. «Parti çevrelerinin canları çok sıkkın ve hepsi kederli... Biz kendimizi ancak akıllıca bir darbe ile kurtarabiliriz.»

Ama ertesi sabah Voelkischer Boebachter'âe Hitler'in gu sözleri çıktı. «îlk seçim kampanyası bitmiştir. İkincisi bugün başlıyor. Bu kampanyaya ben önderlik edeceğim.» Gerçekten de bir önceki kampanyada olduğu kadar enerjik çalıştı. Bir Junker yolcu uçağı kiralıyarak Almanya'yı bir uçtan öteki uca dolaştı —o sırada bir yenilik oldu bu— bir günde birkaç şehirde üç dört büyük toplantıda konuştu. Daha çok oy toplamak için kurnazca taktik değiştirdi. İlk kampanyada halkın sefaleti, Cumhuriyetin güçsüzlüğü üzerinde durmuştu. Şimdi ise, seçildiği zaman Almanları ne kadar mutlu bir gelecek beklediğini anlatıyordu: İşçilere iş bulunacak, çiftçiler ürünlerini iyi fiyatlarla satacaklar, iş adamları daha geniş iş alanları bulacak, askerler için büyük bir Ordu kurulacaktı. Bir keresinde Berlin'de Lustgarten'de şunları

vaadetti: «Üçüncü Alman İmparatorluğunda Alman kızlarının hepsi koca bulacak!»

Milliyetçiler, Duesterberg'i yarışmadan çektiler ve adamlarına Hitler'e oy vermelerini söylediler. Eski Veliaht, çapkın Friedrich Wilhelm bile yeniden tava geldi. «Oyumu Hitler'e vereceğim» dedi.

İkinci seçim günü olan 10 Nisan 1932, karanlık ve yağmurlu bir gündü. Seçime bir milyon daha az seçmen katıldı. Sonuçlar o gece geç vakit ilân edildi:

HİndenburgHitler

Hitler

Thaelnıann

19,359,981

13,418,547

3,706,759

53 % 36.8 % 10.2 %

Gerçi Hitler'in aldığı oy iki milyon daha artmıştı ve Hin-denburg yalnızca bir milyon oy fazla kazanmıştı ama, Başkan salt çoğunluğu açıkça sağlamıştı. Alman halkının yarısından çoğu demokratik Cumhuriyete inançlarım belirtmişlerdi; gerek sağın ve gerekse solun aşırı eğilimlerini kesinlikle reddetmişlerdi. Ya da reddettiklerini sanıyorlardı.

Hitler'in çok düşünüp taşınması gerekiyordu. İyi bir çıkış yapmıştı, Nazi oylarım iki yıl içinde bir misline çıkarmıştı.

Goebbels ilgilenmiştir, ama durumdan şüphelenmektedir. «Belki,» diye ekliyor, «bu sadece bir manevra.» Ne kendisi, ne 'Hitler, ne de başka biri, hattâ ne Bruening ne de, Schleİcher'-in Orduda ve hükümet dairelerinde yükselmesini sağlamış olan Groener, politikacı generalin hayinliği nereye kadar götürebileceğini pek bilmiyorlardı. Ama az sonra öğreneceklerdi.

S.A.’lann kaldırılması hakkmdaki kararname daha yayımlanmadan önce, Reichsvtehr’in zayıf komutanı General von Hammerstein’i elde etmiş bulunan Schleicher, yedi askerî bölge komutanına Ordunun kararnameye karşı olduğunu gizlice bildirmişti. Bundan sonra, 16 Nisanda, Groener'e hitaben Hin-denburg’a acı bir mektup yazdırttı ve Sosyal Demokratların yarı askerî bir örgütü olan Retchsbanner’in S.A. ile birlikte neden kapatılmadığını sordurttu. Schleicher şefini zor duruma sokmak için bir adım daha attı. Generalin iş yapmıyacak kadar hasta olduğu, Marksizme, hattâ pasifizme kaymak üzere bulunduğu söylentilerini yaydı ve son evlenmesinde nikâhtan beş ay sonra bir çocuk sahibi olarak Ordunun şerefini bozduğunu, bu çocuğa Ordu çevrelerinde Fin Olimpiyat şampiyonu “Nur-mi” adının takıldığını Hindenburg’a söyliyerek, General Groener'e karşı sinsi ve kötüleyici bir kampanya açtı.

Bu arada Schleicher S.A. ile yeniden ilişki kurmaya başladı. S.A.’lann başı Roehm ile ve Berlin'deki S.A. şefi Kont von Helldorff’la görüşmeler yaptı. Goebbels’in notuna göre Schleicher, Helldorf’a, 26 Nisanda, “tutumunu değiştirmek" istediğini söylemişti. Schleicher iki gün sonra Hitler’i gördü. Goebbels “konuşmanın iyi geçtiğini" yazıyor.

Bu aşamada bile Roehm ile Schleicher’in bir konuda Hit-îer'in arkasında dalavera çevirdikleri açıktır. Her ikisi de S. A.’lann bir milis kuvveti olarak Orduya bağlanmalarım istemektedirler. Hitler buna kesinlikle karşıdır. Hitler bu konuda S.A. kurmayının başkamyla sık sık çatışırdı. S.A. kurmayının başkam hücum taburlarına ülkeyi güçlendirecek askeri bir kuvvet gözüyle baktığı halde, Hitler bunları yalnızca siyasi bir kuvvet, siyasî düşmanlara karşı sokaklarda terör havası yaratacak ve Nazi saflarında siyasî coşkuyu sürdürecek bir çete sayardı. Ama Nazi liderleriyle yaptığı konuşmalarda Schleicher başka bir amaç güdüyordu: S.A.’yı Orduya bağlamak ve boylece kontrol altına almak. Ayrıca, halkın desteğini kazanmış tek milliyetçi lider olarak Hitler’in hükümete girmesini sağlamak istiyordu: böylece onu da kontrol altına almış olacaktı. S.A.’lann Verbot’u (yasaklanması) her iki amaca doğru gidilmesini önledi.

1932 Mayısının ilk haftasına doğru Schleicher’in çevirdiği dolaplar en yüksek noktalarından birine vardı. Goebbels 4 Mayısta şunu yazıyor: «Hitler’in kafası kızıyor, önce Groener, sonra Bruening gitmeli diyor.»

Goebbels 8 Mayısta Hitler’in “General Schleicher’le ve Başkana yakın bazı dostlarla son bir toplantı” yaptığını yazıyor. «Her şeyi iyi gidiyor. Bruening birkaç gün içinde düşecek. Cumhurbaşkanı güvenini geri alacak.» Goebbels sonra, Schleicher ile Cumhurbaşkanı çevresindekilerin Hitler’le birlikte hazırladıkları plânın ana çizgisini veriyor: Reichstag dağıtılacak; Cumhurbaşkanının başkanlığında bir kabine kurulacak ve S.A.’larla Nazi Partisine konulmuş olan bütün yasaklar kalkacak. Bruening’in hazırlanan plândan şüphe etmemesi için de Hitler Berlin’den uzakta olacak. Goebbels o akşam şefini Mecklenburg’e götürür ve orada saklar.

Goebbels’in ertesi gün yazdığına göre, Naziler Cumhurbaşkanının kuracağı kabineyi yalnızca “geçici” bir olay saymaktadırlar. Goebbels, böyle bir “renksiz” geçici hükümet bize yol açacaktır diyor. «Ne kadar zayıf olursa o kadar çabuk ondan kurtulabiliriz.» Oysa Schleicher’in düşündüğü bu değildir; onun istediği Anayasa değişinceye kadar parlâmentonun yerini alacak ve kendisi tarafından yönetilecek yeni bir hükümet kurmaktır. Öyle anlaşılıyor ki Hitler de, kendisi de iyi geçineceklerine inanmaktadırlar. Ama o an için elinde iyi bir koz vardır. İhtiyar Başkana Bruening’in sağlayamayacağı bir şeyi sağlıyacaktır: Hitler’in desteklediği ve aym zamanda bağnaz demagogun içinde bulunmasının sakıncalarından uzak bir hükümet.

Böylece her şey hazırlanmıştı. Schleicher, 10 Mayıs günü, Hitler ve Hindenburg'un çevresi n dek iler le yaptığı toplantıdan iki gün sonra saldırıya geçti. Darbeyi Reichstag’da indirdi. General Groener S.A.’lara konulan yasaklan savundu. Goering kendisine şiddetle saldırdı. Şekerden zaten hasta olan ve Sch-leicher’in ihanetine üzülen Savunma Bakanı kendini savunmaya elinden geldiği kadar çalıştı, ama Nazi sıralarından yükselen gürültüler karşısında yenildi. Yorgun ve kırgın olarak oturumdan çıkarken General von Schleicher’le karşılaştı. Schleicher kendisine soğuk soğuk, “artık Ordunun güvenini kaybettiğini ve çekilmesi gerektiğini” söyledi. General, Hinden-burg’a başvurdu. 1918'in önemli günlerinde Kayzer’e Kıratlıktan ayrılması, ve 1919’da da Cumhuriyet hükümetine Versailles Andlaşmasınm imzalanması gerektiğini söylediği sırada Hindenburg’u büyük bir bağlılıkla desteklemiş ve bunun sorumluluğunu üzerine almıştı. Ama, genç generale olan borcunu hiç bir zaman unutmayan ihtiyar Feld - Mareşal, bu konuda hiç bir şey yapamıyacağı için “çok

üzüldüğü” cevabını vermekle yetindi. Hayal kırıklığına uğrayan üzgün (*) Groener. 13 Mayısta istifasını verdi. Goebbels güncesine o gece şunları yazdı: «General Schleichenden bir sürü haber aldık. Her şey plâna göre gidiyor.»

Plâna bakılırsa, ikinci olarak Bruening’in başı gidecekti. Sinsi general az sonra onun da ayağının altına bir karpuz kabuğu koymakta gecikmedi. Groener’in düşüşü Cumhuriyet için büyük bir kayıp olmuştu; Graener Cumhuriyete büyük bir

(*) Groener birkaç av sonra (29 Kasımda) Sehleicher'e şunlan yazdı : «İçimde büyük bir nefret ve hiddet uyandı, çünkü eski dostum, talebem. mânevi evlâdım olan senin tarafından ihanete uğradım.» (Bakınız: Gordon A. Craift. «Reischwehr and National Socialism: The Policy of Wilhelm Groener.» Political Science Quarterly, Haziran 1948 sayısı).

dirayetle ve bağlılıkla hizmet eden hemen hemen tek askerdi. Orduda onun yeteneğinde sadık başka bir kimse yoktu. Ama inatçı ve çalışkan Bruening hâlâ yerindeydi. Hİndenburg'un yeniden seçilmesinde Alman çoğunluğunu Hindenburg’tan yana çekmiş ve, kendi kanısına göre, Cumhuriyete böyleee hizmet etmişti. Tâmirat borçlarının kaldırılması ve Almanya’nın yeniden silâhlanması konusunda dış politikada büyük bir başarı kazanmak üzereydi. Ama yaşlı Cumhurbaşkanı Başbakanının bu insanüstü çabalarını çok soğuk karşılamış, onu sadece bir süre daha Başbakanlıkta bırakmakla mükâfatlandırmıştı. Bruening Doğu Prusya’da iflâs etmiş birkaç Junker malikânesinin iyi bir karşılık ödenerek sahiplerinin ellerinden alınmasını ve bunların topraksız köylülere verilmesini teklif ettikten sonra Hindenburg kendisine karşı daha da soğuk davranmaya başladı. Mayısın ortasında sanayicilerin yardımıyle Junker’-Ierin ona sekseninci doğum günü hediyesi olarak satın aldıkları Doğu Prusya’daki Neudeck malikânesine Paskalya tatilini geçirmeye gitmişti. Orada aristokrat komşuları kulağına birtakım şeyler fısıldadılar ve ‘‘toprak Bolşeviği” saydıkları bir Başbakanın atılmasını istediler kendisinden,

Naziler, elbetteki Schleicher kanaliyle, Başbakanın atılmak üzere olduğunu Bruening’ten önce öğrendiler. Goebbels 18 Mayısta Münih’den Berlin’e döndü ve "paskalya ruhunun” hâlâ devam ettiğini not ettikten sonra güncesine şunları yazdı: «Yalnız Bruening için kış yeniden gelmişe

benziyor. Ne gariptir ki farkında değil. Kabinesine girecek adam bulamaz. Fareler batan gemiyi terkediyor.» En büyük fare, batan devlet gemisini terketmek şöyle dursun, gemiye yeni bir kaptan , bulmaya çalışıyor demek daha doğru olurdu. Ertesi gün Goebbels şöyle diyor: «General Schleicher Savunma Bakanı olmayı reddetti.» Bu doğruydu, ama tam değildi. Gerçekten de Bruening, Groener'e yaptığından dolayı Schleicher^ azarladıktan sonra Bakanlığı kendisine teklif etmişti. Schleicher, «kabul ederim ama, sizin hükümetiniz olmamak şartiyle,» cevabmı

vermişti. (5)

Goebbels'in güncesinde 19 Mayıs günü şu yazı var: «Sch-leicher'den mesaj geldi. Bakanlar listesi hazır. Geçici bir dönem için o kadar önemli değil.» Böylece Naziler Bruening'in hapı yuttuğunu en aşağı bir hafta önceden biliyorlardı. 29 Mayıs Pazar günü Hindenburg Bruening'i yanına çağırdı ve hemen istifa etmesini istedi. Ertesi gün istifa verildi.

Schleicher zaferi kazanmıştı. Ama yalnız Bruening düşmemiş, onunla birlikte demokratik Cumhuriyet de yuvarlanmıştı. Gerçi demokrasi hemen ölmemiş, son öldürücü darbe indirilinceye kadar sekiz ay komada kalmıştı. Cumhuriyetin ölümünde Bruening'in sorumluluğu az değildir. Bruening demokrasiye inandığı halde, Parlâmentonun orayım almadan çokluk Başbakanlık kararnameleriyle ülkeyi yönetmekte bir sakınca görmemişti. Böyle bir tedbirin yarattığı tepki elbette büyük oldu; kendisi gibi kör olan politikacılar hep bu oyuna gelmişlerdir, ama önüne geçememişlerdir. Daha Mayışın 12'-sinde Retckstag*da bütçe tasarısı için güven oyu almıştı. Ama Parlâmento herhangi bir konuda kendisiyle birlik olmayınca hemen Cumhurbaşkanının yönetme yetkisine sığınıvermişti. Şimdi artık bu dayanağı kalmamıştı. Bundan böyle, 1932 Haziranından 1933 Ocağına kadar, bu destek, Nazi olmamakla birlikte demokratik bir cumhuriyete — hiç olmazsa o günkü şekliyle— pek bağlı olmayan ikinci dereceden iki kişiye verilecekti.

Almanya'da siyasî iktidar — Cumhuriyetin başlangıcın-danberi olduğu gibi — artık halkın ve halkın iradesini temsil eden kurumun, yâni Reichstag'm elinde değildi. Seksen beş yaşında, bunamış bir ihtiyar Cumhurbaşkanıyla, çevresinde onun yorgun ve dağınık kafasını yöneten birkaç dar kafalı, hırslı insanın elindeydi. Hitler bunu çok iyi görüyor, bu durum işine geliyordu.

Parlâmentoda bir çoğunluk kazanma ihtimali hemen yok gibiydi. Hindenburg'un yeni tutumu onun iktidara gelmesi için tek fırsattı. Elbetteki bu fırsat daha o

anda yoktu, ama yakında çıkacaktı.

Hemen Oldenburg'tan Berlin'e döndü. 29 Mayısta Naziler Berlin'de mahallî diet meclisinde salt çoğunluğu sağlamınlar* dı. Ertesi gün Hitler Hindenburg tarafından kabuledildi. Hin-denburg Nazi liderinin 8 Mayısta Schleicher'Ie gizlice yaptığı pazarlığı doğruladı: S.A.'lar üzerine konulmuş olan yasak kaldırılacaktı; Hindenburg'un başkanlığında onun seçeceği kimselerden oluşan bir kabine kurulacaktı; Beichstag dağıtılacaktı. Hitler yeni hükümeti destekliyecek miydi? Hindenburg bunu sordu. Hitler destekliyeceğini söyledi. O gece, 30 Mayıs akşamı, Goebbels'in güncesi şunu yazıyor: «Hitler'in Cumhurbaş-kanıyla konuşması iyi geçti... Başbakan olarak V. Papen'den sözediliyor. Ama bu bizi pek ilgilendirmez, önemli olan Reichs-tag}m dağıtılması. Seçimler! Seçimler! Doğrudan doğruya halka! Çok mutluyuz.» (6)

FRANZ VON PAPEN'İN FİYASKOSU

Şimdi sahneye, kısa bir süre için, hiç akla gelmeyen gülünç bir insan çıktı. General von Schleicher'in seksenlik Cumhurbaşkanına yutturduğu ve 1 Haziran, 1932'de Almanya Başbakanı olarak ilân ettirdiği adam, elli üç yaşındaki Franz von Papen'-di. Von Popen, Westphalialı soylu bir ailenin çocuğuydu. Eskiden Genel Kurmayda bulunmuştu. îyi ve kibar bir at binicisi, başarısız ve amatör bir Katolik Merkez politikacısı, kansı yönünden zengin bir sanayici idi ve halk tarafından çok az tanınıyordu, Amerika Birinci Dünya Savaşında daha tarafsızken Washington'da askerî ataşe idi. Bu sırada köprülerin ve demiryollarının atılmasını plânlayan bir sabotaj hareketine adı karıştığı için Amerika'dan atılınca halk adını duymuştu,

Berlin'deki Fransız elçisi bu sırada şunları yazmış: «Cumhurbaşkanının davranışı şüphe ile karşılanıyor. Herkes sadece gülüyor, gülümsüyor, ya da kahkahayla gülüyor, çünkü Papen'in bir özelliği var: ne dostları, ne de düşmanları onu ciddiye alıyorlar... Lüzumsuz, falso yapan, yalancı, hırslı, bog, hileci ve entrikacı bir adam olarak tanınıyor.» (7). Hindenburg

çabalayıp duran Cumhuriyetin kaderini, Schleicher'in teşvikine uyarak işte böyle bir adama — M. François - Poncet yanılmıyordu — bırakmıştı.

Papen'in hiç bir siyasi desteği yoktu. Reichstag üyesi bile değildi. En çok Prusya Landtag*ında bir sandalya işgal edebilmişti. Üyesi bulunduğu Merkez Partisi, lider Bruening'e oynadığı oyuna kızarak, Başbakan tâyin edilir edilmez onu oybirliğiyle üyelikten attı. Ama partiler - üstü bir kabine kurmasını Cumhurbaşkanı kendisine söylemişti. O da bunu hemen başarmıştı, çünkü kabinenin listesi Schleicher'in elinde hazırdı. Bu kabineye sonradan "Baronlar Kabinesi" denildi. Üyelerden beşi soylu ailelerdendi, tkisi büyük şirket müdürleriydi. Biri de, Adalet Bakam Franz Guertner, Birahane Darbesinden önce ve sonraki gürültülü günlerde Hitler'İ Bavyera hükümeti nezdinde koruyan adamdı. Hindenburg, General von Schleicher'i — Schleicher istemediği halde — perde arkasından çıkarttı ve Savunma Bakanı yaptı. "Baronlar Kabinesi" bütün Almanya'da alayla karşılandı, ama üyelerinden birkaçı Üçüncü Alman İmparatorluğuna kadar yerlerinde kaldılar. Bunlar, Baron von Neurath, Baron von Eltz - Rubenach, Kont Schwerin von Krosigk ve Dr. Guertner'di.

Papen'in ilk işi Schleicher'in Hitler'e verdiği sözü yerine getirmek oldu. 4 Haziranda Reichstag*ı dağıttı ve 31 Temmuzda yeni seçimler yapılacağım ilân etti. Kendisinden şüphelenen Nazilerin bir hayli dürtmelerinden sonra, 15 Haziranda, S.A.'lar üzerine konulmuş olan yasağı kaldırdı. Bu hareketten hemen sonra Almanya'da görülmemiş bir siyasî zorbalık ve cinayet dalgası başladı. Kavga ve kan arayan hücum taburları sokaklarda başıboş geziyor ve genellikle Komüriistlerle çarpışıyorlardı. Yalnız Prusya'da, 1 Haziranla 20 Haziran arasında, 461 büyük sokak kavgası oldu, bu kavgalarda seksen iki kişi öldü ve dört yüz kişi ağır yaralandı. Haziran ayında çarpışmalarda öldürülen seksen altı kişiden otuz sekizinin Nazi, otuzunun Komünist olduğu anlaşıldı. 10 Haziran Pazar günü sokaklarda on sekiz kişi Öldürüldü. Ertesi Pazar Naziler, Hamburg'un işçi mahallesi olan Altona'da poplis himayesinde bir yürüyüş düzenlediler ve. yürüyüş sırasında on dokuz kişi öldürüldü, 285 kişi yaralandı. Baronlar kabinesinin durduracağını söylediği iç savaş daha da büyüyordu. Nazilerle Komünistlerden başka bütün partiler hükümetin düzeni sağlamak için tedbirler almasını istiyorlardı.

Papen bunlara iki yoldan cevap verdi. 31 Temmuzda yapılacak olan seçimlerden on beş gün önce bütün siyasî gösteriler yasaklandı. Yalnız Nazileri yatıştırmayı değil, aynı zamanda demokratik Cumhuriyetin son kalan temellerinden birini de yoketmeyi amaçlayan başka bir tedbir daha aldı: Prusya hükümetini dağıttı ve kendisini Prusya’nın Almanya temsilcisi tâyin etti. Bu, bütün Almanya’da kurmaya çalıştığı otoriter hükümete doğru atılmış cesur bir adamdı. Papen’in bu tedbir için ileri sürdüğü neden, Altona çatışmalarının gösterdiği gibi, Prusya hükümetinin kanun ve düzeni sağlayamamasıydı. Aynı zamanda, Schleicher’in acele bulduğu “tanıtlar” a dayanarak, Prusya hükümetini Komünistlere âlet olmakla suçladı. Sosyalist bakanlar kendilerini kuvvetten başka hiç bir şeyin yerlerinden atamıyacağını söyleyince, Papen özür dileyerek o işi de yaptı.

Berlin’de sıkı yönetim ilân edildi ve mahallî jReicftst»**" komutam General von Rundstedt gerekli tutuklamaların yapılması için bir teğmenle bir miktar asker gönderdi. Bu gelişme federal iktidarı ele geçirmiş olan sağcılar ile Hitler’in gözünden kaçmadı. Sol kuvvetler olsun, demokratik merkez olsun, demokratik sistemi yıkma çabalarına ergeç ciddî bir şekilde karşı koyacaklardı. 1920 yılındaki genel grev Cumhuriyeti kurtarmıştı. Sendika liderleri ve Sosyalistler arasında yeniden böyle bir harekete gidilmesi konuşulmuş, çok tehlikeli bulunarak reddedilmişti. Böylelikle Papen, meşru Prusya hükümetini dağıtmakla, Weimar Cumhuriyetinin tabutuna bir ÇİVİ daha çakmış oldu. Bunu bir manga askerle yaptığından ötürü de Övünüyordu.

Hitler’le adamlarına gelince, onlar yalnız Cumhuriyeti değil, Papen’le baronlarım da alaşağı etmeye kararlıydılar. Goebbels bn amacı 5 Haziran tarihli güncesinde şöyle açıklıyor: «Biz kendimizi bu geçici burjuva kabinesinden mümkün olduğu kadar kısa bir zamanda ayırmalıyız.» Papen Hitler’i ilk olarak 9 Haziranda gördüğünde Nazi lideri kendisine şu sözleri söylemişti. «Ben sizin kabinenizi yalnızca geçici bir çözüm sayıyorum. Kendi partimi ülkenin en kuvvetli partisi haline getirme çabalarına devam edeceğim. O zaman Başbakanlık bana intikal edecektir.» (8)

31 Temmuz Reichstag seçimleri beş ay içinde Almanya’da yapılan üçüncü genel seçimdi; ama Naziler, bu kadar çok seçime katılmaktan yorulmak şöyle dursun, bu son kampanyaya da o zamana kadar görülmedik bir

bağnazlıkla ve güçle atıldılar. Nazilerin, Papen hükümetini destekliyeceklerine dair Hitler'in Hindenburg'a verdiği söze rağmen, Goebbels îç işleri Bakanına şiddetle çatmış, Hitler de daha 9 Temmuzda Schleicher'e giderek hükümetin tuttuğu politikadan acı acı ya-kmmıştı. Hitler'i dinlemeye gelen halkın sayısından anlaşıldığına göre Naziler gün geçtikçe kuvvetleniyorlardı. Hitler 27 Temmuzda, bir gün içinde, Brandenburg'da 60,000 kişiye, Potsdam'da bir o kadar kalabalığa, o akşam da Berlin'deki Büyük Grünewald Stadyumunda 120,000 kişiye söylev verdi. Berlin'deki söylevini ayrıca dışarda kalan 100,000 kişi hoparlörden dinledi.

31 Temmuz seçimi Nasyonal Sosyalist Parti için büyük bir zafer oldu. Naziler 13, 745,000 oy kazanarak Reichstag'dâ 230 sandalya ele geçirdiler. Parlâmentonun kolayca en büyük partisi oldular, ama 608 sandalyahk Parlâmentoda yine de çoğunluğu tutturamamışlardı. Sosyal Demokratlar ise, herhalde

Prusya'daki liderlerinin korkaklığı yüzünden, on sandalya kaybetmişler, üye sayıları 133'e düşmüştü, îşçi sınıfı, Komünistlere kayıyordu. Komünistler 12 sandalya kazanmışlar, 89 üyeleriyle Reichstag'm üçüncü büyük partisi olmuşlardı. Katolik Merkezciler de bir parça kuvvetlenmişler, 68'den 73 san-dalyaya çıkmışlardı. Papen'i seçimde destekleyen tek parti, Hugenberg'in Alman Nasyonal Partisiyle öteki orta sınıf partileri hiç bir şey kazanamadılar. Katolikler dışında, bütün orta sınıfın ve yüksek sınıfların Nazilerden yana geçtiği anlaşılıyordu.

2 Ağustosta Hitler, Münih'in yakınında Tegemsee'de Parti arkadaşlarıyla birlikte zaferinin bilânçosumı yaptı. îki yıl önce yapılan son Reichstag seçimlerindenberi Nasyonal Sosyalistler yedi milyon oy daha kazanmışlar ve Parlâmentodaki yerlerini 107'den 230'a çıkarmışlardı. Böylelikle 1928 seçimlerinden bu yana dört yıl içinde Naziler on üç milyon kadar yeni oy elde etmişlerdi. Yine de, partinin iktidara geçmesi için gerekli çoğunluk Hitler'den hâlâ esirgeniyordu. Genel oy sayısının yalnızca yüzde 37'sini alabilmişti. Almanların çoğunluğu hâlâ ona karşıydı.

Adamlarıyla gece geç vakitlere kadar konuştu. Goebbels konuşmada varılan sonucu 2 Ağustos tarihli güncesinde şöyle yazıyor: «Führer'in karşısında zor kararlar var. Meşru bir şekilde mi? Merkezle mi?» Naziler Merkezle

birleştikleri takdirde Reichstag'da, çoğunluk sağlıyabilirlerdi. Ama böyle bir şey Goebbels için "düşünülemez" di. Notuna şöyle devam ediyor: «Führer son kararını verecek. Durumun olgunlaşması için biraz daha zaman gerek.»

Ama çok değil. Kesin olmamakla birlikte, oldukça büyük bir zafer kazandığından ötürü sevinç içindeydi Hitler. Sabırsızlanıyordu. Von Papen'i değil, General von Schleicher'i görmek ve, Goebbels'in yazdığına göre, "isteklerimi bildirpıek"[1] üzere 4 Ağustosta Berlin'e koştu. Goebbels, «Artık bu. istekler ılımlı olmayacak,» diyor. 5 Ağustosta, Berlin dolaylarındaki Fuerstenberg kışlasında Hitler, şartlarım General von Sch-leicher'e kısaca şöyle anlattı: Kendisi Başbakan olacaktı; Prusya Başbakanlığı, Almanya ve Prusya İç İşleri Bakanlığı, Almanya Adalet, Ekonomi ve Hava Bakanlıkları partisine verilecekti ; Goebbels için de yeni bir bakanlık kurulacak, bu bakanlığın adı Halk Kültür ve Propaganda Bakanlığı olacaktı. Bir kemik de Schleicher'in önüne atıyor, kendisini Savunma Bakam yapacağına söz veriyordu. Bundan başka, Hitler Reİ-chstag'd&n kendisine belirli bir dönem için ülkeyi kararnamelerle yönetme yetkisi verilmesini istiyordu; eğer bu yetki veril-miyecek olursa Reichstag'ı "başından defedecek" ti.

Hitler Schleicher'i kendi programından yana kazanmış olduğuna inanarak toplantıdan çıktı ve sevine sevine güneyde Obersalzberg'teki dağ evine döndü. Muhalefete her zaman kuşku besleyen ve siyasetçi generale güvenmeyen Goebbels durumdan o kadar emin değildi. Schleicher'le yaptığı görüşmeyi lideri kendisine iyimser bir görüşle anlattığı zaman, o da dinledi ve 6 Ağustosta güncesine şunu yazdı: «Olayların ilerdeki gelişmesine şüphe ile bakmak daha iyi.» Yalnız Goebbels bir noktayı kesinlikle söyliyebiliyordn: «Bir kere iktidara geçtik mi, onu kimseye vermiyeceğiz. Ancak ölülerimizin üzerine basarak bir daha girebilirler bakanlıklara.»

İşler Hitler'in düşündüğü kadar iyi gitmiyordu. Goebbels'-in 8 Ağustos tarihli güncesi: «Berlin'den telefon geldi. Bir sürü söylentiler. Parti iktidarı ele almaya hazır. S.A.'Iar harekete hazır olmak için kendi işlerinden ayrılıyorlar. Parti liderleri büyük saat için hazırlanıyorlar. Herşey yolunda giderse, iyi. Ama kötü giderse korkunç bir gerileme olur.» Ertesi gün Strasser, Frick ve Funk Obersalzberg'e hiç de iyi haberlerle gelmediler.

Schleicher fırıldak gibi boyuna dönüp duruyordu. Hitlerin, Başbakan olduğu takdirde, Reichstag’m vereceği kararlara göre hareket etmesini şart koşuyordu. Funk, ticaret alanındaki dostlarının, Nazilerden kurulu bir hükümetin bir şey başaracağından pek emin olmadıklarım söyledi. Schacht’dan bu durumu doğrulayan bir mesaj almıştı. En son olarak, bu üçlü haberci, Wilhelmstrasse’nin bir Nazi darbesinden korktuğunu bildirdi.

Bu korku sebepsiz değildi. Ertesi gün, 10 Ağustos günü, Goebbels Berlin’de S.A.’ların “silâhlı bir hazırlık durumuna geçtiklerini” öğrendi. «... S.A.’lar Berlin’in çevresinde gittikçe kuvvetlenen bir kordon kuruyorlar... Wilhelmstrasse buna çok sinirleniyor. Ama seferberliğimizin ana noktası bu.» Ertesi gün Hitler daha fazla beklemeye tahammül edemedi. Otomobille Berlin’e hareket etti. Goebbels, Hitler'in “pek ortalıkta görünmiyeceğini”, ancak çağrıldığı zaman hazır bulunacağım söylüyor.t. Kendisini çağırmadıklarını görünce harekete geçti ve Cumhurbaşkanını görmek istedi. Ama önce Schleicher’le Papen’i görmeliydi.

Konuşma 13 Ağustos günü öğle üzeri yapıldı, tartışmalı geçti. Schleicher bir hafta önceki tutumunu değiştirmişti. Hit-ler’in en çok Başbakan Yardımcılığını umabileceği üzerinde direndi ve Papen’i destekledi. Hitler kızdı. Ya Başbakan olurdu, ya da hiç bir şey. Papen “son karan” Hindenburg’a bırakacağım söyliyerek konuşmaya son verdi. <[2])

Hitler suratını asarak yakınlarda bulunan Kaiserhof’a çekildi, öğleden sonra saat 3’de Cumhurbaşkanlığı bürosundan bir telefon geldi. Telefona biri — güncesinden anlaşıldığına göre, belki de Goebbels — cevap verdi: «Bir karara varıldı mı? Eğer varılmamışsa Hitler’in oraya gelmesi için bir sebep yok.» Nazilere, Cumhurbaşkanının “önce Hitler'le” konuşmak istediği bildirildi.

Yaşlı Feld - Mareşal Nazi liderini çalışma odasında bastonuna dayanmış olarak ayakta karşıladı; yâni böylece konuşmaya soğuk bir hava vermek istedi. Daha bir ay önce, bir haftadan uzun süren bir akıl durgunluğu geçirmiş seksen beş yaşındaki bir adam için o günkü durumu pek fena sayılmazdı. Hitler Başbakanlığı ve iktidarı tam olarak ele almak istediğini tekrarlarken onu sabırla dinledi. Cumhurbaşkanlığı Müsteşarı Otto von Meıssner ve Hitler’le birlikte gelen Goering konuşmanın tek tanıklarıydı. Her ne kadar Meissner güvenilir bir kaynak sayılmazsa da, kendisinin

Nüremberg’de verdiği ifade, konuşma sırasında geçenlere ait ilk-elden tek belgedir, içinde gerçek payı vardır.

«Hindenburg, durumun gergin olması dolayısiyle, bir çoğunluğun başına geçmemiş, müsamahasız, gürültücü ve disiplinsiz Nasyonal Sosyalistler gibi yeni bir partiye iktidan teslim etmeyi vicdan bakımından göze alamıyacağı cevabını verdi.

Bu noktaya gelince Hindenburg, biraz heyecanlanarak, son günlerdeki bir takım olaylara değindi: Nazilerle polisler arasında durmadan çatışmalar oluyordu; Hıtler’in adamları 'başka türlü düşünen insanlara karşı zorbaca hareketlere girişiyorlardı; Yahudilere karşı aşın hareketler ve daha birçok kanunsuzluklar yapılıyordu. Bütün bu olaylar partide kontrol altına ahıamıyacak birçok yaban unsurların bulunduğu kanısını kuvvetlendirmişti... Uzun bir tartışmadan sonra Hindenburg Hitler’e öteki partilerle, özellikle sağ ve merkez partileriyle işbirliği yapmaya hazır oduğu nu ilân etmesini söyledi ve tek başına iktidarı ele almak fikrinden vazgeçmesini istedi.

Hindenburg, başka partilerle işbirliği yaparak iktidarım gösterebileceğini söyledi. Olumlu sonuçlar elde ettiği takdirde bir koalisyon hükümetinde bile gittikçe artan bir etki kazanabilir ve böyle bir hükümete hâkim olabilirdi. Hindenburg, bir Nasyonal Sosyalist hükümetin iktidan kötüye kullanabileceği ve bütün öteki görüşleri bastırıp yavaş yavaş yok edeceği konusundaki yaygın korkuyu ortadan kaldırmak İçin bunun en İyi yol olduğunu anlattı. Bundan başka Hindenburg, HİtÎer'le hareketinin temsilcilerini bir koalisyon hükümetine kabul etmeye hazır olduğunu, koalisyon hükümetinin tam oluşumunun yalnızca bir konuşma konusundan ibaret bulunduğunu, ama bütün İktidan yalnız Hitler'in eline teslim etmek sorumluluğunu alamıyacağmı bildirdi... Hitler ise kendisinin öteki parti-nıı lerle pazarlık eder, ve böylece bir koalisyon hükümeti kurulmasını ister gibi bir duruma sokulmasına kesinlikle karşı koydu.» (9)

Bunun üzerine görüşme hiç bir anlaşmaya varılmadan bitti, ama bitmeden önce hâlâ ayakta duran ihtiyar Cumhurbaşkanı Nazi liderine sert bir ders verdi. Konuşmadan hemen sonra yayımlanan resmî bildirinin diliyle Hindenburg, “Herr Hit-ler’in, Reichstag seçimlerinden önce verdiği söze aykırı olarak, Almanya Cumhurbaşkanının güveniyle tâyin edilmiş bulunan

milî bir hükümeti destekleme durumunda olmadığına teessüf" etmişti. Sayın Cumhurbaşkanına göre, Hitler sözünde durmamıştı, ama ona gelecekte dikkatli olmasmı söylemişti. Bildiri az aşağıda şunları söylüyordu: «Cumhurbaşkanı Nasyonal

Sosyalist Partinin muhalefetini şövalyece yönetmesinin önemini Herr Hitler'e hatırlattı, vatan ve Alman ulusu karşısındaki sorumluluğunu hiç bir zaman unutmamasını kendisine tenbih etti.»

Hindenburg'un görüşme konusundaki görüşünü ve Hit-ler'in "devlet kontrolünü tüm ele almak" üzerinde nasıl direndiğini açıklayan bildiri çok çabuk yayımlanmış, böylece Goebbels'in propaganda makinası gafil avlanmış, Hitlerin dâvası yalnız halk arasında değil, Naziler arasında bile oldukça sarsılmıştı. Hitler "iktidarı tüm olarak" ele almak istemediğini, yalnızca Başbakanlığı ve birkaç bakanlığı istediğini boşuna söyleyip durdu. Hindenburg'un sözleri herkesçe doğru olarak kabul edildi.

Bu arada, seferber edilmiş olan hücum taburları İşi iyice azıtmışlardı. Hitler o akşam liderlerini çağırdı, ve onlarla konuştu. Goebbels şunları yazıyor: «Zor bir iş. Birliklerini bîra-rada tutabilecek mi, kim bilir? Zaferle sarhoş insanlara zaferin ellerinden kaçmış olduğunu anlatmaktan zor bir şey yok.» O gece bizim ufaktefek doktor, Büyük Frederick'in mektuplarını okuyarak dinlenmeye çalışıyor. Ertesi gün tatilini geçirmek üzere Baltık kıyılarına gidiyor. «Partili arkadaşlar arasında büyük bir umutsuzluk var,» diye yazıyor. Odasından çıkıp onlarla konuşmak bile istemiyor. «Hiç olmazsa bir hafta politikadan sözedildiğini duymak istemiyorum. İstediğim yalnızca güneş, ışık, hava ve huzur.»

Hitler de aynı havayı almak ve yakın geleceği düşünmek üzere Obersalzberg'e çekilmişti. Goebbels'in dediği gibi, "ilk büyük fırsat kaçırılmıştı" Danzig'deki Nazi lideri Hermann Rauschning Hitler'i görmeye geldiği zaman onu dağbaşında kötü kötü düşünür buldu. Hitler kendisine, «Haşin olmalıyız,» dedi ve Papen aleyhine uzun bir nutuk çekti. Ama umudunu yitirmeniişti. Zaman zaman sanki Başbakanmış gibi konuşuyordu. «Benim görevim Bismarck'mkinden zor,» diyordu, «ben Önümdeki millî görevleri çözmeye başlamadan Önce bir millet yaratmak zorundayım.» Ama ya Papen'le Schleicher'in kuracakları bir askerî diktatörlük yönetimi Nazi Partisini kapatırsa? O zaman ne olacaktı? Hitler,

birdenbire Rauschning'e, Miletler Cemiyetinin himayesinde bir şehir devleti olan Dan-zig'in Almanya ile suçlu iadesi anlaşması olup olmadığını sordu. Rauschning soruyu birdenbire anlamadı, ama sonradan Hitler'in kendisine kaçacak bir yer aradığı anlaşıldı (10). Goebbels güncesinde, «Führer'in yakalanacağı söylentileri dolaşıyor,» diyor. Cumhurbaşkanı ile Papen ve Schleicher hükümeti tarafından hükümetten uzaklaştırıldığı ve partinin kanun dışı ilân edilmesinden korkulduğu bir sırada bile Hitler kendi “kanun” yolu politikasına bağlı kaldı. S.A.'larm darbe yapacağı sözlerini durmadan yalanladı. Yalnız ara sıra umutsuzluğa düştüğü zamanlarda amacına kuvvet yoluyla ve Parlâmentoda çoğunluğu kazanmakla değil, Schleicher'le Papen'i iktidara getiren yoldan, yani perde arkasında entrika çevirmek yoluyla varabileceğini düşünüyordu.

Hitler bu konuda bir örenek vermekte gecikmedi. 25 Ağustosta Goebbels Berchtesgaden'de kendisiyle görüştü ve not defterine şunları yazdı: «Merkez Partisiyle ilişki kurmalıyız, amacımız sadece karşımızdakilere baskı yapmak.» Ertesi gün

Goebbels yeniden Berlin'e dönmüştür. Schleicher'in “merkezle ilişki kurmak istediklerinden” çoktan haberdar olduğunu Öğreniyor. Emin olmak için ertesi gün Generali görmeye gidiyor. Schleicher'in Hitler'le Katolik Merkezin birleşme ihtimalinden korktuğunu sanıyor, çünkü Reİchstag'da bu iki parti birlikte salt bir çoğunluk sağlayabilmektedirler. Goebbels Sch-leicher için şunları yazıyor: «Bu adamın neyi doğru, neyi yanlış söylediğini bilmiyorum.»

Goebbels'in dediği gibi, Papen hükümeti üzerinde bir baskı yapmaktan başka amacı olmayan Merkez Partisi ile ilişki kurma teşebbüsü Reichstag'da. garip bir olayla sonuçlandı. Bu olay süvari Başbakan için sonun başlangıcıydı. Parlâmento 30 Ağustosta toplandığı zaman Merkezciler, Nazilerin Reic-hstag Başkanı adayı olarak gösterdikleri Goering'e Nazilerle birlikte oy verdiler. Reichstag 12 Eylülde yeni çalışma dönemine başladığında bir Nasyonal Sosyalist ilk olarak oturuma başkanlık etti, Goering bu fırsattan elinden geldiğince yararlandı. Başbakan von Papen, toplantıya gelmeden önce Cumhurbaşkanına Meclisin dağıtılması için bir kararname imzalatmıştı. Tarihte ilk defa, Reichstag'm dağıtılması karan daha işe başlamadan alınmıştı. Ama von Papen bu kararı ilk

toplantıya getirmeyi ihmal etti. Komünistlerin hükümet için verecekleri güvensizlik oyuna Milliyetçi milletvekillerinden birinin, öteki partilerle anlaşarak, itiraz edeceğinden emin olduğu için yanma hükümet programının ana hattını anlatan söylevi almıştı. Altı yüz üyeden bir tekinin itirazı oylamayı ertelemeye yetiyordu.

Oysa Komünist Partisi lideri Emst Torgler gündemde değişiklik yapılmasını öngören önergesini verince ne bir milliyetçi milletvekili ne de başka biri kalkıp itiraz etmedi. Sonunda Frick, Naziler adına yarım saatlik bir ara istedi.

Papen hatıralarında, «Durum çok nazikti,» diyor, «ve ben gafil avlanmıştım.» Dağıtma kararını getirmek üzere Başkanlığa hemen bir hademe gönderdi.

Bu sırada Hitler, caddenin kargısındaki Reichstag Başkanlık sarayında partisinin meclis gurubu ile toplantı yapıyordu. Naziler ne yapacaklarını bilmiyorlardı, şaşırmışlardı. Milliyetçilerin, oylamayı ertelemek için bir harekete geçmemekle, kendilerine ihanet ettiklerini sanıyorlardı. Şimdi Hitler'in partisi de Papen hükümetini devirmek için oyunu Komünistlerle birlikte Komünist önergesinden yana kullanacaktı. Hitler bu tatsız işbirliğinin acı sonuçlarına katlanmaya karar verdi. Kendi milletvekillerine Komünist önergesinden yana oylarını kullanmalarını ve Başbakan Reichstag'ı dağıtmadan önce Papen hükümetini devirmelerini emretti. Bunu yapmak için Goering, Başkan olarak, elbette ki bazı parlâmento hilelerine başvuracaktı. Bu eski hava kahramanı, bu gözüpek ve yetenekli kişi, ilerde daha büyük alanlarda da göreceğimiz gibi, tam bu işin adamıydı.

Parlâmento yeniden toplandığı zaman Papen geleneksel kırmızı çanta ile ortaya çıktı. Çantada acele getirtmiş olduğu Parlâmentoyu dağıtma kararı vardı. Ama kararı okumak için kürsüye çıkmak isteyince Reichstag Başkanı kendisini görmemezlikten geldi. Kıpkırmızı kesilen von Papen kararı havada sallıyor, bütün Parlâmentoya gösteriyordu, Goering'ten başka herkes bunu görüyordu. Goering gülümseyen yüzü başka yanlara bakmaktaydı. Sonra Goering oylamaya geçilmesini istedi. Bir tanığın sonradan anlattığına göre, Papen'in yüzü hiddetten kıpkırmızıyken bembeyaz olmuştu. Papen Başkanın kürsüsüne koştu ve dağıtma kararnamesini kürsüsünün üzerine attı. Goering hiç aldırış etmedi ve

oylamaya geçilmesini emretti. Papen hiçbirisi Parlâmentoya dahil olmayan bakanlarıyla birlikte salondan çıkıp gitti. Milletvekilleri oylarım kullandılar: 32'ye karşı 513 oyla hükümet devrildi. Başkan masasının üzerine hiddetle atılmış kâğıt parçası o zaman Goering'in gözüne ilişti. Kâğıdı alıp bütün meclise okudu ve Anayasaya uygun bir çoğunluğun oyu ile yerinden atılmış bir Başbakan taralından imzalandığı için hiç bir geçerliği olmadığını söyledi.

Bu komik olaydan Almanya'da hangi unsurların kazandığı, hangi unsurların kaybettiği, ve ne kadar kazanıp ne kadar kaybettiği, hemen belli olmadı. Yalnız çıtkırıldım Papen'in olay konusu olduğu kesindi; ama Elçi François - Poncet'nin dediği gibi, Papen zaten her zaman dostlarının alay konusu olmuştu. Sonra Reichstag, Almanların ezici bir çoğunlukla Hinden-burg'un kukla kabinesine karşı olduğunu açıkça göstermişti. Ama bu olay halkın parlâmento sistemine olan güvenini de biraz daha sarsmış değil miydi? Nazilere gelince, onlar da sorumsuzluklarını bir <|aha göstermemiş, amaçlarına varmak için Komünistlerle bile anlaşmaya hazır olduklarını ortaya koymamışlar mıydı? Bundan başka, yurttaşlar artık seçimlerden bıkmamışlar mıydı ve Nazıler de bir yıl içinde yapılacak dördüncü yeni seçimde oy kaybetme ihtimaliyle karşılaşmamışlar mıydı? Gregor Strasser, hattâ Frick, partinin böyle bir tehlike karşısında bulunduğu ve bunun parti için bir felâket olabileceği kamsmdaydılar. .

Hitler ise, o gece Goebbels'in yazdığına göre, "çok neş'-eliydi. Açık ve yanılmaz bir karar daha" vermişti.

Reichstag, dağılma kararını kabul etti. Yeni seçimlerin 6 Kasımda yapılması kararlaştırıldı. Bu seçimin Naziler için birtakım zorlukları vardı. Her şeyden önce, Goebbels'in dediği gibi, halk siyasî söylevlerden ve propagandadan bıkmıştı. 15 Ekim tarihli güncesinde de kabul ettiği gibi, partililer bile "bu bitmez tükenmez seçimler yüzünden çok sinirli" olmuşlar, "çok çalışmış, yorulmuşlardı..." Bir de para zorlukları vardı. Büyük ticaret ve banka çevreleri kendilerine birtakım tâvizler vermiş olan Papen'i desteklemeye başlamışlardı. Funk'un uyardığı gibi, Hitler'in Hindenburg'la işbirliğini reddetmesinden ve gittikçe daha sola kayarak — meselâ Reichstag olayında — Komünistlerle bile işbirliğine kadar gitmesinden ötürü,

partiye karşı güvenlerini gittikçe kaybediyorlardı. Goebbels durumu 15 Ekim tarihli güncesinde şöyle belirtiyor: «Para

bulmak çok güç. Bütün ‘malsahibi, okumuş’ baylar hükümeti destekliyor.»

Seçimlerden bir kaç gün önce Komünistlerin Berlin nakliye işçileri arasında düzenledikleri bir grevde Naziler Komünistlerle işbirliği yapmıştı. Sendikalar ve Sosyalistler bu greve karşıydı. Bu davranış partinin seçim kampanyasında son bir çıkış yapması için gereken para kaynağını kurutmuş, iş adamları yardımlarını kesmişlerdi. Goebbels 1 Kasımda acıklı acıklı dert yanıyor: «Parasızlık kronik bir hastalık haline geldi. Büyük bir kampanyayı gerçekten yürütecek paramız yok. Birçok burjuva çevreleri greve katılmamızdan korktular. Birtakım parti arkadaşlarımız bile şüpheye düştüler.» Seçimler arifesinde, 5 Kasımda, güncesindeki yazı: «Son saldın. Parti yenilgiye karşı son bir çıkış yapıyor. Son dakikada 10,000 mark bulabildik. Bu para Cumartesi öğleden sonra yapılacak kampanyada harcanacak. Biz elimizden geleni yaptık. Artık iş kadere kaldı.»

Kader ile Alman seçmeni, 6 Kasımda, birçok şeylere karar vermiş olduğunu gösterdi. Ancak, ne kaderin ne de seçmenin verdiği karar, parçalanmakta olan Cumhuriyetin geleceğini tâyin edecek kadar kesin değildi. Naziler iki milyon oy kaybettiler. Reichstag'daki sayılan 34 azalarak 196’ya düştü. Komünistler bir milyon oyun dörtte üçünü elde ettiler ve Sosyal Demokratlar aynı sayıda oy kaybetti. Sonuç olarak Komünistlerin milletvekili sayısı 89’dan 100’e çıktı, Sosyalistlerin ise 133’den 121’e düştü. Hükümeti destekleyen tek parti, Alman Milliyetçi Partisi, aşağı yukarı bir milyon fazla oy kazandı. Bu oyları elbetteki Nazilerden almıştı. Milletvekilleri sayısı da 37’den 52’ye çıkmıştı. Nasyonal Sosyalistler her ne kadar ülkenin gene en büyük partisi olarak kaldılarsa da, iki milyon oy kaybı onlar için önemli bir gerileme oldu. Büyük Nazi dalgası ilk olarak geriliyor, çoğunluk noktasından epice uzaklaşıyordu. Yenilmezlik masalı yıkılmıştı. Hitler iktidar pazarlığı için Temmuzdakinden daha zayıf durumdaydı.

Bunu anlayan Papen, Hitler’e karşı beslediği “kişisel an-tipatisini” bir kenara atarak 13 Kasımda bir mektup yazdı ve onu “durumu tartışmaya” çağırdı. Ama Hitler verdiği cevapta o kadar çok şart ileri sürdü ki, Papen Hitler’le anlaşmaya varma umudunu artık bütünüyle yitirdi. Nazi liderinin

inadı, hafif, güçsüz Başbakanı hayrete düşürmedi; ama dostu ve akıl hocası Schleicher'in teklif ettiği yeni politika onu hayli şaşırttı. Çünkü bu kaypak saray entrikacısı, önceleri Bruening için olduğu gibi, şimdi Papen'in artık işine yaramadığı sonucuna varmıştı. Bereketli kafasında yeni yeni fikirler filiz veriyordu. iyi dostu Papen'e yol görünmüştü. Cumhurbaşkanı siyasî partilerle, özellikle en büyük parti ile istediği gibi pazarlık edebilmeliydi. Papen kabinesinin çekilmesini istedi. 17 Kasımda Papen ile kabinesi istifa etti. Hindenburg hemen Hit-ler'i çağırttı. .

19 Kasım günü yaptıkları görüşme 13 Ağustostakinden daha az soğuk geçti, Bu kere Başkan, bakanlıklar teklif etti ve karşısındakinin bir saatten fazla yanında kalmasına izin verdi. Hindenburg Hitler'in iki yoldan birini seçmesini istedi: belirli bir program için Reichstag*da sürekli bir çoğunluk elde edebileceğine akıl kesiyorsa Başbakan olacaktı, yoksa Cumhurbaşkanının başkanlığında Papen'in kuracağı ve ülkeyi olağanüstü kararnamelerle yönetecek yeni bir kabinede Başbakan Yardımcısı olacaktı. Hitler 21 Kasımda Başbakanı yeniden ziyaret etti ve Meissner'le mektuplaştı. Ama bir anlaşmaya varılamadı. Hitler Parlâmentoda işe yarar bir çoğunluk sağlayamazdı, Merkez Partisi, diktatörlüğe gitmemesi şartiy-le, kendisini desteklemeye razı olmuştu ama, Hugenberg Milliyetçilerin işbirliğini geri almıştı. Bu yüzden Hitler Cumhurbaşkanlığı karaîmameleriyle ülkeyi yönetecek bir kabinede Başbakan olmakta direndi. Başkan bunu kabul edemezdi. Eğer böyle bir kabine kurulması gerekiyorsa Cumhurbaşkanı bu kabinenin başına dostu Papen'i getirmeyi tercih ederdi. Meiss-ner'in Hindenburg adına gönderdiği mektupta Hitler'e böyle bir mevkiin verilemeyeceği, "çünkü böyle bir kabinenin bir

parti diktatörlüğü haline geleceği..." bildiriliyordu. Hindenburg, «Ettiğim yemin karşısında ve vicdanımın sesine uyarak böyle bir sorumluluğu yüklenemem,» diyordu. (11)

İhtiyar Feld - Mareşal birinci noktada ikinci noktadan daha çok ileriyi görmüştü. Başbakanlık kapısını bir daha çalmış olan Hitler'in suratına önce hafifçe aralanan kapı şimdi birdenbire kapanmıştı.

Papen'in istediği de buydu. 1 Aralık akşamı Schleicher'le birlikte Hindenburg'u görmeye gittikleri zaman yeniden Başbakan tâyin edileceğinden emindi. Dalavereci generalin birtakım yeni dolaplar

çevirdiğini sanmıyordu. Oysa Schleicher Strasser’Ie konuşmuş, Nazilere Papen’in hükümetine katılmazlarsa kendisinin kuracağı bir kabineye girmelerini tavsiye etmişti. Bunun üzerine Hitler Generalle konuşmak üzere Berlin’e çağrılmıştı. Alman basınında geniş çapta anlatıldığına ve sonradan birçok tarihçiler tarafından da kabul edildiğine göre, Hitler geceleyin Münih’den Berlin’e kalkan trene binmiş, ama geceyarısı Jena’da Goering tarafından trenden indirilmiş ve Nazi liderleriyle bir toplantı yapmak üzere Weimar’a kaçırılmış. Olayın Naziler tarafından anlatılan şekli daha doğru olsa gerek. Goebbels’in 30 Kasım tarihli güncesine göre, Hitler’e hemen Berlin’e gitmesini bildiren bir telgraf gelmiş, ama Schleicher kendisini beklerken, o, Welmar’a gidip arkadaşlarıyla konuşmaya karar vermiş. Arkadaşları Thuringia seçim kampanyasını açmak üzere orada bulunuyorlarmış. 1 Aralıkta yapılan ve beş büyük liderin, yâni Goering, Goebbels, Stras-ser, Frick ve Hitler’in bulunduğu bu toplantıda büyük anlaşmazlıklar çıkmış. Strasser, bir Schleicher kabinesine göz yumulmasından yanaymış. Kendisi şahsen kabineye katılmalarını bile istiyor, Frick de onu destekliyormuş. Goering’Ie

Goebbels ise böyle bir tutuma şiddetle karşıymışlar. Hitler de onlardan yanaymış. Ertesi gün Hitler Schleicher’in göndermiş olduğu Binbaşı Otto adında birine Generalin Başbakanlığı kabul etmemesini tavsiye etmiş. Ama çok geç kalmıştı.

Papen, Schleicher’iıı, arkasmdan çevirmekte olduğu dolapların hiç farkında olmamıştı, 1 Aralıkta Cumhurbaşkamy-la yaptığı konuşmanın başmda, gelecek için düşündüklerini olduğu gibi anlattı. Başbakan olarak ülkeyi kararnamelerle yönetmekte devam edecek ve “Anayasayı değiştirinceye” kadar Reichstag’a dokunmıyacaktı. Aslında Papen, ülkeyi yeniden imparatorluk günlerine götürecek ve yeniden tutucu sınıfların egemenliğini sağlayacak bir anayasa “tadilatı” istiyordu. Kendisi, gerek Nuremberg mahkemesi sırasında ve gerekse hâtıralarında, tekliflerinin “Cumhurbaşkanını Anayasayı bozmaya” götürdüğünü kabul etmekte ve Hindenburg’a, “ulusun çıkarını Anayasa üzerine ettiği yeminden üstün tutarak durumunu haklı” göstereceğini temin ederek, Bismarck’-m da bir kere "ülkenin çıkan için” aynı şeyi yaptığım söylediğini bildirmektedir. (12)

Papen, Sehleicher'in bu teklife hemen itiraz ettiğini büyük bir hayretle gördü. Schleicher, Cumhurbaşkanının Anayasayı çiğnememe konusunda vermiş olduğu sözü bozmamak istemesinden yararlandı. Başkan mümkünse bundan kaçınmalıydı ve General bunun mümkün olduğu kanısındaydı. Kendisi bir hükümet kuracak olursa bu hükümeti Reichstag çoğunluğunun destekliyeceğinden emindi. Strasser'i ve en aşağı altı Naziyi Hitler'den alabileceğine inanıyordu. Onlara orta sınıf partilerini ve Sosyal Demokratlan da, ekliyebilirdi. Sendikaların bile kendisini destekliyeceğini umuyordu.

Hindenburg bu düşünce karşısında şaşırdı ve sonra Pa-pen'e dönerek yeni bir hükümet kurma çalışmalanna devam etmesini söyledi. «Schleieher'in dili tutulmuş gibiydi,* diyor Papen. Cumhurbaşkanının yanından çıktıktan sonra uzun uzadıya tartıştılar, ama bir anlaşmaya varamadılar. Ayrıldık-lan 3irada Schleicher Papen'e, Worms Diyetine giderken Lut-her'e söylenilen sözü ekledi: «Küçük Papaz, zor bir yol seçtin.»

Papen ne kadar çor bir yol seçtiğini ertesi gün saat do-kuzda kabineyi topladığı zaman anladı.

« (Papen diyor ki) Schleicher ayağa kalktı ve Başkanın bana vermiş olduğu görevi uygulamaya imkân olmadığım söyledi. Bu görevi yürütmeğe çalışmak ülkeyi anarşiye götürmek olurdu. Polis ve silâhlı kuvvetler herhangi bir genel grev halinde ulaşım ve iaşenin sağlanmasını garanti etmedikleri gibi, herhangi bir iç savaş halinde kanun ve düzeni de sağlayamı-yaeaklardı. Genel Kurmay bu bakımdan bir inceleme yapmış ve Binbaşı Ott'u (raporu hazırlayan) kabinenin emrine vererek kendisini bir rapor hazırlamaya memur etmişti.» (13)

General bunun üzerine Binbaşıyı ortaya çıkardı. Schleic-her'in sözleri Papen'i sarsmıştı ama, Binbaşı Ott'un (Ott sonradan Hitler'in Tokyo elçisi oldu) tam zamanında verdiği rapor Papen'i yıktı. Ott yalnızca şunlan söyleii: «Federal hükümetin ve ayrı ayrı devlet hükümetlerinin illerinde bulunan kuvvetlerle hem cephelerin savunulması, hem de Naziler ve Komünistler karşısında düzenin sağlanması mümkün değildir. Bundan ötürü Reieh hükümetine, olağanüstü bir durum ilân edilmesinden sakınılması tavsiye olunur.» (14)

önce Kayzer’i tahtından uzaklaştıran, sonra da Schleic-her’in teşvikiyle General Groener’le Başbakan Bruening’i tasfiye eden Ordunun, şimdi de kendisini harcamakta olduğunu Papen büyük bir hayret ve aeıyla gördü. Bu haberleri vermek üzere hemen Hindenburg’a koştu. Başkanın Schleicher’i Savunma Bakanlığından uzaklaştıracağını ve kendisini Başbakanlıkta bırakacağını umuyordu. Nitekim bunu kendisine teklif de etti.

Yaman ihtiyar Cumhurbaşkanı, «Sevgili Papen’im» diye cevap verdi, «eğer fikrimi değiştirirsem bana çok kızma. Fazla ihtiyarım ve bir iç savaşın sorumluluğunu üzerime alamıya-eak kadar yorgunum. Tek umudumuz bir kere de Schleicher’e talihini denetmektir.»

Papen, Hindenburg’un gözlerinden “iki büyük yaş damlası” indiğini yeminle söylüyor. İki saat sonra yerinden atılan Başbakan masasını temizlerken kendisine Hundenburg’un fotoğrafı getirtildi. Hindenburg fotoğrafın üzerine, “leh hütt’ einen KameradenV’ diye yazmıştı. Ertesi gün Başkan kendi el yazısıyla yazılmış bir mektup gönderdi. Mektupta Papen’i mevkiinden uzaklaştırmakla “kalbinde büyük bir keder” duyduğunu bildiriyor ve kendisine olan güveninin “sarsılmadığını” tekrar ediyordu. Çok doğruydu bu; nitekim doğru olduğu az sonra anlaşılacaktı.

Kurt von Schleicher 2 Aralıkta Başbakan oldu. 1890’da Bismarek’dan sonra Başbakan olan General Kont Georg Leo von Caprivi de Caprara de Mors teeuccoh’den beri bu mevkie gelen ilk generaldi. Schleicher’in çevirdiği korkunç dolaplar, nedenlerini pek az bildiği iktisadi buhran en yüksek noktasına çıktığı bir sırada, kendisini sonunda bu yüksek yere ulaştırmıştı; yıkmak için bütün gücüyle çalıştığı Weimar Cumhuriyeti bu sırada artık dağılıyordu; elinde oynayıp durduğu Başkan bile artık ona güvenmiyordu. Günlerinin sayılı olduğunu, ondan başka, herkes görüyordu. Hele Naziler buna iyice emindiler. Goebbels’in 2 Ocak tarihli güncesinde şu kayıtlar var: «Schleicher Başbakan oldu. Uzun sürmez.»

Papen de aynı kamdaydı. încinen gururu ona acı veriyor, sonradan hâtıralarında “dost ve halef” diye andığı kimseye karşı büyük bir intikam duygusu besliyordu. Schleicher, Papen’i uzaklaştırmak için Paris elçiliğini teklif etti, ama Papen kabul etmedi. Papen’in dediğine göre, Başkan kendisini Berlin’de “elinin altında” bulundurmak istiyordu. Berlin kaşer-lenmiş entrikacıya karşı kendi entrika ağlarını Örebileceği en iyi yerdi. Bir

örümcek kadar çalışkan ve hareketli olan Papen hemen paçaları sıvadı. Karışıklıklar içinde geçen 1932 yılının son günleri yaklaşırken Berlin'de bin bir çeşit dolap dönüyordu. Papen ile Schleicher'in guruplarından başka Cumhurbaşkanı Sarayında bir gurup vardı. Hindenburg'un oğlu Oskar'la Devlet Sekreteri Meissner bu gurup adına Başkan sandalyasmın ardında birtakım işler çevirmekteydiler. Bir başka dolap da Kaiserhof otelinde dönüyordu. Bu otelde Hit-ier'Ie arkadaşları hem iktidar için birtakım kumpaslar kuruyorlar, hem de birbirlerinin ayaklarının altına karpuz kabuğu koyuyorlardı. Az sonra, 1933 Yılbaşı gününde, örülen entrika ağları o kadar birbirine karıştı ki, kimin kime hizmet ettiği anlaşılmaz bir hale geldi. Ama hepsi de az sonra ortaya çıktı.

CUMHURİYETİN SON BAŞBAKANI: SCHLEICHER

Schleicher bir keresinde kulağı delik Fransız elçisinin bulunduğu bir yerde şu sözleri söylemiş: «İktidarda yalnızca elli yedi gün kaldım ve her kaldığım gün de elli yedi kere ihanete uğradım. Rica ederim bana bir daha 'Alman bağlılığından' söz etmeyin!» (15). Meslek hayatı ve çevirdiği işler kendisini bu konuda gerçekten söz sahibi bir adam yapmıştı.

Başbakanlıkta ilk işi Gregor Strasser'e Almanya Başbakan Yardımcılığı ve Prusya Başbakanlığım teklif etmek oldu. Hıtler'i kabinesine alamayınca Strasser'e bir yem atarak Na-zileri parçalamayı deniyordu. Başanya ulaşacağına inanmasını gerektiren birtakım nedenler vardı. Strasser partinin iki numaralı adamıydı, ve millî sosyalizme inanan solcu unsurlar arasında Hitler'den daha çok seviliyordu. Parti örgütünün lideri olduğundan bütün taşra ve mahallî liderlerle ilişki kurmuştu. Onları kendisine sıkıca bağlamış gibi görünüyordu, Strasser Hitler'in hareketi bir çıkmaza sokmuş olduğu kanısındaydı. Partinin ateşli elemanları Komünistlere yanaşıyordu. Partinin kendisi de para bakımından iflâs etmişti. Fritz Thyssen, Kasım ayında, partiye daha fazla para yardımında bulunamıyacağım söylemişti. Binlerce parti memurunun maaşını karşılayacak ya da partiye yalnız haftada iki buçuk mfl-yona malolan.S.A.'ları besliyecek para yoktu. Güneş Nazi ya* yınlarım basan basımevleri, ödenmemiş faturaların bedelleri verilmedikçe baskılan durduracaklarını bildirmişlerdi. Goeb-bels 11 Kasım tarihli güncesinde bu konuya değiniyor: «Berlin örgütünün para durumu kötü. Ellerinde borçlar ve ödenecek senetlerden başka bir şey yok.» Aralık aymda

parti maaşlarının azaltılacağına üzülüyor. Sonunda, 3 Aralıkta, Thuringia'da yapılan mahallî seçimler, Nazi'lerin yüzde 40 oy kaybettiğini gösterdi. Aynı gün Schleicher, Strasser'i konuşmaya çağırmıştı. Nazilerin hiç bir zaman seçimde iktidara ge-çemiyeceği, hiç olmazsa Strasser tarafından, açıkça anlaşılıyordu.

1

Teğmen Scheringer Hitler'in mahkemedeki tutumunu dâvaya ihanet saydı, hapishanede Nazi Partisine kızdı, koyu bir komünist oldu, flitlere küsenlerin bir çoğu gibi o da 30 Hazinin, 1934 temizliğinde tas-

2

Papen, hâtıralarında, Schleicher'in bu toplantıda bulunup bulun[2] madiğini söylemiyor, yalnız başka kaynaklardan da anlaşıldığına göre, Schleicher oradaydı. İlerdeki olaylar bakımından burası önemli bir nok[2] îadıı[2]. 'I

Bundan ötürü Hitler'i "ya hep ya hiç" politikasından vazgeçirmeye ve Sehleicher'in koalisyonuna katılarak iktidarı olabildiği kadar ele almaya zorladı. Aksi halde partinin dağılacağından korkuyordu. Strasser bu tutumun üzerinde aylardan-beri duruyordu. Goebbels'in yaz ortasından Aralık ayma kadar yazılmış günceleimde hep Strasser'in Hitler'e "bağlılığı" olmadığından acı acı sözedilmektedir.

5 Aralıkta Berlin'deki Kaiserhof otelinde liderler arasında yapılan bir toplantıda gürültü koptu. Strasser, Nazilerin hiç olmazsa Schleicher hükümetine "ses çıkarmamalarını" istedi. Reichstag'da parti grubunun başkanı olan Frick kendisini destekledi. Frick, Nazi milletvekillerinin, Hitler'in bir seçime daha gitmesi halinde yerlerini ve maaşlarım kaybedeceklerinden korktuklarım biliyordu. Goering'le Goebbels, Strasser'e şiddetle saldırdılar ve Hitler'i kendi yanlarına çektiler. Hitler, Schleicher rejimine "ses çıkaracak" tı; ancak, sonunda, bu rejimle görüşmeler yapmaya yine hazırdı. Bu iş için Goering'i tâyin ediyordu. Goebbels'in açıkladığına göre Hitler Strasser'in iki gün önce Başbakanla özel olarak görüştüğünü işitmişti. Ayın yedisinde Kaiserhof'ta Hitler İle Strasser arasında bir konuşma oldu. Konuşma büyük bir kavgayla bitti. Hitler, en büyük yardımcısını, kendisini arkadan vurmakla, partinin

liderliğinden atmaya çalışmak ve Nazi hareketini parçalamakla suçladı, Strasser bütün bu suçlamaları şiddetle reddetti. Kendisine her zaman bağlı kalmış olduğunu yemin ederek söyledi; ama o da Hitler'i partiyi felakete götürmekle suçladı. 1925'denberi içinde birikmiş bir çok şeylerden sözetmemiş olacak ki, kaldığı Excelsior otelinin arka odalarından birinde Hitler'e bir mektup yazarak bütün bunları da bildirdi ve partideki görevlerinden istifa etti.

Aym sekizinde Hitler'in eline geçen mektup, Goebbels'in söylediğine göre, "bir bomba" etkisi yaptı. Kaiserhof'ta bir ölüm havası esiyordu. Goebbels, «Hepimiz kederli ve sıkkındık,» diyor. Hitler'in partiyi kurduğu 1925 yılındanberi yediği en büyük darbeydi bu. Şimdi, iktidarın eşiğine geldikleri bîr zamanda, en büyük yardımcısı kendisinden ayrılıyor ve onu yedi yıl içinde kurduğu şeylerin hepsini yıkmakla korkutuyordu.

«Akşamleyin (diye yazıyor Goebbels,) Führer bizim eve geldi. Neşeli olmak zor. Hepimizin canı sıkkın, her şeyden Önce partinin dağılma tehlikesi var; bütün çabalarımız havaya gidebilir... Dr. Ley'den telefon geldi. Partinin durumu saatten saate kötüye gidiyor. Führer hemen Kaiserhof'a dönmeli.»

Hitler geceleyin saat ikide Goebbels'i yanına çağırtıyor: Strasser bütün olup bitenleri o sabah çıkacak gazetelere anlatmıştır. Gazeteler o saatte caddelerde satılmaya başlamıştır bile. Goebbels Hitler'in tepkisini şöyle anlatıyor*.

«İhanet! İhanet! İhanet!

Führer otel odasında saatlerce bir aşağı bir yukarı gidip geldi. Bu ihanet onu canevinden vurdu. Sonunda durdu ve şunu söyledi: 'Eğer parti dağılacak olursa bütün bunlara bir tabanca kurşunuyla üç dakikada son veririm.'»

Parti dağılmadı, Hitler de kendini vurmadı. Strasser her iki şeyi birden yaptırabilir ve tarihin akışım kökünden değiştirebilirdi, ama tam önemli zamanda su koyuverdi. Frick. Hit-

İer'in izniyle, bütün Berlin'i altüst ediyor, Strasser'i arıyordu. Partiyi felâketten kurtarmak için kavganın şimdilik bir çaresine bakılması

kararlaştırılmıştı. Ama bütün bunlardan bıkıp usanmış olan Strasser güneye giden bir trene binmiş, tatilini geçirmek üzere güneşli İtalya’ya doğru yol alıyordu. Düşmanının zayıf noktasını bulunca her zaman kendini toparlayan Hitler süratle ve şiddetle saldırıya geçti. Strasser'in kurduğu siyasî örgütü, Kolonya Gauleiter*i Dr. Ley ile birlikte kendi üzerine aldı ve Dr. Ley’i kurmayının başkam yaptı. Strasser’in arkadaşları partiden atıldılar ve bütün parti liderleri Berlin’e çağrıldı; kendilerinden Hitler’e bağlılık bildirisi imzalamaları istendi, onlar da imzaladılar.

Kurnaz AvusturyalI kolaylıkla felâket doğurabilecek zor bir durumdan kendini gene kurtarmıştı. Birçoklarının Hitler'-den daha büyük bir adam saydıkları Gregor Strasser çarçabuk hapı yuttu. Goebbels 9 Aralık güncesinde “ölü bir adam" diyor onun için. Bu sözün doğru olduğu iki yıl içinde, Hitler'-in hesaplaşma kararı verdiği sırada, anlaşılacaktır.

10 Aralıkta, General von Schleicher tarafından atlatıldığının haftasında, Franz von Papen de kendi entrika ağım kurmaya başlamıştı. Kısa ömürlü kabinesindeki bakanların üye olduğu aristokratlar ve zenginler kulübü Herrenklub’de söylevini verdikten sonra, Baron Kurt von Schroeder’le özel bir görüşme yaptı, Baron, Nasyonal Sosyalist partiye epeyce para yardımında bulunmuş bir bankerdi. Kendisinden Hitler’-le gizli bir görüşme düzenlemesini rica etti. Papen hâtıralarında bunu Schroeder’in teklif ettiğini söylüyor, ama kendisinin de buna evet dediğini kabul ediyor. Garip bir rastlantı olarak. Hitler’in ekonomik danışmanı ve iş çevreleriyle ilişki kuran adamlarından Wilhelm Keppler de Nazi lideri adına aynı ricada bulunmuştu.

Birkaç hafta önce birbirine düşman olan iki adam, 4 Ocak sabahı Sehroeder’in Kolonya’daki evinde büyük bir gizlilik

içinde bir araya geldiklerini sandılar. Oysa Papen içeri girerken resmi çekilince şaşırdı, ama ertesi güne kadar bunun önemli bir şey olduğunu pek düşünmedi. Hitler’in yanında Hess, Himmler vardı. Ama Hitler, Schroeder’in çalışma odasına girerken onları salonda bıraktı. Çalışma odasında ev sahibi ve Papen'Ie iki saat başbaşa kaldı. Görüşme Hitler’in, Başbakanlığı sırasında Papen’in Naz ilere karşı takındığı tavırdan yakınmasıyla oldukça kötü bir hava içinde başladı, ama sonunda kendileri ve yurtları için çok önemli olan bir noktaya geldi. Nazi şefi içıı$ bir dönüm

noktasıydı bu. İnsanüstü bir çabayla partiyi Strasser olayının korkunç sonuçlarından korumuştu, Günde üç dört toplantıda söz söyliyerek bütün ülkeyi baştanbaşa gezmiş, parti liderlerinin desteğini ve birliğini sağlamıştı. Ama Nazi ruhu söndükçe sönüyor ve parti para bakımından iflâs durumuna düşüyordu. Birçok kimseler partinin battığını söylüyorlardı. Goebbels genel duyguyu yılın son haftasındaki güncesinde şöyle yansıtıyor: «1932 bize sonsuz bir talihsizlik getirdi... Geçmiş zordu, gelecek ise karanlık görünüyor; plânlar ve umutlar iyice suya düştü.»

Bu bakımdan Hitler iktidar pazarlığı için, bir Önceki yaz ve sonbaharda olduğu kadar elverişli durumda değildi. Ama Papen de değildi. Başbakanlıktan atılmıştı. Bu durumda, düşünceleri, ters yoldan birleşti.

Neler üzerinde anlaştıkları çatışmak bir konudur. Papen, Nuremberg'deki duruşması sırasında ve hâtıralarında, her zaman Sehleicher'e bağlı kaldığını ileri sürerek, yalnızca Generalin hükümetine katılmayı Hitler'e tavsiye ettiğini söylemiştir. Ama Papen'in uzun hilekârlık geçmişini, Nuremberg'de kendisini iyi durumda gösterme gayretini ve sonraki olayları gözönüne alırsak, Nuremberg'de Schroeder'in verdiği değişik ifadeyi daha doğru saymamız gerekir. Banker, Papen'in Sch-leicher hükümeti yerine bir Hitler - Papen hükümeti kurulmasını ve bu hükümette her ikisinin eşit durumda bulunmasını tavsiye ettiğini açıklamıştır. Ancak:

«Hitler... dedi ki, eğer kendisi Başbakan olursa, hükümetin başı olacaktır; o zaman Papanın adamları, birçok şeyi değiştirmek aroaciyle izleyeceği politikaya razı oldukları takdirde, hükümetine bakan olarak girebilirler. Yapılacak değişiklikler, Sosyal Demokratlarla Komünist ve Ya-budierin Amanya'da -bellibaşḥ mevkilerden atılması ve kamu hayatında düzenin yeniden sağlan maşıydı. Voa Papen'le Hitler prensip olarak anlaşmaya vardılar... Küçük ayrıntıların sonradan tesbit edilmesini ve bunun Berlin'de ya da başka bir elverişli yerde yapılmasını kararlaştırdılar.» (16)

Ve tabiî büyük bir gizlilik içinde... Ama, ertesi günün sabahı gazetelerdeki başlıkları görünce Hitler'Ie Papen hayretler içinde kaldılar. Bütün gazeteler Kolonya toplantısından sözediyor ve başyazılar Papen'in Schleicher'e oynadığı oyunu anlatıyordu. Kurnaz general, eski ustalığından yararlanarak casuslarını gerekli noktalara yerleştirmişti; bunlardan biri de Schroder'in

evine girerken Papen’in resmini çeken fotoğrafçıydı. Bunu Papen sonradan öğrendi,

Hitler, Kolonya’da Papen'le görüştüğü sıra pazarlıktan başka iki şey daha elde etmişti ki bunlar onun için çok önemliydi: önce, Hindenburg’un Schleicher'e Reichstag'ı dağıtma yetkisi vermediğini eski Başbakandan öğrenmişti. Bu demekti ki, Naziler Komünistlerin yardımıyla hükümeti istedikleri anda devirebilirlerdi. Sonra toplantıda, Batı Almanya’daki iş adamlarının Nazi Partisinin borçlarını ödiyebileceklerini gösteren bir hava vardı. Kolonya konuşmasından iki gün sonra Goebbels “siyasî gelişmelerde iyi ilerlemeler” notunu düşüyor, ama “para durumunun kötülüğü” nden de hâlâ yakınıyor. On gün sonra, 16 Aralıkta, partinin para durumunun “birdenbire temelinden” iyileştiğini söylüyor.

Bu arada Başbakan Schleicher — en hafif deyimle dar görüşlü bir iyimserlik içinde — işe koyulmuş, sürekli bir hükümet kurmaya çalışıyordu. 15 Aralıkta radyoda halkla bir ocakbaşı sohbeti yaptı. Bir general olduğunu unutmalarım dinleyicilerinden istedi ve onlara, “ne kapitalizmi ne de sosyalizmi” tuttuğunu “özel ekonomi ya da plânlı ekonomi gibi kavramlann dehşetlerini yitirdiğini” söyledi. Başlıca görevinin işsizlere iş bulmak ve ülkeyi yeniden ekonomik bakımdan ayağa kaldırmak olduğunu anlattı. Vergiler arttırılmayacak, ücretler artık indirilmiyecekti. Gerçekten de, Papen’in son olarak yapmış olduğu ücret ve yardım indirimelrini kaldırdı. Bundan başka, Papen’in büyük toprak sahiplerinin çıkarma olmak üzere koyduğu tarım kotalarına son vererek, onun yerine doğudaki iflâs etmiş Junker malikanelerinden 800,000 dönüm toprağı alıp 25,000 köylü ailesine vermeyi öngören bir plânı uygulamaya çalışıyordu. Aynı zamanda, kömür ve et gibi ana maddelerin fiyatları da sıkı bir kontrole tâbi tutulacak, yükselmeleri önlenecekti.

Schleicher’in o zamana kadar karşı koyduğu ya da hiç önemsemediği halk kitlelerini elde etmek için yaptığı bir çıkıştı bu. Schleicher bundan sonra sendika liderleriyle konuşmalar yaptı. Liderlerde, sanki örgütlü işçilerle Orduyu ülkenin gelecekteki iki temel taşı yapmayı düşünüyormuş gibi bir izlenim yaratmaya çatıştı. Ama işçiler hiç güvenmedikleri bir adamın oyununa gelmediler, onunla işbirliği yapmadılar.

Öte yandan, sanayicilerle büyük toprak sahipleri de yeni Başbakanın programına karşı ayaklandılar, bu programın Bol-şevizmden başka bir şey olmadığım ilân ettiler, tş adamları Schleicher’in sendikalarla birdenbire dost olmasından pirelen-miştiler. Büyük malikâne sahipleri de tarım yardımının azalmasına ve doğuda iflâs etmiş malikânelerin dağıtılması plânına kızmış, köpürmüşlerdi. 12 Ocakta, büyük çiftlik sahiplerinin derneği Landbund, hükümete şiddetle saldırdı. İçlerinden ikisi Nazi olan dernek liderleri projeyi protesto etmek için Cumhurbaşkanına çıktılar. Artık kendisi de malikâne sahibi bir Junker olan Hindenburg, Başbakanından hesap sordu. Schleicher’in buna verdiği karşılık, Osthiîfe (Doğu Yardımı) kredileri konusunda Reichstag tarafından hazırlanmış bir raporu yayımlamakla tehdit etmek oldu. Bu skandal, herkes biliyordu ki, Ödenmeyen hükümet “kredileri” yle zenginleşen yüzlerce eski Junker ailesini ilgilendirdiği gibi, dolaylı olarak Başkanın kendisini de ilgilendiriyordu; çünkü kendisine hediye edilmiş olan Doğu Prusya malikânesini miras vergisinden kaçırmak için malikâne kanunsuz olarak oğlu üzerine kaydet-tirilmişti.

Sanayicilerle toprak sahiplerinden yükselen gürültülere ve sendikaların soğuk davranışlarına rağmen Schleicher her-geyin iyi gittiğine inanarak işine devam ediyordu. 1933 Yılbaşı günü kabine üyeleriyle birlikte yaşlı Cumhurbaşkanım ziyaret etti. Başkan kendilerine teşekkür etti ve “en büyük zorlukların atlatılmış olduğunu, ileriye doğru giden yollarının açıldığını” söyledi. 4 Ocakta, Papen ile Hitler Kolonya’da görüşürlerken, Başbakan İtalya tatilinden yeni dönmüş olan Strasser'e Hindenburg’tan bir randevu aldı. Bir iki gün sonra Cumhurbaşkanım gören iki numaralı eski Nazi lideri Sch-leicher’in kabinesine katılmak istediğini bildirdi. Bu davranış Naziler arasında büyük şaşkınlık yarattı. Naziler o sırada küçük Lippe devletinde toplanmışlardı. Führer’in Papen’le pazarlık durumunu daha iyileştirmek için Hitler’le başlıca yardımcıları mahallî seçimde büyük bir zafer elde etmeye çalışıyorlardı. Goebbels 13 Ocak gece yarısı Strasser hakkında kötü haberi Goering’in getirdiğim, parti şeflerinin bütün gece bu işi konuştuklarını, ve hepsinin, Strasser’İn kabineye katılması halinde bunun parti için ne kadar büyük bir gerileme olacağı konusunda anlaştıklarım anlatır.

Schleicher de öyle düşünüyordu. Avusturya Adalet Bakam Kurt von Schuschnigg 15 Ocakta kendisini ziyaret ettiği zaman ona şunları

söylemişti: «Herr Hitler artık bir problem değildir; artık hareketi siyasî bir tehlike olmaktan çıktı; ve bütün problem çözüldü; artık geçmişe ait bir olay bu.» (17)

Ama ne Strasser, ne de bir gün önce, yâni ayın on dördünde, Hindenburg’a söz veren Milliyetçi Parti lideri Hugen-berg kabineye katıldılar. Her ikisi de az sonra Hitler’e döndüler. Strasser açıkta kaldı, Hugenberg’in dönüsü daha başarılı oldu. 15 Ocakta, Sclıleicher Hitler’in sonunun geldiğini Schuschnigg’e sevine sevine anlatırken, Naziler Lippe seçiminde mahallî bir başan elde ettiler. Aslında pek de büyük bir başarı sayılmazdı bu. Seçime katılanların sayısı 90,000’di. Naziler 38,000 oy kazanmışlardı, yâni genel oy sayısının yüzde 39’unu elde etmişler, böylece eskisine göre yüzde 17 kadar bir artış sağlamışlardı. Ama başta Goebbels olmak üzere, Nazi liderleri "zafer” yaygaraları kopardılar ve bu gürültü tutucuları epeyce etkiledi. Hindenburg’un arkasındaki adamların en önemlilerinden Devlet Sekreteri Meissner ile Başkanın oğlu Oskar da etkilenenler arasındaydı.

Bu iki zat, 22 Ocak akşamı Cumhurbaşkanlığı Sarayından usulca çıktılar, bir taksiye bindiler. Meissner’in söylediğine göre, dikkati çekmek istemiyorlardı. O zamana kadar bilinmeyen bir Nazinin banliyödeki evine gittiler. Bu adam Papen'-in eski dostlarından Joachim von Ribbentrop’tu. Her ikisi de savaşta Türkiye cephesinde bulunmuşlardı. Burada iki ziyaretçiyi Papen, Hitler, Goering ve Frlck karşıladı. Meissner’e göre, Oskar von Hindenburg o geceye kadar Nazilerle herhangi bir alışverişe girişmek istemiyordu. Hitler bunu belki de biliyordu; onun için kendisiyle “başbaşa” konuşmak istedi ve Meissner genç Hindenburg’un bu teklifi kabul ettiğini hayretle gördü. Hitler delikanlıyla başka bir odaya çekilerek orada bir saat kadar kaldı. Hitler’in, pek zeki sayılmayan ya da kuvvetli bir karakteri olmadığı söylenen gence neler söylediği hiç bir zaman açıklanmamıştır. Nazi çevrelerinde Hitler'in bu konuşmada hem teklifler ileri sürdüğü, hem de tehditler savurduğu kanısı vardır, özellikle OsthİIfe skandalinde Oskar[1] ıa vergi kaçakçılığının açıklanması Hitler’in savurduğu tehditler arasında olabilirdi. Birkaç ay sonra Hindenburg ailesinin Neudeçk’teki mallarına beş bin dönümlük daha vergiden muaf toprak eklendiği ve 1934 Ağustosunda Oskar’ın Orduda al-bayhktan birdenbire tuğgeneralliğe terfi ettirildiği düşünülecek olursa, bu konuşmada Hitler tarafından yapılan tekliflerin neler olduğu* pek iyi anlaşılır.

Her ne olursa olsun Hitler’in, Hindenburg’un oğlu üzerinde büyük bir etki yaptığı kesindi: Meissner sonradan Nurem-berg’de verdiği ifadede, «Takside geri dönerken,» diyor, «Os-kar hiç sesini çıkarmıyordu. Söylediği tek söz elinden bir şey gelmiyeceği oldu: Naziler hükümete alınacaklardı. Hitler'in onu avucunun içine aldığını anladım.»

Şimdi bütün iş, bir yolunu bulup babasını da elde etmekti. Daha güç bir işti bu. Bütün bunaklığına rağmen, ihtiyar Feld -Mareşal’in granit gibi sert karakteri yumuşamamıştı. Onu elde etmek elbetteki çok daha güçtü, ama imkânsız değildi. Bir an gibi çalışan Papen, ihtiyar adamı hergün durmadan işliyordu. Ve bütün kurnazlığına rağmen Schleicher’in yavaş yavaş uçuruma doğru gittiği kolayca görülüyordu. Nazileri ne kendi yanına çekebilmiş, ne de onlan parçalayabilraişti. Milliyetçilerden, Merkezden ya da Sosyal Demokratlardan da bir destek sağlayamamıştı.

Bunun üzerine 23 Ocakta Hindenburg'u görmeye gitti ve Reİchstag’da. bir çoğunluk elde edemediğini kabul ederek, Parlâmentonun dağıtılarak Anayasanın 48’inci maddesi gereğince ülkenin olağanüstü kararnamelerle yönetilmesini istedi. Meiss-ner’e göre General, aynı zamanda Reickstag’m “geçici olarak kaldırılmasını” teklif etti ve hükümetini “bir askerî diktatörlük haline getireceğini” açıkça söyledi (18). Schleicher, dolambaçlı plânlarına rağmen, Papen’in Aralık başındaki durumundan daha zor bir duruma düşmüştü, ama şimdi roller değişmişti. O zaman Papen olağanüstü yetkiler istemiş, Schleicher buna karşı gelmiş ve Nazilerin yardımıyla bir çoğunluk hükümeti kurmayı teklif etmişti. Şimdi ise diktatörlük üzerinde direnen kendisiydi. Kurnaz tilki Papen ise Reİchstag’da, bir çoğunluk sağlayacak hükümeti kurmaya Hitler’i razı ede^ ceğini Cumhurbaşkanına temin ediyordu. Bütün bunlar her

yalancı ve entrikacının yaptığı dönüşlerdi!

2 Aralıkta Papen’i yerinden atmak için ileri sürdüğü nedenleri Schleicher’e hatırlatan Hindenburg, aynı nedenlerin o gün için de geçerli olduğunu söyledi. Kendisine Reichstag’a dönerek çoğunluk sağlama iğine devam etmesini emretti. Sch-leicher hapı yutmuştu, bunu kendisi de biliyordu. î§in içyüzünü bilenler de bu durumdan haberdardılar. Bunu bilenlerden biri Goebbels’di; ertesi gün §u yorumu yapıyordu: «Schleicher herhangi bir anda düşebilir, ve arkasından başkalarını da sürükleyebilir.»

Sonunda düşmek zamanı geldi ve 28 Ocakta Cumhurbaşkanının yanma çıkarak kendisine hükümetinin istifasını resmen verdi. Hindenburg hayal kırıklığına uğramış Generale, «Bir ayağım çukurda, bu davranışımdan dolayı sonradan Tanrının yanında pişman olmayacağımdan emin değilim,» dedi. Schleicher de, «Bu güvensizlik hareketinizden sonra, efendim, ben sizin pek Tanrının yanma gideceğinizi sanmıyorum,» cevabmı verdi ve Alman tarihinden çarçabuk silinip gitti. (19)

Aynı gün Öğleyin Başkan, Papen'e Hitler başkanlığında “Anayasaya uygun” bir hükümet kurulması imkânlarım araştırma görevini verdi. Bu sinsi ve hırslı adam, bir haftadanbe-ri, Hitler’i atlatıp Hugenberğ’in destekleyeceği bir Cumhuriyet hükümetinin yeniden Başbakanı olmaya* çalışıyordu. 27 Ocakta Goebbels şunu yazıyor: «Papen’in hâlâ yeniden Başbakan olması ihtimali var.» Bir gün önce de Schleicher Başkomutan General von Hammerstein'i Cumhurbaşkanına göndererek Papen’i seçmemesini söyletmişti. Berlin’de dönen dolaplar arasında Schleicher son dakikada Hitler’in kendi yerine geçmesini destekliyordu. Hindenburg “o AvusturyalI çavuşu” tâyin etmek niyetinde olmadığım Ordu komutanına temin etmişti.

Ertesi gün, yâni 29 Ocak Pazar günü, önemli bir gündü. Artık el altından fırıldak çevirenler son kozlarım oynuyorlar, başkentte en korkunç ve çelişik dedikoduları yayıyorlardı.

Bunlar bütün bütüne bos da değildi. Schleicher kendisine bağlı olan Hammerstein’i ortalığı karıştırmak üzere yeniden öne sürmüştü. Ordu ^ komutanı vasıtasıyla Hitler’e, Papen'in kendisini de açıkta bırakacağını, Nazi liderinin düşük Başbakan ve Orduyla işbirliği yapmasının daha doğru olacağım söyletti. Hitler pek ilgilenmedi. Kaiserhof’a dönerek yardımcılarıyla birlikte pastasını yedi ve kahvesini içti. İşte tam bu sırada Goering gelerek Führer’in yann Başbakan ilân edileceği haberini getirdi.

O gece Nazi kodamanlan Goebbels'in Reichskanzlerplatz’-daki evinde bu önemli haberi kutlarken başka biri Schleichenden heyecanlı bir haber getirdi, Warner von Aivensleben adında biriydi bu. Werner, fesatçılıkta, hiç ortada olmayan kişiler yaratacak kadar usta bir adamdı. Kutlama eğlencesinde-kilere Schleicher’Ie Hammenstein’m Postdam garnizonunu alarm durumuna geçirdiklerini, ihtiyar Cumhurbaşkanını Neu-deck’e

göndermeye ve askerî bir diktatörlük kurmaya hazır-landıklannı bildirdi. Sunturlu bir yalandı bu. îki general bunu düşünmüş olabilirlerdi, ancak bu konuda hiç bir harekete geçmemiş oldukları kesindi. Ama Naziler haberi alır almaz telâşa kapıldılar. Goering o koca vücuduyla hemen Cumhurbaşkanına ye Papen’e haber vermeye koştu. O anda yaptıklarım Hitler sonradan şöyle anlatıyor:

«Bu plânlı askerî darbe karşısında ilk tepkim Berlin S.A. komutam Kont von Helldorf’a haber göndermek ve onun kanalıyla Berlin’deki bütün S.A.’ları tetikte bulundurmak oldu. Aynı zamanda, kendisine güvendiğim Polis Müdürlüğü görevlilerinden Binbaşı Wecke’ye Wilhemstrasse’yi altı polis taburuyla ele geçirmek üzere hazırlanmasını söyledim... En son olarak da (Reichswehr Başkam seçilmiş olan) General von Blomberg’e hemen harekete geçmesini, 30 Ocak sabahı saat 8’de Berlin’e varınca doğruca İhtiyara gidip yemin etmesini ve böylece Reichswehr Başkomutanı olarak herhangi bir hükümet darbesini öniiyecek duruma geçmesini söyledim.» (20)

m

O sırada silâhsızlanma Konferansında Almanya’yı temsil etmek üzere Cenevre'de bulunan General Werner von Blomberg, henüz iktidarda bulunmayan Hitler tarafından değil, Hindenburg tarafından, Schleicher’in ve Ordu Başkomutanının haberi olmadan — bu çılgın dönemde her şey kimseye haber verilmeden yapılıyordu — HİtIer-Papen kabinesinde Savunma Bakanı atanmak üzere çağrılmıştı... Blomberg, Hitler’in de söylediği gibi, kendisinin güvenini kazanmış ve Doğu Prusya’daki kurmay şefi Albay Walter von Reichenau’un etkisine girmiş tam bir Nazi taraftarıydı. Blomberg 30 Ocak günü erken saatlerde Berlin’e geldiği zaman ayn ayrı emirler taşıyan iki subay kendisini istasyonda karşıladı. Hammerstein’in yaveri Binbaşı von Kuntzen adında biri durumun Ordu Başkomutanına rapor edilmesi emrini tebliğ etti. Babasına yâverlik yapan Oskar Hindenburg ise şaşkına dönen Blomberg’e Cumhurbaşkanına gelmesini söyledi. Blomberg Cumhurbaşkanına gitti, Savunma Bakam olarak hemen yemin etti, ve kendisine yalnız, Ordu tarafından yapılacak bir darbe teşebbüsünü bastırma yetkisi de,il, aynı zamanda birkaç saat sonra ilân edilecek hükümete Ordunun desteğini sağlamak görevi de verildi.

Hitler bu önemli anda Ordunun kendisini kabul etmesine her zaman için minnettar kalmıştır, iktidara geçtiğinden az zaman sonra bir parti toplantısında şunları söylemiştir: «Eğer ihtilâl günlerimizde Ordu bizden yana olmasaydı biz şimdi burada bulunmazdık.» Gelecek günlerde subayların omuzlarına bütün ağırlıyla çökecek ve en sonunda onları çok pişman ettirecek bir sorumluluktu bu.

Weimar Cumhuriyeti faciası, Almanların demokrasiyi işler hale getirmek için on dört yıldır yaptıkları beceriksiz çalışmalar, o kış günü, 30 Ocak 1933 sabahı sona eriyordu; ama tam son dakikada, son perde inmeden önce, Cumhuriyet rejimini gömmek için biraraya gelmiş çeşit çeşit fesatçılar arasında ufak bir olay daha geçti, Papen bu olayı sonradan şöyle anlatır:

«Saat on buçuk sularında, tasarlanan kabinenin üyeleri evimde toplandılar. Beraberce bahçeye geçerek Cumhurbaşkanının sarayına gittik. Meissner'in odasında bekledik. Hit-ler hemen Prusya temsilcisi tâyin edilmemiş olmasından ötürü yalanmaya başladı. Bunun, yetkisini çok daralttığı kanısındaydı... Prusya tâyininin sonradan yapılabileceğini kendisine anlattım. Hitler bu sözüme cevap olarak eğer yetkileri böylece sınırlandırılacak olursa kendisinin yeni Reichstag seçimleri üzerinde direneceğini söyledi.

Bu yepyeni bir durum yarattı ve tartışma gittikçe hararetlendi. Hugenberg, Özellikle, bu fikre karşıydı. Hitler, sonuç no olursa olsun, kabinede değişiklik yapmıyacağını söyliyerek Hugenberg'ı yatıştırmaya çalıştı... Bu sırada saat on ikiyi hayli geçmişti. Cumhurbaşkanı bizi bekliyordu. Meissner artık tartışmayı kesmemizi, Hindenburg’un daha fazla bekliye-miyeceğini söyleödi.

O kadar büyük görüş ayrılıkları belirmişti ki yeni kabinemizin daha doğmadan öleceğinden korkmaya başladım... Sonunda Cumhurbaşkanının yanma abndık. Ben gerekli resmî girişi yaptım. Hindenburg, ulusun çıkan için tam bir işbirliğinin şart olduğu konusunda kısa bir nutuk verdi ve sonra yemin ettik. Hitler kabinesi kurulmuştu.» (21)

Böylece, Viyana'nm bu eski aylak adamı, Birinci Dünya Savaşının bu adsız eri, bu ateşli ihtilâlci, nefret ettiği eski zaman tutuculanyla yaptığı âdi pazarlık sonunda, arka kapıdan, büyük bir ulusun başbakanı olmuştu.

Nasyonal Sosyalistler hükümette azınlıktaydılar; kabinedeki on bir bakanhktan yalnız üçü ellerine geçmişti, ve bu bakanlıklar, Başbakanlık hariç, kilit mevkiler değillerdi. Frick îç işleri Bakanıydı, ama polis, birçok Avrupa ülkelerinde olduğu gibi, bu bakanlığın emrinde değildi. Polisi ayrı ayrı devletler yönetiyordu, üçüncü Nazi bakam da Goering'di, ama kendisine belirli bir bakanlık bulunamamıştı. Sandalyasız bakandı ve Almanya'nın haya kuvveti olur olmaz Hava Bakam olacağı düşünülüyordu. Goering'in, aynı zamanda Prusya îç İşleri Bakanı olması pek az dikkati çekti; ama bundan yararlanarak Prusya polisini yönetebilecekti. Bir an halkm dikkati Reich kabinesinde toplandı. Goebbels adının kabine listesin* de bulunmayışına herkes şaştı; bir süre için açıkta bırakılmıştı.

önemli hakanlıklar tutucuların elindeydi. Onlar Nazileri kendi amaçlarına yarayacak yolda gemliyeceklerini sanıyorlardı: Neurath yine Dış İşleri Bakanı aklmıştı; Blomberg Savunma Bakanıydı; Hugenberg birleştirilmiş Ekonomi ve Tarım Bakanlıklarım almıştı; Stahlhehn lideri Seldte Çalışma Bakanı olmuştu; öteki bakanlıklar Papetı'in sekiz ay Önce tâyin etmiş olduğu partisiz "uzmanlar" a bırakılmıştı. Papen Almanya Başbakan Yardımcısı ve Prusya Başbakanıydı. Hin-denburg kendisi hazır olmadan Başbakanı kabul etmiyeceğine Papen'e söz vermişti. Bu işitilmemiş durumdan yararlanarak ateşli Nazi liderini frenliyeceğini sanıyordu. Dahası var: Bu hükümet Papen'e göre, kendi eseriydi. Dostu, bayram ve koruyucusu namuslu ihtiyar Cumhurbaşkanının yardımıyla, ve ele avuca sığmayan Nazilere karşı üçte sekiz çoğunlukta olan tu* tucu arkadaşlarının desteğiyle hükümete hâkim olacağına inanıyordu.

Ama bu zavallı ve yumuşak politikacı, Hitler'i tanımıyordu. Aslında kimse Hitler'i gerçekten tanımıyordu ya! Sonra Hitler'i oraya kusan kuvvetlerin gücünü de kavrayamamıştı. Bundan başka, o günkü kuramların — Ordunun, Kiliselerin, sendikaların, siyasî partilerin — ya da Nazileşmemiş büyük bir orta sınıfla, sonradan Papen'in "savaşsız teslim" olmasından acı acı yakındığı geniş çapta örgütlenmiş proletaryanın, hemen hemen felce uğramış, anlaşılmaz güçsüzlüğünü, Hitler hariç, ne Papen ne de başka bir kimse tam olarak anlayamamıştı.

Almanya'da hiç bir sınf, hiç bir grup, hiçbir parti demokratik Cumhuriyetin yıkılışında ve Hitler'in iktidara gelişinde üzerine düşen sorumluluktan

kendini kurtaramaz. Nazizme karşı olan Almanların işledikleri en büyük hata bu tehlikeye karşı birleşmemeleri olmuştur. 1932 Temmuzunda güçlerinin en yüksfek noktasına çıktıkları sırada bile Nasyonal Sosyalistler oyların yalnızca yüzde 37'sini alabilmişlerdi. Ama Hit-ler'e karşı olduklarını gösteren Alman halkının yüzde 63'ü ortak bir tehlikeye karşı birleşemiyecek kadar bölünmüştü ve kısa görüşlüydü. Geçici bile olsa birieşmedikçe bu tehlikenin önienemiyeceğini bilmeleri gerekirdi. Moskova'nın emriyle hareket eden Komünistler, son dakikaya kadar, Sosyal Demokratlan, sendikaları ve orta sınıf demokratik kuvvetlerini yok etmek gibi aptalca bir fikre saplandılar. Bu tutumları bir Nazi rejimiyle sonuçlansa bile, bu rejimin geçici olacağım, sonunda kapitalizmin yıkılmasıyla biteceğini, böylece iktidara geçerek proletarya diktatörlüğünü kuracaklarını sanıyorlardı. Bolşevik-Marksist görünüşe göre, Faşizm ölen bir kapitalizmin son aşamasıydı; bundan sonra Komünist tufanı gelecekti!

Cumhuriyet döneminde on dört yıllık siyasî iktidar paylaşması, koalisyon hükümetlerinin yaşatılması için gerekli her çeşit uzlaşmalara girişilmiş olması Sosyal Demokratların gücünü ve ateşini kesmiş, sonunda bu partiyi, en büyük destekleri olan sendikalara tâviz koparmaya çalışan bir çeşit çıkarcı baskı örgütü haline getirmişti. Bazı Sosyalistlerin dedikleri gibi, talih kendilerine gülmemiş olabilir: Demokratik olmayan sert Komünistler işçi sınıfım bölmüşlerdi; İktisadî buhran da Sosyal Demokratları hayli yıpratmış, sendikaları zayıflatmıştı. Milyonlarca işsiz partiyi desteklemez olmuş, bu umutsuz durumda ya Komünistlere ya da Nazilere katılmışlardı. Ama Sosyal Demokratların başlarına gelenler yalnız talihsizlikle açıklanamaz. 1918 Kasımında Almanya'yı yönetmek ve vaadettikleri devleti kurmak fırsatı ellerine geçmişti. Sosyal demokrasiyi kurabilirlerdi. Ama bunun gerçekleştirü-mesi için gereken kararlılıktan yoksundular. Şimdi ise, 1930 -33 yıllarında, yaşlı, iyi niyetli ama orta kıratta adamların yönettiği yorgun, ödlek, bozguncu bir parti olmuşlardı. Sonuna kadar Cumhuriyete bağlı kaldılar, ama en sonunda, Papen'in Prusya Anayasasını bir manga askerle çiğnediği zaman gösterdikleri başarısızlıktan anlaşıldığı gibi, büyük tehlikeleri göze alamıyacak kadar şaşkın ve korkaktılar. Oysa Cumhuriyeti ancak büyük tehlikeleri göze alabilenler koruyabilirlerdi.

Başka ülkelerde — Fransa'da, Ingiltere'de, Amerika'da — demokrasinin belkemiği olan ve sol ile sağ arasında denge unsurunu teşkil eden, siyasî

bakımdan güçlü bir orta sınıf Almanya'da yoktu. Cumhuriyetin ilk yıllarında orta smıf partileri, Demokratlar, Halk Partisi, Merkez Partisi hep birlikte on iki milyon oy alabilmişlerdi; yâni hepsinin topladığı oy tutarı iki sosyalist gurubun topladığı oy tutarından iki milyon daha azdı. Ama bundan sonra bu partilerin taraftarları Hit-ler'le Milliyetçilere doğru kaydıkça güçleri de azaldı. 1919'da Demokratlar Reichstag'da. 74 milletvekilliği elde etmişlerdi; 1932'de yalnızca 2 milletvekilleri vardı. Halk Partisi'nin gücü 1920'de 62 milletvekili iken 1932'de 11 milletvekiline düşmüştü. Yalnız Katolik Merkez Partisi sonuna kadar seçmenlerinin sayısını sürdürebilmiştir. 1919'da yapılan ilk Cumhuriyet seçimlerinde 71 sandalya kazanmışlardı; 1932'de sandalya sayıları 70'ti. Ama Merkez Partisi de Bismarck'm zamamndanberi Sosyal Demokratlardan daha fırsatçı olmuş ve hangi hükümet kendi özel çıkarlarına tâviz verirse o hükümeti desteklemişti. Bu parti Cumhuriyete bağlı ve demokrasiyi destekler göründüğü halde, yukarıda anlattığımız gibi, partinin liderleri, Pa-pen'le Milliyetçiler tarafından atlatılmadan önce, Hitler'i Başbakanlığa getirmek için Nazilerle görüşmeler yapıyorlardı.

Alman Cumhuriyeti, orta yolu izleyecek siyasî bir sınıftan yoksun olduğu gibi, birçok Ülkelerde gerçek bir tutucu partinin sağladığı istikrardan da yoksundu. Alman Milliyetçileri 1924 yılında, en iyi durumda oldukları zaman, altı milyon oy sağlamışlar ve Reİchstag'a. 103 milletvekili seçtirebil-m işlerdi. O zaman ülkenin ikinci en büyük partisiydiler. Ama ondan sonra, hemen hemen Weimar rejimi boyunca, gerek hükümette ve gerekse muhalefette herhangi bir sorumlu duruma geçmekten çekindiler. Sadece 1920'lerin — o da kısa ömürlü — iki kabinesine katıldılar. Genellikle Milliyetçilere oy veren Alman sağcılarının istediği şey Cumhuriyeti yıkmak, bütün eski imtiyazlarım onlara geri verecek emperyalist Almanya'yı yeniden kurmaktı. Şurası bir gerçektir ki, Cumhuriyet sağcılara, gerek birey olarak ve gerekse sınıf olarak, çok iyi davranmış ve güttükleri amaçlar, düşünecek olursak, onlara olağanüstü bir yumuşaklık göstermiştir. Anlattığımız gibi, Ordunun devlet içinde devlet olmasına, iş adamlarıyla bankacıların büyük kârlar sağlamalarına, Junker'lerin İktisadî olmayan malikânelerini hükümet kredileriyle ellerinde tutmalarına ve bu kredileri geri Ödememelerine ve kredileri topraklarını ıslah için kullanmamalarına gözyummuştur. Ama bu kibarlık onları memnun etmediği gibi, Cumhuriyete bağlılıklarım da sağlayamadı. Onun, o

günlerin olaylarını yazan bu yazarın bir türlü anlayamadığı bir dar görüşlülükle, bir takım saplantılarla ve körlükle Cumhuriyetin kuyusunu kazmaya çalışıp durdular, sonunda da Hitler'le bir olarak onu mezara soktular.

Tutucu sınıflar eski AvusturyalI serseriyi hem avuçlarının içine alacaklarını, hem de kendi amaçlarım gerçekleştirmek için onu kullanacaklarını sandılar. Cumhuriyetin yokedil-mesi yalnızca birinci adımdı. Sonra otoriter bir hükümet kurulacaktı. Böylelikle içerde demokrasi "saçmalığına" ve sendikaların gücüne son verilecek, dışarda 1918 karan ortadan kaldırılacak Versailles zincirleri kopanlacak, büyük bir ordu kurulacak ve bu askerî güç ülkeyi yeniden eski büyüklüğüne kavuşturacaktı. Bunlar Hitler'in de amaçlanydı. Hitler tutucularda olmayan bir şeyi elde ettiği, yâni halkın desteğini sağladığı halde sağ onu hâlâ istediği gibi kullanabileceğini sanıyordu. Kabinede üçe karşı sekiz çoğunlukta değiller miydi? Böyle bir üstünlük, tutuculara göre, amaçlarının kaba Nazi barbarlığına başvurulmaksızın gerçekleşmesini sağlayacaktı. Asbnda da onlar, kendi bakımlarından, alçak gönüllü, Tanrı* dan korkan iyi insanlardı.

Hohenzollem İmparatorluğu Prusya'nın silâhlı zaferi, Alman Cumhuriyeti de büyük bir savaş sonunda Almanya'nın uğradığı yenilgi üzerine kurulmuştu. Ama Üçüncü Alman İmparatorluğu savaş sonuçlarına, ya da dış etkiye hiç bir şey borçlu değildir. Bu rejim Almanların kendileri tarafından, kendi güçsüzlükleri ve güçleriyle, barış zamanında ve barış yoluyla kurulmuştur. Almanlar Nazi istibdadını kendileri istediler. Cumhurbaşkanı Hindenburg, 30 Ocak 1933 Öğle üzeri Adolf Hitler'e Anayasaya tamamiyle uygun bir şekilde Başbakanlığı verirken, birçok Alman, belki de Almanların büyük bir çoğunluğu, bunu bilmiyordu.

Ama az sonra öğreneceklerdi.

ALMANYA'NIN NAZİLEŞTİRİLMESİ 1933 - 34

Hitler'in Viyana'da serseri serseri gezdiği günlerde öğrendiği ve hiç bir zaman unutmadığı kuram — ihtilâlci bir hareketin iktidara geçmesi için devlete hâkim güçlü kurumlardan birkaçıyla müttefik olunması gerektiği kuramı — düşündüğü gibi bir hayli işine yaramıştı. Siyasî gücü büyüktü

ama tam değildi. Kendisini bu mevkie getiren ve dışarda kalan, bir dereceye kadar da Nasyonal Sosyalist harekete güvenmeyen bu üç otorite kaynağıyla İktidarı bölüşmek zorundaydı.

Bu bakımdan, Hitler'in ilk görevi bu adamları hemen başından atmak, partisini devletin tek sahibi durumuna getirmek ve otoriter hükümetin iktidarıyla bu hükümete bağlı pa-lisin kuvvetinden yararlanarak Nazi ihtilâlini yapmaktı, ilk kesin çıkışını yaptığı zaman Başbakanlık sandalyasına oturalı daha yirmi dört saati geçmemişti; böylelikle; kendisini "kani

pana" soktuklarım sanan ahmak tutuculara güzel bir tuzak hazırladı; bundan sonra birbiri ardına bir sürü olaylar yarattı ve yönetti, ve altı ay sonunda Almanya'yı tamamiyle Na-zileştirerek kendini, Alman tarihinde ilk defa birleşmiş ve federal devletlerden kurulu bir Almanya'nın diktatörü ilân etti.

Hitler yemin ettikten beş saat sonra, 30 Ocak 1933 günü akşamüstü 5'de, kabineyi ilk toplantısına çağırdı. Ele geçirilen yüzlerce tonluk gizli belgeler arasında Nuremberg Mahkemesinde incelenen toplantı tutanakları, Hitler'in, kurnaz Georing'in yardımıyla tutucu arkadaşlarım nasıl hemencecik ve ustalıkla eline geçirdiğini göstermektedir (*) (1). Hinden-burg Hitler'i Cumhurbaşkanlığı kararnameleriyle ülkeyi yönetecek bir kabinenin değil, Reiöhstag'da çoğunluk sağlayacak bir kabinenin Başbakanı olarak tâyin etmişti. Oysa, kabinede temsil edilen iki parti, yâni Nazilerle Milliyetçiler, Parlâmentodaki 583 sandalyanın yalnızca 247'sİni ellerinde bulunduruyorlardı. Bu bakımdan çoğunlukta değillerdi. Bunu sağlamak için 70 sandalyası bulunan Merkez Partisinin desteğine ihtiyaçları vardı. Hitler, hükümetin daha kurulduğu saatlerde Goering'i Merkezci liderlerle görüşmeye göndermişti. Goering şimdi kabineye Merkezin "bazı tâvizler" istediğini söylüyordu.

{*) Kabine toplantıları elbette ki gizliydi ve Öteki birçok toplantılar gibi çok büyük tir gizlilik içinde yapılıyordu. Hitler ile siyasi ve askeri yardımcılarının Üçüncü Alman İmparatorluğu sırasında yaptıktan bu top. lan ti] arda konuşulanlar ve alınan kararlar, ele geçirilen Alman belgeleri Nuremberg mahkemelinde incelenince ye kadar, kimse tarafından öğreni-Iemem iştir.

Gizli tartışmalann birçoklan ve bunların sonucunda alınan kararlar-— hepsi devlet sırrı sayılıyordu — bundan böyle bu kitapta anılacaktır. Kitap, buradan başlıyarak sonuna kadar, o sıralarda düzenlenmiş olan bu belgelere dayanmaktadır. Sayfalar not numaralarıyla şişse de bu kaynaklar gösterilecektir. Bence hiç bir ulusun belirli bir dönemi için bu kadar çok belge ele geçirilmemiştir. Bu belgelere değinilmeden geçilmesi, bu kitabın yazarına göre, kitabın sağlam bir tarih olma bakımından değerini çok düşürür.

*

Bunun üzerine Goering Reichstag’m dağıtılmasını ve yeni seçimlerin yapılmasını teklif etti, Hitler de kabul etti. Ticaret hayatındaki bütün başarılarına rağmen odun kafalı bir adam olan Hugenberg Merkezin hükümete alınmasına itiraz ettiği gibi, yeniden seçim yapılması teklifine de karşı koydu. Devlet kaynaklarını ele geçiren Nazilerin seçimlerde salt çoğunluk kazanacaklarını ve bundan sonra kendi partisine ve tutucu dostlarına ihtiyaçları kalmayacağını biliyordu. Komünist Partisinin kapatılmasıyla yetinilmesini teklif etti. Komünistlerin 100 sandalyası ortadan kalkınca Nazilerle Milliyetçiler bir çoğunluk teşkil edeceklerdi. Ama Hitler o anda o kadar ileri gidemezdi. Sonunda Başbakanın ertesi sabah şahsen Merkez Partisi liderleriyle görüşmesine, konuşmalar bir sonuç vermezse o zaman yeni seçimlere gidilmesine karar verildi.

Hitler bu konuşmaları sonuç alınmayacak bir şekle rahatça soktu. Merkez lideri Monsenyör Kaas, Hitler’in isteği üzerine tartışmaya esas olacak bir takım sorular listesi sundu ve sonunda ülkeyi Anayasaya uygun olarak yöneteceğine dair söz vermesini Hitler’den istedi. Ama Hitler hem Kaas ve hem de kabine üyelerini aldatarak Merkezin imkânsız istekler ortaya attığını, bu yüzden anlaşma ihtimali bulunmadığını kabineye söyledi. Bundan ötürü Cumhurbaşkanının Reichstag’ı dağıtmasını ve yeni seçimlere gidilmesini teklif etti. Hugen-berg’le Papen tuzağa düşmüşlerdi; ancak Nazi lideri seçim sonuçları ne olursa olsun kabinenin değişmiyeceğini ciddî bir tartışmadan sonra temin edince, onlar da kendisine katıldılar. Yeni seçimlerin 5 Martta yapılması kararlaştırıldı.

Nazi Partisi ilk olarak — Almanya’nın görüp göreceği nisbeten serbest son seçimde — hükümetin geniş kaynaklarını oy kazanmak için

kullanabilecekti. Goebbels sevinçten yerinde duramıyordu. 3 Şubat güncesinde, «Artık savaşmak kolay,» diyor, «çünkü devletin bütün kaynaklarından yararlanabiliriz. Radyo ile basın elimizde. Ortaya bir propaganda şaheseri çıkaracağız. Ve bu sefer parasızlık çekilmiyecek elbette.» (2)

örgütlenmiş işçileri hizaya getirmeye çalışan ve fabrikatörleri iğlerini istedikleri gibi yönetmekte serbest bırakan yeni hükümetin politikasından memnun kalan is adamlarından kesenin ağzını açmaları istendi. Goering'in ReicMag Başkam Sarayında 20 Ocakta yapılan bir toplantıda bu konuda anlaşmaya varıldı. Dr. Schacht bu toplantıda ev sahipliği yaptı. Hitler'le Goering, Almanya'nın birçok para ve sanayi kıraima siyasetlerini açıkladılar. Toplantıda bulunanlar arasında, bir gün içinde Nazi oluveren Krupp von Bohlen, I. G. Farben'den Boseh ve Schnitzler ile Birleşik Çelik Kuruntundan Voegler vardı. Bu gizli toplantının tutanağı ele geçirilen belgeler arasındadır.

Hitler sanayicilere hafifçe yağ çektikten sonra uzun bil nutka başladı: «Özel teşebbüs,» dedi, «demokrasi çağında sürdürülemez; ancak halk sağlam bir otorite ve kişilik anlayışına vardığı zaman özel teşebbüs yaşayabilir... Elimizdeki dünya nimetlerinin hepsini seçkinlerin savaşma borçluyuz... Bütün kültür nimetlerinin aşağı yukarı demir bir yumrukla yaratılması gerektiğini unumamalıyız.» îş adamlarına karşı Marksistleri "ortadan kaldıracağına" ve Weiırmacht'ı yeniden kuracağına söz verdi. (Yeniden silahlanmada en çok kazancı olan Krupp, Birleşik Çelik ve I. G. Farben gibi sanayi korpo-rasyonları Wehrmacht'a. özel bir ilgi gösteriyorlardı.) Hitler, «Şimdi önümüzde son seçim var,» diye sözlerini bitirirken dinleyicilerine, «sonuç ne olursa olsun, artık dönüş yok,» diye söz verdi. Eğer kazanmayacak olursa "başka yoldan... başka silâhlar kullanarak" iktidarda kalacaktı. Hemen ana konuya giren Goering ise, "malî bakımdan birtakım fedakârlıklara" katlanmanın gerekliliğinden sözetti ve, «Sanayiciler 5 Mart seçiminin gelecek on yıl içinde ve belki de gelecek yüzlerce yıl içinde yapılacak son seçim olduğunu anlarlarsa, bu parayı ödemeleri daha kolay olacaktır,» dedi.

Orada toplanan sanayicilere bütün bunlar açıkça anlatıldı ve onlar de seçim denen kötü şeylere, demokrasiye ve silâhsız-lanmâya son verileceği vadini

büyük bir sevinçle karşıladılar. Thyssen'in sonradan anlattığına göre, 29 Ocakta Hitler'i Başbakan yapmamasını Hindenburg'a tavsiye eden silâh kıralı Krupp kalktı ve "durumun bu kadar açıkça anlatılmasından ötürü" iş adamlarının "teşekkürlerini" Başbakana bildirdi. Bunun üzerine Dr. Schacht şapkasını açarak para topladı. Nu-remberg'de anlattığına göre, "üç milyon mark" topladı. (3)

Hitler'in Başbakan olduğunu ertesi günü, 31 Ocak 1933'-de, Goebbels güncesine şunları yazdı: «Fiihrer'le yaptığımız bir toplantıda Kızıl teröre karşı açacağımız savaşın esaslarını tesbit ettik. Bir süre için cepheden doğrudan doğruya tedbir almaktan kaçınacağız. Bolşevik ihtilâl teşebbüsü önce alev-lendirilmeli. Elverişli an geldiği zaman vuracağız.»

Nazi makamlarının gittikçe artan kışkırtmalarına rağmen seçim kampanyası sırasında ne Komünistlerin ne de Sosyalistlerin alevlenen bîr ihtilâl teşebbüsü görülmüyordu. Hit-ler hükümeti, Şubatın başında bütün Komünist toplantılarım yasakladı ve Komünist basım kapattı. Sosyal Demokratların toplantıları da ya yasak ediliyor, ya da S.A. kabadayıları tarafından dağıtılıyordu. Katolik Merkez Partisi bile Nazi teröründen kendimi kurtaramadı. Katolik sendikaların lideri Ste-gerwald bir toplantıda söze başlıyacağı sırada Kahverengi Gömlekliler tarafından dövüldü ve Bruening de başka bir toplantıda birçok taraftan S.A. kıtaları tarafından dövüldüğü için polise başvurmak zorunda kaldı. Seçim kampanyası sırasında elli bir Nazi düşmanının öldürüldüğü bildirildi. Naziler kendi adamlarından on sekiz kişinin öldürüldüğünü iddia ettiler.

Goering'in Prusya İç İşleri Bakanlığı gibi kilit bir noktada bulunmasının önemi şimdi anlaşılıyordu. Papen Prusya Başbakanı olarak Goering'in âmiriydi ama, onun uyarmalarına kulak asmayan Goering yüzlerce Cumhuriyetçi memuru işinden attı, yerlerine çoğu S.A. ve S.S. subaylarından oluşan birtakım Nazileri getirdi. Polise S.A, ile S.S. ve Stahlhelm'e karşı girişilecek hareketleri "her ne pahasına olursa olsun" önlemelerini, "devlete karşı düşmanca davrananlara" ise hiç acımamalarını emretti. Onları "silâh kullanmaya" teşvik etti ve kullanmayanların cezalandırılacağını bildirdi. Hitler'e muhalif olan herkesin, Almanya'nın üçte ikisini oluşturan bir devletin (Prusya'nın) polisi tarafından vurulması için yapılmış açık bir çağrıydı bu. Goering bu görevin merhametsizce

yerine getirilmesini sağlamak üzere 22 ¡Şubatta 50,000 kişilik yardımcı bir polis örgütü kurdu. Bu polislerin 40,000’i S.A. ve S.S. kıtalarından, geri kalanları da Stahlhelm’den alınmıştı. Böylece Prusyada’ki polis kuvvetinin büyük bir kısmı Nazi haydutlarının eline geçmiş oldu. Bir Almanın Nazi terörcüle-rinden korunmak için böyle bir “polise” başvurması budalalıktı.

Bütün bu teröre rağmen, Goebbels ile Hitler ve Goering’in bekledikleri “Bolşevik ihtilâli” bir türlü “alevlenemedi". Mademki bu işi kışkırtmayla yaptıramıyorlardı, böyle bir şey uyduramazlar mıydı acaba?

Goering’in polisi 24 Şubatta Komünistlerin Berlin’deki merkezi olan Kari Liebknecht Haus’u bastı. Komünist liderler binayı birkaç hafta önce terketmişler, ortadan kaybolanların birkısmı yeraltı faaliyetine başlamışlar, ya da sessizce Rusya’ya kaçmışlardı. Ama binanın mahzeninde yığınlarla propaganda malzemesi kalmıştı. Goering bunları elde edince Komünistlerin bir ihtilâl hazırlamakta olduklarını doğrulayan “belge” lerin elde edildiğini resmî bir bildiri ile açıkladı. Halk ve hattâ hükümetteki tutuculardan birkısmı bu bildiriyi az çok şüpheyle karşıladılar. 5 Martta seçim yapılmadan önce, halkta korku yaratmak için heyecanlı haberlerin yayılması gerektiği açıktı.

27 Şubat akşamı Almanya’nın en kudretli adamlarından dördü Berlin’de ayn ayrı yerlerde ziyafet veriyorlardı. Bu ziyafetlerden biri Vosstrasse’de Herrenklub’deydi ve Başbakan Yardımcısı tarafından Cumhurbaşkanı Hindenburg’a veriliyordu. Goebbels'in evinde, Başbakan Hitler'in bulunduğu yemek ise bir çeşit “aile yemeği” idi. Goebbels’in anlattığına göre dinleniyorlar, gramofonda müzik çalıyorlar ve hikâyeler anlatıyorlardı. «Birdenbire Dr. Hanfstaengl’den bir telefon geldi,» diyor güncesinde Goebbels: <‘Reichstag yanıyor!’ Bunun sun-turlu bir yalan olduğundan emindim, onun için Führer’e söylemedim bile.» (4)

Ama Herrenklub Reichstag'm az Ötesindeydi.

«(Papen’in sonradan yazdığına göre) Birdenbire pencereden kırmızı bir alevin yükseldiğini gördük ve caddede birtakım bağnşmalar işittik. Garsonlardan biri hemen yanıma geldi ve kulağıma fısıldadı: ‘Reİchstag yanıyor!’ Bu haberi hemen Başkana tekrar ettim. Ayağa kalktı. Pencereden

Reîchs-tag kubbesinin sanki projektör tutulmuş gibi yandığını gördük. İkide bîrde yükselen alevler ve dumanlar kubbeyi kapatıyordu.» (5)

Başbakan Yardımcısı, ihtiyar Başkam kendi arabasına alarak evine götürdü ve yanan binadan uzaklştırdı. Goebbels de o sırda, kendi anlattığına göre, Putzi Hanfstaengl'in “sun-turlu yalanını” yeniden düşündü. Birtakım yerlere telefon etti ve Reİchstagʼm alevler içinde olduğunu Öğrendi. Birkaç saniye içinde Führerʼle birlikte «saatte yüz kilometreyle Char-lottenberger Chausseeʼden geçerek cinayet yerine koştuk,» diyor.

Yangının olduğu yere varır varmaz, bu bir cinayettir, Komünistlerin işledikleri bir cinayet, diye bağırdılar. Yangın yerine onlardan önce gelmiş olan Goering yanlarında heyecan içinde ofluyor, pufluyor, terliyor ve sonradan Papenʼin anlattığına göre, «Bu Komünistlerin yeni hükümete karşı işledik-

leri bir cinayettir!» diye bağırıp duruyordu. Goebbels yeni Gestapo şefi Rudolf Dielsʼe bağırdı: «işte Komünist ihtilâli başlıyor! Bir dakika bile bekliyemeyiz. Acımak yok. Her Komünist bulunduğu yerde öldürülecek. Bütüıı Komünist milletvekilleri hemen bu gece sallandırılacak.» (6)

Reichstag yangının içyüzü belki hiçbir zaman aydmlan-mayacaktir. Gerçeği bilenlerin hemen hemen hepsi şimdi ölmüş bulunuyor. Birçoğu sonraki aylar içinde Hitler tarafından öldürtüldü. Bu olayın sırları Nurembergʼde bile bütünüyle Çözülemedi; oysa kundağı plânlayanların ve kendi siyasî amaçlarına varmak için bu plânı uygulayanların Naziler olduğuna hiç şüphe bırakmayan yeterince tanıt var.

Goeringʼin oturduğu Başkanlık Sarayından Reichstag'a kalorifer borularını geçirmek üzere toprak altından bir yol kazılmıştı. Sonradan S-A. lideri olan eski otel garsonlarından Kart Ernst, 27 Şubat gecesi hücum taburlarından birkaç kişiyi bu tünelden Reichstagʼa. geçirdi. Bunlar orada etrafa petrol ve kendinden ateş alan kimya maddeleri döktüler, yine geldikleri yoldan saraya döndüler. Aynı zamanda, Marinus van der Lubbe adında kundak koyma hastası yan kaçık biri, içini bilmediği büyük, karanlık binaya girdi ve ufak tefek şeyleri ateşe verdi. Bu akıldan sakat yangın hastasını Nazilere Allah göndermişti. A.A.ʼlar bir iki gün önce onu bir barda, birkaç devlet dairesini

ateşe vermeye teşebbüs ettiğini ve bundan sonra da Rdckstag’ı deneyeceğini söylerken yakalamışlardı.

Nazilerin, tasarladıktan işi yapacak deli bir Komünist kundakçı bulmuş olmaları inanılmayacak bir rastlantıdır, ama tanıtlar bunu doğruluyor. Yangın fikrinin Goebbeis’le Goe-ring’den çıktığı hemen hemen kesindir. O sıralarda Prusya Iç işleri Bakanlığında memur olan Hans Gisevius adında biri Nuremberg’de verdiği ifadede, * Reichstag’ı ateşe vermek fikrini ilk olarak Goebbels ortaya atmıştır,» dedi ve Gestapo Şefi Rudolf Diels de şu ifadeyi ekledi: «Goering yangının nasıl çıktığım çok iyi biliyordu.» Kendisine "yangından sonra hemen tutuklanacak olanların listesini hazırlamasını yangından önce o” emretmişti, İkinci Dünya Savaşının ilk yıllarında Alman Genel Kurmay Başkanlığı yapmış olan General Franz Halder, Goering’in bir ara bu işten ötürü nasıl övündüğünü Nurem-berg’de anlatmıştır.

«1942 yılında Führer’in doğumgünü şerefine verilen Öğle yemeğinde konuşma dönüp dolaşıp Reichstag binasına ve bu binanın sanat değerine geldi. Goering’in konuşmayı ortasında kesip şöyle bağırdığını kendi kulaklarımla işittim: ‘Reiehstag’i en iyi bilen tek adam benim, çünkü onu ben yaktım!’ Bu sözü söylerken elini kalçasına vurdu.»- (*)

Van der Lubbe’nin Naziler tarafından kandırılmış bir adam olduğu açıkça anlaşılıyor. Kendisi bir de Reİchstag'da. yangın çıkarmayı denemeye teşvik edilmiştir. Ama işin büyük kısmı — tabiî kendi haberi olmadan — hücum kıtalan tarafından yapılmıştır. Nitekim Leipzig duruşmaları sırasında bu sarsak HollândalInın elinde bu kadar büyük bir binada o kadar çabuk yangın çıkaracak araçlar bulunmadığı da anlaşıldı. içeri girdiğinden bir buçuk dakika sonra büyük merkez holü alevler içinde kalmıştı. Kundak olarak kullanabileceği gömleğinden başka bir şeyi yoktu. Uzmanların mahkemedeki ifadelerine göre, büyük yangınlar oldukça çok miktarda kimya maddeleri ve petrol ile çıkarılabilirdi. Bu kadar maddeyi bir adamm binaya taşıması imkânsız olduğu gibi, bu kadar dağınık yerde bu kadar kısa zamanda yangın çıkarmasına da imkânı yoktu.

Van der Lubbe yangın yerinde yakalandı. Goering, sonradan mahkemeye söylediğine göre, onu hemen orada asmak istedi. Ertesi gün Komünistlerin Parlâmento lideri Emst Torg-ler, Goering’in kendisini bu işe karıştırdığım

işitince polise teslim oldu. Birkaç gün sonra da polis, sonradan Bulgaristan Başbakanı olan Bulgar komünisti Georgi Dimitrof'la, Popov (*) Gerek sorgusunda ve gerekse Nuremberg'deki duruşmalar sıra, sında, Goering, Refchstag yangınından herhangi bir rolü olduğunu sonuna kadar inkâr etmiştir.

ve Tanev adında iki Bulgar komünistini daha yakaladı. Bunların Leipzig Yüksek Mahkemesinde yapılan duruşmalar* Na-ziler için tam bir rezaletti. Özellikle, kendi avukatlığım yapan Dimitrof sorduğu bir sürü soruyla Goering'i zor durumlara düşürdü. Mahkeme tutanaklarına göre bir ara Goering, Bulga-ra, «Çık dışarı, alçak!» diye bağırdı.

YARGIÇ (polis memuruna): Sanığı dışarı çıkanıi.

DİMİTROF (polis tarafından dışarı çıkarılırken): Sorularımdan

korkuyor musunuz, Herr Ministerpraesident?

GOERİNG: Mahkemeden çık anlarsın, alçak!

Torgler'le üç Bulgarin suçsuz oldukları anlaşıldı, ama Alman Komünist lideri "nezaret altına" alındı ve İkinci Dünya Savaşında ölünceye kadar nezarette kaldı. Van der Lubbe'nin suçu sabit görüldü, boynu uçuruldu. (7)

Mahkeme Nazi makamları emrinde olduğu halde duruşmalar Goering ile Naziler üzerinde bir hayli şüphe topladı. Ama bu şüpheler herhangi bir pratik etki yaratamıyacak kadar geç uyandı. Çünkü Hitler, vakit kaybetmeden, Reichstag yangınından sonuna kadar, yararlandı.

Yangının ertesi günü, 28 Şubatta, Hitler Hindenburg'a "Halkın ve Devletin Korunmasını" öngören bir kararname imzalattı. Böylece Anayasanın kişi ve toplum hak ve hürriyetlerini garanti eden yedi bölümü birden ortadan kaldırılmış oluyordu. "Komünistlerin devleti tehdit eden kuvvet hareketlerine karşı ahnan tedbirler" şöyle anlatılıyordu:

«Kişi özgürlüğü, fikirlerin serbestçe açıklanma hakkı, ve aynı zamanda basın özgürlüğü üzerine sınırlar konulması; toplantı ve dernek kurma haklarının sınırlandırılması', posta, telgraf ve telefon muhabereleri

gizliliğinin kaldırılması; ev arama İzinlerine, müsadere ve mülkiyet sınırlamalarına, aksine sarahat olmadıkça, kanuni sınırarın ötesinde de müsaade edilmiştir.»

Bundan başka kararname. Alman hükümetine, gerektiğinde federal devletlerin bütün yetkilerini üzerine almak hakkını veriyor, silâhlı kimselerce “huzurun ciddî bir şekilde” ihlâli de dahil olmak üzere, bir sürü suça ölüm cezası koyuyordu. (8)

Böylece Hitler bir hamlede yalmz siyasî düşmanlarını resmen susturmakla ve onları istediği zaman tutuklama hakkım elde etmekle kalmıyor, aynı zamanda, Komünist tehlikesini de “resmen” ayyuka çıkarmakla milyonları bulan orta smıf halkta ve köylüde, bir hafta sonra yapılacak seçimlerde Nasyonal Sosyalizme oy vermedikleri takdirde Bolşeviklerin iktidarı ele alacakları korkusunu yaratıyorlardı. Dört bin kadar Komünist ve birçok da Sosyal Demokrat ve liberal tutuklandı. Bunlar arasında kanuna göre dokunulmazlıkları olan birçok Reichstag üyesi de vardı. Hükümet tarafından desteklenen bir Nazi terörünü Almanlar ilk defa görüyorlardı. Kamyonlar dolusu hücum taburları bütün Almanya’nın caddelerinden bağırarak geçiyor, evlere giriyor, birçok insanları toplayıp S. A. kışlalarına götürüyorlar, oralarda onlara işkence yapıyorlar, dayak atıyorlardı. Komünist basını ile siyasî toplantılar yasaklanmıştı; Sosyal Demokrat gazeteleriyle birçok liberal dergiler kapatılmış ve demokratik partilerin toplantıları yasaklanmış ya da dağıtılmıştı. Yalmz Naziİerle Milliyetçi müttefiklerinin seçim kampanyalarına dokunulmuyordu.

Millî hükümetle Prusya hükümetinin kaynaklarını ele geçirmiş olan, büyük iş adamlarından da bol para kaldıran Na-ziler, Almanya'nın o zamana kadar görmediği bir seçim propagandasına giriştiler. Devlet radyosu Hitler’in, Goering’in ve Goebbels’in seslerini ilk defa Almanya’nın dört bir köşesine yaydı. Bütün caddeler gamalı haç bayraklarıyla donandı, hücum taburlarının yürüyüşleriyle çınladı. Toplantılar, fener alayları, meydanlardaki hoparlör gürültüleri dört bir yanı sardı. Duvarlara gözalıcı Nazi afişleri asıldı ve geceleri tepelerde ateşler yakıldı. Seçmenler Alman cenneti vaadleriyle kandırıldı, sokaklardaki Nazi terörüyle sindirildi ve Komünist “ihtilâli” hakkında yapılan “açıklamalar” la korkutuldu. Reichstag yangınının ertesi günü Prusya hükümeti uzun bir bildiri

yayımladı, ele geçirilen komünist “belgeleri” nin aşağıdaki “gerçekleri” doğruladığını bildirdi;

«Hükümet binaları, müzeler, büyük binalar ve taşlıca fabrikalar yakılacaktı... Kadınlarla çocuklar terîircü grupların önüne katılarak götürüleceklerdi... Retchsiag yangını kanlı bir ayaklanmanın, ve iç savaşın işareti olacaktı... O gün anık bütün Almanya teker teker insanlara karşı, özel mülkiyete karşı, barışsever halkın hayatına karşı girişilmiş terörcü hareketlerle dolmuş olacak ve genel bir iç savaş başlamış bulunacaktı •

"Komünist komplosunu ispat edecek belgelerin” yayımlanacağı vaadedildi ama bu belgeler hiç bir zaman yayımlanmadı. Prusya hükümetinin bu belgelerin doğruluğu konusunda verdiği teminat Almanların bir haylisini etkilemişti.

Kararsız olanları da belki Goering’İn tehditleri etkiledi. 3 Martta, seçimlerin arifesinde Goering Frankfurt’ta şöyle bağırdı:

«Alman kardeşlerimi Herhangi bir hukukî düşünce benim aldığım tedbirleri bozamaz... Adalet bana vız gelir; benim görevim yalnızca yıkmak ve ortadan kaldırmaktır, başka tir şey değil!... Elbette ki devlet kuvvetini ve polisi sonuna kadar kullanacağım, benim sevgili Komünistlerim. onun için sakın yanlış bir hayale kapılmayın. Sizi gırtlağınızdan yaka-lıyacağım, bu ölüm savaşını da işte şu aşağıda duranlarla birlikte yürüteceğim ; Kahverengi Gömleklilerle birlikte.» (9)

Aynı gün konuşarak Merkez Partisinin, Anayasasının ihlâline karşı koyacağmı ilân eden, Hindenburg’dan şüpheli Reichstag yangınım incelemesini isteyen ve onu “zâlimlere karşı mazlumlan” korumaya çağıran eski Başbakan Bruening’in sesi hemen hiç işitilmedi. Hindenburg’a boşuna seslenmişti! Yaşlı Cumhurbaşkanından tıs çıkmıyordu. Şimdi büyük bir çırpınma içinde bulunan halkın konuşma zamanıydı.

5 Mart, 1933’de halk seçim sandıklanmn başına koştu. Hitler’in hayatta olduğu süre görüp görecekleri son demokratik seçimdi bu. Bütün teröre ve bütün korkutmalara rağmen halkm çoğunluğu Hitler’i istemedi. Nazİler 12,277,180 oyla başta geliyordu. Kazandıkları oy sayısı beş buçuk milyon artmıştı, ama genel oy sayısının sadece yüzde 44'ünü elde etmişlerdi.'Açık

bir çoğunluk Hitler’den hâlâ uzaktaydı. Seçimden önce yapılan bütün takiplere ve baskılara rağmen Merkez Partisinin kazandığı oy sayısı 4,230,600’den 4,424,900’e çıkmıştı; böylece müttefiki Katolik Bavyera Halk Partisiyle birlikte beş buçuk milyon oy elde etmiş oluyordu. Sosyal Demokratlar bile ikinci büyük parti durumlarını muhafaza etmişler 7,181,-629 oy kazanmışlardı. Kayıpları sadece 70,000 oydu. Komünistler bir milyon taraftar kaybetmişler, ama yine de 4,848, 058 oy kazanmıştılar. Papen ile Hugenberg’in Milliyetçileri büyük bir hayal kırıklığına uğradılar: 3,136,760 oy kazandılar. Genel oyların yalnızca yüzde 8’iydi bu.

52 sandaîyaları olan Milliyetçiler, Nazilerin 288 sandal-yalanyla birlikte Reichstag’diı 16 sandalyalık bir çoğunluk sağlamışlardı. Bu kadar bir çoğunluk hükümetin günlük işlerini yürütmek için belki yeterdi ama, Hitler’in Parlâmentonun onayı ile bir diktatörlük kurabilmesi için gereken üçte iki çoğunluk henüz yoktu.

GLEİCHSCHALTUNC: ALMANYA'NIN «KOORDİNE» EDİLMESİ

Plân görünüşte basitti ve tam iktidarın ele geçirilişini kanunî bir perde arkasında gizlemeye yarıyordu. Jieiciıstajdan, Hitler kabinesine dört yıl için yasama yetkisi verecek bir “yetki kanunu» çıkarması istenecekti. Daha basit olarak söylemek gerekirse, Alman Parlâmentosundan yasama görevlerini Hit-ler’e devretmesi ve uzun bir tatile girmesi istenecekti. Ama böyle bir hareket Anayasanın değiştirilmesini gerektireceğinden bu değişikliği onaylayacak üçte iki çoğunluğa ihtiyaç vardı.

Bu çoğunluğun nasıl sağlanacağı 15 Mart, 1933 tarihli kabine toplantısının ana konusuydu. Bu tolpantının tutanakları Nuremberg’de ortaya çıkmıştır (10). Reichstag’&sVA seksen bir Komünist milletvekilinin “ortada bulunmayışı” sorunu kısmen çözmüş oluyordu. Goering, sorunun geri kalan kısmının da “bir kaç Sosyal Demokratı Reichstag’z. sokmamakla” kolayca çözüleceğini söylüyordu. HİtIer’in neş’esi ve kendine güveni yerindeydi. Reichstag yangınından sonra Hindenburg'a imzalattığı 28 Şubat tarihli kararnameye dayanarak istediği kadar muhalif milletvekilini tutuklar ve böylece eninde so-nundr. üçte iki çoğunluğu da sağlardı. Yalnız ortada birtakım garantiler isteyen Katolik Merkez sorunu vardı; ama Başbakan bu partinin kendisini destekleyeceğinden emindi. Bütün iktidarın HİtIer’in eline geçmesini istemeyen Milliyetçi Partinin lideri Hugenberg, kabinenin

yetki kanununa dayanarak hazırlayacağı kararnamelere Cumhurbaşkanının da katılmasını istedi. Geleceğini artık Nazilere bağlamış olan Cumhurbaşkanlığı Devlet Müsteşarı Dr. Meissner, cevap olarak, «Almanya Cumhurbaşkanının işbirliğine lüzum yoktur,» dedi. HİtIer'in, eski Cumhuriyet Başbakanlıklarının yaptığı gibi inatçı yaşlı Cumhurbaşkanına bağlanmak istemediğini hemen anlamıştı.

Ancak Hitler, bu aşamada, hem yaşlı Feld - Mareşale, hem de Orduya ve nıiliyetçi tutuculara büyük bir jest yapmak istiyor ve böylelikle kaba, ihtilâlci rejimini Hindenburg'un saygılı adına ve Prusya'nın geçmişteki askerî zaferlerine bağlamayı düşünüyordu. Bu amacı gerçekleştirmek üzere, 13 Martta Propaganda Bakanı olan Goebbels'le birlikte çok ustalıklı bir plân hazırladılar. Hitler, ortadan kaldırmak istediği yeni Reichstag'ı Potsdam'daki Garnizon Kilisesinde açacaktı. Bu kilise Prusyacılığm en kutsal yeriydi; Almanların çoğuna eski İmparatorluk günlerinin şan ve şerefini hatırlatıyordu. Büyük Frederiek'in kemikleri oradaydı; Hohenzollern krallarına burada tapılmıgtı; Hindenburg, Almanya'ya ilk birliğini sağlayan Avusturya - Prusya Savaşından genç bir Muhafız subayı olarak 1866'da döndüğü zaman ilk önce burayı ziyaret etmişti.

Üçüncü Alman İmparatorluğunun ilk Reichstag[J]wm açılış töreni için kararlaştırılan 21 Mart da önemli bir gündü, çünkü o gün, Bismarck'ın 1871'de İkinci Alman împaratorluğu-nun ilk Reichstag'ım açtığı günün yıldönümüydü. Gösterişli üniformalarını giymiş, İmparatorluk zamanından katma ihtiyar feld - mareşaller, generaller ve amiraller, başta eski Veliaht ve Kurukafa Husarlan üniformasını kuşanmış Feld - Mareşal von Mackensen, Garnizon Kilisesinde toplandıkları zaman sanki Büyük Frederick'le Demir Şansölye Bismarck'ın ruhları da toplantıda hazır bulunuyorlardı.

Hittıdenburg'un heyecanlı olduğu belliydi. Töreni düzenleyen ve o sırada millete yapılan radyo yayınını yöneten Goebbels, bir ara ihtiyar Feld - Mareşalin gözlerinin yaşardığım gördü ve güncesine bunu kaydetti. Gri askerî üniformasını giymiş, büyük Siyah Kartal kordonunu takmış, bir elinde sivri uçlu demir miğferini, öteki elinde mareşal sopasını taşıyan Cumhurbaşkanı, resmî redingotu içinde oldukça sıkıntılı görünen Hitler'le birlikte, yavaş yavaş koridordan aşağı indi; İmparatorluk galerisinde Kayzer İkinci Wilhelm'in boş kalan koltuğu önünde bir an durarak selâm verdi, ve

sonra mihrabın Önüne gelerek yeni Hitler hükümetini kutsallaştıran kısa bir söylev okudu:

Bu kutsal yerin eski ruhu bugünün kuşaklarına işlesin; bizleri bencillikten ve parti çatışmalarından korusun, ulusal bir bilinç etrafında birleşmiş, mağrur ve özgür Almanya'yı kutlamak üzere bir araya getirsin.»

Hitler'in cevabı, törende parlak bir şekilde temsil edilen Eski Düzenin sempatisini çekecek ve güvenini sağlayacak şekilde kurnazca ayarlanmıştı:

«Ne Kayzer, ne hükümet, ne de millet savaş istedi. Zayıflamış bir ırkı, en kutsal inançlarına rağmen bu savaşın günahım kendi üzerine atmaya zorlayan tek şey, ulustaki çöküntüdür »

Ve sonra az önündeki sandalyada kaskatı oturan Hinden-burg'a dönerek şunları söyledi:

«Son birkaç hafta içinde geçen büyük olaylar ulusal şerefimizi bize yeniden kazandırdı ve sizin. Sayın Herr General Feld - Mareşal, gösterdiğiniz anlayış sayesinde, eski büyüklüğümüzün sembolleriyle yeni gücümüzün sembolleri arasındaki birleşme kutlandı. Size şükranlarımızı sunuyo-ruz. Ulu Tanrı sizi başımızdan eksik etmesin.» (11)

Hitler, bu törenin üzerinden daha bir hafta geçmeden siyasî iktidarım elinden alacağı Cumhurbaşkanına karşı alçakgönüllülüğünü göstermek üzere Hindenburg'un önünde eğildi ve elini sıktı. Bu sırada, Goebbels'in mikrofonlarla birlikte stratejik noktalara yerleştirmiş olduğu fotoğraf makinaları-nın flaşları, sinema makinalarının tıkırtıları arasında, yeni Almanya ile eski Almanya'nın birleştiğini gösteren Alman Feld - Mareşali ile AvusturyalI çavuşun resmen el sıkışmaları ulusun ve bütün dünyanın görüp işitebileceği şekilde tesbit ediliyordu.

Bu sahnede bulunan Fransız elçisi sonradan şu satırları yazmıştır, «Hitler'in Potsdam'da düzenlediği parlak yemin töreninden sonra bu adamlar — Hindenburg'la dostları, Jun-ker'lerle kıralcı baronlar, Hugenberg ve Alman Milliyetçileri, Reichswehr subayları — nasıl olur da ona tamamiyle güvenmezler, bütün isteklerini yerine getirmezler?> (12)

Bu sorunun cevabı iki gün sonra, 23 Martta, Reichstag'm toplandığı Kroll Opera binasında verildi. Parlâmentonun önüne Yetki Kanunu denen tasan getirildi. Kanunun resmî adı şuydu: "Halkta ve Almanya'daki Sıkıntının Kaldınlmasına Dair Kanun" (Gesetz zur Behebung der Not von Volk und Reicht). Bu kanunun beş kısa maddesi, yasama yetkisinden başka Alman bütçesinin denetimini, yabancı devletlerle yapılacak anlaşmaların onayını ve Anayasada değişiklikler yapma yetkisini Parlâmentonun elinden alıyor, bunları dört yıl için Alman kabinesine bırakıyordu. Bundan başka tasan, kabinenin çıkaracağı kanunların Başbakan tarafından hazırlanmasını Öngörüyor ve bunların "Anayasaya aykırı olabileceğini" kabul ediyordu. "Reichstag'm durumunu sarsacak" hiç bir kanun çıkarılmayacak — korkunç bir alay! — ve Cumhurbaşkanının yetkileri "olduğu gibi" kalacaktı. (13)

Eskidenberi hafif, eğlenceli operaların oynandığı süslü opera binasında, halk temsilcilerinin yapacakları herhangi saçma bir davranışa göz yummayacaklarını korkunç, asık su-ratlanyla belli eden hücum taburları arasında toplanan milletvekilleri Önünde yaptığı umulmıyacak kadar soğukkanlı konuşmada, Hitler, Özellikle bu son iki nokta üzerinde durdu:

«Hükümet bu yetkileri çok lüzumlu tedbirlerin yürütülmesi için gerekli saydığı derecede kullanacaktır (diye söz verdi). Ne Reİchstag'ın ne de Reİschsrat'ın varlıkları tehlikede değildir. Cumhurbaşkanının durumu ve haklan olduğu gibi kalacaktır.,. Federal devletin ayrı dunum!arma dokunulmayacaktır. Kiliselerin haktan azaltılmayacak ve devletle olan ilişkileri değiştirilmiyecektir. Böyle bir kanuna başvurulmasını gerektirecek iç durumlar aslında pek azdır.»

Ateşli Nazi lideri oldukça ılımlı, hemen hemen alçakgönüllü görünüyordu; Nazi imparatorluğunun hayatında Hitler-in yaptığı vaatlerin değerini muhaliflerinin bile anlaması için vakit daha çok erkendi. Bun rağmen, milletvekillerinin çoğu polis tarafından dışarda göz hapsine alınmış olan Sosyal Demokratların lideri Otto Wells — dışardan hücum taburlarının "Ya tam yetki ya da hiç!" diye bağırmaları arasında — yarının diktatörüne meydan okumak üzere ayağa kalktı. Sâkin ve kibarca konuşan Wells, hükümetin iktidarı Sosyalistlerin elinden alabileceğini, ancak onları hiç bir zaman şereflerinden edemiyeceğini açıkça ilân etti.

«Biz, Alman Sosyal Demokratları, bu tarihi anda insanlık ve adalet. Özgürlük ve sosyalizm ilkelerine bağlı kalacağımıza yemin ediyoruz. Hiç bir yetki kanunu ölümsüz ve yenilmez olan fikirleri ortadan kaldırmak kuvvetini size veremez.»

Bu sözlere kızan Hitler yerinden fırladı. Bu adamın gerçek yüzünü Meclis ilk olarak o zaman gördü.

«Çok geç anladın, ama anladın! (diye bağırdı)-■ Artık sizlere ihtiyacımız yok--. Almanya’nın yıldızı yükselecek, sizinki de batacak, ölüm çanınız çalmıştır... Sîzlerin oylarınızı istemiyorum, Almanya özgürlüğüne kavu. şacak, ama sizin gösterdiğiniz yoldan değil! (Şiddetli alkışlar.)

Cumhuriyetin gücünü yitirmesinde büyük sonımlulukla-rı olan Sosyal Demokratlar hiç olmazsa ilkelerine bağlı kalı* yorlar ve —bu defa— meydan okuyarak sahneden çekiliyorlardı. Ama bir zamanlar Demir Şansölye Bismarck’a Kultur-kampf'da meydan okuyan Merkez Partisi onu da yapmadı. Parti lideri Monsenyör Kaas, Hitler’den, Cumhurbaşkanının vetosuna saygı göstereceğine dair yazılı olarak söz vermesini istedi. Bu söz kendisine oylamaya geçmeden verildi, ama vetoya hiç bir zaman başvurulmadı. Bununla beraber Merkez Partisi lideri ayağa kalktı ve partisinin tasandan yana oy kullanacağını bildirdi. Az sonra oylamanın sonucu alındı: 441 oy tasandan yana, 84 oy da (hepsi Sosyal Demokratların) tasarıya karşıydı. Nazi milletvekilleri çılgınca bağırarak ve tepinerek ayağa kalktılar. Hücum taburlanndan gelenler onlara katıldı ve hep bir ağızdan Horst Wessel marşını söylemeye başladılar. Horst Wessel az sonra Deutschland über Alles ile birlikte millî marş oldu.

«Bayrakları yükseklere çıkarın! Omuz omuza

yürüyün birlikte

Hücum taburlan yürüyün metin, sağlam

adımlarla...»

Almanya'da parlamenter demokrasi işte sonunda böylece gömülüp gitti. Bu gömülmenin yanı sıra terör de vardı ama, Komünistlerle bir kısım Sosyal

Demokrat milletvekillerinin tutuklanması dışında, tamamiyle kanunî yollardan oldu bu. Parlâmento, Anayasanın kendisine tanıdığı yetkileri Hitler'e vermekle kendi kendini mahvetmiş oldu, Üçüncü Alman İmparatorluğunun sonuna kadar bir mumya gibi yaşadı, Hitler'-in palavralarından birçoğunu tekrarlamaktan başka bir işe yaramadı. Artık gerçek seçim yapılmıyor ve Parlâmento üyelerini Nazi Partisi seçiyordu. Hitler diktatörlüğünün meşru temeli, yalnızca bu Yetki Kanunudur. Hitler, 23 Mart 1933'den sonra Alman İmparatorluğunun diktatörü oldu, Parlâmentonun ya da —günlük işlerde— İhtiyar ve yorgun Cumhurbaşkanının baskısından kurtuldu. Gerçi bütün bir ulusun bütün kuramlarını Nazi-yumruğunun altına almak için yapacak daha çok şey vardı ama, göreceğimiz gibi bu da göz açıp kapayacak kadar hızla ve büyük bir yabanlıkla, düzenbazlıkla ve zorbalıkla başarıldı, oldu bitti.

Alan Bullock'un dediği gibi "sokaklarda kol gezen kabadayılar büyük, modern bir devletin kaynaklarını ellerine geçirmişler, köprüaltı serserileri" iktidara gelmişlerdi. Ama — Hitler'in her zaman övündüğü gibi — bu değişim Parlâmentonun ezici çoğunluğunun oyu ile ve "kanun yoluyla" olmuştu.

Almanya'nın en güçlü kurumlan artık birer Hitler'e teslim olmaya ve hiç ses çıkarmadan, karşı koymadan, ortadan silinmeye başlamıştı.

Yok olan bir kurum, bütün Alman tarihi boyunca bağımsızlıklarını inatla sürdürmüş olan federal devletler oldu. General von Epp, 9 Mart akşamı, Yetki Kanunu Meclisten geçmeden iki hafta önce, Hitler ve Frick'den aldığı emre uyarak, hücum taburlarının yardımıyla Bavyera hükümetini ele geçirmiş ve orada bir Nazi rejimi kurmuştu. Öteki devletleri de ele geçirmek amacıyla bir hafta içinde hepsine Reich Komiserleri tâyin edildi; yalnız Prusya'ya dokunulmadı, çünkü Goering orada iyice yerleşmişti. Hitler ile Frick, 31 Martta, ilk defa Yetki Kanununa dayanarak, Prusya dışında bütün federal devletlerin meclislerini dağıtan ve son Reichstag seçiminde elde edilen oy orantılarına göre bunların yeniden kurulmalarını emreden bir kanun çıkarttılar. Komünistlerin yerleri boş kalacaktı. Ama bu karar ancak bîr hafta sürdü. Deli gibi durmadan çalışan Başbakan 7 Nisanda yeni bir kanun daha çıkarttı ve bütün devletlere birer Reich valisi (Rdchsstaathael-ter) tâyin etti ve hepsine de mahallî hükümetleri tâyin etme

azletme, meclislerini dağıtma, devlet memurlarıyla yargıçları tâyin ve azletme yetkisi verdi. Yeni valilerin hepsi de Naziy-diler. Kendilerinden, “Almanya Başbakanının kurduğu genel politikayı” yürütmeleri isteniyordu.

Böyleee Hitler, Reichstag'd&n tam yetki almasının özerinden daha on beş gün geçmeden, Bismarck ile İkinci Wilhelm’in ve Weimar Cumhuriyetinin hiç bir zaman cesaret edemedikleri bir şeyi başarmış oluyordu: Tarihten kalma devletlerin ayrı ayrı yetkilerini ortadan kaldırmış, onları Almanya’nın merkezî otoritesine bağlamıştı; merkezî otorite ise kendi elindeydi. Alman tarihinde ilk olarak, Almanya’nın çok eski zamanlardan kalma federal karakterini yıkmış ve Almanya’yı gerçekten birleştirmişti. Hitler, Başbakan olduğunun birinci yıldönümünde, 30 Ocak 1934’de, “Almaiıya’mn Yeniden Kurulmasına Dair Kanun” u çıkararak bu görevini resmen tamamlamış oldu. Devletlerin “halk meclisleri” kaldırıldı; bağımsız yetkileri Alman hükümetine devredildi; bütün federal hükümetler Alman hükümetine ve devlet valileri de Almanya İç İşleri Bakanlığına bağlandı (14). Bu bakanlığın başında bulunan Frick'in söylediği gibi, “federal devletlerin hükümetleri bundan böyle yalnızca Alman hükümetinin yönetim kurumlan” ydı.

30 Ocak tarihli kanunun başında bu kanunun “Reichstag*-ın oybirliğiyle” çıkarıldığı yazılıydı. Bu söz gerçekten doğruydu, çünkü o tarihte artık Nazi Partisinden başka bütün partiler ortadan kaldırılmış bulunuyordu.

Partilerin ortadan kaldırılırken direndikleri söylenemez. Sosyal Demokratlar — hapse atılmış ya da sürülmemiş olanlar — 19 Mayıs 1933’de Reichstag*da hiç itiraz etmeden Hit-ler’in dış politikasını desteklediler. Oysa Goering’in polisi dokuz gün önce parti binalarına ve gazetelerine el koymuş, mallarını ellerinden almıştı. Buna rağmen Sosyalistler hâlâ Hit-ler’le uzlaşmaya çalşıyorlardı. Dış ülkelerde Führer’© kızan yoldaşlarını suçluyorlardı. 19 Haziranda yeni bir parti komitesi seçtiler; üç gün sonra Frick, Sosyal Demokrat Partiyi “devletin varlığı için zararlı” bularak kapattı. Böylece uzlaşma teşebbüslerine son verdi. Ortada kalan liderleri Paul Lobe ile Reichstag*daki milletvekili arkadaşları tutuklandılar.

m

Komünistler, elbetteki, çoktan ortadan kaldırılmışlardı.

♦ Ortada yalnız orta - sınıf partileri vardı, ama onlar da fazla dayanamadılar. 9 Mart Nazi darbesiyle hükümetleri ortadan kaldırılan Bavyera Katolik Halk Partisi 4 Temmuzda kendi kendisini dağıttığını ilân etti. Bismarck'a sonuna kadar meydan okumuş olan ve Cumhuriyetin temellerinden birini teşkil eden müttefiki Merkez Partisi de ertesi gün aynı yolu izledi ve Almanya'yı modern çağda ilk olarak Katolik partisiz bıraktı. Bu olay Vatikan'ı on beş gün sonra Hitler hükümetiyle bir konkordato imzalamaktan alıkoymadı. Stressemann'nın eski Halk Partisi 4 Temmuzda harakiri yaptı; Demokratlar (Staatspartei) ise aynı şeyi bir hafta önce yapmışlardı.

AvusturyalI çavuşu meşru yollarla iktidara getiren, Hit-ier'in hükümet ortağı Alman Milliyetçi Partisi acaba ne durumdaydı? O da, Hindenburg'a, orduya, Junker'lere ve büyük iş çevrelerine yakın olmasına ve Hitler'in de bu partiye iktidarım borçlu bulunmasına rağmen, boynunu büke büke öteki partilerin yolunu izledi. Polis ve hücum taburları 21 Haziranda partinin bütün Almanya'daki bürolarım bastılar. Daha altı ay önce Hitler'in iktidara gelmesine yardım etmiş olan sert parti lideri Hugenberg hükümetten çekildi ve adamları partiyi "kendi istekleriyle" dağıttılar.

14 Temmuzda şöyle bir kanun çıkarıldı:

«Nasyonal Sosyalist Alman tşçi Partisi Almanya'nın tek siyasî parti, sidir. Başka herhangi bir partinin örgütünü sürdürmeye ya da yeni bir parti kurmaya teşebbüs edenler üç yıla kadar ağır hapis ya da, eğer suç başka kanunlara göre daha büyük bir cezayı gerek t irmiyorsa, altı aydan üç yıla kadar hapis cezasına çarptırılırlar.» (15)

Hemen hemen en ufak bir aksi ses çıkmadan ya da direnme olmadan ve Reichstag'm demokratik sorumluluğunu bırakmasının üzerinedn daha dört ay geçmeden, Almanya'da tek -partili totaliter devlet kurulmuştu.

Kitabın başında gördüğümüz gibi bir zamanlar yalnızca bir grev ilân etmekle faşist Kapp darbesini önleyen özgür sendikalar da, siyasî partiler ve federal devletler kadar kolaylık-

la dağıtıldılar. Ama başlangıçta bunlar için çok güzel bir hiy» le kullanıldı. 1 Mayıs, Alman — ve Avrupa — işçilerinin elli yıldanberi kutladıkları bir gündü. Nazi hükümeti, darbeyi indirmeden önce işçilerle liderlerini sersemletmek için 1933'de

1 Mayıs gününü ulusal tatil günü ilân etti ve resmen "Ulusal İşçi Günü" adını vererek o zamana kadar görülmemiş bir şekilde kutlamaya hazırlandı. Sendika liderleri Nazilerin işçi sınıfına gösterdikleri bu dostça davranış karşısında şaşırdılar ve o günün başarılı olması için hükümet ve partiyle sevine sevine işbirliği yaptılar. îşçi liderleri Almanya'nın her yanından uçakla Berlin'e getirildi, her yana Nazi rejiminin işçilerle dayanışmasını gösteren binlerce bayrak asıldı ve Goebbels Tem-pelhof Alanında Almanya'nın gördüğü halk gösterilerinin en büyüğünü hazırladı. Hitler büyük toplantıdan önce işçi delegelerini kabul etti ve onlara şunları söyledi: «İhtilâlin Alman işçilerine karşı olduğu sözünün ne kadar yalan, haksız olduğunu kendi gözlerinizle göreceksiniz. İhtilâlin amacı bunun tam tersidir.» Bundan sonra Hitler hava alanında 100.000 den fazla İşçiye verdiği söylevde şu sloganı ortaya attı: «Emeği şerefli sayın ve işçiye saygı duyun!» 1 Mayıs gününün Alman işçilerinin şerefine "asırlar boyunca" kutlanacağına söz verdi.

Gösteri gününün akşamı Goebbels, parlak bir şekilde düzenlediği 1 Mayıs gününe işçilerin gösterdikleri büyük ilgiyi en renkli üslûbiyle anlattıktan sonra güncesine şu garip cümleyi ekledi: «Yarın sendika binalarım işgal edeceğiz. Çok küçük bir direnme olacak.» (*) (16)

(*) Nuremberg'de ortaya çıkan bir belge Nazilerin uzun zamandan .beri sendikaları ortadan kaldırmak için plânlar hazırladıklarını göstermiştir. 21 Nisan tarihini taşıyan ve Dr. Ley imzalı tir belgede sendikaların

2 Mayısta «koordine» edilmesine dair tâlimat vardır. S.A. ve S.S. kıtalan «sendika mallarının işgalini» yürütecekler ve bütün sendika liderlerini «korumak üzere nezaret altına» alacaklardı. Sendikaların paralarına elkonacaktı. (17)

2 Mayıs hareketinde Hıristiyan (Katolik) sendikalara dokunulmadı. Onların sırası 24 Haziranda geldi.

Gerçekten de öylb oldu. 2 Mayıs günü bütün ülkedeki sendika merkez binaları işgal edildi, paralarına elkonuldu, sendikalar dağıtıldı ve liderleri yakalandı. Birçokları dövüldü ve toplama kamplarına atıldı. Sendikalar Konfederasyonunun başkanları, Thedor Leipart ile Peter Grassmann, Nazi rejimiyle işbirliği yapacaklarını açıkça ilân ettiler. Ama bu da işe yaramadı, tutuklandılar. Hitler tarafından, sendikalara el koymakla ve Alman işçi Cephesini kurmakla görevlendirilen partinin Kolonya başkam alkolik Dr, Ley şunları söyledi: «Lei-part'lar ve Grassmann'lar iki yüzlülük ederek istedikleri kadar Führer'e bağlı olduklarını söylesinler, onların hapiste bulunmaları daha iyidir.» Onlar da zaten oraya atılmışlardı.

Başlangıçta gerek Hitler ve gerekse Ley, haklarının korunacağına dair işçilere teminat vermeye çalıştılar. Ley ilk bildirisinde şunları söyledi: «İşçiler! Sizin kurumlanmz biz Nasyonal Sosyalistler İçin kutsaldır. Ben kendim yoksul bir köylü çocuğuyum ve yoksulluğun ne demek olduğunu bilirim... adsız kapitalizmin sömürüsü nasıldır, onu da bilirim, işçiler! Size söz veriyorum, biz yalnız mevcut olanı korumakla kalmı-yacağız, işçinin korunmasını vc haklarını daha da ileri götüreceğiz.» .

Hitler bu tarihten üç hafta sonra toplu sözleşmeyi yasak eden ve bundan böyle kendisi tarafından tâyin edilecek "İşçi mutemetlerinin "İş mukavelelerini düzenlemesini ve "Iş huzurunu" sağlamasını öngören kararnameyi çıkardığı zaman, Nazi vaadlerinden birinin daha yalan olduğu anlaşıldı (iğ). Mutemetlerin vereceği kararlar kanun niteliğinde olduğuna göre kanun, fiilen, grevi yasaklıyordu. Ley, "bir fabrikanın doğal liderine — yâni işverenine — salt önderliğini yeniden sağlamayı" vaadetmişti. Yalnız işveren karar verebilirdi, işverenlerin çoğu yıllardanberi "evinin efendisi" olmanın hasretini çekiyordu, işte şimdi yeniden, "evlerinin efendileri" olmuşlardı.

îş adamları durumdan çok memnundular. Birçok işvere* nin Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisine yaptığı para yar. dimi kâr getirmeye başlamıştı. Bununla birlikte ticaret baya* tının kalkınması için toplumda hiç olmazsa belirli bir istikra* rın bulunması gerekiyordu; oysa bütün ilkbahar ve yaz ayları içinde Almanya'da kanun ve düzen durmadan bozuldu. Çılgına dönen Kahverengi Gömlekliler sokaklarda durmadan dolaşıyorlar, istedikleri kimseleri yakalıyor, dövüyor ve bazan da öldürüyorlardı. Polis

ise bütün bunlara seyirci kalıyordu. Sokaklardaki terör havası, Fransız İhtilâlinde olduğu gibi, hükümet otoritesinin zayıflaması sonucu değildi; tersine, bu hareketler devletin teşvikiyle ve genellikle/onun emriyle yapılıyordu. Devlet otoritesi Almanya'da hiç bir zaman bu kadar artmamış, yavda bu kadar bir elde toplanmamıştı. Yargıçlar iyice sinmişlerdi; hücum taburlarından herhangi bir kimseyi, tasarlayarak adam öldürmekten Ötürü mahkûm ettikleri takdirde kendileri öldürülmekten korkuyorlardı. Goering'in dediği gibi, artık kanun Hitler'di. Führer 1933 yılının Mayıs ve Haziran aylarında bile "Nasyonal Sosyalist ihtilâlinin daha işini bitirmediğini" ve "bu ihtilâlin ancak yeni bir Alman halkı yetiştirdiği zaman zafere ulaşacağım" söylüyordu. Nazi dilinde "yetiştirilmek", "korkutulmak" demekti. Yâni herkesin Nazi diktatörlüğünü ve barbarlığım hiç ses çıkarmadan kabul etmesi demekti. Hitler'e göre, binlerce kere de açıkça söylediği gibi; Yahudiler Alman değillerdi. Hepsini birdenbire ortadan kaldırmadı (yalnız pek azı — bir kaç bin kadarı — ilk aylarda soyuldu, dövüldü ya da öldürüldü), ama hepsini kamu hizmetlerinden, üniversitelerden ve serbest meslek hayatından uzaklaştıran kanunlar çıkardı. Ve 1933 yılının 1 Nisanında Yahudi dükkânlarına karşı ulusal bir boykot ilân etti.

İşçi sendikalarının çıkardıkları belâlardan bir an Önce kurtulmak isteyen iş adamları şimdi partinin sosyalizmine gerçekten inanan solcu Nazilerin işveren birliklerini ele geçirmeye, büyük mağazaları ortadan kaldırmaya, sanayii devleştirmeye çalıştıklarım görüyorlardı. Yoksul kıyafetli binlerce

Nazi -Partici memuru, Hitler'e yardım etmemiş olan ticarettin* neleri basmışlar, bazı durumlarda tüccarları tutuklamakla korkutmuşlar, ya da işyerinde yüksek ücretli iş istemişlerdi. Ekonomi hastası Dr. Gottfried Peder artık parti programının uygulanması zamanı geldiğini söyleyip duruyordu: büyük işyerleri devletleştirilmeli, kârlar paylaşılmalı ve emek ürünü olmayan gelirlerle "faiz esirliği" ortadan kaldırılmalıydı. Bütün bunlar iş adamlarını korkutmaya yetmiyormuş gibi Tarım Bakanlığına atanan Walter Darré de çiftçilerin borçlarında büyük bir indirme yapacağını ve geri kalan borçların faizlerini yüzde 2'ye indireceğini söyleyince, bankacılar büsbütün çileden çıktılar.

Bütün bunlar elbette olacaktı. Hitler, 1933 yılı yazının ortasında, Almanya'mn tek efendisiydi. Artık programım ger-çekleştirebilirdi. Papen bütün kurnazlığına rağmen hava almış, tutucular kabinede Nazilere karşı 3'e 8 oranında çoğunlukta bulunmalarına rağmen, kendisiyle Hugenberg ve Öteki eski düzen savunucularının Hitler'i yönetme ve kendi tutucu amaçları için kullanma hesaplan suya düşmüştü. Papen bile Prusya Başbakanlığından atılmış, yerine Goering getirilmişti. Papen kabinede Başbakan Yardımcısı kalmıştı. Ama, kendisinin sonradan pişman olarak kabul ettiği gibi, "bu mevki artık lüzumsuz bir hal almıştı." Tüccarlann ve bankacılann ilâhı sayılan Hugenberg uzaklaşmış, partisi dağılmıştı. Nazi Partisinin üçüncü Önemli adamı Goebbels 13 Martta Halk Kültür ve Propaganda Bakam olarak kabineye alınmıştı. Goebbels gibi bir "radikal" sayılan Darré de Tarım Bakanı olmuştu.

Alman ekonomisinin kilit noktası olan Reichsbank'm tutucu başkanı Dr. Hans Luther, Hitler tarafından yerinden atıldı ve elçi olarak Washmgton'a gönderiliverdi. Onun yerine, Nazizmin "doğruluğunu ve gerekliliğini" önceden görmüş olan eski Reihcsbank müdürü ve Hitler'in sadık adamı fiyakalı Dr. Schacht getirildi. Hiç kimse, Nazı İmparatorluğunun ekonomik gücünü kurmak ve Almanya'yı İkinci Dünya Savaşına ha-

zırlamakta Dr. Schacht kadar Hitler'e yardımcı olmamıştır. Sonradan Schacht Ekonomi Bakam ye savaş ekonomisinin başı oldu. Gerçi kendisi sonradan, İkinci Dünya Savaşı başlamadan hemen önce, taptığı adama karşı döndü, ve tabiî bütün görevlerinden ayrıldı ya da atıldı, hattâ Hitler'i öldürmek için hazırlanan komploya bile katıld ama, uzun zaman hizmet ettiği, prestiji ile yeteneklerini uğruna harcadığı Nazi liderini durdurmak artık mümkün değildi.

«İKİNCİ BÎR İHTİLÂL YOK!»

Hitler Almanya'yı çok kolay ele geçirmişti; ancak, 1933 yazında ele alınması gereken daha bir sürü problem vardı. Bunların başhcalarından en aşağı beşi şunlardı; İkinci bir İhtilâlin önlenmesi; S.A. ile Ordu arasındaki tatsız ilişkilere son verilmesi; ülkenin ekonomik bataktan çıkarılması ve altı milyon işsize iş bulunması; Cenevre Silâhsızlanma Konferansında Almanya için silâhlanma eşitliği sağlanması ve Cumhuriyetin son yıllarında başlamış

olan Alman gizli silahlanmasının hızlandırılması; hasta olan Hindenburg'un ölmesi halinde yerine kimin geçeceğinin kararlaştırılması.

“İkinci ihtilâl” sözünü ortaya atan ve bu ihtilâlin yapılması üzerinde direnen, S.A.'larm şefi Roehm'di. Kendisine Goebbels de katılmış ve 18 Nisan, 1933 güncesinde şunu yazmıştı: «Halk arasında herkes, yapılması gereken ikinci bir ihtilâlden sözediyor. Birinci ihtilâlin bitmediğini gösteriyor bu. Şimdi artık Beaktion île hesaplaşmanın zamanı geldi. İhtilâl hiç bir yerde durmamalıdır.» (19)

Naziler solu ortadan kaldırmışlardı, ama sağ hâlâ ayakta duruyordu; büyük kapitalistlerle bankacılar, aristokrasi, ve Orduyu sımsıkı ellerinde tutan Junker derebeyleriyle PrusyalI generaller dimdik ayaktaydılar. Roehm ile Goebbels ve Nazi hareketindeki Öteki "solcular” onların da tasfiyesini istiyorlardı. Hücum taburlarındaki insan sayısını o sırada İki milyona — Ordudaki asker sayısının yirmi misline — çıkarmış olan Roehm Haziranında şu uyarımı yaptı:

«Alman ihtilâli, önünde bulunan zaferlerden birini kazanmıştır.,. AI~. man İhtilâlinin yoluna girmesinde büyük sorumluluk taşıyan S.A.'ve S.S.* ler ihtilâle yan yolda ihanet edilmesine izin vermiy©çeklerdir... Eğer millî İhtilâlin çok uzadığına inanan budalalar varsa... demek ki gerçekten millî ihtilâle bir son vermenin ve Nasyonal Sosyalist ihtilâline geçmenin zamanı gelmiştir... Biz savaşımıza devam edeceğiz, İster bizimle birlik olsunlar, ister olmasınlar Ve eğer gerekirse, onlara da karşı olarak... Biz Alman ihtilâlinin hiç bir zaman bozulmayacak teminatıyız.» (20)

Ve Ağustosta verdiği bir söyleve de şu sözü ekledi: «Bugün resmî görevlerde hâlâ ihtilâlin ruhu hakkında en ufak fikri olmayan insanlar vardır. Eğer onlar gerici fikirlerini uygulamaya kalkışacak olurlarsa hemen hepsini acımadan or-tadan kaldıracağız.»

Ama Hitler hiç de öyle düşünmüyordu. Ona göre Nazfle-rin sosyalist parolaları sadece propaganda, sadece iktidara gelmesi için halkı kendi yanına çekmeye yarayan birer araçtı. Şimdi artık iktidara gelmiş olduğu için bunlar onu hiç ilgilendirmiyordu. Gerek kendi durumunu ve gerekse ülkenin durumunu pekiştirmek için zamana ihtiyacı vardı. Hiç olmazsa o an için sağın — iş adamlarının, Ordunun, Cumhurbaşkanının — tutulması

gerekiyordu. Almanya'yı iflâsa sürüklemek ve böylece rejiminin varlığını tehlikeye atmak niyetinde değildi. İkinci bir ihtilâl olmamalıydı.

Temmuzun l'inde verdiği bir söylevde bu durumu S.A. ve S.S. liderlerine açıkça anlattı. O sırada Almanya'da gerekli olan şeyin düzen olduğunu söyledi. «Mevcut düzeni bozmak için yapılacak her teşebbüsü, ikinci ihtilâl denen ve bizi sadece anarşiye götürecek olan eğilimi nasıl merhametsizce ele alacaksam, onu da o kadar merhametsizce bastıracağım.» 6 Temmuzda Başbakanlıkta toplanmış olan Nazi devlet valilerine de aynı uyarımı yaptı:

«İhtilâl sürekli bir durum değildir ve ihtilâlin bu duruma gelmesine izin verilmemelidir. Yatağından çıkmış olan ihtilâl nehri emin gelişim yatağına yeniden sokulmalıdır... Bundan ötürü bir iş adamı eğer iyi bir iş adamıysa onu yerinden etmemeliyiz. Daha Nasyonal Sosyalist olmamış olsa bile ziyanı yok; bele onun yerine geçecek Nasyonal Sosyalistin ticaret hakkında hiç bir bilgisi yoksa buna katlanmalıyız. Tiracette yetenek, tek ölçü olmalıdır...

Tarih -bizim hakkımızdaki yargıyı yerinden ettiğimiz ya da hapse attığımız iktisatçıların sayısına göre değil, bizim iş bulmaktaki başarımıza göre verecektir... Program, aptalca hareketlere ve her şeyi • altüst etmeye değil, düşüncelerimizi daha akıllıca ve dikkatle, kavramaya yarar. Siyasî iktidarımızın ekonomik temelini ne kadar başarıyla hazırlarsak iktidarımız da o kadar sağlam olur. Devlet valileri hiç bir parti örgütünün, devletin yapacağı işleri yapmasına, İnsanları yerlerinden etmesine ve dairelere tâyinler çıkarmasına göz yummamalıdır. Bütün bunlar Alman hükümetinin — ve iş hayatında Alman Ekonomi Bakanlığının — yapacağı işlerdir.* (2i)

Nazi ihtilâlinin ekonomik değil siyasî bir ihtilâl olduğu üzerine bundan daha iyi bir açıklama yapılamazdı. HİtIer söylediği sözleri doğrulamak için işveren birliklerini ele geçirmeye çalışan birtakım "sol” Nazileri partiden attı. Krupp von Bohlen ile Fritz Thyssen'in bu demeklerdeki liderliğini yeniden kurdu; büyük genel mağazaların başlarına belâ kesilen Orta Esnaf Savaş Birliğini dağıttı; Hugenberg'in yerine Dr. Kari Schmitt'i Ekonomi Bakam yaptı, Schmitt iş adamlarının en bağnazı ve Almanya'nın en büyük sigorta şirketi olan Alli-anz Sigorta Şirketinin müdürüydü. Schmitt, partilerinin programını ciddiye alacak kadar saf olan Nasyonal Sosyalistlerin plânlarına çarçabuk son verdi.

Nazilerin alt, kademeleri, özellikle Hitler’in halk arasındaki desteğinin geniş bir kısmım teşkil eden S.A. hücum taburları, büyük.bir hayal kırıklığına uğradılar. Bunların çoğu işsiz güçsüz, aç insanlardı. îster istemez kapitalizme düşmandılar ve caddelerde kavgalar çıkararak yaptıkları ihtilâl sırasında bir şeyler yağma edeceklerini, devlette ya da ticaret hayatında iyi işler bulacaklarını ummuşlardı. Şimdi artık, ilkbaharın çılgınlıklarından sonra, umutları suya düşmüştü Par* ti üyesi olsun ya da olmasın, eski kapitalist çetesi yine yerinde duruyor ve işleri elinde tutuyordu. Ama bu gelişme S.A.’-daki huzursuzluğun tek nedeni değildi.

S.AZların durumu ve amacı konusunda Hitler’le Roehm arasındaki eski kavga yeniden ortaya çıkmıştı. Nazi hareketinin ilk günlerindenberi Hitler hücum taburlarının askeri değil, siyasî bir güç olması üzerinde direnmişti; bunlar partinin sopa kuvvetiyle iktidara geçmesi için gereken fizik zoru, terörü sağlıyacaklardı. Roehm’e göre ise, S.A.’lar Nazi ihtilâlinin hem belkemiği idi, hem de Fransız İhtilâlinden sonra Fransa'daki muvazzaf ordular Napolyon için ne yaptılarsa, bunlar da Hitler için aynını yapacaklardı: gelecekteki ihtilâlci orduların çekirdeği olacaklardı. Gerici Prusya generallerinin — Roehm onları hor görüyor, onlara “ihtiyar bunaklar” diyordu — silinip süpurülmesi, Alman sokaklarını kendisiyle birlikte fethetmiş olan sert adamlarının yöneteceği bir savaşçı gücün, bir halk ordusunun kurulması zamanı gelmişti.

Hiç bir düşünce Hitler’e bu kadar aykırı gelemezdi. Ordudaki generallerin desteği ya da, hiç olmazsa, göz yummaları olmasaydı iktidara gelemiyeceğini Roehm’den ve herhangi bir Nazi'den daha iyi biliyor, iktidarda kalabilmesinin, hiç olmazsa bir süre için, onların desteğine bağlı olduğunu anlıyordu; çünkü istedikleri zaman kendisini atabilecekleri maddî kuvvet hâlâ ellerindeydi. Hitler, aynı zamanda, seksen altı yaşındaki Başkomutan Hindenburg'un Öteki dünyaya gÖçedece-ği böyle Önemli bir zamanda Ordunun kendisine şahsen bağlı olması gerektiğini de düşünüyordu. Ayrıca, Nazi lideri, düşündüğü sağlam, disiplinli orduyu kısa bir zamanda, ancak, askeri gelenekleri ve yetenekleri olan subaylardan yararlanarak kurabileceğinden emindi. S.A. başıbozuk kalabalığından başka bir şey değildi. Sokak çatışmalarına yarardı ama modem bir ordu olarak pek az değeri vardı. Bundan başka, amaçlan gerçekleşmişti ve usulca ortadan silinmesi gerekiyordu. Hit-ler’le Eoehm’ün görüşlerinin uzlaşmasına imkân

yoktu. Bu görüş ayrılığı, 1933 yazından ertesi yılın 30 Haziranına kadar. Nazi hareketinin bu iki eski ve yakın arkadaşı arasmda (Ernst Roehm, Hitler'in du (sen) diye hitap ettiği- tek insandı) bir ölüm kalım çatışması halinde sürüp gitti.

Roehm, 5 Kasım 1933'de, Berlin'de Sportpalast'da onbeş bin S. A. subayına verdiği bir söylevde, hücum taburları arasındaki büyük kızgınlığı açığa vurdu. «S. A.'lara artık lüzum kalmadığı sözü... sık sık kulağımıza geliyor,» dedi ve durumun hiç de böyle olmadığını söyledi. Ama Hitler'in inadı tutmuştu. 19 Ağustos'ta Bad Godesberg'de, «S. A.'lann Ordu ile ilişkileri tıpki siyasî Önderlerle ilişkilerine benzemelidir,» demişti. 23 Eylülde Nuremberg'de daha da açık konuştu:

«Böyle bir günde Ordumuzun oynadığı rolü özellikle unutmamalıyız; çünkü ihtilâl günlerimizde Ordu bizimle birlik olmasaydı bugün burada olmıyacağımızi hepimiz biliyoruz. Bunu hiç bir zaman unutmıyacağımızı, onlarda eski şerefli Ordu geleneğinin devamını gördüğümüzü, ve Ordunun ruhunu bütün kalbimizle ve bütün gücümüzle destekliyeceğimizi temin ederiz.»

Bu sözlerden bir süre önce Hitler silâhlı kuvvetlere gizlice teminat vermiş ve yüksek subaylarm çoğunu kendinden yana çekmişti. 2 Şubat, 1933'de, yâni Başbakan olduktan üç gün sonra da, Ordu Başkomutanı General Voıı Hammerstein'in evinde yüksek rütbeli generaller ve amirallere İki saatlik bir konuşma yapmıştı. Amiral Erich Raeder, Nazi Başbakanının subaylarla yaptığı bu ilk toplantının nasıl bir hava içinde geçtiğini Nuremberg mahkemesinde anlattı (22). Hitler, dedi, askerî seçkinler çevresinden silâhlı kuvvetlerin bir iç savaşa katıştırılması korkusunu kaldırdı ve Ordu ile Donatmanın bundan böyle istedikleri gibi hızla silâhlandırma görevlerine kendilerini verebileceklerini söyledi. Amiral Raeder yeni bir donanmanın kurulmasından kendisinin memnun kalmış olduğunu da kabul eder. 30 Ocak 1933'de çarçabuk Savunma Bakam olarak Hitler'in Başbakanlığa gelişinin Orduda yaratacağı sert tepkiyi önleyen General von Blomberg de yayımlanmamış hâtıralarında, Führer'in "gelecek için büyük imkânlar taşıyan bir faliyet alanı" açtığını söyler.

Hitler askerî liderleri biraz daha heveslendirmek için, daha 4 Nisan'da, Alman Savunma Kurulunu kurmuştu. Kurulun görevi yeni ve gizli bir

silâhlanma programı hazırlamaktı. Başbakan üç ay sonra, 20 Temmuzda, yeni bir Ordu Kanunu çıkardı; bu kanun, sivil mahkemelerin askerî şahısları yargılamalarını yasaklıyor, erlerin temsilci seçme hakkını kaldırıyor ve subaylara eski imtiyazlarım geri veriyordu. General ve amirallerin çoğu artık Nazi ihtilâlini yeni ve daha elverişli bir açıdan görmeye başlamışlardı.

Hitler, Roehm’u yatıştırmak için onu — partinin lider yardımcısı Rudolf Hess’le birlikte — 1 Aralık'ta kabineye aldı ve 1934 yılbaşı günü S.A. şefine tatlı ve dostça bir mektup yazdı. “Ordunun sınırlarımız Ötesindeki dünyaya karşı ulusu korumayı garanti etmesi” gerektiğini tekrarladıktan sonra, «S.A.’Iann görevleri Nasyonal Sosyalist ihtilâlinin zaferini ve Nasyonal Sosyalist devletinin varlığım sağlamaktır,» S. A.’-lar başarılarım «her şeyden önce Roehm’e borçludurlar,» diyordu. Mektup şöyle bitiyordu:

«Bundan ötürü, Nasyonal Sosyalist İhtilât yılı geride kalırken, sevgili arkadaşım Emst Roehm, Nasyonal Sosyalist harekete ve Alman halkına yapmış olduğun unutulmaz hizmetler için sana teşekkür ederim. Senin gibi insanlara dostlarım ve kavga arkadaşlarım diyeti ildiğim için de talihime ne kadar şükrettiğimi sana temin etmeye kendimi zorunlu sayıyo-ram,

Gerçek dostluk ve şükranlanmla, ADOLF HİTLER i- (23)

Roehm’e boyuna sen diye hitabeden bu mektup Nazilerm en büyük günlük gazetesi Voelk&scher Beöbachter’de, 2 Ocak 1934’de yayımlandı. Mektup bir süre iğin S.A.’daki kırgınlığı giderir gibi oldu. S.A. ile Ordu arasındaki rekabet ve “sol” Nazilerin “ikinci bir ihtilâl” yaygaraları, Noel ve Yeni Yıl tatillerinin neş’eli havası içinde geçici olarak kesildi.

NAZİ DIŞ POLİTİKASININ BAŞLANGIÇLARI

Hitler’in 1933’de Almanya’yı ne kadar kolaylıkla ele geçirdiğini ve Nazİleştirdiğini yorumlayan Oswald Spengler, «Bu zafer değil, çünkü düşmanlan yok,» der. SaUmn Yıkılışı adlı eserin yazan o yılın başında, «Bu iktidara geçişin...» diye yazıyordu, «bu kadar gürültüyle hergün kutlanışını korkuyla seyrediyorum. Bunların gerçek ve keskin başarılar için saklanması daha iyi olur, ve bu başarılar da, ancak dış politikada olur. Başka yerde olmaz.» (24)

Nazilerin kısa bir süre için taptıkları — çünkü her iki taraf da sonradan uyandı — filozof - tarihçi çok acele ediyordu. Hitler'in dünyayı ele geçirmeden önce Almanya'yı ele geçirmesi gerekti. Ama mademki artık Almanya'daki muhalifleri tasfiye edilmişlerdi — ya da kendi kendilerini tasfiye etmişlerdi — kendisini her zaman en çok ilgilendirmiş olan konuya, yâni dış işlerine geçmek için daha fazla beklemedi.

1933 ilkbaharında Almanya'nın dünyadaki durumundan daha kötü bir durum olamazdı: Üçüncü Alman İmparatorluğu diplomasi bakımdan tecrit edilmiş ve askerî bakımdan gücünü yitirmişti. Bütün dünya Nazilerin aşın hareketlerine, özellikle Yahudilere işkence edilmesine isyan ediyordu. Almanya'nın komşuları, özellikle Fransa ve Polonya, Almanya'ya düşmandılar, ondan kuşkulanıyorlardı, ve daha 1933'de Mareşal Püsudski, Danzig'de yapılan askerî bir Polonya gösterisinden sonra, Almanya'ya karşı koruyucu bir savaş isteğini Fransa'ya belirtmişti. Mussolini bile, ikinci bir faşist devletin ortaya çıkmasına sevindiğini birtakım pozlarla dışından soy-

* T

lemesine nağmen, aslında Hitler'in iktidara gelişinden pek memnun değildi. İtalya'dan daha güçlü bir ülkenin başına gelen bir Führer, Duçe'yi bir süre sonra gölgede bırakabilirdi. Kudurmuş bir Pan - German İmparatorluğunun Avusturya ve Balkanlar üzerinde birtakım niyetleri olabilirdi; oysa İtalyan diktatörü bu topraklar üzerinde isteklerini daha şimdiden açıklamıştı. Cumhuriyetçi Almanya'nın 1921'denberi tek dostu olan Sovyetler Birliği'nin Nazi Almanyasma düşman olduğu açıktı. Üçüncü Alman İmparatorluğu düşman bir dünyada gerçekten de yapayalnızdı. Bundan başka, iyice silâhlanmış olan komşularına göre ya silâhsız ya da çok az silâhlıydı.

Bundan ötürü, Nazi dış politikasının ilk strateji ve taktiklerini Almanya'nın zayıf ve tecrit edilmiş durumundan doğan katı gerçeklikler tâyin ediyordu. Ama, gariptir ki, bu durum aynı zamanda Hitler'in kendi isteklerine olduğu kadar, Alman halkının büyük çoğuluğunun isteklerine de uyan, doğal amaçlan sağlayacaktı: Bu amaçlar, müeyyideleri kışkırtmadan Versailles zincirlerini kırmak, savaş tehlikesine girmeden yeniden silâhlanmaktı. Hitler ancak bu kısa vâdeli iki amacına vardıktan sonradır ki, amaçlannı ve

yöntemlerini Kavgam’da açıkça ve ayrıntılanyla anlattığı uzun vâdeli diplomasisini izleyecek bir özgürlüğe ve askerî güce kavuşabilecekti.

Yapılacak ilk iş, elbetteki, Almanya’nın düşmanlanm silâhsızlanmadan ve banşdan sözederek şaşırtmak ve ortak silâhlı güçlerinin zayıf noktalarım bulmaktı. Hitler 17 Mayıs 1933’de, Reİckstag Önünde ünlü “Barış Söylevi’’ni verdi. Bu söylev hayatında verdiği en büyük söylevlerden biri, bir aldatıcı propaganda şaheseridir. Alman halkında büyük bir etki yaptığı gibi onları Hitler’in arkasında birleştirdi ve dış dünyada derin ve elverişli izlemler yarattı. Bir gün önce Başkan Roosevelt, Amerika’nın silâhsızlanma ve barış konusundaki plânlarının ana çizgilerini gösteren ve devletleri bütün saldırgan silâhlan — bombardıman uçaklarını, tankları ve yürüyen ağır topları -— yasaklamaya çağıran ve bütün dünyada yankılar uyandıran mesajını kırk dört devlet şefine göndermişti. Hitler Başkanın çıkışını hemen yakaladı ve bundan elinden geldiğince yararlandı.

«Başkan Roosevelt’m yaptığı ve benim dün gece öğrendiğim teklif, Alman hükümetinin en sıcak şükranlarını kazanmıştır. Alman hükümeti Uluslararası buhranın önlenmesinde bu yöntemin kullanılmasına muvafakat etmeye şimdiden hazırdır... Başkanın teklifi barışın sürdürülmesi için işbirliği yapmak isteyen herkese rahatlatıcı bir ışıktır... Almanya, silâhlı uluslar kendi sadtncı silâhlarını yokettikieri takdirde, bütün saldırıcı silâhlardan vazgeçmeye hazırdır... Almanya, aynı şeyi komşularının da yapması halinde, bütün askeri kurumiarım dağıtmaya ve elinde kalan az sayı, da silâhlarını yoketmeye de hazırdır,., Almanya herhangi bir ciddî saldırmazlık paktım imzalamaya razı olacaktır, çünkü saldırıyı değil, yalnızca güvenliğini sağlamayı düşünmektedir.»

Yumuşaklığıyla barış övgüsü bütün tedirgin dünyada sevinç ve hayret uyandıran bu söylevde birçok şeyler daha vardı. Almanya savaş istemiyordu. Savaş “sınırsız bir delilik” ti. “Mevcut sosyal ve politik düzenin çökmesine” sebep olabilirdi. Nazi Almanyasınm başka halkları “Almanlaştırmaya’ ’ niyeti yoktu. «Herkeste Polonya ve Fransız ulusunun Alman-laştırılacağı inancını yaratan geçen Yüzyıldan kalma zihniyet bize tamamiyle yabancıdır... Fransızlar, PolonyalIlar ve öteki uluslar bizim komşularımızdır, ve hiç bir tarihsel olay bu gerçeği değiştiremez.»

Yalnız bir tek yerde bir uyarma vardı. Almanya, özellikle silâhlanma konusunda, kendisine öteki uluslarla eşit işlem yapılmasını istiyordu. Bu eşitlik sağlanmayacak olursa Almanya hem Silâhsızlanma Konferansından hem de Milletler Cemiyetinden çekilmeyi tercih edecekti.

Hitler’den umulmayan bu akıllı lâflar karşısında Batı dünyasına yayılan büyük sevinç arasında bu uyarma unutulup gitti. Londra’da çıkan The Times gazetesi Hitler’in ortaya attığı eşitlik isteğinin “reddedilemiyecek” bir istek olduğunu kabul ediyordu, işçi Partisinin resmî gazetesi Daily Herald, Hitler’in sözüne inanmak gerektiğini yazıyordu. Londra'da çıkan tutucu haftalık dergi Spectator, Hitler’in Roosevelt'in uzattığı eli sıktığı ve bu jestinin ıstırap çeken bir dünyada yeni bir umut ışığı olduğu sonucuna varıyordu. Resmî Alman Haberler Ajansı VVashington'daki Cumhurbaşkanı sekreterinin bu sözleri söylediğini bildiriyordu : «Başkan, tekliflerinin Hitler tarafından kabul edilmesinden ötürü memnundur.»

Kundakçı Nazi diktatörü birçoklarının umduğu gibi şiddetli tehditler savuracağı yerde, tatîı bir yumuşaklık göstermiş ve bir ışık tutmuştu. Dünya büyülenmişti sanki. Reichs-ioğ'da, hapse atılmamış ya da sürülmemiş olan Sosyalist milletvekilleri bile, aralarında hiç bir ihtilâfa düşmeden Parlâmentonun Hitler'in dış politika bildirisinin onayına oybirliğiyle katıldılar.

Ama Hitler’in uyarması boşuna değildi. Müttefiklerin kendi silâhlarını Almanya’nın seviyesine indirmek için sekiz yıllık bir süre üzerinde direnecekleri Ekimin başında anlaşılınca, Hitler 14 Ekim’de birdenbire Cenevre’de eşit haklan tanınmadığı için Almanya'nın derhal Silâhsızlanma Konferansından ve Miletler Cemiyetinden çekilecğeini açıkladı. Aynı zamanda üç teşebbüse daha geçti: Reichstag’ı dağıttı, Cenevre Konferansından çekilme karannı milletin oyuna sunacağını ilân etti, Savunma Bakanı General Von Blomberg’e Milletler Cemiyeti herhangi bir müeyyideye başvurduğu .takdirde silâhlı bir saldırıya karşı koymak üzere silâhlı kuvvetlere gizli direktifler vermesini emretti. (25)

Bu acele hareket Hitler’in ilkbaharda vermiş olduğu uzlaşıcı söylevin boşluğunu hemen ortaya çıkardı. Hitler’in dış politikada oynadığı ilk açık kumardı bu.

Nazi Almanyasınm herhangi bir silâhsızlanma anlaşmasını ve Versailles'ı dinlemeden yeniden silâhsızlanmaya karar verdiğini gösteriyordu. Göze alınmış bir tehlikeydi ve aynı zamanda ileride göze alınacak birçok tehlikenin de ilkiydi.

Blomberg'in Ordu ve Donanmaya vermiş olduğu ve Nurem-berg duruşmalarında ortaya çıkan gizli emirden anlaşıldığına göre, Hitler müeyyidenin uygulanması ihtimali kadar bu tedbirler uygulandığı takdirde Almanya'nın çok kötü bir duruma düşeceğini de düşünmüştü {[1]). Alman kuvvetlerine, batıda Iransa'ya ve doğuda Polonya ile Çekoslovakya'ya karşı verilen kesin savunma hatlarının "mümkün olduğu kadar uzun bir süre tutulması" emrediliyordu. Alman generallerinin, hiç değilse, Alman savunma hatlarının uzun bir süre tutulamıya-cağı konusunda hayale kapılmadıkları Blomberg'in verdiği emirlerden anlaşılmaktadır.

Bu buhran, Almanların 1936'da Reü'in silâhsızlandırılmış olan sol kıyısını işgal etmelerine kadar devam edegelen üç yıllık buhranlar döneminin başlangıcıdır. Müttefikler, bu ilk harekette, Hitler Silâhsızlanma Konferansından ve Cemiyetten çekildiği için değil, Hitler'den en az iki yıl önce haşlamış olan Alman silâhsızlanmasıyla Versailes Andlaşmasının silâhsızlanma maddelerinin bozulmuş olduğunu ileri sürerek müeyyideye başvurabilirlerdi. Müttefiklerin bu sırada Almanya'yı kolayca dize getirecekleri ve böylece Nazi İmparatorluğuna daha başlangıçta son verecekleri kesin bir gerçektir. Ama bir zamanların bu başıboş AvusturyalI serserisinin gösterdiği dehânın büyük kısmı Almanya içindeki düşmanlan kadar Almanya dışındaki düşmanlarının da huylannı ve zayıf nokta[1] larını çok iyi bilmesinden, bunları kurnazca kullanmasırdan ileri geliyordu. 1939'a kadar birbirlerini hızla izleyen daha büyük buhranlarda olduğu gibi şimdi de, zaferi kazanmış olan Müttefik uluslar, aralannda çok bölünmüş ve çok uyuşuk hale gelmiş oldukları ve Ren'in karşı kıyısında olup bitenlerin niteliğini ya da yönünü anlamıyacak kadar kör bulundukları İçin, hiç bir harekete' geçmediler. Hitler'iii hesaplan, eskiden olduğu gibi, yine doğru çıkacak ve kendi halkı bakımından da düşündükleri gerçekleşecekti. Alman halkının plebisitte ne diyeceğini çok iyi biliyordu. Plebisit 12 Kasım, 1933 günü yapılacaktı. Aynı gün Reichstag için de Nazilerin tek parti seçimi düzenlenmişti, 0 gün Almanların bir türlü unutamadıkları acı bir günün

ertesiydi: Almanların yenilgisini tanıyan ateşkes anlaşması 11 Kasım, 1918'de imzalanmıştı.

Hitler 4 Kasım'da Breslau'da yapılan seçim toplantısında, «O gün halkımızın tarihine bir kurtuluş günü olarak geçmelidir,» dedi. «Tarih şöyle yazmalıdır: Alman halkı 11 Kasım'-da resmen namusunu yitirdi; on beş yıl sonra bir 12 Kasım geldi ve o zaman Alman halkı yeniden kendi namusunu kurtardı.» Seçim arifesinde, 11 Kasım günü, yaşlı Hindenburg radyoda ulusa verdiği söylevde kendi eğilimini belirtti: «Yarın, sağlam olan millî birliğinizi ve hükümetle dayanışma halinde olduğunuzu gösteriniz. Benimle ve Alman Şansölyesiyle birlikte eşit haklar ve namuslu barış ilkesini destekleyiniz; bizim yeniden kalkındığımızı, Tanrının yardımıyla Alman birliğini koruyacağımızı bütün dünyaya gösterinizi»

Kaybedilmiş bir savaşın sonuçlarına karşı yapılan on beş yıllık boş. birtakım çabalardan ve bunların yarattığı üzüntüden sonra Alman halkı bu plebisite hemen hemen oybirliğiyle cevap verdi. Kayıtlı seçmenlerin yüzde 96'sı seçime katıldı. Katılanlarm yüzde 95'i Almanya'nın Cenevre'den çekilmesini .onayladı. Reichstag seçimine tek liste halinde katılan (listede Hugenberg ile birkaç Nazi olmayan aday da vardı) tek parti, Nazi, Partisi, oyların yüzde 92'sini kazandı. Dachau toplama kampındaki 2242 kişiden 2154'ü bile oylarını kendilerini hapse tıkmış olan hükümetten yana kullandılar! Gerçi birçok yerlerde, oya katılmamak ya da ters oy kullanmak isteyenler kor-kutulmuştu; birçok kimselerde oylarını rejime karşı kullananların kovuşturulacağı ya da cezalandırılacağı korkusu vardı.

Ama bütün bunlara rağmen, hiç olmazsa sayımı namuslu yapılan bu seçim, Adolf Hitler için şaşırtıcı bir zafer oldu: Dış dünyaya meydan okuyuşunu Alman halkının çoğunluğu destekliyordu. Bunda hiç şüphe yoktu.

Plebisit ve seçimden üç gün sonra Hitler Polonya elçisi Josef Lipski'yi çağırdı. Konuşma sonunda yayımlanan ortak bildiri, yalnız Alman halkını değil bütün dış dünyayı da şaşırttı. Gerek Polonya ve gerekse Alman hükümeti, "her iki ülkeyi ilgilendiren sorunları aralarında doğrudan doğruya yapacakları görüşmelerle çözmek ve Avrupa barışının pekleştirilmesi için aralarında kuracakları ilişiklerde kuvvete başvurmamak" hususunda anlaşmışlardı.

Alınanlara göre PolonyalIlar Fransızlardan daha kötü düşmanlardı. Almanlara göre, Versailles Barış Andlasmasım hazırlayanların işledikleri en büyük cinayet Doğu Prusya’nın Polonya Koridoruyla Almanya’dan ayrılması, Danzig’in Almanya’dan alınması ve halkının çoğunluğunu PolonyalIlar teşkil ettiği halde Polonya’nın bölünmesindenberi Alman topraklan sayılan Posen bölgesiyle Silezya’mn birkısmının PolonyalIlara verilmesi olmuştu. PolonyalIların aldıktan yerleri sürekli olarak ellerinde tutabileceklerine inanan hiçbir Alman devlet adamı yoktu. Stressemann bile, batıda yapılan bir Locamo Paktına ek olarak doğuda da aynı biçimde bir pakt yapılmasını düşünmek dahi istememişti. Reichsıcehr’m yaratıcısı ve Cumhuriyetin ilk yıllannda izlenen dış politikanın yapıcısı General von Seeckt, daha 1922’de hükümete şunu öğütlemiştî: «Polonya’nın varlığına tahammül edilemez: Polonya Alman hayatının temel koşullarıyla uzlaştırılamaz. Polonya ortadan kalkmalıdır ve kalkacaktır.» Ayrıca şu sözleri de eklemişti: «Polonya’nın ortadan silinmesi Alman politikasının ana amaçlarından biri olmalıdır... Polonya’nın ortadan kalkmasıyla Versailles Barışının en güçlü dayanak noktalarından biri, yâni Fransız hâkimiyeti yıkılmış olacaktır.» (26)

Hitler İse Polonya’nın ortadan kaldırılmasından Önce bu ülkenin Fransa ile olan ittifakını bozmak gerektiği kanısındaydı. Şimdi yapmış olduğu çıkışın gelecekte sağlayacağı yararlardan başka, hemen getirebileceği şeyler de vardı: Po

lonya’ya karşı kuvvete başvurmamayı taahhüt etmekle barış propagandasını güçlendirmiş ve Cenevre’deki toplantıların birdenbire ayrılması yüzünden gerek Batı ve gerekse Doğu Avrupa’da çıkan birtakım şüpheleri yatıştırmış oluyordu. PolonyalIları doğrudan doğruya kendisiyle görüşmeye zorlamakla Milletler Cemiyetini hiçe sayıyor ve böylece cemiyetin otoritesini zayıflatıyordu. Aynı zamanda, Milletler Cemiyetindeki “ortaklaşa güvenlik’’ fikrine bir darbe indirmiş ve Fransa'nın Doğu Avrupa’daki ittifaklarını yıkmış oluyordu. Polonya bu ittifaklar sisteminin en büyük kalesiydi. PolonyalIlara karşı geleneksel olarak kin besleyen Alman halkı bu hareketi anlamayabilirdi, ama Hitler’e göre diktatörlüklerin demokrasiler üzerindeki üstünlüklerinden biri de halkın tutmadığı, ama sonunda önemli sonuçlar verecek olan politikaların içerde hiç gürültü patırtı çıkmadan geçici olarak ve rahatça izlenebilme-siydi.

Hitler iktidara gelişinin ilk yıldönümünde Reichstag önüne çıkmadan dört gün önce, 26 Ocak 1934 günü, Almanya İle Polonya arasında on yıllık bir saldırmazlık paktı İmzalandığı açıklandı. O günden sonra, Mareşal Pilsudski’nin diktatörlüğü altında parlâmanter demokrasinin son kalıntılarının da ortadan kalktığı Polonya, 1919’daki son kurulugundanberi kendisini koruyan Fransa’dan gittikçe ayrıldı ve Nazi Almanyasma yaklaşmaya başladı. Polonya, böylece, bu “dostluk ve saldırmazlık’’ andlaşması sona ermeden kendisini yokedecek yola girmiş oluyordu.

Hitler 30 Ocak, 1934 günü Reichstag karşısına çıktığı zaman, arkasında Alman tarihinde bir eşi daha olmayan büyük bîr başarı yılı bulunuyordu. On iki ay içinde Weimar Cumhuriyetini ortadan kaldırmış. Cumhuriyetin getirdiği demokrasinin yerine kendi diktatörlüğünü geçirmiş, kendisininkinden başka bütün siyasi partileri ortadan silmiş, ayrı ayrı devletlerin hükümetlerini ve parlâmentolarını dağıtmış, Almanya’yı birleştirip federal bir devlet olmaktan çıkarmış, sendikaları kapatmış, ne kadar demokratik dernek varsa ortadan kaldırmış, Yahudileri kamu ve meslek hayatından uzaklaştırmış, söz ve basın özgürlüğüne son vermiş, hâkimlerin bağımsızlığım kaldırmış, eski ve kültürlü bir halkın siyasî, ekonomik, kültürel ve sosyal hayatım Nazi yönetimine göre "koordine” etmişti. Bütün bu başarılarında ve Almanya’yı Cenevre’de uluslar topluluğundan ayıran ve Almanya’nın büyük devletler arasında eşit haklara sahip olmasını isteyen kesin dış politika çıkışlarında, sonbaharda yapılan plebisitin ve seçimin gösterdiği gibi, Alman çoğunluğunun desteğini sağlamıştı.

Buna rağmen diktatörlüğünün ikinci yılında Nazi ufuklarında yeni fırtına bulutları görünüyordu.

30 HAZİRAN 1934, KANLI TEMİZLEME HAREKETİ

Ufukta, birtakım kara bulutların görünmesi çözülmemiş üç sorundan ileri geliyordu. Bu sorunlar birbirlerinin içine girmişti :Parti sol kanadının ve S.A, liderlerinin durmadan "ikinci ihtilâl”i, öne sürmeleri; S.A.’larla Ordu arasındaki çatışmalar;, ve Cumhurbaşkanı. Hindenburg’un yerine kimin geçeceği sorunu. Başkan, bahardanberi artık iyice çökmeye bağlamıştı.

, İki buçuk milyonluk bir ordu haline gelmiş olan S.A.’la-nn şefi Roehm’ü, ne Hitler'in kendisini kabineye almak için yaptığı teklif, ne de Yılbaşında kendisine göndermiş olduğu dostça mektup yatıştırabilmişti. Roehm Şubat ayında kabineye uzun bir muhtıra verdi. Bu muhtırada S.A.'ların yeni ' bir halk ordusunun temelini teşkil etmesini ve silâhlı kuvvetlerle, S.A, ve S.S.’lerin ve bütün eski muharip guruplarının bir Sa-

vunma Bakanlığının emrine verilmesini, kendisinin de ~ açıkça anlaşılıyordu — bakanlığın bağına getirilmesini istiyordu. Subay çevreleri için bundan daba sinirlendirici bir teklif olamazdı. Bu yüzden yüksek rütbeli subaylar teklifi oybirliğiyle reddettiler ve Hindenburg’a başvurarak kendilerini desteklemesini istediler. Külhanbeyi Roehm ile onun kavgacı hücum kıtaları Orduyu ele geçirdikleri takdirde imtiyazlı asker sınıfının bütün geleneği altüst olabilirdi. Bundan başka, S.A, şefinin çevresindeki homoseksüel kliğin yaşadığı sefahat hayatıyla bunların yaptıkları serserilikler üzerine anlatılan ve ağızdan ağıza dolaşan hikâyeler generallerin tüylerini ürpertiyordu. General von Brauchitsch’in sonradan mahkemede söylediği gibi, "yeniden silâhlanma hırsızlarla sarhoşlarım, homoseksüellerin katılmalarına izin vermeyecek kadar ciddî ve zor bir işti."

”

O an için Hitler Orduyu gücendirmeyi göze alamazdı. Bu bakımdan Roehm’ün teklifini desteklemedi. Gerçekten de, silâhsızlanma çıkmazını görüşmek üzere o sırada Berlin’e gelmiş olan Anthony Eden’e, 21 Şubatta, S.A.’lan üçte iki orantısında azaltmayı düşündüğünü, geri kalanların da askerî eğitim görmediklerini ve silâhları bulunmadığını kontrol edecek bir sisteme razı olabileceklerini gizlice söylemişti. Hitler’in böyle bir teklif yaptığı haberi sızınca, Roehm ile S.A.’lar büsbütün öfkelendiler, 1934 yazma doğru S.A. şefiyle Ordu Yüksek Komutanlığı arasındaki ilişkiler daha da bozuldu. Roehm ile General von Blomberg arasında kabinede çetin çatışmalar oldu. Mart ayında Savunma Bakanı Hitler’e başvurarak, S.A.-ların büyük sayıda muhafız kuvvetlerine ağır makinah tüfekler verdiklerini söyledi; bunun Ordu için bir tehlike olduğunu belirttiği gibi, aynı zamanda, General von Blomberg’in kendi ifadesine göre, böyle açık bir hareketin Reich&wehr}in himayesinde Almanya'nın yeniden gizlice silâhlanma işini tehlikeye düşüreceğini sözlerine ekledi.

Hitler ise, o sırada, inatçı Roehm ile yardakçılarından ayrı olarak, hasta yatan Hindenburg'un son nefesini vereceği günü düşünüyordu. Gerek yaşlı Cumhurbaşkanının ve gerekse Ordu ile Almanya'daki öteki gerici kuvvetlerin Feld-Mare-şal Ölür ölmez Hohenzollem hanedanım geri getirmek istediklerini biliyordu. Hitler'in de kendine göre plânlan vardı. Neu-deck, kendisiyle Blomberg'e, Başkanın günlerinin sayılı olduğunu Nisan ayında gizli olarak ve resmen bildirince, sıkı bir darbe indirmenin zamanı geldiğini anladı. Bu darbenin başarıya ulaştnası için subay çevrelerinin desteğine ihtiyacı vardı; bu desteği sağlamak için de bütün tâvizleri vermeye hazırdı.

Orduyla gizli görüşmeler yapmak fırsatı az sonra çıktı. 11 Nisanda Başbakan, General von Blonmberg ile Ordu Komutanı General Freiherr von Fritsch ve Donanma Komutanı Amiral Raeder ile birlikte, Doğu Prusya'da yapılacak ilkbahar manevralarında bulunmak üzere Deutschland kruvazörüne bindi ve Kiel'den Konigsberg'e gitti. Ordu ve Donanma şeflerine Hindenburg'un gün geçtikçe bozulan sağlığı anlatıldı; Hitler Reichstoehr sayesinde kendisinin Cumhurbaşkanı yerine geçeceğini hiç çekinmeden söyledi. Bu teklifi Blomberg destekledi. Askerlerin kendisini desteklemesine karşılık o da Roehm'ün ihtiraslarım bastıracak, S.A.'yı çok azaltacak ve Orduyla Donanmanın Üçüncü Alman İmparatorluğunda tek silâhlı kuvvet olmasmı teminat altına alacaktı. Hitler'in, kendisini destekledikleri teminat altına alacaktı. Hitler'in, kendisini destekledikleri takdirde Orduyla Donanmanın geniş çapta büyüme şansı olacağım Fritsch ile Raeder'e söylediği sanılmaktadır. Raeder dalkavuğun biriydi, nasıl olsa kabul ederdi. Ama Fritsch sert bir adamdı; önce daha üst generallere danışmak istediğini söyledi.

Bu danışma 16 Mayısta Bad Nauheim'de yapıldı. Alman Ordusunun en yüksek generallerine "Deutschland paktı" anlatıldığı zaman hepsi de oybirliğiyle Cumhurbaşkanı Hinden-burgun halefi olarak Hitler'i tanımayı kabul ettiler (27). Bu siyasî karar Ordu için tarihsel bir önem taşıyordu. Ordu kendisini megaloman bir diktatörün eline isteye isteye teslim etmekle kendi ölümünü kendi eliyle hazırlamış oluyordu. Hitler ise bu pazarlık sonunda diktatörlüğünün en yüksek noktasına çıkmış oluyordu. İnatçı Feld-Mareşal artık yolunun üstünden çekilmiş, HohenzoIIern'lerin geri gelmesi ihtimali ortadan kalkmış olduğuna ve kendisi de hükümetin olduğu kadar

devletin de başkanı olacağına göre, artık yolunda hiç bir engele rastlamadan kendi başına istediği gibi yürüyebilirdi. Bu yüksek mevki’e çıkmak için ödiyeeeği ücret pek önemsizdi: S.A.'-yı feda edecekti. Zaten artık onlara ihtiyacı yoktu; bütün iktidarı eline geçirmişti. Onlar artık sadece Hitler’in başının belâsı bir sürü ayaktakımıydı. Hitler generallerinin ne kadar kalın kafalı olduklarım o bahar günlerinde daha iyi anlamış, onlan daha da hor görmüş olsa gerek. Bu adamların şaşılacak kadar kolaylıkla elde edilebileceğini düşünmüştür herhalde. Bu yargısını Hitler, Haziran ayında bir an dışında, sonuna kadar, ve kendisiyle birlikte onların da sonu gelinceye kadar, hiç değiştirmedi.

1

Birkaç hafta Önce, 11 Mayısta, İngiliz Savaş Bakanı Lord Haiî-sham, Almanya’nın yeniden silâhlanma konusunda yapacağı herhangi bir teşebbüsün Andlaşmayı ihlâl sayılacağı ve Andlaşmaya göre böyle tir hareketin müeyyide ile karşılanacağını söylemişti, Almanya’da bunun silâhlı bir İstilâ olacağı düşünülüyordu.

Yaz gelmişti, ama Hitler’in başındaki dertler bitmek şöyle dursun daha da artmıştı. Berlin’de tatsız, gergin bir hava esiyordu, “ikinci ihtilâl” yaygaraları artmıştı; yalnız Roehm’-le hücum taburları değil, basını elinde bulunduran Goebbels bile söylevlerinde ve yazılarında Bu havayı körüklüyordu. Tutucu sağcılarla, Junker'ler, Papen’in ve Hindenburg’un çevresindeki büyük sanayiciler, artık ihtilâle, gelişigüzel tutuklamalara, Yahudilerin öldürülmesine, Kiliselere yapılan saldırılara bir son verilmesini, hücum taburlarındaki erlerin küstahça davranışlarının önlenmesini, Nazİlerin örgütlediği genel terörün bitmesini istiyorlardı.

Nazi Partisinin İçindeyse yeni ve şiddetli bir iktidar savaşı vardı. Roehm’ün iki en azılı düşmanı, Goering’le Himm-ler, kendisine karşı birleşmişlerdi. Goering 1 Nisanda, henüz

S.A.’lann bir kolu olan Roehm’ün komutasındaki siyah ceketli S,S.’lerin şefi Himmler’i Prusya Gestapo şefi tâyin etmiş ve Himmler de hemen kendi Özel gizli polis imparatorluğunu kurmaya başlamıştı. Bir yıl Önceki Ağustosta Hindenburg tarafından (Hava Bakanı olduğu halde) General der İnfanterie'-liğe (piyade generali) terfi ettirilen Goering eski, kılıksız,

kahverengi S.A. üniforması sırtından sevinçle atmış, yeni mevki'ine daha şatafatlı üniformasıyla geçmişti. Bu değişim tamamiyle sembolikti aslında: Goering bir general olduğu ve imtiyazlı asker sınıfından gelen bir aileye mensup bulunduğu için hemen Ordudan yana olmuş, Roehm'e ve S.A.'lara karşı cephe almıştı. Goering o günkü yaban savaş koşullan altında kendini korumak için özel bir polis kuvveti kurmuştu. Bunun adı Landespolizeigruppe General Goering'di. Bir kaç bin kişiden oluşan bu polis kuvvetinin merkezi Lichterfelde'deki eski subay okuluydu. Goering Orduya ilk burada katılmıştı. Okul, Berlin dolaylarında stratejik bir noktada bulunuyordu.

Komplo ve karşı-komplo söylentileri başkentte zaten gergin olan sinirleri büsbütün germişti. General von Schleicher kendi kendine siyasî hayattan çekilmeyi hâlâ göze almamış, ya da Hindenburg'la generallerin ya da tutucuların güvenini yitirdiğini hâlâ anlamamış görünüyordu. Güçsüz durumuna rağmen yine de politikaya karışmaya başlamıştı. Roehm ve Gregor Strasser ile ilişki kurmuş, birtakım pazarlıklara girişmişti: kendisi eski düşmanı Papen'in yerine Başbakan Yardımcısı, Roehm de Savunma Bakanı olacak ve S.A. Orduyla birleştirilecekti. Bu görüşmelere ait raporlardan bir kısmı Hitler'in de eline geçmişti. Berlin'de elden ele çeşit çeşit kabine "listeleri" gezip duruyordu. Bu listelerin birinde Brue-nıng Dış İşleri Bakan, Strasser de Ekonomi Bakanı olarak gösteriliyordu. Bu ilişkiler üzerine verilen raporların çoğu temelsizdi, ama kendilerine göre birtakım nedenlerden Ötürü Roehm ile S.A.'lan ortadan kaldırmak, Schleicher ve birkısım inatçı tutucularla hesaplaşmak isteyen Goering'le Himmler bu raporlara çok önem verdiler. Hemen bunları allayıp pulladılar ve Hitler'e götürdüler. Hitler'i kuşkulandırmak için zaten ortaya ufak bir lâf atmak yeterdi. Goering ile kendi Gestapo şefi yalnız S.A.'lar arasında temizlik yapmak değil, aynı zamanda sol ve sağdaki öteki muhalifleri de tasfiye etmek istiyorlardı. Bunlar arasında, geçmişte Hitler'e karşı gelmiş olup da artık siyaset hayatından çekilmiş olanlar da vardı. Mayısın sonunda Bruening ile Schleicher'e öldürülecekleri bildirildi. Bruening kılık değiştirerek Almanyadan gizlice kaçtı, Schleieher ise Bavyera'da tatil geçirmeye gitti ve Haziranın sonuna doğru Berlin'e döndü.

Haziranın başında Hitler Roehm'le hesaplaştı. Reichstag'-da anlattığına göre bu hesaplaşma "gece yarısına kadar" yalnızca beş saat sürdü. Hıtler'in

söylediğine bakılırsa, Nazi hareketindeki en yakın arkadaşıyla bir anlaşmaya varmak için yaptığı “son teşebbüstü” bu.

«Parfiye bağlı eski üyelerin ve S A. liderlerinin sayısız söylentileriyle-bunların yaptıktan açıklamalardan, birtakım vicdansız unsurların, Almanya’ya akla gelmeyen felâketlerden başka bir şey getirmiyecek olan millî bir Bolşevik hareketine girişmeye hazırlandıkları izlenimini elde etmiş olduğumu kendisine haber verdim... Delilikten vazgeçmesini, herhangi bir anda felâketle bitecek bir gelişmeyi önlemek üzere yerini geçici olarak bırakmasını kendisinden son olarak rica ettim.»

Hitler’e göre Roehm kendisine “her şeyi yoluna koymak için elinden geleni yapacağım vaad” etmiş. Sonradan da, aslında Roehm «Beni tasfiye etmek için hazırlığa başladı,» demiştir.

Bu söz pek doğru değil. Gerçi bütün bu temizleme hareketinin içyüzü, tıpkı Reichstag yangınında olduğu gibi, hiç bir zaman ortaya çıkmayacak ama, bugüne kadar ortaya çıkan tanıtlardan S.A. şefinin Hitler'i ortadan kaldırmak için herhangi bir komplo hazırlamadığı anlaşılıyor. Ne yazık ki ele geçen arşivlerde ne Reichstag yangınının ne de bu temizlemenin gerçek yüzünü aydınlatacak bir şey yok; her iki olaya ait suçlandırıcı belgelerin Goering’in emriyle yokedilmiş olmaları mümkündür.

İki eski Nazi arasında geçen uzun konuşmanın içyüzü ne olursa olsun, bu görüşmeden bir iki gün sonra Hitler S.A.’la-rın bütün Temmuz ayı boyunca izinli sayılmalarını emretti, bu ay içinde hücum taburlarının üniforma giymelerini ya da yürüyüşlere, “tatbikatlara katılmalarını yasakladı. Roehm 6 Haziranda hastalık İzni aldığını açıkladı, ama aynı zamanda ortalığa da kafa tuttu. “Eğer S.A.’nm düşmanlan, S.A.’ların bir daha toplanmıyacağım, ya da izinden sonra ancak bir kısmının geri alınacağını sanıyorlarsa, kısa sürecek umutlarıyla bırakalım oyalansınlar. Onlar gerektiği zaman, gereken şekilde cevaplarını alacaklardır. Almanya’nın kaderi S.A.’nm elindedir ve öyle kalacaktır.”

Roehm, Berlin'den ’ ayrılmadan önce, Hitler’i Münih yakınlarındaki Wiessee kasabasına S.A. liderleriyle 30 Haziranda bir toplantı yapmaya çağırdı. Hitler hemen kabul etti ve sözüne bağlı kalarak aynı günde orada bulundu, ama Roehm’ün aklından bile geçirmediği bir şekilde. Belki Hitler

de o anda öyle olacağını bilmiyordu. Çünkü, sonradan Reichstag'da. şöyle diyecektir: «Son bir karara varmadan Önce çok düşündüm, çok tereddüt ettim. Tekrar düşündüm... Hareketi ve S.A.'lamım böyle bir anlaşmazlığın yaratacağı utançtan koruyacağımı ve bu uygunsuzluğun şiddetli çatışmalar olmaksızın ortadan kaldırılabileceğini hâlâ gizlice umuyordum.»

Hitler sonra sözlerine şunlan ekliyor: «İtiraf edilmeli ki Mayısın son günlerinde birçok rahatsız edici gerçekler ardar-da ortaya çıktı.» Ama bu gerçekler onu rahatsız etti mi? Hit-ler'in sonradan anlattığına göre, Roehm ile fesatçı arkadaşları Berlin'i almaya ve kendisini tutuklamaya hazırlanmışlar. Eğer böyle bir şey olsaydı S.A. liderleri Haziranın başında Berlin'den ayrılırlar mıydı? Daha da önemlisi, Hitler o sırada neden Almanya'dan ayrıldı ve böylelikle S.A. şeflerine kendi yokluğunda devleti ele geçirme fırsatı verdi?

Hitler, 14 Haziranda Faşist diktatör dostu Mussolini iie yapacağı birçok görüşmelerin ilkini yapmak üzere Venedik'e •uçtu. Bu ilk karşılaşma Alman lideri bakımından pek tatlı geçmedi; çünkü, üzerinde pırıl pırıl siyah Faşist üniformasıyla ve göğsündeki dizi dizi nişanlarıyla, lütfen eğilerek ziyaretçisine elini uzatan tecrübeli Duçe'nin yanında Alman diktatörü, kirli pardesüsü ve ütüsüz fötr şapkasıyla pek sönük kalmıştı. Hitler Almanya'ya oldukça sinirli döndü ve Mussolini ile yaptığı görüşmeyi anlatıp yurt içinde gün geçtikçe bozulan durumu değerlendirmek üzere parti liderlerini 17 Haziran Pazar günü Thuringia'da Gera adındaki küçük bir kasabada toplantıya çağırdı. Kaderin cilvesine bakın ki, aynı gün Marburg adlı eski bir üniversite kasabasında başka bir toplantı daha vardı. Hem bu toplantı Almanya'da, ve elbetteki bütün dünyada dikkati daha çok üzerine toplamış, zaten kritik olan durumu en yüksek noktasına çıkarmıştı.

Bizim kibar Papen, bilindiği gibi, Hitler ve Goering tarafından kabaca terkedilmişti, ama bâlâ resmen Başbakan Yardımcısıydı ve Hindenburg'un da ona hâlâ güveni vardı. Şimdi nasılsa cesaretini yeniden toplamış, Almanya'ya bin bir türlü hileyle yerleştirdiği rejimin aşırılıklarına karşı açık açık kafa tutmaya başlamıştı. Mayıs ayı içinde hasta Başkam görmeye Neudeck'e gitti. Koruyucusunu canlı olarak son görüşü oldu bu. Saçı sakalı ağarmış ve zayıflamış olan ihtiyar Feld-Mareşal kendisine şunları söyledi: «İşler kötü gidiyor, Papen. Bak bakalım yoluna koyabilir misin?»

Cumhurbaşkanından yüz bulan Papen, 17 Haziranda bir konferans vermesi için Marburg Üniversitesi tarafından yapılan çağrıyı kabul etti. Konferansm metnini kendi özel danışmanlarından Edgar Jung hazırladı. Edgar Jung Münih’li parlak bir avukat, bir yazar ve bir Protestandı. Metindeki bazı görüşleri de, Başbakan Yardımcısı sekreterlerinden Herbert von Bose ile Katolik Hareketinin lideri Erich Klausener eklemişlerdi. Her üçü de bu işbirliğini az sonra hayatlarıyla ödediler. Cesur bir çıkıştı bu ve Jung’un sayesinde konferansın metni temiz bir ifadeyle ve ciddî bir hava ile yazılmıştı. İhtilâlin artık bitmesi, Nazi terörüne bir son verilmesi, normal hayata dönülmesi ve birtakım özgürlüklerin, özellikle basm özgürlüğünün yeniden tanınması isteniyordu. Propaganda Bakam Dr. Goebbels’e seslenen Papen şunları söyledi:

«Açık, erkekçe tartışmalar Alman halkı için, örneğin Alman basınının bugünkü durumundan daha. yararlıdır. Hükümet şu eski sözü (unutmamalıdır) : Ancak korkaklar eleştirilmekten çekinirler... Propagandayla büyük adam yaratılmaz... Halkla yakından ilişki kurmak ve birlik olmak isteyen bir insan, halkın anlayışını küçümsememelidir. Hiç kimse halkı ebediyen elinde tutamaz. Hiç bir örgüt, hiç bir propaganda, ne kadar mükemmel olursa olsun, yalnız başına uzun zaman güven sağlayamaz. Güvenlik ve bağlılık, kışkırtmayla... Ulusun çaresiz kısmına karşı yapılan korkutmalarla değil, ancak halka durumu her zaman anlatmakla sürdürülebilir... Kardeşçe ve dostça bir araya gelmemizin ve yurttaşlarımıza saygı duymamızın, ciddî insanların çalışmalarım bozmaktan kaçınmamızın ve bağnazlan susturmamızın zamanı gelmiştir. - (28)

. Konferansın metni Almanya’da geniş ilgi uyandırdı. Gere,’da toplanan Nazi liderleri üzerindeyse bir bomba etkisi yarattı. Dr. Goebbels metnin mümkün olduğu kadar az yayılması için hemen harekete geçti. Aynı günün akşamı radyoda okunacağı söylenen metnin okunmasını ve basında konferanstan sözedilmesini yasakladı, metnin bir kısmım veren Frankfurter Zeitung gazetesini polisçe toplattırdı.. Ama Hitler rejimine karşı çıkan konferans metninin. Alman halkı ve bütün dünya tarafından öğrenilmesine Propaganda Bakanının sınırsız gücü bile yetmedi. Kurnaz Papen metni Berlin’deki yabancı gazetecilerle diplomatlara vermiş ve konferans Papen’in gazetesi Ger-mania'da çarçabuk basılarak gizlice dağıtılmıştı.

Hitler Marbürg söylevini öğrenince deliye döndü. Aym gün Gera'da öğleden sonra verdiği bir söylevde, "bir halkın yeni dev kalkınmasını birkaç kelimeyle durdurabileceğini sanan cüce"yı suçladı. Verdiği konferansın yayım önlenince Papen de kızmıştı. 20 Haziranda hemen Hitler'e koştu ve "ikinci

derecedeki" bir bakan tarafından söylevinin yasaklanmasına göz yummayacağını bildirdi. Konuşmasını "Cumhurbaşkanı ' adına" yaptığını belirtti, ve sonra hemen orada istifasını verdi. "Durumu derhal Hindenbürg'a bildireceğini" de sözlerine ekledi. (29)

Bu tehdit Hitler'i gerçekten telâşlandırdı, çünkü Başkanın durumdan memnun olmadığına, sıkıyönetim ilân ederek iktidarı Orduya vermeyi düşündüğüne dair mevcut raporlardan haberdardı. Durumun Nazi rejiminin sürdürülmesi bakımından ne dereceye kadar tehlikeli olduğunu iyice anlamak üzere ertesi gün (21 Haziran günü) HİndenburgʼU görmek üzere Neudeck'e uçtu. Kendisine gösterilen kabul şekli korkusunu daha da artırmaktan başka bir işe yaramadı. Neudeck'te kendisini General von Blomberg karşıladı. Hitler dalkavuk Savunma Bakanının durumundan hemen bir değişiklik olduğunu anladı. Blomberg yeniden PrusyalI sert bir general oluvermişti. Almanya'daki gergin duruma hemen bir son vermediği takdirde Başkanın sıkıyönetim ilân ederek devleti Ordunun eline vermeyi kararlaştırdığını söylemeye Feld-Mareşalin kendisini memur ettiğini çok kaba bir şekilde Hitler'e söyledi. Hitler birkaç dakika Blomberg'in yanında HİndenburgʼU görmesine izin verilmesini istedi. İçeri girdiği zaman ihtiyar Başkan ültimatomu doğruladı.

Nazi Başbakanı çok kötü bir duruma düşmüştü; işler ters gidiyordu. Bu durumda Cumhurbaşkanının yerine geçmek için tasarladığı plân hem suya düşmüş oluyor, hem de Ordunun iktidara gelmesi halinde kendisini de, Nazi hükümetini de ortadan silip süpürmesi ihtimali beliriyordu. Uçakla yeniden Berlin'e dönerken, eğer yaşamak niyetindeyse kendisi için yapılacak bir tek şey kaldığını düşünüyordu herhalde. Ordu ile varmış olduğu anlaşmaya bağlı kalmalı, S.A.'lan dağıtmalı, hücum taburları liderlerinin istedikleri ikinci ihtilâli durdurmalıydı. Sayın Başkan tarafından desteklenen Ordunuii başka hiç bir şeyi kabul etmiyeceği açıktı.

Bununla beraber Hitler, Haziranın son önemli haftasında yine birtakım duraksamalar geçirdi: Böyle bir hareket kendilerine çok şeyler borçlu olduğu S.A. liderleri için çok kötü olacaktı. Ama Goering ile Himmler bu konuda kesin bir karara varmasına yardım ettiler. Hangi hesaplan göreceklerini tesbit etmişler, ortadan kaldırmak istedikleri gelmiş geçmiş düşmanlan gösteren uzun, listeler hazırlamışlardı. Bütün yapılacak şey FUhrer’i, kendisine karşı büyük bir “komplo” hazırlandığına, o yüzden de çabuk ve merhametsizce harekete geçmek gerektiğine inandırmaktı. Hitler’e en çok bağlı olanlardan îç İşleri Bakanı Wilhelm Frick’in Nuremberg mahkemesinde verdiği ifadeye göre, sonunda Hitler’i “Roehm’ün bir darbe hazırladığına” inandıran Himmler oldu. «Führer de Himmler’e darbeyi bastırmasını emretti.» Frick’in anlattığına göre, Himm-ier’e Bavyera’da, Goering’e ise Berlin’de harekete geçme emri verildi. (30)

Ordu da Hitler’i çok kışkırttı. Bu bakımdan az sonra girişilecek barbarca hareketin sorumluluğu biraz da Orduya aittir. Başkomutan General von Fritsch 25 Haziranda Orduyu âlâmı durumuna geçirdi; bütün izinleri kaldırdı ve askerlerin kışlalarından çıkmalarını yasakladı. Roehm, 28 Haziranda Alman Subayları Birliğinden atıldı. S.A. şefinin yakında başının belâya gireceğine işaretti bu. Blomberg o zamana kadar yapmadığı bir şeyi yaptı: Ordunun kimin arkasında bulunduğu konusunda kimsenin ve hele Roehm’ün hiçbir hayale kapılma-ması için, 29 Haziranda VoelkisÖker Beobachter[1]de kendi imzasıyla bir yazı yayımladı ve bu yazıda “Ordunun... bizlerden biri olarak kalan... Adolf Hitler'in arkasında” olduğunu belirtti.

Ordu Hitler’i temizleme hareketine başlaması için zorluyor, ama kendi ellerini kirletmek istemiyordu. Bu hareketi Hitler’le Goering ve Himmler, kendi kara elbiseli S.S-.’leri ve Goering’in özel polisiyle başarmalıydı.

Hitler, Josef Terboven adındaki mahallî bir Nazi gaulei-fer’inin düğününde bulunmak üzere 28 Haziran Perşembe günü Berlin’den Essen’e gitti. Gezi ve amacı, Hitler’in yakında önemli bir krizin patlak vermek ihtimalini düşündüğünü gösterecek gibi değildi. Aynı gün Goering ile Himmler, Özel S.S. taburlarına ve “Goering Polİsi”ne hazırol emri verdiler. Hit-ler şehirde olmadığı için istedikleri gibi hareket edebiliyorlardı. Ertesi gün, ayın yirmi dokuzunda, Führer Westephalia'-daki Çalışma Kamplarını gezdi, öğleden sonra Ren üzerindeki Godesberg şehrine döndü. Godesberg’de eski savaş

arkadaşı Dreesen'in nehir kenarında işlettiği otelde konakladı. O zamana kadar hangi yanı tutacağım bir türlü kestiremeyen Goebbels — Roehm’le gizli gizli konuşuyordu — o akşam Go-desberg’e geldi. Kararını vermişti artık. Berlin'den Hitler’e, sonradan Hitler’in “korkunç haber” dediği haberi getirmişti. Roehm’ün Berlin S.A. lideri, homoseksüellerin gittiği bir kahvenin eski fedailerinden eski otel garsonu Kari Emst, hücum taburlarını alarm durumuna geçirmişti. Yakışıklı ama oldukça budala bir genç olan Emst, o sırada hâlâ ömrünün geri kalan yirmi dört saati içinde, sağın bir darbe yapacağına ve kendisinin «Heil Hitler!» diye bağıra bağıra kahramanca öleceğine inanıyordu.

Hitler’in sonradan anlattığına göre o güne kadar, yani 29 Hazirana kadar, “Roehm’ü yalnızca yerinden uzaklaştırmayı bir süre gözaltında tutmayı ve açıkça suçlu olan birtakım S.A. liderlerini tutuklamayı” düşünmüştü. «Geri kalanlara da ciddi bir çağrıda bulunacak, görevlerinin başlarına döndürecektim.» Hitler olup bitenleri 13 Temmuzda Reichatag*^. şöyle anlattı:

«Gece saat birde Berlin ve Münih'den alâraı toplantılarına ait iki acele mesaj aldım. Önce Berlin'de akşam saat dört için -bir alârm toplantısı emri verilmişti... Saat teşte şaşırtıcı bir saldırıyla harekete geçilecekti: hükümet binaları işgal edilecekti... İkincisi, Münih'te S.A.’lara zaten alârm verilmişti; gece saat dokuzda toplanmaları emredilmişti... Bu bir isyandı!... Bu gibi durumlarda yalnızca bir tek karar verebilirdim... Yalnız merhametsiz ve kanh bir müdahele isyanın yayılmasını önliyebilirdi...

Sabah saat ikide Münih’e uçtum.»

Hitler “acele mesajların" kimlerden geldiğini hiçbir zaman açıklamadı, ama bunların Goering ile Himmler’den geldiği belliydi. Yalnız kesin olan bir şey vardı ki verilen haberler epi-ce büyütülmüştü. Berlin'deki S.A. lideri Ernst, o Cumartesi yeni karısını alıp Bremen’e ve oradan da balayı geçirmek üzere Madeyra adasına gitmekten başka bir şey düşünmüyordu. S.A. fesatçılarının toplanmış olduğu güneyde ise acaba durum nasıldı?

Hitler, Goebbeİ3’le birlikte, Bonn yakınlarındaki Hange-lar hava alanından 30 Haziran sabahı erkenden havalandığı sırada, Yüzbaşı Roehm ile S.A. arkadaşları, Tegernsee kıyılarındaki Wiessee kasabasında, Hanslbauer

otelinde mışıl mışıl uyuyorlardı. Sicilli bir kaatil olan ve yanık esmer, hamal gibi vücudunun üzerinde kız gibi bir yüz taşıyan Silezya S.A. Obergruppenführer'i homosesüel Edmund Heines'in yattığı yatakta bir delikanlı vardı. S.À. şefleri isyan etmeyi o kadar düşünmüyorlardı ki, muhafızlarım bile Münih'te bırakmışlardı. S.A. liderleri arasında sarhoş olanlar vardı, ama bir komplo düşünen kimse yoktu.

Hitler'le yanındakiler (basm şefi Otto Dietrich ile, renksiz fakat partiye bağlı Hanover S.A. lideri Viktor Lutze de katılmıştı) 30 Haziran Cumartesi giinü sabah saat 4'de Münih meydanına indiler ve Münih'te birtakım tedbirlerin alınmış olduğunu gördüler. Parti Haysiyet Divanı USCHLA'nın başkanı Binbaşı Walther Buch ile Bavyera İç İşleri Bakam Adolf Wagner, sabıkalı katil ve Geli Raubal Serüveninde Hitler'in rakibi Emil Maurice ile at cambazı ve eski bar fedaisi Christian Weber gibi parti arkadaşlarının yardımıyla, Münih S.A. liderlerini yakalamışlardı; bunlar arasında Münih Polis Müdürü olan Obergruppenführer Schneidhuber de vardı. O sırada tam bir isteri krizi geçirmekte olan Hitler tutuklananlan Iş İşleri Bakanlığında gördü. Ordunun eski albaylarından olan Schne-îdhuber'in üstüne yürüyerek göğsündeki Nazi armasını söküp attı ve yaptığı "ihanetten" Ötürü yü2üne karşı küfretti.

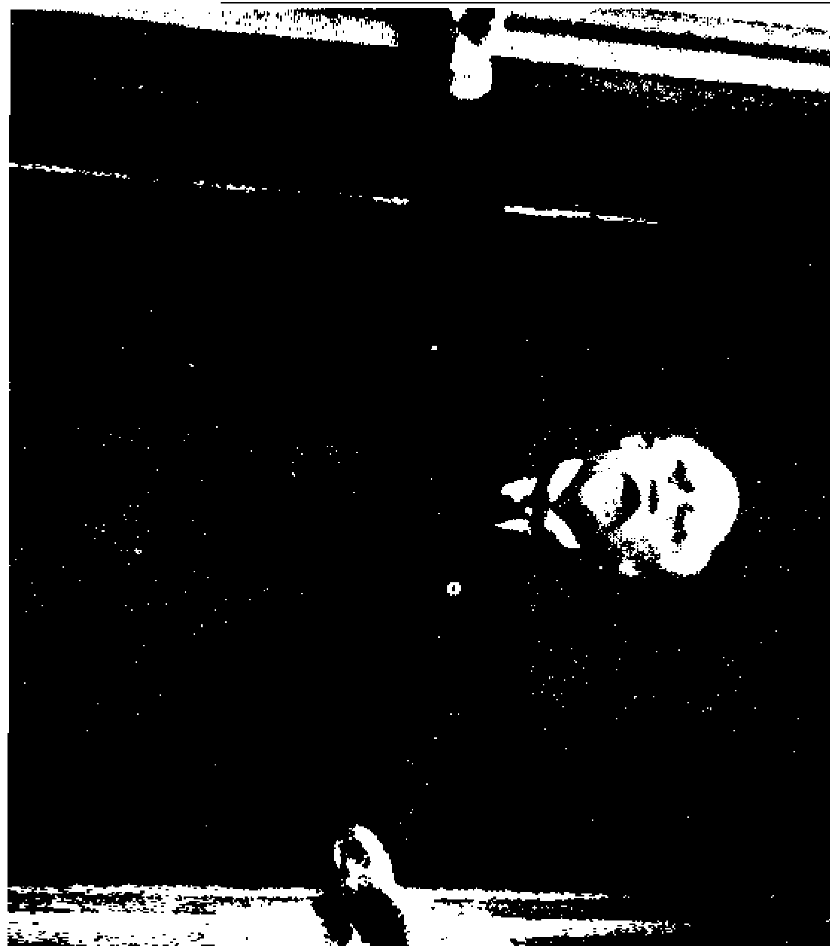

Naziler tarafından kundaklanan Reichstag binası 21 Şubat 1933 gecesi alevler içinde.

Friedrich Ebert. Cumhuriyetin ilk Devlet Başkanı.

General Groener. Cumhuriyetin kurulmasında olumlu rol oynayan Ordu önderlerinden biri.

Son İmparatorluk hükümeti üyelerinden Sosyalist milletvekili Scheidemann, 1933'de yakılan Reichstag'ın pencerelerinden birinden Cumhuriyeti ilân ediyor (9 Kasım 1918)

Fotoğraftaki kadının boynuna asılı yaftada şunlar yazılı: «Yahudilerle ilişki kurduğum için ben domuzların en büyüğüyüm».

Nazi Almanyasında âdalet. Hâkimler Adolf Hitler in şahsına sadakat yemini ediyorlar.

Yukarıda, Birinci Dünya Savaşı sonrasında karışan Almanya’da işçi ve öğrencilerin sokak gösterileri. Aşağıda, Berlin’de gösteri yapan Komünistlerin polis kuvvetlerince dağıtılışı.

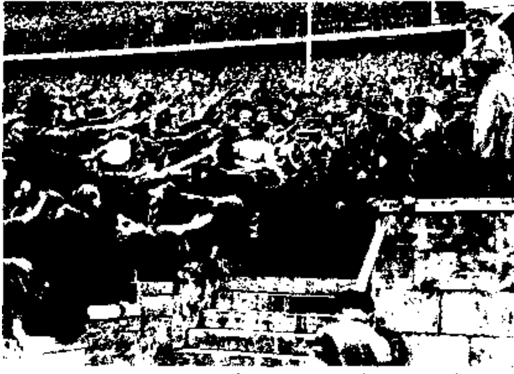

Herr von Papen
Adolf

j -^-V M*. '‘'■■■■y- MT- !.- •*' I*'"*-¯..."'-

■ Nazi propogandasının ağız sakızlarından biri : Bolşevik Canavarı.

Hitler tarafından yeniden hm '-.'maya başlanılan Alman Ordusunun yetiştirilişini gösteren bir resim

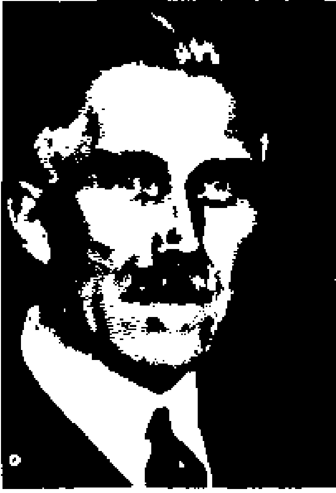
Hitler maiyeti ile birlikte Berlin Olimpiyat Stadından ayrılırken.

Hitler Wehrmaeht'ın bir şeref kıtası m teftiş ediyor.

Solda, Hitler gönüllü olarak katıldığı Birinci Dünya yavaşında. Ortada, Birahane Darbesinden sonra hapsedildiği Landsberg Kalesinin önünde.

Sağda, bir seçim konuşması yapan Hitler'in tipik bir pozu.

Von Papen Başbakan. Bitlerin İktidar« gelmesine önayak olan adam.

Hinden bu Jg. Hitlcrı Barbakan atayan Cumhurbaşkanı.

General Schleicher. Barbakan Hitler tarafından J9-)3'de öldürtüldü.

Brnsl Röehm, 1934 de Hitler tarafından öldür-

türldü

Hermann Goerinft. Nu-remberg'de ölüme mahkum oldu, intihar etti.

Paul Joseph Goebbels. Yenilgiden sonra karıcı ile kızını zehirledi« kendini vurdu.

Ruduli Hess. Nurem-berg'dc müebbod hapse mahkum oldu.

Gregor Strasser. 1934'de Hitler tarafından öldür-tüldü.

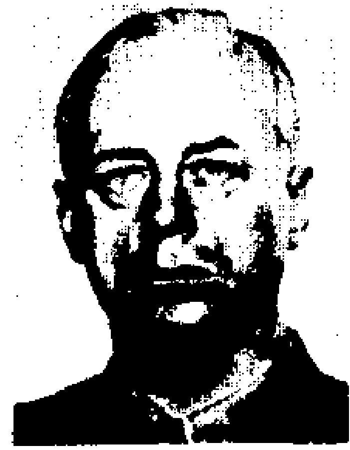
A) İreri Rosenberg. Nu-remberg'de asıldı

Heinrich Himmler. Savaş sonunda kendini öldürdü.

Reinhard Heydrich, Gestapo şefi.

Joachim Von Ribbentrop. 1946'da Nuremberg'de asıldı.

General Ludendorff, Birahane Darbesinden sonraki Münih duruşması sırasında Hitler'le beraber.

Hltler’ln İtalyan diktatörü Mussoltni'yt İlk ziyareti. Haziran 1934.

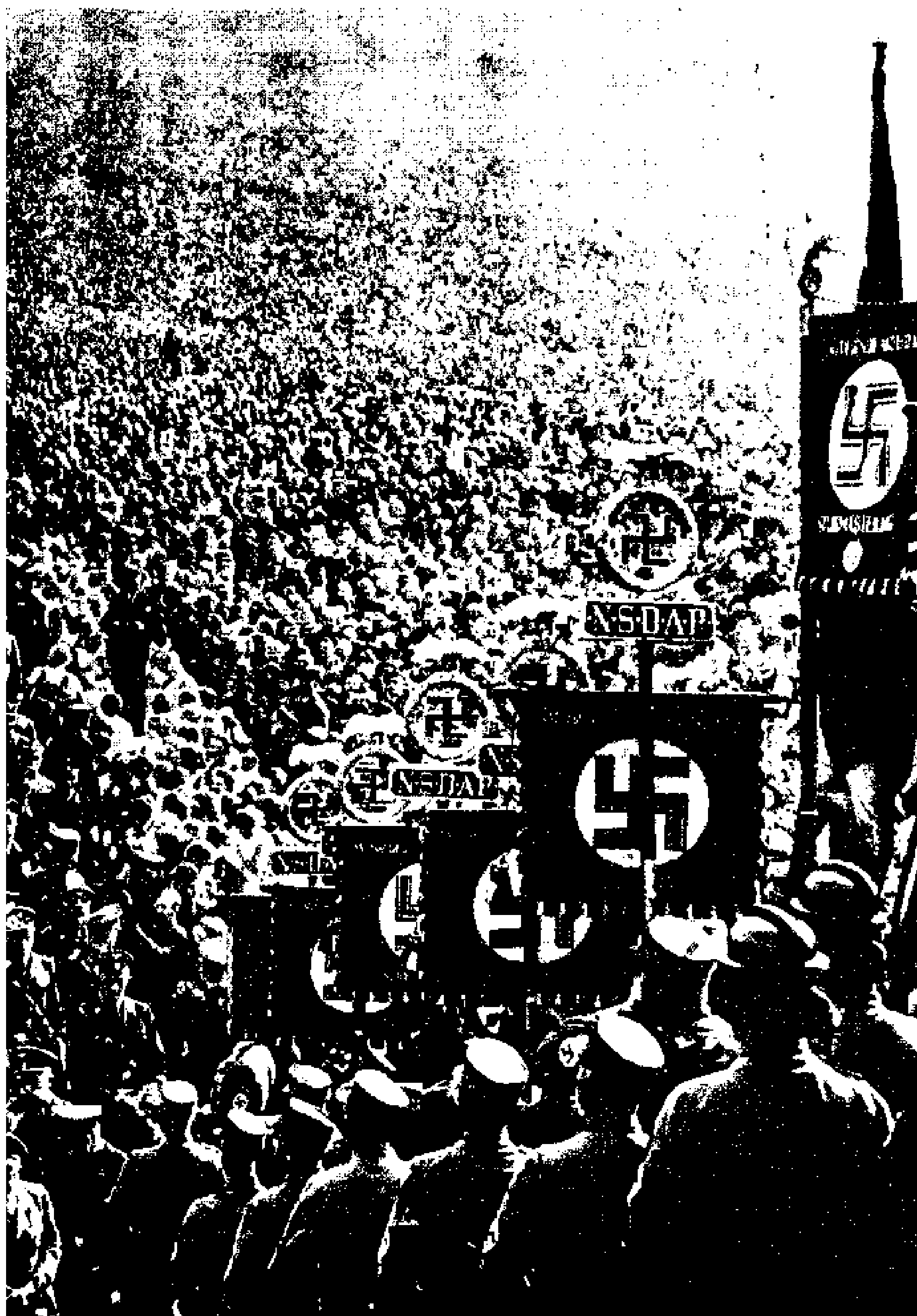
J

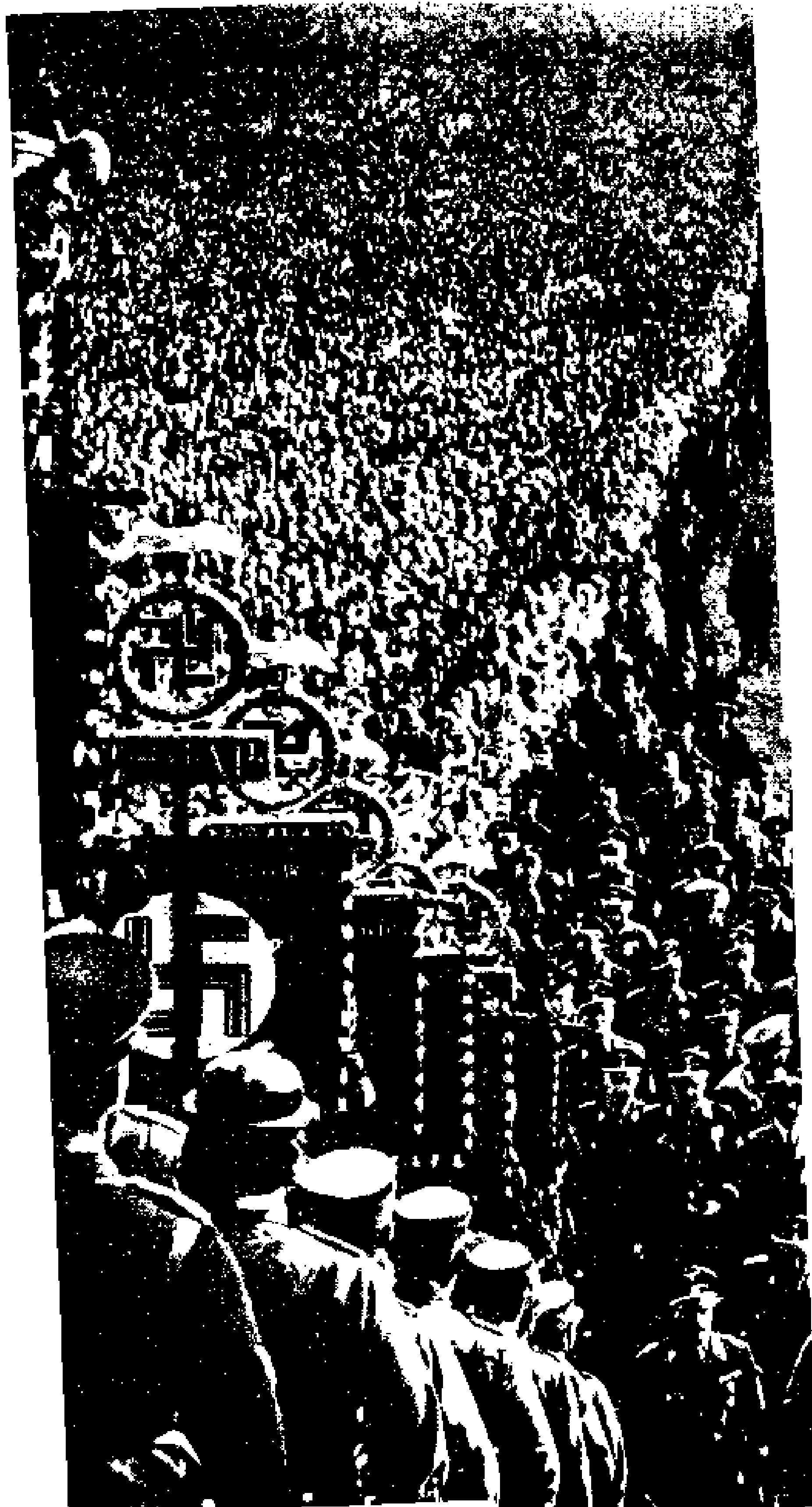
!

i

Nasyonal Sosyalistlerin halk tabakalarını kendilerinden yana çekmek için kullandıkları yemlerden biri: Volkswagen, Doğum gününde Hiiler’e bir Volkswagen hediye ediliyor.

Hitler Reichstag'tla.

N.S.D.A.P.

Hitler, General von Seeckt ile bir tatbikatta.

Gün ağardıktan az sonra, Hitler ile yanındakiler büyük bir otomobil kafilesi halinde Münih'te ayrıldılar; hızla Wiessee' ye gittiler. Roehm ile arkadaşları

Hanslbauer otelinde hâlâ uyuyorlardı. İtile kakıla uyandırıldılar. Heines ile yanındaki delikanlı hemen yataktan alınarak otelin dışına götürüldü ve oracıkta Hitler'in verdiği emir üzerine tabancayla öldürüldüler. Otto Dietrich'in anlattığına göre, Führer Roehm'ün odasına yalnız başına girdi; giyinmesi İçin zaman bıraktı ve Roehm'ün Münih'e getirilerek Stadelheim hapishanesine atılmasını emretti. S.A. şefi 1923'deki Birahane Darbesinde Hıtler'Ie birlik olduğu için yine bu hapishanede yatmıştı. Nazi İmparatorluğunun kurulmasında herkesten fazla emeği geçen Nazilerin teröründe ve kötüye gidişinde herkesten fazla sorumlu olan, çoğu zaman bir-birleriyle anlaşmadıkları halde buhranlı zamanlarda, yenilgilerde ve hayal kırıklıklarında yine birbirlerine destek olan bu iki arkadaşın yollan on dört yıllık fırtınalı bir hayattan sonra artık ayrılmıştı; Hitler'in ve Nazizmin bu yüzü yaralı kabadayısı artık gürültülü hayatının sonuna gelmişti.

Hitler, arkadaşına son bir lutufta bulundu: masasının üstüne bir tabanca bırakılmasını emretti. Roehm tabancayı kullanmayı reddetti. «Eğer öldürülmem gerekiyorsa beni Hitler öldürsün!» dediği söylendi. Yirmi üç yıı sonra, 1957'de yapılan bir savaş-ertesi duruşmada, olayı gözleriyle gören bir polis şefinin verdiği ifadeye göre, bunun üzerine iki S.S. subayı hücreye girdiler ve tabancalarım dosdoğru Roehm'ün üzerine boşalttılar. «Roehm bir şeyler söylemek istedi, ama S.S. subayları susturdular onu. Bunun üzerine Roehm asık yüzüyle ha-zırol vaziyetine geçti. Yan beline kadar çıplaktı.» ([1]). Böylece,

bütün hayatı kavga görültü içinde geçen Rcehm hiç bir Almanın yükselemediği bir mevkie çıkarttığı arkadaşından iğrenç iğre-ne yine çekişme içinde ölüp gitti. Daha yüzlerce insan, aynı gün, onuıı gibi yokediidi. Örneğin, Schneidimber'in şöyle bağırdığı söylenir: «Baylar, bütün bunların nedenini anlamıyorum, ama hiç olmazsa iyi nişan alın!» Ömrü boyunca hıyanet etmiş olan bu adam ne olup bittiğini, bunların neden yapıldığım bilmiyor, ihaneti hiç olmazsa Adolf Hitler'den beklemiyordu.

Bu arada Goering ile Himmler de Berlin'de bir hayli meşguldüler : 150 kadar S.A. lideri toplatıldı, Liehterfelde'deki Subay Okulunun duvarı önüne dizildiler, ve Himmler'in S.S. takımlarıyla Goering'in Özel polislerinin kurşun yağmuru altında öldürüldüler.

Bunlar arasında Kari Emst de vardı. Balayı seyahati geçirmek üzere otomobiliyle Bremen’e yaklaşırken silâhlı S.S.-ler tarafından durdurulmuşlardı. Yeni karısı ile şoförü yaralanmıştı ; kendisi de kafasma vurulup bayıltılmış, kurşuna dizilmek üzere Berlin’e getirilmişti.

Kanlı hafta-sonunda yalnız S.A.'lar öldürülmedi. Başkala-rı da temizlendi. 30 Haziran sabahı resmî elbiseli birtakım S.S.*-, "i ler General von Schleieher’in Berlin yakınlarındaki villâsının | kapısını çaldılar. General kapıyı açtığı zaman olduğu yernlfriS; vurulup öldürüldü, daha on sekiz ay önce evlenmiş olduğu

'i'M

o zamana kadar bekârdı— karısı da, kocasına doğru koştuğu

‘

ediyor ve Stadelheİm hapishanesindeki idamlan yönetiyordu, S(iMlİtfe%|| savaş sırlısında Waffen S.S, Örgütlerinde generalliğe yükselini '

1944’de Bulge savaşında alman Amerikan esirlerinin öldürülmesi İş)ft0-Üd karıştığından ötürü yirmi beş yıl hapse mahkûm edildi, Savaştan hapisten çıkarıldı ve 1957’de Münih'e getirildi. 30 Haziran, 1034 rine katıldığı için 14 Mayısta on sekiz ay hapse mahkûm edildi, öldüren iki S.S. subayından biri olan Michael Lîppert ile kûmiyetlcri, temizleme hareketine katılmış olan Nazi ksıaîülfcrtflfi len ilk cezalardır.

zaman oracıkta öldürüldü. Schleicher’in en yakm arkadaşlarından General Kurt von Bredow aynı günün akşamı aynı akıbete uğradı. Gregor Strasser, Cumartesi günü Öğle üzeri Berlin'deki evinden alındı, Goering’in emriyle Prinz Alberchtstrasse-deki Gestapo zindanında bir hücreye atılıp öldürüldü.

Papen talihli çıktı. Karısını yanma alarak kaçmıştı. Ama bürosu bir S.S. takımı tarafından altüst edildi. Sekreteri Bose, masasının başında öldürüldü; birkaç gün önce Gestapo tarafından tutuklanmış olan yakın iş arkadaşı Edgar Jung da ha-pisanede öldürüldü; yine iş arkadaşlarından Katolik Hareketinin lideri Erich Kiausener Ulaştırma Bakanlığındaki bürosunda katledildi; geri kalan memurları, özel sekreteri Barones Stotzingen de dahil olmak üzere hepsi toplama kamplarına gönderildiler. Papen durumu protesto etmek üzere Goering’e gittiğinde Goering, sonradan “aşağı yukan” hatırladığına göre, boş konuşmalarla geçirecek vakti olmadığından Papen'i kovdu, ve evinde hapsettirdi. Evinin çevresini tepeden tırnağa silâhlı S.S.'ler sarmış, telefonu kesilerek dış dünya ile irtibatı önlenmişti. Almanya’nın Başbakan Yardımcısı bu utandırıcı duruma hiç ses çıkarmadan katlandı. Bir ay sonra, arkadaşlarını öldüren insanların teklif ettikleri Viyana elçiliğini kabul ederek büsbütün rezil duruma düştü. Viyana’da Nazıler, Başbakan Dollfuss’u daha yeni öldürmüşlerdi.

Temizleme hareketinde kaç kişinin öldürüldüğü hiç bir zaman kesin olarak tesbit edilemedi. Hitler 13 Temmuzda Reichstag önünde yaptığı konuşmada, on dokuz “yüksek rütbede S.A. lideri” de dahil olmak üzere toplam olarak altmış bir kişinin öldürüldüğünü, on üç kişinin “tutuklamaya karşı geldiklerinden ötürü” öldüklerini, üçünün de “intihar ettiğini” açıkladı. Hepsi hepsi yetmiş yedi kişi ölmüştü. Paris’e kaçmış olanların yayımladıkları Temizleme Hareketim Ait Beyaz Ki~ tap’da. açıklandığına göre, bu hareket sırasında 401 kişi öldürülmüş, bunlarm ancak 116’smm kimlikleri belli olmuştur. 1957’de

Münih'te yapılan duruşmada ölü sayısının “1.000'in üstünde" olduğu söylendi.

Birçokları sadece geçmişte Hitler’e muhalefet ettiklerinden ötürü öldürüldüler; birkısmı da çok şey bildikleri için yok edildiler. Bunlar arasında biri de yanlışlıkla öldürüldü. Hitler’in yukarıda hikâyesini anlattığımız Birahane Darbesini bastıran ve uzun zamandanberi politikadan çekilmiş bulunan Gustav von Kahr’ın cesedi, başı balta ile yarılmış olarak, Dachau yakınlarındaki bir bataklıkta bulundu. Hitler onu hiç bir zaman unutmamış ve affetmemişti. Okuyucularımız Hieronimit Mezhebinden Papaz Bernhard Stempfle’in adını hatırlayacaklardır. Hani şu Hitler’in

Kavgam kitabının yazılmasına yardım eden adam... Zavallı papaz sonradan çok konuşmuş ve Hitler'in sevgilisi Geli Raubal'ın neden intihar ettiğini orada burada anlatmış olacak kİ, onun da cesedi Münih yakınlarındaki Harlaching ormanında boynu kırık ve kalbinde üç kurşun yarasıyla bulundu. Heiden'in söylediğine göre, papazı öldürenlerin başında, Geli Raubal'ın öteki âşığı, sabıkalılardan Emil Maurice varmış. "Çok bilenler" arasında üç S.A.'lı daha vardı. Bunların Reichstag yangınında Emest'in kullandığı adamlar olduğu sanılıyor. Onlar da Emest'le birlikte yokedildiler.

Dikkate değer başka bir cinayet daha var: Münih'in belli başlı günlük gazetelerinden Muenchener Neueste Nachrichten[3]-in ünlü müzik eleştirmeni Dr. Willi Schmid, 30 Haziran günü akşam saat yedi buçukta çalışma odasında oturmuş viyolonsel çalıyor, bir yandan karısı akşam yemeğini hazırlarken, öte yandan dokuz, sekiz ve iki yaşındaki üç çocuğu da apartmanlarının salonunda oynuyorlardı. Birden kapı çalındı. Dört S.S. içeri girdüer ve hiçbir şey söylemeden Dr. Schmid'i alıp götürdüler. Dr. Schmid'in cesedi dört gün sonra bir tabut içinde geri getirildi. Gestapo, tabutun hiç bir suretle açılmamasını emretmişti. Hayatında hiçbir zaman politikaya karışmamış olan Dr. Willi Schmid, S.S.'ler tarafından S.A. lideri Willi Schmid'le karıştırılmıştı. Asıl S.A. lideri de bu arada başka bir S.S. gurubu tarafından bulunmuş, kurşuna dizilmişti. ([2])

■ Gerçekten Hitler'e karşı bir komplo hazırlanmış mıydı? Böyle bir komplodan yalnız resmî bildiride ve kendisinin 13 Temmuzda Reichstag'da yaptığı konuşmada söz edilmiş, bu konuda en ufak bir kanıt bile gösterilmemiştir. Roehm, S.A.'mn yeni bir ordunun çekirdeği olması ve kendisinin de bu ordunun başına geçmesi konusundaki ihtirasını hiç bir zaman gizlemiş değildi. Bu plân üzerinde Schleicher'le elbetteki konuşmuştu. Bunu Başbakan olduğu zaman ilk defa Generale açmıştı. Hitler'in anlattığına göre, belki Gregor Strasser de " buna katılmıştı." Ama bütün bu konuşmalar elbetteki ihanet demek değildi. Hitler de, Otto Strasser'e göre, Haziran başlarında Stras-ser'le temasa geçmiş ve kendisine Ekonomi Bakanlığını teklif etmişti.

Hitler önce Roehm ile Schleicher'i bir "dış devlet" in — tabiî Fransa'nın — hesabma çalışmakla suçlamış, bu "dış politikada" General von Bredow'un aracılık yaptığını söylemişti. Bu adamların "hain" olarak damgalanmasının

nedeni kısmen buydu. Her ne kadar Hitler Reichstages, bu suçlamalarını tekrarladı ve bir “yabancı diplomat” tan (Fransız elçisi François Poncet’den) alayla söz ettiyse de “Schleicher’le Roehm arasındaki konuşmaların zararsız bir nitelikte” olduğunu da sözlerine ekledi, suçlamalarım daha ileri götürmedi. Nazi Almanyasın-da sorumlu mevkide bulunan bir Almanın ona haber vermeden yabancı diplomatları görmesinin bile suç olduğunu söylemekle

«Almanya'da üç hain... yabana bir devlet adamıyla bir toplantı düzenler. ,. ve bu toplantının bana bildirilmemesi için emir verirse, benden saklanan böyle bir danışma toplantısında havadan, sudan, eski paralardan ve bana benzer konulardan başka bir şey konuşulmadığı isbat edilse bile, ben bu adanılan kurşuna dizmek zorundayım.»

François-Poncet, Roehm “temizliğinde” parmağı olduğu iddiasını şiddetle protesto ettiği zaman Alman Dış İşleri Bakanlığı, suçlamaların bütünüyle temelsiz olduğunu ve Nazi Alman hükümetinin, elçinin değiştirilmiyeceğini umduğunu resmen Fransız hükümetine bildirdi. Gerçekten, yazarın da kendi gözleriyle gördüğü gibi, François-Foneet Hitler’le başka herhangi bir demokratik devletin elçisinden çok daha yakın olan ilişkilerini yürütmeye devam etti.

îlk bildirilerde, özellikle Führer’in basın şefi Otto Dietrich’-in anlattıklarında ve Hitler’in Reichstag’da yaptığı konuşmada daha çok, kurşuna dizilen S.A. lideriyle Reohm’ün ahlâksızlıkları üzerinde durulmuştu. Dietrich, Heines’in Wiessee’de bir delikanlı ile aynı yatakta yakalanışının “anlatılmaz derecede korkunç” bir sahne olduğunu yazmış ve Hitler de 30 Haziran günü, ilk idamlardan hemen sonra öğle üzeri Münih'te, sağ kalan hücum taburu liderlerine verdiği söylevde, bu adamların yalnız bundan ötürü ölümü hak ettiklerini söylemişti.

Oysa Hitler, partinin ilk günlerindenberi, yakınında bulunan arkadaşlarından bir çoğunun ve en önemli adamlarının cinsî sapıklar, sâbıkalılar olduğunu pekâlâ biliyordu. Sözgelişi, Heines’in kendisine uygun bir erkek sevgili bulmaları için S.A.’-ları Almanya'nın dört yanma gönderdiği hemen hemen herkesçe bilinen bir şeydi. Bu gibi şeylere Hitler o zamana kadar yalnız göz yummakla kalmamış, aynı zamanda bunları yapanları korumuştu da; parti arkadaşlarına iyi savaşçı olan bir adamın

kişisel ahlâkı üzerinde fazla titiz davranmamalarım defalarca söylemişti. Ama şimdi, 30 Haziran 1934 günü, eski arka-

daşlarında gördüğü ahlâk düşüklüğü karşısında şaşırdığım söylüyordu.

1 Temmuz Pazar günü öğleden sonra idamların çoğu yerine getirilmiş, Hitler hir gece önce uçakla Münih'ten Berlin'e dönmüş, Başbakanlık bahçelerinde verilen bir çayda evsahip-liği yapmıştı. Pazartesi günü Cumhurbaşkanı Hindenburg, "ihaneti daha tomurcuk halindeyken boğan ve Alman halkını büyük bir tehlikeden kurtaran kararlı ve cesur müdahelesinden ötürü" Hitler'e teşekkür etti. "Büyük ihaneti", "enerjik ve başarılı tedbirleriyle" bastırdığı için Goering'i de tebrik etti. Çarşamba günü General von Blomberg Başbakana kabinenin tebriklerini bildirdi ve kabine de bu katliâmı "devletin korunması için" gerekli bir tedbir olarak "meşrulaştırmak" yoluna git- * ti. Blomberg, aynı zamanda, Orduya bir emirname yayımladı, Yüksek Komutanlığın olaylardan memnunluğunu açıkladı ve "yeni S.A. örgütüyle dostça ilişkiler" kuracağını vaadetti.

Ordu elbetteki S.A. gibi bir rakibin ortadan kalkmasından memnundu; ama Alman tarihinde hiç görülmemiş bir katliâmı yapan, bu arada General von Schleicher ile General von Bredow gibi iki büyük generali, hain damgasını vurarak, soğukkanlılıkla öldüren bir hükümeti yalnız affetmekle kalmayıp aynı zamanda öven bir subaylar çevresinin, mertliği bir yana bırakalım, acaba artık şerefinden söz edilebilir miydi? Yalnız seksen yaşındaki ihtiyar Feld-Mareşal von Mackensen ile eski Ordu Başkomutanı General von Hammerstein, iki arkadaşlarının öldürülmesini ve bu hareketi haklı göstermek için kendilerinin ihanetle suçlandırılmasım protesto ettiler (*). Yüksek rütbeli

(*) Bu iki yüksek rütbeli subay, Schleicher ile Bredov/"un şereflerini kurtarmak için durmadan çalıştılar ve sonunda, Hitler'in 3 Ocak, 193S'de parti büyükleri ve askerî liderlerle yaptığı gizli bir toplantıda. Hitler'e, iki generalin öldürülmesinin bir «hatâ» oduğunu kabul ettirdiler, adlarının kendi IbiriİKlerindeki şeref listesine yeniden yazdınlmasım sağladılar. Bu «şeref iadesi» Almanya'da hiç bir zaman açıklanmadı, ama subaylar buna ses çıkarmadılar. (Wheeler Bennett'in, The Nemesis of Power adlı kitabının 337'nci sayfasına bakınız.)

«Almanya’da üç hain... yabancı bir devlet adamıyla bir toplantı ditzen-Jer. .. ve bu toplantının, bana bildirilmemesi İçin emir verirse, benden saklanan böyle bir danışma toplantısında havadan, sudan, eski paralardan ve buna benzer konulardan başka bir şey konuşulmadığı isbat edilse bite, ben bu adamları kurşuna dizmek zorundayım.»

Fr ançois-Poneet, Roehra “temizliğinde” parmağı olduğu iddiasını şiddetle protesto ettiği zaman Alman Dış İşleri Bakanlığı, suçlamaların bütünüyle temelsiz olduğunu ve Nazi Alman hükümetinin, elçinin değiştirilmiyeceğini umduğunu resmen Fransız hükümetine bildirdi. Gerçekten, yazarın da kendi gözleriyle gördüğü gibi, François-Poncet Hitler’le başka herhangi bir demokratik devletin elçisinden çok daha yakın olan ilişkilerini yürütmeye devam etti.

ilk bildirilerde, özellikle Führer’in basın şefi Otto Dietrich’-in anlattıklarında ve Hitler’in Reichstag[3]da yaptığı konuşmada daha çolı, kurşuna dizilen S.A. lideriyle Reohm’ün ahlâksızlıkları üzerinde durulmuştu. Dietrich, Heines’in Wiessee’de bir delikanlı ile aynı yatakta yakalanışının “anlatılmaz derecede korkunç” bir sahne olduğunu yazmış ve Hitler de 30 Haziran günü, ilk idamlardan hemen sonra öğle üzeri Münih’te, sağ kalan hücum taburu liderlerine verdiği söylevde, bu adamların yalnız bundan Ötürü ölümü hak ettiklerini söylemişti.

Oysa Hitler, partinin ilk günlerindenberi, yakınında bulunan arkadaşlarından bir çoğunun ve en önemli adamlarının cinsî sapıklar, sabıkalılar olduğunu pekâlâ biliyordu. Sözgelişi, Heines’in kendisine uygun bir erkek sevgili bulmaları için S.Abları Almanya’nın dört yanma gönderdiği hemen hemen herkesçe bilinen bir şeydi. Bu gibi şeylere Hitler o zamana kadar yalnız göz yummakla kalmamış, aynı zamanda bunları yapanları korumuştu da; parti arkadaşlarına iyi savaşçı olan bir adamın kişisel ahlâkı üzerinde fazla titiz davranmamalarını defalarca söylemişti. Ama şimdi, 30 Haziran 1934 günü, eski arka-

dağlarında gördüğü ahlâk düşüklüğü kargısında şaşırdığını söylüyordu.

1 Temmuz Pazar günü öğleden sonra idamların çoğu yerine getirilmiş, Hitler bir gece Önce uçakla Münih’ten Berlin'e dönmüş, Başbakanlık bahçelerinde verilen bir çayda evsahip-liği yapmıştı. Pazartesi günü

Cumhurbaşkanı Hindenburg, “ihaneti daha tomurcuk halindeyken boğan ve Alman halkını büyük bir tehlikeden kurtaran kararlı ve cesur müdahelesinden ötürü" Hitler’e teşekkür etti. “Büyük ihaneti”, "enerjik ve başarılı tedbirleriyle” bastırdığı için Goering’i de tebrik etti. Çarşamba günü General von Blomberg Başbakana kabinenin tebriklerini bildirdi ve kabine de bu katliâmı “devletin korunması için" gerekli bir tedbir olarak “meşrulaştırmak” yoluna git-’ ti. Blomberg, aynı zamanda, Orduya bir emirname yayımladı, Yüksek Komutanlığın olaylardan memnunluğunu açıkladı ve “yeni S.A. Örgütüyle dostça ilişkiler" kuracağını vaadetti.

Ordu elbetteki S.A. gibi bir rakibin ortadan kalkmasından memnundu; ama Alman tarihinde hiç görülmemiş bir katliâmı yapan, bu arada General von Schleicher ile General von Bredow gibi iki büyük generali, hain damgasını vurarak, soğukkanlılıkla öldüren bir hükümeti yalnız affetmekle kalmayıp aynı zamanda öven bir subaylar çevresinin, mertliği bir yana bırakalım, acaba artık şerefinden söz edilebilir miydi? Yalnız seksen yaşındaki ihtiyar Feld-Mareşal von Mackensen ile eski Ordu Başkomutanı General von Hammerstein, iki arkadaşlarının öldürülmesini ve bu hareketi haklı göstermek için kendilerinin ihanetle suçlandırılmasım protesto ettiler (*). Yüksek rütbeli

(*) Bu iki yüksek rütbeli subay, Schleicher ile Bredtfw'un şereflerini kurtarmak için, durmadan çalıştılar ve sonunda, HİtIerim 3 Ocak, 1935’de parti büyükleri ve asker! liderlerle yaptığı gizli bir toplantıda, Hitler’e, iki generalin öldürülmesinin bir «hatâ» oduğunu kabul ettirdiler, adlarının kendi birliklerindeki şeref listesine yeniden yazdırıl masını sağladılar. Bu »şeref iadesi» Almanya’da hiç bir zaman açıklanmadı, ama subaylar buna ses çıkarmadılar. (Wheeler Bennett’in, The Nemesis of Power adlı kitabının 337'nci sayfasına bakınız.) subayların bu olaylar karşısında tutumları Ordunun şerefi üzerinde kara bir leke olarak kaldı; aynı zamanda, Ordudaki korkunç kısa görüşlülüğün bir belirtisi oldu.

Generaller, Hitler’in 30 Haziran 1934’de giriştiği kanunsuz hareketi, daha doğrusu gangsterliği desteklemekle, kendilerini Nazilerin ilerde yalnız yurt içinde değil, sınırların ötesinde de girişecekleri ve kendi arkadaşlarına bile uygulayacakları teröre karşı koyamayacak bir duruma sokulmuşlardı. Eöylece Ordu, Hitler’in sözünü kanun olarak kabul etmiş bulunuyor, ya da

Hitler'in 13 Temmuzda Reichstag'da. yaptığı konuşma sırasında söylediği şu sözleri desteklemiş oluyordu: «Eğer beni normal adalet yollarına başvurmamakla suçlayanlar ya da bana bunu soranlar olursa onlara söyliyeceğim tek söz şudur: O anda Alman halkının kaderinden sorumlu olan bendim ve bundan ötürü Alman halkının en yüksek yargıcı (öberster Geriohtsherr) ben oldum.» İlerdeki olayları önlemek üzere de sözlerine şunları eklemişti: «Gelecekte herkes şunu iyi bilmelidir ki, devlete el kaldıracak olan kimsenin payına düşecek şey ölümdür!» Bu sözler gelecek on yıl için generallere yapılan bir uyarmaydı ve bu uyarma, içlerinde en çok umutsuzluğa kapılan birinin "yüksek yargıcı" vurmak üzere elini kaldıracağı güna kadar etkisini sürdürecekti.

Oysa subaylar, Nazi hareketinin kendi geleneksel imtiyaz ve iktidarları için bir tehlike olması korkusundan 30 Haziranda ebediyen kurtulduklarını sanmışlardı. Artık, S.A.'ların yerini S.S.'ler almıştı. Bu temizleme hareketi sırasında gösterdikleri başarıdan ötürü S.S.'ler 26 Temmuzda bağımsız bir örgüt haline getirildiler. Başlarında —Reichsführer olarak — Himmler vardı ve Himmler de yalnızca Hitler'e karşı sorumluydu. Daha disiplinli, daha sâdık bir güç olan S.S.'ler az sonra S.A.'lardan daha güçlü bir duruma geldiler ve Ordunun karşısında Roehm'ün Kahverengi Gömleklilerinden daha büyük bir rakip oldular.

Ama o sırada generaller kendilerinden çok emin bulunuyorlardı. Çünkü Hitler, 13 Temmuz âa. Reichstag önünde yaptığı konuşmada, Ordunun "silâhlı tek kuvvet olarak" kalacağını söylemişti. Başbakan, Yüksek Komutanlığın emrine uyarak, Ordunun silâhlı tek kuvvet olması ilkesini tartışmaya cesaret eden S.A.'ları temizlemişti. Artık Ordunun "Deutschland Pdk-tt" nda üzerine düşen görevi yapmasının zamanı gelmişti.

HINDENBURG'UN ÖLÜMÜ

Hiç Ölmiyecekmiş gibi görünen Hinderburg bütün yaz boyunca çöktükçe çöktü ve sonunda 2 Ağustos sabahı, saat dokuzda, seksen yedi yaşında öldü. Üç saat sonra, öğle üzeri, bir gün önce kabinenin almış olduğu bir karar gereğince, Başbakanlık makamı ile Cumhurbaşkanhğı makamının birleştirildiği, Adolf Hitler'in Devlet Başkanlığı ve Silâhlı Kuvvetler Başkomutanlığı görevini üzerine aldığı açıklandı. Cumhurbaşkanı ünvant kaldırıldı; Hitler'e Führer ve Alman Başbakanı (Şansölyesi) denilecekti.

Artık diktatörlüğü tamamlanmıştı. Hitler herhangi bir delik bırakmamak amacıyla bütün silâhlı kuvvetlerdeki subaylara ve erlere bir bağlılık yemini ettirdi; subaylar ve erler, Almanya'ya ya da Hindenburg'un yerine geçecek Cumhurbaşkanının seçtirilmemesiyle bozulmuş olan Anayasaya bağlılıkları üzerine değil, Hitler'in şahsına bağlılıkları üzerine yemin etmişlerdi. Yemin şöyleydi :

«Alman İmparatorluğunun ve halkının Führer'i, Silâhlı Kuvvetlerin Başkomutan! Adolf Hitler'e kayıtsız şartsız bağlı kalacağıma ve kahraman bir asker olarak ettiğim bu yemin gereğince hayatımı tehlikeye atmaya her zaman hazır olacağıma Tanrt adına and içerim.»

1934 Ağustosuna kadar Nazi rejimini istedikleri zaman kolayca ortadan kaldırabilecek olan subaylar, o tarihten sonra Adolf Hitler'in kendisine bağlandılar; onu yurdun en yüksek meşru otoritesi olarak tanıdılar. Bu bağlılık yeminine itaat etmek, gerek onlar için ve gerekse yurt için ne kadar yüz kızartıcı olursa olsun, bir namus borcu oldu. Lider olarak tanıdıkları insanın ulusu ölüme götürdüğünü gören birkaç yüksek subayın vicdanı başlangıçtaki bu yemin yüzünden sonraları kimbUir ne kadar sızlamıştır. Bu yemin, aynı zamanda Yüksek Komutanlarının emirleriyle işledikleri korkunç cinayetlerden birçok subayların kendilerini sorumlu saymamalarına yaramıştır. Oysa onun gerçek yüzünü 30 Haziran cinayetleri sırasında görmüş olmaları gerekirdi: Alman subaylarının bu yeminden sonra yaptıkları büyük sapıklıkları hep bu “namus” çatışmasından doğmuştur. Bu kitabın yazan, bu namus ve şeref sözünü subayların hiç ağızlarından düşürmediklerini, onlarda bu kelimelerin garip bir anlam taşıdığını kendi tecrübesiyle çok iyi bilir. Bu subaylar Hitler'e verdikleri söze bağlı kalmakla sonradan sık sık şerefsiz insanlar durumuna düşmüşler, kendi ahlâk kurallarını kendileri lekelemişlerdir.

Hindenburg öldüğü gün, Propaganda Bakanı Dr. Goebbels, Feld-Mareşal'in vasiyetnamesinin bulunmadığım ve dolayısiyle bir vasiyetnamesi olmadığı farzedileceğini resmen açıkladı. Ama 15 Ağustosta, Alman halkının, Hitler'in Cumhurbaşkanlığı görevini devralmasını tasdik etmek üzere plebisite çağrılmasından dört gün önce, Hindenburg'un siyasî vasiyetnamesi ortaya çıktı. Vasiyetnameyi Hitler'e Papen vermişti. Vasiyetnamede Hitler'i öven sözler plebisit kampanyasının son günlerinde Goebbels'in çok işine

yaradı. Albay Oskar von Hindenburg’un seçim arifesinde radyoda yaptığı konuşma da kampanyayı güçlendirdi:

«Babam, kendisinden hemen sonra Aiman devletinin başına Adolf Hitler’in geçmesini istemişti; ben de kadın erkek bütün Almanların, babamın görevinin Führer ve Alman Başbakanına devredilmesi için oy vermelerini isterken, onun artusuna göre hareket etmiş olmaktayım.» (*)

(*) Hitler’in o sırada Oskar’ı albaylıktan tuğgeneralliğe terfi ettirmiş olması ilginçtir.

Bu sözler pek doğru değildi. Çünkü elde bulunan tanıtlara göre Hindenburg, ölümünün arkasından monarşinin yeniden kurulmasını istemiştir. Adoîf Hitler vasiyetnamenin bu bölümünü ortaya çıkartmadı.

Yaşlı Cumhurbaşkanının vasiyetnamesine ilişkin gerçekleri örten sırların, hepsi değilse bile, birkısmı Papen’in Nuren-berg’deki sorgusu sırasında ve kendi yayımladığı hâtıralarında ortaya çıkmıştır. Her ne kadar Papen suçlandınlamıyacak ve bu yüzden bütün bildiklerini anlatamıyacak durumda bir tanık değilse de, verdiği ifade önemsiz sayılamaz. Hindenburg’un son vasiyetinin müsveddesini, ifadesine göre, Feld-Mareşal’in isteği üzerine, kendisi yazmış.

«Benim yazdığım yazıda (diyor hâtıralarında) Cumhurbaşkanının ölümünden sonra meşrutiyetçi bir kırallığm kurulmasını öğütleyen bir yer vardı ve Cumhurbaşkanlığıyla Başbakanlığın birleştirilmesini öngören bir kayıt yoktu. Hitler’e karşı koymamak üzere de Nazi rejiminin birçok olumlu başarıları bir dereceye kadar onaylanmıştı.»

Kendi söylediğine göre, Papen müsveddeyi 1934 Nisanında Hindenburg’a vermiş :

«Birkaç gün sonra yeniden kendisini aramamı istedi ve belgeyi kendisine sunduğum şekilde onaylamamaya karar verdiğini söyledi. Ulusun bütün olarak kendi istediği devlet şekline karar vermesini istiyordu. Bu bakımdan kendi gördüğü hizmetlerin bir vasiyet sayılmasını ve kırallığm geri getirilmesi konusundaki öğütlerinin Hitler’e yazacağı özel bir mektupta bildirilmesini diliyordu. Benim yazdığım müsveddedeki monarşiye ait

görüş ulusa açıklanmıyacağına göre bu fikir artık ortadan kalkmış oluyordu. Hitler sonra bundan çok yararlandı.»

Hitler’in bundan nasıl yararlanacağım hiç bir Alman Papen kadar bilecek durumda değildi.

«Hindenburg’un Tannenberg’te yapılan cenaze töreninden sonra Berlin’e döndüğümde Hitler beni telefonla aradı. Hinden-burg’un siyasî bir vasiyetname bırakıp bırakmadığım, bırak-tıysa, bu vasiyetnamenin nerede bulunduğunu sordu. Oskar von Hindenburg’a sormam gerektiğini cevabmı verdim. Hitler, 'Bu belgenin elime mümkün olduğu kadar erken geçmesini sağlarsanız çok minnettar olurum,’ dedi. Bunun üzerine özel sekreterim Kaganeek’ten, Neudeck’e gitmesini ve Hindenburg’un oğluna vasiyetnameyi Hitler’e verip veremiyeceğimi sormasını rica ettim. Hindenburg Mayısın sonunda Berlin’den ayrıldığı gündenberi kendisini görmemiştim, vasiyetnameyi yırtıp yırtmadığını bilmiyordum.»

Önemli belgeyi Önceden bulamamış olan Oskar, babasınm ölümünden sonra vasiyetnamesini birdenbire buluverdi. Hinden-burg’un yâveri Kont von der Schulenburg, Papen’in duruşmalarında verdiği ifadede bunun zor bir iş olmadığını söylemiştir. Kont, duruşmalarda, Cumhurbaşkanının 11 Mayısta iki belge imzaladığını söyledi : Bunlardan biri vasiyetname, öteki de son istekleriydi. Birincisi "Alman Halkına”, İkincisi ise "Almanya Başbakanına” yazılmıştı. Hindenburg’un Berlin’den Neudeck’e yaptığı son seyahati sırasında Schulenburg belgeleri beraberinde götürdü. Papen o sırada bunu bilmediğini söyler. Ama sekreteri Neudeck’ten döndüğünde mühürlü iki zarf getirmiştir. Bu zarflan kendisine veren Oskar von Hindenburg'dur.

Papen bunlan Ağustosun 15’inde Berchtesgaden’de Hitler’e verir.

«Hitler her iki belgeyi de büyük bir dikkatle okudu ve içindekileri bizimle tartıştı. Hindenburg’un son isteklerinin yazılı olduğu belgede Başkanın yapılmasını öğütlediği işlerin Hitler’in düşüncelerine aykın olduğu açıktı. Hitler, zarfın üzerinde ‘Almanya Başbakanı Adolf Hitler’ e diye yazılı olmasından yararlandı. ‘Başkan bu öğütleri şahsen bana vermiştir,’ dedi. ‘Bu mektubun yayımlanıp yayımlanmamasını ve yayımlanma zamanını sonradan ben kararlaştırırım.’ Her iki belgeyi de yayımlamasını rica ettim,

ama fayda etmedi. Yayımlanmak üzere ba-sm şefine vermiş olduğu tek belge Hindenburg'un kendi hizmetlerini anlatan, bu arada Hitler’e övgüler taşıyan belgeydi.» (31)

Hitler’in değil de Hohenzollern’lerden birinin devletin başına geçmesini öğütleyen ikinci belgenin ne olduğunu Papen söylemiyor, hattâ belki de bilmiyor. Ele geçirilen yüzlerce tonluk Nazi belgeleri arasında bulunmadığına göre Hitler’in bu belgeyi vakit geçirmeden yok etmiş olması ihtimali çoktur.

Hitler’in bu belgeleri yayımlayacak cesareti ve namusu olsaydı bile pek az şey değişirdi. Çünkü Hitler, Cumhurbaşkanının haklarını kendisine devreden kanunu Hindenburg’un ölümünden önce kabineden çıkartmıştı. Kanun 1 Ağustosta, Feld-Mareşalin ölümünden bir gün önce çıkmıştı. Eski AvusturyalI çavuşun artık kanunun kendisi olduğu Almanya’da bu yeni “kanunun” hukuka aykırı olması da pek büyük bir fark yaratmadı. Kanunun meşru olmadığı açıktı. Schleicher hükümeti zamanında, 17 Aralık 1932 tarihinde Reİchstag üçte iki çoğunlukla Anayasada bir değişiklik yapmış, yeni bir seçime kadar Başbakanın değil, Yüksek Mahkemenin Cumhurbaşkanı görevini yerine getirmesini kararlaştırmıştı. Hitler diktatörlüğünün “meşru” temelini meydana getiren Yetkiler Kanunu, Başbakana Anayasaya aykırı kanunlar çıkarma hakkım verdiği halde, Cumhurbaşkanlığı kurumuna dokunmasını yasaklıyordu.

Ama artık kanunun lâfı mı olurdu? Hitler’e elçi olarak hizmet etmek üzere sevme sevine Viyana’ya koşan ve Başbakan Dollfuss’un Naziler tarafından öldürülmesi üzerine kızışmış olan havayı yatıştıran Papen için de artık kanunun Önemi yoktu. Gece gündüz Hitler’in ordusunu hazırlamakla meşgul generallerin de kanuna artık aldırdıkları yoktu. Yeniden silâhlanmanın getirdiği kârlara gömülmüş sanayiciler de pek kanunla ilgilenmiyorlardı. Eski kuşağın tutucuları da, Dış işleri Bakanlığındaki Baron von Neurath ve Reichsbank müdürü Dr. Schaeht gibi “kendi halinde” Almanlar da böyle kanunsuz bir davranış karşısında istifa etmediler. Kimse yerinden kımılda* madı. Hattâ Ölen Cumhurbaşkanının görevlerini Hitler üzerine aldığı gün, yâni 2 Ağustosta, Dr. Sehacht ek görev olarak Ekonomi Bakanlığına getirildi.

Peki ya Alman halkı ne yapıyordu? Ağustosun 19’unda seçim kütüklerine kayıtlı yurttaşlardan yüzde 95 kadarı sandık başlarına gittiler ve yüzde 90’ı, yâni otuz sekiz milyondan fazla seçmen, Hitler’in bütün iktidarı kendi eline almaşım onayladı. Yalnız dört milyon iki yüz elli bin Alman “Hayır” demek cesaretini — ya da isteğini — göstermişti.

Hitler 4 Eylülde Nurenberg’de toplanan Nazi Partisi kongresine geldiği zaman elbetteki artık kendisine çok güveniyordu. Ertesi sabah büyük bayraklarla süslenmiş Luitpold Salonunda, bir yandan bando Badenweiler marşını çalarken Nazi selâmını veren otuz bin kol arasında orta yerdeki kürsüye nasıl bir fatih gururuyla yürüdüğünü ben de gördüm. Birkaç dakika sonra, Bavyera gauleiter’i Adolf Wagner Führer’in bildirisini okuduğu sırada, o da büyük sahnenin ortasında ellerini kavuşturmuş kabara kabara oturuyor, fini fini dönen gözleriyle çevresine bakıyordu.

-¡rAlmanya'ntn bundan böyle nasıl yaşayacağı gelecek bin yıl için artık kesinlikle tâyin edilmiştir. On dokuzuncu Yüzyılın Sinir Çağı bizimle kapanmış bulunuyor. Artık gelecek binlerce yıl içinde Almanya’da başka hiç bir ihtilâl olmayacaktır!»

Kendisi ölümlü bir varlık olduğu için binlerce yıl yaşaya-mıyacaktı, ama yaşadığı süre de bu büyük halkı o zamana kadar hiç görmediği bir güçle ve sertlikle yönetecekti. Artık ortada onun otoritesine karşı koyabilecek bir Hindenburg yoktu. Ordu elindeydi ; hiç bir Alman askerinin kolay kolay bozmaya cesaret edemiyeceği bir yeminle kendisine bağlanmıştı. Bütün Almanya ve bütün Almanlar artık onun kanlı eline geçmişti. En sonunda düşmanları da ya büsbütün ortadan kalkmıştı, ya da kalkmak üzereydi.

Bir hafta süren resmigeçitlerden, mitinglerden, büyük gösterilerden ve bir devlet adamına — bu yazarın o zamana kadar hiç görmediği şekilde — yapılan çılgınca tapmalardan sonra, Hitler yabancı gazeteciler toplantısında coşmuş da, «Harika!» diye bağırmıştı. Çok uzaklardan, Viyana sokaklarından kalkıp gelmişti Adolf Hitler. Daha kırk beş yaşındaydı, işin de bağlangıcındaydı. Cumhuriyetin ölümünden sonra Almanya'ya dönen herhangi bir kimse, insanlığa karşı işlediği cinayetler ne olursa olsun, uzun zamandanberi Alman halkının içinde uyuşup kalmış dinamik gücü Hitler’in büyük bir kudretle ortaya çıkardığını görürdü. Bunu hangi amaç için yaptığını ise Kavgam’m sayfalarında ve yüzlerce konuşmada açıklamıştı;

ama bütün bunlara Almanya’da ve özellikle Almanya dışında birçoklan — hemen hemen herkes — ya aldırmamış, ya da önem vermeden gülüp geçmişti.

1

30 Haziran, 1934 temizleme hareketine; fiilen katılmış olanlar ire olayları görenler ilk olarak 1957 yılmda Münih’te yapılan duruşmalarda herkes önünde konuştular.. Nariler zamanında hiç kimsenin .bu isten söz-etmesine imkân yoktu. Yazarın, -Nazilerin. en yabanlarından biri olarak hatırladığı Sepp Dietrich, 1934’de Hitler’in S.S. Muhafızlarına kumanda

2

Willi Schmid’in karısı Kate Eva Hoerlin, New York'ta Binghamton'da, 7 Temmuz 1945'de verdiği yeminli ifadede kocasının nasıl öldürüldüğünü anlatmıştır. Kate Eva Hoerlin, 1944'de Amerikan yurttaşı olmuştu. Rudolf Hess, cinayeti Örtbas etmek üzere hemen Willi Sdımid'in dul katan karısını ziyaret etmiş, «yapılan yanlışlıktan ötürü» özür dilemiş ve Alman hükümetinin kendisine maaş bağladığım söylemiş. Bu ifade Nuremberg belgeleri arasında L-135, NCA, VII, s. 889-90’da kayıtlıdır.

vnı

NAZİ ALMANYASINDA HAYAT 1933 — 37

işte ben tam bu sırada, yâni 1934 yazının sonuna doğru, çalış* mak ve orada kalmak üzere Nazi Almanyasına gittim. Yeni Almanya'da yahtoncı bir gözlemciyi etkileyecek, şaşırtacak ve üzecek çok şeyler vardı. Almanların çoğu, kişi özgürlüklerinin ellerinden alınmış olmasına, büyük birkısım kültürlerinin yok edilmesine ve bu kültürün yerine kör bir barbarlığın geçmesine, kuşaklardan beri disipline epeyce alışık bir halk oldukları halde o zamana kadar görmedikleri derecede disiplinli bir hayat yaşamaya ve bu şartlar altında çalışmaya pek aldırış etmiyor gibiydi.

Elbetteki bu görünüşün altında, gidişatı beğenmeyenler, ya da eskiden Komünist, Sosyalist, aşın liberal aşırı banşcı olanlarla Yahudiler için

Gestapo terörü ve toplama kampına gönderilme korkusu vardı. 30 Haziran, 1934'de yapılan kanlı temizleme hareketi, yeni liderlerin günü gelince ne kadar merhametsiz olabileceklerini göstermişti. Bununla birlikte Nazi te[1] rörü, ilk yıllarda, oldukça az sayıda Almam ilgilendiriyor ve Almanya'ya yeni gelen bir gözlemci, bu ülke halkının kaba ve yaban bir diktatörlüğün yumruğu altında öküz gibi güdüldüğünün farkına varmadığını gördükçe şaşırıp kalıyordu. Tersine, Alman halkı bu diktatörlüğü içtenlikle destekliyordu. Çünkü bu rejim, ülkelerinin geleceği hakkında onlara yeni bir umut, yeni bir güven ve büyük bir inanç sağlamıştı.

Hitler geçmişi, bütün yenilgileri ve hayal kırıklıklarıyla birlikte, tasfiye ediyordu. Almanya'yı adım adım ve hızlı (ileride göreceğimiz gibi) Versailles'ın zincirlerinden kurtarıyor; zaferi kazanmış olan Müttefikleri şaşırtıyor ve Almanya'yı askerî bakımdan güçlendiriyordu. Almanların da en çok istedikleri şey buydu zaten. Bu amaca varmak için liderlerinin kendilerinden istediği her türlü fedakârlığı yapmaya hazırdılar: kişi özgürlüklerinden vazgeçmişler, sıkı bir perhize girmişler ("Te-reyağdan önce Top") ve gece gündüz çalışmaya başlamışlardı. 1936 yılının sonbaharında işsizlik sorunu kalmamış gibi bir şeydi; hemen herkes yeniden iş bulmuştu ([1]). Sendika haklan ellerinden alınmış olan işçiler fabrikada yemeklerini yerlerken, Hitler zamanında hiç olmazsa aç kalmak özgürlüğü yok, diyorlardı. "Gemeinnutz von Eigennutz!" (Ben yok, biz varız!) Na-zilerin her yerde işitilen sözüydü. Başlarında Goering olmak üzere birçok parti ilerigeleni gizli gizli keselerini doldurmaya bakıyordu, iş adamlanmn da kazançları arttıkça artıyordu ama, öteyandan halk, toplum kalkınmasını kişi çıkarma gûya üstün tutan yeni "nasyonal sosyalizm" i bal gibi yutuyordu.

Yahudileri Alman toplumundan saymayan ırk kamudan yabancı bir gözlemci için ilkel çağlara bir dönüş oka bile Nazi ırk kuramlan Almanları bu dünyamn kaymağı ve üstün ırkı saydığına göre halk da bu kurumlan elbette tutuyordu. Yahudilere yapılan işlemlerden iğrenen ya da bunlara baş-kaldıran bazı Alınanlara rastlanıyordu — bunlar genellikle eski Sosyalistler ya da liberallerle eski tutucu sınıflardan kalma koyu Hıristiyanlardı — ama bunlar birçok olayda durumu yumuşatmaya yarasalar bile genel akımı önliyecek halde değillerdi. Ne yapabilirlerdi?

Çoğunlukla bu sorunu onlar size soruyor ve siz de verilecek cevap bulamıyordunuz.

Almanlar sansüre tâbi basın ve radyo yayınlarından dış etkileri pek anlıyamıyorlar, yeni durumun yabancıları Nazi Al-manyasına gelmekten ve Alman konukseverliğinden yararlanmaktan alıkoymadığını görüyorlardı. Nazi Almanyası dünyaya Sovyet Rusya'dan daha açıktı ([2]). Turizm gelişiyor ve şiddetle ihtiyaç duyulan yabancı dövizin sağlanmasına yarıyordu. Görünüşte Nazi liderlerinin dünyadan saklayacakları bir şey yoktu. Bir yabancı, ne kadar Nazi düşmanı olursa olsun, Almanya'ya gelebilir, istediği yeri görebilir ve inceleyebilirdi. Yalnız, toplama kamplarını ve her ülkede olduğu gibi, askerî kuruluşları göremezdi. Almanya'ya gelen birçok kimse Nazileşme-diyse bile, "yeni Almanya"yı daha hoşgören bir anlayışla ülkelerine döndüler, Almanya'da kendi deyimleriyle, "olumlu başarılar" gördüklerine inandılar. 1918 yılında İngiltere'nin Almanya üzerindeki zaferini sağlayan ve o yıl yapılan seçim kampanyasında "Kayzer'i aşmalı'' parolasıyla dolaşan Lloyd George gibi akıllı bir adam bile, 1936 yılında Hitler'i Obersalz berg'te ziyaret ettikten sonra büyülenmiş olarak İngiltere'ye döndü, halkın önünde Hitler'in "büyük adam" olduğunu, modem bir ulusun sosyal sorunlarını ve her şeyden önce işsizlik sorununu çözecek bir görüşe ve irâdeye sahip bulunduğunu söyledi. O sırada işsizlik sorunu İngiltere için korkunç bir şekil almış ve savaş zamanının büyük liderinin ortaya attığı "We Can Conquer Unemplopment" (İşsizliği yenebiliriz) programı İngiltere'de çok az ilgiyle karşılanmıştı.

1936 yılında Berlin'de yapılan Olimpiyat oyunları Nazi Al-manyasının başarılarını dünyaya tanıtmak için büyük bir fırsattı. Naziler bundan ellerinden geldiği kadar yararlandılar. "Juden unervouenscht" (Yahudiler giremez) yazıları dükkânlardan, otellerden, birahanelerden ve eğlence yerlerinden sessizce kaldırıldı: Yahudilere ve iki Hıristiyan kilisesine karşı yapılmakta olan eziyetler geçici olarak durduruldu, ve ülke mükemmel bir şekle sokuldu. Hiç bir Olimpiyatta bu kadar gösterişli bir örgüt görülmemiş, oyunlar bu kadar güzel seyredilme-mişti, Goering, Ribbentrop ve Goebbels yabancı ziyaretçilere göz kamaştırıcı ziyafetler çektiler. Wannsee yakınlarındaki Pfaueninsel'de Propaganda Bakanının düzenlediği "İtalyan Gecesi''nde binden fazla misafire verilen ziyafet bin bir gece masallarını

hatırlatıyordu. Olimpiyada gelenler, özellikle Ingiltere ve Amerika'dan gelenler, gördükleri şeylerin etkisinde kaldılar; karşılarında Hitler'in yönetimi altında birleşmiş, mutlu, sağlam, dost bir halk vardı ve bu, onların söylediklerine göre, gazetelerde okudukları Berlin haberlerinden bambaşka bir görünüştü.

Ama bu yüzeyin altmda, Berlin'de yapılan muhteşem sonbahar Olimpiyat oyunları sırasında turistlerden saklanan ve birçok Almanlar tarafından görmemezlikten gelinen ya da vurdumduymazlıkla kabul edilen bir başka gerçek daha vardı ki, bu da — hiç olmazsa bir yabancı gözüyle — Alman hayatının gün geçtikçe bozulmakta olmasıydı.

Hitler'in Yahudiler için çıkardığı kanunların ya da hükümetin teşvikiyle bu zavallı halka yapılan işkencelerin saklanacak bir yanı yoktu elbette. 15 Eylül, 1935'de çıkartılan Nuremberg Kanunları, Yahudileri Alman yurttaşlığından atmış, onlara yalnız "uyruk" statüsü tanımıştı. Bu kanunlar, aynı zamanda, Yahudilerle Âriler arasında hem evlenmeyi, hem de evlenme dışı ilişki kurmayı ve Yahudilerin otuz beş yaşından aşağı Ari hizmetçi kullanmalarını yasaklamıştı. Birkaç yıl içinde Nuremberg Kanunlarına ek olarak çıkarılan on üç kararname Yahudileri büsbütün kanun - dışı saydı. Ama 1936 yazında, Olimpiyat oyunlarında ev sahibi olan Almanya Batıdan gelen ziyaretçilerin gözlerini büyülediği sırada, YahudUer kanun ya da Nazi terörü zoruyla — çoğu zaman İkincisi birinciden önce gelirdi — devlet işlerinden ve özel sektörden atılmış, yarısı geçimini sağlayamayacak duruma düşmüştü. Nazi rejiminin ilk yılı olan 1933'de Yahudiler devlet işlerinden, gazetelerden, radyolardan, çiftliklerden, öğretmenlikten, tiyatro ve filimcilik-ten atılmışlardı. 1934'de de Borsadan kovuldular. 1938 yılına kadar resmen avukatlık, doktorluk ve ticaret yapmaları yasaklanmadı ama Nazi iktidarının ilk dördüncü yılı kapanırken tatbikatta YahudUer bu alanlardan hanidir atılmış bulunuyorlardı.

Bundan başka Yahudilerden yalnız dünya nimetlerinin çoğu değil, tabiî ihtiyaçlar da esirgendi. Birçok şehirlerde Yahudilerin yiyecek almaları imkânsız değilse bile zordu. Bakkal ve kasap dükkânlarının, fırınların, süthanelerin önünde şu yazı vardı: «Yahudiler Giremez.» Birçok yerlerde Yahudiler küçük çocukları için süt bile alamıyorlardı. Eczaneler Yahudilere ilâç satamıyorlardı. Otellerde bir gece bile kakımıyorlardı. Ve nereye

gitseler şu yazılarla karşılaşıyorlardı : «Bu Şehre Yahudiler Hiç Bir Suretle Giremezler.» Ya da: «Yahudiler Buraya Ancak Tehlikeleri Göze Alarak Girebilirler.» Ludwigshafen yakınlarında sert bîr yol dönemecinde şöyle bir yazı vardı: «Dikkatli sürün! Keskin dönüş yapın! Yahudiler saatte 75 mil sürecek!» ([3])

Olimpiyat oyunları Almanya'da yapıldığı sırada Yahudiler bu durumdaydı. Ve bu durum kitle halinde yokedilmelerine kadar gidecek yolun sadece başlangıcıydı.

KİLİSELERE KARŞI GİRİŞİLEN HAREKETLER

Nazilerin Kiliselere karşı açtığı savaş daha ılımlı başladı. Hit-ler, kendisi de Katolik olduğu halde, Katoliklerin politika hareketlerine Kavgam’da sövüp saymış, ırk sorununu anlamadıkları için her iki Kiliseye de saldırmış ve kitabında şunlan söylemişti: «Bir siyasî parti eski tarihsel deneylerin hiçbirinde sadece siyasî bir partinin dinde reform yapmayı başaramadığını unutmamalıdır.» Parti programının 24’üncü maddesi şöyle diyordu «Devlet bütün dinî mezheplere... bunlar Alman içkinin ahlâkî duygulan için bir tehlike teşkil etmediği süre özgürlük tanır. Parti olumlu Hıristiyanlıktan yanadır.» Almanya’nın yasama organı görevlerini diktatöre devrettiği zaman Hitler, 23 Mart 1933 günü Reichstag önünde yaptığı konuşmada, Hıristiyan inançlarını “Alman halkının ruhunu koruyan özlü unsurlar” olarak övmüş, Kiliselerin haklarına saygı duyacağını vaa-detmiş, hükümetteki amacının “Kilise ile devlet arasında barışçı bir âhenk içinde çalışmak" olduğunu belirtmişti. Oylannı sağladığı Katolik Merkez Partisine de göz kırparak, «Papalıkla dostça ilişkilerimizi geliştirmeyi umuyoruz.» demişti.

Bu sözlerin üzerinden dört ay geçmeden, 20 Temmuzda, Nazi hükümeti Vatikan’la bir konkordato imzaladı ve Katolik dinin Özgürlüğünü ve Kilisenin “kendi işlerini kendisinin düzenleme" hakkını tanıdı. Almanya adına Papen, Papalık adına sonradan Papa XITmci Pius olan, o zamanki Papalık Devlet Sekreteri Monsenyör Pacelli arasında imzalanan bu anlaşmanın daha mürekkebi kurumadan, Nazi hükümeti anlaşmayı bozmaya başladı. Ama o sırada Almanya'daki rejimin ilk aşırılıkları bütün dünyada büyük tepki yaratırken, bu konkordato el-

bette Hitler’e çok ihtiyacı olan prestiji sağlamaya yaramıştı. (*)

Konkordatonun tasdikinden beş gün sonra, 25 Temmuzda, Alman hükümeti bir kısırlaştırma kanunu çıkardı. Bu kanun özellikle Katolik Kilisesini kızdırdı. Bu kanundan beş gün sonra da Katolik Gençlik Birliğinin dağıtılması için gereken tedbirler alınmaya başlandı. Bundan sonraki yıllar içinde binlerce Katolik papazı, rahibesi ve papaz adayı tutuklandı; hepsine birer uydurma suç isnat edildi; birçoklan “ahlâksızlık” ya da “döviz kaçakçılığı” ile suçlandırıldı. Katolik Hareketinin lideri Erich Klausener de, yukanda gördüğümüz gibi, 30 Haziran 1934 temizliği sırasında öldürüldü. Birçok Katolik yayını yasaklandı. Katoliklerin ünlü “günah çıkarma” müessesesinin kutsallığı bile Gestapo tarafından ihlâl edildi. Birçok Protestan papazlan gibi, başlangıçta yeni rejimle işbirliği yapmaya çalışan Almanya'daki Katolik büyükleri de 1937’de artık iyice hayal kırıklığına uğramıştı. Papa XI’inci Pius, 14 Mart 1937’de bir genelge yayımladı, Nazi hükümetini konkordatoyu “nazan dikkate almamakla” ve “ihlâl etmekle suçladı. Nazilerin "İsa ile Onun Kilisesine karşı şüphe, düşmanlık, iftira, gizli ve açık kin tohumları yaydığını” söyledi. Papa “Almanya ufuklarında... insanlığın kökünü kazımaktan başka amacı olmayan... yıkıcı din savaşlarının fırtına bulutlarını” görüyordu.

Papaz Martin Niemoeller, Nazilerin 1933’de iktidara gelmelerini kendi bakımından büyük sevinçle karşılamıştı. Denizaltı Gemisinden Papaz Kürsüsüne adlı hayat hikâyesi o yıl yayımlandı. Birinci Dünya Savaşında denizaltı komutam iken sonradan Protestan papazı olan bu adamın hikâyesi Nazi basrnın- [4]

da göklere çıkarıldı ve yılın en çok satan kitabı oldu. Dediğine göre, birçok Protestan papaz gibi kendisi için de on dört yıllık Cumhuriyet dönemi “karanlık yıllar” olmuştu (1); bu hayat hikâyesinin sonunda Nazi ihtilâlinin başarıyla sonuçlanmasından duyduğu memnunluğu belirtiyor ve bu ihtilâlin kendisinin uzun yıllardanberi düşündüğü "ulusal kalkınma” yı gerçekleştirdiğini söylüyordu. O da birçok Nazi lideri gibi savaştan sonra kurulan hür birliklerden gelmişti.

Ama ne yazık ki yakında umutları suya düşecek ve korkunç bir hayal kırıklığına uğrayacaktı.

Almanya'daki Protestanlar da, Amerika'da olduğu gibi, iyice bölünmüştü. Baptistler ve Metodistler gibi Hür Kiliselere bağlı olanlar kırk beş milyonun içinde ancak 150.000 kişi kadardı. Protestanların geri kalan kısmı Lutherei ve Reformcu yirmi sekiz Kiliseye bağlıydı. Bu Kiliselerden en büyüğü olan Es kî Prusya Birliği Kilisesinin on sekiz milyon üyesi vardı. Nasyonal Sosyalizm ortaya çıkınca Protestanlar daha da bölündüler. Protestanlar arasında en koyu Nazi olanlar 1932'de "Alman Hıristiyan İnancı Birliği" ni kurdular. Bunların başında Ludwig Mueller admda ateşli bir papaz vardı. Mueller, Doğu Prusya Askerî Bölgesinin ordu papazı idi ve Hitler'in adamıydı. General von Blomberg bölge komutanı olduğu sırada Generali Hitler'e o tanıştırdı. "Alman Hıristiyanlan" Nazilerin ırk ve önderlik ilkelerini destekliyor, bu ilkelerin Alman Kilisesine uygulanarak bütün Protestanların biraraya getirilmesini istiyordu. 1933'de on yedi bin papazdan üç bin kadarı "Alman Hı-ristiyam" olmuştu. Ancak dindarlar arasında onları tutanların oranı belki daha da fazlaydı.

"Alman Hıristiyanlan" na karşı olan başka bir azınlık gurubu daha vardı ki bu gurubun adı "itirafçı Kilise" idi. Onların da elinde ötekiler kadar papaz bulunuyordu, başlannda da Niemoeller vardı. Bu gurup, Protestan Kiliselerinin Nazileşti-rilnıesine karşıydı; Nazilerin ırk kuramlannı kabul etmiyor,

Rosenberg ile öteki Nazi liderlerinin doktrinlerini Hıristiyanlığa aykırı buluyordu. Protestanların çoğunluğu ortada kalmıştı; çatışan iki guruptan herhangi birine katılmaktan korkuyor, bir kenara çekilip olayları seyrediyor, böyleoe din işlerine karışma hakkını tanımakla ve emirlerine ses çıkarmadan boyun eğmekle, Hitler'in kucağına düşmüş oluyorlardı.

îki şeyi bilmeden Nazüerin ilk yıllarında Alman Protestan-larından çoğunun davranışını anlamak zordur: Bunlardan biri Protestanlığın tarihi, İkincisi de bu tarih üzerinde Martin Lut-her'in etkisidir (*). Protestanlığın büyük kurucusu hem koyu bir Yahudi düşmanıydı, hem de siyasî otoriteye bağlılığın en ateşli taraftarıydı. Almanya'nın Yahudilerden kurtulmasını istiyordu. Yahudiler gönderilirken "bütün paralarına, mücevherlerine, gümüşlerine ve altınlarına" el konulmalıydı. Luther, «Sinagoglarıyla okulları ateşe verilmeli, evleri yıkılmalı... ve çingeneler gibi çergilere ya da ahırlara tıkılmahdırlar... bu sefalet içinde durmadan ağlayıp sızlayarak bizi

Tannya şikâyet etsinler,» diyordu. Bu öğütleri Hitler, Goering ve Himmler dört yüzyıl sonra harfi harfine yerine getirdiler. (2)

Alman tarihinin belki de tek halk isyanı olan 1525 köylü ayaklanması sırasında Luther, prenslere, "kudurmuş köpekler" dediği pis, bayağı köylülere karşı en şiddetli tedbirleri almayı öğütlüyordu. Luther, Yahudiler üzerine yazdığı yazılarda Alman tarihinde görülmemiş ölçüde kaba ve sert bir dil kullanıyordu. ; Bu dili Naziler zamanına kadar başka hiç kimse kullanmamıştır. Bu büyük adamın etkisi Almanya'da, özellikle Pro-testanlar arasında, kuşaktan kuşağa devam edegelmiştir. Lut-her'in fikirlerinin başka bir etkisi de, Alman Protestanlannın On Altıncı Yüzyıldan kiralın ve prenslerin ortadan kaldırıldığı 1918'e kadar mutlak yönetimin elinde oyuncak olmuş olmalarıdır. Babadan kalma haklara dayanarak bıralhk ve prensliklerini

. (*) Herhangi bir yanlış art!amayı önlemek bakımından yazarın Protestan olduğunu belirtmek yerinde olur.

sürdürenler, her zaman, bulundukları yerdeki Protestan Kilisesinin en ileri gelen kişileriydi, örneğin, Prusya'da Hohenzollem kıralı aynı zamanda Kilisenin de başkamydı. Çarlık Rusyası dışında hiç bir ülkede din adamları, siyasî devlet otoritesinin böy-lesine devamlı ve sadık uşakları olmamıştır. Protestan Kilisesine bağlı olanlar, birkaçı dışında, tam bir birlik halinde, kıralı, Junker'leri ve Orduyu desteklemişler, On Dokuzuncu Yüzyılda da, görevleri gereği, genişleyen liberal ve demokrat hareketlere karşı koymuşlardır. Protestan papazlarının çoğu, yalnız kıralı ve prensleri ortadan kaldırdığından değil, aynı zamanda ve daha çok, Katoliklerden ve Sosyalistlerden kuvvet aldığı için Weimar Cumhuriyetini aforoz etmişlerdi. Reichstag seçimleri sırasında Protestan papazlarının — bunların en tipiği Niemoel-ler'di — Milliyetçileri ve hattâ Cumhuriyete düşman Nazileri destekledikleri gözden kaçmıyordu. Papazların çoğu Adolf Hitler'in 1933'de Başbakan olmasını Niemoeller gibi sevinçle karşıladılar.

Ama Hİtler'i iktidara getiren Nazi taktiklerinin kuvvetli yumruğunu az sonra tepelerinde bulacaklardı. Protestan Kiliselerinin temsilcileri 1933 Temmuzunda yeni "Alman Kilisesi" için bir anayasa hazırladılar. Bu anayasayı Reichstag, 14 Temmuzda resmen tamdı. Ama hemen bundan sonra Almanya'nın ilk Başruhanisinin seçimi için şiddetli bir çekişme

başladı. Hitler, Protestan Kilisesi işlerinde kendisine danışman olarak tâyin ettiği dostu vaiz Mueller'in bu yüksek makama getirilmesinde direndi. Kilise Federasyonu liderleriyse Friedrich von Bodel-schwingh adında ünlü din adamını teklif ettiler. Ama çok saftılar. Nazi hükümeti hemen duruma el koydu; taşrada bulunan birçok Kilise örgütünü dağıttı; Protestan Kiliselerinin birçok eski yüksek papazlarını yerlerinden uzaklaştırdı; S. A.'larla Gestapo'yu inatçı papazların üzerlerine saldırttı. Bodelschw-ingh'i destekleyenlerin ödleri koptu. Alman Başruhamsini seçecek olan Ruhanî Meclis delegelerinin seçiminden önce Hitler radyoda bir konuşma yaptı. Mueller'i Başruhanî adayı gösteren "Alman Hıristiyanlan" na oy verilmesini istedi. Korkutma çok başarılı olmuştu. Bu arada Bodelschwingh adaylığını geri almak zorunda kalmış, "seçimler"de çoğunluğu "Alman Hıristiyan la.-rı" kazanmıştı. Onlar da Luther'in ilk olarak Roma'ya meydan okuduğu Wittenberg Ruhanî Meclisinde Eylül ayı içinde toplanarak Mueller'i Almanya Başruhanîsi seçtiler.

Ama beceriksiz bir adam olan yeni Kilise başkam birleşik bir Kilise kurmayı ya da Protestan cemaatini bütünüyle Nazi-leştirmeyi başaramadı. 13 Kasım 1933'de, Alman halkının genel bir plebisitle Hitler'i ezici bir çoğunlukla desteklediğinin ertesi günü, "Alman Hıristiyanlan" Berlin'deki Sportpalast'da büyük bir toplantı düzenlediler. Bu toplantıda, mezhebin Berlin bölgesi lideri Dr. Reinhardt Krause, Tevrat'ın "inek tüccarları ve pezevenk masallarıyla" birlikte bir yana atılmasını ve İsa'nın "Nasyonal Sosyalizmin ihtiyaçlarına bütünüyle uyan" öğretilerine göre Incil'in yeniden gözden geçirilmesini teklif etti. "Tek Halk, Tek Almanya, Tek Din" isteyen, bütün papazların Hitler'e bağlılık yemini etmelerini öngören, ve Yahudi dininden dönmüş olanların Kiliselerden atılmasını isteyen kararlar alındı. Bu kararlar Küiselerin çekişmesinde yan tutmamış olan korkak Protestanları bile çileden çıkardı. Başruhanî Mueller, Dr. Krause'ı susturmak ve sözlerini onaylamamak zorunda kaldı.

Nazi hükümeti ile Kiliseler arasındaki savaş aslında hangi hakkın Sezara, hangi hakkın Tanrıya ait olduğu meselesi gibi eski bir dâva idi. Naziliği kabul eden "Alman Hıristiyanlan" Almanya Başruhanîsi Mueller'in yönetiminde Protestan Kiliselerini birleştiremedikleri takdirde, hükümetin Kiliseleri kendi yönetimine almasını istiyordu. Hitler. Hiç bir zaman Protestan-lardan hoşlanmamıştı. Protestanlar kendi ülkesi olan

Avusturya’da ufak bir azınlık olduğu halde Almanya’da nüfusun üçte ikisini meydana getiriyordu. Bir ara yakın arkadaşlanna şunları söylemişti: «Onlara istediğiniz şeyi yapabilirsiniz... Hiç ses çıkarmazlar... önemsiz silik adamlardır onlar; köpek gibi sadıktırlar; onlara bir söz söylediğiniz zaman heyecandan ter dökerler.» (3) Protestan Kiliselerinin Nazileştirilm esine karşı gösterilen direnişin küçük bir gurup papazla çok az sayıdaki dindarlardan geldiğini biliyordu.

Hayal kırıklığına uğrayan papaz Niemoeller, 1934 yılının başlarında gerek “İtirafçı Kilise” deki ve gerekse Papaz Kalkınma Birliğindeki küçük direnme hareketinin önderi olmuştu. 1934 yılı Mayısında Barmen’deki Genel Ruhanî Mecliste, daha sonra da Kasım ayında Berlin’in banliyösü Dahlem’de Niemoeller’in îsa Kilisesinde yapılan özel bir toplantıda, “İtirafçı Kilise” kendisini Almanya’nın meşru Protestan Kilisesi ilân ederek geçici bir yönetim kurdu. Artık Almanya’da meşru Kilise olduğunu ilân eden iki gurup vardı: biri Almanya Başruhanısi Papaz Mueller’in gurubu, ötekisi de Niemoeller’in gurubu

Eski ordu papazımn, Hitler’e yakın olduğu halde Protestan Kiliselerimi bir araya getiremediği ortadaydı, 1935 yılının sonunda Gestapo yedi yüz “İtirafçı Kilise” papazını tutukladığı zaman o da istifa etti ve ortadan çekildi. Hitler, 1935 Temmuzunda Dr. Hans Kerrl adında bir avukat arkadaşını Kilise İşleri Bakanı tâyin ederek ona Protestanları birleştirmek için ikinci bir teşebbüse geçmesini emretti. Oldukça yumuşak bir Nazi ve titiz bir adam olan Kerrl başlangıçta epeyce başarı sağladı. Çoğunluğu teşkil eden tutucu din adamlarını kazandığı gibi, genel bir anlaşmaya varmak üzere, bütün hiziplerin saydığı Dr. Zoellner’in başkanlığında bir Kilise Komitesi kurmayı da başardı. Niemoeller’in gurubu da, Komiteyle işbirliği yaptığı halde, tek meşru Kilise olduğunu ilân ediyordu. Bu gurup, 1936 yılı Mayısında Hitler’e karşı rejimin Hıristiyan - düşmanı politikasını protesto eden, hükümetin Yahudi - düşmanlığını yeren ve devletin Kilise işlerine müdahalesine son vermesini isteyen kibar ama kararlı bir dille yazılmış bir muhtıra yayımladı. Nazi İç İşleri Bakanı Frick bu çıkışa merhametsiz bir hareketle cevap verdi: “İtirafçı Kilise” ye mensup yüzlerce papaz tutuklandı. Muhtıraya imza atmış olanlardan Dr. Weissler, Sachsen-haıısen toplama kampında öldürüldü; “İtirafçı Kilise” nin mallan ellerinden alındı ve para toplaması yasaklandı.

Dr. Zoellner, çalışmalarının Kiliseler Bakanı tarafından sabote edildiğini ileri sürerek 12 Şubat 1937'de istifa etti. Ges-tapo dokuz Protestan papazının tutuklu bulunduğu Luebeck'e gitmesine engel olmuştu. Ertesi gün Dr. Kerrl itaatli kilise adamlarından bazılarına bir söylev verdi. Sayın Zoellner'i Nazi Irk, Kan ve Toprak doktrinini anlamamakla suçladı, hükümetin hem Protestan hem de Katolik Kiliselerine düşman olduğunu açıkça belirtti:

iParü olumlu Hıristiyanlığa dayanmaktadır ve olumlu Hıristiyan^ hk da Nasyonal Sosyalizmdir,,. Nasyonal Sosyalizm Tanımın buyruğunu yerine getirmektedir.-. Tannnm buyruğu Alman kanında ortaya çıkmaktadır... Dr, Zoellner ile Munster Katolik Başpapazı Kont Galen Hıristiyanlığın, İsa'nın Tannnm oğlu olduğu inancına dayandığını hana anlatmaya çalıştılar. Güldüm... Hayır Hıristiyanlık azizlerin* İnançlarına dayanmaz... Gerçek Hıristiyanlığı parti temsil eder. Alman halkı da artık parti ve özellikle Führer tarafından gerçek Hıristiyanlığa çağırılmış bulunmaktadır... Führer yeni bir uyanışın müjdecisidir.» (4)

Dr. Niemoeller, 1937 Temmuzunun birinci günü tutuklandı ve Berlin'deki Moabit hapishanesine atıldı. 27 Haziranda Dahlem'deki kilisesinde bir âyin düzenlemişti. Bu kalabalık âyin son yaptığı toplantı oldu. Sanki başına geleceği biliyormuş gibi şu sözleri söylemişti: «Eski azizlerin zamanında olduğu gibi, hükümet makamlarının elinden kurtulmak için zor kullanmayı bugün de düşünmüyoruz. Tanrı bize konuşmamızı emrederken insanların emrine uyarak susacak değiliz. Çünkü insana değil Tanrıya boyun eğmek zorundayız ve Ona boyun eğmeliyiz.^

Sekiz ay hapiste kaldıktan Sonra, 2 Mart 1938'de Niemoet-ler bir Sondergericht mahkemesinin önüne çıkarıldı. Bu mahkeme devlete karşı işlenen suçları yargılamak üzere Naziler tarafından kurulmuş özel mahkemelerden biriydi. Nıemoeîler'e isnad olunan "devlete karşı doğrudan doğruya saldırganlık" suçu ispatlanamadı ama "vaaz kürsüsünü kötüye kuüanmak" ve kilisesinde para toplamak susundan iki bin mark para cezasına, yedi ay da hapse mahkûm edildi. Hapishanede cezasından fazla yattığı için mahkeme kendisinin serbest bırakılmasını emretti, ama mahkemeden çıkarken Gestapo tarafından yakalandı, "gözaltına" alındı ve toplama kampına atıldı. Niemoeller önce Sachsenhausen, sonra Dachau

kampında yattı, Müttefik askerleri tarafından kurtarılmcaya kadar da orada kaldı.

1937 yılında “itirafçı Kilise" nin 807 kadar papazı ile din adamı tutuklandı, yüzlercesi de daha sonraki yıllarda yakalandı. Niemoeller Kilisesinin mukavemeti yıkılmadı ise bile yumuşadı. Protestan papazlarının da çoğu, her Alman gibi Nazi terörü kargısında boyun eğdiler. 1937’nin sonunda Dr. Kerrl, Hano-ver Başpapazı Marahrens’e Niemoeller gibi sert Tanrı adamlarını utandıracak bir konuşma yaptırdı. «Nasyonal Sosyalist hayat felsefesi Almanların insanlığını tâyin edip niteleyen millî ve siyasî bir öğretidir. Bu bakımdan Alman Hıristiyanları için de zorunludur.» Başpapaz Marahrens 1938’de kendi kilisesine bağlı bütün papazlardan teker teker Hitler’e bağlılık yemini etmelerini isteyerek bu konuda son adımı da attı. Protestan papazlarının çoğu kısa bir süre içinde yemin ettiler, böylelikle kendilerini gerek kanun ve gerekse ahlâk bakımından diktatöre bağlamış oldular.

Protestanlarla Katoliklere karşı Nazi hükümetinin giriştiği hareketlerin Alman halkım ikiye böldüğünü ya da çoğunlukta öfke yarattığım söylemek yanlış olur. Siyasî, kültürel ve ekonomik özgürlüklerini o kadar kolayca vermiş olan bir halk, birkaç kişi dışında, din özgürlükleri ellerinden gitti diye Ölümü, hattâ hapsi göze alamazdı. Hitler’in onlara iş bulması, refah yaratması, Almanya’nın askerî gücünü yeniden canlandırması ve dış politikada zaferden zafere koşması gözlerini kamaştırmıştı. Birkaç bin papazla din adamıma tutuklanması ve çeşitli Protestan mezhepleri arasındaki çatışmalar yüzünden uykusu kaçan pek olmazdı. Nazi rejiminin Hitler, Rosenberg, Bormann ve

Himmler’in önderliğiyle ilk fırsatta Almanya'da Hıristiyanlığı kaldırmak, yerine ağın Nazilerin yeni puta - tapmacılığını getirmek niyetinde olduğunu çok az kimse düşünebildi. Hitler'-in en yakm adamlarından Bormann'm 1941'de halk karşısında söylediği gibi, "Nasyonal Sosyalizm ile Hıristiyanlık uzlaşa-maz” dı.

Hitler’in Almanya için düşündükleri Rosenberg tarafından hazırlanmış otuz maddelik "Millî Alman Kilisesi" programında açıkça belirtilmişti. Rosenberg tam bir puta - tapandı ve birçok işeri arasında şu Unvanı da

taşıyordu: “Nasyonal Sosyalist Partinin Bütün Fikir ve Felsefe Eğitiminde Führer'in Delegesi.”

Otuz maddelik tasarının birkaç maddesi:

1. Milli Alman Kilisesi Alman sınırlan içindeki bütün Kiliseler üzerinde denetleme hakkı ve gücü olan tek Kilisedir: Nasyonal Kilise bütün

bu Kiliselerin Almanya'nın milli Kiliseleri olduklarını ilân eder.

5. Millî Kilise... Almanya'ya uğursuz 800 yılında sokulan garip ve Yabancı Hıristiyan inançlarını ortadan kaldırmaya kesinlikle karar vermiştir.

7. Milli Kilisenin kitabı, papazı, keşişi yoktur; konuşmacıdan vardır.

13. Mffilî Kilise... Almanya’da İncil yayımının ve dağjtmumn derhal önlenmesini ister.

14. Millî Kilise, Führer'in yazdığı Kavgam'ın bütün kitapların, en üstünü olduğuna karar verdiğini, gerek kendi mensuplarına ve gerekse Alman ulusuna ilân eder. Bu kitapta... ulusumuzun bugünkü ve yannki hayatı için gereken büyük ahlâk, en saf ve en doğru şekilde anlatılmış bulunmaktadır.

18. Millî Kilise bütün haçları, Incil'leri ve aziz resimlerini kiliselerden kaldıracaktır.

19. Kiliselerin minberlerinde Alman ulusu ve dolayısiyle Tann için en kutsal kitap olan Kavgam ile minberin solunda bir kılıçtan başka bir şey bulunmayacaktır.

30. MiUî Kilise kurulduğu gün Hıristiyan haçı bütün kiliselerden, katedrallerden kaldırılacak... onun yerine tek yenilmez sembol olan gamalı haç konacaktır. (5)

1933 yılının 10 Mayıs akşamı, Hitler’in Başbakan olmasından dört buçuk ay kadar sonra, Berlin’de Orta Çağlardanberi karşılaşılmayan bir sahne göründü. Gece yarışma doğru binlerce öğrenci ellerinde meşalelerle Unter der Linden caddesinden Berlin Üniversitesi meydanına geldiler. Meydanda büyük bir yığın halinde toplanmış kitapların üzerine meşalelerini attılar.

Kitap yığınından alevler yükselirken alevlerin ortasına yeni yeni kitaplar attılar. Yirmi bin kadar kitap yakıldı. Başka şehirlerde de buna benzer sahneler düzenlendi. Kitap yangını başlamıştı.

O gece Öğrenciler, Dr. Goebbels'in memnun bakışları karşısında, dünyaca tanınmış birçok yazarın kitaplarını güle oynaya yaktılar. Yakılan kitaplar arasında Thomas ve Heinrich Mann, Lion Feuchtwanger, Jakob Wassermann, Arnold ve Stefan Zweig, Erich Maria Remarque, Walther Rathenau, Albert Einstein, Alfred Kerr ve Hugo Preuss gibi Alman yazarlarının eserleri vardı. Hugo Preuss, Weimar Anayasasını hazırlayan ünlü hukuk bilginiydi. Yalnız Alman yazarlarının değil, birçok yabancı yazarların da eserleri yakılmıştı. Eserleri yakılan yabancı yazarlar arasında şunlar vardı: Jack London, Upton Sinclair, Helen Keller, Margaret Sänger, H. G. Wells, Havelock Ellis, Arthur Schnitzler, Freud, Gide, Zola, Proust, öğrencilerin yayımladıkları bildiriye göre, “geleceğimizi sinsice tehlikeye so* kan ya da Alman düşüncesinin, Alman evinin ve halkımızın itici güçlerinin köklerim bozan” herhangi bir kitap yakılmaya lâyıktı.

Bundan böyle Alman kültürüne bir deli gömleği giydirecek olan yeni Propaganda Bakanı Dr. Goebbels, yakılan kitaplar kül olurken, öğrencilere şu sözleri söyledi: «Artık Alman halkının ruhu kendi ifadesini yeniden bulabilir. Bu alevler yal-

m

nız eski bir çağın sonunu aydınlatmakla kalmıyor, aynı zamanda yeni bir çağa da ışık tutuyor.»

Bu yeni Nazi kültür çağını yalnız kitaplardan çıkan alevler değil, yüzlerce kitabm satışını ya da kitaplıklarda bulunmasını yasaklayan, kültürün disiplin altına alınmasını öngören ve hiç bir modern Batı ülkesinde görülmeyen tedbirler aydınlatıyordu. 22 Eylül, 1933'de çıkarılan bir kanunla Dr. Goebbels’in emrinde bir Alman Kültür Odası kurulmuştu. Bu kuruluşun amacı kanunda şöyle tanımlanıyordu: «Bir Alman kültür politikası izleyebilmek için bütün alanlardaki yaratıcı sanatçıların Alman hükümetinin önderliğinde birleşik bir örgüt halinde bi-raraya getirilmesi gerekir. Alman hükümeti yalnız fikrî ve ruhî ilerleme yollarını tâyin

etmekle kalmayacak, aynı zamanda meslek sahiplerine önderlik edecek ve onları örgütleyecektir.»

Kültür hayatınm her alanına kılavuzluk etmek ve bu alanları denemek üzere yedi alt-oda kuruldu: Bunlar güzel sanatlar, müzik, tiyatro, edebiyat, basın, radyo ve filim odalarıydı. Bu alanlarda çalışan herkes, kararlan ve direktifleri kanun geçerliğinde olan bu odalara katılmak zorundaydılar. Bu odalann birçok yetkileri vardı. Odalar “siyasî bakımdan güvenilmeyen” üyelerini atabilirler, ya da kabul etmeyebilirlerdi. Bunun anlamı şuydu: Nasyonal Sosyalizmi umursamayanlar mesleklerini ya da sanatlanm yapamazlar ve böylelikle geçimlerini sağlayamıyacak duruma düşerlerdi.

Naziler zamanında Almanya’da yaşamış, kültür sorunlarıyla ilgili bir insan, eskidenberi kültür seviyesi yüksek bir halkın o sıra vardığı seviyesizliğe hayret etmemiş olamaz. Elbette-ki böyle olacaktı; çünkü Nazi liderleri sanatın, edebiyatın basının, radyo ve filimlerin yalmzca yeni rejimin ve bu rejimin tuttuğu kaba felsefenin propagandasına yaramasına karar vermişlerdi. İlk yıllarda biraz yayın yapan Emst Juenger ile Ernst Wiechert dışında hiç bir önemli Alman yazarı Naziler zamanında Almanya’da eser yayımlamadı. Başta Thomas Mann olmak üzere hemen hemen hepsi Almanya’dan çıkıp gittiler; kalan birkaçıda sustular ya da susturuldular. Yayımlanmadan ya da oynanmadan önce her kitabın ya da oyun metninin müsveddesi propaganda bakanlığına sunuluyordu.

Bu işten en zararsız çıkan müzik kolu oldu. Çünkü müzik sanatların içinde en az siyasî olan ve Alınanlarda Bach’tan Beethoven, Mozart ve Brahms’a kadar büyük bir geleneğe sahip bir sanat koluydu. Ama Mendelssohn’un çalınması yasaklanmıştı, çünkü Mendelssohn Yahudiydi (bütün Yahudi bestekârların eserleri yasaktı). Modem Alman bestecisi Paul Hin-demith’in de eserleri bu yüzden yasaklanmıştı. Yahudiler büyük senfoni orkestralarından ve operalardan hemen atıldılar. Alman müzik dünyasının büyük üstadlan, yazarların tersine, Nazi Almanyasmda kalmayı tercih ettiler ve adlarıyla sanatlarım Yeni Düzen’in emrine verdiler. Yüzyılın en büyük orkestra şeflerinden Wilhelm Furtwaengler Almanya’da kaldı. Hindemith’i savunduğu için 1934 yılında gözden düşmüştü, ama ondan sonra Hitler zamanında çalışmasına devam etti. Yaşayan besteciler arasında belki de en büyüğü olan Richard Strauss da Almanya’da kaldı ve bir süre de Alman

Müzik Odasının başkanlığım yaptı; böylece büyük adım Goebbels'in kültürü soysuzlaştırma plânına karıştırdı. Ünlü piyanist Walter Gieseking, Propaganda Bakanlığı tarafından Alman "kültürü" nü dışarda yaymak amacıyla örgütlenen ya da bu Bakanlık tarafından onaylanan dış geziler yapıyordu. Müzikçiler Almanya'dan gitmemeleri ve Almanya'nın da büyük bir müzik hâzinesi olması dolayısıyla Nazi Almanyasmda orkestra müziğiyle opera büyük gelişme gösterdi. Berlin Filarmoni Orkestrası ile Berlin Devlet Operası bu alanda başta geliyordu. Düzenlenen büyük müzik festivalleri halka öteki sanat kollarındaki yozlaşmayı ve Naziler yönetiminde geçirdikleri hayatı unutturuyordu.

İtiraf etmek gerekir ki, klâsik eserler oynandığı zaman tiyatro da büyük başarılar kaydetti. Ünlü Rejisör Max Remlin rdt öteki Yahudi rejisörler ve tiyatro sanatçılarıyla birlikte

Almanya'dan çıkıp gitmişti. Nazi tiyatro yazarları o kadar kötü eserler veriyorlardı ki halk tiyatroya gitmemeyi tercih ediyor ve eserler çok az bir süre oynayabiliyordu. Alman Tiyatro Odasının başkam Hans Johst adında biriydi. Bu adam başarısız bir tiyatro yazarıydı. Bir ara, herkesin önünde, kendisine "kültür"den söz ettikleri zaman tabancasına sarılmak istediğini söyleyerek böbürlenmişit. Oynayacak eseri, kimin oynayacağını ve rejisörlüğü kimin yapacağını tesbit eden Johst ile Goebbels bile, Alman tiyatrosunu Goethe, Schiller ve Sheakespeare'in mükemmel piyeslerini oynamaktan alıkoyamadılar.

Gariptir ki Nazi Almanyasında Bernard Shaw'un eserlerinden birkısmmın oynanmasına izin verilmiştir. Bunun nedeni herhalde Shaw'un İngilizlerle alay etmesi, demokrasiyi taşlaması ve belki de esprisiyle solcu siyaset anlayışının Nazi görüşüne biraz yaklaşmalıydı.

Ama işin en garibi, Almanya'nın en büyük tiyatro yazan Gerhart Hauptmann'ın durumuydu. Hauptmann tam bir sosyalist olduğu için eserleri Kayzer Wilhelm zamanında tiyatrolarda oynatılmıyordu. Cumhuriyet döneminde ise Hauptmann halkm en tuttuğu tiyatro yazan oldu ve bu durumunu Naziler zamanında da sürdürdü. Eserlerinin oynanmasına devam edildi. Son yazdığı Katedralin Kızı adlı eserin ilk oynandığı gece gördüğüm bir sahneyi hiç unutamam. Oyunun sonunda, siyah beresinin altından sarkan uzun beyaz saçlarıyla Hauptmann gibi saygıdeğer bir adam,

Dr. Goebbels ve Johst ile kolkola tiyatrodan çıktı gitti. O da birçok ünlü Alman gibi Hitler'le barışmış, kurnaz Goebbels bundan propaganda için yararlanmış, eski bir sosyalist olan ye basit insanları konu edinen Hauptmann gibi Almanya'nın en büyük tiyatro yazarının Nazi Almanyasında kaldığım, yazılarını yazmaya ve oynatmaya devam ettiğini Alman halkı ile dış dünyaya böylece göstermişti.

Bu yaşlı tiyatro yazanmn samimî mi, çıkarcı mı, yoksa kararsızın biri mi olduğu savaştan sonraki davranışından anlaşıldı. Hauptmann'm Nazilere şok yardım ettiği kanısına varan Amerikan makamları Batı Berlin'de oyunlarının oynanmasını yasaklamışlardı. Bunun üzerine Ruslar kendisini Berlin'e çağırdılar ve onu kahraman gibi karşıladılar. Doğu Berlin'de oyunlarının galasını yaptılar. Hauptmann 6 Ekim, 1945'-de Komünistlerin yönettiği "Almanya Demokratik Kalkınması Kulturbund"una bir mesaj göndererek başarılar diledi, kurumun Alman halkının "manen yeniden kalkınması" konusunda başarıya ulaşacağına inandığını bildirdi.

Dünyaya bir Duerer, bir Cranach vermiş olan Almanya her ne kadar resimde Alman ekspresyonizmi ile mimaride Münih Bauhaus okulu gibi ilginç, orijinal hareketler yaratmış ve Alman sanatçıları Yirminci Yüzyılın empresyonizm, kübizm, dadaizm gibi sanat hareketlerine katılmışlarsa da, güzel sanatlar alanında modem çağda bir üstünlük sağlayamamıştı.

Viyana'da ilk zamanlar başarısızlığa uğradığı halde kendisini dâhi bir sanatçı sayan Hitler, bütün yeni sanat hareketlerini yozlaşmış ve anlamsız buluyordu. Kavgam*da bu konuda uzun bir diskur geçmiş, iktidara geçer geçmez yaptığı ilk işlerden biri de Almanya'yı "soysuzlaşmış" sanattan "kurtarmak" ve bu sanatın yerine yeni "Alman" sanatım koymak olmuştur. Bu sırada Alman müzelerinden 6,500 modern resim kaldırılmıştır: Bunlar arasında yalnız Kokoschka ve Grosz gibi Alman ressamlarının değil, Cezaime, Van Gogh, Gaugin, Matisse, Picasso ve daha bir çok yabancı resamların da eseri vardı.

Bu resimlerin yerine hangi çeşit resimlerin konacağı, Münih'te plânının çizilmesine yardım ettiği ve mimaride "eşi olmayan" bir bina olarak tanımladığı "Alman Sanat Evi" ni Mitler 1937 yazında resmen açtığı zaman anlaşıldı. Bu ilk Nazi sanat sergisi, gönderilen on beş bin eser arasından seçilmiş dokuz yüz kadar eserle tıka basa doldurulmuştu. Bu kitabın yazan

hiç bir ülkede bu kadar kötü eserlerin bir araya getirildiğini o zamana kadar görmemişti. Son seçimi Hitler'in kendisi yapmıştı. O sırada yanında bulunan parti arkadaşlanndan bazılarının anlattıklanna göre, Hitler, Alman Sanat Odası Başkanı ve kötü bir ressam olan Adolf Ziegler (*) yönetimindeki Nazi jürisinin seçtiği resimlerden birkısmına o kadar kızmış ki, bunlann sergiden atılmasını emretmekle kalmamış, birçoklarını çizmesiyle vurup parçalamış. Hitler serginin açılışı sırasında verdiği uzun söylevde, «Eğer kader bize güç verecek olursa,» dedi, «bu konulan (sanat konularını) yalnız tartışmakla kalmıyacağım, bu konuda kararlar da alacağım.» Nitekim bu kararları aldı da.

18 Temmuz, 1937'de verdiği bir söylevde "Alman sanatında" Nazilerin izliyeceği politikayı şöyle tanımladı:

«Anlaşılmayan, ve ancak varlığını İsbat etmek İçin bir «ütü açıklamaları gerektiren, yalnız bu çeşit aptalca ya da küstahça saçmalıktan seven kaçıklara seslenen sanat eserleri artık Alman halkına açık açık gösterilmeyecektir. Kimse bu konuda herhangi bir hayale kapılmasın! Masyo-nal Sosyalizm Alman hükümetinin ve halkımızın varlığını tehdit eden bu gibi tehlikelerden onları kurtarmaya başlamıştır... Bu sergiyi açmakla sanatçı deliliğine ve halkımızın sanat konusunda ırzına geçilmesine tir son vermiş oluyoruz...»

Bununla beraber hiç olmazsa birkısım Almanlar. özellikle Almanya'nın Münih gibi bir sanat merkezinde yaşayanlar, sanat bakımından ırzlarına geçilmesini tercih etmişlerdi. Şehrin başka bir bölümünde dar bir merdivenle çıkılan eski bir galeride "soysuzlaşmış sanat" sergisi açılmıştı. Sergiyi Dr. Goeb-beis, Hitler'in Alman ulusunu hangi kepazeliklerden kurtardığını göstermek amacıyla düzenlenmişti. Sergide nefis modern sanat koleksiyonları vardı. Kokoschka'nm Chagall'in ve daha birçok eksprestyonist ve emperyonist ressamların eserleri bulunuyordu. Alman Sanat Evi'nin geniş salonlarım nefes

(*) Ziegler bu durumunu, Geli Raubal'in bir portresini yapmış olmasına borçluydu.

nefese dolaştıktan sonra bu sergiyi de görmeye gittiğim gün, serginin merdivenlerinden sokağa kadar uzanmış bir kuyruk gördüm. Gerçekten de

halk sergiye o kadar büyük rağbet gösterdi ki, Dr. Goebbels korktu, telaşlandı, ve az sonra sergiyi kapattırdı.

BASININ, RADYONUN VE FÎLtMLERİN DENETLENMESİ

Berlin'de çıkan günlük gazetelerin yazı işleri müdürleri ile Almanya'nın başka yerlerinde çıkan gazetelerin muhabirleri her sabah Propaganda Bakanlığında toplanırlardı. Orada Dr. Goebbels kendilerine ya da yardımcılarına hangi haberlerin yayımlanacağım, haberleri nasıl yazacaklarını ve nasıl başlık-atacaklannı, ne gibi kampanyaların açılacağını, ve nasıl bir başyazı yazılacağını anlatırdı. Herhangi bir yanlış anlaşılmayı önlemek üzere de, sözle anlatılana ek olarak yazılı bir günlük emir verilirdi. Şehir dışındaki küçük gazetelerle dergilere bu emirler telgrafla ya da mektupla ulaştırılırdı.

Nazi Almanyasında bir gazetenin yazı işleri müdürü olmak için her şeyden önce siyaset ve ırk bakımından "temiz" olmak gerekirdi. Gazeteciliği, kanunla düzenlenmiş bir "kamu mesleği" sayan 4 Ekim 1933 tarihli Alman Basın Kanunu, bütün yazı işleri müdürlerinin Alman uyruklu olmasını, Ari bir aileden gelmiş, bir Yahudiyle evlenmemiş bulunmasını şart koşmuştu. Basın Kanununun 14'üncü bölümü yazı işleri müdürlerine, "halkı herhangi bir şekilde yanlış yola götürecek, özel amaçları toplum amaçlarıyla karıştıran, içerden ve dışardan Almanya'nın gücünü, Alman halkının ortak iradesini, Alman savunmasını, kültürünü ve ekonomisini zayıflatacağı Anlaşılan... ya da Almanya'nın namus ve şerefini bozan herhangi bir haberi" yayımlamamalarını emrediyordu. Bu kanun 1933 yılından önce çıkarılmış olsaydı ülkedeki bütün Nazi yayınlarının yasaklanması gerekirdi. Ama şimdi, Nazi olmayan gazetelerin ve gazetecilerin ortadan silinmesine yaradı.

1

Kayıtlı işsiz sayısı 1933 Şubatında altı milyon iken, 1937 ilkbar barımla bir milyonun altına düştü.

2

Nazi Almanyasında, Sovyetler Biriiğindekinin tersine, gizli polisin listesinde adlan yazılı birkaç bin yurttaştan başka herkese dtş ülke-leıte gitme serbestisi tanınmıştı; ancak döviz sıkıntısı dlduğundan seyahatlerin çoğu yapılamıyordu. Bununla birlikte döviz tahdiüeri 1945 yılında İngiliz yurttaşlanna uygulanan tahditlerden daha ağır değildi. Nazi liderleri herhalde ortalama Alman yurtdaşına demokrat ülkeleri, gezdiği sırada Nazi düşmanlığı aşılanamıyacağından emindiler.

3

Yazar, Yahudi aleyhtarı levhalardan ’bazılarının Olimpiyat oyunları sırasında indirildiğini bildiren bir haber kaleme aldığı için, Alman basını ve radyosu tarafından büyük bir saldırıya uğradı ve Almanya’dan atılmakla korkutuldu.

4

Papa XII'nci Pius. imzaladığı konkordatoyu 2 Haziran 1945'de Kutsal Kolejde yaptığı bir konuşmada savundu; ancak. Nasyonal Sosyalizmi de «İsa’nın küstahça bir inkân, doktrininin ve halâs fikrinin reddi, şiddete tapma, ırk ve kan bağlannı yüceltme, insan özgürlüğünün ve şerefinin bir yuna bırakılması» diye tanımladı. Bunu sonradan anlamıştı.

m

Basın hayatından sekilmek zorunda kalan ilk gazetelerden biri Vossische Zeitung oldu. Bu gazete 1704 yılında kurulmuştu. Geçmişte bu gazeteye yazı yazmış ünlü kişiler arasında Büyük Frederick, Lessing ve Rathenau gibi adamlar vardı, Londra’daki The Times, New York’taki Times gibi, bu gazete de Almanya’nın en belli başlı ciddî gazetesîydi. Ama liberal görüşlüydü. Sahibi, Ullstein Şirketiydi. Ullstein bir Yahudi firmasıydı. 230 yıllık devamlı bir yayımdan sonra 1 Nisan, 1934’de yayın hayatından çekildi. Dünyaca tanınmış liberal bir gazete olan Berliner Tageblatt 1937 yılına kadar dayandı. Oysa eski sahibi Hans Lackmann-Mosse adındaki Yahudi, gazetedeki hisselerini 1933 yılının ilkbaharında satmak zorunda kalmıştı. Almanya’nm üçüncü büyük gazetesi olan Frankfurter Zeitung, Yahudi sahiplerinden ve yazarlardan kurtulduktan sonra, yayınına devam

etti. Bir Ingiliz hayranı ve bir liberal olan Londra muhabiri Rudolf Kircher gazetenin yazı işleri müdürü oldu. Tutucu Deutsche Allgemine Zeitung>-un yazı İşleri müdürü de yine Ingiltere'de okumuş, Londra'da gazete muhabirliği yapmış, Ingiltere ve liberalizm hayranı Karl Silex'di. Her ikisi deı Nazilere elden geldiği kadar hizmet ettiler ve çoğu zaman da, Alman Basın Şefi Otto Dietrich'üi eski "muhalefet gazeteleri" konusunda söylediği gibi, "kıraldan fazla kıral taraftan" oldular. Adı geçen son iki gazetenin yaşamasını sağlayan kısmen Alman Dış işleri Bakanlığıdır. Bakanlık, bütün dünyaca tanınmış olan bu gazetelerin dış dünyayı etkilemek bakımından yaşamalarını istiyordu. Bu gazeteler Nazi Almanyasına bir çeşit saygı ve ağırbaşlılık sağlıyor ve aym zamanda Nazilerin propagandasını yapıyordu.

Nelerin yayımlanacağı ve haberlerle yazıların nasıl yazılacağı Almanya'da gazetelere emirle bildirildiği için, basma elbette ki bir ölü ağırlığı çökecekti. Disipline bu kadar sokulmuş ve hükümet otoritesine bu kadar boyun eğmeye alıştırılmış bir halk bile günlük gazetelerden çabucak bıktı. Nazi-

lerid çıkarttıkları Voelkischer Beobacht&r He Der Angriff adlı akşam gazetesinin bile tirajı indî. Bu arada bütün gazetelerin satışları birdenbire düştü; gazeteler birbiri ardınca çıkamaz duruma girdiler ya da Nazi yayımcıları tarafrndan satın alındılar. Nazilerin ilk dört yılı içinde gündelik gazete sayısı 3607'den 2671'e düştü.

Zengin ve özgür yayınlar bakımından yurdun zararı vardı ama, parti bu işten kazançlı çıkıyordu — hiç olmazsa para bakımmdan —. Hitler'in Birinci Dünya Savaşında başçavuşu ve partinin yayın firması Eher Verlag'm başkanı olan Max Amann, Alman basınının diktatörü kesilmişti. Kendisi, aynı zamanda, Alman Basm Führeri ve Basın Odası Başkanı da olduğu için istediği zaman bir gazeteyi ya da dergiyi resmen kapatabiliyor, kapattığı gazeteyi ya da dergiyi ucuz bir fiyatla. satın alabiliyordu. Eher Verlag kısa zamanda dev bir yayın imparatorluğu, belki de dünyanın en büyük ve en kârlı yayın firması oldu (*). Nazi yayınlarının satışında görülen büyük azalmalara rağmen, Nazi Partisinin sahip olduğu ya da denetimi altmda bulundurduğu günlük gazeteler, İkinci Dünya Savaşmın patladığı sıralarda, günlük yirmibeş milyon gazete satışının üçte ikisini ellerinde bulunduruyorlardı. Nuremberg .mahkemesinde verdiği ifadede, nasıl çalıştığım Amann şöyle anlatıyor:

•Parti 1933'de iktidara geldikten sonra.., Yah udilerin elinde ya da

onların denetiminde bulunan UUstein Yayınevi gibi kuramlarla, Nazi Par-IİHİııe siyasî ya da dinî çıkarlar dolayısıyla düşman olanlar, gazetelerini vıı (la mevcudatını Eher kanununa satmayı daha uygun buldular. Bu gibi ımıllnn satın alacak başka bir serbest piyasa yoktu ve genellikle de Eher Verlag tek alıcıydı. Eher Verlag, sahip olduğu ya da denetlediği firmalarla birlikte bu alanda Almanya'daki gazete yayın işinde bir tekel haline geldi .. Bu yayın işine yatınıp yapan parti de para bakımından çok kârlı çıktı.

{*) Amann'ın geliri 1934'de 108,000 mark İken, 1942'de 3,800,000'e fırladı. (Ntı/i yayınevinin kalan evrakı üzerinde çalışan Profesör Tron J, Hale'itı vn/ımı göndermiş olduğu mektuptan alınmıştır.)

Şunu söylemek doğru olur ki, Nazi basın programının ana amacı partiye muhalif bütün basını ortadan kaldırmaktı.» (6)

1934 yılında, Amann ile Goebbels, bir ara partiye aşın derecede dalkavukluk eden gazete yazarlarından gazetelerini daha az monoton bir hale getirmelerini istediler. Amann, "hükümetin aldığı tedbirlerin sonucu olmayan ve hükümetin isteğine uymayan bugünkü basın monotonluğu" ndan yakındı. Oruene Post adındaki haftalık bir derginin biraz aceleci" bir yazan, Amann ile Goebbels'in sözlerini ciddiye almak gafletine düştü. Ehm Welke adındaki bu yazar, Propaganda Bakanlığındaki kırtasiyecilikten ve Bakanlığın baskı yaparak basını bu monoton hale getirmesinden yakındı. Dergi hemen Uç ay kapatıldı ve yazar Goebbels tarafından işinden attınhp toplama kampına alındı.

Radyo ve sinema da Nazi devletinin çarçabuk hizmetine girdi. Goebbels radyoyu (o zaman daha televizyon yoktu) modern toplumun başlıca propaganda aracı sayılıyordu. Bakanlığına bağlı Radyo Dairesi ve Radyo Odası kanalıyla bütün radyo yayınını ele almış, bu yayınlara istediği biçimi vermişti. Radyonun, öteki Avrupa ülkelerinde olduğu gibi, Almanya'da da devlet elinde olması işini daha da kolaylaştırmıştı. Nazi hükümeti 1933 yılında Alman Radyo Yayın Kuruntunu da otomatik olarak eline geçirmişti.

Sinema yine özel firmaların ellerinde kaldı, ama Propaganda Bakanlığıyla Sinema Odası bu sanayii her bakımdan denetliyordu. Resmî yoruma göre

görevleri, “film sanayiini liberal ekonomi düşüncelerinden kurtarmak... ve böylece bu sanayii Nasyonal Sosyalist devletin görevini yapabilecek duruma getirmek” ti.

Bu tedbirler sayesinde Alman halkına, günlük gazeteler ve dergilerdeki yazılar kadar boş ve sıkıcı radyo programlan ve filimler sunuldu. Kendisine doğru olarak gösterileni genellikle hiç itiraz etmeden kabul eden Alman halkı bile sonunda buna isyan etti. Seyirciler Nazi Alimlerindeki sürü anlayışından kaçıyorlar, Goebbels’in Almanya’da gösterilmesine izin verdiği birkaç yabancı filime (bunlann çoğu ikinci derecedeki Hollywood Alimleriydi) koşuyorlardı. 1935 yıllarında o kadar çok Alman filmi ıslıklandı ki, îç İşleri Bakanı Wilhelm Frick "sinema seyircisinin ihanete benzeyen davranışına karşı" bir uyarma yayımlamak zorunda kaldı. Radyo yayınlan bir o kadar eleştirilince, Radyo Odası Başkanı olan Horst Dressier -Andress adında biri bu yayınların "Alman kültürüne bir hakaret” olduğunu, bunlara daha fazla göz yumulamıyacağmı söylemek zorunda kaldı. Savaştan önceki yıllarda herhangi bir Alman yurttaşı, savaş sıralarındaki gibi hayatını tehlikeye atmadan, yabancı bir radyo istasyonunu çevirebilirdi. Muhakkak ki bunu yapanlar da vardı, Ama bu kitap yazarının kendi izlenimlerine göre, yıllar geçtikçe Dr. Goebbels’in radyonun en verimli propaganda silâhı olduğu hakkındaki sözlerinin ne kadar doğru olduğu anlaşıldı. Radyo, Hitler’in Alman halkım kendi amaçlarına doğru biçimlendirmesi işinde öteki araçlarından çok daha yararlı olmuştu.

Totaliter bir devlette sansür altında bulunan yalancı bir basın ve radyonun insanları nasıl kolayca aldatabileceğim ben kendim, gözlerimle gördüm. Bir yandan, birçok Almandan farklı olarak, Londra, Paris ve Zürih’ten gelen yabancı gazeteleri hergün okuyor, BBC ile yabancı radyoları, devamlı olarak dinliyordum; öte yandan, işim dolayısıyla, günün birçok saatlerinde &.lman gazetelerini taramak, Alman radyosunu dinlemek, Nazi memurlariyle konuşmak ve parti toplantılarına gitmek zorundaydım. Garip değil mi ki, bütün gerçekleri öğrenmek fırsatı elimde olduğu ve Nazi kaynaklarına inanmamak gerektiğini bildiğim halde, devamlı olarak yalan dinlemenin ve uydurma yazılar okumanın düşüncede belirli bir izlenim bıraktığım ve çoğu zaman da insanı yanılttığını gördüm. Totaliter bir ülkede yıllarca yaşamamış olan bir kimse, rejimin hesaplı ve sürekli propagandasının öldürücü sonuçlarından

hangi bir Almanın evinde, bürosunda, ya da bir lokantada, bir birahanede, bir kahvede bir yabancıyla yaptığım konuşmalar* da en aydın ve en çok eğitim görmüş sandığım kimselerden bile öyle garip fikirler dinledim ki, şaşırıp kaldım. Radyoda dinledikleri ya da gazetelerde okudukları birtakım saçmalan papağan gibi tekrarladıkları belliydi. Arasıra ileri gitmek, daha fazlasını söylemek isteyenler oluyordu, ama bunu yapmak isteyenlere, sanki Tanrıya sövmüş gibi, şüpheyle bakılıyordu. Oular da, iyice sapıtan, doğruluk denen şeyi hor gören Hitler ve Goebbels’in sözlerini hayatın gerçekleri gibi kabul eden kafalarla ilişki kurmaya çalışmanın ne kadar yararsız olduğunu anlıyorlardı.

NAZİ ALMANYASINDA EĞİTİM

30 Nisan 1934’de, Bernhard Rust, Alman Bilim, Eğitim ve Halk Kültürü Bakanı tâyin edildi. Bernhard Rust, ilk kurulu-şundanberi Nazi Partisinin üyesi ve Hitler'in dostuydu. Bir zamanlar Hanover Gauleitelr’liği yapmıştı. Bakan olduğu sırada S.A.'da bir Obergruppenführer[1]di. Rust, Nasyonal Sosyalizmin garip, tersine dönük dünyasına tıpatıp uygun bir adamdı. 1930 yıhndanberi işsiz kalmış bir taşra öğretmeniydi. Hanover’deki mahallî Cumhuriyet yönetimi birtakım akü dengesizlikleri gösterdiği için 1930 yılında kendisini işinden atmıştı. Belki de koyu bir Nazi olduğu için atılmıştı. Çünkü Dr. Rust da Nazi kutsal kitabını Goebbels kadar ateşle, ve Rosenberg kadar aptalca savunuyordu. 1933 Şubatında Prusya Bilim, Sanat ve Eğitim Bakam olduğu zaman, “okulları kafa canbazı yetiştiren bir kurum olmaktan” onbeş gün içinde çıkardığını söyleyerek övünmüştü.

Alman bilimi, devlet okulları, yükesk eğitim ve gençlik örgütleri üzerinde diktatörce denetim yetkisi, işte böyle kafasız bir adama verilmişti. Çünkü, Hitler'in dediği gibi, Nazi Almanyasmda eğitim yalnız kapalı sınıflarda yürütülmekle

m

kalamazdı; gençler sonraki gençlik örgütlerinde bir İsparta eğitimi, politika ve savaş eğitimi de görmeliydi; küçük bir azınlığı çeken üniversitelerde ve mühendis okullarında değil, Önce onsekiz yaşında mecburî iş kamplarında ve sonra asker olarak Ordıida bu eğitimin yüksek noktasına varmalıydılar.

Hitler’in ‘‘profesör’’ 1er ile akademik aydın hayatına ne kadar kızdığı Kavgam’da da bellidir. Yine Kavgam’da Hitler, eğitim üzerinde düşüncelerini belirtmiştir. «Millî bir devletin eğitim politikası yalnız kafaları bilgi ile doldurmak değil, fizik bakımından sapasağlam bir vücut yaratmaktır.» Ama kitabında en çok “yeni bir millî devlet” İn emrinde olarak gençliğin kazanılması üzerinde önemle durmuştur. Bu konuya diktatör olduktan sonra da sık sık değindi. 6 Kasım 1933’de verdiği bir söylevde şunları söyledi: «Bana karşı olan biri çıkar da, ‘Ben sîzlere katılmıyacağmı’ derse ona hiç kızmadan şunu söylerim: 'Çocuğun şimdiden bizimdir... Sen kim oluyorsun? Senin günün geçti artık. Çocukların yeni bir dünyada yaşıyorlar. Kısa bir süre içinde bu toplumdan başka hiç bir şeyi bilin i yecek ler.’» 1 Mayıs, 1937’de de şunları söyledi: «Yeni Almanya, gençliğini hiç bir kimseye kaptırmayacaktır, gençliğin eğitimini kendi üzerine alacak, ona kendi eğitimini verecek, onu istediği gibi yetiştirecektir.» Bu sözler boş bir övünme değildi; bütün bunlar yanılıyordu zaten.

Alman okulları, ilk okullardan üniversitelere kadar, çarçabuk Nazileştirildî. Okul kitapları acele olarak yeniden yazıldı; ders programları değiştirildi; — eğitimcilerin resmî yayın organı olan Der Deutsche Ersİeker’in kelimeleriyle — Kavgam “pedagoji sistemimizin değişmez kılavuzu” oldu; yeni ışığı göremeyen öğretmenler okullardan kovuldu. Bütün öğreticiler resmen parti üyesi olmasalar bile duygu bakımından aşağı yukarı birer Nazi olmuştular, ideolojilerinin kuvvetlendirilmesi için Nasyonal Sosyalist ilkelerini yoğun bir şekilde öğreten özel okullara gönderiliyorlardı. Bu okullarda daha çok Hit-ler’in ırk doktrinleri üzerinde duruluyordu.

öğretim mesleğinde herkes, ana okulundan üniversitelere kadar, Nasyonal Sosyalist öğretmen Birliğine girmeye mecburdu. Bu birlik, özel kanunla, “büyük öğretmenlerin Nasyonal Sosyalist doktrinlerine göre ideolojik ve politik koodlnas-yonunu” sağlamaktan sorumluydu. 1937’de çıkartılan Sivil Hizmet Kanunu, öğretmenlerin “partinin desteklediği (devletin iradesini uygulayan” kimseler olmalarını ve “Nasyonal Sosyalist devleti, herhangi bir anda, hiç duraksamadan savunmaya hazır” bulunmalarım istiyordu. Bundan önce çıkarılan bir kanımla, öğretmenler memur sayılmış ve dolayısıyla ırk kanunlarına tâbi tutulmuşlardı. Elbetteki öğretmenlik Yahu-dilere yasaklanmıştı. Bütün öğretmenler “Adolf Hitler'e bağlı kalacaklarına”

yemin etmişlerdi. Sonradan çıkarılan bir kanunla, önce S.A.*da, Çalışma Hizmetlerinde, ya da Hitler/ Gençlik örgütünde hizmet etmemiş olanların da öğretmenlik yapmaları yasaklandı. Üniversitede öğretim üyesi olmak isteyenler önce altı hafta için bir gözlem kampına alınıyordu. Burada Nazi uzmanlan adayların görüşlerini ve karakterini inceliyorlar, durumu Eğitim Bakanlığına bildiriyorlardı. Bakanlık da adayın siyasî bakımdan “güvenilir" olup olmadığına göre ya lisans veriyor, ya vermiyordu.

1933’den önce Alman devlet okulları mahallî makamlann üniversiteler de ayn ayrı devletlerin yönetimindeydi. Şimdi ise hepsi Alman Eğitim Bakanlığının demir yönetimi altına girmişti. Eskiden fakülte profesörlerince seçilen üniversite rektör ve dekanları da şimdi Bakanlık tarafından tâyin ediliyordu. Bütün öğrenciler bu birliğe ve öğretim üyeleri de öğretim üyeleri birliğine girmek zorundaydılar. Eski Nazilerin ellerinde bulunan N.S. Üniversite öğretim Üyeleri Birliği, kimlerin Nazi kuramlarına göre neler öğreteceklerini kesin olarak tâyin ediyordu.

Bu kadar aşın Nazileştirme, Alman eğitiminde ve Alman öğreniminde çok kötü sonuçlar verdi. Kitaplarda ve derslerde tarih o kadar değiştirildi ki, sonunda çok gülünç bir konu ha-39d

line geldi. Almanları efendi ırk olarak yücelten, Yahudileri ise dünyadaki bütün kötülüklerin kaynağı olarak gösteren “ırk bilimleri” daha da gülüne bir dersti. Geçmişte birçok büyük bilginin ders okuttuğu Berlin Üniversitesinin, mesleği veterinerlik olan ve hücum taburlarından gelen yeni rektörü, Rassenkunde’-de — yâni ırk biliminde — yirmibeş yeni öğretim dalı kurmuştu. Üniversiteyi gerçekten bozduğu sırada da kendi mesleğine bağlı seksen altı kurs açmış bulunuyordu.

Almanların kuşaklar boyunca ün saldıkları tabiat bilimleri de hızla geriledi. Fizikte Einstein ve Franck, kimyada Haber, Willstatter ve Warburg gibi büyük profesörler ya yerlerinden atıldılar ya da çekildiler. Kalanların çoğu da Nazi sapıklıklarına an (saf) bilime uygulamaya çalıştılar. Alman fiziği, Alman kimyası, Alman matematiği dedikleri dersleri okutmaya başladılar. Nitekim 1937’de Deutsche Mathematik adında bir dergi çıkmaya başladı. Derginin ilk yazısında, ciddî ciddî, matematiğin ırkla ilgisi olmadığı fikrinin “Alman bilimini ortadan kaldıracak tohumlan” sakladığı yazılmıştı.

Nazı bilim adamlarının öne sürdükleri saçma fikirler basit yurttaşlar için bile bir alay konusu oldu, Nazi Almanyası-nm dünyaca tanınmış en büyük bilgini, Heidelberg Üniversitesi profesörlerinden Philipp Lenard, «Alman fiziği diye bir şey olur mu?» sorusuna şöyle cevap vermişti: «Buna ‘Bilim uluslararasıdır ve öyle kalacaktır,' cevabı verilecek, ama yanlıştır bu. Bilim de bütün öteki insan ürünleri gibi ırktan gelir ve kana bağlıdırU presden'deki Fizik Enstitüsü müdürü Profesör Rudolphe Tomaschek daha ileri giderek şunları söylemişti: «Modem fizik dünya Yahudilerinin Nordik büimi yok etmek için icat ettikleri bir araçtır... Gerçek fizik Alman ruhunun bir yaratışıdır... Gerçekte de, bütün Avpupa bilimi Âri-lerin, daha doğrusu, Alman düşüncesinin bir ürünüdür.» Alman Millî Fizik Enstitüsü müdürü Profesör Johannes Stark da aynı görüşü savunuyordu: «Galile’den Newton’a ve çağımız modern fizik Öncülerine kadar bütün fizik kuramla-

nnm kurucuları ve büyük mûcitler, hemen hemm tamamiyle, Ari ırktan, daha çok Nordik ırktan gelmişlerdir.»

Aachen Teknik Koleji profesörlerinden Wilhelm Maueller de Yahudilik ve Bilim adlı eserinde bilimi bozmak ve uygarlığı ortadan kaldırmak amacıyla Yahudilerin dünya çapında bir komplo hazırladıklarım yazıyordu. Onca, izafiyet kuramım ortaya atan Einstein hainlerin başıydı. Modern fizik biliminin büyük birkısmını temellendiren Einstein kuramı, bu Nazi profesörüne göre, “baştan sonuna kadar, toprak anadan doğan ve aralarında kan bağı olan dünyanın — yâni, Yahudi olmayan dünyanın — özünü değiştirmek, bu dünyayı, bütün ırk sınırlarının, bütün ulus ve halk ayrıntılarının ortadan kalktığı, onların yerinde sadece bütün olayları Tanrısız bir kanun zorunluluğuyla oluşturan özsiiz geometrik boyut çeşitliliğinin kal-[1] dığı, soyut bir hayal haline getirmek amacım gütmektedir.” Profesör Mueller, Einstein’in izafiyet kuramının yayımlanması üzerine dünyada gösterilen tepkinin, “Alman halkını hayatı kurumuş bir esir seviyesine düşürmek isteyen dünya çapındaki Yahudi yönetiminin” sevincinden başka bir şey olmadığını söylemişti.

Berlin Üniversitesinden Profesör Ludwig Bierberback’a göre de, Einstein “yabancı bir şarlatan” dı. Profesör Le-nard'a göre bile “Yahudi hiç bir zaman doğruyu anlayamaz” dı. «Bu bakımdan,» diyordu, «Âri bilginlerdeki dikkatli ve ciddi gerçek araştırması onlarda yoktur.. Bundan ötürü Yahudi

fiziği temel Alman fiziğini bozmak için ortaya çıkmış bir olay, bir hayaldir.» (7)

Oysa 1905’den 1931’e kadar, on Alman Yahudisine bilime hizmetlerinden ötürü Nobel Ödülü verilmişti.

İkinci İmparatorlukta üniversite profesörleri de, tıpkı Protestan din adamları gibi, tutucu hükümeti ve onun saldırgan amaçlarını desteklediler. Ders salonları kötü bir milliyetçiliği

ve Yahudi - düşmanlığım körükleyen merkezler oldu. Weimar Cumhuriyeti üniversite Özgürlüğünü sonuna kadar korudu; ama birçoğu özgürlük, demokrasi ve Yahudi düşmanı olan üniversite hocaları demokratik rejimi yok etmek için ellerinden geleni yaptılar. Profesörlerin çoğu tutucu, kıralcı Almanya’ya dönülmesini isteyen bağnaz milliyetçilerdi. 1933’den önce Nazilerin tutumu, birçoklarına onları Naziliğe bağlayamayacak kadar kaba ve kötü göründü, ama verdikleri dersler Nazilerin işine çok yaradı. 1932 yılında öğrencilerin çoğu Hitler’e sempati besliyordu.

1933’den sonra yüksek öğretimin Nazileştirilmesi sırasın-daüniversite fakültelerinden kaç öğretim üyesinin atıldığını bilmek ilginç olur. Resmî rakamlar, rejimin ilk beş yılında atılan profesör ve hoca sayısını 2800 olarak göstermekteydi. Bu sayı bütün üniversite Öğretim üyelerinin dörtte biri kadardı. Nasyonal Sosyalizme karşı oldukları için kürsülerinden aynlahlar, 1933’de Marburg Üniversitesinden atılan Profesör Wilhelm Roepke’nin söylediğine göre, “son derece azdı.” Azdı ama bunların arasında Alman üniversitelerinde büyük ün yap*-mış profesörler vardı: Karl Jaspers, EX Gumbel, Theodor Litt, Karl Barth, Julius Ebbinghaus ve daha birçokları gibi. Profesörlerin çoğu İsviçre’ye, Hollânda’ya, Ingiltere’ye ve Amerika’ya göç ettiler. Bunlar arasında, Çekoslovakya’ya kaçan Profesör Theodor Lessing Nazi hayduttan tarafından bulundu ve 31 Ağustos 1933’de Marienbad’da öldürüldü.

Profesörlerin büyük bir çoğunluğu kürsülerinde kaldılar. Daha 1933 yılı sonbahannda, başta ünlü operatör Profesör Sauerbruch, varoluşçu filozof Heidegger, sanat tarihçisi Pin-der olmak üzere, 960 kadarı açıkça Hitler’i ve Nasyonal Sosyalist rejimi desteklediler,

Profesör Roepke sonradan şu yazmıştır. «Almanya'nın namuslu bilim tarihini lekeleyen bir fahişelik sahnesiydi bu.» (8). 1945 felâketinden sonra geçmiş yıllan hatırlayan Profesör Julius Ebbinghaus da şöyle demiştir: «Alman üniversiteleri, bütün güçleriyle bilginin ve demokratik devletin ortadan kaldırılmasına hâlâ açıkça karşı koyacak zamanlan olduğu halde bunu yapmadılar. Zulmün her yanı kararttığı gecede özgürlük ve hak meşalesini uyanık tutmaktan korktular.» (9)

Bu korkaklık Almanya'ya çok pahalıya maloldu. Altı yıllık Nazileştirmeden sonra üniversite öğrencisi sayısı yanya düştü: 127.929'den 58.325'e... Alman bilim adamlarını ve mühendislerini yetiştiren teknoloji enstitülerinin öğrenci sayısı daha da azaldı: 20. 474'den 9554'e. Akademik seviye de birdenbire düşüverdi. 1937'de bilim adamı ve mühendis azlığı yoktu ama bu alanda çalışan gençlerin seviyeleri çok düşüktü. Nazilerin yeniden silâhlanmasına durmadan yardım eden kimya sanayii, savaştan çok önce, yayımladığı Die Chemi&che Industrie dergisinde, Almanya'nın kimyada önderliği kaybetmekte olduğundan yakınıyordu. Bu durumdan yalnız millî ekonominin değil, millî savunmanın da zarar göreceğini söylüyor, genç bilim adamı azlığının ve mevcutlardaki seviye düşüklüğünün suçunu teknik kolejlere yüklüyordu.

Nazi Almanyasmın kaybettiğini özgür dünya kazandı ve bu sayede ilk atom bombasını yapmayı başardı. Nazi liderlerinin başta Himmler gelmek üzere atom enerjisi programını yürütmek için harcadıkları başarılı çabaların uzun bir hikâyesi vardır; bunun ayrıca anlatılması gerekir. Amerika Birleşik Devletlerinde atom bombasını geliştirenlerin başında ırk ayırımı yüzünden yurtlarından ayrılan iki adamın bulunması kaderin garip bir cilvesidir; bilginlerden biri Almanya'dan kovulan Einstein, öteki de İtalya'dan kaçan Fermi'ydi.

Adolf Hitler, Alman gençliğinin kendi kafasındaki amaçlara göre yetiştirilmesinde, gençliğinde kendisinin gidemediği devlet okullarına değil, Hitler Gençliği örgütüne güveniyordu. Nazi Partiisnin iktidarı ele almak için savaştığı yıllarda Hitler Gençliği hareketi o kadar önemli değildi. Cumhuriyetin son yılı olan 1932'de bu örgütün yalnız 107.956 üyesi olduğu halde, Almanya Gençlik Birlikleri Komitesi adı altında birleşmiş çeşitli örgütlerin on milyon kadar üyesi vardı. Hiç bir iil-; kede Cumhuriyet

Almanyası zamanındaki gençlik kadar hareketli ve sayıca büyük bir gençlik hareketi olmamıştır. Bunu bilen Hitler bu gençliği ele almaya ve onu Nazileştirmeye karar verdi.

Hitler'in bu görev için seçmiş olduğu Baldur von Schirach, yakışıklı, bayağı, ama büyük yönetim gücü olan bir gençti. Schirach, Hitler'in büyüsüne kapılarak 1925 yılında henüz on sekiz yaşındayken partiye girmiş, 1931'de Nazi Partisi Gençlik Lideri olmuştu. Yüzleri yaralı, kavgacı Kahverengi S.S.'-ler arasında küçük ve toy bir Amerikan delikanlısı gibi kalıyordu. Bunun nedeni de belki cetleri arasında, yukarıda gördüğümüz gibi, Amerikalıların bulunmasıydı. (Cetlerinden ikisi Amerikan Bağımsızlık Bildirisine imza atmıştı.) (10)

1933 Haziranında Schirach '‘Alman Devleti Gençlik Lideri" adını aldı. Parti büyüklerinin taktiklerini taklit eden Schirach'm ilk işi Hitler Gençlik Örgütünden silâhlı ve kuvvetli elli genci Almanya Gençlik Birlikleri Komitesinin bürolarına göndermek ve bu örgütün bürolarım işgal ettirmek oldu, Komitenin başkam, Prusya Ordusunun eski subaylarından General Voğt, kaçmaya mecbur edildi. Bundan sonra Schirach, Birinci Dünya Savaşında Büyük Denizler Filosu Kurmay Başkanlığı yapan ve o sırada gençlik örgütlerinin başına getirmiş bulunan ünlü' Alman deniz kahramanlarından Amiral von Trotha'nm üzerine saldırdı. Saygıdeğer Amiral de bürosundan kaçırıldı, makamı ve örgütü kaldırıldı. Milyonlarca dolar değerinde mal ile bütün Almanya'ya yaygın yüzlerce öğrenci yurdu ele geçirildi.

Papalık ile imzalanan 20 Temmuz, 1933 tarihli konkordatoda Katolik Gençlik Derneğinin faaliyetine engel olunmayacağı yazılıydı. Oysa Hitler 1 Aralık, 1936'da bu dernekle bütün öteki Nazi olmayan gençlik örgütlerini kanundışı sayan bir kararname çıkardı.

«... Bütün Alman gençliği Hitler Gençlik örgütü içinde yer almıştır. Alman gençliği, aile ve okullardan başka.., Hitler Gençliği içinde. Nasyonal Sosyalist ruhuyla fizik, fikir ve ahlâk alanlarında eğitim göre* çeklerdir.» (II)

Eskiden Eğitim Bakanlığna bağlı olan Sclıirach doğru» dandan doğruya Hitler'e bağlandı. “Yıldızlan sıyınp geçen bu dâhi...” gibi Hitler'i Övücü

bayağı şiirler yazan Rosen-berg'in garip puta-tapmacıhğım ve Streicher'in öfkeli Yahudi düşmanlığım izleyen bu yirmi dokuz yaşındaki toy genç, Nazi İmparatorluğunun gençlik diktatörü oldu.

Çalışma Hizmetleri ile Orduya eleman alınmaya başlandı* ğı sırada altı yaşından on sekiz yaşma kadar kız ve erkek çocuklar Hitler Gençliğinin çeşitli kadrolarında örgütlendirildiler. Çocuklannı Örgütlere katılmaktan alıkoyan ana ve babalar ağır hapis cezalarına çarptınldılar. Gebelik olaylannın alıp yürüdüğü bazı servislere kızlarım göndermek istemeyenler bile mahkûm edildiler.

Altı yaşından on yaşına kadar erkek çocuklar Hitler Gençliğinde Pimpf adıyla bir çeşit çırak dönemi geçiriyorlardı. Her çocuğun bir karnesi vardı; bu karneye bütün Nazi gençlik hareketlerindeki gelişimi, ideolojik durumu yasıyordu. On yaşmda atletizmde, kamp kurmada ve Nazi tarihinde gerekli testleri geçiren çocuk Jungvoîk (Genç Halk) oluyor ve şu yemini ediyordu:

«Fiililerimizi temsil eden kanlı bayrağın altında, bütün enerjilerimi ve gücümü yurdumuzun kurtarıcısı Adolf Hitler için harcayacağına yemin ediyorum. Hayatımı onun için seve seve vermek istiyorum ve vemte. ğe hazırım. Taun yardımcım olsun.»

Çocuk ondört yaşında Hitler Gençliğine katılıyor, onsekiz yaşma kadar orada kalıyordu. Sonra da Çalışma Hizmetlerine ve Orduya geçiyordu. Hitlre Gençliği S.A.'ya benzeyen yarı arkerî bir örgüttü. Bu Örgütte erginlik çağma giren delikanlılar yalnız kamp hizmetleri, spor ve Nazi ideolojisi üzerinde sistemli olarak ders görmekle kalkmıyorlar, askerlik de öğreniyorlardı. Bu kitabın yazan, Berlin dolaylarında hafta sonunda yaptığı birçok gezintilerini, ellerinde silâh ve sırtla-nnda ağır arkalıklanyla ormanlarda ya da kırlarda asker tâlimi yapan Hitler Gençliği yüzünden yanda bırakmak zorunda kalmıştır.

Arasıra genç bayanlar da askercilik oynarlardı. Hitler Gençlik hareketi kızları ihmal edecek değildi yal. Alman kızlan on ile ondört yaş arasında Jungmaedel (Genç Kızlar) örgütüne yazdırılıyordu. Bu kızların da kendilerine göre bir üniformaları vardı: Beyaz bluz, düz mavi eteklik, çorap ve — kızlara hiç yakışmayan — kocaman yürüyüş ayakkabılan. Aynı yaştaki erkek çocuklanmnkine çok benzeyen bir eğitim görüyorlar, aynı

Nazi felsefesini öğreniyorlardı. Ama Nazi Almanyasında kadının önemi üzerinde çok duruluyordu. Kadın herşeyden önce sağlam çocuklar yetiştiren sağlam bir ana olmalıydı. Kız çocuklar on dört yaşma gelip B.D.M. üyesi olduktan zaman bu konu üzerinde özellikle duruluyordu. B.D.M. Bund Deutscher MaedeVin (Alman Kızlar Birliği) kısaltılmış adıydı.

B.D.M.'de bulunan binlerce kız, on sekiz yaşına gelince (21 yaşma kadar B.D.M.'de kalırlardı) çiftliklere gönderilir, orada bir yıl çalıştınlırlardı. Bu onların Land Jahr'ı (Çiftlik Yılı) idi. Erkeklerin iş hizmeti yapmaları gibi kızlar da bu işi görürlerdi. Görevleri ev ve tarla işlerine yardım etmekti. Kızlar bazan çiftliklerde yaşarlar ve çoğunlukla kamplarda kalırlardı. Sabahleyin kamyonlar gelir onlan alır, çiftliklere çalışmaya götürürdü. Sonradan bu çalışma sistemi yüzünden birçok ahlâk sorunlan ortaya çıktı. Güzel bir kızın varlığı.

bazı durumlarda köy evinin rahatını kaçırıyor, çiftliklerde gebe bırakılan köylü kızların ana ve babaları yakınmaya başlıyorlardı, Ama problem yalnız bundan ibaret değildi. Çoğunlukla kız kampları gençlerin İş Hizmeti kamplarının yakınlarında bulunuyordu. Bu yakınlık da bir hayli gebelik olayıyla sonuçlanmaktaydı. İş Cephesi hareketinin "Neşe içinde güçlenmek" parolasıyla alay eden şu iki mısra bütün Almanya'da ağızdan ağıza dolaşırdı o sıralar;

Kırlarda tarlalarda Yitirdim Gücümü Neşe içinde.

Kızlara uygulanan Ev Bakımı yılında yarım milyon kadar Hitler Genç Kızı şehir evlerinde hizmet görürdü ve bu yüzden aynı sorunlar burada da ortaya çıkardı. Ama Naziliğe içten bağlı olanlar bunları pek ahlâkla ilgili problemler saymazdı. Genç kızların vatan ve ahlâk bakımından ilk görevlerinin — evlilikte olsun, evlilik dışında olsun — Hitler Abnan-yasma çocuk yetiştirmek sayıldığını B.D.M. kadın liderlerinin ağızlarından — genellikle çirkin ve evlenmemiş kadınlardı bunlar — çok işittim.

1938 yılının sonunda Hitler Gençliğinin sayısı 7.728.259'-du. Bu sayı epeyce yüksek görünüyor, ama örgütün dışında kalmanın yolunu bulmuş daha dört milyon genç olduğu kesindi. Hükümet 1939 Martında bir kanun çıkararak bütün gençlerin Hitler Gençliği hareketine katılmasını, askerlik gibi zorunlu tuttu. Çocuklarım Örgüte yazdırmamakta inat eden ana ve

babalara, çocuklarının ellerinden alınarak yetimhaneler ya da başka evlere gönderileceği bildirildi.

Nazi Almanyasmda seçkinlerin yetiştirilmesi için de üç ayrı tipte okul kurularak eğitime son bir şekil daha verildi. Bunlardan birincisi, Hitler Gençliğinin yönetimindeki Adolf Hitler Okulları idi. Ötekiler Siyasî Eğitim Enstitüleriyle, Düzen Şatolarıydı. Son iki okul partinin yönetimindeydi. Jung-voWta, oniki yaşından sonra ilerisi parlak görülen çocuklar Adolf Hitler Okullarına alınır, orada bu çocuklara parti ve devlet hizmeti göz Önünde tutularak sıkı bir önderlik eğitimi yaptırılırdı. Öğrenciler bu okullarda İsparta disiplinine tâbi tutuluyor, okulu bitirdiklerinde üniversiteye girme hakkını kazanıyorlardı. 1937’den sonra bu çeşit on okul açıldı. En büyükleri Brunswick'deki Akademie idi.

Siyasî Eğitim Enstitülerinin amacı Prusya askerî akademilerinde eskiden yapılan eğitimi canlandırmaktı. Bu okullarda, resmî bir yazıya göre, “askerlik ruhu, cesaret, görev duygusu ve gösterişsizlik'’ geliştiriliyordu. Bunlara Nazi ilkeleri üzerinde yapılan özel eğitim de eklenmişti. Okullar S.S.'terin yönetimindeydi. Yöneticilerin ve öğretmenlerin çoğu S.S.’ler-den gelmeydi. 1933’de bu çeşit üç okul vardı. Savaş patlamadan önce okulların sayısı otuzbire çıkmıştı. Bunlardan üçü kadınlar içindi.

Bu okullar piramidinin en üstünde de Düzen Şatosu (Ordensburgen) denen okullar vardı. On Dördüncü ve On Beşinci Yüzyıllardaki Toton Şövalyeleri Düzeni üzerinde kurulmuş olan bu şatolarda Nazi seçkinlerinin en seçkinleri yetiştiriliyordu. Şövolye düzeni üste karşı mutlak itaat ilkesine dayanıyor ve doğudaki Slav topraklarının Almanlar tarafından alınmasını ve yerli halkın esir edilmesini öngörüyordu. Nazi Düzen Şatoları da aynı şekilde bir disipline tâbi tutuluyor, aynı amacı güdüyorlardı. Bu okullara ancak, Adolf Hitler Okullarını ve Siyasî Enstitüleri yüksek başarıyla bitirmiş olanlar arasında en bağnaz Nasyonal Sosyalist gençler alınıyordu. Dört Şato vardı ve her öğrenci sıra ile bu dört Şatonun her birinden geçmek zorundaydı îlk altı ayı “ırk bilimleri’’ ve Nazi ideolojisinin başka yönleri üzerinde uzmanlığı olan Şatoda geçiriyordu, önemli olan öğrencinin daha çok kafa ve disiplin bakımından yetişmeğiydi. Fizik yetiştirme ikinci plânda kalıyordu. İkinci yıl bu eğitim sistemi tersine döndürülüyor,

başka bir Şatoda atletizme ve spora, özellikle dağcılığa ve paraşütle atlamaya önem veriliyordu. Öğrencilerin sonraki bir-buçuk yılı geçirdikleri üçüncü Şatoda da siyasî ve askerî Öğretim başta gelmekteydi. Eğitimin dördüncü ve son aşamasını teşkil eden dönemde öğrenciler Doğu Prusya’da Polonya sınırına yakın Marienburg’taki Ordensburg’a birbuçuk yıl için gönderiliyordu. Beşyüz yıl önce Toton Şövalyelerinin kalesi olan Şatonun duvarları içinde öğrencilere Özellikle Doğu sorunu anlatılıyor, Almanya'nın "hayat alanı" nı (Lebensraum) neden Slav ülkelerinde aramak zorunda olduğu (neden buna hakkı olduğu!) öğretiliyordu. 1939 ve o yılı izleyen olaylar bu hazırlıkların ne kadar yerinde olduğunu ve ne gibi bir amaç güttüğünü göstermiştir. .

Gençlik, Nazi Almanyasında hayat, iş ve ölüm için işte böyle eğitiliyordu. Kafaları zehirlendiği, düzenli okumaları yarıda kaldığı, tâlimler süresince evlerinden uzaklaştıkları halde kızlarla oğlanlar, genç delikanlılarla genç kadınlar hayatlarından çok memnun görünüyorlardı. HİtIer Gençliğinin hayat dolu neşesi vardı hepsinde. Her sınıf halk çocuğunu bir araya getirmek, zengin çocuğu ile yoksul çocuğunu, işçi ile köylü, tüccar ve aristokrat çevrelerden gelen çocukları bir arada okutmak, elbetteki iyi ve doğru bir işti. Mecburî İş Hizmetinde altı ay geçirmek çoklukla bir şehir çocuğuna ya da kızına zor gelmiyordu. Kırlarda yaşıyor, kolla çalışmanın değerini, ayrı ayrı çevrelerden gelen gençlerle bir arada yaşamasını Öğreniyorlardı. O günlerde Almanya’da gezen, kamplardaki gençlerle konuşan ve gençlerin türkü söyleyip eğlenerek çalıştığım gören herkes, öğretilen şeyler ne kadar kötü olursa olsun, inanılmaz derecede dinamik bir gençlik karşısında bulundukları gerçeğini görmemezlik edemezdi.

Nazi Almanyasında gençler, sağlam ve kuvvetli bir vücuda sahip olacak, yurtlarına ve kendilerine güvenecek, bütün

««

sınıf, ekonomi, toptum engellerini aşan bir dostluk ve arkadaşlık duygusu geliştirecek şekilde yetiştirilmişlerdi. 1940 yılının Mayıs günlerinde, Aachen ile Brüksel arasındaki yoldf giderken, açık havada iyi beslenmiş, tunç yüzlü, tertemiz Al man askerleriyle, göğsü içeri çökmüş, omuzlan düşük, uçul benizli ve çürük dişli ilk İngiliz esirlerini ve aralanndaki te zadı

gördüğüm zaman, bu yetiştirmenin ne kadar önemli ol duğunu çok düşündüm. İngiltere iki savaş arasındaki yılla: içinde gençliğini çok ibmal etmişti.

NAZİ ALMANYASINDA ÇlFTÇt

Hitler 1933’de iktidara geçtiği sırada Alman çiftçisi, birçol ülkelerin çiftçisi gibi, çok berbat bir durumdaydı. Frankfurte Zeitung*un bir yazanna göre, çiftçinin durumu 1524-25’de A! manya’yı kasıp kavuran Köylü Savaşı yıllarında olduğunda daha kötüydü. Tarımsal gelir 1932-33 yıllarında yeni bir dt şüş daha kaydetmiş, savaş sonundaki 1924-25 yılı gelirinde bir milyar mark aşağıya düşmüştü. Çiftçilerin oniki milya mark tutarında borçlan vardı ve bu borçlar son sekiz yıl içıı de birikmişti. Borçlar için çiftlik gelirinin yüzde 14’ü faiz olf rak ödeniyor, bu borçlara oldukça ağır bir vergiyle sosyı hizmetler için ödenen paralar ekleniyordu.

Hitler Başbakan olduğu sıralarda, «Partili arkadaşlara bir tek noktada hiç tereddüdünüz olmasın: Alman köylüs için son, en son bir şans daha kalmıştır,» demiş ve 1933 Ek minde de, «Alman köylüsünün mahvolması Alman halkın: mahvolması demektir!» diye bağırmıştı.

Nazi Partisi yıllardanberi çiftçilerin desteğini sağlama; çahşıyordu. "Değişmez” parti programının 17 maddesin« köylülere “toprak reformu” vaadedilmişti «...ortak amaçl: için kullanılmasını sağlamak üzere toprağın karşılık ödenm den müsaderesi konusunda bir kanun çıkarılacaktır; çifti borçlarından faiz alınması yasaklanacak ve toprak üzerinde spekülasyon yapılması önlenecektir.» Programın birçok maddeleri gibi, çiftçilere yapılan vaadler de yerine getirilmedi. Yalnız toprak üzerinde spekülasyon yapılması önlendi. 1938’-de, beg yıllık Nazi yönetiminden sonra, toprak dağılımı Batıda hiç bir ülkede görülmemiş derecede düzensizdi. O yıl resmi istatistik Yültğt'nda yayımlanan rakkamlar ikibuçuk milyon küçük çiftlikte toprağın yüzde 0,1’den daha azının bulunduğunu gösteriyordu. Nazi diktatörlüğü de, Cumhuriyet zamanının Sosyalist - burjuva hükümetleri gibi, Elbe’nin doğusundaki Büyük Junker derebey mâlikânelerini dağıtmaya cesaret edememişti.

Bununla birlikte Nazi rejimi, “Blut mıd Boden” (Kan ve Toprak) parolasıyla, köylülerin Nazi Almanyasının tek umudu ve toprağın tuzu

olduğu gibi duygulu propagandalarla yeni bir tarım programı uygulamaya başladı. Hitler, bu programı yürütmek üzere Walter Darré'yi işin başına getirdi. Darré Nazi masallarının çoğuna inandığı halde mesleğini de çok iyi bilen nâdir parti üyelerindendi. Meslekten yetişme bir tarım uzmanı olan Darré, Prusya ve Almanya Tarım Bakanlıklarında çalışmıştı. Üstleriyle iyi geçinemediği için 1929'd& Bakanlıktan ayrılarak Rhineland'da evine çekilmiş, Nordik Irkın Hayat Kaynağı Köylü adlı bir kitap yazmıştı. Böyle bir kitap elbette ki Nazilerin dikkatini çekecekti. Nitekim de çekti. Rudolf Hess, Darré'yi Hitler'e tanıştırdı. Hitler Darré'yi çok beğendi ve kendisine partiye uygun bir köy programı hazırlama görevini verdi.

1933'de Hugenberg Bakanlıktan atıldıktan sonra, Darré Besin ve Tarım Bakanı oldu. Eylülde, Almanya'da uygulanacak tarım plânını hazırlamıştı. O ay içinde çıkarılan iki kanunla bütün üretim ve pazarlama yapısı yeniden örgütlendi. Bu tedbirlerin amacı çiftçilere daha yüksek fiyatlar sağlamak ve aynı zamanda Alman köylüsünü yeni bir statüye bağlamaktı. Bu yeni statüye göre köylüler derebey çağlarındaki eski du-rumlanna dönüyorlar, çiftçinin kendisiyle çocukları (Ari Alman olmak şartiyle) ebediyen topraklarına bağlı kalıyorlardı.

29 Eylül, 1933'de çıkartılan Çiftlik Veraest Kanunu bir yandan köylülerin Orta Çağ durumlarına döndürülmeğini öngörürken, öte yandan onları modern para çağının kötülüklerinden koruyordu. Bir köylü ailesinin geçimi için yeterli sayılan 125 hektara kadar bütün çiftlikler, eski çağlardaki vakıf kanunların veraset hükümlerine bağlı malikâneler sayılıyordu. Çiftlikler satılamaz, bölünemez, borçlar için haczoluna-maz ya da ipotek edilemezdi. Sahipleri öldüğü zaman mahallî geleneğe göre ya en büyük,-ya en küçük oğula, ya da en yakın erkek akrabaya kalırdı; o da kardeşleri büyüyünceye kadar onların geçimini ve eğitimini sağlardı. Yalnız 1800'aen bü yana kanı karışmamış olan Ari bir Alman böyle bir çiftliğin sahibi olabilirdi. Kanuna göre yalnız böyle bir insanın Bauer ya da Köylü "şerefli adım'' taşımaya hakkı vardı. Yetersizlik ya da herhangi başka bir nedenden Ötürü fiilen çiftçiliği bırakır, ya da "köylü namus kanunu" ihlâl ederse, bu şerefi kaybederdi. Böylece Nazi Almanyasınm başlangıcında büyük bir borca batmış olan Alman çiftçisi, borç yüzünden toprağım kaybetmek ya da toprağım bölmek (bir borcu ödemek için toprağın bir kısmını da satmaya

lüzum yoktu) tehlikesinden kurtarılmış oluyor, ama bir yandan da derebey çağlarındaki serfler gibi toprağına ayrılmayacak şekilde bağlanıyordu.

Köylünün bütün yaşamasını ve çalışmasını Alman Besin Kolu düzenlemişti. 13 Eylül 1933 tarihli kanunla Daire tarafından kurulan bu geniş örgütün her çeşit tarım üretiminde, ürünlerin pazarlanma ve işlenmesinde yetkisi vardı, örgütün başında Alman Köylü Lideri olarak Darre'nin kendisi bulunuyordu. Örgütün bellibaşlı iki amacı vardı: çiftçiye sağlam ve kârlı bir fiyat sağlamak, Almanya'yı besin maddeleri bakımından kendine yeter bir duruma getirmek.

Bu amaçlar ne dereceye kadar gerçekleştirildi? Daha çok

Ana

tüccar, sanayici ve işlerin çıkarlarıyla ilgilenen bir devletin ihmal ettiği köylü, başlangıçta büyük bir ilgi görünce, millî bir kahraman ve namuslu bir yurttaş olarak göklere çıkarılınca şaşırdı. DarrĞ'nin gelişigüzel tesbit ettiği kâr badieriyie fiyatlar yükselince daha da çok sevindi. Nazi yönetiminin ilk iki yılında tarımsal maddelerin toptan satış fiyatları yüzde 20 arttı (sebzenin, çiftlik ürünlerinin ve etin fiyatı biraz daha fazla artmıştı), ama köylünün satın aldığı malların, özellikle makine ve sun'i gübrenin fiyatlarında görülen hemen hemen aynı orantıdaki artış yeni fiyatların getirdiği kân alıp götürdü.

Yukarıda gördüğümüz gibi, savaş hazırlığına başlamış olan Nazi liderlerinin üzerinde durdukları besinde kendine yeterlilik amacı ise hiç bir zaman gerçekleşemedi ve — Alman toprağının üzerinde yaşayan nüfus oranının niteliği ve niceliği düşünülecek olursa — hiç bir zaman da gerçekleşemezdi. Nazilerin ünlü "Üretim Savaşı'' yoluyla giriştikleri bütün çabalara rağmen, ülke ancak yüzde 83 oranında bir kendi kendine - yeterliğe erişebildi ve ancak başka ülkeleri ele geçirdikten sonra İkinci Dünya Savaşında kendine yetecek besin maddelerini sağlayabildi.

NAZİ A1.MAN YASINDA EKONOMİ

Hitier'in ilk yıllardaki başarısının nedenini, ona birçok kansız kazançlar sağlayan dış politika zaferlerinde olduğu kadar, parti çevrelerinde ve dış

ülkelerdeki bazı ekonomistler arasında bile bir mucize olarak göklere çıkarılan ekonomik kalkınma başarısında aramak gerekir. Bu başarılar birçok kimseler için gerçekten de mucize sayılabilirdi. 1920 ve 30 yıllarının korkunç bir heyulası olan işsizlik, yukarıda gördüğümüz gibi, 1932'de altı milyondan dört yıl sonra bir milyonun altına düşmüştü. Millî gelir 1932 ile 1937 yıllan arasında yüzde 102 artarak iki misline çıkmıştı. Dışardan bakan bir gözlemci İçin, 1935 yıllarında Almanya sanki bir an kovanıydı. Sanayide çarklar durmadan dönüyor, herkes arı gibi çalışıyordu.

Büyük bir kısmı Dr. Schacht tarafından — Hitler ekonomik konulardan çok sıkılırdı ve bu konulan hemen hemen hiç anlamazdı — tesbit edilen Nazi ekonomi politikasının ilk yıllardaki başlıca amacı, devlet teşebbüslerini geniş çapta arttırmak ve özel teşebbüsleri teşvik etmek, böylece işsizlere yeniden iş bulmaktı. Bunu gerçekleştirmek için hükümet özel işsizlik bonoları karşılığında kredi veriyor, yatırımlarını genişleten ve işçi sayısını artıran firmalara vergi bakımından bol yardımda bulunuyordu.

Ama Alman kalkınmasının gerçek temeli Almanya'nın yeniden silâhlanmasına dayanyordu. Nazi rejimi 1934'den sonra tüccar ve iş adamlarıyla işçilerin — bu arada generallerin de — enerjilerini bu amaca yöneltmişti. Alman ekonomisinin tümü Nazi dilinde Wehrwirtschaft ya da Savaş Ekonomisi diye geçiyordu; bu ekonomi yalnız savaş zamanında değil, savaşa hazırlık sırasında da işleyecek şekilde düzenlenmişti. General Ludendorff, 1935 yılında yayımlanan Der Totale Krieg (Topyekûn Savaş) adlı kitabında, bir ulusun topyekûn savaşa hazırlanması için ekonomisinin de topyekûnluk (totaliterlik) ilkesine göre seferber edilmesi gerektiğini söylemişti. Gerçi bu fikir Almanlar için yeni değildi, çünkü Prusya'da da yukarıda gördüğümüz gibi On Sekizinci ve On Dokuzuncu Yüzyıllarda hükümet gelirinin yedide beş kadarı Orduya harcanıyor ve ulus ekonomisinin tümüne her zaman için ve her şeyden önce, halkın refahına değil, askerî politikanın izlenmesine yarayan bir amaç gözüyle bakılıyordu.

Wehrwirtschaften Yirminci Yüzyılın ortalarına doğru uygulanması Nazi rejimine kısmet oldu. Bu durumun sonuçlarını Askerî Ekonomi Personel Şefi Tuğgeneral Georg Thomas çok güzel belirtmiştir. «İki dünya savaşı arasında Almanya'nın yapmak zorunda kaldığı gibi, barış zamanında dahi,

bütün ekonomik güçlerini bile bile ve sistemli bir şekilde savaş ihtiyaçlarına yöneltmiş pek az ülke görülmüştür.» (12)

Elbetteki Almanya bu kadar büyük bir savaşa hazırlanmak “zorunda” değildi. Buna Hitler bile bile karar, vermişti. Hitler 21 Mayıs, 1935 tarihli gizli Savunma Kanunuyla, Dr. Schacht’ı Savaş Ekonomisinin Olağanüstü Yetkiye Sahip Genel Müdürü tâyin etmiş, “hemen barış zamanında işine başlamasını” emretmiş ve kendisine “savaş için yapılacak ekonomik hazırlıkları yönetme” yetkisi vermişti. Bir eşi daha bulunmayan Dr. Schacht, Alman ekonomisini savaşa göre hazırlamaya başlamak için 1935 yılının ilkbaharını beklememiş, 30 Eylül 1934’de, Ekonomi Bakanı olmasının üzerinden iki ay geçmeden, Führer’ine bir rapor sunmuştu. Raporun başlığı şuydu : “30 Eylül 1934 tarihinde Savaş Ekonomisi Seferberliğinin İş Durumu Hakkında Rapor.” Dr. Schacht bu raporunda bakanlığının “savaş için yapılacak ekonomik hazırlığa başladığım” övünerek belirtiyordu. 3 Mayıs, 1935’de, Savaş Ekonomisinin başına olağanüstü yetki ile getirilmeden dört hafta önce, Dr. Schacht, Hitler’e özel bir muhtıra vermişti. Muhtıra şöyle başlıyordu: «Silâhlanma programının sür'at ve sayı bakımından gerçekleşmesi Alman politikasının sorunudur; bundan ötürü her şey bu amaca bağlı olmalıdır...» Schacht aynı zamanda, “silâhlanma 16 Mart, 1935 tarihine kadar gizli tutulacağına göre,” (Hitler otuz altı tümenlık bir ordunun seferberliğini bu tarihte ilân etti) ilk aşamaları finanse etmek için “basımevini kullanmaktan” başka çare olmadığım Hitler'e anlatmıştı. Devlet düşmanlarından ele geçirden paralarla (çoğu Yahudilerden alınmıştı) yabancı bloke hesaplardan alman paraların Hitler’in silâhlanmasına yardım ettiğini sevinçle belirtmişti. «Böylelikle,» diye övünnıüştü, «silâhlanmamız için gereken para kısmen siyasî düşmanlarımızın açtığı kredilerden ödenmiş olmaktadır.» (13)

Schacht, Nuremberg’deki duruşmalar sırasında Nazilerin saldırgan bir savaş için hazırladıkları komploya katıldığım büyük bir hararetle inkâr etti, hattâ bunun tam tersini yaptığım bile söyledi. Ama Hitler’in 1939’da başlattığı savaşın ekonomik hazırlığından Schacht kadar sorumlu başka hiç bir kimse yoktur. Bu gerçeği Ordu da doğrular. Ordu dergisi Mi-litaer - Wochenblatt, 22 Ocak, 1937 tarihli sayısında, Schacht'-m altmışıncı doğum günü dolayısı ile yazdığı bir yazıda, Sc-baeht’ı “Wehrmächten kalkınmasını ekonomik olarak mümkün kılan adam” diye göklere çıkarmıştır. Ayrıca şunları da

eklemiştir: «Savunma Kuvvetleri, bütün mâli güçlüklere rağmen 100.000 kişilik bir ordunun bugünkü gücüne varmasını Schacht'm zekâsına ve yeteneğine borçludur.»

Schächten mâliye alanında dillere destan sihirbazlığı Nazi Almanyasmm savaş hazırlığına para yetiştirmiş olmasından ileri gelir. Banknot basımı bu iş için kullanıldığı birçok araçlardan yalnızca biriydi. Para üzerinde görülmemiş dalavereler çeviriyordu. Bir ara yabancı ekonomistler markın ayn ayn 237 değeri bulunduğunu tesbit . etmişlerdi. Schacht birçok ülkelerle Almanya için çok kârlı takas anlaşmaları yaptı ve bir ülkeye ne kadar borçlu olunursa o ülkeyle o kadar çok iş yapılabileceğini eski ekonomistlere büyük başarısıyla gösterdi. Likit (seyyal) sermayesi çok az olan ve hemen hemen hiç bir mâli ihtiyatı bulunmayan bir ülkede kredi yaratmak yalnızca bir dâhinin, ya da — bazılarının dediği gibi — usta bir dalaverecinin yapabileceği bir işti. Örneğin "Mefo" bonolarının ihdası bunlardan biridir. Bu bonolar yalnızca Reichsbank tarafından çıkarılmış, devlet tarafından garanti edilen ve silâh imâlatındaki ödemelerde kullanılan bonolardı. Bütün Alman bankaları bu bonoları kabul ediyor ve sonunda götürüp Reichsbank'a. kırdırıyorlardı. Bu bonolar ne Millî Bankanm yayımlanan bilançolarında ne de devlet bütçesinde görünme-: dikleri için, Almanya'nın silâhlanması da böylelikle gizlice başarılmış oluyordu. 1935 ile 1938 yılları arasında bu bonolar yalnızca silahlanmayı finanse etmek üzere kullanıldı ve tutarı yirmi milyar marka yükseldi. Bütün bu dalaverelerden bıkan Maliye Bakanı Kont Schwerin von Krosigk, bir ara yapılan işleri Hitler'e anlatırken, bunun "para basmaktan" farkı olmadığını söylemiştir. (14)

Ekonomik işlerin Hitler kadar cahili olduğu halde Almanya'nın ekonomi diktatörlüğüne Schacht'ın yerine getirilen Goering'in demir pençesi altında Dört Yıllık Plân 1936 yılı Eylülünde uygulanmaya başlayınca, Almanya artık topyekûn savaş ekonomisine iyice girmiş oldu. Plânın amacı Almanya'yı dört yıl içinde kendine - yeter kılmaktı. Böylece savaş sırasında Almanya'ya uygulanabilecek bir abluka ülkeyi mahve-demiyecekti. ithalât en az hadde indirildi; fiyatlar ve gündelikler üzerine şiddetli kontrollar konuldu; temettü paylan yüzde 6 olarak tesbit edildi; fabrikalar Almanya'nın kendi ham madde kaynaklanndan yararlanarak sentetik kauçuk, dokuma, yakıt ve başka mamuller yapmaya başladılar;

Almanya’da, çıkan düşük kaliteli demir cevherlerinden çelik yapmak üzere Hermann Goerİng Tesisleri adında dev bir fabrika kuruldu. Kısacası, Alman ekonomisi savaş için seferber edilmişti. Iş adamlarının kârları artmıştı ama, bu savaş m ak masının artık yalnız birer dişlisi olmuşlardı onlar da. Çalışmaları birçok sınırlanmalara bağlandı; birçok formülerler doldurmak zorunda bırakıldılar. 1937 yılında Schacht’ın yerine Ekonomi Bakam ve 1930’da da Reiehsbank başkanı olan Dr. Funk, «Bir Alman sanayicisinin yandan çok muhaberatı resmîdir,» ve «Almanya’nın ihracaat ticaretinde her gün ayn ayrı 40.000 muamele yapılmaktadır; bir tek muamele için kırk ayrı formüler doldurmak zorunluğu vardır,» diye üzülerek itiraf etmek zorunda kalmıştı.

Kırtasiye dağlan altında boğulan, hangi maddeleri üreteceğini, ne kadar üreteceğini, fiyatının ne olacağını devletin verdiği direktife göre tesbit eden, ve gittikçe artan vergi yükü altında ezilen, ayrıca parti tarafından “özel yardım’’ bahanesiyle boyuna sağılan iş adamları Hitler’in iktidarını sevinçle karşılamışlardı; bu rejimin örgütlenmiş işçi hareketini ortadan kaldıracağım ve özel teşebbüsü serbest bırakacağım um muşlardı, ama hayal kırıklığına uğramışlardı. Partiye ilk ve eı büyük yardımı yapmış olan Fritz Thyssen de hayal kırıklığım uğrayanlardan biriydi. Savaş patladığı Birada Almanya’da! kaşan Thyssen, “Nazi rejiminin Alman sanayiini mahvettiği ni” söylemiştir. Yabancı ülkelerde her rastladığına şu sözler söylerdi: «Ne kadar aptalmışım (Dummkopf)!» (15)

Oysa bütün iş adamları başlangıçta Nazi rejiminin aradıkları rejim olduğunu sanmışlar, böylece kendilerini aldat mışlardı. Gerçi tröstlerin millileştirileceğini, toptancı ticare-kârmın paylaşılacağını, büyük genel mağazaların “komünleş tirileeeğini ve küçük esnafa ufak bir kirayla verileceğini' (Madde 16), toprak reformu yapılacağını ve rehin üzerinde yürütülen faizin kaldırılacağını söyleyen “değişmez” part programı başlangıçta onları bir hayli korkutmuştu ama, sanayide ve para piyasasında çalışanlar Hitler’in parti programındaki ekonomik vaadlerin birini bile uygulamaya en ufal bir niyeti olmadığım, bu solcu vaadlerin yalnızca oy alma* için ortaya atıldığını az sonra öğrendiler. 1933 yılının ilk aylarında birkaç coşkun partili, tüccar birliklerini denetlemeye büyük genel mağazalara el koymaya ve Mussolıni’nin yapma! istediği gibi korporatif bir devlet kurmaya kalkışınca Hitleı onları hemen kapı dışarı etti ve yerlerine

tutucu iş adamların: getirdi. Hitler’in ekonomik sorunlarda ilk akıl hocası olan vî “faiz esirliği”nin kalkmasını isteyen kaçık Gottfried Fe der'e Ekonomi Bakanlığında sekreter yardımcılığı gibi bir iı verilmişti. Bütün ömrünü faizcilikle geçirmiş olan ve büyü! sigortacılardan sayılan âmiri Dr. Kari Schmitt kendisine hiç bir iş vermedi, Schacht da bakan olduğu sırada Feder’i işter attı.

Partiyi en çok desteklemiş olan ve Başbakan Hitler’der büyük şeyler bekleyen küçük esnaf, küçük iş adamları, az sonra kendilerini tasfiye edilecekler arasında bulunca şaşırdılar; birçokları, ister istemez yeniden gündelikçi durumuna düş tüler. Ekiin 1937’de çıkarılan bir kanunla 40.000 dolardan as sermaye ile yeni bir şirket kurulması yasaklandı. Bütün küçük ticaret firmalarının beşte biri hemen ortadan silindi, öte yandan, Cumhuriyetin de desteklediği büyük kartelleri Nazi-ler daha da güçlendirdiler. 15 Haziran 1933 tarihli kanunla kartel kurmak mecburî oldu. Yeni mecburî karteller kurmak ya da mevcut kartellerden birine katılmayı şirketlere emretmek konusunda Ekonomi Bakanlığına yetki verildi.

Cumhuriyet devrinde çok sayıda örgütlenmiş iş ve ticaret birlikleri sistemi Naziler zamanında bozulmadı; yalnız, 27 Şubat 1934 tarihli kanunla önderlik ilkesine göre yeniden Örgütlendiler ve devletin denetimine girdiler. Bütün ticarethaneler üye olmaya mecbur tutuldular. Akıl almayacak kadar karışık olan bu sistemin en tepesinde Alman Ekonomi Odası vardı. Liderini devlet tâyin etmişti. Bu lider yedi millî ekonomi gurubunu, yirmi üç ekonomi odasını, yüz sanayi ve ticaret odasını ve yetmiş el sanatları odasını denetimi altında bulunduruyordu. Bütün bu karmakarışık Örgütlerin, Ekonomi Bakanlığına ve Dört Yıllık Plân kurumuna bağlı bir sürü bürolar ve şubelerin, binlerce özel kararname ve kanunların arasında en zeki bir iş adamı bile çoklukla kendisini şaşırıyor, firmasını yaşatabilmek için özel avukatlar tutmak zorunda kalıyordu. Siparişler üzerinde karar verecek sorumlu memurları bulmak, hükümetin ve ticaret birliklerinin koyduğu sonsuz yönetmelikleri ve kararnameleri atlatabilmek için bir tüccarın verdiği paralar savaş başlangıcına doğru astronomik rakkamlara yükselmişti.

Bu zorluklara rağmen iş adamları iyi para kazanıyorlardı, Silâhlanmadan en çok kazanan ağır sanayicilerin kân, refah yılı olan 1926'da yüzde 2 iken,

barış döneminin son yılı olan 1938’de yüzde 6 1/2 ye yükselmişti. Temettüleri yüzde 6 olarak sınırlandıran kanun bile şirketleri fazla etkilemedi. Tam tersi oldu. Kuramsal olarak bu sınırın yukarısında kalan mik-

tarlarla hükümet bonoları alınacaktı. Bunlara el konulması söz konusu değildi. Ama firmaların çoğu dağıtılmayan, temet-tüleri yine kendi işlerine yatırdılar. Böylece dağıtılmayan kâr 1932’de 175 milyon mark iken, 1938 yılında beş milyar marka yükseldi. Oysa aynı 1938 yılında bankalardaki tasarruf miktarı yalnızca iki milyar marktı, yâni dağıtılmayan temettü tutarının yansından azdı. Temettü şeklinde dağıtılan kârlar ise yalnızca 1.200.000.000 mark tutuyordu. Böylece iş adamları iyi kârlar sağladıkları gibi, işçilerin Hitler rejiminde hizaya gelmelerinden çok memnundular. Gündeliklerin arttırılması istenmiyordu artık. Hayat pahalılığı yüzde 25 arttığı halde gündelikler biraz düşmüştü bile. Sonra epeyce pahalıya malolan grevler de ortadan kalkmıştı, Nazi Alraanyasında grev verboten (yasak) idi.

İşçi ESİRLİĞİ

Sendika kurma, toplu sözleşme ve grev hakkından yoksun kalan Alman işçisi, Orta Çağlarda köylünün derebeyine bağlanışı gibi, efendisi patrona bağlı sanayi serfi oldu. İş Cephesi denen örgüt, kuramsal olarak eski sendikaların yerini almıştı, ama işçiyi temsil etmiyordu. 24 Ekim, 1934 tarihli kanuna göre kurulan bu Örgüt, "kafası ve koluyla yaratıcı olan Almanların bir Örgütü” idi. Yalnız gündelikçi ve maaşlı emekçileri değü, işverenleri ve serbest meslek sahiplerini de kapsıyordu. Gerçekte ise büyük bir propaganda örgütüydü bu ve bazı işçilerin dedikleri gibi, büyük bir dümendi. Kanunda belirtildiğine göre bu örgütün amacı işçiyi korumak değil, “bütün Alınanlardan oluşan gerçekten sosyal ve verimli bir top îum yaratmak” tı. Görevi, “teker teker her bireyin,., son derecede fazla çalışmasını sağlamak” tı. İş Cephesi bağımsız yönetici bir Örgüt değildi Nazi Almanyasmda, Ordudan başka her gurup gibi, N,S.DA,.P.’nin ayrılmaz bir parçası ya da, örgütün lideri Dr. Ley’İn — Thyssen’in deyimiyle “sarhoş kekeme” nin— dediği gibi, "partinin bir aracı” idi. Nitekim 24 Ekim tarihli kanonda bu örgüte alınacak memurların partiden,

eski Nazi sendikalarından, S. A. ve S.S. saflarından yetişmiş olmaları şart koşulmuş ve bu şart da yerine getirilmişti.

Bundan Önce, 20 Ocak 1934 tarihinde kabul edilmiş olan ve "îş Anayasası” denilen "Millî Çalışmayı Düzenleyen Kanun” la işçi yerli yerine oturtulmuş, işveren de, tabiî herşeyin üstünde bulunan devlete bağlı olmak şartiyle eski mutlak efendilik durumuna yükselmişti. İşveren “teşebbüsün lideri” emekçi de onun "izleyicisi”, ya da Crefölgschaft›ı olmuştu. Kanunun ikici paragrafı "teşebbüsle ilgili bütün konularda kendi memurları ve işçileri üzerinde karar verme hakkını” tanıyordu. Eski çağlarda derebeyler nasıl bendi uyruklarının durumlarından sorumluysalar, Nazi kanununa göre de işveren, "memurlarının ve işçilerinin durumlarından” öyle sorumluydu. Kanuna göre, "memur ve işçiler de buna karşılık işverene itaat etmeye mecbur” dolar. Yâni hayvan gibi çalışacaklar, hiç ses çıkarmayacaklar, gündeliğin adını bile ağızlarına almayacaklardı.

Gündelikleri, İş Cephesi tarafından tâyin edilen ve iş mutemetleri denilen kimseler tesbit ediyordu. Ama aslında gündelikler işverenlerin isteklerine göre tâyin ediliyordu: kanunda, bu gibi konularda bile işçilere damşılacağına dair bir kayıt yoktu. Yalnız bir keresinde hükümet işverenlerin isteğini yerine getirmedi: 1936'dan sonra savaş sanayiinde işçiye ihtiyaç artınca işverenler işçi çekmek için gündelikleri yükselttiler, devlet çıkardığı bir emirle bunu engelledi. Hitler gündelikleri aşağı bir seviyede tutmayı gerçekten istiyordu. Daha rejimin ilk zamanlarında şunları söylemişti: «Saat başına verilen gündeliklerin yükseltilmemesi, ancak verimin arttırılmasıyla gelirin yükseltilmesi, Nasyonal Sosyalist liderliğinin değişmez ilkesidir.» (10). Yâni gündeliklerin çoğunun hiç olmazsa kısmen parça başına hesaplandığı bir ülkede işçi ancak daha hızlı ve daha çok saat çalışmakla gelirini arttırabilecekti.

Amerika Birleşik Devletleriyle karşılaştırılacak olursa, Alpıanya’da gündelikler, hayat pahalılığım karşılamak İçin • verilen primlerden ve sosyal servislerden, sonra hile her zaman düşük kalmıştır. Naziler zamanında, gündelikler eskisinden biraz daha düşüktü. Alman İstatistik Bürosunun verdiği bil* giye göre, usta işçilerin aldığı saatbaşı ücret, buhranın en ağır yılı 1932’de 20,4 sent iken, 1936’mn yansında 19,5 sent’e düşmüştü. Usta olmayan işçilerin gündelikleri saatte 16,1 sent iken, 13 sent

olmuştu. 1936 Nuremberg parti kongresinde Dr. Ley İş Cephesinde bütün gün çalışan işçi gelirinin haftada 6,95 dolar olduğunu söylemişti. Alman İstatistik Bürosunun bütün Alman işçileri için verdiği miktar 6,29 dolardı.

Milyonlarca işsiz iş bulduğu halde bütün Alman işçilerinin millî gelirdeki payları 1932 buhran yılında yüzde 56,9 iken, 1938 refah yılında yüzde 53,6'ya düşmüştü. Gerçi aynı dönemde, iş alanının açılması yüzünden gündelik ve maaşlardan gelen gelir tutarı yirmi beş milyar marktan kırk iki milyar marka çıkmış, yüzde 66 bir yükseliş göstermişti. Ama sermaye ve iş hayatından elde edilen gelir de yüzde 146 gibi daha aşın bir artış kaydetmişti. Hitler başta olmak üzere bütün Nazi Almanyasınm propagandacıları halk önünde verdikleri söylevlerde burjuvaya ve kapitaliste atıp tutarlar ve işçi ile bir olduklarım söylerlerdi. Ama resmî istatistikler üzerinde ufak bir hesap yapmaya katlanacak belki pek az Alman vardı; ve bu istatistikler Nazi politikasından işçilerin değil, durmadan kötülenen kapitalistlerin kârlı çıktığını gösteriyordu.

Sonunda Alman işçisinin eline geçen temiz para daha da azaldı. Kol işçisi yalnız büyük bir gelir vergisi, mecburî hastalık, işsizlik ve sakatlık primleri ve İş Cephesi resmi ödemekle kalmıyor — Nazi Almanyasında yaşayan herkes gibi — bir sürü Nazi yardım kurumlanna büyük sayıda bağışlarda bulunmaya da zorlanıyordu. Bu kuramların en başında Winter~ büfe (Kış Yardımı) vardı WinterbÜfe>ye bağışta bulunmadığı ya da çok az bağışta bulunduğu için birçok işçi işlerinden atıl-nıştır. Bir memurun haber verilmeden isten atılması yüzün* den iş mahkemelerinin birinde yapılan duruşma sırasında bu çeşit davranışlar "topluma düşman bir davranış" olarak nitelenmiş ve /"şiddetle ¿uşlandınlması" istenmişti. Bu yıllarda brüt işçi gündeliğinin yüzde 15 ila 35'inin vergi ve yardımlara gittiği hesaplanmıştır. İşçinin haftada aldığı 6,95 dolardan bu kadar para kesilince kira, yiyecek, giyecek ve eğlence İçin eline pek az bir para kalıyordu.

Hitler Almanyasmda işçiler, tıpkı orta çağlardaki seriler gibi, iş yerlerine bağlıydılar. Ancak, onlan iş yerlerine bağlayan işveren değil, devletti. Nazi Almanyasmda köylünün Çiftlik Veraset Kanunuyla nasıl toprağına bağlandığını görmüştük. Aynı şekilde tarım işçisi de kanunla toprağa bağlanmıştı. Tarım işçisinin şehre çalışmaya gitmesi yasaktı. Ama aslında bu, NazilerÍn çıkardığı kanunlar içinde uygulanmayan tek kanun oldu

denebilir; 1933 ile 1939 arasında bir milyondan çok (1.300.000) çiftlik işçisi sanayi ve ticaret işlerinde çalışmak üzere şehirlere göç etti. Ama sanayi işçilerini işlerine bağlayan kanun şiddetle uygulandı. 15 Mayıs, 1934'den sonra çıkarılan çeşitli hükümet kararnameleri işçinin bir işten ötekine geçmek özgürlüğünü şiddetle sınırladı. îş bulma görevi, 1935 Haziranından sonra tamamen devlet iş bulma kuramlarına bırakıldı; Kimin hangi işte ve nerede çalışabileceğini onlar tesbit ediyordu.

1935'de "iş karnesi" ihdas edildi. "İş karnesi" olmayan hiç bir işçi işe alınmıyordu. Bu karnede işçinin mesleği ve işi yazılıydı. Karne sayesinde devlet ve işveren, Almanya'da her; çalışan insanın durumu hakkında derhal bilgi ediniyor ve kar-nb, aynı zamanda, işçiyi işine bağlamak için de kullanılıyordu. Başka bir işe gitmek istediği zaman işveren işçinin karnesini vermiyordu. Bu karne olmadan da resmen başka bir yerde çalışamazdı. Son olarak, 22 Haziran 1938'de Dört Yıllık Plân Dairesi özel bir kararnameyle bir çalışma seferberliği ihdas etti. Her Alman, devletin kendisine göstereceği yerde çalışmaya mecburdu. Gerçek bir sakıncası olmadan işine gelmeyen işçiler para ve hapis cezasına çarptırılıyordu. İşin başka bir yanı da vardı: İşveren çalışma seferberliğine katılmış bir işçiyi iş burumunun rızası olmadan işinden atamıyordu. İşçinin bir iş emniyeti vardı ki, Cumhuriyet döneminde böyle bir şey pek görülmüş değildi.

2ar zor geçinebildiği gündeliğine bir sürü kayıtla bağlanarak yaşayan Alman işçilerine, tıpkı Roma'daki proletaryaya yapıldığı gibi, sefil durumlarını unutturmak için efendileri bazı eğlenceler hazırlamışlardı. Bir ara Dr. Ley, «Kitlelerin dikkatini maddî değerlerden manevî değerlere çevirmeliyiz,» demişti. «İnsanların ruhlarım doyurmak midelerini doyurmaktan daha önemlidir.»

İşte Dr. Ley bu düşünceyle Kraft durch Frende (Neş'e Yoluyla Güçlenme) denilen örgütü kurdu. Buna yalnızca disiplinli eğlenme denebilirdi. Totaliter bir Yirminci Yüzyıl diktatörlüğünde, ve belki eski diktatörlüklerde de, yalnız iş saatlerinin değil, boş saatlerin de denetlenmesi zorunlu olduğu sanılıyordu. İşte "Neş'e Yoluyla Güçlenme" bunu yaptı. Nazilerden önce Almanya'da satranç ve futbol kulüplerinden tutun da, kuşçuluğa kadar binbir türlü kulüp vardı. Naziler zamanında ise, Kraft durch Freude'mrı denetimi ve yönetimi altında bulunmadan örgütlenmiş hiçbir toplumsal,

sportif ya da eğlendirici topluluğa izin verilmedi. Kimse kendi isteğine bırakılmadığına göre, her-şeyi kapsayan bu eğlence örgütü Naziler zamanında herhangi bir Almanın gözünde elbette başka hiçbir eğlence olmamasından iyiydi. Bn örgüt, Örneğin, İş Cephesi üyeleri için çok ucuz kara ve deniz gezileri düzenliyordu. Dr. Ley 25.000 tonluk iki gemi yaptırmış, bunlardan birine kendi adını koymuştu. On gemiyi daha Kraft durch Frende*nin denizaşırı gezileri için kiralamıştı. Bu kitabın yazarı da böyle gezilerden birine katılmıştır. Vapurdaki hayat, Nazi liderleri tarafından, yazara göre neredeyse bir işkence olacak bir biçimde örgütlendiği halde Alman işçileri hayatlarından memnundular. Üstelik gezi sudan ucuzdu! Madeyra adasına bir gezi yalnızca 25 dolardı. Bir Alman limanına kadar trenle gidiş geliş de bu paraya dahildi. Başka geziler de aynı derecede ucuzdu. Yaz tatillerini geçirecek binlerce insan için deniz ve göl kıyılarında plajlar kiralanmıştı. Bunlardan biri Baltık kıyısında Ruegen’deydi; burada yirmi bin kişilik bir otel yapılacaktı, savaş çıkınca yanda kaldı. Kış için de Bavyera Alplerine özel kayak gezileri düzenlenmişti. Bu gezilerin haftalığı 11 dolardı; bu fiyata otobüs, oda, yemek, kayak kirası ve kayak dersi ücreti dahildi.

Her kolu “Neş’e Yoluyla Güçlenme” nin denetimi altında bulunan spor faaliyeti korkunç bir çapta Örgütlenmişti. Resmî sayılara göre her yıl spor oyunlarına yedi milyon insan katılıyordu, örgüt aynı zamanda çok ucuz fiyatla tiyatro, opera ve konser biletleri sağlıyor, böylece Nazilerm çoklukla övündükleri gibi, emekçi halk da yüksek eğlencelere gitme fırsatım buluyordu. Kraft durch Freude’nm bir de doksan beş kişilik bir senfoni orkestrası vardı. Bu orkestra ülkenin her yanını durmadan dolaşıyor, çoklukla orkestra bulunmayan yerlerde konserler veriyordu. Bu örgüt son olarak — İskandinavya'da başlayan bir hareketi yaymak amacıyla — Cumhuriyet döneminde sayılan çoğalmış bulunan büyüklere mahsus 200 eğitim kuru-munu da üzerine aldı, bunları yaşattı, ve tabiî eğitimlerine oldukça kuvvetli bir Nazi ideolojisi kattı.

Bu eğlencelerin parasım eninde sonunda işçilerin kendileri ödüyorlardı. Dr. Ley’e göre, îş Cephesinin yıllık aidat geliri 1937’de 160.000.000 dolardı. Savaş çıktığı sırada 200.000.000 dolan geçiyordu. Aslında bu konuda tutulan hesaplar oldukça karışıktı. Hesabı devlet değil, partinin Maliye Bürosu tutuyor ve hiç bir zaman hesaplan açıklamıyordu. Aidatın yüzde

onu Kraft durch Freude’ye ayrılmaktaydı. Ama bu ücretler çok ucuz olduğu halde tatil gezileri ve eğlenceler için herkesten ayrıca alman ücret, savaştan önceki yıl içinde 1.250.000.000 dolara yükselmişti. Gündelikçi işçinin başında ağır bir yük daha vardı: İş Cepheleri yirmi beş milyon üyesiyle ülkenin en büyük bir örgütü olduğu için memur kadrosu da epeyce şişmişti. On binlerce devamlı memur çalıştırıyordu. Gelirinin yüzde 20 - 25’ini yönetim masraflarının yuttuğu tahmin edilmekteydi.

HİtIer’in Alman işçilerine hazırladığı başka bir dolabı daha anlatmak gerekiyor. Bu da Volkswagen (Halk Arabası) dümenidir, ve bu dümen doğrudan doğruya HİtIer’in dâhi kafasından çıkmıştı. Hitler her Almanın ya da hiç olmazsa her Alman işçisinin, Amerika’da olduğu gibi bir otomobili olmalıdır demişti. O zamana kadar elli kişiye bir otomobil düşen bu ülkede (Amerika’da beş kişiye bir otomobil düşmektedir) işçi herhangi bir yere bisiklet ya da otobüs ve tramvayla gidiyordu. Ama Hitler yalnız 990 marka — resmî kurla 396 dolara — satılacak bir otomobilin yapılmasını emretti. Söylediğine göre, AvusturyalI otomobil mühendisi Dr. Ferdinand Porsche’nin yönetiminde yapılan plânm hazırlığına Hitler bizzat katıldı. Özel teşebbüs 396 dolara bir otomobil çıkaramayacağı için Hitler bunun yapılmasını devlete bıraktı ve îş Cephesini projenin uygulanmasından sorumlu tuttu. Dr. Ley’in örgütü 1938’de hemen işe girişerek, Braunschweig yakınlarında, Fallersleben’de “dünyanın en büyük otomobil fabrikası” nı kurmaya başladı. Fabrika yılda bir buçuk milyon araba çıkaracaktı. Nazi propagandacıları fabrikanın "Ford’dan çok” araba yapacağını söylüyorlardı. İş Cephesi, fabrikanın sermayesine beş milyon markla katıldı. Ama fabrika için gerekli para yalnız bu kaynaktan sağlanmadı. Dr. Ley’in plânına göre işçiler peşin para vererek fabrikanın sermayesini sağlayacaklardı: Her işçi haftada beş mark verecek, ya da isterse, verebilirse, on - on beş mark Ödeyecekti. işçinin verdiği para 750 markı bulduğu zaman işçiye bir sipariş numarası verilecekti; işçi de, arabalar yapılmaya başladığı zaman bu numarayla kendi arabasını alacaktı. Ne yazık ki Nazi Almanyası zamanında hiç bir işçi bir tek araba bile alamadı. Alman işçileri araba hülyasıyla milyonlarca mark ödediler, bir feniğini bile geri alamadılar. Savaşa giril-

diği sırada Volksvoagen daha çok Orduya yarıyacak malzeme yapmaya başladı.

Bu ve buna benzer bir sürü dalaverelerle kandırılan, yukarıda gördüğümüz gibi çok düşük geçim seviyesinde ücretlerle bir çeşit sanayi kölesi durumuna düşürülen Alman işçisi, gariptir ki, Nazi rejimindeki bu aşağılık durumundan pek acı duymuyor gibiydi. 1 Eylül, 1939 şafak vakti Polonya sınırına saldıran Alman savaş makinası, Alman işçisinin bu büyük yardımı olmasaydı, bu işe girişemezdi. Alman işçisi disipline sokulmuştu, arada sırada korkutuluyordu, ama aşağı yukarı herkes aynı durumdaydı. O da, bütün Almanlar gibi, disiplin içinde geçen uzun yüzyıllardan sonra, kendisine söyleneni yapmaya alışmıştı. Her ne kadar genelleştirmek doğru olmazsa da, bu kitabın yazarı Berlin ve Ruhr'da gördüğü işçilerden şu izlenimi almıştır ki, işçi, rejimin vaadlerine pek inanmasa bile, Nazi Almanyasında yaşayan herkes gibi, hiç de başkaldırmak niyetinde değildi, örgütsüz ve lidersiz ne yapabilirlerdi? İşçilerle konuştuğunuz zaman çoklukla bu soruyu onlar size sorarlardı.

Ama işçinin Nazi Almanyasında kendisine verilen rolü kabul etmesinin en büyük nedeni, muhakkak ki, yeniden iş bulmuş olması ve işinden atılmak korkusundan kurtulmasıy-dı. Cumhuriyet zamanında onun kritik durumunu biraz olsun bilen bir gözlemci, Alman işçisinin çalışacak iş bulduğu süre siyasî özgürlüğünün ve hattâ sendikalarının bile ortadan kaldırılmasına neden aldırmadığım kolayca anlayabilir. Geçmişte bir çok insan — yâni altı milyon kadar insan ve aileleri — için aç kalma özgürlüğü kişi Özgürlüğünden çok daha önemli bir konuydu. Hitler, aç kalma özgürlüğünü kaldırmakta Batı dünyasının belki en bilgili ve disiplinli işçi sınıfının desteğini sağ- , ladı. Bu destek, ne ideolojisi ne de kötü niyetleri için değil, en çok muhtaç olduğu savaş sanayii için gerekliydi.

1933 yılının ilk haftalarında iktidarda bulunanlar, kitle halinde ve gelişigüzel tutuklamalara, dayaklara, cinayetlere baş ladıkları zaman artık Almanya kanunla yönetilen bir toplum olmaktan çıkmıştı. Nazi Almanyasmın kanun adamları “Hitler kanundur!” diye övünüyorlardı. Goering 12 Temmuz 1934'-de Prusya savcılarına şunu söyledi: «Kanun ve Führer’in iradesi aynı şeydir.» Bu söz doğruydu. Diktatörün sözü kanundu. Kanlı Temizleme Hareketinin buhranlı günlerinde, ve kanlı olaydan hemen sonra Reichstag önünde yaptığı konuşmada Hitler kendisini Alman halkının “en yüksek yargıcı” ilân ediyor, istediği kimseyi Öldürebileceğini söylüyordu.

Cumhuriyet günlerinde yargıçların da çoğu, Protestan papazlarının ve üniversite profesörlerinin çoğu gibi, Weimar rejiminden için için nefret ediyorlardı. Birçoklarının düşünüşüne göre, verdikleri kararlarla Alman Cumhuriyetinin en kara sayfalarını yazmış ve böyîece Cumhuriyetin yıkılmasına yardım etmiş bulunuyorlardı. Ama Weimar Anayasası zamanında yargıçlar bağımsızdılar; yalnızca kamına bağlıydılar; istenildiği zaman yerlerinden atılamazlardı; 109'uncu maddeye göre hiç olmazsa kuramsal olarak kanun önünde eşitlikleri teminat altına alınmıştı. Çoğunun Nasyonal Sosyalizme sempatileri vardı, ama Naziler fiilen iktidara geldikleri zaman kendilerine yanılacak işleme pek hazır değildiler. 7 Nisan, 1933 tarihli Hükümet Hizmetleri Kanunu mahkemelere de uygulandı ve yalnız Yahudi hukukçular değil, aynı zamanda, kanunun deyimiyle, "Nasyonal Sosyalist devlette hiç bir zaman yer alamıyacağı anlaşılan" 1ar, ya da Naziliklerinden şüphe edilenler işlerinden atıldılar. Elbetteki bu kanunla işine son verilen vargıçlann sayısı çok olmadı, ama yargıçlar böylelikle görevlerinin bundan böyle ne olduğunu anladılar. Adalet Müşaviri ve Alman Hukuk Lideri Dr. Hans Frank bu noktayı daha da iyi belirtmek için 1936'da hukukçulara şunlan söy-

Jedi: «Nasyonal Sosyalist ideoloji bütün ana kanunların temelidir; bu ideoloji özellikle parti programında ve Führer'in konuşmalarında açıklanmıştır.» Dr. Frank sonra bunun ne demek olduğunu da açıkladı:

«Nasyonal Sosyalizm karşısında hukuk bağımsızlığı yoktur. Vereceğiniz her kararda önce kendinize şunu sorunuz: «Benim yerimde Führer olsa nasıl karar verirdi?» Her kararda şunu söyleyiniz: «Bu karar Alman halkının Nasyonal sosyalist vicdamyia uyuşuyor mu?» İşte o 2aman, Nasyonal Sosyalist halk devletinin birliğine karışmış ve Adolf Hitler iradesinin ölümsüzlüğünü tanımış olarak Üçüncü Alman İmparatorluğunun otoritesini kendi karar alanınızda her zaman İçin sağlayacak bir temel buldunuz demektir.» (İ7)

Bu sözler yeterince açıktı; ertesi yıl (26 Ocak, 1937'de) çıkarılan yeni Hükümet Hizmetleri Kanunu, yargıçlar da dahil olmak üzere, "siyasî bakımdan şüpheli" görülen bütün memurların görevlerine son verilmesini öngörüyordu. Bundan başka, bütün hukukçular Nasyonal Sosyalist Alman

Hukukçular Birliğine girmeye mecburdular. Bu birliklerde sık sık Frank'ın yukarıdaki konuşmasına benzer konuşmalar yapılıyordu.

Bazı yargıçlar, ne kadar Cumhuriyet aleyhtarı olurlarsa olsunlar, yine de parti politikasına hemen boyun eğmediler. Hiç olmazsa birkaçı verdiği kararı kanuna dayamaya çakştı, 1934 Martında duruşmaları yapılan Reİchsatg yangınının dört komünist sanığından üçünü Reicksgericht'in (Alman Yüksek Mahkemesinin) beraet ettirmesi, Naziler bakımından, bu şekildeki davranışların en kötü örneği İdi. (Yalnız suçunu itiraf eden, yarı deli HollândalI Van der Lubbe suçlu görüldü.) Hit-ler'le Goering bu karara o kadar kızdılar ki, hemen bir ay içinde, 24 Nisan 1934'de, o zamana kadar yalnızca Yüksek Mahkemenin kaza yetkisi aianma giren vatana ihanet dâvaları Çu yüksek kurumdan alındı ve Volksgerichtshof, yâni Halk Mahkemesi denilen yeni bir mahkemeye verildi. Bu yeni mahkeme az sonra ülkenin en korkunç mahkemesi oldu. Mahkemede meslekten gelme dört yargıç vardı; öteki beş yargıç partililerden, S.S.'lerden ve Ordudan seçilmişlerdi. Böyleee çoğunluk meslekten gelmeyen yargıçlarla oluyordu. Kararlar ya da hükümler temyiz edilemezdi. Duruşmalar genellikle gizli yapılırdı. Aıpa ara sıra, hafif cezalar verileceği zaman, propaganda amacıyla yabancı gazeteciler duruşmaya çağırılırdı.

Bu kitabın yazan 1935 yılında Halk Mahkemesinin bir duruşmasında bulundu. Mahkeme sivilden çok askerî mahkemeye benziyordu. Dâvalar bir gün içinde bitiriliyordu; savunma tanıklarını mahkemeye getirmek için zaman yoktu (zaten bir “vatana ihanet" dâvasında suçluyu korumak için tanıklık etme cesaretini gösteren pek bulunmazdı ya!); “ehlijyetli” Nazi olan savunma avukatlarının İddiaları gülünç denecek kadar zayıftı. Yalnız mahkemenin kararlarım yazan gazeteler okunduğu zaman sanıklardan çoğuna ölüm cezası verildiği görülürdü. (Benim gittiğim gün ölüm cezası verilmedi.) Hiç bir İstatistik yayımlanmıyordu; yalnızca Halk Mahkemesinin korku salan başkanı Roland Freisler (duruşma sırasında Amerikan uçaklarından atılan bir bomba mahkemeye düştüğü zaman öldü) 1940 Aralık ayında “sanıklardan ancak yüzde dördüne ölüm cezası” verildiğini söyledi.

Bu korkunç Halk Mahkemesinden önce kurulmuş olan bir başka mahkeme daha vardı, özel Mahkeme, Sondergericht. Siyasî dâvalara bu mahkemeler

bakardı; normal mahkemeler bakamazdı. Özel Mahkemelerin amacı, 21 Mart 1933 tarihli kuruluş kanununa göre, “hükümete karşı girişilen gizli saldın" olaylarma bakmaktı. Özel Mahkemelerde üç yargıç vardı ve bu yargıçlar her zaman güvenilir parti üyelerinden seçilirdi. Jüri yoktu. Nazi savcısı isterse dâvayı bir normal mahkemeye, isterse özel Mahkemeye götürebilirdi, ama bilinen nedenlerden ötürü her zaman Özel Mahkemeyi tercih ederdi. Bu mahkemelere çıkacak savunma avukatlannın da, FoZfcs-gerichtshof mahkemelerinde olduğu gibi, Nazi memurları taraf mdan onaylanması gerekirdi. Avukatlar duruşmalara kabul bile olsalar pek sonuç alamazlardı, örneğin, Kanlı Temizleme Hareketi sırasında öldürülen Katolik Hareketi lideri Dr. Klausener’in dul kalan karısına karşı açılmış olan devlete zarar verme dâvasında kadmı temsil etmeye kalkışan avukatlar Sachsenhausen toplama kampına sürüldüler; dâvaya bakmaktan vaz geçinceye kadar orada tutuldular.

Hitler, ve bir süre için de Goering, ceza dâvalarım iptal etmek hakkına sahiptiler. Nuremberg belgeleri arasında bu konuda ilginç bir olaya rastladık (18): Adalet Bakanı yüksek bir Gestaoo memuruyla birkısım S.A.’larm mutlaka mahkûm edilmesini istiyor. Bu adamların toplama kamplarında görül* memiş işkenceler yaptıklarına dair elinde tanıtlar var. Bakan bu yazıyı Hitler’e gönderiyor, ama Führer dâvanın iptalini emrediyor. Goering’in de başlangıçta böyle bir yetkisi vardı. Bir keresinde 1934 Nisanında, ünlü bir iş adamına karşı açılan ceza dâvalarını durdutmuştu. Sonradan Goering’in bu iş için sanıktan üç milyon mark aldığı anlaşıldı. O sırada Berlin’in ünlü avukatlarından Gerhard F. Kramer, «Goering’in mi sanayiciye şantaj yaptığım, sanayicinin mi Prusya Başbakanına rüşvet verdiğini tesbit etmeye imkân yoktur,» demişti (19). Bilinen tek şey, Goering’in dâvayı iptal ettiğiydi.

Öte yandan, Führer’in yardımcısı Rudolf Hess’e, çok az ceza ile kurtulduğuna inandığı sanıklara karşı “merhametsizce harekete” geçme yetkisi verilmişti. Partiye, Führer’e ve devlete başkaldırmaktan suçlu görülen birtakım kimselere ait dâva dosyalan Hess’e verilir, Hess de cezayı az bulduğu takdirde “merhametsizce” harekete geçebilirdi. Mahkûmların ya toplama kampına tıkılması, ya da yokedihnesi demekti bu.

Sondergericht yargıçlarının da arada sırada bir bağımsız İlk ruhu gösterdikleri, ve hattâ kanuna bağlı kaldıkları olurdu. O zaman ya Hesse ya da Gestapo hemen duruma müdahale ederdi. Papaz Niemoeller'in özel Mahkeme tarafından nasıl yukarıda görmüştük. Aína Gestapo mahkemeden çıkarken ken* dişini yakalayıp toplama kampına gönderdi.

Hitler gibi Gestapo da kanun demekti, Gestapo ilk olarak 26 Nisan 19ö3'de, eski Prusya siyasî polisinin 1 A Şubesi yerine geçmek üzere, Goering taralından prusya için kurulmuştu. Uoerıng bu örgütün önce yalnız Gizli Polis Bürosu (Geheimes Polizei Amt) olmasını istedi. Baş harfleri bir araya geldiği zaman GPA oldu. Bu da Rusların GPU'suna benzedi. Adı bilinmeyen bir posta memurundan yeni büro için bir damga yapması istenilince o da bu büroya Geheime Staatspolizei (Devlet Gizil Polisi) — kısaca GESTAPO — denmesini tavsiye etti. Önce Almanya'da, sonra da Almanya dışında dehşet salan hu ad böylece kendiliğinden ortaya çıktı.

Başlangıçta Gestapo, rejim düşmanlarını tutuklamak ve Öldürmek için Goering'in kullandığı Özel bir terör aracından başka bir şey değildi. Ancak Goering, Himmler'i Prusya Gizli Polisinin şef yardımcı olarak tâyin ettiği zaman Gestapo S.S.'-in bir kolu olarak çalışma alanını genişletti; eski bir tavuk yetiştiricisi olan kibar ama sadist ruhlu şefiyle, S.S. Emniyet Servisinin, ya da S.D.'nin (Sicherheitsdienst) şefi genç Reinhard Heydrich'in (20) yönetiminde, her Almanın hayatı üzerinde yetkiye sahip belâ bir Örgüt haline geldi.

Prusya Yönetimi Yüksek Mahkemesi daha 1935'de, Nazi-lerin baskısıyle Gestaponun verdiği emirlerle yaptığı işlerin kanunî incelemeye tâbi tutulamıyacağma karar vermişti. 10 Şubat 1936'da çıkartılan Gestapo Kanunu, Gizli Polis örgütünü kanunların dışında tutuyordu. Mahkemeler hiç bix' şekilde Gestaponun işlerine karışmazlardı. Himmler'in Gestapodaki sâğ kollarından Dr. Werner Best, «Polis, üstünün isteklerini yerine getirdiği sürece kanun yolunu izlemektedir,» demişti. (21)

Gelişigüzel yapılan tutuklamalara ve tutulanların toplama kamplarına atılmalarına ‘‘kanunî” bir işlem süsü de veriliyordu. Bunun için kullanılan kelime Schutshaft'âı. Bu kelime “emniyet altma almak” demekti. 28 Şubat, 1933 tarihli kanuna göre yapılan bu işlem, yukarıda gördüğümüz gibi, kişi özgürlüğünü teminat altına alan Anayasaya aykırıydı. Ama

Nazi.Almanyakmda bir insanın emniyet âltınk alınarak korunmadı, birçok uygar ülkelerde olduğu gibi, başma gelecek tehlikelerden korunması demek değildi. Dikenli tellerin içine alınarak cezalandırılması demekti.

Hitler iktidarının ilk yılında toplama kampları mantar gibi yurdun her yanında bitti. 1933 yılının sonunda elli kadar toplama kampı vardı. Bunların çoğu S.A.'lar tarafından kurulmuştu. S.A.'lar yakaladıklarını buralarda döverler, tutukladıklarını serbest bırakmak için tutuklunun akraba ya da arkadaşlarından para alırlardı. Çok kaba bir şantaj şekliydi bu. Arasıra mahkûmlar sadist ve yaban davaranışlar sonunda ölürlerdi. S.S.'lerİn Münih yakınlarındaki Dachau kampında 1933 yılında geçen bu çeşitten dört olay Nuremberg mahkemesinde açıklanmıştır. Bu olayların her birinde mahkûmlar soğukkanlılıkla öldürülmüşlerdir: Birinde kırbaçla dövülerek, birinde iple boğularak... Bu olayları Münih savcısı bile protesto etmişti.

1934 Haziranında yapılan Kanlı Temizlemeden sonra Nazi rejimine karşı artık herhangi bir direnme kalmamıştı; Almanların çoğu, "emniyet altına almak" için yapılan tutuklamalara ve binlerce kişinin toplama kamplarına gönderilmesine son verileceğini sanıyorlardı. 1933 Noeli arifesinde Hit-ier, kamplarda bulunan yirmi yedi bin kişi için af İlân etti, ama Goering ile Himmler Hitler'in bu emrini hasıraltı ettiler. Yalnız bir kaç kişi tahliye edildi. Sonraları, îç İşleri Bakam kukla bürokrat Frick, 1934 Nisanında Schutzhaft}m topyekûn uygulanması konusunda yerdiği gizli emirlerle, bazı sınırlar koymak ve toplama kamplarına gönderilenleri azaltmak suretiyle Nazi eşkıyalarının yolsuzluklarını önlemeye çalıştı; ama Himmler kendisini bu işten vazgeçirdi. Toplama kampları kuruluş amacının rejim düşmanlarını cezalandırmak değil, halkı korkutmak ve halkın Nazi rejimine karşı herhangi bir muhalefeti akıllarından bile geçirmemesini sağlamak olduğunu S.S. Şefi, İç İşleri Bakanından daha iyi anlamıştı.

Roehm temizliğinden hemen sonra Hitler toplama kamplarının yönetimini S. S.'lere bıraktkı; bu seçme adamlar gerçekten kendilerinden umulan büyük bir beceriklilik ve merhametsizlikle kampları örgütlediler. Kampların yönetimi ta-mamiyle Ölü Başlıların (Totenkopfverbaende) elindeydi. Bunlar, on iki yıl gönüllü askerlik yapmış en sert Naziler arasından seçilmişlerdi. Giydikleri siyah ceketlerin üzerinde kuru kafa ile Ölü kemikleri vardı. Ölü Başlıların ve Dachau kampının ilk komutam Theodor

Eicke bütün toplama kamplarının başma getirildi. Derme çatma kamplar kapatıldı, büyükleri kuruldu. Bu kampların en büyüğü (savaşta işgal edilen yerlerde yenileri kurulmadan önce) Weimar yakınlarındaki Sachsenhausen'de kurulmuş olan Dachau kampıydı. Bu kamp Berlin yakınlarında Mecklenburg'daki (kadınlara mahsus) Oranienburg kampının da işlerini üzerine almıştı. 1938'de Avusturya'nın işgalinden sonra Lin2 yakınlarında Mauthausen kampı kuruldu. Polonya'nın işgalinden sonra kurulan Auschwitz, Belsec ve Treblinka kamplarıyla birlikte bütün bu kamplar dünyanın dört bir yanına ün saldılar.

Nazilere son ölüm darbesi indirilinceye kadar, milyonlarca zavallı insan bu kamplarda Öldürüldü ve milyonlarca insan da, akim alaroıyacağı işkencelere uğratıldı. Ama 'başlangıçta — savaş başlamadan önce —. Almanya'daki toplama kamplarında bulunanların sayısı belki de yirmi otuz bin kişiyi geçmiyordu. Himmler'in emrindeki adamların sonradan icat ettikleri korkunç işlemler de daha bilinmiyordu. înşanlann, Nazi "tıp araştırmaları" için birer kobay gibi kullanıldıkları imha kampları,* esir kampları ancak savaş başladıktan sonra ortaya çıktı.

Ama ilk kamplarda da insancıl bir durum yoktu. Dachau kampımn ilk komutam Theodor Eicke'nin yazdığı 1 Kasım, 1833 tarihli genelgenin bir kopyası önümde duruyor. Eicke bütün kampların bağına getirildiği zaman şu genelgeyi her kampta uyguladı:

«Madde İt — Aşağıdaki suçlular, tahrikçi sayılarak asılacaktır: Politika yapanlar, kışkırtıcı sözler söyleyenler ve toplantı yapanlar, gurup kuranlar, başkalarının çevresinde aylak dolaşanlar; muhalefet propagandası yapmak amacıyla zulüm hikâyeleri anlataniar, toplama kampları hakkında yanlış ya da doğru bilgi toplayanlar; bu gibi bilgileri alanlar, saklayanlar, başkalarına anlatanlar, kamp dışına kaçınp yabancılara verenler, v,b,,,

Madde 12 — Aşağıdaki suçlular ası sayılarak hemen öldürülecek ya da sonradan asılacaktır. Herhangi bir muhafıza ya da S,S .'e bedenen saldıranlar, işbaşında itaatsizlik edenler ya da çalışmak istemeyenler... yürürken ya da çalışırken homurdananlar, bağıranlar, kışkırtanlar ya da söz söylemeye kalkışanlar.*

“Bir mektupta ya da başka bir belgede Nasyonal Sosyalist liderlerle devlet ve hükümet hakkında herhangi kötü imâda bulunanlara... veya eski demokrat partilerin Marksist veya liberal liderlerini övenlere” iki hafta hücre hapsi ile yirmi beş sopa gibi hafif cezalar veriliyordu.

Gestapo ile birlikte çalışan bir de Emniyet Polisi, Sicherheitsdienst, ya da S.D, vardı. Bunlar da bütün Almanların —daha sonra da işgal edilen yerlerdeki halkın— yüreğine korku salmışlardı. Bu örgüt başlangıçta, 1932 yılında, Himmler tarafından S.S.’in bir haberalma kolu olarak kurulmuştu. Başında, sonradan bütün dünyaca “Kasap Heydrich” diye tanınan Reinhard Heydrich vardı. Örgütün ilk kuruluşu sırasında görevi parti üyelerini gözetlemek ve faaliyetlerini şüpheli görülenleri rapor etmekti. 1934’de bu örgüt gizli polisin haberalma kolunu teşkil etti ve 1938’de yeni bir kanunla bu görevi bütün Almanya’yı kapsadı.

Bir gemi yapımcısının kızma söz verdiği halde kızı almadığı için 1931’de yirmi altı yaşında iken Amiral Raeder tara-f fından askerlikten atılan eski donanma haberalma subayı Heydrich’in usta yönetimi altında, S.D. kısa bir zamanda bütün ülkeye yayıldı. Örgütte 100.000 kadar ücretli haberci (hafiye) vardı. Bunlar herkesi gözlüyorlar ve Nazi rejimi İçin tehlikeli saydıkları en ufak bir faaliyeti hemen , rapor ediyorlardı. Kimse gizli S.D. mikrofonları tarafından kaydedilmediğine ya da bir S.D. ajanı tarafından işitilmediğine emin olmadıkça “Naziliğe karşi” sayılabilecek bir sözü — eğer aptal değilse — söyleyemez ve böyle bir şeye teşebbüs edemezdi. Oğlunuz, babanız, karınız, kuzeniniz, en iyi arkadaş saydıklarınızdan biri, patronunuz ya da sekreteriniz Heydrich örgütünün bir habercisi olabilirdi; hiç bir zaman bilemezdiniz ve her zaman gözünüzü açmak zorundaydmız.

S.D.’deki devamlı memurların sayısı savaştan önce belki de üç bini geçmiyordu. Bu memurların çoğu, kendilerine uygun bir iş bulamamış, ya da normal bir toplumda tutunamamış üniversite mezunu genç aydınlardı. Bu bakımdan bu profesyonel casuslar arasında her zaman için garip bir bilgiçlik hevesi vardı. Kendi mesleklerinden başka Toton arkeolojisi, aşağı ırkların kafataslan ve hâkim ırkın veraset kanunlarıyla da ilgilenirlerdi Yabancı bir gözlemci bu kendini beğenmiş adamlarla bir türlü ilişki kuramazdı; ama küstah, soğuk ve merhametsiz bir adam olan Heydrich’i Berlin’deki gece kulüplerinin birinde, etrafında kendi adamlarından bir

takım sangın gençlerle görmek mümkündü. Görevleri gereği bu adamlar elbetteki ortaya çıkmazlardı; ayrıca Roehm ile arkadaşlarını ele vermelerinden ötürü, “Roehm’ün intikamını” almaya yemin etmiş ve onun adını vücutlarına dövdürmüş gizli bir çete tarafından içlerinden bazıları öldürülmüş olduğu için bu adamlar, hiç olmazsa 1934 ile 1935 yıllarında, kendilerini hiç belli etmemeye çabşıyorlardı.

S D.’nin — ikinci derecede olmakla beraber — ilginç görevlerinden biri de Hitler’in yaptığı plebisitlerde kimlerin “Hayır” dediğini tesbit etmekti, Nuremberg belgeleri arasında 10 Nisan 1938 yılında yapılan plebisit dolayısıyla Kochem’de-ki S.D.’nin verdiği gizli bir rapor var:

«Kappel'de <Hayır» oyu kullanan ya da geçersiz oy verenlerin listesi ekli olarak sunulmuştur. Kontrol şu şekilde yapılmıştır : Seçim komitesinin bazı üyeleri oy pusulalarına numara koydular- Oy verme sırasında bir seçmenler listesi hazırlandı. Oy puslalan da konulan numaralara göre sırayla verildi, böylece sonradan... kimlerin «Hayır* dediğini ya da geçersiz oy verdiğini tesbit etmek mümkün olabildi. Numaralar oy pusulalarının arkasına gizli mürekkeple yazılmıştı.

Bölge Protestan papazı Alferd Woifers'in atmış olduğu oy pus lası da ekli olarak sunulmuştur.» (22)

1936 yılının 16 Haziranında Alman tarihinde ilk olarak bütün Almanya'yı kapsayan birleşik bir polis örgütü kuruldu —eskiden her devletin ayn ayn örgütlenmiş polisi vardı— ve Himmler Alman Polisinin başına getirildi. Bu tedbir, polisi, 1934'de Roehm "isyanının” bastırılmasından sonra gücünü gittikçe artıran S.S.’lerin eline vermek demekti. S.S.’ler böylece partinin yalnız yüksek muhafızı, yalnız tek silâhlı kolu, yeni Almanya’nın gelecekteki liderlerini yetiştiren seçkin bir sınıf olmakla kalmadı, aynı zamanda polis gücünü de eline almış oldu, Nazi İmparatorluğu da bütüıi totaliter devletler gibi eninde sonunda bir polis devleti olmuştu.

NAZİLER ZAMANINDA HÜKÜMET

Weimar Cumhuriyeti yokedilmişti ama, Hitler hiç bir zaman Weimar Anayasasını ortadan kaldırmamıştı. Ne gariptir ki, Hitler, egemenliğinin "meşruiyetini” o hiç sevmediği Anayasaya dayamıştı. Bundan ötürü,

çıkarılan binlerce kanun Hin* denburg’un, Anayasanın 48’inci maddesine dayanarak İmzalamış olduğu 28 Şubat 1933 tarihli, Halk ve Devleti Koruma Kanununa dayanıyordu. Başka yoldan çıkarılmış kanun yoktu. Reichstag yangınının ertesi günü, Hitler’in büyük bir komünist ihtilâli tehlikesini öne sürmesiyle yaşlı Cumhurbaşkanı kandırılarak kanunun imzalatıldığı hatırlanacaktır. İnsan haklarını bir süre için ortadan kaldıran bu kanun bütün Nazi

4U

iktidarınca yürürlükte kaldı; Führer'in egemenliğini bir çeşit devamlı sıkıyönetim kanununa dayanarak sürdürmesine yaradı.

Reichstag’m 24 Mart, 1933 tarihinde kabul etmiş olduğu yasama görevlerini Nazi hükümetine devreden Yetki Kanunu da, Hitler yönetiminin “Anayasaya uygunluğunu” sağlayan İkinci bir dayanaktı. Kukla Parlâmento bu kanunu her dört yılda bir dört yıl daha uzattığı için diktatör bu demokratik kurumu kaldırmaya lüzum görmüyor, onun yalnızca demokrasiyle ilgisini kesmekle yetiniyordu. Reichstag, savaşa kadar ancak beş on kere toplandı, ve yalnızca dört kanun “kabul” etti <[1]). Oturumlarda hiç tartışma olmazdı, oylama yapılmazdı ve Hitler’den başka kimse konuşmazdı.

1933 yılının ilk birkaç ayından sonra kabinede ciddî tartışmalar kesildi; Hindenburg’un 1934 Ağustosunda Jölümün-den sonra kabine toplantıları daha da seyrekleşti ve 1938 Şubatından sonra kabine bir daha toplanmadı. Bununla birlikte ayrı ayn kabine üyelerinin kararname çıkarmak hususunda büyük yetkileri vardı. Führer’in onayıyla çıkarılan bu kararnameler otomatik olarak kanunlaşırdı. Belki de Başbakan Chamberlain’i etkilemek üzere, büyük bir gürültüyle kurulan Gizli Kabine Konseyi (Geheimer Kabinettsrat) yalnızca kâğıtta kaldı. Rejimin ilk zamanlarında savaş plânlaması için Hitler’in başkanlığında kurulmuş olan Alman Savunma Kurulu (Reichsverteidigungsrat) resmen yalnız İki kere toplandı. Bununla birlikte komitelerinden bazıları hani harıl çalışıyordu.

Bakanlar Kurulunun görevlerinden birçoğu özel bürolara verilmişti. Bunların bazıları şunlardı: Führer Yardımcılığı

Bürosu (bu büroda önceleri Hess vardı, sonradan yerini Martin Bormann aldı); Savaş Ekonomisi (Schacht) ve Yönetim

(Frick) Olağanüstü Yetkilileri Bürosu; Dört Yıllık Plân Delegesi Bürosu (Goering). Bundan başka, “yüksek hükümet büroları’', “millî yönetim büroları” gibi Cumhuriyet zamanından kalma bürolar da vardı. Kısacası, Führer’in doğrudan doğruya yönetiminde 42 yürütme bürosu bulunuyordu.

Yukarıda gördüğünüz gibi Nazi rejiminin ilk yılında ülke birleştirildiği ve birer vilâyet haline getirilen devletlerin başına Hitler tarafından valiler tâyin edildiği zaman, ayrı ayrı devletlerin diet meclisleri ile hükümetleri de ortadan kaldırılmış oldu. Mahallî yönetimler Almanların demokrasiye yöneldikleri tek alandı. Bu mahallî yönetimler de ortadan kaldırılmıştı. 1933 ile 1935 yılları arasında çıkarılan bir sürü kanun mahallî belediyelerin bağımsızlıklarını yoketmiş ve onları Almanya İç İşleri Bakanının doğrudan doğruya denetimi altına sokmuştu. Nüfusu 100,000’i aşkın şehirlerin belediye başkanlar: îç İşleri Bakanı tarafından tâyin ediliyor ve Bakanlık bu şehirlerin yönetimini önderlik ilkesine göre yemden örgütlüyordu. 100,000’in altında nüfusu olan şehirlerin belediye başkanlan valilerce tâyin ediliyordu. Benlin, Hamburg ve (1938’de Avusturya işgal edildikten sonra) Viyana belediye başkanlarmı seçme hakkı Hitler’indL

Hitler kendi diktatörlük yetkilerini Başbakanlığa bağlı üç bürodan yürütüyordu; Cumhurbaşkanlığı Bürosu (bu ad 1934’den sonra kaldırıldı), Başbakanlık Bürosu (bu ad da 1939'da kaldırıldı) ve Parti Bürosu ile Führer’in özel Bürosu. Son büro Hitler’in özel işlerine bakar ve özel görevler yapardı.

Hitler hükümetin hergünkü ayrıntılı işleriyle başa çıkamadığı için Hindenburg’un ölümünden sonra işlerinin büyük bir kısmını yardımcılarına bıraktı. Goering, Goebbels, Himm-ler, Leg ve Schirach gibi eski parti arkadaşları kendi imparatorluklarını — daha doğrusu, kendi dümenlerini — kurdular. Schaeht başlangıçta, artan hükümet giderini karşılamak üzere istediği hokkabazlığı yapıyordu. İktidarın ya da yağmanın bölüşülmesinde bu adamlar arasında herhangi bir çatışma Çıktığı zaman Hitler hemen müdahale ederdi. Hitler’in bu kavgalara pek aldırdığı yoktu. Aslında kavgaları kendisi kışkırtıyordu, çünkü bu kavgalar ona bir de yüksek hakem mevkii kazandırıyor, çevresindekilerin kendisine karşı birleşmelerini

önlüyordu. Hele üç adamın dış politikada birbirleriyle yarışmasından çok memnundu: Bunlardan biri Dış işleri Bakanı Neurath, ötekisi partinin Dış İşleri Dairesi Başkanı Rosenberg, biri de dış politika ile de uğraşan özel “Ribbentrop Bürosu” başkanı Ribbentrop’un kendisiydi. Bu üç adam birbirlerini hiç çekemezlerdi. HİtIer dış işlerinde kendi dediğini yaptırmak için donuk kafalı Ribbentrop’u Dış İşleri Bakanı yapıncaya kadar bu bürolar arasındaki yarışmayı sürdürdü.

Nazilerin kurduğu hükümet mekanizması, en aşağıdan en yukarıya kadar geniş ve yaygın bir bürokrasi ile “önderlik” denen ilkeye göre yönetilen, Almanlar için pek de verimli olmayan, rüşvetçi parti kodamanlarının karıştırıcı müdahaleleriyle büsbütün artan ve sık sık da S.S. ve Gestapo terörüyle bastırılan bitmez tükenmez çetin çatışmalarla arap saçma dönmüş bir hükümetti.

Bu kaynayan kazanın başında, Stalin hariç dünyanın en kudretli diktatörü olan, bir zamanların serseri AvusturyalIsı bulunuyordu. Dr. Hans Frank’ın 1936 ilkbaharında yapılan bir avukatlar kongresinde söylediği gibiydi gerçekten. «Bugün Almanya’da bir tek otorite vardır, o da Führer’in otoritesi.» (23)

Hitler eline geçirdiği bu kudretle çarçabuk kendine muhalefet edenleri yok etti; devleti tek bir vücut hâline getirdi ve Nazileştirdi; ülkedeki kurumlan ve kültürü disiplin altına aldı; kişisel özgürlüğü kaldırdı; işsizliği yok etti ve sanayi ile ticareti yeniden işler hâle getirdi. Bütün bunlar, üç dört yıllık bir yönetim süresi içinde pek küçümsenecek başarılar de-

f

ğildı. Şimdi artık Hayatının en önemli hayallerinden birini gerçekleştirmenin zamanı gelmişti. Aslında bu işe başlamıştı bile: Almanya'nın dış politikasına savaş ve istilâya göre bir şekil verip bu amacım gerçekleştirecek güçlü askerî mekanizmayı yaratacaktı.

Büyük ve kudretli bir ulusun başına geçen bu eşi görülmemiş adamın, amaçlarım nasıl gerçekleştirdiğini, modern çağ tarihinin en bol belgeli bir

hikâyesi olarak anlatmaya çalışalım.

4J8

ÜÇÜNCÜ KİTAP SAVAŞA GİDEN YOL

İLK ADIMLAR : 1934 -37

Durmadan barıştan sÖ2 etmek; gizliden gizliye savaşa hazırlanmak; Versailles devletlerinin Almanya’ya karşı koruyucu bir savaşa girişmelerini önlemek için dış politikada gereğince dikkatli olmak ve yeniden silahlanmaya gizlice devam etmek... İşte Hitler’în ilk iki yıl içinde izlediği taktik...

25 Haziran, 1934 günü Avusturya Başbakanı Dollfuss Vi-yana'da Naziler tarafından öldürüldüğü zaman, Hitler bir ara fena halde şaşırır gibi oldu. AvusturyalI asker üniformaları giymiş, S.8. Standarte 89’a mensup 154 kişi öğle üzeri Başbakanlık binasına girerek Dollfuss’u, yarım metre yakınından ve ! boğazından tabancayla öldürmüşlerdi. Bîr iki sokak ilerde de Naziler radyo istasyonunu ele geçirmişler, Dollfuss’un istifa ettiği haberini yayıyorlardı. Hitler, bu haberi aldığı zaman Bayreuth’da her yıl yapılmakta olan Wagner Festivalinde Das Rheingotd operasını dinliyordu. Çok .heyecanlıydı, Hitler’in bulunduğu locanın yanında oturan büyük bestekârın torunu Ba-

yan Friedelind Wagner, Hitler’in bu sıradaki şaşkınlığına tanıktır. Bayanın sonradan anlattığına göre, Hitler’in Schaub ve Brueckner adındaki iki yaveri, loca antresindeki telefonla Vi-yana’dan gelen bu haberi öğrenmiş ve gidip Hitler’in kulağına fısıldamışlardı.

«Oyun bittiğinde Hitler çok sinirliydi. Korkunç haberi bize anlattığı sırada büsbütün sinirlendi... Yüzündeki neşeli ifadeyi bozmamaya çalışarak, her zaman olduğu gibi lokantada akşam yemeği ısmarladı.

"Bir saat içinde hemen gitmeli ve kendimi göstermeliyim" dedi, 'yoksa halk benim bu işle bir ilgim olduğunu sanır.’» (1)

Pek de haksız çıkmazdı. Hatırlanacağı gibi, Hitler, Kavgamın birinci paragrafında, Avusturya ile Almanya’nın birleşmesi, «Bütün hayatımız boyunca her vasıtaya başvurarak gerçekleştirmeye çalışacağımız bir görev olmalıdır,» demişti. Başbakan olur olmaz, Reichstag milletvekillerinden Theodor Habİcht’i Avusturya Nazi Partisine müfettiş tâyin etmiş, az sonra da, kendi kendini sürgün eden Avusturya Partisi lideri Alfred Frauenfeld’i Münih’te görevlendirmişti. Alfred Frauen-feld, buradan radyo ile Viyana’daki arkadaşlarını Dollfuss’u öldürmeye kışkırtıyordu. Avusturya Nazİlerİ, Almanya'dan gelen silâh ve bombalarla, 1934 Haziran öncesine kadar deniz yollarını, istasyonları ve hükümet binalarını bombalamışlar, Dollfuss’un dinci-faşist rejimini destekleyenleri öldürmüşlerdi. Hitler, en son olarak, binlerce kişilik bir Avusturya Lejyonu kurulmasını onaylamıştı. Lejyon’un karargâhı Bavyera’da Avusturya sınırı yakınındaydı. Fırsat çıktığı anda sınırı geçerek Avusturya’yı işgale hazırdı.

Dollfuss aldığı yaralardan akşamüstü saat 6’da öldü; ama Nazi darbesi, daha çok Başbakanlığa giren komplocuların acemilikler i yüzünden, başarıya ulaşamadı. Dr. Kurt von Schusc-hnigg’in yönettiği hükümet kuvvetleri hemen yönetimi ellerine aldılar ve, Alman elçisinin müdahalesi üzerine âsilerin Almanya’ya kadar emniyet içerisinde götürülüp teslim edileceğine söz verildiği halde, komplocular tutuklandılar. Sonradan on üçü asıldı. Daha bir ay Önce Venedik buluşmasında Hitler’den Avusturya’da serbest bırakılacağı vaadini alan Mussolini'nin bu olay üzerine Brenner Geçidine hemen dört tümen yığması da Berlin’i tedirgin etti.

Hitier durumunu derhal değiştirdi. Dollfuss hükümetinin düşmesinden ötürü memnunluk belirten ve bunun arkasından ister istemez daha büyük Almanya’nın geleceğini açıklayan Alman resmî haberler ajansı D.N.B’nin bildirisi gece yansı alelacele geri alındı, yerine yenisi hazırlandı. Yeni bildiride bu “zâlimce cinayetten” Ötürü teessür ifade ediliyor, bunun yalnız Avusturya’nın bir İç sorunu olduğu bildiriliyordu. Ha-bicht’in işine hemen son verildi, Viyana’daki Alman elçisi geri çağrıldı ve işten uzaklaştırıldı, onun yerine daha bir ay Önce Roehm temizliğinde, Dollfuss’un başına gelen olaylardan kendisini güçlükle kurtarmış olan Papen, Hitler'm verdiği “nor-mal ve dostça ilişkileri yeniden kurma” emrini yerine getirmek üzere çarçabuk Viyana’ya gönderildi.

Hitler’in ilk sevinçli heyecanı geçmişti. Şimdi korkuyordu. Papen, buhranı nasıl atlatacaklarını Hitler'le konuştukları sırada Hitler’in, «Yeni bir Saray - Bosna olayıyla karşı kar-şıyayız!» diye bağırdığını anlatır (2). Ama Führer iyi bir ders almıştı. Viyana’daki Nazi darbesi de, 1923’de Münih’te yapılan Birahane Darbesi gibi zamansızdı. Almanya böyle bir teşebbüsü askerî bakımdan destekleyecek kadar güçlü değildi daha. Diplomatik bakımdan da tecrit edilmiş durumdaydı. Faşist İtalya bile Avusturya’nın bağımsızlığı konusunda. İngiltere'yle Fransa’ya katılmıştı. Bundan başka, Sovyetler Birliği, Almanya’nın doğuya ilerlemesini Önliyecek bir Doğu Lo-kamo Parktmm imzalanması konusunda Batıya katılmak istediğini ilk olarak ortaya atıyordu. O yılın sonbaharında Sovyetler Birliği Milletler Cemiyetine girdi. Büyük devletlerin aralarında bölünme ihtimali, 1934 yılında-, eskisinden daha az görünüyordu. Hitler’in bu arada yapabileceği tek şey barıştan gözetmek, gizli silahlanmayı sürdürerek fırsat kollamaktı.

Hitler’in dış dünyada barış propagandası yapmak için kullandığı bir araç daha vardı Retchstag’daxi başka: yabancı basın. Muhabirler, editörler ve yayıncılar boyuna Hitler’le görüşmeye çalışıyorlardı. Hele Ward Price adında tek gözlüklü bir İngiliz vardı ki, Alman diktatörü istediği zaman işini kolaylaştırmaya hazırdı. Londra’da çıkan Daüy MaiV'm. muhabiriydi bu zat. 1934 yılında Hitler’le yaptığı bir seri konuşmada — bu konuşmalar savaşa kadar devam etti — Hitler Price’s ve tabiî okurlarına da, “savaşın bir daha gelmiyeceğini”, Almanya’nın “savaşın yarattığı kötülüklerin acılarını bütün uluslardan daha çok çektiğini”, “Almanya’yı ilgilendiren sorunların savaşla çözülemiyeceğini” söyledi (3). Hitler aynı duygulu sözleri o yılın sonbaharında Jean Goy’a da söyledi. Jean Goy, Fransız eski muhariplerinin lideri ve milletvekiliydi. Hitler’in bu sözlerini Paris’te çıkan Le Martin gazetesinde bir yazıyla yayımladı, (4)

VERSAILLES ANDLASWASININ BOZULMASI

Bu arada Hitler ordu hizmetlerini kurma ve bu hizmetlere silâh sağlama programına aralıksız devam ediyordu. Orduya kuvvetlerini sayıca üç misline çıkarması emredilmiş — 1 Ekim, 1934’de 100,000’den 300,000’e — ve ertesi yıl 1 Nisanda Füh-rer’in açıkça mecburî askerlik ilân ederek Versailles Andlaş-masmın askerî sınırlamalarını ortadan kaldıracağı o yılın Nisan ayında Genel Kurmay Başkam General Ludwig Beck’e bildirilmişti

(5). O zamana kadar büyük bir gizlilik içinde çalışılacaktı. “Genel Kurmay” sözünün basında görülmemesine özellikle dikkat etmesi Goebbels’e söylendi, çünkü Versailles Andlaşmasi böyle bir örgütün varlığını tanımıyordu. Alman Ordusunun yıllık terfi listeleri 1932’den sonra yayımlanma-maya başlandı. Böylelikle gittikçe kabaran bu listelerden yabancı haberalma bürolarının bilgi sızdırmamalarına çalışılıyordu. Alman Savunma Kurulu Daimî Komitesi Başkanı General Keitel, daha 22 Mayıs, 1933'de yardımcılarına şu emri vermişti: «Hiç bir belge kaybedilmiyecektir, çünkü düşman propagandası bundan yararlanır. Sözle bildirilen konular ispat edilemez; inkâr edilebilir.» (6)

Donanma da uyarıldı: ağzım sıkı tutacaktı. 1934 Haziranında Raeder, Hitler’le uzun bir konuşma yaptı ve aşağıdaki notu aidi:

«Fülırer’m emri: 25-26,001) tonluk gemilerin yer değiştirmesinden hiç sök edilmeyecek, yalnızca ıslah edilmiş 10,000 tonlukların sözü edilecek... Führer denizaltı yapımında tam bir gizlilik istiyor,» (7)

Donanma 26,000 tonluk iki savaş kruvazörü inşa etmeye başlamıştı (Versailles Andlaşmasınm izin verdiği en yüksek limit 16,000 tondu). Bu kruvazörlere sonradan Scharnhorst ve Geisenau adt verildi, Versailles Andlaşmasınm yasakladığı denizaltılar ise Cumhuriyet döneminde Finlandiya, Hollanda ve ilk dört ayı içinde ortaya çıkacak kritik durumda” bunlardan birçoklarının iskeletlerini ve parçalarını Kiel’de biriktirmişti. Raeder, 1934 Kasımında Hitler’i gördüğü zaman, “1935 yılının ilk dört ayı içinde ortaya çıkacak kiritik durumda” bunlardan altısını monte etmek üzere kendisine izin vermesini istedi (o sırada Hitler’in niyetini bildiği anlaşılıyor), ama Führer “durumun ne zaman montaja başlamayı gerektireceğini” kendisine bildireceğini söylemekle yetindi {8).

Bu toplantıda Raeder, aynı zamanda, (donanma personelinin üç misli artması gerektiğinden başka) yeni gemi inşa programı için mevcut paradan fazlasına ihtiyacı olduğuna da değindi, ama Hitler kendisine endişe etmemesini söyledi. «İhtiyaç halinde Dr. Ley'e emreder İş Cephesinden 120 - 150 milyon alır, Donanmanın emrine veririm,» dedi. «Çünkü, eninde sonunda, bu harcama işçilerin yararınadır.» (9). Böylece Alman işçilerinin verdiği aidat donanma programının uygulanmasında kullanılacaktı.

Goering'in de ilk iki yıl işi başından aşkındı; Hava Kuvvetlerini kuruyordu. Havacılık Bakanı olarak — görünürde sivü havacılığa bakıyordu — yapımcılara yeni savaş uçaklarının modellerini hazırlama emrini verdi. Hava Sporları Birliği maskesi altında hemen pilot yetiştirilmeye başlandı.

O günlerde Ruhr ve Ren sanayi bölgelerini gezen bir insan silâh fabrikalarının nasıl büyük bir faaliyet içinde harıl harıl çalıştıklarını hemen anlardı. Özellikle çeyrek yüzyıldan-beri Alman toplarını yapan Krupp ile büyük kimya tröstü I. G. Farben gece gündüz durmadan çalışıyordu. Krupp’un 1919’dan sonra silâh yapımına devam etmesi Müttefikler tarafından yasaklanmış olduğu halde, kumpanya yine de boş durmuyordu. Krupp, Alman orduları 1942’de Avrupa’nın büyük bir kısmını işgal ettikleri sırada şöyle övündü: «Tankların silâh ve tarret prensibi daha 1926’da hazırlanmıştı... 1939 - 41’de kullanılan toplara gelince, bunların en Önemlileri daha 1933’de tamamlanmış durumdaydı.» Farben fabrikalarının bilginleri Birinci Dünya Savaşının başlangıcında, Ingiliz ablukası yüzünden, Şi-li’den normal yollarla nitrat (küherçile) gelmeyince, havadan sentetik nitrat yaparak Almanya’yı büyük bir felâketten kurtarmışlardı. Şimdi de Hitler bu tröste modern savaşın en gerekli iki maddesini Almanya’da yapma görevini verdi: Bu iki madde benzin ve kauçuktu, ikisi de Almanya’ya dışardan getiriliyordu. Kumpanyanın bilginleri kömürden sentetik benzin çıkarılması sorununu bin dokuz yüz yirmi beş yıllarında çözmüşlerdi. Nazi Hükümeti 1933’den sonra I.G. Farben’e petrol ürününü 1937’de 300,000 tona çıkarmasını sağlayacak kadar sipariş vermeye başladı. O sırada kumpanya kömürden ve Almanya’da çıkan başka maddelerden sentetik kauçuk yapılması sorununu da çözmüş bulunuyordu. Buna denilen sun'î kauçuğun geniş çapta üretilmesi için Schkopau’da ilk olarak dört fabrika kuruldu. 1934 yılı başlarında, Alman Savunma

Kurulu Daimî Komitesi, 210,000 kadar fabrikama savaş siparişlerine göre seferber duruma getirilmesi plânını onayladı. O yılın sonuna doğru silâhlanma bütün aşamalarıyla o kadar genişlemişti ki artık silahlanmayı Versailles devletlerinin şüpheli ve tedirgin gözlerinden saklamaya imkân kalmamıştı.

Bu devletler, başta İngiltere olmak üzere, bir ordu - bittiyi tanıyalım mı tanımalıyalım mı diye düşünüp duruyorlardı bâlâ. Almanya’nın

silâhlanması öyle Hitier’in sandığı gibi gizli kapaklı bir ig değildi. Devletler, Almanya genel bir Avrupa anlaşmasına katılmaya razı olduğu takdirde, Hitler’e eşit silâhlanma hakkını tanıyabileceklerdi. Kurulmak istenen genel Avrupa anlaşmasına bir Doğu Lokamo’su da dahil olacak ve özellikle Rusya, Polonya, Çekoslovakya gibi Doğu ülkeleri de, Lo-kamo Paktından yararlanan öteki Batı ülkeleri gibi, emniyet iğinde bulunacaklardı. Ve elbetteki aynı emniyet garantisi Almanya’ya da verilecekti. Adolf Hitler’in düşüncelerini anlamamak bakımından Neville Chamberlain’in öncüsü sayılabilecek olan o zamanki İngiliz Dış İşleri Bakanı Sir John Sinıon, 1934’-de, Almanya’ya fiilen silâhlanma eşitliği teklif etti. Fransız-lar bu fikrî derhal ve kesinlikle reddettiler.

Ama, silâhlanmada eşitlik bir Doğu Lokarnosu da dahil olmak üzere, genel bir uzlaşma teklifi 1935 Şubatında Ingilh ve Fransız hükümetleri tarafından yeniden ve hep birlikte tekrarlandı. Bir ay önce, 13 Ocakta, Saar yurttaşları kömür bakımından zengin olan küçük bölgelerinin Almanya’ya katılması için ezici bir çoğunlukla oylarını kullanmışlardı — 48,000’< karşı 477,000 oy — Hitler de fırsattan yararlanarak Alman ya’nm Fransa’dan başkaca bir toprak talebi olmadığını İlâr etmişti. Yâni Almanya Alsace ve Lorraine üzerindeki istek lerinden vazgeçiyordu. Ingiliz - Fransız teklifleri Saar’ın ba nşçı yollarla Almanya’ya geri verilmesi ve Hitler’in söylediğ sözlerin yarattığı bu iyimserlik ve iyi niyet havası içinde, 193î yılı Şubatının başında, Hitler’e resmen sunuldu.

Hitler’in 14 Şubatta verdiği cevap biraz müphemdi. Kend

bakımından, öyle olması da gerekirdi. Almanya’nın açıkça yeniden silâhlanmasına imkân veren bir plânı iyi karşılıyordu. Ama Almanya'nın bir Doğu Lokamosu imza etmeyi isteyip istemediği konusunda kaçamaklı cevap vermişti. Bu, her zaman sözü geçen ana bir bölgede Almanya’nın elini kolunu bağlamak demekti. Orası Almanya'nın Lebensraum’u (hayat alanı) idi. Ingiltere bu konuda Polonya, Çekoslovakya ve Romanya ile yapmış olduğu karşılıklı yardım paktlarından Ötürü doğu güvenliğiyle daha yakından ilgilenen Fransa'dan ayrı bir durumda olamaz mıydı? Herhalde Hitler bunu düşünmüştü ki, üzerinde titizlikle durarak verdiği cevapta genel görüşmelerden önce iki - yanlı görüşmelere başlanmasının yararlı olacağım belirtmiş, ve ön görüşmelere başlamak üzere îngilizleri Berlin'e çağırmıştı.

Sir John Simon hemen teklifi kabul etti ve 6 Martta Berlin’de bir görüşme düzenlendi. Ancak tesbit edilen bu tarihten iki gün önce Ingiltere’de bir Beyaz Kitabın yayımlanması Alman Dış işlerini fena halde kızdırdı. Beyaz Kitap, Berlin’de bulunan yabancı gözlemcilerin dikkatini Almanya'nın gizli silâhlanması üzerine çekiyor, bu silâhlanma hızlandı-rıldığı takdirde Ingiltere’nin de kendi silâhlanmasını biraz arttırmak zorunda kalacağını açıklıyordu. Hitler’in buna çok kızdığı anlaşıldı. Simon Berlin’e hareket etmek üzereyken Neu-rath ona Führer’in “soğuk aldığını”, görüşmelerin ertelendiğini bildirdi.

Hitler’in soğuk alıp almadığı belli değildi, ama bir sinir krizine tutulduğu kesindi. Eğer daha da azıtırsa, Simon ile Eden’i yanma yaklaştırmamak daha doğru olacaktı. Hitler Versailles “Dikta” sına öldürücü bir darbe indirmek için gerekli fırsatı eline geçirdiğini sanıyordu. Fransız hükümeti Birinci Dünya Savaşında doğan çocukların azlığı dolayısile askerlik hizmetini on sekiz aydan iki yıla çıkarmıştı. Hitler Müttefiklerin durumunu anlamak üzere 10 Martta bir balon uçurdu: Her zaman el altmda bulunan Ward Price çağrıldı ve kendisine Goering’le bir konuşma yaptırıldı. Goering Ward Price’a bü-

tün dünyanın bildiği bir gerçeği resmen açıkladı: Almanya’nın bir askerî hava kuvveti vardı. Hitler, Versailles Andlaşması-nm bu tek yanlı îhSfli karşısında Londra'nın ne gibi bir tepki göstereceğini biiyiik bir güvenle bekledi. Beklediği çıktı: Sir John Simon Avam kamarasında Berlin’e gitmeyi hâlâ umduğunu söyledi.

BÎR CUMARTESİ SÜPRİZİ

16 Mart Cumartesi günü — Hitler, süprizlerinin çoğunu Cumartesi günleri yapardı — Başbakan Hitler, genel askerlik hizmetini yeniden kuran ve on iki kolorduyla otuz altı tiimen-lik bir barış ordusunun örgütlenmesini öngören bir kanun çıkardı, Aşağı yukarı yarım milyon insan silâh altına alınacaktı. Bu çıkış Versailes Andlaşmasının askerî bakımdan koyduğu sınırların ortadan kaldırılması demekti, eğer Ingiltere’yle Fransa harekete geçmezlerse... Hitler’in düşündüğü gibi, în-giltereyle Fransa bu hareketi protesto ettiler, ama hiç bir harekete geçmediler. Bundan başka İngiltere, Hitler’in, Dış işleri Bakanıyla hâlâ görüşmek isteyip istemediğini de hemen sordu. Diktatör bu soruya lütfen, “Evet”, cevabım verdi.

17 Mart Pazar günü Almanya için bir bayram ve sevinç günü oldu: Alman yenilgisinin ve utaneının sembolü olan Ver-3ailles'ın zincirleri koparılıp atılmıştı. Herhangibîr Alman, Hitler'i ve Hitler'in eşkıya yönetimini sevmese bile, hiç bir Cumhuriyet hükümetinin cesaret edemediği bir işi Führer'in başardığını kabul etmek zorundaydı. Almanların çoğu ulus namusunun kurtarıldığına inanıyordu. O pazar aynı zamanda Kahramanlan Anma günü (Heldengedenktag) idi. öğle üzeri Devlet Operasında yapılan törene gittim, orada Almanya'nın 1914'denberi görmediği bir sahneye tanık oldum. Tekmil parter silme asker üniformalarıyla doluydu. Eski İmparatorluk Ordusunun soluk gri üniformalan ve sivri uçlu miğferleriyle yeni Ordunun yeni üniformalan birbirine karışmıştı; bu arada

Luiftwaffe (Hava Kuvvetleri) nin pek az kimsenin gördüğü gokmavisi üniformaları dikkati sekiyordu. Hitler'in yanında, Kayzer Ordusunun yasayan son Feld • Mareşali von Mackensen oturuyordu: üzerinde kurukafa sembollü Hüsar üniforması vardı. Sahnede, ulusun savaş bayraklarım birer mermer heykel gibi dimdik tutan genç subayların üzerine kuvvetli ışıklar vur-durulmuştu. Subayların arkasındaki büyük perdenin üzerinde kocaman bir Demir Haç asılıydı. Görünüşte bu tören Almanya'nın savaşta ölen askerlerini anmak, üzere düzenlenmişti. Ama sonradan Versailles Andlaşmasının ölümü ve Alman Ordusunun yeniden doğuşu şerefine düzenlenmiş sevinçli bir tören hâlini aldı.

Generallerin çok sevinçli oldukları yüzlerinden okunuyordu. Herkes gibi onlar da şaşırmışlardı, çünkü son birkaç gününü Berehtesgaden'deki dağ evinde geçiren Hitler düşüncelerini onlara açmak zahmetine katlanmamıştı. General von Manstein'in sonradan Nuremberg'de verdiği ifadeye göre, hem kendisi ve hem de Berlin'deki Wehrkreis 111 (Üçüncü Askerî Bölge) Komutanı General von Witzleben, Hitler'in kararım 16 Mart sabahı radyodan öğrenmişlerdi. Genel Kurmay daha küçük bir orduyla işe başlamayı tercih ediyordu.

«(Mastein'in verdiği ifadeye göre) Eğer Genel Kurmaya sorulmuş olsaydı yirmi bir tümen teklif ederdi... .Otuz altı tümen kararım Hitler kendisi verdi.» (10)

Bundan sonra birçok devletler HİtIer'e birtakım boş uyarmalarda bulundular: İngiliz, Fransız ve Italyanlar, 11 Nisanda Stresa'da toplandılar;

Almanya'nın yaptığı hareketi suçladılar ve Avusturya'nın bağımsızlığını, Lokamo Paktını desteklediklerini bir daha belirttiler. Cenevre’deki Milletler Cemiyeti Konseyi, Hitler’in giriştiği bu acele hareket karşısında memnuniyetsizliğini belirtti ve Hitler’in bu gibi hareketlere bir daha girişmesi halinde uygulanacak tedbirleri tavsiye ede-

cek bir komisyon kurdu. Almanya'nın bir Doğu Lokamosuna hiç bir zaman katılmayacağım anlayan Fransa hemen Rusya ile bir karşılıklı yardım paktı imzaladı. Moskova da Çekoslovakya ile aynı biçimde bir anlaşma yaptı.

Devletlerin Almanya karşısında bu şekilde birbirlerine yaklaşmaları oldukça kötü bir etki bıraktı ve Alman Dış İşleri Bakanlığındakileri bir hayli şaşırttı, ama Hitler’i şaşırtmadı. Eninde sonunda kozunu oynamış ve kazanmıştı. Elbet-teki bununla da kalmıyacaktı. Yeniden barış üzerinde durmalım ve devletlerin Almanya karşısında kurmaya çalıştıkları yeni birliğin bozulup bozulmayacağım anlamanın tam zamanı olduğuna karar verdi.

21 Mayıs akşamüstü (*) Reichstag’ûa yeni bir “barış” söylevi daha verdi. Bu söylev Hitler’in Reİchstag^dg. vermiş olduğu ve yazarın çoğunu dinlediği söylevlerin belki de en güzeli, en akılhcası ve en şaşırtmışıydı. Hitler çok rahattı. Üzerinde yalnız kendine güvenen bir hal değil, aynı zamanda — kendisini dinleyenlerin hayret ettikleri — bir hoşgörürlük ve uzlaşma hali de vardı. Versailles’m askerî maddelerini yırttığı için kendisini suçlayan uluslara kızmıyor ya da meydan oku-

<*) O giin daha önce Hitler gizli bir Almanya Savunma Kanunu çıkarmış yukarıda gördüğümüz gibi Dr. Schacht’ı savaş ekonomisinin, başına getirmiş ve silahlı kuvvetleri yeniden örgütlemeye başlamıştı. Weimar günlerinin Reichswehr’i Wehrmacht olmuştu. Hitler de, Führer ve Başbakan olarak Silâhlı Kuvvetleri (Webrmacht'in) Yüksek Komutanlığına getirilmiş, Savunma Bakaıu Blomberg Savaş Bakam adım almış ve aynca Silâhlı Kuvvetler Başkomutanı olmuştu. Blomberg bu mevkie getirilen ilk generaldi. Her üç dairenin de ayn ayrı başkomutanı ve kendi genel kurmayı vardı. Orduda Truppenamt maske adı kaldırılmış, örgüte asıl adı konulmuş ve başına da General Beck getirilmişti. General Beck artık resmen Genel Kurmay Başkanıydı. Ama tu adı alması Kayzer zamanındaki Genel Kurmay

Başkamnın görevini yapması demek değildi. Kayzer zamanında Genel Kurmay Başkam fiilen Alman Ordusunun Başkomutanı demekti.

4SI

rauyordu. Tersine, İstediği şeyin banş ve adalete dayanan bir anlayış olduğunu belirtmeye çalışıyordu. Savaş fikrini olduğu

gibi reddediyordu; savaş anlamsızdı, yararsızdı, aynı zaman* da korkunçtu.

c$on iiç yüz yıldanberi Avrupa kıtasında akıtılan kanla olayların millî sonuçlan arasında hiç bir orantı yoktur. Sonunda Fransa da Fransa kal* mış, Amanya da Amanya, Polonya, da Polonya ve İtalya da İtalya, Hanedan bencilliklerinin, siyasî ihtiras ve vatanseverce körlüklerin, kan sel* leri akıtarak ede ettikleri sanki derin siyasî değişimler, millî duygu bakımından, uluslara şöyiece bir değip geçmekten ileri gidememiştir. Temel karakterlerinin özünü değiştirememiştir. Eğer bu devletler fedakârlıkları, nm bir parçasını daha akıllıca amaçlara uygulamış olsalardı, elbette ki daha büyük ve daha kalıcı olurlardı.»

Hitler, Almanya’nın başka halkları elde etmeyi aklından bile geçirmediğini söylüyordu.

«Bizim ırk kuramımız, başka ulusları ele geçirmek ve onlara hükmetmek İçin yapılacak herhangi bir savaşı, galip geleni, er geç değiştiren ve güçsüzleştiren, sonunda onu ' yenilgiye uğratan bir iş sayar... Avrupa’da işgal edilmemiş bir yer olmadığına göre, her zafer... olsa olsa bir ülkenin nüfusunu sayıca arttırabilir. Ama uluslar tuna çok önem veriyorlarsa bu amaçlarına acı çektirmeden, daha basit ve daha doğal yollardan varabilirler. Yâni sağlam bir sosyal politika izlemekle, bir ulusta çocuk yapma isteğini arttırmakla...

Hayır! Nasyonal Sosyalist Almanya barış istiyor, çünkü temel İnançları bunu, emrediyor. Ve hiç bir savaşın Avrupa'daki acı durumu kökünden değiştiremiyeceği temel gerçeğini anladığı için de tanşı istemektedir... Her savaşın başlıca etkisi gençliğin mahvolması olmuştur...

Almanya’ma barışa ihtiyacı var ve Almanya banş istiyorl»

Bu nokta üzerinde özellikle duruyordu. Sonunda barışı sürdürmek için gerekli saydığı on Uç somut teklif ileri sürdü. Bunlar o kadar güzel tekliflerdi ki, yalnız Almanya'da değil, bütün Avrupa'da derin ve elverişli tepkiler yarattı. Tekliflerine önce bir hatırlatıtıa ile girişti:

«Almanya Saar plebisitinden sonra kararlaştırılan Fransa sınırlarını tanımış ve bu sınırlan garanti etmiştir... Bu bakımdan, uğrunda iki savaş yaptığımız Alsace . Lorraine üzerindeki isteklerimizden, son olarak, vaz geçiyoruz... Almanya, geçmişi hiç hesata katmadan, Polonya ile bir saldırmazlık paktı İmzalamıştır... Kayıtsız ve şartsız olarak bu pakta bağb kalacağız... Polonya'yı milli bilincine varmış büyük bir balkın anayurdu olarak tanıyoruz.»

Avusturya'ya gelince:

«Almanya, Avusturyanın ne iç işlerine karışmak, ne Avusturyayı ilhak etmek, ne de bir Anschfuss yapmak niyetindedir.»

Hitler'in ortaya attığı on iiç teklif çok açıktı. Milletler Cemiyeti Versailles Andlaşmasmdan vazgeçmedikçe Almanya Cenevre'ye dönmiyecekti. Bu yapıldıktan ve bütün ulusların eşitliği tanındıktan sonra Almanya Cemiyete yeniden katılacaktı. Bununla birlikte Almanya, Versailles Andlaşmasının askerî olmayan maddelerine "kayıtsız şartsız saygı'' gösterecekti, «Toprak konularındaki maddelerine de uyacaktır. Özellikle, Lokamo Andlaşmasmdan doğan bütün ödevleri tanıyacak ve yerine getirecektir.» Hitler, aynı zamanda, Almanya'nın Ren'ln askerî olmayan bölge halinde kalmasına da katlanacaktı. Buna söz veriyordu. Almanya, "istenildiği anda" ortak bir güvenlik sistemine katılmaya hazır olmakla beraber, iki • yanlı anlaşmaları tercih ediyor, komşularıyla saldırmazlık paktları imzalamaya hazır bulunuyordu. Almanya, İngilizlerle Fransızların Lokamo Paktım genişletme hususundaki tekliflerini de kabul etmeye hazırdı.

Silâhsızlanmaya gelince. Her türlü sınırlamaya razıydı:

«Alman hükümeti, herhangi bir sınırlamayı, özellikle sadınya yan-yan ağır top ve tank gibi ağır silâhların kaldırılmasını kabul etmeye hazırdır... Almanya, top, zırhlı, kruvazör ve mayın gemilerinin herhangi bir çapta sınırlandırılmasını kabul etmeye hazır bulunduğunu ilân eder. Aynı şekilde.

Alman hükümeti denizaltı tonaj la nmn sınırlandırılmasını, ya da büsbütün ortadan kaldın masını kabule hazırdır...»

Hitler böylece ortaya Ingiltere için özel bir yem atmış

4Sİ

oluyordu. Niyeti yeni Alman Donanmasını İngiliz deniz kuvvetlerinin yüzde 35’i olarak tamtmaktı. BÖylece, diyordu. Alman Donanması Fransızlannkinden her zaman yüzde 15 daha aşağı olacaktır. Bu tekliflerin Alman isteklerinin başlangıcı olduğu konusunda dış ülkelerde yapılan itirazlara da Hitler şu cevabı verdi: «Bu istekler Almanya için sondur ve değişmez.»

Hitler söylevinin sonuna geldiği sırada saat gecenin onunu geçiyordu:

< Avrupa'da kim savaş meş'ateşini yakarsa, sonunda anarşiden başka bir şey beklemesin. Biz ise, çağımızda Batının yıkılacağına değil, yeniden doğacağına kesinlikle inanıyoruz, Almanya'nın bu büyük göreve sağlam bir yardımda bulunabileceği bizim umudumuz ve sarsılmaz inancımız* dır.» (1İ)

Çok tatlı barış, mantık ve uzlaşma sözleriydi bunlar ve barışın mantıklı bir temele, ama hiç olmazsa bir temele, oturtularak sürdürülmesini isteyen Avrupa demokrasilerinin halk ve hükümetlerine güzelce yutturuldu. İngiltere’nin en etkili gazetesi The Times bu sözleri nerdeyse delice bir sevinçle karşıladı.

«...Söylev mantıklı, dosdoğru ve açıktır. Bu söylevi tarafsız gözle okuyan bir kimse Herr Hitlerin ortaya attığı tekliflerin Almanya ile tam bir anlaşmaya varmak için çok güzel bir temel olacağından şüphe edemez. Bu sefer anlaşma on altı yıl önce barışın yere serdiği Almanya ile değil, özgür, eşit ve kuvvetli bir Almanya ile yapılmış olacaktır...

Söylevin, her yerde, ne demek istediği açıkça belli, içten ve iyi düşünülmüş sözler sayılması umulur.» (12)

İngiliz gazeteciliğinin en çok övündüğü bu gazete, tngiliz-lerin Hitler'e karşı izledikleri meş'um yatıştırma politikasında, tıpkı Chamberlain hükümeti gibi, şüpheli bir rol oynamıştır. Oysa, bu kitabın yazarına göre, Almanya'da olup bitenleri hükümetten daha iyi bilecek durumdaydı; çünkü gazetenin Berlin muhabiri, Norman Ebbutt, 36 Ağustos 1937'de Almanya'dan kovuluncaya kadar, Hitler'in yaptığı bütün işleri ve onun amaçlannı durmadan gazeteye bildiriyordu. Muhabirin verdiği bilgiler herhangi yabancı bir gazetecinin ya da, İngiliz diplomatları da dahil olmak üzere, herhangi bir diplomatın verdiği bilgilerden daha ilginçti. O günlerde Berlin'den gazetesine yazdığı yazıların çoğu yayımlanmıyordu (*). Bu yüzden bu kitabın yazarına kendisi çok yakınmıştır. Ama, sonradan da doğrulandığı gibi, The Times yazarları onun gönderdiği bütün yazılan okuduktan için Nazi Almanyasında olup bitenlerin iç yüzünü, Hitler'in yaptığı vaatlerin boşluğunu ne de olsa biliyorlardı,

İngiliz hükümeti de, The Times gibi, Hitler'in yaptığı teklifleri "içten" ve "iyi düşünülmüş" olarak kabul etmeye hazırdı. Hele Alman Donanmasını İngiltere Donanmasından yüzde 35 aşağıda tutmaya razı olmasından çok memnundu.

İngiliz Dış İşleri Bakanıyla Eden önce ertelenmiş olan ziyaretlerini Martın sonunda yaptıkları zaman, Hitler Sir John Simon'a, büyük bir kurnazlıkla, iki devlet arasında bir deniz anlaşması yapılabileceğini ve bu anlaşmanın İngiliz egemenliğini teminat altına alacağını söylemişti. Şimdi de, 21 Mayısta, herkesin önünde somut bir teklif yapıyor (Alman Donanmasının tonaj olarak İngiliz Donanmasından yüzde 35 aşağı olması) ve söylevinde İngiltere için çok dostça kelimeler kullanıyordu. «Almanya'nın» diyordu, «yeni bir deniz rekabetine girişmeye niyeti olmadığı gibi, böyle bir rekabete girişme zorun-luğu da yoktur, ve ayrıca bunun için gerekli araçlara da sahip değildir.» Hitler burada, Amiral Tirpiz'in, İkinci Wilhelm'-in teşvikiyle, İngiltere'ye rakip bir donanma kurmaya çalıştığı 1914'den önceki günleri telmih ediyordu. Tabiî İngiltere bu-

[1] (*) The Times gazetesinin editörü Geoffrey Dawson, Berlin'de Eb-butt'dan önce muhabirlik, yapan ve o sıralarda gazetenin Cenevre muhabiri olan H.G. Daniels'e yazdığı 23 Mayıs, 1937 tarihli mektupta şunları söylüyor: «(Almanların) şüphelerini uyandıracak her yazının gazetede

çıkmaması için gece gündüz elimden geleni yapıyorum. Son aylar içinde kötü tir yorum sayılabilecek bir yazının çıkmadığını sanıyorum.» (John Evelyn Wrench, Geoffrtey Dawson and Our Times.) nu anlamıştı. Hitler bu konuda daha , da devam ederek şunları söylemişti: «Alman hükümeti İngiliz İmparatorluğunun denizden korunması gerektiğini ve bunun İngiltere iğin hayatî önem taşıdığım bilmektedir... Alman hükümeti, İngiliz halkı ve devletiyle, iki ulus arasındaki tek çatışma noktasının bir daha ortaya çıkmasına imkân vermiyecek bir ilişki kurmak ve bu ilişkiyi sürdürmek istemektedir.» Hitler Kavgam'Ğa. da buna benzer duygular göstermiş, Kayzer'in yaptığı en büyük hatalardan birinin İngiltere'yle düşman olmak ve İngiltere'ye rakip bir donanma kurmak saçmalığına girişmek olduğunu belirtmişti.

İngiliz hükümeti inanılmayacak bir saflıkla ve sür'atle Hitler'in ağma düştü. Bu sırada Hitler'İn dış postacılığım yapmaya başlayan Ribbentrop, Haziranda donanma konusunda görüşmelere başlamak üzere Londra'ya çağrıldı. Ribbentrop, Hitler'in ileri sürdüğü tekliflerin görüşme konusu olamıyaca-ğmı enayice ve kaba bir şekilde Ingilizlere anlattı; bu teklifler ya kabul, ya da reddedilecekti, tngilizler kabul ettiler. Aym şekilde birer deniz devleti olan, Alman silâhsızlanması ve Almanların Versailles Andlaşmasımn askerî maddelerini ihlâl etmesiyle aynı şekilde ilgili bulunan, Stresa cephesindeki müttefikleri Fransa ile İtalya'ya danışmadan ve 1919 barış andlaş-malanmn dayanağı olan Milletler Cemiyetine bile haber vermeden, îngilizler, kendi özel çıkarlarım düşünerek, Versailles Andlaşmasımn donanmalara koyduğu sınırlan kaldırmaya başladılar.

Londra hükümeti, Almanya'ma İngiliz Donanmasının üçte biri kadar bir donanmaya sahip olmasını kabul edince, Hitler'i mümkün olan sür'atle bir donanma kurmakta serbest bırakmış oluyordu. Bunu Berlin'deki en aptal adam bile anlayabilirdi. Tersanelere ve çelik fabrikalarına en aşağı on yıllık iş çıkmıştı. Bu bakımdan Alman silâhlanmasına aslında bir sınır konulmuyor, tersine, Almanya'nın elindeki araçlarla en kısa bir zamanda donanma alanında güçlenmesi teşvik edilmiş oluyordu.

tngilizleı, Fransa'ya attıkları bu kazık yetmiyormuş gibi, Hitler'e verdikleri sözü yerine getirmek için İngiltere'nin ne çeşitte ve ne sayıda gemilerin yapımına razı olduğunu en yakm müttefiklerine bildirmediler; yalnız Alman

denizaltı tonajının — Versailles Andlaşması Almanların denizaltı yapmalarını yasaklamıştı — İngiltere’nink inden yüzden 40 az olacağım olağanüstü durumlar çıktığı talkdirde bunun aynı orana yükselebileceğini bildirdiler (13). Aslında İngiliz - Alman anlaşması Alınanlara beş savaş gemisi yapmak hakkım tanıyordu. Bunların tonajı ve silâhlan İngiltere’nin o zaman çıkardığı gemilerinkinden fazla olacaktı; ama Londra’yı aldatmak için Ingilizlere uydurma sayılar bildirildi. Aslında yirmi bir kruvazör ile altmış dört destroyer yapılacaktı. Savaşın başlangıcında bütün bu gemiler daha yapılmış değildi, ama yapılanlar, denizaltılarla birlikte, îkinci Dünya Savaşının ilk yıl-larında İngiltere’ye büyük darbeler indirmeye yetti.

"İngiliz oyunu’* Mussoli’nin gözünden kaçmadı. Her ikisi de Hitler’in okşanması üzerinde çalışabilirlerdi. Bundan başka, İngiltere’nin Versailles Andlaşmasma bogveren tutumu, Mus-solini'nin, Milletler Cemiyeti Anayasasının Londra tarafından da pek ciddîye alınmadığı konusundaki İnancını kuvvetlendirmişti, 3 Ekim, 1935'de İtalyan orduları Milletler Cemiyeti Anayasasını çiğneyerek Habeşistan'a girdiler. Milletler Cemiyeti, İngiltere’nin teşvikiyle ve Almanya’yı daha önemli bir tehlike sayan Fransa’nın gönülsüz desteğiyle, hemen müeyyidelere başvurdu. Ama bu müeyyideler tam değil yarımdı; korka korka uygulanıyordu. Bundan ötürü Mussolini’yi Habeşistan’ı istilâ etmekten alıkoymadı ama, Faşist İtalya ile Fransa ve İngiltere arasındaki dostlüğu bozdu, Nazı Almanyasına karşı kurulan Stresa cephesini yıktı.

Bu olaylardan en kazançlı çıkan Adolf Hitler’den başka kim olabilirdi? Ekimin 4’ünde, İtalyan istilâsı başladığının ertesi günü, Wühelmstrasse’de bütün gün parti ve hükümet adamlarından birçoğu ile konuştum. O akşam günceme yazmış olduğum bir not, Almanların durumu ne kadar çabuk ve iyi anlamış olduklarını gösterir:

«Wilhelmstrasse memnun. Ya Mussolini’nin başı belâya girecek ve Afrika işlerine o kadar dalacak ki Avrupa’daki durumu bu yüzden gücünü yitirecek, Hitler de bundan faydalanarak Duçe’nin o zamana kadar koruduğu Avusturya’yı ele alacak; ya da İngiltere ve Fransa’ya meydan okuyarak savaşı kazanacak ve Batı demokrasilerine karşı Hitler ile anlaşmaya hazır duruma girecek. Her iki durumda da kazanan Hitler olacak.» (14)

Bunun gerçekten böyle olacağı yakında görülecekti.

REM DARBESİ

Yukarıda gördüğümüz gibi Hitler, Reichstag önünde 21 Mayıs 1935'de verdiği, dünyayı ve her ülkeden önce İngiltere'yi etkileyen '‘barış’’ söylevinde, Rusya ile Fransa arasında 2 Martta Paris'te, 14 Martta da Moskova'da imzalanan ve yıl sonuna kadar Fransız hükümeti tarafından tasdik edilmeyen karşılıklı yardım paktı yüzünden Lokamo Paktına “resmî bir güvensizlik unsurunun” karıştığını söylemişti. Alman Dış İşleri Bakanlığı, Fransız hükümetine verdiği resmî bir notayla bu “unsur” a Fransızların dikkatini çekmişti.

Fransız Elçisi François-Poncet 21 Kasımda Hitler'le bir konuşma yaptı. Bu konuşmada Hitler kendisine Fransız - Sovyet paktı üzerine “uzun bir nutuk çekti”. François-Poncet, Hitler'in askerlikten tecrit edilmiş olan Ren bölgesini işgal etmek için paktı bir bahane olarak kullanacağına inandığını Paris'e bildirdi. «Hitler'i şimdi tek düşündüren nokta,» diyordu, «harekete geçmek için hangi zamanın uygun olacağıdır.» (15)

Berlin'deki elçilerin içinde belki de en iyi haber alanı François-Poncet'di; elbteteki söylediği sözlerin anlamım biliyordu, ama Hitler'in 2 Mayısta Reichstag önünde Lokamo Paktına ve Versailles Andlaşmasınm toprakla ilgili maddelerine saygı göstereceğini vaadetmesinden on. dokuz gün Önce

General von Blomberg'in Üç silâhlı kuvvete ilk direktifi verdiğini ve askerlikten tecrit edilmiş olan Ren'in işgali için gerekli plânların hazırlanmasını emrettiğini herhalde bilmiyor, du. Bu harekâtın parolası 8chuhmg[i]du; harekât “şimşek hızıyla indirilecek bir sürpriz darbesiyle uygulanacaktı”; plân o kadar gizli tutulacaktı ki “ancak çok az sayıda subayın bundan haberi olacak” ti. Nitekim Blomberg, gizliliği sağlamak amacıyla, emri kendi elyazısıyla yazmıştı. (10)

Ren'e karşı girişilecek harekât 16 Haziranda Alman Savunma Kurulunun Daim! Komitesinde yeniden görüşüldü. Bu toplantıda, o zaman daha yeni İç Savunma Dairesi Başkanı olan Albay Alfred Jodl, hazırlanan plânlar üzerinde açıklamalar yaptı ve bu işde büyük bir gizliliğin gerektiğini belirtti. Kesin bir sorumluluk olmadıkça hiç bir şey yazıya dökülme-meli ve

“bu gibi malzeme kasalarda saklanmalı,” dedi. (17) Hitler bütün 1935 - 36 kış mevsimi boyunca fırsat kolladı. Fransa ile İngiltere’nin, Habeşistan'daki İtalyan istilâsını önlemeye çalıştıklarını, ama Mussolini’nin onlarla başa çıkar gibi olduğunu görüyordu. Müeyyide üzerinde bir çok patırdı gürültü koparıldığı halde Milletler Cemiyetinin saldırganı durduracak gücü olmadığı anlaşılmıştı. Paris’te Fransız Parlâmentosu Sovyetler Birliğiyle İmzalanmış olan paktı tasdik için acele etmiyordu. Sağcıların pakta İtirazları gittikçe artmaktaydı. Fransız Pârlamentosu ya da Senatosu Moskova ile bir ittifak yapılmasına karşıydı. Bu takdirde Hitler Schulung'u için başka bir bahane aramak zorunda kalacaktı. Ama neyse ki pakt 11 Şubatta Parlâmentoya geldi ve Şubatın yirmi yedisinde 164’e karşı 353 oyla onaylandı, Hitler, iki gün sonra, 1 Martta^ kararını verdi; generallerin çoğu Ren’i işgale hazırlanan küçük Alman kuvvetlerini Fransızların darmadağın edeceğinden korkuyorlardı. Hitler onları dinlemedi. Blomberg de ertesi gün, 2 Mart 1936 da, efendisinin emirlerine boyun eğerek, resmen Ren’in İşgali için emir verdi. Silahlı kuvvetlerdeki yüksek rütbeli subaylara bunun bir “sürpriz hareketi” olacağını anlattı, Blomberg bunun aynı zamanda bir “barışçı hareket“ olacağım umuyordu. Ama umduğu gibi olmadığı takdirde — yâni Fransızlar savaşmaya karar verirlerse — Başkomutan “herhangi bir karşı askerî tedbir almak’’ hakkım muhafaza ediyordu (18). Altı gün sonra öğrendiğim ve Nuremberg’de tanıklık eden generallerin de doğruladıkları gibi, Blomberg alacağı bu tedbirlerin ne olacağını da düşünmüştü: Hemen Ren’in beri sahiline çekilecekti!

Ama zaten iç çatışmalarla felce uğramış ve bozgunculuk çukuruna batmış olan Fransızlar, 7 Mart günü şafak vakti küçük bir Alman göstermelik kuvveti Ren üzerindeki köprüleri geçerek askerlikten tecrit edilmiş bölgeye girdiği zaman, bu gerçeği bilmiyorlardı (*). Durumdan yakınan Dış işleri Bakam Neurath sabah saat 10’da Fransız, Ingiliz ve İtalyan elçilerini çağırdı; onlara Ren’den alınan haberleri bildirdi ve Hitler*in, o anda bozmuş olduğu Lokamo Paktını suçlayan, ve yeni barış teklifini ihtiva eden, resmî notasını verdi. Fran-Çois-Poncet yarı alayla şöyle diyordu: «Hitler düşmanın tam yüzüne yumruğunu indirdi, bunu yaparken de bağırdı: ‘Size banş teklifleri getiriyorum!’» (20)

Nitekim, Hitler iki saat sonra Reichstag^da sevinçten çılgına dönen dinleyicilerinin karşısında kürsüye çıkarak banş istediğini söylüyor ve banş

üzerindeki son fikirlerini açıklıyordu. Bu sahneyi görmek üzere ben de Kroll Operasına gitmiştim. Gördüklerimi hiç unutamayacağım. Çünkü insanı hem büyüleyen ve hem de korkutan bir manzara karşısındaydım. Hitler, Versailles Andlaşmasınm kötülüklerini ve Bolşevizm tehlikesini uzun uzun anlattıktan sonra, Fransa'nın Rusya ile imzalamış olduğu paktın, Almanların, Versailles Andlaşması-

(*) Jodl'un Nuremberg'te verdimi ifadeye göre. Ren'i geçen -yalnızca üç taburdur ve bunlar Aachen. Trier ve Saarbrucken yönlerine yürümüşlerdi. Bütün toprakların işgali İçin kulandan kuvvet bir tümenden ibaretti. Müttefik haberaima servislerinin tahminleri ise çok daha yüksek : 35.000 kişi ya da, yaklaşık olarak, üç tümen. Hitler sonradan şunu söylemiştir: «Gerçek olan şudur ki, eiimde yalnızca üç tugay vardı.» (19) nm tersine, isteye isteye imzaladıkları Lokamo Andlaşmasıru

bozduğunu soğukkanlılıkla ilân etti. Bundan sonra olup bitenleri o akşamki günceme şöyle not etmişim:

«Hitler şunları söyledi: 'Almanya artık kendisini Lokar-no Paktına bağlı saymıyor. Halkımn sınırları bakımından temel hakları yaranna olmak ve savunmalarını sağlamak üzere Alman hükümeti bugünden itibaren askerlikten arınmış bölgede Almanya'nın mutlak ve sınırsız hâkimiyetini yeniden kurmuştur V

Bunun üzerine altı yüz milletvekili, Hitler'in şahsen tâyin ettiği altı yüz adam, iri yan, kalın enseli, saçları dibinden kazınmış, göbekli, kahverengi üniformalı, kalın botlu altı yüz küçük adam... sanki kurulmuş gibi birdenbire ayağa fırladı, sağ ellerini yukarı uzatarak Nazi selâmı verirken hep bir ağızdan bağırdı: 'Heil'... Hitler elini kaldırarak susturdu onları... Derin ve çınlayan bir sesle şunu söyledi: 'Alman fteicfcstoçr'muı üyeleri!' Herkes tıs kesilmişti. 'Alman kuvvetlerinin batı bölgesinde gelecekteki barış zamanı garnizonlanna doğru yürüdükleri bu tarihî anda iki kutsal ant bizi birleştirmiş olacaktır,'

Daha fazla devam edemedi. Bu 'parlâmento' kalabalığı için Alman askerlerinin o anda Ren'de yürümekte oldukları çok iyi bir haberdi. Kanlarındaki Alman militarizmi kafalarına vurmuştu. Ayağa kalkmışlar, bağırıp çağırıyorlardı... Ellerini köleler gibi hep beraber havaya

kaldırmışlardı. Yüzleri sinirden sanki çarpılmıştı. Ağızlarını açabildikleri kadar açmışlar, bağırıyor, bağırıyorlardı. Bağnazlıkla yanan gözlerini yeni tanrılarına, İsa'larına dikmişlerdi. Yeni İsa'ları da rolünü çok iyi oynuyordu. Sanki alçak gönüHülüktenmiş gibi başını önüne eğmiş, bağnşmalarm kesilmesini bekliyordu. Sonra, yine alçak sesle, ama heyecanla, iki antı açıkladı:

'önce, balkımızın şerefini kurtarmaya çalışırken, hiç bir şekilde zora boyun eğmemeğe yemin ediyoruz... İkinci olarak, Avrupa halkları arasında, özellikle Batılı komşu uluslarla bir anlaşmaya varmak için, bugün her zamankinden daha çok çaba göstereceğimizi taahhüt ediyoruz... Avrupa'da hiç bir toprak isteğimiz yoktur!... Almanya, barışı hiç bir zaman boz-mıyacaktır!'

Gürültüler ancak uzun bir süre sonra durdu... Birkaç general dışan çıktı. . Gülümsemelerinin arkasında bir sinirli hava olduğu anlaşılıyordu... General von Blomberg'in yanma gittim... Yüzü bembeyazdı ve yanakları titriyordu.» (21)

Hakkı da vardı. Beş gün önce kendi elyazısıyla yürüyüş emri veren Savunma Bakanının sinirleri çok bozuktu. Fransızların karşı koymaları hâlinde askerlerinin Ren'in beri sahiline çekilmeleri için emir vermiş olduğunu ertesi gün Öğrendim. Ama Fransızlar en ufak bir harekette bulunmadılar. François-Poncet, Kasım ayında yaptığı uyarmadan sonra elçinin haklı çıkması halinde ne yapması gerektiğini Fransız Yüksek Komutanlığının hükümete sorduğunu söyler. Elçinin söylediğine göre hükümet, işi Milletler Cemiyetine götüreceği cevabım vermiş (22). Nitekim darbe indirildiği zaman (*) harekete geçmek isteyen hükümet oldu, Fransız Genel Kurmayı hiç bir şey yapmadı. François - Poncet şunları yazıyor: «General Gamelin, ne kadar sınırlı olursa olsun, bir savaş hareketinin önceden tahmin edilemiyecek tehlikeler yarattığını ve genel bir seferberlik ilân edilmeden böyle bir çıkış yapılamayacağını söyledi» (23). Genel Kurmay Başkam General Ga-melin'in yaptığı tek şey, yalnızca Maginot Hattını takviye etmek üzere Alman cephesinin yakınlarına on üç tümen yığmak oidu. Bu bile Alman Yüksek Komutanlığını korkutmaya yetti. Blomberg, Jodl ile birçok yüksek subayın tavsiyesine uyaralı, Ren'i geçen üç taburu geri çekmek istedi. Jodl, Nuremberg'deki ifadesinde şunu

söylemiştir: «içinde bulunduğumuz durumda Fransız Öncü ordusu bizi paramparça edebilirdi.» (24)

(*.) François - Poncet'nin sonbahardaki uyarımına rağmen Almanya'nın giriştiği hareket Fransız vc İngiliz hükümetleriyle genel kurmayları için bir sürpiz olmuştu.

Eğer bu yapılmış olsaydı Hitler'in sonu gelir, tarih bam-başka ve daha iyi bir yön alırdı; çünkü diktatör böyle bir yenilgiye kesinlikle dayanamazdı. Hitler kendisi de bunu kabul eder. «Gerilememiz çökmemiz demek olurdu,» demiştir sonradan (25). O sırada, sonraki buhranların birçoğunda olduğu gibi, durumu kurtaran Hitler'in çelik iradesi oldu ve çekingen generalleri şaşırtarak başarıya ulaştı. Hayatının zor anlarından biriydi bu.

Hitler'in tercümanı Paul Schmidt, Führer'in sonradan şunları söylediğini anlatır: «Ren işgalinin kırk sekiz saati hayatımın en sinirli zamanıydı. Eğer Fransızlar o sırada Ren'e yürümüş olsalardı kuyruğumuzu kısıp geri dönmek zorunda kalacaktık, çünkü elimizdeki askerî kaynaklar küçük bir mukavemeti. bile karşılamaya yetmezdi.» (26)

Hitler, Fransız hükümetinin harekete geçmiyeceğinden emin olduğu için, duraksayan Yüksek Komutanlığın onu frenlemek üzere öne sürdüğü fikirleri toptan reddetmişti. Genel Kurmay Başkam General Beck, Ren'in batısında kalan bölgeyi askerîleştirmek niyetinde olmadığını ilân ederek Hitler'in durumu hie olmazsa biraz hafifletmesini istiyordu. Jodl'un sonradan verdiği ifadeye göre, “Führer bu teklifi şiddetle reddetti.” (27). Bunun nedeni, sonradan göreceğimiz gibi, çok açıktı. Blomberg'in çekilme teklifi ise, Hitler'in sonradan Rundstedt'e söylediği gibi, korkakça bir hareketten başka bir şey değildi. (28)

27 Mart, 1942 günü akşamı Genel Karargâhta öteden beriden konuşurken Hitler bir ara Ren darbesini hatırlayarak şunları söyler: «Almanya'nın başında benden başka birisi olsaydı yandıydı! Benim yerimde kim olsaydı siniri bozulurdu. Yalan söylemek zorundaydım. Bizi kurtaran benim sarsılmaz inadım ve kendime karşı korkunç güvenim oldu.» (29)

Doğruydu, ama şurasını da belirtmek gerekir: Kendisine yalnız Fransızların duraksaması değil, İngiliz müttefiklerinin umursamazlığı da yardım etti.

Fransız Dış İşleri Bakam Pierre

Etienne Flandin H Martta uçakla Londra’ya gitti ve îngiliz-lerden Ren’den yapılacak bir askerî yığınağı desteklemelerini istedi. Aldıran olmadı. İngiltere, Müttefik kuvvetleri Alman kuvvetlerine üstün olsalar bile, bir savaşı göze almak istemiyordu. Lord Lothian’m belirttiği gibi, ’‘Almanlar eninde sonunda, sadece eski yerlerine dönmüşler” di. Aralık ayında Dış İşleri bakam olan Anthony Eden bile, Fransızların Londra’ya varmasından önce, 9 Mart günü, Avam Kamarasında şunları söylemişti: «Alman Ordusunun Ren’i işgali andlaşma* lann kutsallığına karşı indirilmiş bir darbedir. Ama, çok şükür ki, Almanya’nın girişmiş olduğu hareketi çatışma saymak için ortada bir neden göremiyoruz.» (30)

Bununla birlikte Lokamo Andlaşması hükümlerine göre Alman askerlerinin askerlikten tecrit edilmiş bölgeye girmeleri halinde Fransa’nın askerî harekete geçmeye hakkı vardı ve İngiltere de, bu andlâşmaya göre, Fransa’yı kendi silâhlı kuvvetleriyle desteklemeye mecburdu. Hiç bir sonuç vermeyen Londra görüşmeleri Hitler’in son oynadığı kumarda da kazandığım gösteriyordu.

Ingilizler yalnız bir savaş tehlikesinden kaçınmakla kalmadılar, aynı zamanda Hitler’in “barış” tekliflerinin son taksitini de ciddiyetle ele aldılar. Hitler 7 Martta üç elçiye verdiği notada ve Reichstag’daki söylevinde Belçika ve Fransa ile Ingiltere ve İtalya tarafından garanti edilmek şartiyle yirmi beş yıllık bir saldırmazlık paktı imzalamayı teklif etmişti. Almanya’nın doğudaki komşularıyla da buna benzer saldırmazlık paktları imzalanacaktı; Fransız - Alman sınırının her iki yanım askerlikten tecrit edilmiş bölge olarak kabul ediyordu; ve sonunda da Milletler Cemiyetine yönelecekti. Fransız - Alman amirinin her iki yanının askerlikten tecrit edilmesi demek, Fransızların herhangi bir ini Alman saldırısı karşısında son korunma araçları olan Maginot Hattından yoksun kalmaları demekti; bu bakımdan Hitler'in tekliflerinde ne kadar içten olduğu kolayca anlaşılabiliyordu.

Londra'nın The Times gazetesi bir yandan Hitler’in Ren’-

de acele harekete geçmesinden yakınırken, Öte yandan başyazısına şöyle bir başlık atmıştı: “Yeniden Kuruluş Fırsatı”.

Hitler’in Ren üzerinde oynadığı başarılı oyun, geniş sonuçlarıyla, ona şaşırtıcı ve sağlam bir zafer sağladı. Hitler Almanya’da bu sayede daha çok sevildi ([2]) ve iktidarım güçlendirdi; hiç bir Almanın o zamana kadar kazanamadığı bir üne erişti. Generaller üzerinde kendisine bir üstünlük sağladı. Onun sapasağlam durduğu bir buhran ânında generaller duraksamış ve güçlerini yitirmişlerdi. Böylelikle dış politika gibi askerlikte de herkesten üstün olduğunu kabul ettirmişti. Onlar, Fransızlar döğüşür diye korkmuşlardı; oysa o, durumu daha iyi değerlendirmişti. Sonuncusu ve en önemlisi de şuydu: Ren işgalinin, küçük bir askerî harekat olmakla birlikte, üç Alman taburunun törenle Ren köprülerini geçmesiyle durumu sarsılmış ve aynı zamanda stratejik bakımdan büsbütün değişmiş olan Avrupa’da yeni fırsatlara yol açacağım yalnız Hitler (İngiltere’de de yalnız Churchill) görebiliyordu.

Yine bugün kolayca anlaşılıyor ki, Fransa’nın Alman taburlarını geri çekilmeye zorlamaması, İngiltere’nin de bir polis tedbirinden ileri gitmeyecek böyle bir harekette Fransa’yı desteklememesi, Gatı için bir felâket olmuş ve bu da daha büyük çapta yıkımlara yol açmıştır. 1936 Martında, ciddî bir savaş tehlikesi olmadan, askerleştirilmiş, saldırgan, totaliter bir Almanya’yı durdurmak ve —Hitler’in yukarıda gördüğümüz şekilde kabul ettiği gibi — Nazi diktatörünü ve rejimini yıkmak için iki Batı demokrasisinin ellerine son bir fırsat geçmişti. Bu fırsatı kaçırdılar.

Bu, Fransa için sonun başlangıcı oldu. Doğudaki müttefikleri, Rusya, Polonya, Çekoslovakya, Romanya ve Yugoslavya, Fransa hükümetinin büyük bir çaba harcıyarak kurduğu emniyet sistemini Alman saldırısına karşı koruyamıyacağını birdenbire anladılar. Dahası var. Bu doğulu müttefikler, Fransa bu kadar güçsüz olmasa bile, Almanya'nın Fransız - Alman sınırının arkasında bir batı duvarı kurması yüzünden Fransa’nın kendilerine yakm bir gelecekte yardım edemiyeçeğini anlamaya başladılar. Almanlar bu müstahkem hattı kurdukları zaman Avrupa haritasının kendi zararlarına olarak çarçabuk değişeceğini biliyorlardı. Üç Alman taburunu yüz tümeniyle püskürtmeye cesaret edemiyen Fransa’nın Alman kuvvetlerinin doğuya yürümesi halinde kuvvetli Alman müstahkem mevkilerini almak için kan akıtacağım pek ummuyorlardı. Ummadıkları bu şey yapılsa bile hiç bir sonuç vermezdi. Çünkü Fransızİar büyüyen Alman Ordusunun yalnızca küçük bir parçasını batıda tutabileceklerdi. Alman

Ordusunun geri kalan kısmı doğudaki komşularına karşı harekâta girişmekte serbest olacaktı.

Amerika’nın Fransa elçisi William C. Bullit, 18 Mayıs 1936 tarihinde Berlin’de Dış işleri Bakanlığına çağrıldı; Ren tahkimatının Hitler stratejisindeki Önemi kendisine anlatıldı.

«(Bullit Amerikan hükümetine verdiği raporda diyor kİ) Voon Neu-rath. Alman hükümetinin ‘-Ren'de yerleş inceye kadar» dış politikada aktif hiç bir şey yapmamayı kararlaştırmış olduğunu Söyledi. Yâni Fransız, ve Belçika sırımlarında Alman tahkimatının inşaatı bitinceye kadar. Alman hükümetinin Avusturya'da Nazilerin iktidara geçmelerini teşvik edeceği yerde onları Önliyeceğini ve Çekoslovakya île iyi geçineceğini anlattı. «Tahkimatımla tamamlanır tamamlanmaz ve Om Avrupa ^ransatan istediği zaman Alman topraklarına giremiyeceğini anlar anlamaz, bütün bu ülkeler dış politikalarım başka bir gözle görmeye başlayacaklar ve bundan yeni bir guruplaşma doğacak,» dedi.» (31)

Bu guruplaşma başlamıştı bile.

Dr. Schuschnigg hâtıralarında şöyle der: «Selefimin (Öldürülen Dollfuss’un) mezanmn başında dururken, Avusturya’nın bağımsızlığını korumak için bir yatıştırma politikası izlemem gerektiğini anlıyordum... Almanya’ya bir müdahale fırsatı verecek herhangi bir şeyden kaçınmalı ve Hitler’in statükoya göz yummasını sağlayacak her şey yapılmalıydı.» (32)

Hitler 21 Mayıs 1935’te Reichstag karşısında yaptığı konuşmada, Almanya’nın Avusturya’nın iç işlerine karışmak, Avusturya’yı ilhak etmek ya da bir Anschluss kurmak niyetinde olmadığını ve böyle bir şeyi de istemediğini söyliyerek yeni ve genç Avusturya Başbakanının durumunu güçlendirmişti, Bundan başka, İtalya, Fransa ve İngiltere, Stresa’da, Avusturya’nın bağımsızlığının korumak konusundaki kararlarını tekrarlamışlardı. Sonra 1933’tenberi Avusturya’nın en büyük koruyucusu olan Mussolini, Habeşistan işine dalmış, bu yüzden Fransa ve İngiltere’yle arası açılmıştı. Almanlar Ren’e girdikleri ve Ren’i tahkim etmeye başladıkları sırada Schuschnigg, Hitler’i biraz okşamanın zamanı geldiğini düşündü. Almanların Viyana elçisi kurnaz Papen’Ie yeni bir andlaşma için görüşmelere başladı. Haziran temizliği sırasında başını Nazi-lerin elinden

güç kurtaran Papen, Dollfuss’un Nazıler tarafından öldürülmesinden sonra 1934 yazının sonuna doğru Avusturya’ya gelmiş, Avusturya’nın bağımsızlığını ortadan kaldırmak, Hitler’in anayurdunu şefi için hazırlamak amacıyla sinsi sinsi çalışmaya başlamıştı. 27' Temmuz 1935’de Viyana’daki yıllık faaliyetine ait yazdığı raporda, «Nasyonal Sosyalizm yeni Avusturya ideolojisini yenmelidir ve yenecektir,» diyordu. (33)

11 Temmuz 1936'da imzalanan Avusturya - Almanya anlaşmasının yayımlanan metninden, Hitler’in Avusturya’ya karşı olağanüstü bir incelik ve anlayış gösterdiği anlaşılıyordu. Almanya Avusturya’ma egemenliğini tanıdığını yeniden doğruluyor ve komşusunun iç işlerine karışmayacağına söz veriyordu. Buna karşılık Avusturya da dış politikada her zaman “bir Alman devleti” gibi davranmayı taahhüt ediyordu.

Ama andlaşmamn gizli maddeeiri de vardı (34) ve Schuschnigg bu maddelerde hem kendisini, hem deküçük ülkesini huschnigg bu maddelerde hem kendisini, hem de küçük ülkesini Nazi siyasî mahkûmlarını affetmeyi ve “Millî Muhalefet” denilen gurubun — Nazi ve Nazi sempatizanlarının başka bir adı — üyelerini “siyasî babımdan sorumlu” mevkilere tâyin etmeyi, gizlice kabul etmişti. Bu davranış Hitler’in Avusturya’ya gizlice girmesine izin vermek demekti. Nitekim Seyss Inquart adında Viyanalı bir avukat bundan yararlanarak az sonra sahneye çıktı. Bu adam ilerideki hikâyemizde önemli bir rol oynayacaktır.

Papen andlaşmamn metni üzerinde Hitler'in onayını aldığı ve bu amaçla Temmuzda Berlin’e gittiği halde, andlaşmamn imza edildiğini haber vermek üzere 16 Temmuzda Hitler'e telefon ettiği zaman Führer küplere bindi.

«Hitler’in tepkisi beni şaşırttı (diye yazıyor Papen). Teşekkür edeceği yerde söylemediğini bırakmadı. Kendisini aşın tâvizlere sürüklediğimi söyledi... Bütün bu tâvizler bir tuzaktı.» (35)

Sonradan anlaşıldı ki, tuzak Hitler İçin değil, Schuschnigg için kurulmuştu.

Avusturya - Almanya andlaşmasının imzası Mussolini’nin Avusturya’yı elinden kaçırdığını gösteriyordu. Bu yeni gelişmenin iki faşist diktatör

arasındaki ilişkiyi kötüye götüreceği sanılabilirdi. Oysa tam tersi oldu. Hitler 1936 olaylarından yararlanarak bunu da başardı.

İtalyan kuvvetleri 2 Mayıs 1936'da Habeşistan'ın başken-

ti Adis Ababa'ÿa girdiler; 4 Temmuzda : Milletler Cemiyeti resmen alt oldu ve İtalya'ya karşı uyguladığı müeyyideleri kaldırdı. îki hafta sonra. Temmuzun 16'smda, Franco Ispanya'da askerî bir İ3yaa çıkardı, iç savaş başladı.

Hitler o sırada, her yıl olduğu gibi, Bayreuth'daki Wagner Festivalinde opera dinliyordu. 22 Temmuz gecesi tiyatrodan döndüğü sırada, Fas'ta bulunan bir Alman iş adamı mahallî bir Nazi lideriyle birilkte Hitler'i görmeye geldi. Fran-co'dan acele bir mektup .getirmişti. Asi lider uçak ve yardım istiyordu. Hitler hemen Goering'le General von Blomberg'i çağırdı. Onlar da Bayreuth'daydı. İspanyol ayaklanmasına yardım edilmesi hemen o gece kararlaştırıldı. (36)

Almanların Franco'ya yaptıkları yardım hiç bir zaman İtalya'nın yaptığı yardım kadar olmadı, ama yine de bir hayli İdi. İtalya Franco'ya altmış, yetmiş bin asker ve geniş çapta silâhla uçak göndermişti. Almanlar ise, sonradan yaptıkları hesaba göre, bu iş (37) için bir mUyar mark kadar bir şey harcadılar; uçak, tank, teknisyen ve Condor Lejyonu'nu gönderdiler. Hele gönderdikleri hava birliği, Guemica şehrinin ortadan silinmesinde ve sivillerin Öldürülmesinde çok işe yaradı. Almanya'nın korkunç silâhlanma gücü düşünülecek olursa, bu yardım pek çok sayılmazdı; ama Hitler'e iyi kârlar sağladı.

1

30 Ocak, 1934 tarihi» Kalkınma Kanunu ile Yahudilere karşı 15 Eylül, 1935'de çıkarılan üç Nuremberg Kanunu.

2

Hitler 7 Martta Reichstag'ı dağıttı, yeni bir «seçim» ve Ren hareketi konusunda bir referandum yapılacağım ilân etti. 29 Mart gunti yapılan seçime dair verilen resmî bilgiye göre, 43453.,691 kayıtlı seçmenin yüzde

99 kadarı seçime katıldı ve yüzde 98,8 i Hitler[2]in tutumunu onayladı. Seçim sandıklarını dolaşan yabancı gazeteciler seçimde birtakım uygunsuzluklar gördüler. Özellikle gizli oy yerine açık oy verilmesi gibi. Almanların birkısmı, yukarıda gördüğümüz gibi, çok haklı olarak, ■Nebi» oylarının Gestapo tarafından keşfedilmesinden korkuyorlardı. Yine de, «seçim» sırasında Almanya'nın her yanmı gezmiş olan bu kitabın yazan, Hitler darbesinin ezici çoğunlukla onaylandığına tanıktır. Neden onaylanmasındı? Versaİlles Andlaşmasının kaldırılması ve eninde sonunda Alman olan bir yere Alman askerlerinin girmesi her, Almanın doğal olarak onaylıyacağı bir davranıştı. «Hayır» diyenlerin sayısı 540,2!l'di.

I

Bir kere Fransa’nın sınırlarında üçüncü bir faşist devlet yerleşmiş oldu. Fransa’daki sağ - sol çatışmasını kızıştırdı ve böylece Almanya’nın batıdaki en büyük rakibinin gücünü azalttı. En Önemlisi, İngiltere’yle Fransa'nın İtalya ile bir anlaşmaya varmaları olanağını ortadan kaldırdı. Oysa Paris ve LıOndra hükümetleri, Habeş savaşının bitmesinden sonra İtalya ile böyle bir anlaşmaya varacaklarını ve Mussolini’yi Hit-ler’in kollarından alacaklarını umuyorlardı.

Führer başlangıçtan beri Ispanya’da kurnazca, hesaplı ve uzağı gören bir politika izledi. Savaş sonunda Almalılardan ele geçirilen belgeler okunduğu zaman açıkça anlaşılıyor ki, Hit-ler’in amaçlarından biri de Batı demokrasilerini meşgul etmek

ve Mussolini’yi kendine çekmek için İspanyol iç savaşım olabildiği kadar uzatmaktı (*). Roma'daki Alman elçisi Ulrich von Hassell, daha 1936 Aralık ayında, Alman Dış İşlerine aşağıdaki raporu göndermişti. (Ancak o sırada elçi Nazi amaçlarını ve eylemini anlamamıştı; anladığı zaman da iş işten geçmiş, hatası hayatına malolmuştu) r

«Ispanyol savaşının İtalya'nın Fransa ve İngiltere ile olan ilişkileri bakımından oynadığı rol Habeşisiaıı savaşındaki role benzemekte, devletlerin birbiiiyie çatışan riili çıkarlarım açıkça ortaya çıkarmakta ve İtalya'yı Batı devleleriıiin ağma düşüp onların amaçlarına hizmet etmekten alıkoymaktadır. Ispanya'da siyasi egemenliği ele geçirmek için yapılan savaş İtalya ile Fransa arasındaki doğal çatışmayı gün ışığına çıkarmaktadır.

Aynı zamanda, İtalya’nın bir Batı Akdeniz devleti olması onu İngiltere’yle rekabete götürmektedir. İtalay Batı devletlerinin karşısında Almanya ile omuz omuza beraber olması için ileri sürülen görüşleri gün geçtikçe daha iyi anlayacaktır.» (39)

işte Roma - Berlin Mihverini yaratan bu durumlar oldu. Mussolini’nin damadı Kont Galeazzo Ciano, Berlin'de Neurath ile görüşmeler yaptıktan sonra, 24 Ekimde Berchtesgaden'e gitti. Bu ziyaret sonradan yapacağı bir sürü ziyaretlerin ilkiydi. Alman diktatörü kendisini çok dostça ve rahat karşıladı. Hitler, «Mussolini, dünyada hiç bir kimse ile uzaktan bile mukayese edilemiyecek en büyük devlet adamıdır,» dedi. Beraberce yalnız “Bolşevizm” i değil, Batıyı bile yenebilirlerdi. Ingiltere'yi bile! Hitler, îngilizlerin birleşmiş bir İtalya ve Almanya ile anlaşmaya çalışacağına inanıyordu. Eğer uzlaşmazsa, iki devlet birlikte hareket ederek onu pekâlâ yola getirebilirlerdi. Hitler Ciano’ya şunu da hatırlattı: «Alman ve İtalyan silâhlanması İngiltere’nin silâhlanmasından daha hızlıdır... Almanya üç yıl içinde hazırdır...» (40)

(*) Hitler ertesi yıl S Kasım, 1937'de generalleri ve Dış İşleri Bakanıyla yaptığı özel tir görüşmede İspanyol politikasını tekrar açıkladı: «Alman açısından.» dedi, «yüzde yüz bir Franco zaferi istenilecek şey değildir. Bizim çıkarımız daha çok savaşın sürdürülmesinde ve Akdenizde gerginliğin azalmasındadır.» (38i

Söylenen tarih gerçekten ilginçti. Çünkü üç yıl sonrası 1939*un sonbaharıdır.

Ciano ile Neurath, 21 Ekimde Berlin’de bir protokol imzalayarak, Almanya ve İtalya tarafından ortaklaşa izlenecek dış politikanın ana çizgilerini kurdular. Mussolini, birkaç gün sonra (1 Kasımda) Milano’da verdiği bir söylevde, ayrıntılara girmeden anlaşmanın bir “mihver” olduğunu, bütün Avrupa devletlerinin bunun çevresinde “beraberce çalışabileceklerini” söyledi. Bu kelime sonradan bütün dünyada ün kazandı ve Du-eo’nin başına çorap ördü.

Bir kere Mussolini kafese girmişti. Hitler bundan sonra dikkatini başka yerlere çevirdi. İngiltere ile — kendi şartlarına göre — bir anlaşmaya varmak ihtimali olup olmadığım anlamak için 1936 Ağustosunda

Ribbentrop’u Londra elçisi tâyin etti. Tembel, güçsüz, kendini beğenmiş, küstah ve soğuk bir adam olan Ribbentrop, Goering’in de dediği gibi, bu yer için seçilebilecek en kötü adamdı. Goering sonradan şunları söylemiştir: «Ribbentrop’un İngiliz sorunlarım çözmek için görevlendirilmesini eleştirdiğim zaman, Führer bana Ribbentrop’un ‘Lord filân falanı’ ve 'bakan filân falanı’ tanıdığım söyledi. Ben şu cevabi verdim: 'Evet ama, işin kötü yanı, onlar da Ribbentrop’u tanıyorlar*» (41)

Ribbentrop’un çekici bir adam olmamakla beraber Londra’da etkili dostlan bulunduğu doğruydu. Berlin’de, bunlardan birinin Kiralın dostu Mrs. Simpson olduğu söyleniyordu. Ama Ribbentrop’un yeni görevinde yaptığı ilk çalışmalar umut kinciydi. Kasım ayında Ingiltere ile ilgili olmayan başka bîr iş için uçakla Berlin’e döndü. 25 Kasımda Japonya ile Anti - Komintem Paktını imzaladı. O sırada gazetecilere (yazar da aralarındaydı), hiç gözünü kırpmadan, Almanya ile Japonya’nın Batı uygarlığım korumak için biraraya geldiklerini söyledi, ilk bakışta bu pakt Almanya ile Japonya tarafından komünizm düşmanlığım ve Kominteme karşı beslenen güven-

m

sizliği sömürerek dünyanın desteğini kazanmak için girişilmiş bir propagandadan başka bir şey değil gibi görünüyordu. Ama andlaşmada özellikle Rusya’ya karşı gizli bir protokol vardı.

, Sovyetler, tahrik edilmeden, Almanya, ya da Japonya'ya saldırdıkları takdirde iki ulus “kendi ortak çıkarlarını korumak" için alınacak tedbirleri birbirlerine danışacaklar ve “Sovyetler Birliğinin durumunu kolaylaştıracak hiç bir tedbir almayacaklar" dı. Taraflar iki ulustan hiç birinin, ötekinin rızası olmadan, Rusya ile bu andlaşmanm ruhuna aykırı herhangi bir siyasî andlaşma imzalamayacağım da taahhüt etmişlerdi, (42)

Bu andlaşmanm üzerinden çok zaman geçmeden Almanya andlaşmayı çiğnedi ve Japonya'yı — haksız olarak — andlaş-maya riayet etmemekle suçladı. Ama pakt o sırada dünyadaki aptallan kandırmak bakımından çok işe yaramıştı ve sömürgesi olmayan üç saldırgan ülkeyi ilk defa bir araya getirmişti. İtalya da ertesi yıl andlaşmayı imzalamıştı.

Hitler 30 Ocak 1937’de Reichstag’âa. bir konuşma yaptı; Almanya’ma Versaüles Andlaşmasmdan “imzasını geri aldığını" — boş, ama tipik bir jestti bu; çünkü andlaşma zaten çoktan ölmüştü — ilân etti ve Başbakan olduğu gündenberi yaptıklarını övünerek anlattı, övünmekte haklıydı doğrusu; çünkü gerek içte ve gerekse dışta büyük başarılar sağlamıştı. Yukarıda görüdüğümüz gibi, işsizliği ortadan kaldırmış, iş hayatını canlandırmış; kuvvetli bir ordu, donanma ve hava gücü kurmuş, bu güçlere silâh sağlamış ve daha da çok sağlayacağını vaad etmişti. Versailles engelini tek başına kaldırmış ve bir blöf çekerek Ren’i işgal etmişti. Başlangıçta tamamiyle tecrit edilmiş olduğu halde, sonradan Mussolini’yi ve ayrıca Fran-co’yu kendisine bağlı müttefiki yapmış, Polonya’yı Fransa’dan ayırmıştı. Bütün bunlardan belki de en önemlisi, Alman halkının dinamik enerjisini ortaya çıkarmış, kendilerine güveni, büyük ve geniş bir dünya devleti olma hırslarım yeniden uyandırmıştı.

Gücünü gün geçtikçe arttırarak cesaretle savaşa hazırlanan yeni Almanya ile Batının çökmüş demokrasileri arasındaki aykırılığı herkes görebiliyordu. Batı demokrasilerindeki karışıklıklar ve duraksamaları her ay daha çok artıyordu. İngiltere ile Fransa telâşa düşmüşler, ama Hitler’in Almanya’yı si-lâhlayarak ve Ren’e girerek barış andlaşmasuı ihlâl etmesini önlemek için hiç bir şey yapmamışlardı. Mussolini’nin Habeşistan’ı istilâ etmesini bile önleyememişlerdi. Ve şimdi de, 1937 yılı başlarken, Almanya ile İtalya’nın İspanyol iç savaşının sonucunu tâyin etmelerini boş birtakım jestlerle Önlemeye çalışıyorlardı. İtalya ile Almanya’nın Franco zaferini sağlamak için Ispanya’da neler yaptıklarını herkes biliyordu. Öyle olduğu halde Londra ve Paris hükümetleri, Ispanya’da “adem-i müdahele” yi sağlamak için yıllardanberi Berlin ve Roma’da diplomatik görüşmelerle boş yere vakit geçiriyorlardı. Bu görüşmeler Alman diktatörü için güzel bir spor oluyor, Fransa ve İngiltere’nin şaşkın siyasî liderlerini daha da iyi tanımasına yarıyordu. Şimdi onları eskisinden de daha aşağı görüyordu. İleride tarihe geçen yeni bir olayla onları yeniden kolaylıkla dize getirdiği zaman bu iki Bati demokrasisine kısaca “küçük solucanlar” diyecektir.

Ne İngiltere’yle Fransa, ne onların hükümetleriyle halkları, ne de Alman halkının çoğunluğu, 1937 yılı başlarken Hitler’in dört yıldanberi yaptıklarının bir savaş hazırlığı olduğunun farkında değillerdi. 1 Eylül 1939'a kadar, Hitler’in istediği her şeyi — ve kendilerinin istediklerini —

savaşa başvurmadan alabileceğine Almanların gerçekten inandığına bu kitabın yazan tanıklık edebilir. Ama Almanya'yı yöneten seçkinler ya da Almanya'ya önemli mevkilerde hizmet edenler arasında şüphesiz Hitler'in gerçek amacını çok iyi bilenler vardı.. Nazi yönetiminin, Hitler'in deyimiyle dört yıllık "deneme" dönemi kapanırken, 1936 Eylülündenberi Dört Yıllık Plânın başında bulunan Goering, Berlin'de sanayiciler ve yüksek memurlar karşısında yaptığı gizli bir konuşmada nereye gidildiğini açıkça anlatmıştı.

«Yaklaşmakta olduğumuz savaş (demişti) muazzam bir iiretim kapasitesi İster. Silâhlanmanın bir sının olacağı düşünülmemelidir. Yalnızca

iki ihtimal var: ya zafer, ya ölüm... Son savaşın artık elle tutulur bir hale geldiği zamanda yaşıyoruz. Seferberliğin eşiğindeyiz ve savaşa zaten girmiş bulunuyoruz. Olmayan tek şey, daha silâhların patlamamış olmasıdır..- (-13)

Goering bu uyarmayı 17 Aralık, 1936'da yapmıştı. Hit-'er, aşağıda göreceğimiz gibi, bu uyarmadan sonra on iki ay içinde korkunç ve değişmez kararını verdi, savaşı iyice aklına koydu.

1937: «SÜPRÎZLERİN SONU»

Hitler 30 Ocak, 1937'de Keicftafaçr'daki robotlar karşısında yaptığı konuşmada şöyle diyordu: «Artık sürprizler çağı kapanmıştır.»

Ve gerçekten de 1937'de hiç hafta-sonu süprizi olmadı (*). O yıl Almanya için bir pekleştirme ve gerçekleştirecek amaçlar için yeniden hazırlanma yılıydı. Führer Kasım ayında çevresindeki birkısım yüksek rütbeli subaylara bu amaçları açıkladı. 1937 yılı silâhların durmadan yapıldığı, askerlerin eğitildiği, yeni hava kuvvetlerinin Ispanya'da denendiği (**), sun'i petrol ve kauçuğun yapıldığı, Roma - Berlin Mihverinin kuv-

{*) Alman Dış İşleri Bakanlığı memurları, İngiliz memurlarının hafta sonlarında şehirden uzaklaştıkları Hitler'e söylendiği için Hitler'i in siiprizletini Cumartesi günleri yaptığını alay edercesine söylerdi.

(**) Goering 14 Mart, 1946'da Nıremberg'de verdiği ifadede, Ispanyol iç savaşının genç Luftvvaffe'nin denemesi bakımından birçok fırsatlar

sağladığını övünerek anlatmıştır. «Führer'in izniyle nakliye uçakla nm m büyük bir kısmını, birçok tecrübî avcı ve bombardıman birlikleri ve uçak - savar toplan gönderdim; böylelikle savaş şartlan altında malzemenin görevlerini yapıp yapmayacağım öğrendim. Personelin be-lirli bir tecrübe kazanmaları için, devamlı olarak eskilerinin geri çekilerek yerlerine yenilerinin gönderilmelerini sağladım.» (44) yellendiği ve Paris, Londra ve Viyan&'da yeni aîgıfc kapılar arandığı bir yıl oldu.

1937 yılının ilk aylarında Hitler Hitler Mussolini'yi yola getirmek üzere Roma'ya önemli kişiler gönderdi. Almanlar İtalyanların İngiltere ile fiört etmesinden dolayı oldukça tedirgindiler (2 Ocakta Ciano İngiliz hükümetiyle bir "centilmen anlaşması" imzalamış, iki ülke birbirinin Akdeniz'deki bayatı çıkarlarım tanımışlardı!; Avusturya sorununun Roma için pürüzlü bir konu olduğunu da biliyorlardı. Goering 15 Ocakta Mussolini'yi gördü ve kendisine Avusturya ile bir Anschlms'un kaçınılmaz olduğunu söyledi. Bu sırada, Alman tercüman Paul Schmidt'in anlattığına göre, sinirlenen Italyan diktatörü şiddetle başım salladı. Elçi von Hassell de, Avusturya konusunda Goering tarafından ileri sürülen teklifin "soğuk" karşılandığını Berlin'e bildirdi. Haziran ayında Neurath, Almanya'nın Avusturya ile yapmış olduğu 11 Temmuz tarihli pakta bağlı bulunduğunu hemen Duçe'ye bildirerek onu yatıştırdı. Ancak Habsburg'lann geri getirilmesine teşebbüs edildiği takdirde Almanlar sert tedbirlere başvuracaklardı.

Avusturya konusunda yatıştırılan ve bütün ihtiraslarına — Habeşistan, Ispanya ve Akdeniz üzerindeki ihtiraslarına — set çekmelerinden ötürü Fransa ile Ingiltere'ye hâlâ kızgın olan Mussolini, Hitler'in Almanya'yı ziyaret etmesi için yaptığı teklifi kabul etti. Ve bu ziyaret İçin özellikle yaptırmış olduğu yeni üniformasını giyerek 25 Eylül 1937'de Alpleri geçti, Nazi Almanyasma girdi. Hitler ile arkadaşları tarafından bir fatih gibi karşılanan ve şişirilen Mussolini o sırada bu ziyaretinin kendisine nelere malolacağmın farkında değildi. Bu ilk ziyaretten sonra durumu gittikçe zayıflayacak ve sonu felâketle bitecekti. Hitler'in amacı yeniden diplomatik görüşmelere girişmek değil, Almanya'nın gücünü konuğuna göstermek, böylece Mussolini'nin ilerde kazanacak tarafa oynamasını sağlamaktı. Duçe, Almanya'da oradan oraya götürüldü. Kendisine S.S.'lerin ve

askerlerin resmigeçitleri seyrettirildi; Mack-lenburg'da ordu manevraları gösterildi; Ruhr'da gece gündüz çalışan silâh fabrikaları gezdirildi.

Bu ziyaret 28 Eylülde Berlin'de yapılan büyük gösteriyle en yüksek noktasına vardı. Gösteriler Mussolini'yi çok etkiledi, îki faşist diktatörü dinlemek üzere Maifeld'de bir milyonluk muazzam bir kalabalık toplanmıştı. Almanca konuşan Mussolini kulaklan patlatan alkışlarla Hitler'in övgüleri arasında kürsüden indi. Hitler, Duçe'nin "tarihin yaratmadığı, ama tarihi bizzat yaratan birkaç nâdir insandan biri" olduğunu söyledi. Mussolini daha söylevini bitirmeden nasıl şiddetli bir fırtınanın patladığını, kalabalığın çil yavrusu gibi dağılması yüzünden S.S. emniyet düzeninin nasıl bozulduğunu, sırılsıklam olan mağrur Duçe'nin, büyük bir teessürle adamlarının arasına kendisini nasıl zar zor atabildiğini hâlâ hatırlıyorum. Ama bu olay, Mussolini'nin yeni ve güçlü Almanya'nın ortağı olmak için beslediği hevesi kırmadı; ertesi gün, Ordu, Donanma ve Hava Kuvvetlerinin yaptıkları bir resmigeçitten sonra geleceğinin Hitler'in yanında olduğu inancıyla Roma'ya döndü.

Bundan ötürü, Ribbentrop Anti - Komintem Paktım Mus-solini'ye imzalatmak için bir ay sonra Roma'ya gittiği zaman, 6 Kasım'da yapılan bir tören sırasında Duçe'nin Ribbentrop'a, İtalya'nın Avusturya bağımsızlığına karşı duyduğu ilginin gün geçtikçe azaldığım söylemesine şaşmamak gerekiyordu. Mus-solini, «Bırakalım (Avusturya'daki) olaylar kendi doğal akışını izlesin,» demişti. Hitler'in de beklediği buydu.

Nazi Almanyasmın artan gücüne hayran olan başka bir devlet başkanı daha vardı: Hitler, Lokarno Anlaşmasını çiğneyerek Ren'i işgal ettiği ve Alman askerlerini Belçika sınırına yerleştirdiği sırada Kıral Leopold, ülkesini Lokarno Paktından ve Ingiltere'yle Fransa ittifakından ayırmış, bundan böyle Belçika'nın kesin bir tarafsızlık izleyeceğini ilân etmişti. Bu, Batının ortak savunmasına indirilmiş ağır bir darbeydi, ama în-

gilfcere'yle Fransa 1937 Nisaninda bu darbeye boyun eğdiler. Bu davranışın bedelini az sonra onlar kadar Belçika da çok pahalıya ödedi.

Alman Dış işleri Bakanlığı Mayısın sonuna doğru İngiltere'de Stanley Baldwin'in Başbakanlıktan çekilmesini, yerine Neville Chamberlain'in geçmesini ilgiyle izledi. Almanlar yeni Ingiliz Başbakanının dış işlerinde

selefinden daha aktif bir rol oynayacağını ve mümkün olduğu takdirde Nazi Al-manyasıyla bir anlaşmaya varmaya kararlı olduğunu öğrenince çok sevindiler. Hitler'in nasıl bir anlaşmaya yanaşabileceği, o sırada Alman Dış işleri Bakanlığı Siyasî Şube Başkam olan Baron von Weizsaecker'in yazdığı 10 Kasım tarihli gizli muhtırada ana çizgileriyle söyle belirtilmişti:

«İngiltere'den sömürge ve doğuda hareket serbestisi istiyoruz... İngiltere'nin huzura çok ihtiyacı var. İngiltere'nin bu huzur karşılığında ne Ödemek istediğini anlamak kârlı bir iş olacak.» (45)

Chamberlaİn'in teşvikiyle Kasım ayında Hitler'i görmek üzere Berehtesgaden'e gittiği sırada Ingiltere'nin neler ödemesi gerektiğini anlaması için Lord Halifax'a iyi bir fırsat çıkmış oldu. 19 Kasımda uzun bir görüşme yapıldı. Alman Dış işleri Bakanlığının bu görüşme üzerine hazırladığı uzun muhtıradan anlaşıldığına göre (46), üç husus belirtilmişti: Cham-berlain Almanya ile anlaşmayı çok istiyor ve iki ülke arasında kabineler seviyesinde görüşmelerin yapılmasını teklif ediyordu; Ingiltere genel bir Avrupa anlaşması istiyordu; bunun karşılığında sömürge ve Doğu Avrupa konularında birtakım tâvizler vermeye hazırdı. Hitler, hemen o sıralarda bir İngiliz -Alman anlaşmasına karşı büyük bir ilgi göstermiyordu.

Görüşmelerin olumsuz sonuçlanmasına rağmen Ingilİzîe-rin memnun görünmelerine Almanlar şaşıp kaldılar. Eğer Ingiliz hükümeti Lord Halifax'm görüşmelerinden tam on dört gün önce HİtIer'İn askerî şefleri ve Dış İşleri Bakanıyla Berlin'de çok gizli bir toplantı yaptığını bilseydi Alınanlardan daha çok şaşıp kalırdı. (*)

5 KASIM. 1937'DE VERİLEN TARİHSEL KARAR

Gelecek olaylar ve bunları karşılamak üzere yapılacak hazırlık, Feld -Mareşal von Blomberg tarafından 24 temmuz, 1937 tarihli ve "çok gizli" bir emirnameyle iiç silâhlı kuvvet komutanına bildirilmişti (47). Bu emirname yalnızca dört kopya olarak yazdırılmıştı. Savaş Bakanı ve Silâhlı Kuvvetler Başkomutanı, Uç kuvvet komutanına "genel politik durumun Almanya'nın herhangi bir yandan saldırı beklememesi gerektiği görüşünü haklı çıkarmakta" olduğunu bildiriyordu. Ne Batılı devletler ne de Rusya, diyordu, savaş istemiyorlar, buna hazır da değiller.

Emirname sonra şöyle devam ediyordu: «Bununla birlikte birtakım şaşırtıcı olayların ortaya çıkması ihtimalini de ortadan kaldırmayan ve siyaset bakımından değişmeler gösteren

(*> Chamberlain güncesinde şunu yazıyor: «(Halifaxin) Almanya'yı ziyareti bana katırsa büyük bir başarıdır; çünkü amacına ulaşmış. Almanya ile bir Avrupa anlaşmasına bağlı pratik sorunların konuşulmasına elverişli havayı yaratmıştır.» (Keith Feiling, The Life of Neville Chamberlain, s. 332.)

Halifax da HİtIer'in etkisi altında kalmış gigiydi. Dış İşleri Bakanlığına verdiği yazılı raporda şöyle diyordu : «Alman Başbakanıyla diğerleri bir şiddet serüvenine ya da hiç olmazsa savaşa atılacak gibi görünmüyorlar.» Charles C. TansiJI, Halifax'm Chamberlain’e şöyle bir rapor verdiğini söyler; «Hitler şimdilik bir serüvene atılmak niyetinde değil; çünkü böyle tir serüven kârlı olmayabilir. Sonra da. Almanya'nın iç durumunu düzeltmekle meşgul... Goering de Almanya’nın mecbur edilmedikçe Avrupa'da bir damla Alman kanı akıtmayacağım temin ediyor.» Almanlar (Halifax’da) amaçlarına barışçı yollardan varmak istedikleri izlenimini yaratmışlardı. (Tansill, Back Door to War, s. 365-66) dünya durumu, Alman Islâhtı kuvvetlerinin her zaman için savaşa hazırlıklı olmaları... Siyasî bakımdan uygun fırsatlar çıktığı zaman bu fırsatlardan askerî bakımdan yararlanılmasını gerektirmektedir. 1937 - 38 seferberlik döneminde muhtemel bir savaşa karşı silâhlı kuvvetlerin yapacakları hazırlıklarda bu nokta gözönünde tutulmalıdır.»

Mademki Almanya’nın “herhangi bir yandan” gelecek saldırıdan korkusu yoktu, neden muhtemel bir savaştan söz ediliyordu? Blomberg durumu daha somut olarak şöyle koymuştu: İki şekilde savaş ihtimali vardı (KrİegsfaUe) ve “bunlar için plânlar” hazırlanmaktaydı:

«I, Ağırlık noktası batıda olmak üzere iki cephede savaşmak (Stratejik Yığınak, «Rot»). II. Ağırlık noktası güney - doğuda olmak üzere iki cephede savaş (Stratejik Yığmak, «Grueo.»

Birinci “faraziye”de Fransa'nın Almanya’ya bir sürpriz saldırısında bulunacağı düşünülüyordu. Bu takdirde Almanlar kuvvetlerinin çoğunu batıda kullanacaklardı. Bu harekâtın şifre adı “kırmızı” ydı (Rot). ■<*}

İkinci ihtimalde ise:

«Doğudaki savaş, üstün bir düşman koalisyonunun muhtemel bir saldırısını bertaraf etmek amacıyla Çekoslovakya’ya karşı girişüecek umulmadık bir Alman harekâtıyla başlayabilir. Böyle bir hareketi siyasi bakımdan ve devletler kanunu açısından haklı gösterecek durumlar önceden yaratılmalıdır.» («Önce» kelimesinin altını Blomberg kendisi çizmiştir.)

<*) Bu, Alman askerî plânlarının ileride rastlayacağımız birçok şifrelerinden birincisidir. Almanlar bunlar için Fail, yâni «durum» kelimesini kullanırlardı. (Fail Rot, Fail Gruen — Kırmızı Durum. Yeşil Durum — gibi. Birincisi batıya, İkincisi Çekoslovakya'ya karşı girişilecek harekâtı gösterirdi.) Alman generallerinin Nuremberg'te verdikleri ifadelere göre bunlar başlangıçta farazi durumları gösteren plânlar İçin bütün askerî

komutanlıklar tarafından kullanılan ortak İşaretlerden ibaretti. Ania, ileride göreceğiz, bunlar az sonra silâhlı bir saldırı plânını gösteren şifreler oldu. Bu bakımdan Fail, yâni «durum» kelimesinin yerine «harekât» kelimesinin kullanılması daha doğru olurdu. Yazar, tir değişiklik yapmış olmamak için, «durum» kelimesini kullanmakta devam etmiştir.

Emirnamede, Çekoslavakya’mn “daha, başlangıçta bertaraf edilmesi" ve işgal olunması önemle belirtiliyordu.

“Özel hazırlıkları" gerektiren üç durum daha vardı:

*1. Avusturya'ya silâhlı bir müdaheledtr bulunulması, (özel Durum

II. Kızıl, ispanya ile savaşa benzer bir durumun ortaya çıkması, (özel Dunvm *Richar<U.)

III. İngiltere, Polonya ve Litvanya'mn bize karşı bir savaşa katılması. (‘Kırınızı/Yeşilsin genişlemiş şekli.)

Otto Durumu bu kitabın sayfalarında sık sık rastlanacak bir şifredir. “Otto”, Habsburg hanedanından ötto'nun adıydı. Otto, Avusturya tahtına hak iddia ediyor ve o sırada Belçi-kada yaşıyordu. Blomberg’in Haziran emirnamesinde Otto Durumu şöyle özetleniyordu:

«Bu harekâtın — Monarİşiyi geri getirmesi halinde Avusturya'ya yapılacak silâhlı müdahelenin — amacı Avusturya'yı silah zoruyla eski rejime dönmekten vazgeçmeye zorlamaktır.

Avusturya halkı arasındaki iç çatışmalardan yararlanılarak bu amaçla Viyana genel doğrultusunda bir yürüyüşe geçilecek ve her türlü mukavemet kırılacaktır.»

Bu ilginç belgenin sonunda, hemen hemen umutsuzluğa kaçan bir uyarma vardı. İngiltere bakımından herhangi bir hayale kapılınmamalıydı. «İngiltere elindeki bütün ekonomik ve askerî kaynaklan bize karşı kullanacaktır,» deniyordu. Ve ayrıca şunlar ekleniyordu: Eğer İngiltere, Polonya ve Litvanya ile birleşecek olursa, «askerî durumumuz dayanılmaz, hattâ umutsuz bir derecede kötüleşecektir. Bundan ötürü siyasî liderler bu ülkeleri, ve her şeyden Önce İngiltere'yi, tarafsız kılmak için ellerinden geleni yapacaklardır.»

Genelgeyi Blomberg imzalamıştı. Ama bu genelgenin Başbakanlıktaki efendisinden çıktığı belliydi. Üçüncü Alman İm-

paratorluğunun Berlin'de Wilhelmstrasse'de bulunan bu sinir merkezine 5 Kasım, 1937 günü öğleden sonra, Fürer'den yeni emirler almak üzere altı kişi geldi: Savaş Bakanı ve Silâhlı Kuvvetler Başkomutanı Feld - Mareşal von Blomberg; Ordu Başkomutanı Orgeneral Baron von Fritsch; Donanma Başkomutanı Amiral Dr. Raeder; Hava Kuvvetleri Başkomutanı Orgeneral Goering; Dış İşleri Bakanı Baron von Neurath; Führer'in askerî yaveri Albay Hossbach'ın adı bu kitapta geçmemiştir ve geçmiyecektir de. Ama o Kasım günü ortalık kararırken bu genç albay pek önemli bir rol oynadı. Hitler'in bütün söylediklerini not etti ve beş gün sonra bu notlan çok gizli bir muhtıra haline getirdi; böylelikle Nazi Almanyasının hayatında dönüm noktası olan bir olayı tarihe maletmiş oldu. Yazdığı muhtıra Nuremberg'de Alınanlardan alınan belgeler arasında çıktı. (48)

Toplantı akşamüstü saat 4.15'de başladı ve 8.30'a kadar sürdü. En çok konuşan Hitler'di. Anlatacağı şeylerin "dört buçuk yıllık tecrübe ve derin bir düşünce" sonucu olduğunu söylemekle söze başladı. Az sonra belirteceği noktaları çok önemli saydığım, o kadar ki, öldüğü takdirde bunlara son isteği ya da vasiyeti gözüyle bakıîabileceğini söyledi,

«Alman politikasının amacı,» dedi, «bir ırk toplumu elde etmek, bunu sürdürmek ve büyütmekti. Bu bakımdan bir hayat alanı (Lebensraum) sorunuydu.» Almanların, «başka uluslardan daha büyük bir yaşama alanı istemeye haklan vardı... Bundan ötürü Almanya'nın geleceği tamamiyle bu hayat alanı ihtiycmın çözülmesine bağlıdır.» ([1])

Bu alan neredeydi? Uzaklarda, Afrika'da ya da Asya' sömürgelerde değildi; Avrupa'da, "Almanya'nın hemen ya da" idi. Almanya'nın sorunu, en az zararla en çok kazancı reden elde edebileceği sorunuydu.

«Bütün çağlann tarihi — Roma İmparatorluğu iie İngiliz İm torluğunun tarihi — genişlemenin ancak mukavemeti kırmak ve tel leri göze almakla sağlanabileceğini göstermiştir; birtakım aksi Likit de kaçınılmaz. Hiç bir zaman... efendisiz olanlar olmamıştır ve bugü yoktur; saldıranlar her zaman sahip olanların karşısında dikilmişle;

Hitler'in söylediğine göre, Almanya'mn yolunu tıkayar "lanet" ülke vardı: Ingiltere ile Fransa. Her iki ülke de [1] manya'mn durumunu kuvvetlendirmesine" kargıydılar. Füi İngiliz imparatorluğunu "yıkılmaz" saymıyordu. İngiltere birçok zaafları vardı ve o bunlar üzerinde İşlemeye başlam İrlanda ve Hindistan sorunları, Uzak Doğuda Japon, A! nizde Italyan rekabeti. Fransa'nın durumunu "Ingilizierin den daha elverişli" görüyordu, "...ama Fransa iç siyasî zor larla karşılaşacak" tı. Bununla birlikte, İngiltere, Fransa Rusya, "siyasî hesaplarımızda kuvvet etkenleri olarak" alınmalıdırlar.

Bu bakımdan:

«Almanya'nın sorunu ancak zor ile çözülebilir ve bu da hiç bir s tehlikesiz olamaz... Eğer, tehlikeleri ile birlikte, zora başvurulma aşağıdaki açıklamanın temeli olduğu kabul edilecek olursa, o zaıra «ne zaman» ve «nerede» sorularına cevap vermeğe kalır. Ele alutntas reken üç durum vardı:

Durum I; 1943.45 dönemi

Bu tarihten sonra, bizim açımızdan, ancak kötüye doğru bir değişim beklenebilir, Ordunun, Donanmanın ve Hava Kuvvetlerinin teçhizatı,,, hemen hemen tamamlanmıştır. Cihazlar ve silâhlar yenidir; daha gecikil-

diği takdirde bunların demode olmaları ihtimali vardır. Hele «özel silâhların» gizliliği ebediyen muhafaza edilemez... Bizim göreli gücümüz silâhlanma bakımından dünya orantısında... azalmaya başlayacaktır... Bundan başka dünya bizim saldırıya geçeceğimizi umuyor ve her yıl karşı tedbirlerini arttırıyordu. Biz ancak bütün dünya savunmasını arttırırken saldırıya geçmeye mecburduk.

1943 . 43 yıllarında durumun nasıl olacağını şimdiden kimse bilemez. Yalnız kesin olan bir şey var ki biz daha fazla bekleyemeyiz.

Eğer Fiihrer o zaman hâlâ hayattaysa, onun değişmez kararı Almanya'nın alan sorununu en geç 1943 - 45 yıllarında çözmektir. Durum II ve III ortaya çıkarsa, 1943 . 45’den de önce harekete geçmek zorunlu olur.

Dunun II

Eğer Fransa'daki İç çatışma Fransız Ordusunu kapsayacak ve Orduyu Almanya’ya karşı bir savaşta kullanılmaz hale getirecek bir iç buhrana kadar giderse, o zaman Çeklere karşı harekete geçmenin zamanı gelmiş demektir.

Durum III

Eğer Fransa başka bir devletle savaşa girer de Almanya'ya karşı «harekete# geçemezse...

İlk amacımız... batıya karşı herhangi bir savaş halinde yanımızı tehlikeden kurtarmak üzere Çekoslovakya ile Avusturya'yı aynı zamanda ortadan kaldırmak olmalıdır... Eğer Çekler ortadan silinir ve ortak bir Alman - Macar sınn kurulursa, o zaman herhangi bir Fransız - Alman çatışmasında Polonya'nın tarafsızlığı muhakkak sağlanabilir.»

Ama Fransa ile İngiltere ve Rusya o zaman ne yaparlardı ? Hitler bu soruya oldukça ayrıntılı bir cevap verdi, “Hemen hemen kesin olarak İngiltere’nin, belki de Fransa’nın bile, Çekoslovakya’yı zımnen gözden” çıkardıklarına inanıyordu. «İngiliz İmparatorluğunun bir sürü sorunları ve Avrupa’da uzun bir savaşa daha karışmak ihtimali İngiltere’nin Almanya’ya karşı açılacak bir savaşa katılmasını önleyecek düşüncelerdir. İngiltere’nin tutumu

elbetteki Frnsa üzerinde etkisiz kalmıyacak-tır. İngiltere’nin desteği olmaksızın Fransa’nın bir saldırıya geçmesi ihtimali çok zayıftır. Böyle bir saldırı bizim batı tahttı kjmatımız önünde durdurulabilir. Fransa’nın, yine Ingiltere’nin yardımı olmadan,- Belçika ve Hollânda üzerinden yürümesi de ' beklenemez.. . Çekler *ve AvusturyalIlara karşı girişeceğimiz saldırı sırasında batı sınırımızda kuvvetli bir savunma çabası sürdürmemiz elbette zorunlu olacaktır.»

Hitler bundan sonra “Çekoslovakya ile Avusturya’nın” ilhakından doğacak yararlardan bir kısmının ana çizgilerini verir: Almanya için stratejik bakımdan daha iyi sınırlar olacaktır; askeri kuvvetler “başka amaçlar için” serbest kalacaklardır; on iki milyon kadar “Alman” daha katılmış olacaktır; Almanya’da daha beş altı milyon Alman için yiyecek ve Orduya on iki tümenlik insan sağlanmış olacaktır.

İtalya ile Rusya’nın bu durumda ne yapacaklarını unutmuştu; şimdi de onlan anlatıyordu: “Japonların durumu” yüzünden Sovyetîer Birliğinin müdahale edeceğini sanmıyordu. İtalya “Çeklerin bertaraf edilmesine” itiraz etmiyecekti, ama Avusturya alındığı takdirde ne yapacağı henüz bilinmiyordu. “Bu, her şeyden önce, Duçe’nin o zaman hâlâ sağ olup olmadığına” bağlıydı.

Hitler’in Durum IH'deki hesabı Fransa’nın İtalya ile savaşa tutuşmasına dayanıyordu. Böyle bir çatışma olacağına inanmıştı. Bu yüzden İspanya iş savaşını uzatmaya çalıştığım açıkladı; bu savaş İtalya’yı Fransa ve Ingiltere ile uğraşmaya zorluyordu. Aralarında bir savaş çıkması ihtimalinin “gittikçe yaklaştığını” görüyordu. Bu bakımdan savaş ne zaman çıkarsa çıksın, “1938’de bile olsa, bundan yararlanmaya” karar verdiğini söyledi. 1938 yılının girmesine de yalnızca iki ay vardı, İtalya’nın Almanya’nın yapacağı az bir hammadde yardımıyla Ingiltere ve Fransa’ya karşı koyacağından emindi.

«Eğer Almanya bu savaştan Çek ve Avusturya sorunlarım çözmek içîn yararlanırsa — İtalya İle savaş halinde bulunan — İngiltere'nin Almanya’ya karşı bir harekete geçmemeğe karar vereceği düşünülebilir. İngiltere’nin , yardımı olmadan Fransa’nın Almanya'ya karşı savaşa benzer bir harekete geçmesi beklenemez.

Çekler ve Avusıuryahlar üzerine girişeceğimiz saldırının zamanı İngiliz * Fransız - İtalyan savaşının gidişine bağlı olmalıdır... Bu elverişli durum,,, bir daha ortaya çıkmaz... Çeklerin üzerine «yıldırım süratiyle» inmeliyiz.!-

Böylece 5 Kasım, 1937 akşamı Berlin'e karanlık basarken — toplantı sekiz buçukta dağıldı — zarlar atılmış bulunuyordu. Hitler savaşa gitmek konusundaki değişmez kararını bildirmişti. Bu kararı Öğrenen birkaç adamın artık bu konuda hiç bir şüpheleri bulunmaması gerekirdi. Diktatör bütün bunları Kavgamda or. yıl önce söylemiş, Almanya'nın doğuda bir Lebens-raum\ı olması ve bunu zorla elde etmek için hazırlanması gerektiğini açıklamıştı; ama o zaman Hitler daha tanınmayan bir adamdı ve yazdığı kitaba — birçoklan gibi — askerler de, Feld ■■ Mareşal von Blomberg'in sonradan söylediğine göre, "zorla sattırılan" "bir propaganda eseri" gözüyle bakıyorlardı.

Ama şimdi Wehrmacht şefleri ve Dış İşleri Bakanı iki komşu ülkeye yapılacak saldınnın tam tarihlerini öğrenmişlerdi; bu hareketin bir Avrupa savaşı doğuracağından emindiler. Ertesi yıl, yâni 1938 yılı için, ve en son 1943 - 45 yılları için hazır olmaları gerekiyordu.

Blomberg, Fritsch ve Neurath bu konu üzerinde konuşup Führer'e bazı sorular sormaya cesaret ettiler. Üçü de, üç ay içinde, bulundukları yerlerden atıldılar; onlann muhalefetinden kurtulan Hitler — Nazi Almanyasuıda Hitler'in karşılaştığı son muhalefet oldu bu — kaderinin gösterdiği yola girdi ve bir fatih olmaya başladı. Başlangıçta işler kendi umduğundan da başkalarının umduğundan da daha kolay gitti.

GARİP VE ÖNEMLİ BİRTAKIM OLAYLAR : BLOMBERG'tN, FRITSCH'İN, NEÜRATH VE SCHACHT'EY GÖZDEN DÜŞMELERİ

Almanya'yı İngiltere ve Fransa ile bir savaşa sürüklese de Avusturya ve Çekoslovakya'ya karşı silâhlı bir saldırıya geçme konusunda 5 Kasımda Hitler'in açıkladığı karar Dış İşleri Bakanı için o kadar şaşırtıcı oldu ki, Baron von Neurath yumuşak, rahat ve ahlâkça zayıf bir kişi olduğu halde birkaç kere kalp krizi geçirdi (1).

Sonradan Nuremberg mahkemesinde şunları söyiedi: «Hitler'in sözleri beni altüst etti, çünkü şaşmadan izlediğim dış politika böylece temelinden

yıkılmış oluyordu.» (2). Bu düşünceyle ve kalp krizi geçirmiş olmasına rağmen, Baron iki gün sonra General von Fritsch ile Genel Kurmay Başkanı General Beck'İ aradı; "Hitler'i kararından nasıl vazgeçireceklerini" araların-

da tartıştılar. Albay Hossbach'm söylediğine göre, kendisi Hit-ler'in sözlerini General Beck*e anlattığı zaman, General "başından vurulmuşa'* dönmüştü. Hitler'le yapacakları ilk konuşmada Fritsch'in, askerlik bakımından plânlarının neden uygulanamı-yacağını belirterek Führer'e itiraz etmesi ve Neurath'm da ar-kasmdan siyasî tehlikeleri yeniden sayması kararlaştırıldı. Beck'e gelince, o da hemen Hitler'in plânlarının yıkıcı bir eleştirisini kaleme aldı... ve herhalde bunu kimseye göstermedi. Nazizmin iktidara gelişini memnunlukla karşılamış olan bu say-. gıdeğer generalin görüşlerinde ve kişiliğinde büyük bir değişiklik olduğunun ilk işaretiydi bu. Nazizme karşı giriştiği savaşta yenilecek ve hayatını verecektir.

General von Fritsch 9 Kasım günü Hitler'i gördü. Bu konuşmaya dair elimizde hiçbir kayıt yok. Ancak Ordu Başkomutanının Hitler'in plânlarına karşı askerî itirazlarını tekrarladığı ve bir sonuç alamadığı tahmin edilebilir. Führer, generallerinden ya da Dış İşleri Bakanından gelecek itirazlara kulak verecek durumda değildi. Neurath'ı kabul etmedi ve Berchtesga-den'deki dağ evinde uzun bir istirahate çekildi. Şaşkına donen Neurath Ocak ayının ortasına kadar lideriyle bir konuşma dü-zenleyemedi.

ı

«(Neurath'm Nuremberg'teki ifadesine göre) Bu konuşmada izlediği politikanın bir dünya savaşma gideceğini ve benim buna katılmayacağımı kendisine söyledim... Savaş tehlikesine ve generallerin ciddî uyarmaları, na dikkatini çektim... Bütün söylediklerime rağmen buna katılmayacağımı kendisine söyledim... Savaş tehlikesine ve generallerin ciddî uyarmalarına dikkatini çektim... Bütün söylediklerime rağmen fikrini değiştirmediğini görünce kendisine yeni bir Dış İşleri Bakanı bulmasını söyle-dün...a (3)

Neurath o sırada bilmiyordu ama Hitler'in de istediği zaten buydu. On beş gün sonra iktidara gelişinin beşinci yıldönümünü kutlayacaktı; bu sırada yalnız Dış işleri Bakanlığında değil, Orduda da birtakım temizlikler yapmak niyetindeydi.

Yüksek sınıf “gericiliğinin” bu iki kalesine gizliden gizliye güvenmiyor, kendisini hiç bir zaman kabul etmediklerini, amaçlarım gerçekten anlamadıklarım görüyordu. Bu adamlar 5 Kasım akşamı Blomberg, Fritsch re Neurath’ın yaptıkları gibi ihtiraslarına gem vuruyorlardı, özellikle son iki kişinin, ve belki de kendisine çok şeyler borçlu olduğu Blomberg’in arkasından, eşi bulunmaz Dr. Schacht’ın da atılması gerekiyordu.

Nazizmin ilk taraftarlarından olan ve Hitler’i destekleyen bu usta maliyecinin de yıldızı artık sönmüştü.

Yukarıda gördüğümüz gibi, Schacht bütün enerjisini harcayarak ve kurnazlığını kullanarak Hitler’in hızlı silâhlanmasına para bulmaya çalışıyordu. Savaş Ekonomisinin Olağanüstü Yetkilisi ve Ekonomi Bakanı olarak Orduya, Donanmaya ve Hava Kuvvetlerine para yetiştirip silâhlanma bonolarım ödemek için türlü türlü garip düzenlere başvuruyordu. Bu arada basımevlerini de bir hayli kullanmıştı. Ama herşeyin bir sının vardı ve ülke bu sınırı geçtiği takdirde iflâsa giderdi. Nitekim 1936 yılında Almanya’nın böyle bir sınıra yaklaşmakta olduğunu anladı. Hitler’i, Goering’i ve Blomberg'i uyardı; ama hiç bir yaran olmadı; yalnızca Savaş Bakanı bir ara kendisini destekledi, o kadar. 1936’da Goering’in, Almanya’yı dört yılda kendine yeter duruma getirecek olan — Schacht ötedenberi bunun imkânsız olduğu kanısındaydı — Dört Yıllık Plânın Olağanüstü Yetkilisi tâyin edilmesi Hava Kuvvetleri şefini Almanya’nın fiilen ekenomi diktatörü yapmıştı. Goering’in ekonomi işlerindeki cehaletiyle alay eden Schacht gibi kibirli ve ihtiraslı bir adam bu duruma dayanamadı ([2]).

İki inatçı adam arasında aylarca süren çatışmadan sonra Schacht, Hitler’den ekonomi politikasına ait yeni emirleri yalnızca rakibine vermesini ve kendisinin kabineden çekilmesine

müsaade etmesini rica etti. Bellibaşlı sanayicilerle iş adamlarının davranışları da Schacht’ın canını sıkmıştı. Sonradan anlatır: «Ben akıl yolunu göstermeye hâlâ çalışırken, onlar sipariş almak umuduyla Goering’in bekleme odasında nöbet tutuyorlardı.» (4)

Schacht, 1937 Nazi Alroanyasınm çılgınca havasında akim yolunu görecek kimse olmadığını anladı, O yaz Goering ile birkaç kere daha çalıştıktan ve Goering'e, «Sizin döviz politikanız, sizin üretim politikanız ve sizin malî politikanız yanlış!» dedikten sonra Ağustos ayında Hitler'e resmen istifasını vermek üzere Obersalzberg'e gitti. Führer, Schacht'ın ayrılmasının gerek içerde ve gerekse dışarda yaratacağı olumsuz tepkiyi düşünerek istifayı kabul etmek istemedi; ama bir hayli darbe.yemiş olan Bakan inat etti. Hitler sonunda kendisinin iki ay sonra Bakanlıktan ayrılmasına razı oldu. Schacht 5 Eylülde izin aldı. 8 Aralıkta istifası resmen kabul edildi.

Schacht, Hitler'in ısrarı üzerine, Sandalyasız Bakan olarak kabinede kaldı ve Reichsbank başkanlığını muhafaza etti. Böy-lece görünüş sürdürüldü ve Schacht'ın çekilmesiyle Alman ve dünya efkârında hasıl olacak sarsıntı önlendi. Schacht'ın. delice savaş silâhlanmasına karşı yaptığı frenleme böylece sona erdi ; ama Hitler Schacht'm kabinede ve Reichsbank'da. kalmasından yararlandı; adı ve itibarı Hitler'in işine yaradı. Nitekim az sonra liderin ilk açık saldırı hareketini sevinçle karşılayacak ve Almanya'nın Nazilerin ellerine geçmesinde Önemli rol oynamış olan generaller ve öteki tutucular gibi, hayatın gerçeklerini ancak çok sonra anlıyabüecektir.

Goering, Ekonomi Bakanlığım geçici olarak üzerine almıştı. 1938 yılı Ocak ayının ortalarında bir akşam, Berlin operasında Hitler Walther Funk'un yanma yaklaştı ve kendisine söz arasında, Schacht'ın yerine geçeceğini söyledi. Ancak, hatırlanacağı gibi, 1930 yıllarında iş çevrelerini Hitler hareketiyle ilgilendirmek bakımından belirli bir rol oynamış olan bu şişman, cüce boylu, uşak ruhlu boş adamm Bakanlığa resmen atanması bir süre için gecikti. Çünkü bu sırada Nazi Almanyasında iki başlı bir Ordu buhranı patlamış bulunuyordu; bu buhranı, birçok şeyler arasında, normal ve anormal birtakım seks sorunları yoğunlaştırmış, bÖylece Hitler'in eline iyi bir fırsat geçmişti; Hitler, bundan yararlanarak, aristokratik askerî kliğe, altından bir daha kalkamıyacağı büyük darbeler indirdi. Bunun sonucu yalnız Hohenzollern İmparatorluğu ile Cumhuriyet zamanlarında kıskançlıkla koruduğu bağımsızlığının son kalıntılarını yitiren Ordu için değil, aynı zamanda Almanya ve dünya için de korkunç oldu.

FELD - MAREŞAL BLOMBERG'İN GÖZDEN DÜŞMESİ

Albay Alfred Jodl 26 Ocak, 1938 tarihli günce notunda, «Bir kadın bir ülkenin ve dolayısiyle dünyanın tarihi üzerinde, anlamadan bile, ne kadar büyük bir etki yapabiliyor!» diye yazıyor. «İnsan, Alman halkının kaderini tâyin edecek bir saatte yaşadığı duygusuna kapılıyor.» Î5)

Bu zekî ve genç subayın sözünü ettiği kadın, Fraulein Erna Gruhn'du. Bu kadın, 1937 yılı biterken Almanya'da, Jodl'un dediği gibi, Alman halkını mukadder bir buhrana sürükleyecek ve Alman tarihinin üzerinde derin etkiler bırakabilecek son insandı. Belki de böyle bir buhran ancak, o sırada Nazi Almanyasın-daki iç çevreyi çılgıncasına sarmakta oln meş'um ve hasta hava içinde çıkabilirdi.

Fraulein Gruhn, Blomberg'in sekreteriydi. Blomberg kendisine 1937'nin sonuna doğru evlenme teklif edecek kadar âşık oldu. Emekli bir subayın kızı olan ilk karısıyla 1904'de evlenmiş, ama kadın 1932'de ölmüştü. Bu arada beş çocuğu büyümüş (en küçük kızı, himayesindeki General Keitel'in en büyük oğluyla 1937'de evlenmişti) ve yalnız yaşamaktan bıkan Feld - Mareşal yeniden evlenme zamanı geldiğine karar vermişti. Al-m

man Ordusuna mensup yüksek bir subayın halktan bir kadınla evlenmesinin mağrur, aristokrat subay çevrelerinde iyi karşı-lanmıyacağım bildiği için durumu Goering'e açtı. Goering böyle bir evlenmeye karşı gelmek için bir neden göremedi. Kendisi de ilk karısının ölümünden sonra dul bir artistle evlenmemiş miydi? Nazi Almanyasmda subay çevrelerinin katı saplantılarına yer verilemezdi. Goering Blomberg'in düşüncesini beğenmekle kalmadı, aynı zamanda, gerekirse, işi Hitler'le de görüşerek yoluna koymaya ve herhangi bir şekilde kendisine yardım etmeye hazır olduğunu söyledi. Nitekim kendisine başka bir yoldan da yardımcı olabilirdi. Feld - Mareşalin kendisine gizlice söylediğine göre, bir rakibi vardı. Ama Goering için bu problem değildi. Bu gibi ufak tefek sorunlar toplama kampına havale edilir, kapanır giderdi. Ama Goering, Feld - Mareşalin eski ahlâk kurallarına bağlılığını gözönünde tutarak, dertli rakibini belki Güney Amerika'ya gönderebilirdi; nitekim gönderdi de.

Ama Blomberg'in içi yine de rahat değildi. Jodl'un 15 Aralık, 1937 tarihli güncesinde şöyle garip bir kayıt var : «General Feld - Mareşal (Blomberg) çok sinirdi. Nedeni bilinmiyor. Görünüşte özel bir sorun, Sekiz gün için bilinmeyen bir yere çekildi.» (6)

Blomberg, General Ludendorff’un Münih’te Feİdhermhal-le’de 22 Aralıkta yapılan cenaze töreninde konuşmak üzere yeniden ortaya çıktı. Hitler de oradaydı, ama konuşmadı. Birinci Dünya Savaşının kahramanı Ludendorff, Birahane Darbesi sırasında atılan kurşunlardan kurtulmak üzere Feldhermhalle’nin önünden kaçtığı gündenberi Hitler ile selâmı sabahı kesmişti. Cenazeden sonra Blomberg evlenme konusunu Hitler'e açtı. Hitler memnuniyetini bildirince içi rahat etti.

Nikâh 12 Ocak, 1938’de kıyıldı, Hitler’le Goering başlıca tanıklardı. Yeni çiftler balaylarını geçirmek üzere daha yola çıkmamışlardı ki fırtına patladı. Sert subay çevresi Feld - Mareşalin daktilosuyla evlenmesine göz yumabileceklerdi, ama o sırada bütün ayrıntılarıyla geçmişi ortaya dökülen bir kadınla

evlenmesini hiç bir zaman kabul etmezlerdi.

Başlangıçta iş yalnız dedikodudan ibaretti. Kasıntı generallere adı sam bilinmeyen bir takım fıkırdak kızlardan telefonlar geliyordu. Bu telefonların âdi kahvelerden ve gece kulüplerinden açıldığı belliydi. Kızlar, arkadaşlarından birini aralarına kabul ettiklerinden ötürü generalleri tebrik ediyorlardı. Dedikoduların gerçek olup olmadığım anlamak isteyen bir polis mü-fetişi, Berlin polis dosyalarında "Ema Gruhn” adlı bir dosya eline geçirdi. Şaşırdı ve dosyayı polis şefi Kont von Helldorf’a götürdü.

Eski Freikörps'\a.râan ve S.A.’lardan olan bu kasıntı kont da dosyayı görünce şaşırdı. Çünkü dosyada Feld - Mareşal ve Başkomutanın karısının bir orospu olduğu, açık saçık resimler çektirmek üzere poz verdiğinden ötürü mahkûm edildiği yazılıydı. Bundan başka genç Madam Feld - Mareşalin, annesi tarafından işletilen bir masaj salonunda yetiştirildiği anlaşılıyordu. Bilindiği gibi o sıralarda birtakım genelevler masaj salonu adı altında çalışırlardı.

Helldorf’un korkunç dosyayı bir üstüne, yâni Alman polis şefi Himmler’e vermesi elbetteki göreviydi. Heldorf bir Naziydi. ama eskiden Orduda subay olduğu için Ordunun geleneklerinden çoğunu almıştı. Bir yıldan fazla bir zamandanberi Ordu Yüksek Komutanlığı ile çatışma halinde bulunan ve Ordu tarafından Roehm’den daha büyük bir tehlike sayılan Himmler’in bu dosyayı Feld - Mareşale karşı bir şantaj olarak kullanacağını ve tutuculara

karşı onu elinde bir kukla gibi oynatacağım biliyordu. Bu bakımdan, Helldorf dosyayı Himmler'e götüreceği yerde, büyük bir cesaret göstererek General Keitel'e götürdü. Ordudaki yükselişini Blomberg'e borçlu olan ve Feld - Mareşalle aile bağlan bulunan Keitel'in, işi subay çevrelerine aksettireceğini ve şefine tehlikeyi haber vereceğini sanıyordu. Ama, zayıf bir kafaya ve ahlâka sahip olduğu halde küstah ve hırslı bir adam olan Keitel, parti ve S.S. ile başını belâya sokarak mesleğini tehlikeye düşürmek niyetinde değildi. Dosyayı Ordu Şefi Gene-rai von Fr itsch'e götüreceği yerde.Hetldorfa geri verdi ve Goe-ring'e göstermesini söyledi.

Kimse bu dosyadan Goering kadar memnun olamazdı; çünkü bu yüzden Blomberg yerinden atılacak, ve tabiî, Hava Kuvvetleri Başkomutanı olduğu için onun yerine kendisi geçecekti. Bunu eoktanberi istiyordu. Blomberg annesinin cenazesinde bulunmak üzere İtalya'daki balayı seyahatini yanda bıraktı ve 20 Ocak'ta olup bitenlerden habersiz, Savaş Bakanlığındaki görevine başlamak üzere bürosuna döndü.

Ama kıyametin kopması gecikmedi. Goering 25 Ocakta korkunç dosyayı Hitler'e götürdü. Berchtesgaden'den yeni dönmüş elan Führer dosyayı görünce küplere bindi. Feld - Mareşali kendisini aldatmış, onu nikâhta resmî tanığı yaparak aptal yerine koymuştu. Goering hemen Hitler'le bu konuda anlaştı ve öğle üzeri haberleri ulaştırmak üzere şahsen Blomberg'i görmeye gitti. Feld - Mareşal karısı hakkında yapılan bu açıklamalardan şaşırır gibi oldu ve hemen boşanmaya söz verdi. Ama Goering, bunun yetmiyeceğini kendisine kibarca anlattı. Ordu Komutanlık görevinden çekilmesini istiyordu; Jodl'un iki gün sonra güncesine yazdığı yazıdan anlaşıldığına göre, Genel Kurmay Başkanı General Beck, Keİtel'e, «Yüksek rütbeli bir subayın bir orospuyla evlenmesine göz yumulmaz,» demişti. Jodl, Hitler'in Feld - Mareşalini yerinden attığını 25 Ocakta Keitel'den öğrendi. İki gün sonra, altmış yaşındaki düşük subay yarıda bıraktığı bala-yına devam etmek üzere Berlin'den Kapri'ye hareket ediyordu.

Denizci yaveri de bu rüya adasına kadar kendisiyle birlikte geldi ve bu acıklı - güldürüye son bir sahne daha ekledi. Amiral Raeder, Teğmen von Wangenheim adındaki bu yaveri Blom-berg'e Ordunun şerefini kurtarmak üzere karısından ayrılmasını rica etmesi için göndermişti. Bahriyeli subay

atılgan ve ateşli bir gençti. Feld - Mareşalin balayım geçirdiği yere varınca aldığı emirden daha ileri gitti. Kendisinden karısını boşamasını isteyeceği yerde, eski komutanından, daha şerefli bir iş yapmasını istedi ve Blomberg'e tabancasını uzattı. Feld - Mareşal mev-kimden düşmüş olduğu halde yaşamayı seviyordu. Daha doğrusu, bütün bu olup bitenlere rağmen hâlâ karısına âşıktı. Uzatılan silâhı almadı; kendisiyle genç deniz subayının "ayrı ayrı hayat görüşlerine ve Ölçülerine” sahip olduklarını hemen Keitel’e yazacağım söyledi. (7)

Zaten Führer, fırtına geçer geçmez kendisini yine yüksek bir mevkie getireceğini söylemişti- Jodl’un güncesinde yazdığına göre, Blomberg yerinden atıldığı gün, Hitler’le görüştüğü sırada Hitler kendisine şöyle demişti: «Almanya’nın saati gelir gelmez siz yine benim yanımda olacaksınız; geçmişte olanlar da unutulmuş olacak.» (8)

Nitekim Blomberg, yayımlanmamış hâtıralarında, son buluşmalarında Hitler’in "savaş patladığı takdirde silâhlı kuvvetlerin yüksek komutanlığına getirileceğini” kendisine "önemle” belirttiğini yazar. (9)

Hitler birçok vaadleri gibi bu vaadini de tutmadı. Feld - Mareşal von Blomberg’in adı Ordu kayıtlarından ebediyen silindi-, savaş çıktığı ve hizmetini sunduğu halde kendisine hiç bir yeni görev verilmedi. Blomberg’le karısı Almanya’ya döndükten sonra Wiessee adındaki Bavyera köyüne yerleştiler, savaşın sonuna kadar orada tam bir gizlilik içinde yaşadılar. Aynı çağın eski İngiliz kıralı gibi, o da başına bu felâketi getiren karışma sonuna kadar bağlı kaldı. Nuremberg hapishanesinde zavallı ve düşkün bir adam olarak duruşmaya çıkmayı beklediği sırada <13 Mart 1946’da) ölünce bu serüven de sona ermiş oldu.

GENERAL FREIHERR WERNER VON FRITSCH’İN GÖZDEN DÜŞMESİ

Kara Kuvvetleri Başkomutanı Orgeneral Freiherr Werner von Fritsch, eski Alman asker okuluna bağlı, yetenekli ve sağlam karakterli bir subaydı (Amiral îtaeder onun İçin “tam bir kurmay” demiştir) ve Blomberg’ten boşalan Savaş Bakanlığıyla

Silâhlı Kuvvetler Başkomutanlığının tabiî adayıydı. Ama yukarıda gördüğümüz gibi, Goering'in bu yüksek mevkide gözü vardı. Birtakım kimseler, Goering'in kendisine yol açmak için Blom-berg'i, geçmişini önceden bildiği bir kadınla bile bile evlenmeye teşvik ettiğini söylüyorlardı. Bu tahmin doğru olsaydı bile Blom-berg bunun farkında değildi, çünkü 27 Ocak günü Hitler'le yaptığı vedi görüşmesinde Goering'in kendi yerine getirilmesini ilk tavsiye eden o olmuştu. Ama Hitler eski adamını herkesten iyi tanıyordu; Hitler'e göre Goering rahatına çok düşkündü, sabırsız ve dikkatsizdi. General von Fritsch'i de beğenmiyordu; 5 Kasımda açıkladığı muazzam plânlarına karşı gelmesini hiç beğenmemiş ve unutmamıştı. Bundan başka Fritsch'in Nazi Partisi ve özellikle S.S.'lere düşman olduğu çok iyi biliniyordu. Onun bu durumu yalnız Führer'in dikkatini çekmekle kalmamış,

5.5. lileri ve polis şefi Himmler'e de, Ordunun başında bulunan bu korkunç düşmandan kurtulmak gerektiği kararını verdirmiş-ti. {[3])

Şimdi artık Himmler'İn aradığı fırsat eline geçmişti; daha doğrusu fırsatı kendisi yaratmıştı, öyle bir dalavere çevirmişti ki, böyle bir şeyin — biç olmazsa 1938 yılmda — gangsterlerin yönettiği S.S.'ler ve Nasyonal Sosyalist dünyasında bile nasıl yapılabildiğini, ya da uzun bir geleneği olan Alman Ordusunun buna nasıl göz yumduğunu insanın aklı almazdı. Blomberg skan-dalından hemen sonra bu olay da ikinci ve daha korkunç bir bomba gibi patladı, subay çevresini temelinden sarstı, böylece subayların alınyazısını tâyin etti.

Goering 25 Ocak günü Blomberg'în karısına ait polis dosyasını Hitler'e gösterirken, Führer'in önüne daha tehlikeli bir belge sunmuştu. Bu belgeyi Himroler ile onun başlıca yar* dımcısı, D.S. şefi, S.S. Emniyet Servisi şefi Heydrich sağlamışlardı. Belgede, General von Fritsch'in Alman ceza kanununun 175'inei maddesine giren homoseksüel suçlan işlediği ve generalin işi kapatmak için eski bir sabıkalıya 1935 yıhndanberi şantaj bedeli ödediği açıklanıyordu. Gestapo'nun belgeleri o kadar kesindi ki, Hitler de inanır gibi oldu ve evlenmesi karşısında Ordunun gösterdiği sert tepkiden ötürü belki de Fritsch'e kırgın bulunan Blomberg, Hitler'i caydırmak için hiç bir şey yapmadı. Fritsch'in bir "kadın adamı" olmadığını

söyledi ve bütün ömrünce bekâr kalmış olan Generalin “bazı zaafları” olabileceğini de sözlerine ekledi.

Gestapo dosyası Hitler’e gösterildiği sırada orada bulunan FÜhrer'in yaveri Albay Hossbach durumdan dehşete kapıldı; Fritsch’e bir şey söylememesi için Hitler’in verdiği emri dinle-miyerek hemen Kara Kuvvetleri Komutanının dairesine koştu; yapılan suçlamayı anlattı; kendisini sürükledikleri korkunç u-çuruma karşı Generali uyardı (*). Az konuşan Prusyalı asilzade aptala döndü, «Çok pis yalanlar bunlar!» diye bağırdı. Kızgınlığı biraz geçtikten sonra yapılan suçlamaların tamamiyle temelsiz olduğunu subay arkadaşlarına namus ve şerefi üzerine temin etti. Ertesi sabah Hossbach, Fritsch ile konuştuğunu ve Generalin suçlamayı kesinlikle reddettiğini sonucundan korkmaksızm Hit-ler’e anlattı; Führer’den Generali dinlemesini ve üzerine yorulan suçu bizzat reddetmek fırsatını kendisine vermesini rica etti.

Hossbach Hitler’in buna razı olduğunu hayretle gördü; Alman Kara Kuvvetleri Başkomutanı aynı gün akşamüstü geç vakit Başbakanlığa çağırıldı. Orada bir aristokrat, bir subay ye

{*) Bu davranışı yüzünden Hossbach iki gün sonra işinden atıldı Ama, birçoklarının korktuğu gibi, Öldürülmedi, Yeniden Ordu Gehel Kurmayına alındı; savaş sırasında piyade generali rütbesine kadar yükseldi; Rus cephesinde Dördüncü Orduya komutanlık etti. 28 Ocak. 1945'de Führer’in emrini dinlemeden askerlerini geri çektiği için birdenbire komutanlıktan alındı.

m

bir kibar adam olarak almış olduğu terbiyeyle hiç uzlaşmayan bir tecrübe geçirecekti. Toplantı yeri Başbakanlığın kitaplığıydı ; Goering’Ie Himnıler de orada bulunuyorlardı. Hitler suçlamaların özetini yaptı. Fritsch bütün bunların tamamiyle uydurma olduğuna bir subay olarak namus ve şerefi üzerine yemin etti. Ama bu gibi yeminlerin Nazi Almanyasında artık yeri yoktu; üç yıldır bu zamanı bekleyen Himmler yan kapıdan ayağını sürüyerek yürüyen, dejenere bakışlı birini içeriye aldı. Alman Başbakanlık binasına o zamana kadar giren, en rezil olmasa bile, en garip yaratıktı bu. Adı Hans Schmidt’di; çocuk ıslah evinden başlayan bir sürü

mahkûmiyetleri vardı. Anlaşıldığına göre, başlıca zaafı homoseksüelleri gözlemek ve sonra şantaj yaparak onlardan para sızdırmaktı. Şimdi de General von Fritsch'i Orduya mensup bir subay olarak tanıdığını, kendisini Berlin'deki Postdam tren istasyonu yakınlarında karanlık bir sokakta "Bavyeralı Joe" (*) adındaki bir serseriyle homoseksüel suç işlerken yakaladığını söylüyordu. Schmidt, susması için kendisine bu subayın yıllardanberi para verdiğini, ödemelerin ancak hapishaneye düştüğü sıralarda kesildiğini Almanya'nın en güçlü üç adamı karşısında ısrarla belirtti.

General Freiherr von Fritsch cevap veremiyecek kadar kızmıştı. Hindenburg'un ve Hohenzollern'lerin halefi ve Alman devletinin başkamm böyle bir yerde, böyle bir iş için, böyle rezil bir insanla birlikte görmek, dayanılmaz bir manzaraydı onun için. Konuşamaması yüzünden Hitler suçlu olduğuna inandı ve hemen çekilmesini istedi. Fritsch razı olmadı, askerî bir şeref mahkemesi önünde yargılanmasını istedi. Ama Hitler asker sınıfının bir an bile bu işe el atmasını istemiyordu. İradesine ve dehâsına boyun eğmeyen generalleri ezmek için Tanrının gönderdiği bir fırsattı bu; kaçıramazdı bunu. Hemen orada Fritseh'e izin almasını emretti; bu Fritsch'in Kara Kuvvetleri Başkomu-

■<*) Bu ad Girevius'un To The Bitler End adlı eserinin 299'uncu sayfasında seçiyor.

tanhğından bir süre ayrılması demekti. Ertesi gün Hitler, Blom-berg'in değil, Fritsch'in yerine geçecek kimse hakkında Keitel'-

le görüştü. Bildiklerinin çoğunu Keitel'den öğrenen Jodl'un bu tarihten sonra gineesine yardığı yazılardan, yalnız Kara Kuvvetleri Komutanlığının değil, aynı zamanda bütün silahlı kuvvetler örgütünün nasıl korkunç bir sarsıntı geçirdiği, ve bu sarsıntının nasıl askerlerin dize gelmesiyle sonuçlandığı açıkça anlaşılmaktadır.

Kesin olmamakla birlikte yine de Hitler'in pençesinden kurtulmuş sayılan yüksek generaller güçlerini Hitler'e teslim edecekler miydi? Fritsch Başbakanlık kitaplığında verdiği büyük imtihandan Bendlerstrasse'deki evine dönünce Ordu Genel Kurmay Başkanı General Beck'le konuştu. Bir kısım Ingiliz tarihçileri (10), Beck'in hemen Hitler'e karşı bir hükümet

darbesi yapmasını Generale söylediğini, Fritsch’in ise bunu kabul etmediğini yazarlar. Ama General Beck'in özel yazılarım elinde bulunduran ve onun hayatını yazmış olan Alman Wolfgang Foerster, o akşam Beck’in Hıtler’İ gördüğünü, Hitler’in suçlamayı Beck’e haber verdiğini, sonra Beck'in Fritsch'İ gördüğünü, Fritsch’in ise suçu inkâr ettiğini, sonra yine aynı akşam geç vakit Beck’in hemen Hitler’e giderek Ordu Komutanına askerî bir şeref mahkemesi önünde kendisini temize çıkarma hakkının tanınmasını rica ettiğini anlatır. Beck’in hayatına ait yazılardan anlıyoruz ki, Beck de Nazi rejiminin başında bulunanların nasıl insanlar olduklarını daha o zaman kavrayamamış olanlardandı. Sonradan o da anladı ama artık iş işten geçmişti. Birkaç gün sonra, Blombergle Fritsch atıldıktan başka, on altı yüksek subay da emekliye ayrıldı ve kırk dört subay daha aşağı görevlere tâyin edildi. O zaman, yâni vaktin artık geçmiş olduğu bir sırada, Fritsch ile en yakın arkadaşları askerlerin karşı tedbirler alması gerektiğini ciddî olarak düşünmeye başladılar. Ama bu tehlikeli fikirden hemen vazgeçtiler. Foerster’in yazdığına göre, «Askerî bir darbenin bir iç savaş demek olduğunu ve böyle bir teşebbüsün hiç bir başarı şansı bulunmadığını anlamışlardı.»

Alman generalleri, her zamanki gibi, herhangi bir tehlikeyi göze almadan kazanacaklarına emin olmak istiyorlardı. Alman yazarına göre, tamamiyie Führer’e âmâde kumandanların emri altında bulman Hava Kuvvetleriyle Deniz Kuvvetlerinin kendi düşük Başkomutanlarım desteklememesinden de korkuyorlardı. İH)

Bununla birlikte, yüksek subayların eline Hitier’e darbe indirmek için son bir fırsat daha geçti: Ordunun Adalet Bakanlığıyla birlikte yürüttüğü ilk soruşturmada General von Fritsch’-in, Himmler ile Heydrich’ln hazırladığı bir Gestapo plânına kurban gittiği ve masum olduğu hemen anlaşıldı.

Eski sabıkalı Schmidt’in bir subayı Postdam İstasyonunun karanlıklan içinde uygunsuz durumda yakaladığı, bu subaydan şantaj yaparak yıllarca para sızdırdığı doğruydu. Ama adamın adı Fritsch değil, Erişeli’di ve yatalak bir emekli süvari subayıydı: Ordudaki kayıtlı adı da Rittmeister von Frisch’di. Bunu Gestapo elbetteki biliyordu; ama Schmidt’i yakalamış, suçlu olarak Ordu Başkomutanını göstermediği takdirde öldürüleceğini söylemişti. Hasta olan Rittmeister de kokuşmaması için polis nezaretine

alınmıştı; ama’hem o, hem de Sch-midt Ordu tarafından Gestapo’nun elinden kaçınlmışlar, Fritsch’in askeri mahkemede yargılanması sırasında tanıklık etmeleri için emin bir yere alınmışlardı.

Eski Ordu liderleri durumdan çok memnundular. Böylelikle hem Başkomutan beraet etmiş olacak ve Ordudaki yerini yeniden alacak, hem de S.S.’lerle Gestapo’nun ve ülkede istedikleri gibi at oynatan Himmler’le Heydrich gibi iki rezilin dalavereleri ortaya çıkacak, onlar da S.S.’lerle birlikte Roehm’iin ve S.A.'la-nn dört yıl önceki akibetine uğrayacaklardı. Parti ve Hitler İçin de bir darbe olacaktı bu; Nazi Almanyasmın temellerini o kadar şiddetle sarsacaktı ki, belki Hitler bile dayanamayıp vuvar-Ianaeaktı, Eğer Hitler işi kapatmaya çalışacak olursa, artık gerçeği bilen Ordu sağlam bir vicdanla işi kendi eline alacaktı. Ama eski AvusturyalI çavuş, beş yıldanberi olduğu gibi, generalleri yine atlattı ve olayları kendi yararına kullanmasını onlardan daha iyi bilen lider olduğunu göstererek sonunda galip çıktı.

1938 yılı Ocak aymın son haftası içinde, Berlin’de, 1934 Haziranının son haftasındakine benzer bir gerginlik vardı. Başkent yeniden dedikodular içinde çalkanıyordu. Hitler, bilinmeyen bir nedenden ötürü Ordunun iki en yüksek subayını yerlerinden atmıştı. Generaller isyan halindeydiler. Bir askerî darbe hazırlıyorlardı. François - Poncet, 2 Şubat akşamı kendisini yemeğe çağıran, sonra bu daveti iptal eden Fritsch’in tutuklandığım işitmişti. Hitler’in beşinci yıldönümü söylevini dinlemek üzere toplanacak olan Reİchstag’ı Ordunun saracağı ve bütün Nazi hükümetiyle bu hükümetin tâyin ettiği milletvekillerini tutuklayacağı söyleniyordu. Reichstag toplantısının belirsiz bir süre için ertelendiği ilân edilince bu söylentilere daha fazla inanılmaya başlandı. Alman diktatörünün gerçekten başı dertteydi. Ordunun dik kafalı yüksek subaylarıyla kapışmıştı sonunda. Ya da Ordu öyle sanıyordu. Ama yanılmışlardı.

Alman kabinesi 4 Şubat 1938 günü toplandı. (Bir daha hiç-toplanmayacaktı.) Hitler yalnız Orduda değil, Dış İşleri Ba-• kanlığında da işini zorlaştıran unsurları tasfiye ederek karşısına çıkan engelleri yenmeye karar vermişti. O gün kabineden alelacele bir kanun çıkarttı. Kanun gece yarısından az önce ulusa ve bütün dünyaya radyo ile ilân edildi:

«Bundan böyle bütün silâhlı kuvvetlerin komutasını ben şahsen elime alıyorum.»

Hitler devletin başında olduğu için elbetteki Silâhlı Kuvvetlerin Yüksek Komutanıydı; ama şimdi artık Blomberg'in başında bulunduğu Başkomutanlık dairesinin de başına geçmiş, o sırada balayım geçirmekte olan Feld - Mareşalin Savaş Bakanlığım kaldırmıştı. Hitler o sırada, bu Bakanlığın yerine, İkinci Dünya Savaşında Silâhlı Kuvvetler Yüksek Komutanlığı (Oberkomtnando der Wehrmacht} ya da kısaca OKW) diye tanınan örgütü kurdu; Kara Kuvvetleri, Donanma ve Hava Kuv-vetierini de bu örgüte bağladı. Yüksek Komutan, Hitler'di; ondan sonra Kurmay Bakkam geliyordu. Kurmay Başkanmm çok tantanalı bir adı vardı: "Silâhlı Kuvvetler Yüksek Komutanlığı Başkanı." Bu mevkide dalkavuk ruhlu Keitel sonuna kadar kaldı.

Hitler, Blomberg'in yerine geçeceğinden emin olan Goe-ring'i okşamak için onu Feld - Mareşal ilân etti; böylece Goering Almanya'nın en yüksek rütbeli subayları araşma karıştı ve sonuna kadar bundan çok memnun kaldı. Halktaki tedirginliği önlemek üzere de Hitler Blomberg ile Fritsch'in "sağlık nedenlerinden ötürü" çekildiklerini açıkladı. Böylece, askerî şeref mahkemesi önüne bile çıkartmadan Fritsch'den ebediyen kurtuluyordu. Mahkemenin Fritsch'i beraet ettireceğini biliyordu çünkü. Yüksek rütbeli subaylar bütün bunlara büsbütün kızdılar, ama bir şey de yapamadılar; çünkü aynı kanunla bir çoklarını Hitler görevlerinden uzaklaştırmıştı. General von Kluge ile von Kleist görevlerinden alınmışlardı. Nazizme pek fazla sempati göstermeyen kırk dört general de başka yerlere nakledilmişti.

Hitler, uzun bir duraksamadan sonra, Kara Kuvvetleri Komutanlığına Fritsch'in yerine General Walter von Brauchits-ch'i getirdi. Brauchitsch'in generaller arasında itibarı vardı; ancak, Hitler'in cıva gibi zekâsı karşısında o da Blomberg kadar zayıf ve hafif kalıyordu. Bu buhranlı günlerde bir seks sorununun — Blomberg ve Fritsch gibi — Brauchitsch'in de başını yiyeceği sanılıyordu. Çünkü bu subay da karısından ayrılmak üzereydi. Askerî aristokrasi bu gibi hareketlere kızardı. Her şeyi merak eden Jodl, bu olayı da güncesine geçirmiş. 30 Ocak tarihli güncesinde Keitel'in, Brauchitsch'in oğlunu "annesine göndermek üzere" (annesinden boşanmaya razı olmasını isteyecekti) yanma çağırdığını, bir iki gün sonra da Brauehitsch ile Keitel

ve Goering’in “bir aile sorununu” konuşmak üzere toplandıklarını yazıyor. Generallerin bu gibi seks işlerinde hakemliğini yapan Goering işi ele alacağını vaadetti: Jodl aynı gün def-

terine şu kaydı düştü: «Br’in oğlu annesinden önemli bir mektupla döndü.» Mektuptan, kadının kocasını engellemiyceeği anlaşılıyordu. Goering’le Hitler de yeni Kara Kuvvetleri Komutanının fiilen görevine başlamasından birkaç ay önce aldığı ayrılma kararma karşı değillerdi. Çünkü her ikisi de Brauchitsch’-in evlenmek istediği Frau Charlotte Schmidt’in, Ulrich von Hasse?’in dediğine göre, “yüzde iki yüz azgın bir Nazi” olduğunu biliyorlardı. O sonbaharda nikâh kıyıldı ve ilerde görüleceği üzere tarihi etkileyen bir kadın meselesi çıktı ortaya. Jodl bunu da defterine yazsaydı yeriydi. (*)

Hitler 4 Şubatta yalnız generaller arasında temizlik yapmakla kalmadı. Neurath’ı da Dış İşleri Bakanlığından attı; yerine basit ve dar kafalı Ribbentrop’u getirdi (**). İki eski diplomat, Roma Elçisi Ulrich von Hassell ile Tokyo Elçisi Herbert von Dirksen, Viyana Elçisi Papen’le birlikte yerlerinden alındılar. Zayıf karakterli Funk’un Ekonomi Bakanı olarak Schacht’ın yerine geçtiği de o sırada resmen ilân edildi.

(*) Milton Shulman, Frau von Brauchîtsch’i boşanmaya razı etmek için Önce Hitler'in müdahele ettiğini ve malî bir anlaşmaya varmaları yo-Juıdr. kadına vardım ettiğini yazar (Defcat in the West, s. 10). Böylece Hitler Kara Kuvvetleri Komutanım kendisine borçlu duruma sokmuş oluyordu, Shuiman bu bilgiyi bir Kanada Ordu haberalma raporundan edindiğini söylüyor.

(**> Hitler, halkın dikkatini askerî buhrandan çekmek ve Neu-rath’ın gerek içinde, gerekse dışarda prestijini kurtarmak için Coering’in tavsiyesi üzerine Gizli Kurul (Celıeimer Kabine 11 sra t) adıyla bir kurul kurdu. Bu kurulun görevi, 4 Şubat tarihli kanuna göre, Hİtler’e <dış işlerinde yol göstermek» ti. Neurath bu kurulun başına getirildi; kurul üyeleri arasında Keitel, üç silâhlı kuvvet komutanı, kabine ve partinin bazı önemli kişileri vardı, Goebbels'in propaganda makinesi bu kuntlu şişirdi; ona sanki üstün kabine süsü verdi ve Neurath da sanki terfi etmiş gibi oldu. Oysa Gizli Kabine Kurulu yalnızca bir hayaldi. Hiç bir zaman kurulmadı. Goering, Nuremberg'de bu kurul hakkında şunlan söyledi. »Aslında böyle bir kabine

yoktu, ama bu ad herkesin kulağına o kadar güzel geldi ki herkes bunun bir anlam taşıdığım sandı... Yeminli olarak söylüyorum : Gizli Kabine Kurulu hiç bir zaman bir dakika bile toplanmadı.» (12)

Ertesi gün, 5 Şubatta, Voeîkischer Beobachter'de şu büyük başlık vardı: BÜTÜN İKTİDAR FÜHRER'ÎN ELİNDE EN KUVVETLİ ŞEKİLDE TOPLANDI! Nazi gazetesi, ilk kez, yalan yazmıyordu.

4 Şubat, 1938, Nazi İmparatorluğunun tarihinde önemli bir dönüm noktası, savaşa giden yolun önemli bir dönemecidir. Nazi ihtilâlinin bu tarihte tamamlandığı söylenebilir. Hitler'in, Almanya yeterince silahlanır silâhlanmaz izlemeye çok zaman önce karar verdiği yolun önüne çıkan tutucularm son kalıntıları ortadan kaldırılmıştı. Blomberg'le Prİtsch ve Neurath, Nazi aşırılıklarını firenlemeleri için Hindenburg ve eski tip muhafazakârlar tarafından bu mevkilere getirilmişlerdi, sonradan Schacht da onlara katılmıştı. Ama dış işleriyle ekonomik politikayı ve Orduyu ele geçirmek amacıyla yaptıkları savaşta Hit-îer'le başa çıkamamışlardı. Değil onu yenmek, ona karşı gelecek moral gücü bile bulamamışlar, bir politika zekâsı gösterememişlerdi. Schacht ayrılmıştı. Neurath kenara çekilmişti. Blomberg, general kardeşlerinin baskısı altında, istifa etmek zorunda kalmıştı. Fritsen bir gangster oyununa kurban gittiği halde hiç itiraz etmeden görevinden ayrılmayı kabul etmişti. Altmış general de görevlerinden atılmalarına ve Fritsch'in kovulmasına seslerini çıkarmadan boyun eğmişlerdi. Subay çevrelerinde bir askerî darbeden söz ediliyordu, ama sadece söz ediliyordu. Hitler Prusyah asker sınıfına karşı hayatının sonuna kadar nefret beslemekte ne kadar haklı olduğunu göstermişti. Bu sınıf, General von Schleicher'le General von Bredow'un öldürülmeleri kargısında, resmî makamların gözyummalarmı sadece bir fısıltıyla geçiştirmiş ve kabul etmişti. Şimdi de, yüksek subayların görevlerinden atılmalarına hiç ses çıkarmadan boyun eğiyordu. Berlin'de onların yerine geçmeye çalışan Hıtler'e hizmet etmek için çan atan bîr sürii genç general yok muydu? Ordu subayları arasında o çok övülen dayanışma nerede kalmıştı? Yoksa bu bir efsane miydi?

4 Şubat, 1938 gününe gelinceye kadar geçen beş yıl içinde, Orduda, Hitler'i ve Nazi rejimini devirecek maddî güç vardı. Peki, Ordu Hitler'in Üçüncü Alman imparatorluğunu ve ulusu nereye götürdüğünü 5 Kasım 1937'de

anladığı halde neden böyle bir şeye teşebbüs etmedi? Fritsch bunun cevabını düştükten sonra bizzat kendi açıkladı. Emekliye ayrıldıktan sonra Ordunun kendisine verdiği, Soltau yakınlarında Achterberg'deki çiftlik evinde, görevinden alman Elçi von Hassell ile 18 Aralık 1938 Pazar günü oturup konuştular. Hassell "Fritsch'in görüşlerini" sonradan güncesinde şöyle özetledi:

«Bu adam — Hitler — Almanya'nın iyi ve kötü alınyazısı. Eğer şimdi uçuruma giderse — ki Fritsch gideceğine inanıyor — bizi de kendisiyle birlikte sürükleyecek. Elimizden hiç bir şey gelmez.» (13)

Hitler artık, bütün dış işlerini, ekonomik ve askerî politikayı elinde toplamış, silâhlı kuvvetleri de eline almış, yoluna devam ediyordu. Temize çıkmak fırsatını vermeksizin Fritsch ten kurtulduktan sonra, olayı dinlemek üzere askerî bir şeref mahkemesi kurdu ve böylelikle Fritsch'e bir fırsat tamdı. Mahkemenin başkanı Feld - Mareşal Goering'di. Mahkeme heyeti, Kara Kuvvetleri Komutanı General von Brauchitsch, Donanma Komutanı Amiral Raeder ve Yüksek Savaş Mahkemesinin iki profesyonel yargıcından kurulmuştu.

Duruşma 10 Mart, 1638'de Berlin'de başladı. Basın ve halk içeri alınmadı. Ama daha akşam olmadan mahkeme birdenbire ertelendi. Bir gece önce geç vakit Avusturya'dan bazı haberler gelmiş, Führer yine küplere binmişti ([4]). Feld-Mareşal Goering ile General von Brauchitsch'in hemen başka bir yere gitmeleri gerekiyordu.

ANSCHLUSS : AVUSTURYA YUTULUYOR

1937 yılının sonlarına doğru, gazete ve radyo röportajı işlerinde yapılan birtakım değişikliklerden ötürü benim bürom da Berlin'den Viyana'ya nakledilmişti. On yıl önce, aynı yere genç bir gazete muhabiri olarak geldiğim için şehri tanıyordum. Bundan sonra, önemli uç yılın büyük bir kısmım yine Almanya'da geçirdim, ama bütün Avrupa kıtasını kapsayan yeni görevim bana Nazi Almanyasını daha geniş açıdan görmek ve Hitler'in saldırısına kurban giden komşu ülkeleri, istilâden önce ve istilâ sırasında tanımak fırsatını sağladı. Almanya ile Hitler'in o sıralarda öfkesine konu teşkil eden ülkeler arasında o günlerde mekik dokudum, böylelikle aşağıda anlatacağım olaylara ait bilgileri birinci elden toplamış oldum. Bunlar,

dünyayı insan yaşantısının en büyük ve en kanlı savaşma sürükleyen olaylardı. Olayları yerinde gözlediğimiz halde, gariptir ki, sonunun

gerçekten nereye varacağım pek az biliyorduk. Komplolar, dalavereler, ihanetler, önemli kararlar ve kararsızlıklar, başlıca kimselerin olaylara biçim veren dramatik buluşları alttan alta cluyor; bunlar, yabancı diplomatların, gazetecilerin ve casusların gözlerinden gizleniyordu; dolayısiyle bu olayların çoğunu içlerine karışanlardan başka bilen pek azdı.

Olup bitenlerin hikâyesini anlatmak için, binlerce karmakarışık gizli belgeyle oyunda rol alan, hâlâ da hayatta kalan ve çoğu o sırada olayları açıklamayacak duru,mda bulunan — bir çoklan Nazi toplama kamplarını boylamışlardı — aktörlerin tanıklık edeceği günleri beklememiz gerekiyordu. Bu bakımdan, ilerideki sayfalarda anlatılanların çoğu 1945’den bu yana birikmiş olan ifadelere dayanmaktadır. Ama böyle bir tarihi anlatan kimsenin bellibaşîı bukran zamanlarında ve dönüm noktalarında şahsen bulmımuş olması herhalde iyi bir şeydir. Nitekim ben de 11 —12 Mart, 1938 gecesi Viyana’da bulunuyordum. Avusturya haritadan o gece silinmişti.

Dünyada gördüğüm en çekici, en kibar ve hayattan, tad çıkarmasını en iyi bilen insanların yaşadığı Tuna kıyısındaki bu güzel Barok başkenti bir avdanberi büyük bir kuşku içindeydi. Avusturya Başbakanı Schuschnigg, 12 Şubat iie 11 Mart arasındaki bu döneme sonradan “Dört Haftalık Koma” adını vermiştir, Schuschnigg, 11 Temmuz 1936 tarihli Avusturya -Almanya Andlaşmasma ekli gizli bîr anlaşma ile Avusturya Na-ziierine geniş birtakım tâvizler verdiğindenberi (*) Hitler’in. Vi-yana’ya özel olarak göndermiş olduğu elçi Franz von Papen Avusturya’nın bağımsızlığını ortadan kaldırmak ve Almanya ile birleşmesini sağlamak için durmadan uğraşıyordu. 1936 yıiınm sonunda Hitler’e vermiş olduğu uzun bir raporda, kaydettiği ilerlemeyi anlatmıştı. Bir yıl sonra da yine bir rapor vermiş ve bu raporda "yeni bir ilerlemenin ancak Federal Başbakan (Schuschnigg) üzerinde mümkün olan en güçlü baskıyla sağ-

{■*) 468'inei sayfaya bakimi.

lanabileceğini” önemle belirtmişti (1). Gerçi onun bu öğüdüne pek ihtiyaç yoktu ama yine de az sonra bu öğüt umduğundan daha ciddi bir şekilde

yerine getirildi.

Berlin tarafından finanse edilen ve beslenen Avusturya Nazüeri bütün 1937 yılı boyunca açık bir yıldırma işlemine girişmişlerdi. Hemen hemen her gün ülkenin bir yerinde bombalar patlıyor, çoklukla zorbalığa dökülen Nazi gösterileri hükümetin durumunu zayıflatıyordu. Nazi eşkiyasmm Sehuschnigg'i de selefi gibi öldürmeye hazırlandıklarını gösteren plânlar ortaya çıkmıştı. Sonunda, 25 Ocak 1938'de, Avusturya polisi Yediler Komitesi denilen bir gurubun Viyana merkezine baskın yaptı. Bu gurup görünürde Nazilerie Avusturya hükümeti arasında bir barış sağlamak üzere kurulmuştu, ama gerçekte gizli Nazi faaliyetinin merkeziydi. Baskın sırasında, Hitler'in delegesi Rudolf Hess tarafından yazdırılmış bir belgeden Avusturya Nazilerinin 1938 ilkbaharında açık bir isyan çıkaracakları, Schuschnigg bu isyanı bastırmaya teşebbüs ettiği takdirde, "Almanlar tarafından Alman kanı akıtılmasını önlemek üzere" Alman Ordusunun Avusturya'ya gireceği anlaşılıyordu. Papen'e göre, belgelerden biri, Alman müdahalesine bahane olmak üzere mahallî Nazilerin kendisi ya da askerî ataşe Tuğgeneral Muff'u öldürmeyi düşündüklerini açıklıyordu. (2)

Berlin'deki parti liderlerinden alınacak emir üzerine Nazi kabadayıları tarafından öldürülecekler listesine — ikinci kere — alındığını Öğrendiği zaman bizim güler yüzlü Papen'in keyfi nasıl biraz kaçtıysa, 4 Şubat akşamı Viyana'daki Alman Elçiliğine gelen bir telefon da onu bir hayli şaşkına çevirdi. Berlin'deki Başbakanlıktan telefon eden Devlet Sekreteri Hans Lammers Avusturya'daki özel elçiliğinin sona ermiş olduğunu kendisine haber veriyordu. O da Neurath, Fritsch ve daha başkalariyle birlikte görevinden atılmştı.

Papen sonradan, «Şaşkınlıktan nerdeyse dilim tutuldu,» der (3). Ama Hitler'in Neurath, Fritsch ve Blomberg'ten kurtulduktan sonra Avusturya'ya karşı daha şiddetli bir harekete geçmeye karar verdiğini hemen anlayacak kadar kendini toparladı. O kadar toparladı ki, kendi deyimiyle "bir diplomattan umulmayacak" bir şey yapmaya karar verdi. Hitler'le yaptığı yazışmaların kopyalarını "emniyetli bir yere" koyup oradan İsviçre'ye göndermeyi kararlaştırdı. «Nazi Almanyasının iftira kampanyalarım yakından bilen yalnız ben vardım,» diyor Papen. Yukarıda

gördüğümüz gibi, bu kampanyalar yüzünden 1934’de az kalsın öteki dünyayı boylıyacaktı.

Papen'in işinden atılması Schuschnigg için de bir uyarmaydı. Schuschnigg, bu tatlı dilli eski süvari subayına hiç bir zaman güvenmemiş ve Hitler’in, en aşağı sağlam bir katolik ve kendisi gibi kibar bir insan olan kurnaz Papen’i basma musallat etmekten daha kötü şeyler düşündüğünü hemen anlamıştı. Son birkaç ay içinde Avrupa diplomasisi hiç de Avusturya’nın işine yarayacak bir yol izlememişti. Roma-Berlin Mihverinin kurulmasından sonra Mussolini Hitler’e daha da yaklaşmıştı ; küçük ülkenin bağımsızlığıyla ilgilendiği yoktu. (Oysa bir zamanlar, Dollfuss’un öldürülmesi sırasında, Führer’i korkutmak için Breımer Geçidine hemen dört tümen yığmıştı.) Hitler darbeyi indirdiği zaman, Avusturya bağımsızlığının savunma-siyle ne Chamberlain’in liderliğinde Hitler’i yatıştırma politikasına bel bağlayan Ingiltere, ne de önemli iç politika çatışmalarına dalmış olan Fransa pek ilgileneceğe benzemiyordu. Şimdi de Hitler’in büyük tutkularını az çok firenleyen Alman Ordusundaki ve Dış işlerindeki tutucular da Papen’le birlikte işlerinden uzaklaştırılmışlardı. Schuschnigg dar kafalı ama kendi sınırları içinde zeki bir adamdı; her şeyden haberi vardı. Yalnız, gün geçtikçe kötüye giden kendi durumu üzerinde fazla hayale kapılıyordu. Dollfuss’un Naziler tarafından öldürülmesinden sonra olduğu gibi, Alman diktatörünü yatıştırmanın şimdi yeniden zamanı geldiğini düşündü.

Elçilikten atılan Papen Schuschnigg’e bu fırsatı sağladı. Yukarının indirdiği tokada kızılmaz; onun için Papen de, “neler olup bittiğini anlamak üzere”, elçilikten atıldığının hemen ertesi günü Hitler’e koştu. 5 Şubat günü Führer’i Berchtesgaden’-de generallerle çekişmekten “yorulmuş, dalgın” bir durumda buldu. Ama Hitler’in bitmez tükenmez bir gücü vardı; yerinden atılmış elçinin on beş gün önce Berlinde buluştukları zaman ortaya attığı teklifle az sonra yeniden ilgilenmeye başladı ; Niçin bütün sorunları Schuschnigg ile yüzyüze konuşmuyordu? Neden Schuschnigg’i karşılıklı konuşmak üzere Berchtesgaden’e çağırmıyordu? Hitler bu fikri ilginç buldu. Papen'i yerinden daha yeni attığını düşünmeden hemen Viyana’ya dönmesini ve görüşmeyi düzenlemesini kendisine emretti.

Schuschnigg çabucak razı oldu; ama, durumu zayıf olduğu halde, birtakım şartlar ileri sürdü: Hitler'in konuşmak istediği konular kendisine önceden kesin olarak bildirilecekti; Almanya'nın Avusturya bağmsızlığma saygı göstermeyi ve Avusturya'nın iç işlerine karışmamayı taahhüt ettiği 11 Temmuz, 1936 tarihli andlaşmanm yürürlükte kalacağı Önceden temin olunacaktı. Bundan başka, görüşmenin sonunda yayımlanacak olan bildiride her iki ülkenin 1936 andlaşmasına bağlı kaldığı tekrarlanacaktı. Yani Schuschnigg aslanın ininde faka basmak istemiyordu. Papen Hitler'le görüşmek üzere hemen Ohersalz-berg'e gitti ve Hitler'in verdiği teminatla geri döndü: Hitler 1936 andlaşmasmm hiç değişmeden yürürlükte kalacağını,, yalnız bu andîaşma imzalandığı gündenberi "hâlâ sürüp giden aradaki anlaşmazlıkları ve çatışma noktalarını" görüşeceklerini temin ediyordu. Avusturya Başbakanının istediği tastamam bunlar değildi, ama Hitler'in cevabından memnun kaldığını söyledi. Toplantının 12 Şubatta yapılması kararlaştırıldı ([5]).

11 Şubat akşamı Schuschnigg yanma Dış işleri yardımcısı Guido Sehmidt'i alarak özel bir trenle ve büyük bir gizlilik içinde Salzburg'a hareket etti. Oradan otomobile binerek sınırı geçecek, ertesi sabah Hitler'in dağ evinde bulunacaktı. Bunun kötü bir seyahat olacağını ne bilsindi?

BERCHTESGADEN GÖRÜŞMESİ :

12 ŞUBAT. 1938

AvusturyalI ziyaretçileri sınırda Papen karşıladı ve soğuk kış sabahında Papen Schuschnigg'e "pek neşeli" göründü. Papen, Hitler'in o gün mükemmel bir havada olduğunu ziyaretçilere temin etti. Sonra arkasından ilk uyarma yapıldı. Papen, Führer-in nasılsa Berghof a gelen üç generalin de görüşmede bulunmasına Schuschnigg'in itiraz etmiyeceğini umduğunu kibarca söyledi. Bu üç general şunlardı i OKW'nin yeni başkam Keitel, Bav-yera - Avusturya sınırındaki askeri kuvvetlerin komutam General Reichenau ve bu bölgedeki hava kuvvetlerinin başında bulunan General Sperrle.

Papen sonraları, ziyaretçilere verdiği bu bilginin "hiç de hoşlarına gitmediğini" hatırlamıştır. Schuschnigg, bu konuda "yapacağı çok bir şey

olmadığı” için teklife pekâlâ dediğini elçiye söylediğini yazar. Cizvit eğitimi görmüş bir aydın olan Schuschnigg belli ki pirelenmişti.

Böyle olduğu halde yine de karşılaşacağı şeylere hazırlıklı değildi. Hitler Avusturya Başbakanı ile yardımcısını villâsının muştu. Demokratik hürriyetler kaldırılmış. Avusturya o günden oenra ön* ce Dollfuss’un, sonra da Schuschnigg'în dinci • faşist diktası altına girmişti. O günlerde gerek Berlin ve gerekse Viyana’da bulunan bİzlerin de tanıklık edeceği gibi, Nazilerinkinden muhakkak ki daha yumuşak bir yönetimdi bu ama, Avusturya halkının hürriyetini elinden almış ve Habs-burglarm son zamanlarında olduğundan daha ağır baskılar altına koymuştu. Yazar bu konuyu Midcentuıy Jouraey adlı kitabında daha geniş olarak ele almıştır.

StO

merdiveninde karşıladı. Üzerinde hücum taburlarının giydiği kahverengi ceket ile siyah pantolon vardı. Yanında üç general duruyordu. Schuschingg bunun dostça, ama resmî bir karşılama olduğunu anladı. Birkaç dakika sonra ikinci kattaki büyük

çalışma odasında Hitier’le başbaşa kalmıştı. Çalışma odasının büyük pencereleri, tepeleri karla örtülü muhteşem Alp dağlarıyla, bu dağlann arkasında kalan ve her iki adamın da doğum yeri olan Avusturya'ya bakıyordu.

O sırada kırk bir yaşında olan Kurt von Schuschnigg, kendisini tanıyanların söylediği gibi, eski Avusturya kibarlığım almış kusursuz bir adamdı; görüşmeye, manzaranın güzelliğinden havanın, iyiliğinden söz açmakla ve bu odanın kimbilir ne kadar önemli olaylara sahne olduğunu hatırlatarak bir kaç övücü söz söylemekle başlamak onun için anormal sayılmazdı. Ama Adolf Hitler onun sözlerini kesti. «Biz buraya güzel havadan ya da manzaradan sözetmek için gelmedik,» dedi. Ve sonra başladı fırtına. Avusturya Başbakanının sonradan söylediğine göre, konuşma artık iki saat “hemen hemen tek yanlı olarak” geçti. (*)

•«Dostça bir politikadan kaçınmak için elinizden geleni yaptınız (diye Hitler öfkeyle anlatmaya başladı)... Bütün Avrupa tarihi aralıksız bir ihanet hareketinden İbarettir. Geçmişte beyleydi ve bugün de beyledir. Bu tarihsel

paradoksa bir son vermek zamanı gelmiş de geçmiştir bile. Ve, Herr Schuschnigg, size dosdoğru söylüyorum ki. artık bütün, tunlara bir son vermeye kesildikle karar almış bulunuyorum. Alman İmparatorluğu büyük bir devlettir ve eğer kendi sınır sorunlarını kendisi çozerse kimse sesini çıkaramaz ona.»

Hitler'İn birdenbire öfkelenmesine şaşıran sâkin tavırlı

(*) Schuschnigg somadan bu tek yanlı konuşmanın «önemli parçalarını» aklında kaldığı gibi yazmıştır. Gerçi bu bir tutanak „değildir, ama işe yarar. Bundan başka yalnız sonraki olaylar değil, o gün Berghof'da bulunan Papen, Jodl ve Guido Schmidt'in de söyledikleri, bu konuşmayı doğruluyor. Ben burada Schuschnigg’in Austrian Requiem adlı kitabını ve Nuremterg'de verdiği ifadeyi esas aldım. (4)

Avusturya Başbakanı uzlaşıcı durumunu değiştirmemeye, ama geri çekilmemeye de çalıştı. Avusturya’nın Alman tarihindeki yeri konusundaki görüşünün ev sahibinin görüşünden ayrı olduğunu söyledi. «Avusturya’nın bu bakımdan yaptığı yardım oldukça önemlidir,» dedi.

«HİTLER: Hayır, kesinlikle sıfır. Size söylüyorum, tam sıfırdır. Avusturya bütün tarihi boyunca her millî fikri sabote etmiştir; ve bütün bu sabotajları yapanlar da Habsburg’larla Katolik kilisesidir. ([6])

SCHUSCHINGG: Bununla beraber Austuryahların çoğunun yaptığı İşler German kültürünün bir parçasıdır, örneğin, Beethoven...

HİTLER: Ha... Beethoven mi? Bakın size söyliyeyim mi, Beetho

ven aşağı Ren'den gelmiştir.

SCHUSCHNIGG : Ama, birçokları gibi o da ülke olarak Avusturya'yı seçmiştir kendine...

HİTLER: Olabilir. Bakın size bir daha söylüyorum, işier böyle sü

rüp gidemez. Benim tarihsel bir görevim var ve bu görev yerine getirilecektir, Çünkü Tanrının takdiridir bu... Benimle birlik olmayan

ezilecektir... Hiç bir Almanın şimdiye kadar seçmediği zor bir yol seçmiş bulunuyorum; Alman tarihinin en büyük başarısını sağladım. Herhangi bir Almanın başarısından daha büyüktür bu. Ve bunu kuvvete baş vurarak yapmadım, dikkatinizi çekerim. Halkımın sevgisinden kuvvet aidim...

SCHUSCHINGG: Sayın Başbakan, gerçekten bunlara İnanmak is

tiyorum.»

Bu şekilde bir saat kadar konuşulduktan sonra Schusch-nigg yakındığı şeyleri birer birer saymasını karşısındakinden ister. «Daha iyi bir anlaşmaya varılmasını önleyen engelleri mümkün olduğu kadar kaldırmak için herşeyi yapacağız.» der.

«HİTLER: Bunu siz söylüyorsunuz. Herr Schuschnigg. Ama ben size söyliyeyim ki. Avusturya sorunu denilen şeyi şu ya da bu şekilde çözeceğim ben.»

Sonra Hitler Avusturya’nın Alman sınırını takviye ettiği konusunda uzun bir nutka- başlar, Schuschnigg bu suçlamayı kabul etmez.

.BİTLER: Bana bakın, Avusturya’da bir tek taşı yerinden oynattığınızda bunun ertesi gün benim kulağıma gelmiyeceğini sanıyorsanız, yanılıyorsunuz... Bir emir vermeme bakar; bir gece içinde o sizin gülünç savunma sisteminiz yerle bir olur. O zaman beni yanm saat bile geciktire-bileceğinizi umabilir misiniz, ha?'... Ben Avusturya’yı böyle bir akibetten korumayı çok isterim, çünkü böyle bir hareket kan akıtmayı gerektiriyor. Ordudan sonra içeriye SA.'lar ve Avusturya Lejyonu girecek, o zaman onların haklı intikamım kimse durduramıyacaktır. Ben bile durduramıya-cağım.»

Hitler, bütün tehditlerden sonra Avusturya’nın tecrit edilmiş ve dolayısıyla çaresiz durumda olduğunu Schusehnigg’e hatırlattı (diplomatik nezaket Schuschingg’e ünvamyla hitap edilmesini gerektirdiği halde Hitler karşısındakini adıyla çağırıyordu).

«HÎTLER: Dünyada herhangi bir kimsenin kararlarımı değiştirece

ğini sakın bir an bile düşünmeyiniz. İtalya mı? Mussolini'yle aym görüşteyiz. İngiltere mİ? Avusturya için İngiltere kılını bile kıpırdatmaz... Ya Fransa?»

Fransa'nın Almanya’yı durdurabilseydi Ren’de durdurabileceğini, "o zaman Almanya'nın geri çekilmek zorunda” kalabileceğini söyledi. «Ama artık Fransa çok geç kalmıştır,» dedi.

Son olarak da şunları söyledi:

<HİTLER: Herr Schuschingg, size bir kere daha ve son olarak an

laşma fırsatı veriyorum. Ya şimdi burada bir çözüm buluruz, ya da olaylar başka bir yol izler... Düşününüz. Herr Schuschingg, tekrar tekrar düşününüz. Yann öğleden sonraya kadar tekleyebilirim ancak..»

Alman Başbakanının şartları tam olarak nelerdi? Schuschnigg bunu sordu.

Hitler, «Bugün öğleden sonra konuşuruz,» dedi.

Yemek sırasında Hitler’in “çok keyifli olduğunu” Schuschnigg hayretle gördü. Özellikle atlar ve evler üzerinde durmadan konuşuyordu. Dünyanın o zamana kadar gördüğü binaların en yükseklerini yapacaktı. Schuschingg’e, «Amerikalılar görecekler,» diyordu, «Almanya’nın Amerika’daki binalardan daha büyük, daha iyi binalar yaptığını görecekler.» Papen’e göre zavallı Avusturya Başbakanı pek “tedirgin ve düşünceli” görünüyordu. Cigara tiryakisi olduğu halde Hitler’in yanında içmesine izin verilmemişti. Yandaki odada kahveler içildikten sonra Hitler özür dileyerek çekildi ve Schuschnigg de ancak o zaman bir cigara yakmak fırsatını buldu. Dış İşleri Yardımcısı Guido Schmidt'e kötü haberleri de o sırada verebildi. Az sonra işler daha da sarpa saracaktı.

İki AvusturyalI, küçük bir antrede sinirlerini yatıştırdıktan sonra, yeni Alman Dış İşleri Bakanı Ribbentropüa Pa-pen'in, yanına alındılar. Ribbentrop kendilerine daktilo ile yazılmış iki sayfalık bir “anlaşma” tasarısı verdi; bunların Hitler’in son istekleri olduğunu ve tartışılmasına kendisinin izin vermediğini söyledi. Hemen imza etmeleri gerekiyorduö Schuschnigg sonunda Hitler’den kesin bir şey elde ettiğinden ötürü

memnundu. Ama belgeyi okur okumaz memnunluğundan eser kalmadı. Çünkü aslında bu, Avusturya hükümetinin bir hafta içinde Nazilere teslim olmasını isteyen bir Alman ültimatomuydu.

Avusturya'da Nazi Partisine karşı konulmuş olan yasak kaldırılacaktı; hapiste bulunan bütün Naziler affedilecekti;[1] Nazi taraftan Viyanalı avukat Dr. Seyss - înquart îç İşleri Bakanı olacak ve kendisinin polis ve emniyet üzerinde yetkisi tanınacaktı. Nazi taraftarlarından Glaise - Horstenau da Savaş İşleri Bakanlığına getirilecek, Alman Ordusuyla Avusturya Ordusu arasında daha yakm ilişkiler kurulması için birtakım tedbirler alınacak ve yüz subayın sistemli olarak değiştirilmesi bu tedbirler arasında bulunacaktı. Son istek de şuydu: «Avusturya’nın Alman ekonomik sistemine katılması için gereken hazırlıklar yanılacak. Bu amaç için Dr. Fischboeck (bir Nazi taraftarı) Maliye Bakanı olacaktır.» (5)

Schuschnigg, sonradan yazdığı gibi, ültimatomu kabul etmesinin Avusturya bağımsızlığına son vermek olacağını hemen anladı.

«Ribbentrop bana istekleri hemen kabul etmemi tavsiye etti. Ben ol. maz dedim ve Berchtesgaden’e gelmeden önce Papen ile varmış olduğum anlaşmayı hatırlattım; Ribbentrop’a da bu kadar akıldışı (isteklerle karşılaşmaya hazır olmadığımı söyledim...» (6)

Ama Schuschnigg bu istekleri kabule hazır mıydı? Hazır olmadığını Ribbentrop gibi bir alık bile anlayabilirdi. Bütün problem şuydu: imzalamalı mıydı? Genç Avusturya Başbakanı bu zor ve kesin anda yumuşamaya başlamıştı. Kendi anlatışına göre, “Almanya’nın iyi niyetine güvenip güvenmiyece-ğini, Alman hükümetinin hiç olmazsa pazarlıkta kendine düşenleri yapıp yapmıyacağını” anlamak istedi (7), “Olumlu” cevap aldığını söylüyor kendisi.

Sonra Papen, Schuschnigg’in üzerinde işlemeye başladı. Kaypak elçi, ülitmatomu okuduğu zaman “hayret” ettiğini kabul ediyor: «Avusturya'nın egemenliğine teminatsız olarak müdahale etmek demekti bu.» Schuschnigg’in yazdığma göre, Papen kendisinden özür diledi ve şartların kendisi için “tam bir sürpriz” olduğunu söyledi. Bununla birlikte, Avusturya Başbakanına imza etmesini Öğütledi.

«Bundan başka, anlaşmayı imzalar da isteklerini kabul edersem. Hit-leriin anlaşma şartlannı yerine getireceğinden emin olmamı, Almanya'nın o andan itibaren bu anlaşmaya bağlı kalacağını ve Avusturya İçin yeni zorlukların bahiskonusu olmayacağım söyledi.» (S)

Sonuncusu Nuremberg'de verilmiş olan yukarıdaki ifadelerden anlaşıldığına göre Schuschnigg yalnız yumuşamakla kalmıyor, saflığından da yararlanılmasına aldırmıyordu.

Dayanmak için bir tek şansı kalmıştı. Yeniden Hilter'in yanına çağırıldı. Hitler çalışma odasında sinirli sinirli bir aşağı bir yukarı gidip geliyordu.

«MİTLER: Herr Schuschingg... belge işte burada. Tartışılacak tir

şey yok. Tek harfini bile değiştirecek değilim. Ya olduğu gibi imzalar ve istekleri üç gün içinde yerine getirirsiniz, ya da ben Avusturya üzerine yürüyorum.» (9)

Schuschnigg teslim oldu. İmza etmek istediğini söyledi. Ama Avusturya Anayasasına göre böyle bir anlaşmayı ancak Cumhurbaşkanının imza etmeye ve yürütmeye yetkili ollduğu-nu hatırlattı. Bundan ötürü, anlaşmayı imzalaması iğin Cumhurbaşkanına başvuracağım söyledi; ama hiç bir garanti veremeyeceğini de belirtti.

Hitler, «Garanti edeceksiniz!» dîye bağırdı.

Schuschnigg, «İmkânsız, Sayın Başbakan,» diye cevap verdiğini söylüyor (10).

« (Schuschnigg'in sonradan anlattığına göre) Bu cevap üzerine Hitler sanki akimı kaybetti. Kapılara doğru koştu, açtı ve bağırdı: 'General Keitel!' Sonra bana dönerek 'Sizi sonra çağırırım,' dedi.» (11)

Bu tam bir blöftü, ama generallerin bütün gün orada bulunduklarını bilen şaşkın Avusturya Başbakanı belki bunun farkında değildi. Papen'in anlattığına göre, Keitel sonradan kendisine şunu açıklamış: içeri girdiği ve emirlerini öğrenmek için geldiğini söylediği sırada, Hitler kendisini gülerek

karşılamış ve kıs kıs gülerek, «Emir filân yok,» demiş. »Sizin yalnız buraya gelmenizi istedim, o kadar.»

Ama dışarda bekleyen Sçhuschingg ile Dr. Schmidt bu numarayı yuttular. Schmidt Başbakanının kulağına, eğer beş dakika içinde ikisi de tutuklanırsa şaşmayacağını fısıldadı. Otuz dakika sonra Schuschnigg yeniden Hitler'in yanma alındı.

«Fikrimi değiştirmeye karar verdim, hayatımda ilk defa olarak (dedi Hitler). Ama sizi uyanyorum, bu son şansıruzdır. Anlaşmayı yürütmek için size üç günlük ek bir süre daha veriyorum.» (12)

Alman diktatörünün verebileceği son tâvizdi bu. Anlaşmanın son şekli sonradan biraz yumuşatıldı; ama, Schusch-nigg’in sonradan söylediğine göre, pek önemli bir değişiklik yapılmadı. Schuschnigg -imzaladı. Avusturya’nın ölüm fermanıydı bu imzalanan.

İnsanların zor karşısında tutumları karakterlerine ve çoklukla da sürprizlere göre değişir. Selefinin başım yiyen tath-sert politikada oldukça genç olmasına rağmen tecrübeli bir politikacı sayılan Schuschnigg’İn cesur bir adam olduğuna da pek az kimsenin şüphesi vardı. Buna rağmen Schuschnigg’-in 11 Şubat 1938’de, korkunç bir silâhlı saldırı tehdidi altında teslim olması, kendi yurttaşları ile bu önemli dönemi gözleyenler ve tarihçiler arasında birtakım şüpheler yaratmıştır. Teslim olmak gerekli miydi? Başka bir çare yok muydu? Ingiltere ile Fransa’nın, Hitler’in sonraki saldırılan karşısındaki davranışlarına bakılacak olursa, Hitler’in Avusturya üzerine yürüdüğü takdirde bu devletlerin Avusturya’nın yardımına koşacaklarını sanmak yersiz olurdu. Ama Hitler o âna kadar ne Alman sınırlannı geçmiş, ne de kendi halkım ve dünyayı böyle gelişigüzel bir saldırıya hatırlamıştı. Alman Ordusu Fransa ile İngiltere’nin herhangi bir müdahalesi halinde bir savaşı göze alacak durumda sayılmazdı. Ama Berchtesgaden’de varılan “anlaşma”mn sonucu olarak, yerli Nazilerle Almanların çevirdiği dolaplar Avusturya’yı birkaç hafta içinde öyle bir duruma getirecektir ki Hitler, Avusturya’yı, 11 Şubatta olduğundan daha az bir dış müdahale tehlikesini göze alarak eline geçirebilecektir. Nitekim Schuschnigg de, sonradan yazdığı • gibi, Hitler tarafından ileri sürülen istekleri kabul etmenin “Avusturya hükümetinin bağımsızlığına büsbütün son vermekten başka bir şey’’ olmadığını anlamıştı.

Geçirdiği imtihan kendisini sersemletmişti herhalde. Yurdunun bağımsızlığına malolacak belgeyi tabanca tehdidi altında imzaladıktan sonra Hitler'le garip bir konuşma yaptı. Bu konuşma sonradan yazdığı kitapta vardır. «Sayın Başbakan bugün dünyadaki çeşitli buhranların barışçı yollarla çözüleceğine inanıyorlar mı?» diye sordu. Führer, saf bir tavırla, bütün sorunların/Çözüleceğini söyledi. «Ama öğütlerim dinlenecek olursa,» d&ii. Bunun üzerine Schuschnigg, yüzünde hiç bir alay belirtisi olmadan, şunu söyledi: «Şu anda dünyanın durumu daha iyiye doğru gidiyor demektir, Öyle değil mi?» (13)

Böyle bir anda böyle bir söz söylenmez gibi gelir insana, ama düşük Avusturya Başbakanının kendisi, bu sözü söylediğini kabul ediyor. Hitler Schusehnigg'i avucunun içine almak için tahkir edici bir hareket daha yaptı. Schuschnigg basma verilecek bildiride 1936 andlaşmasına bağlı kalındığının tekrarlanmasını isteyince hemen bağırdı: «Yo, hayır! önce anlaşmamızın şartlarım yerine getirmelisiniz. Basma şöyle denilecek: 'Bugün Führer ve Başbakanla Avusturya Başbakanı Berg-hof'ta görüştüler.' Hepsi o kadar.»

Schuschnigg'le Schmidt, Hitler'in akşam yemeği çağrısını kabul etmeyerek otomobille dağlardan Salzburg'a indiler. Gri ve sisli bir akşamdı. Yine Papen sınıra kadar onlara arkadaşlık etti. Otomobilde, kendi deyimiyle, "insanın üstüne basan bir sessizlik" vardı. Papen Avıfeturyalı dostlarını elinden geldiğince neşelendirmekten kendini alamadı.

«Gördünüz ya,» dedi onlara, «Führer ara sıra nasıl oluyor! Ama eminim bir dahaki sefer daha başka türlü olacak. Bakın Führer ne kadar tatlı bir adam olabilir, o zaman görürsünüz.» (*)

DÖRT HAFTA SÜREN KOMA;

12 ŞUBAT . 11 MART, 1938

Hitler, ültimatomu yerine getireceğine dair "sağlam bir cevap" vermek üzere Schuschnigg'e dört günlük bir süre tanımış — 15 Şubat Çarşamba gününe kadar — ve ültimatomun somut şartlarını uygulamak üzere de ayrıca üç günlük bir süre — 18 Şubata kadar — daha tanımıştı.

Schushcnigg 12 Şubat sabahı Viyana’ya döndü ve hemen Cumhurbaşkanı Mik-las’la konuştu. Wilhelm Miklas çalışkan, sıradan bir adamdı.

(*) Papen bunu başka türlü anlatıyor (Papen'İn Metnolrs, s. 420’ye bakınız), ama Schuschnigg'inki daha doğru gibi.

sıt

Viyanalılar, hayatta en büyük başarısının bol çocuk yetiştirmek olduğunu söylerlerdi. Ama bu adamda köylülerde bulunan bir çeşit sağlamlık vardı ve elli iki yıllık devlet memurluğunun sonunda çıkan bu buhranda başka herhangi bir AvusturyalIdan daha büyük bir cesaret gösterdi. Hitler’e AvusturyalI Na-zilerin affı gibi bazı tâvizler vermek istiyordu, ama Seyss-Inquart’ın polis ve Ordunun başma geitrilmesini kabul etmedi. Papen bu durumu 14 Şubat akşamı Berlin’e bildirdi. Schusch-nigg’in, “yarın sabah Cumhurbaşkanının mukavemetini ortadan kaldıracağım” umduğunu söyledi.

Aynı akşam saat 7.30’da Hitler, General Keitel’in Avusturya’ya askerî baskı yapılması üzerine hazırlamış olduğu emirleri onayladı.

<Avusturya'ya karşı askeri hazırlıklarla sonuçlanabilecek, yanlış, ama inanılır haberler yayınız.» (+4)

ı

Nitekim Schuschnigg Berchtesgaden’den ayrılır ayrılmaz, Hitler, Avusturya Başbakanına dediklerini yaptırmak için birtakım uydurma askerî hareketlere girişti. Jodl güncesinde durumu şöyle kaydediyor:

<13 Şubat. öğleden sonra General Keitel Amiral Canaris ([7]) ile beni evine çağırdı. Führer’in ayın 15’ine kadar askerî manevralarla askerî baskının devam ettirilmesini emrettiğini söyledi. Alınacak tedbirlere ait teklifler hazırlanarak telefonla Führer’in onayına sunulmuştur.

İh Şubat. Etlri çabuk ve kuvvetli oldu. Avusturya Almanya’nın ciddî askerî hazırlıklara giriştiğini sandı.» (15)

General Jodl durumu hiç de abartmıyordu. Cumhurbaşkanı silâhlı istilâ tehdidinden önce yelkenleri suya indirdi; Schuschnigg, verilen sürenin son günü, 15 Şubatta, Berchtes-gaden anlaşmasının 18 Şubattan önce uygulanacağını elçi von Papen'e resmen haber verdi. 16 Şubatta Avusturya hükümeti Naziler için genel af ilân etti. Dollfuss'un öldürülmesi dolayı-siyle mahkûm olanlar da affa uğradı. Kabine yeniden kuruldu ve Arthur Seyss-Inquart Güvenlik Bakam oldu. Bu Nazi bakan hemen ertesi gün Berlin'e koştu ve Hitler'den emirlerini aldı.

Quisling'lerin ilki olan Seyss-Inquart, 1918 yılındanberi Avusturya'nın Almanya ile birleşmesini isteyen kibar, zeki, genç bir Viyanalıydı, Aslında Birinci Dünya Savaşından sonra hemen hemen herkes Avusturya'nın Almanya ile birleşmesini istiyordu. Nitekim, ateşkes anlaşmasının imzalandığının ertesi günü, 12 Kasım 1918'de, Habsburg hanedanını deviren ve Avusturya Cumhuriyetini ilân eden Viyana'daki geçici Millî Meclis "Alman Avusturyasımn Alman Cumhuriyetinin ayrılmaz bir parçası" olduğunu söyliyerek bir Anschluss yaratmaya çalışmıştı. Zaferi kazanmış olan Müttefikler buna izin vermediler, Hitler 1933'de iktidara geçtiği zaman, AvusturyalIların çoğunluğu küçük ülkelerinin Nazi Almanyasıyla birleşmesine karşıydılar. Bu kesindi. Ama, Nuremberg'deki duruşması sırasında açıkladığı gibi, Seyss-Inquart'a göre Anscftftm'tan şaşmayanlar Naziler oldu ve o da bu yüzden Nazileri destekledi. Partiye katılmadı ve partinin yaptığı aşırı işlere de karışmadı. Daha çok saygıdeğer bir AvusturyalI Nazi rolü oynadı; 1936 Temmuz anlaşmasından sonra Devlet Danışmanı tâyin edilince, Papen'in ve öteki Alman memurlarıyla ajanlarının yardımıyla alttan alta çalışmaya başladı. Gariptir ti, gerek Schuschnigg ve gerekse Miklas, sonuna kadar ona güvendiler. Schuschnigg gibi sağlşm bir katolik olan Miklas, sonradan, Seyss'in "her zaman kiliseye" gitmesine aldandığını itiraf etmiştir. Avusturya Başbakanının Seyss • Enquart'a karşı beslediği güven, Seyss'in koyu Katolik olmasından, Birinci Dünya Savaşında, Schuschnigg'in ağır yaralandığı Tirolliilerin Kai-eserjaeger alayında askerlik yapmış olmasından ileri geliyordu. Ne yazık ki Schuschnigg'in, insanları daha iyi anlamak iğin kafasında daha sağlam bir ölçü yoktu. Belki de Nazi bakanı alelâde rüşvetlerle yola getireceğini umuyordu. Seyss - Inquart bir yıl önce Devlet Danışmanlığından istifa etmeye kalktığı zaman kendisine teklif edilen 500 dolann, üzerinde nasıl büyük bir etki yaptığını ve bu ufak parayı alır almaz nasıl istifadan

vazgeçtiğini Schuschnigg kendisi kitabında anlatır. Ama. Hitler, Schuschnigg’in az sonra öğreneceği gibi, genç hırslı avukatın önüne çok daha gözkamaştırıcı paralar atıyordu.

Hitler, Blomberg - Fritsch buhranı ve Avusturya’ya oynadığı oyun yüzünden 30 Ocaktanberi ertelediği ve uzun za-mândanberi beklenen Reichstag konuşmasını 20 Şubatta yaptı. Her ne kadar, bu konuşmasında Schuschnigg’in gösterdiği “anlayış”tan ve Avusturya ile Almanya arasında daha yakın ilişkilerin kurulması hususundaki “yürekten isteği”nden söz ettiyse de — bunlar Başbakan Chamberlain’i etkilemek için söylenmiş bir takım yalanlardı — Führer, aynı zamanda, bir uyarımda da bulundu. Bu uyarım Londra’da pek önemsenmedi ama, Viyanalıların, hele Praglılarm kulaklarına bu yüzden kar suyu kaçtı.

■r.Sı m darımıza bitişik olan İki devletin içinde on milyondan fazla Alman yaşamaktadır ...Bir hususta hiç şüpheye diişülmemelidir. Alman İmparatorluğundan siyasî bakımdan uzak bulunmak, hakların elden alınması demek değildir. Yâni, kendi kendini yönetme hakkı kaldırılamaz. Yanında, bütün ulusa karşı sevgi beslediği ya da bütün ulusla birleşmek istediği, yâni ulusun kaderini ve Weltanschauung'unu benimsediği için boyuna büyük ıstırap ar çeken ırkdaşlannın yaşadığnıı bilmek bir dünya devleti İçin tahammül edilmez bir şeydir Sınır boylarımızda siyasî ve manevî özgürlüklerini kendi çatalanya elde edemîyecek durumda bulunan Alman halklarını korumak Alman İmparatorluğunun çıkarınadır.» (16)

Böylelikle Hitler, bundan sonra yedi milyon AvusturyalInın ve Çekoslovakya’da yaşayan üç milyon Südet Almanmın geleceğiyle yalnız Almanya’nın ilgileneceğini, açıkça ve çekinmeden ilân etmiş oluyordu.

Schuschnigg dört gün sonra — 24 Şubatta — Avusturya Bundestag’ında yaptığı bir konuşmada Hitler’e cevap verdi. {Avusturya Bundestag’m&2kı milletvekilleri de Alman Reichs-fap'ındaküer gibi tek parti diktatörlüğünün seçtiği adamlardı.) Schuschnigg Almanya'ya karşı yine uzlaştırıcı bir tavır takındı, ama Avusturya'nın verebileceği tâvizlerin sınırına geldiğini belirtip, «Dur’u çekmeliyiz artık ve, ‘Buraya kadar, daha ileri gidilemez!’ demeliyiz,» dedi, Avusturya’nın hiç bir zaman bağımsızlığından kendi isteğiyle vaz geçmiyeceğini belirterek sözlerine büyük bir çağrı ile son

verdi: «Kırmızı - Beyaz - Kırmızı (Avusturya bayrağı), ölünceye kadar!» (Alman -cada bu söz kafiyelidir.)

Schuschnigg savaştan sonra yazdığı kitapta, «Şubatın yirmi dördü benim için çok önemli bir tarihti,» diyor. Meydan okuyan söylevine Führer'in nasıl bir tepki göstereceğini heyecanla bekliyordu. Papen ertesi gün Berlin'e telgraf çekerek söylevin ciddiye alınmamasını Dış İşleri Bakanlığına tavsiye etti. Schuschnigg, diyordu, içerdeki durumunu düzeltmek için daha çok kendi milliyetçi duygularını açıkladı; Berchtesgaden-de verdiği tâvizler yüzünden kendisini devirmek için Viyana'-da bir takım komplolar hazırlanıyordu. Bu arada Papen Berlin'e şunu da bildiriyordu: «Seyss - Inquart'm çalışmaları... plâna göre yürümektedir.» (17). Ertesi gün Papen, yıllardan-beri çevirdiği dolaplar tam meyvasını vermek üzereyken Avusturya Başbakanından resmen özür diledi ve kayak yapmak üzere Kitzbuehl'e gitti.

Hitler'in, Avusturya radyolarından verilen 20 Şubat tarihli konuşması bütün Avusturya'da Nazi gösterilerine sebep olmuştu. 24 Şubatta, Schuschnigg'in cevabı radyoda okunurken, Graz'da yirmi bin kişilik çılgın bir Nazi kalabalığı şehir meydanına yürüdü; hoparlörleri alaşağı etti; Avusturya bayrağım yırttı ve yerine Almanya'nın gamalı haç bayrağını astı. Polisin yönetimi şahsen Seyss - Inquart'in elinde bulunduğu için Nazi gösterilerini önlemek üzere hiç bir şey yapılmadı.

Schuscnigg hükümeti yıkılıyordu. Yalnız siyasî değil, ekonomik anarşi de başlamıştı. Gerek dışardan ve gerekse mahallî halk tarafından bankalardan büyük miktarda paralar çekiliyordu. Tedirgin olan yabancı firmalar Viyana'ya verdikleri siparişleri iptal ediyorlardı. Avusturya ekonomisinin bellibaşlı kaynaklarından biri olan yabancı turistler korkularından gelmez olmuşlardı. Toscanini "Avusturyada'ki siyasî gelişmelerden ötürü" her yaz on binlerce turist çeken Salzburg Festivalinde bulunamıyacağını New York'tan bildirmişti. Durum gün geçtikçe o kadar kötüleşiyordu ki, Habsburg tahtına hak iddia eden ve sürgünde yaşayan genç Otto Habsburg bu sırada Belçika'dan bir mektup gönderdi ve Schuschnigg'in sonradan açıkladığına göre, imparatorluk Ordusunun eski bir subayı olarak içtiği anda bağlı kaldığım, Avusturya'yı kurtarmak için gerekli gördüğü takdirde kendisini Başbakan tâyin etmesini Başbakandan rica etti.

Umutsuzluğa kapılan Schuschnigg son bir çare olarak A-vusturya işçilerine başvurdu. Yukarıda anlatıldığı gibi, Doll-fuss hükümetinin 1934'de yürüttüğü amansız ve sert politika sonunda Avusturya işçilerinin özgür sendikaları ile siyasî partileri olan Sosyal Demokrat Parti kapatılmıştı. Avusturya seçmenlerinin yüzde 42'si işçiydi. Eğer son dört yıl içinde Başbakan kendi dar, dinci - faşist diktatörlüğünden ötesini görebil-se de Nazi aleyhtarı ılımlı bir demokratik koalisyon kurarak işçilerin desteğini sağlayabilseydi, oldukça küçük bir azınlık olan Nazilerle kolayca başa çıkılmış olurdu. Ama Schuschnigg böyle bir adım atacak çapta adam değildi. İnsan olarak dürüst ve alçak gönüllüydü; ama, o da, birçok AvrupalIlar gibi, Batı demokrasisini sevmiyordu ve disiplinli tek parti yönetiminin büyüsüne kapılmıştı.

Fabrikalardi ı gelen ve birçokları Nazilerle birlikte hapisten çıkan Sosyal Demokratlar 4 Martta bir heyet halinde Başbakanın çağrışma cevap verdiler. ^ 'ittin olup bitenlere rağmen hükümetin millî bağımszlığı savunmasına yardım etmeye hazır olduklarım bildirdiler. Bütün istedikleri, Başbakanın Na-ziler için tanımış olduğu haklardı: emekçi sınıfının da bir partisi olmasını ve ilkelerini açıkça yaymasını istiyorlardı. Schuschnigg bunu kabul etti, ama artık çok geç kalmıştı.

Martın 3'ünde, her zaman iyi haber alan General Jodl güncesine şu kaydı düştü: «Avusturya sorunu kritik bir durum almaya başladı. Buraya 100 subay celbed ilecek. Führer, subayları bizzat kendisi görmek istiyor. Avusturya silâhlı kuvvetlerinin bize karşı daha iyi savaşmalarını değil, hiç savaşmamalarını garantiye alacaklar.»

Schuschnigg, Nazilerin vilâyetleri ele geçirmeyi başladıkları Şubatın son günlerinde aklına gelen son bir çareye bu kritik zamanda başvurmaya karar verdi: Bir plebisit yapacaktı. Avusturya halkına "özgür, bağımsız, sosyal adalete dayanan, Hıristan ve birleşmiş bir Avusturya'dan" yana olup olmadığını soracaktı. ([8])

«Kesin bir karar almanın zamanı geldiğini anladım (diye yazıyor sonradan). Bir iki hafta sonra kafamıza yumruk indi-rilinceye kadar elimizi kolumuzu bağlayıp beklemek bana sorumsuzluk gibi göründü. Son ve büyük bir çaba isteyen oyunda kozlar oynanacaktı.» (19)

Schuschnigg, Berchtesgaden’den döndükten az sonra, Hit-ler’in tehditlerini Avusturya’nın koruyucusu Mussolini'ye haber verdi; Mussolini de hemen kendisine İtalya’nın Avusturya konusundaki tutumunun değişmediğini bildirdi. Schuschnigg Roma’daki askerî ateşesini 7 Martta Mussolini’ye gönderdi, olaylar dolayısıyla “belki bir plebisite başvuracağını" kendisine bildirdi. Italyan diktatörü bunun bir hata olduğu cevabını verdi. «Cun errore!» dedi. Schuschnigg’e eski yolundan şaşmamasını tavsiye etti, işler iyiye doğru gidiyordu; Roma ile Londra arasındaki ilişkilerin yumuşaması baskının azalmasına yardım edecekti. Bu söz, Schuschnigg’in Mussolini’den işittiği son söz oldu.

Schuschnigg 9 Mart akşamı Innsbruck’ta verdiği bir söylevde, dört gün sonra, yâni 13 Mart Pazar günü, bir plebisit yapılacağını ilan etti. Bu umulmayan haber Hitler’i deliye çevirdi. Jodl’un güncesindeki 10 Mart tarihli kayıt, Berlin’deki ilk tepkiyi şöyle anlatyor:

«Schuschnigg birdenbire, ve bakanlarına danışmadan, 13 Mart Pazar günü bir plebisit yapılacağını ilân etti...

Führer buna göz yummamaya kararlı. Aynı gece, 9 Martı 10 Marta bağlayan gece, Goering’i çağırdı. General v. Reichenau Kahire Olimpiyat Komitesinden geri çağrıldı. General v. Schobert’e .(Avusturya sınırındaki Münih Askerî Bölge Komutam) ve... Palatinate’de bulunan... (AvusturyalI) Glaise -Hostenau'ya gelmeleri emredildi. Ribbentrop Londra’da kalıyor. Dış işleri Bakanlığına Neurath bakıyor.» (20)

Ertesi gün, 10 Mart Perşembe günü, Berlin büyük bir telâş içindeydi. Hitler Avusturya’yı işgal etmeye karar vermişti. Bu karar elbetteki generalleri şaşırtmıştı. Eğer Schuschnigg’in Pazar günü yapacağı plebisitin zorla durdurulması gerekirse Ordu Cumartesi günü Avusturya’ya girecekti. Böyle bir acele hareket için gerekli plânlar hazır değildi. Hitler sabah saat lC’da Keitel’i,yanına çağırdı: ama General, Führer’in yanma çıkmadan önci, Jodl ve OKW’i^ Fuekrungsstab (Harekât Dairesi) Başkanı General Max von Veibahn ile görüştü. Becerikli Jodl, Habsburg tahtına Otto’nun getirilmesi hâlinde uygulanmak üzere hazırlanmış özel bir Otto Durumu bulunduğunu hatırladı, Avusturya’ya karşı girişilecek askerî harekete

dair başka bir plân bulunmadığı için, Hitler bu plânı uygulamaya karar verdi. «Otto Durumunu hazırlayın!» diye emretti.

Keitel, Genel Kurmay Başkam General Beck'le konuşmak üzere Bendlerstrasse'deki OKW Karargâhına koştu. Otto Plânının ayrıntılarını sorduğunda Beck şu cevabı verdi: «Hiç bir şey hazırlamadık, hiç bir şey yapılmadı, hiç bir şey yok.» Beck de Başbakanlığa çağrıldı. O sırada bir tümenin komutasım devralmak için Berlin'den ayrılmak üzere bulunan General von Manstein'i da yanma alarak Hitler'in yanına çıktı. Hitler, Ordunun Cumartesi günü Avusturya üzerine yürümeye hazır olmasını söyledi. Generallerin hiç biri bu silâhlı saldırı teklifine karşı çıkmadılar. Yalnızca bu kadar kısa bir süre içinde askerî bir hareketi hazırlamanın zorluğu üzerinde durdular. Manstein Bendlerstrasse'ye döner dönmez gerekli emirleri hazırlamaya başladı ve beş saat içinde işlerini bitirdi. Akşam saat 6'da emirler hazırdı. Jodl'un güncesine göre saat 6.30'da Ordu komutanlıklarına ve Hava Kuvvetine seferberlik emirleri gönderildi. Emir o kadar çabuk hazırlanmıştı ki Hitler imzalamayı bile unutmuştu. İmzası ancak öğleden sonra saat l'de alındı.

ÇOK GİZLİ

1. Eğer başka tedbirler başarısızlığa uğrayacak olursa, kanuni şartlan kurmak ve Alman - taraftan halka karşı yapılacak tecavüzleri Önlemek üzere silâhlı kuvvetlerle Avusturya'yı istilâ etmek niyetindeyim.

2. Bütün harekât tarafımdan yönetilecektir—

3. Bu harekât için aynlan kara ve hava kuvvetleri 12 Mart, 1938 günü, en geç saat 12.00'de istilâ için hazır olacaklardır...

4. Askerlerin tutumu, AvusturyalI kardeşlerimizle savaşmak istemediğimizi gösterecek şekilde olmalıdır... Bundan ötürü herhangi bir kış. kırtmadan kaçınılmalıdır. Ama, buna rağmen yine de mukavemetle karşılaşacak olursa mukavemet silâh kuvvetiyle merhametsizce ezilme-lidir... (21)

Birkaç saat sonra Jodl, Silâhlı Kuvvetler Yüksek Komutanlığı Başkanı adına "çok gizli" ek emirler vermeye başladı:

<1 Eğer Avusturya’da Çekoslovak askerlerine ya da birliklerine rastlanacak olursa bunlar düşman kuvvetleri sayılacaklardır.

2. özellikle Mussoîini Avusturya sorununun çözümüyle ilgilenmediğini söylediğine göre, İtalyanlara her yerde dost muamelesi yapılacaktır.» (22)

Hitler Mussoîini’den çekiniyordu. Askerî istilâya Karar verir vermez, 10 Mart günü öğleden sonra, Prens Philip von Hesse’yi özel bir uçakla Roma’ya gönderdi. Prensin elinde, Hitler’in düşündüğü hareketi Duçe’ye bildiren ve İtalya diktatöründen anlayış göstermesini isteyen bir mektup vardı (11 Mart tarihli). Schuschnigg’e yaptığı muameleye ve “bir anarşi durumuna yaklaşmakta” olduğunu iddia ettiği Avusturya şartlarına dair bir sürü palavralarla dolu bir paçavradan başka bir şey olmayan bu mektup öyle büyük bir yalanla başlıyordu ki, Hitler bile sonradan Almanya’da yayımlandığı zaman mektubun burasını çıkartmak zorunda kaldı ([9]). Avusturya ile Çekoslovakya’nın Habsburg’ları geri getirmek için birtakım dalavereler çevirdiklerini ve “en az yirmi milyonluk bir‘kitlenin ağırlığını Amanya üzerine yüklemek için” çahştıklarını söylüyordu. Sonra Sehuschnigg’den istediklerini ana çizgileriyle anlatıyor, bunların “ılımlıdan da az olduğunu” Mussolini’ye temin ediyor, Schuschnigg’in bunları yerine getiremediğini an[9] latıyor, plebisitten “söztimona” diye söz ediyordu.

xAlman İmparatorluğunun Führer’i ve Başbakanı, bu toprağın da bîr evlâdı olarak yüklendiğim sorumluluk dolayısıyla bu gelişmeler karşısın[9] da artık pasif kalamam.

Şimdi kendi anayurdumda kanunu ve düzeni yeniden kurmaya, halka kendi kaderini hatasız, açık ve net bir şekilde . kararla;[9] cnası imkânını sağlamaya karar verdim... . V

Bu plebisit ne şekilde yapılmış olursa olsun, şimdi Ekselânsımzdan Faşist İtalya’nın Duçe’si olarak, aşağıdaki \ ustıslan rica ediyorum :

1. Bu tedbiri bir millî savunma tedbiri ve dolayısıyla benim yerimde olacak her namuslu insanın yapabileceği bir hareket sayınız. Siz de

Ekselans, Italyarüar tehlikede olsa başka türlü hareket edemezsiniz...

2 îtalya'mn kritik bir zamanında sevgime bağlı kaldığımı size isbat etmiş bulunuyorum. Gelecekte bu bakımdan herhangi bir değişiklik olacağım sanmayın.

3. önümüzdeki olayların sonuçlan ne olursa olsun, Almanya ile Fransa arasına kesin bir sımr çekmiş bulunuyorum ve şimdi de İtalya ile aramızda aynı kesin sının çekiyorum. Brenner geçidi... ([10])

Her zamanki dostumu ADOLF HİTLER» (23)

İ

SCHUSCHNIGG YUVARLANIYOR

Dr. Schuschnigg Alman sının boyundaki şiddetli faaliyeti düşünmeden, 10 Mart günü akşamı rahatça yatağına yattı. Sonradan kendisinin de söylediği gibi, plebisitin Avusturya için bir başarı olacağına ve Nazilerin “büyük bir engel teşkil etmiyeceğine” inanıyordu ([11]) Nitekim, Dr. Seyss - Inquart plebisiti destekleyeceğini ve hattâ radyoda kendisini tutan bir konuşma yapacağını ona temin etmişti.

11 Mart Cuma sabahı saat beş buçukta, Avusturya Başbakanının başucundaki telefon acı acı çaldı. Telefonda konu[10]

şan Avusturya Polis Müdürü Dr. Skubi’dı. Almanların Salz-burg’takı sınır kapısını kapattıklarını söyledi. İki ülke arasındaki tren irtibatı da kesilmişti. Alman askerlerinin Avusturya sınırında toplandıkları bildiriliyordu.

Schuschnigg 6.10’de Ballhausplatz’dak i dairesine doğru yola çıktı; ancak dairesine varmadan Önce St. Stephen Katedraline girmeyi kararlaştırdı. Sabahın alaca karanlığında ilk âyin yapılırken kilisede oturdu ve polis müdürünün verdiği kötü haberi düşündü. Sonradan dediğine göre, “bunun ne demek olduğunu bir türlü anlayamıyordum. Yalnız sonunda bir değişiklik olacağını biliyordum.” Meryem ana heykelinin önünde yanan mumlara baktı; çevresine göz gezdirdi ve geçmişte binlerce Viyanalının zor zamanlarda yaptığı gibi, gidip Meryem heykelinin önünde haç çıkardı.

Başbakanlık çok sâkindi; geceleyin dışardaki Avusturya diplomatlarından en ufak kötü bir haber gelmemişti. Polis Müdürlüğünü aradı ve bir güvenlik tedbiri olmak üzere şehir içiyle hükümet binaları çevresinde bir polis kordonu teşkil edilmesini istedi. Kabine arkadaşlarım da çağırdı. Yalnız Seyss -Inquart ortalıkta yoktu. Schuschnigg kendisini hiç bir yerde bulamadı. Çünkü Nazi Bakan o sırada Viya.\ . hava alanındaydı. Papen de bir gece önce Berlin’den çağrılmış, .sabah saat 6’da özel bir uçakla Viyana’dan ayrılırken Seyss - Inquart kendisini uğurlamıştı. Bir numaralı quislmg şimdi iki numaralı auisİİng’i bekliyordu. Gelecek olan^ yine Seyss gibi Schuschnigg kabinesinin üyelerinden Glaisd - Horstenau İdi. O da Seyss gibi ihanete karışmıştı; Hitler’den plebisit üzerine aldığı emirlerle Berlin’den dönüyordu.

Hitler plebisitin durdurulmasını emretmişti. Hitler'in bu emri bu İki bay tarafından saat 10’da Schuscbnigg’e sunuldu ve Hitler’in çok kızdığı kendisine ayrıca bildirildi. Schuschnigg, Cumhurbaşkanı Miklas, kabine üyeleri ve Dr. Skubl’la birkaç saat görüştükten sonra plebisiti iptal etmeye razı oldu.

Polis Müdürü, Berchetsgaden ültimatomu gereğince, aralarına Nazilerin karışmış olduğu polise hükümetin artık güvenemiye-ceğini çekin çekine söyledi. Öte yandan Schuschnigg, Orduyla Vatansever Cephenin — Avusturya’nın resmî disiplinci partisi — dövüşeceğini sanıyordu. Ama bu önemli anda Schuschnigg işin Alman kanı akıtılmasına kadar varması halinde Hit-ler’e karşı koymamaya karar verdi, (kendi söylediğine göre bu kararını çoktan vermişti). Hitler göze almıştı bunu, ama Schuschnigg alamadı.

öğleden sonra saat 2’de Seyss - Inquart'i çağırdı ve kendisine plebisiti durduracağını söyledi. Kibar casus Berlin’de Goering’e haber vermek için hemen telefona koştu. Ama Nazilerin kitabında karşıdakinin vereceği bir tâviz başka tâvizleri izlerdi. Bunun üzerine Goering ile Hitler taşlarım sürmeye başladılar. Bu oyunun nasıl oynandığı, tehditlerin ve yalanların nasıl kullanıldığı — gariptir — Goering’in kendi Fors-chungsamt’ı (Araştırma Enstitüsü) tarafmdan dakikası dakikasına tesbit edilmiş bulunuyor. 11 Mart günü öğleden sonra saat 2.45’den sonra Feld-Mareşalin dairesinden yapılan yirmi yedi telefon konuşması burada mevcuttur.

Savaştan sonra Alman Hava Bakanlığında ele geçirilen bu belgeler Avusturya kaderinin Berlin'le yapılan birkaç saatlik telefon konuşmasıyla nasıl tâyin edildiğini göstermesi bakımından çok aydınlatıcıdır. (24)

Seyss saat 2.45'de Goering'e telefon ettiği zaman, Feld-Mareşal, Schuschnigg'in plebisiti iptal etmesinin yetmediğini, Hitler'le konuştuktan sonra kendisini arayacağını bildirdi. 3.05'de aradı. Goering, Schuschnigg'in hemen çekilmesini ve Seyss-Inquart'i iki saat içinde Başbakan ilân etmesini emrediyordu. Goering, bunlar olduktan sonra "mutabık kalmdığı şekilde Hitler'e telgraf çekmesini'' Seyss'e söyledi. Birkaç saat sonra çıkacak korkunç olaylar sırasında patlatılacak ve istilâyı gerek Alman halkına, gerekse bütün dünyanın dış işleri bakanlıklarına yutturmak için Hitler tarafından kullanılacak telgraftan ilk olarak bu konuşmada söz edilmişti.

Papen'in yokluğunda onun görevini yapmak üzere o gün Öğleden sonra Berlin'den gelen, Hitler'in Avusturya'daki özel ajanı Wilhelm Keppler, Seyss - Inquart'a Führer'e çekeceği telgrafın metnini gösterdi. Telgrafta, Alman askerlerinin karışıklıkları önlemek üzere Avusturya'ya gönderilmesi isteniyordu. Seyss, Nuremberg'te verdiği ifadede, ortada karışıklık olmadığı için bu telgrafı göndermeyi reddettiğini söylemiştir. Telgrafın çekilmesi için direnen Keppler, bundan sonra Avusturya Başbakanlığına gitti; büyük bir pişkinlikle Seyss ve Glaise-Horstenau ile birlikte olağanüstü bir kabine kurdu. Schuschnigg'in, böyle bir kritik zamanda, bu çeşit müdahalecilerin ve hainlerin filen Avusturya hükümetinin yerine geçmesine nasıl göz yumduğu anlaşılır gibi değil, ama yaptı buna. Sonradan hatırladığına göre, Başbakanlık o sırada "tedirgin bir an kovanına" benziyormuş; Seyss - Inquart ile Glaise -Horstenau bir köşede "başbaşa vermişler"; çevrelerinde bir sürü garip adam durmadan gelip gidiyormuş; ama bizim şaşkın ve kibar Başbakanın aklına nedeni, t bir türlü bunları dı-şan atmak gelmemiş. ^

1

Okuyucu bundan böyle dolaylı konuşmaların tırnak içine alındığını ya da alıntı şeklinde tırnaklar içinde sunulduğunu .sürecektir. Hit-ler ve başkalarına ait hemen hemen bütün özel konuşmaların kayıtlan dolaylı konuşma gibi üçüncü kişi ağzıyla yazılmıştır; ancak arada sırada, birdenbire, hiç bir noktalama yapmadan birinci kişi konuşmasına geçilmektedir. Bu sorun Amerikan İngilizcesi için bir zorluktu.

- Orijinal belgeyi bozmamaya, aslını muhafaza etmeye karar verdim.

Yoksa, hiç niyetim olmadığı halde, cümleleri istediğim gibi yorumladı samlabilirdi.

Alman kayıtlarında fiil kiplerinin kaydedenler tarafından şimdik mandan geçmişe döndürülmesi ve birinci kişi zamirinin üçüncü kişiye rilmesi oldukça zorluk çıkarmaktadır. Ama, bu nokta gözmünde tu cak olursa, herhangi bir karışıklık olmıyacağını sanıyorum. (Türkçt viride de yazarın bu yöntemine olabildiği kadar uyuldu; cümlelerin la bozulduğu yerlerde, ister istemez İngilizce aslından biraz ayn bir i kullanıdı. R. G.)

2

Schacht’! çok iyi tanıyan zeki Fransız elçisi François - Poncet. The Fatefıü Years adlı kitabında (s. 221) Schacht'ın bir ara Cumhurbaşkanı olarak Hmdenburg’un yerine, ve «Führer'in durumu kötüleştiği takdirde» Führer’in yerine geçmeyi umduğunu söyler.

3

Almanya'nın Saar'a girdiği gün, yâni t Mart 1935'dc. Saarbruec-ken'de resmî geçit başlamadan az önce tribünde Fritsch'in yanında oturuyordum. Beni öteki Amerikan gazetecilerinden daha iyi tanımadığı halde.

5.5. 'ler. parti ve Hitler'den başlayarak bütün parti liderleri hakkında atıp tuttu; hepsinden alayla söz etti. Onlardan tiksindiğim hiç saklamıyordu. Berlin Diary, s. 27.

4

Papen otuz altı saat sonra Berlin'deki başbakanlık binasına geldiği zaman Hitlre’in «hâlâ isteri nöbetleri geçirdiğini» gördü (Paperi, Memoires, s. 428)

5

12 Şubat, Dol If us s hükümetinin Avusturya Sosyal Demokratlarım öldürttüğü günün dördüncü yıldönümüydü. Schusclıingg o zaman Dollfuss kabinesinde üve idi. 12 Şubat, 1934’de on yedi bin hükümet askeri ve faşist

milisi Vivana'dakİ İşçi mahallelerini topa tutmuş, bin kadar kadın, erkek ve çocuk ölmüş, üç dört bin kişiden fazla da yaralanan öî-

6

Hitİer’İn, önceki bölümlerde anlattığımız gibi, Linz ve Viyana -da Avusturya - Almanya tarihi konusunda edindiği çarpık görüşlerini hâlâ değiştirmediği anlaşılıyor.

7

Wilhelm Canaris OKW'nin Haberalma Bürosu (Abwehr) baş-k anıydı

8

Savaştan sonra bir AvusturyalI Hazinin Viyana'da mahkemesi sırasında Cumhurbaşkanı Mîklas, plebisit fikrini Schuschnigg'e Fransa’nın verdiğini söyledi. Papen, hâtıralarında. Başbakanın yakm dostu olan Viyana'daki Fransız Elçisi M. Puaux’min «plebisit fikrinin babası» olduğunu yazar. Bununla birlikte, Schuschnigg'in sorumluluğu kendi üstüne almış olduğunu da kabul eder. (18)

9

Mektuptan çıkarılmış olan yerler savaştan sonra Italyan Dış işleri arşivinde bulundu.

10

Brenner’dert bir sınır çekmek Mussolini'yi susturmak için önüne atılmış bir kemikti. Hitler Versailles Andlaşması sırasında Avusturya'dan alınıp İtalya’ya verilen Güney Tirol'ü geri almaya çalışmayacağım söylemek istiyor.

11

Yalnız şurasını da belirtmek gerekir ki Schuschnigg'in plebisiti de Hitler'in Almanya'da yaptığı plebisitlerden daha serbest ya da daha demokratik değildi. 1933’denberi Avusturya’da serbest seçimler yapılmadığı için

seçmen listeleri tam değildi. Ancak yirmi dört yaşını geçmiş olanlar seçime katılabiliyorlardı. Plebİsitip yapılacağı ancak dört gün önce açıklanmıştı. Bu bakımdan Naziler ve Sosyal Demokratlar gibi muhalefet guruplarının seçime katılmalarına izin verilmiş olsaydı bile, hazırlanacak vakitleri yoktu. Sosyal Demokratlar SchusclmİggʼI Hitler'den daha az kötü buldukları ve Schuschnigg de kendilerine siyasî özgürlük vaad ettiği için plebisitte «Ja» diyeceklerdi. Sosyal Demokratların verecekleri oylarla Schuschnigg'in zafer sağlıyacağt kesindi.

Hitler'in baskısına boyun eğmeğe ve çekilmeye karar vermişti Schuschnigg. Seyss ile hâlâ aynı odada otururlarken te-lefonia Mussolini’yi aradı; ama Mussolini hemen bulunamadı; birkaç dakika osnra Schuschniğğ. +elefonu iptal etti. Mussoli-niden yardım istemek “boşuna vakit kaybetmek” demekti. Avusturya’nın çalımlı koruyucusu bile tam kendisine ihtiyaç olduğu bir zamanda Avusturya’yı yalnız başına bırakmıştı. Schuschnigg birkaç dakika sonra istifasının kabul edilmesi için Cumhurbaşkanı Miklas ile konuşurken, Dış işleri Bakanlığından bir mesaj geldi. Mesajda şöyle deniyordu: «Italyan hükümeti bugünkü durumda kendisine danışıldığı takdirde hiç bir tavsiyede bulunamıyacağım bildirir.» (25)

Cumhurbaşkanı Miklas büyük bir adam değildi, ama inatçı ve dürüsttü. Schuschnigg’in istifasını istemiye istemiye kabul etti. Yerine Seyss - Inquart’m geçmesini istemedi. «İmkânı yok,» dedi. «Baskıya boyun eğmiyeçeğiz.» Ültimatomlarının reddedildiğini Almanlara bildirmesi için Schuschnigg'e talimat verdi. (26)

Durum hemen Seyss - Lnquart tarafından akşamüstü saat 5.30’da GoerİngʼE bildirildi.

fSEYSS - ÍNQUART: Cumhurbaşkanı istifayı kabul etti (Sehusch-

nigg’in istifasın»)... Başbakanlığı bana 'vermesini kendisine söyledim,,, ama Ender gibi bir adama vermek istiyor...

GOERİNG : öyle mi, katiyen olamaz! Hiç bir surette kabul etmeyiz!

Federal Şansölyenin yetkilerini hemen size vermesini ve kabineyi önceden düzenlendiği şekilde kabul etmesini Cumhurbaşkanına hemen bildirin.»

Burada konuşmada bir kesinti var. Seyss - lnquart telefono Dr. Muehlmann adında birine vermiştir. Dr. Muehlmann, ne olduğubelli olmayan AvusturyalI bir Nazıdır. Schuschnigg Berchtesgaden'de Hitler'Ie görüştüğü sırada bir ara kendisini görmüştür. Goering'in şahsî dostudur.

«MUEHLMANN: Cumhurbaşkanı hâlâ razı olmuyor. Biz üç Nasyonai

Sosyalist kendisiyle şahsen konuşmaya gittik... Bizi yanına bile bırakmadılar. Atılaşılanyanaşmak istemiyor.

GOERING: Bana Seyss'i verin. (Seyss'e) Simdi söyiiyeccklerimi iyi

dinleyin; Hemen yanınıza Tuğgeneral Muff'u (Alman askerî ataşesi) alarak Cumhurbaşkanına gidin ve şartlar hemen kabul edilmediği takdirde, zaten sınıra doğru ilerlemekte olan askerlerin bütün hat boyunca 6u gece yürümeye devam edecekerini ve Avusturya'nın ortadan silineceğini kendisine söyleyin... İşlerin şakaya gelecek yam yok. Durum şudur ki bu gece Avusturya'nın her yanında istilâ başlıyacaktır. İstilâ ancak saat ye-di otuzda Miklas'ın size Federal Başkanlığı verdiği bildirildiği takdirde durdurulabilir ve askerler sınırda kalabilirler... Sonra, bütün ülkedeki Nasyonal Sosyalistlere sesleniniz. Şimdi onlar sokaklardadırlar. Unutmayın, yedi ot uzda tir rapor vereceksiniz. Eğer Mikas durumu dört saat içinde anlanuyacak olursa biz kendisine dört dakikada anlatım.»

Ama İnatçı Cumhurbaşkanı bâlâ direniyordu.

Goering 6.30'da, telefon başında Keppler ve Seyss - Inqu-artla yeniden konuşuyordu. Her ikisi de Cumhurbaşkanının razı olmadığını söylüyorlardı.

«GOERING : Peki, o halde Seyss . Inquart atsın onu yerinden! $imdî

hemen tekrar yukarı kata çıkın; Seyss'in Nasyonal Sosyalist muhafızları çağıracağını ve beş dakika sonra da vereceğim emir üzerine askerlerin yürüyeceğini kendisine açıkça söyleyin.»

Bu emir üzerine General Muff'la Keppler Cumhurbaşkanına ikinci bir ültimatom verdiler ve bir saat içinde istenileni yapmayacak olursa Alman askerlerinin 7.30'da Avusturya üzerine yürüyecekleri tehdidini savurdular.

Miklas sonradan tanıklık yaptığı sırada şunlan söylemiştir: «Her iki baya da ültimatomu reddettiğimi... kimin hükümet başkanı olacağım ancak Avusturya'nın tesbit edileceğini söyledim.»

Bu sırada Avusturya Nazileri hem sokakları hem de Başbakanlığı tutmuşlardı. Ben de o sırada, saat altı sularında, sezaryen bir doğum dolaytsiyle hastahanede perişan yatan karımı ziyaretten dönüyordum, j ^arlplatz’da metrodan çıkar çıkmaz çevremi çılgın bir Nazi'kalabalığı sardı. Bağıra çağıra şehrin içine doğru akıyorlardı. Bu iğrü büğrü surattan ben önce Nuremberg’teki parti toplantılarında da görmüştüm. «8ieg Heü! Sieg Heil! Beü Bitler 1 BeÜ Bitler! Schuschnigg’i asın! Schuschnigg’i asm!» diye bağınyorlardı. Küçük bir Nazi gurubunu nasıl kolayca dağıttığını birkaç saat önce gördüğüm polis bir kenara çekilmiş gülüyordu.

Schuschnigg kalabalığın ayak seslerini ve bağınp çağırmalarını işitti ve korktu. Son bir ricada bulunmak üzere Cumhurbaşkanının dairesine koştu. Ama, söylediğine göre, «Cumhurbaşkanı dediğinden şaşmıyordu. Bir Nazi’yi Avusturya aBşbakanı tâyin edemezdi. Seyss - Inauart’ı Başbakanlığa tâyin etmesi için direndiğim zaman bana yeniden şunu söyledi: ‘Hepiniz beni yalnız bıraktınız, hepiniz!’ Ama ben Seyss - Inqu-artın Başbakan olmasından başka bir çare göremiyordum. Son kalan umudumla, bana verdiği sözlere, kendisinin dindar bir

Katolik ve namuslu bir adam olarak tanınmış olmasına güvenmiştim.» (27)

Schuschnigg bu hayallerine güvenmeye sonuna kadar devam etti.

Başbakan, radyoda bir veda konuşması yaparak neden çekildiğini açıklamak istediğini söyledi. Schuschnigg, Miklas'* in bu teklifi kabul ettiğini söyler; ama Cumhurbaşkanı sonradan bunu yalanlamıştır. Schuschnigg’in radyodaki konuşması işittiğim konuşmaların en heyecanlısıydı. Mikrofon Dollfuss’-un Naziler .tarafından öldürüldüğü yerin beş adım kadar ileri-sindeydi.

«...Alman hükümeti (dedi Schuschningg) bugün Cumhurbaşkanı Mik-las’a süreyle sınırlı bir ültimaton vermiş ve Alman hükümeti tarafından gösterilen bir kimseyi Başbakan tâyin etmesini isteyerek... aksi takdirde Alman askerlerimi' Avusturya’yı istilâ edeceklerini bildirmiştir.

Dünya önünde ils t ediyorum ki, işçiler tarafından karışıklıklar çıkarıldığına. seller gibi kanlar aktığına ve Avusturya hükümetinin kontrolünü aşan bir durumun yaratıldığına dair Almanlar tarafından ortaya atılan sözler A'dan 2'ye kadar yalandır. Cumhurbaşkanı Miklas, bu korkunç anda bile kan akıtmak istemediğimiz için kuvvet karşısında boyun eğmeye mecbur kaldığımız Avusturya halkına söylememi benden rica ettiler. (*)

Bundan ötürü, yüreğimin en derinlerinden gelen. Almanca bir'veda cümlesiyle Avusturya halkına vedâ ediyorum: Tanrı Avusturya'yı korusun!»

(*) Miklas, savaştan sonra verdiği, yukarıda anılan ifadesinde. Schuschnigg'den toyle bir şey söylemeyi istediğini ya da radyoda böyle bir konuşma yapılmasına muvafakat ettiğini inkâr etmiştir. -Görevinden çekilmekte olan Başbakanın sözlerinin tersine. Cumhurbaşkanı o sırada henüz kuvvete boyun eğmeye hazır değildi. Kendisi, Schusehnigg'e, -Olaylar bizi teslim olmaya mecbur edecek kadar ileri gitmemiştir,* dediğini söylüyor, İkinci Alman ültimatomunu daha yeni reddetmişti. Dayanıyordu. Ama Schuschnigg'in radyodaki söylevi durumunun sarsılmasına yardım etti ve onu zorlamış oldu. Göreceğimiz gibi, inatçı îhtiyar Cumhurbsşkant teslim olmadan önce birkaç saat daha dayandı. 13 Martta Seyss - Inquart'in Hitler’in ısrarıyla sunduğu Avusturya’nın bağımsızlığım kaldıran Anschluss kanununu İmzalamadı. Dairesinin görevlerini yapmaktan alıkonulduğu süre bu görevleri Nazi Başbakanına bırakmak 20-runda kaldıysa da, resmen Cumhurbaşkanlığından hiç bir zaman istifa etmediğini söyledi. Sonradan bir Viyana mahkemesinde verdiği ifadede, <Bu, çok korkakça bir hareket olurdu,» demiştir. Bu durum Seyss . Inguart’ı 13 Martta, Cumhurbaşkanının, Başbakanın isteği üzerine istifa etmiş ve «işlerinin Başbakana bırakmış olduğu yollu bir açıklama yapmaktan alıkoymadı. (28)

Başbakan işinin başından ayrılabilirdi, ama inatçı Cumhurbaşkanı daha buna hazır değildi. Schuschnigg’in radyoda yaptığı konuşmadan hemen sonra Goering General Muff’a telefon etti, durumu öğrendi. «En iyisi Miklas çekilsin,» dedi.

«Evet, ama çekilmiyor,» diye cevap verdi Muff. «Çok dramatik bir olay. Kendisiyle hemen hemen on beş dakika konuştum. Hiç bir suretle zora boyun eğmiyeceğini söyledi.»

Goering söylenenlere inanmıyordu : «Ya, öyle mi? Demek zora boyun eğmiyecek?»

«Zora boyun eğmiyecekmiş.» diye General tekrarladı.

«Yâni yerinden zorla atılmasını mı istiyor?

«Evet,» dedi Muff. «Yerinden kıpırdamıyor.»

«Hayret, hem on dört çocuğu var,» diye güldü Goering, «hem de yerinden kıpırdamıyt/ Ne olursa olsun, Seyss'e söyleyin onun yerine geçsin.»

Hitler'in istilâsını haklı göstermek için istediği telgraf sorunu hâlâ askıdaydı. O sırada Berlin'deki Başbakanlık binasında Hitler'in yanında bulunan Papen'in söylediğine göre. Führer '"sinir krizleri" geçiriyordu, inatçı Avusturya Cumhurbaşkanı plânlarını altüst ediyordu. Seyss - Inouart da plânlarım bozmuş, Hitler'den karışıklıkları bastırmak için Avusturya'ya asker göndermesini isteyen telgrafı hâlâ çekmemişti. Sonunda çileden çıkan Hitler, 11 Mart günü akşam saat 8.45'de istilâ emrini patlattı (*). Üç dakika sonra, 8.48'de, Goering telefonun başında Viyana'da Keppler'le konuşuyordu.

<*> «Otto Harekâtı 2 Numaralı Emri» başlığıyla çıkarılan bu <Çok Gizli» emirde kısmen şöyle deniyordu: «Avusturya hükümetine verilen Alman ültimatomundaki istekler yerine getirilmemiştir... Avusturya şehirlerinde daha fazla kan akıtılmasını önlemek üzere. Alman silâhlı kuvvetlerinin Avusturya'ya girişi, 12 Mart sabahı ağarırken. 1 Numaralı Emre göre bağlıyacaktır. Bütün kuvvetlerin sonuna kadar kullanılarak tes-bit edilen noktalara mümkün odlığu kadar kısa bir zamanda varılacağım umarım (İmza) Adoli HİtIer.» (29)

«Dikkatle dinleyin. Seyss - Inquart buraya aşağıdaki telgrafı çekecektir. Not alın : «Schuschnigg hükümetinin istifasından sonra Avusturya'da huzur ve düzeni kurmayı görev sayan geçici Avusturya hükümeti. Alman hükümetinden bu görevinde kendisini desteklemesini ve kan akıtıl-masının. önlenmesine yardım etmesini acele rica eder. Bu amaçla Alman hükümetinden Alman askerlerini mümkün olduğu kadar kısa bir süre içinde göndermesini isteı\r»

Keppler “telgraf” metnini hemen Seyss-Inauart'a göstereceğini Feld-Mareşale temin etti. Goering, «Bakın,» dedi, «telgrafı göndermesine bile lüzum yok. ‘Mutabıkım/ desin yeter.»

Keppler bir saat sonra yeniden Berlin'i aradı. «Seyss-In-quart’m mutabık olduğunu Feld-Mareşale söyleyin,» dedi. (*ı

Ertesi gün Bı rlin’den geçerken Voelkischer Beobachter'de şu büyük başlığı gördüm: ALMAN AVUSTURYASI ANARŞİ-DEN KURTARILDI. Gazete, Viyana sokaklarında Kızılların çıkardıkları karışıklıklar üzerine Goebbels’in uydurduğu birçok yalanlarla doluydu: Kavgalar, silâhlı çatışmalar, yağmalar, neler neler olmamıştı! Sonra, gazete, Alman resmî haber ajansı D.N.B/nin verdiği bir telgrafın metnini yayımlıyordu. Bu telgrafın bir gece önce Seyss-Inquart tarafından Hitler'e çekilmiş olduğu bildiriliyordu. “Telgrafın” iki kopyası, Goe-ring’in dikte ettiği şekliyle, savaştan sonra Alman Dış işleri arşivlerinde bulundu. Bu “telgrafın” oraya nasıl girdiğini sonradan Papen açıkladı: Alman Posta - Telgraf Bakanlığı bir süre sonra böyle bir telgraf düzenlemiş ve hükümet dosyalarına baldırtmıştı.

(*) Aslında, Seyss - Incjuart Alman istilâsını durdurması için gece yansından sonraya kadar H itler’¡e temas kurmaya çalıştı. Bir Alman Dışişleri muhtırasından anlaşıldığına göre. General Muff 12 Man gecesi saat 2.IITda Berlin’e telefon etmiş ve Başbakan Seyss - Inquart’m talimatı üzerine «alarma geçirilen kuvvetlerin sınırdan durdurulmasını, sının geçmemelerini» istemiştir. Keppler de bu isteği desteklemek üzene telefona gelmiştir. Eski tip bir subay ve terbiyeli bir adam otan General Muff. Vi-

yana'da oynadığı rolden memnun değildi. HitJer'in askerlerini durdurmayı kabul etmediği Berlin tarafından kendisine bildirilince bu «mesajdan ötürü teessür duyduğu» cevabım verdi (301

Hitler bütün gün öğleden sonra ve akşamüstü beklemiş, Başkan Miklas’ın teslim olmayışı kadar Mussolini’den de ses seda çıkmayışma şaşmıştı. Avusturya’nın koruyucusunun susması hayra alamet değildi. Prens Philip von Hesse, gece saat 10.25’de Roma’dan Başbakanlığı aradı, Telefona Hitler yapıştı. Goering’in teknisyenleri konuşmayı kaydetmişler:

«PRENS : Palazzo Venezia’dan şimdi geldim. Duçe her şeyi çok dost*

ça karşıladı. Size selâmlan var.,. Schuschingg kendisine haber vermiş... MussoJîni Avusturya’da maddi bi>- çıkan olmadığını söyledi.»

\ f

Hitler sevincinden deliyj y dönmüştü.

HİTLER : O halde, bu hareketini hiç bir zaman unutmayacağımı lütfen Mussolini'ye söyleyiniz!

PRENS : Ba süstün e efendim.

HİTLER : Hiç bir zaman, hiç bir zurnan, hiç bir zaman, ne olursa olsun! Kendisiyle büsbütün başka türlü bir anlaşma yapmaya hazırım.

PRENS: Başüstüne efendim. Söylerim.

HİTLER: Avusturya olayları kapanır kapanmaz kendisiyle birlikte

yılmadan yürüyeceğiz. Her şeyin hakkından geleceğiz!

PRENS: Başüstüne Führer’im.

HİTLER: Dinleyiniz! Kendisiyle her türlü anlaşmayı yapacağım. Bir çatışma halinde askerlik bakımından hasıl olabieeek kötü bir durumdan artık korkmuyorum. Kendisine bütün kalbimle teşekkür ettiğimi söyleyiniz, Hiç bir zaman, İliç mi hiç unutmayacağım bunu.

PRENS: Başüstiinc Führer’im.

HİTLER : Onun bu hareketini hiç bîr zaman unutmayacağım, aramız

da ne geçerse geçsin. Eğer bir yardıma ihtiyacı olursa ya da bir tehlikede bulunursa, şunu bilsin ki. ben kendisinden ayrılmayacağım, ne otursa olsun, isterse bütün dünya üstüme yüklensin.

PRENS : Başüstüne Ftihrerim »

Ve bu kritik yamanda, İngiltere ile Fransa ve Milletler Cemiyeti, Almanya'nın barışçı bir komşu ülkeye karşı giriştiği saldırıyı durdurtmak için acaba ne yapıyorlardı ? Hiç. O sırada Fransa'nın baştnda yine hükümet yoktu. Başbakan Chautemps

ile kabinesi 10 Mart Perşembe günü çekilmişlerdi. 11 Mart Cuma günü, Goering Viyana'ya bütün gün telefonla ültimatom üzerine ültimatom yağdırırken, Paris'te harekete geçecek kimse yoktu. Ancak ayın on üçünde Anschluss ilân edildikten sonra Léon Blum'un başkanlığında bir Fransız kabinesi kurulabildi.

Ya Ingiltere? 20 Şubatta, Schuschnigg Berchtesğaden'de teslim olduktan bir hafta sonra, Başbakan Chamberlain'in Mussolini'yi yatıştırma siyasetinde devam etmesi yüzünden Dış işleri Bakanı Anthony Eden istifa etmişti. Yerine Lord Halifax geçmişti. Berlin bu değişikliği iyi karşılıyordu. Nitekim Chamberlain de Avam Kamarasında yaptığı konuşmada Berchtesgaden, ültimatomunu iyi karşılamıştı. Londra'daki Alman Elçiliği 4 Mart tarihli bir raporla durumu Berlin'e bildirdi (31). Chamt^-lain şunları söylemişti: «(Berchtesgaden'de) olup bitenler yalnızca iki ülkenin aralarındaki ilişkileri iyileştirmek için alınacak tedbirler üzerinde iki devlet adamının anlaşmasından ibarettir... iki devlet adamının ülkelerden birinde belirli değişikliklerin — aralarındaki ilişkiler bakımından istenilen değişikliklerin — yapılması konusunda anlaşmış olmalarından ötürü bir ülkenin ötekinin yararına bağımsızlığından vazgeçmiş olduğunu iddia etmek pek doğru olmaz. Tersine, Federal Başbakanın 24 Şubatta yapmış olduğu konuşmada kendisinin (Schuschnigg'in) ülkesinin bağımsızlığını feda ettiğine inandığım gösteren hiç bir şey yoktur.»

O sırada Öğrendiğime göre, Viyana'daki İngiliz Elçiliği Hitler'in Berchtesgaden'de Schuschnigg'e verdiği ültimatomun ayrıntılarını Chamberlain'e bildirmişti. Böyle olduğu halde 2 Martta Avam Kamarasında yukarıdaki konuşmanın yapılmış olması çok gariptir (*). Hitler durumdan memnundu. Ingiltere

(*) Guido Schmidt. Nuremberg'te verdiği ifadede, gerek kendisinin ve gerekse Schuschnigg'in Hitler ültimatomunun ayrıntılarını "Büyük Devletler» temsilcilerine bildirdiklerini yeminle beyan etmiştir (32) Bundan başka, Londra'daki Times ve Daily Telegraph gazetelerinin, muhabirleri de,

benîm bildiğim kadar, ültimatomu kendi gazetelerine tam olarak telefonla bildirmişlerdi.

herhangi bir karışıklık çıkarmadan Avusturya üzerine yürüyeceğini biliyordu. Yeni Alman Dış İşleri Bakanı Ribbentrop, evvelce bulunduğu elçilikteki işlerini tasfiye etmek üzere 9 Martta Londra'ya geldi. Chamberlain'le, Halifax'la, Kralla ve Canterbury Başpiskoposuyla uzun konuşmalar yaptı. İngiliz Başbakan ile Dış İşleri Bakanından aldığı izlenimlerin "çok iyi" olduğunu Berlin'e bildirdi. Ribbentrop, Lord Halifax'la yaptığı uzun bir konuşmadan sonra, İngiltere'nin, "Avusturya sorunun barış yoluyla çözülmemesi halinde" yapacağı şeyi 10 Martta doğrudan doğruya Hitler'e haber verdi. Londra görüşmelerinden sonra Ribbentrop, "İngiltere'nin Avusturya ile ilgili herhangi bir harekete girişmeyeceğine" inanıyordu. (33) 11 Mart Cuma günü Ribbentrop, İngiliz Başbakanı ve arkadaşlarıyla Downing Str. 'ıt'de Öğle yemeği yerken birden Dış İşleri Bakanlığından gi en bir haberci, Viyana'dan alman heyecanlı haberleri bildiren acele bir mesajı Chamberlain'e uzattı. Chamberlain daha birkaç dakika önce, "Alman - İngiliz ilişkilerinin iyileştirilmesi hakkmdaki içten ve kesin kararını" Pührer'e bildirmesi RİBentrop'tan rica etmişti. Avusturya'dan gelen acı haberler üzerine devlet adamları, Başbakanın çalışma odasına çekildlier. Chamberlain burada, Viyana'daki İngiliz Elçiliğinden geien ve Hitler'in verdiği ültimatomu anlatan iki telgrafı tedirgin Alman Dış İşleri Bakanına okudu. Ribheh-trop'un Hitler'e verdiği rapordaki ifadeye göre "tartışma gergin bir hava içinde geçti; çoğunlukla sakin olan Lord Halifax, Chamberlain'den daha sinirliydi; ama hiç olmazsa görünüşte soğukkanlılığını muhafaza ediyordu." Ribentrop, "raporların doğruluğu üzerinde" birtakım şüpheler ifade etti; sözlerinin İngiliz ev sahiplerini yatıştırdığı anlaşılıyor, çünkü raporunda şöyle yazıyor: «Ayrılmamız çok dostça bir hava içinde oldu. Halifax bile artık yatışmıştı.» (34) ([1])

Chamberlain'in Viyana'dan gelen haberlere karşı gösterdiği tepki, Dış îşleri Bakan Vekili von Neurath'a hitaben bir nota kaleme alması ve bu notada, Avusturya'ya bir Alman iiltiraatomunun verildiği doğruysa "Majestelerinin hükümetinin çok şiddetli bir protesto kaydetmek zorunluğunu duyacağını" bildirmesi için Berlin'deki elçi Handerson'a talimat vermekten ibaret kaldı (35). Ama son dakikada yapılacak beylik bir protesto Hitler'in en az

korktuğu şeydi. Ertesi gün, 12 Martta, Alman askerleri Avusturya’ya doğru akarken, Neu-rath bu protestoya ağır bir cevap verdi (36). Cevapta, Avusturya - Almanya ilişkilerinin Ingilizleri değil, yalnızca Alman halkını ilgilendirdiğini bildiriyor, Avusturya’ya bir Alman ültimatomu verilmediği, askerlerin yeni kurulan Avusturya hükümetinin “acele,” müracaati üzerine sevkedildiği yalanı tekrarlanıyordu. “Alman basınında yayımlanan” telgrafa İngiliz Elçisinin dikkati çekiliyordu. (*)

Hitler’i 11 Mart günü akşamı ciddî olarak düşündüren tek şey, saldırısı karşısında Mussolini’nin göstereceği tepkiydi (**), ama Berlin’de Çekoslovakya’nın da göstereceği tepki

«*) Aynı yalanlar. Dış İşleri Bakanlığına Baron von Weizsaecker tarafından 12 Martta, dışardaki Alman temsilcilerin« «bilgi edinilmesi ve konuşmaların oryantasyonu» için gönderilen telgraf genelgesinde de tekrarlanmıştı, Weizsaecker, Schusçhingg'in bir Alman ültimatomu verildiği' yolundaki açıklamasını »tamamiyle uydurma» olarak niteliyor ve dışarda bulunan diplomatlarına şu bilgileri veriyordu : «Gerçek şudur ki, askeri kuvvetler gönderilmesi sorunu... ilk olarak yeni kurulan Avusturya hükümetinin bilinen telgrafı üzerine sözkonusu olmuştur. Alman hükümeti bir iç savaş tehlikesini düşünerek bu müracaatı kabul etmiştir.» (37). Böylelikle Alman Dış işleri Bakanlığı yalnız yabancı diplomatlara değil, kendi diplomatlarına da yalan söylemiş oluyordu. Weiz-saecker savaştan sonra yazdığı uzun ve yararsız kitabında, Hitler'e hizmet eden birçok Almanın yaptığı gibi, kendisinin her zaman Nazi aleyhtarı olduğunu iddia etmiştir,

(**) Feld - Mareşal von Manstein 9 Ağustos, 1946’da Nuremterg’-te tanık olarak verdiği ifadesinde, «Hitler’in bize Avusturya istilâsı için ilgiyle bekleniyordu. Yorulmak nedir bilmeyen Goering hemen bunun da kolayını buldu. Viyana’daki hükümet darbesini telefonla yönetirken, akşamleyin bir ara Haus der Flieger’e gitti. Burada bin kadar yüksek rütbeli subay ve diplomata evsahip-liği yapmak zorundaydı. Suvarede, orkestra, şarkıcılar ve Devlet Operası balesi davetlileri eğlendiriyordu. Berlin’deki Çek Elçisi Dr. Martny galaya geldiği sırada madalyalar içindeki muhteşem Feld-Mareşal kendisini yanına çağırdı. Çekoslovakya’nın Almanya’dan korkmaması gerektiğini, Alman kuvvetlerinin Avusturya’ya girmesinin “bir aile

sorunundan başka bir şey olmadığım”, Hitler’in Prag’la ilişkilerini kuvvetlendirmek istediğini namusu üzerine söz vererek elçiye anlattı. Buna karşılık, Çeklerin seferberlik I ’ân etmiyeceklerini temin etmelerini istiyordu. Dr. Mastny^, men davetten ayrıldı; Prag’da Dış İşleri Bakanına telefon eta; ve sonra salona dönerek Goe-ring'e ülkesinin seferberlik ilân etmiyeceğini, Çekoslovakya’nın, Avusturya’daki olaylara karışmak niyetinde olmadığını söyledi. Goering rahat bir soluk aldı; önceki vaadlerini tekrarladı ve bu vadleri Hitler’in sözleriyle destekliyeceğini söylemeye yetkili olduğunu sözlerine ekledi.

Akıllı Çek Cumhurbaşkanı Eduard Beneş’in bile o gece, Avusturya'nın sonunun Çekoslovakya'nın da sonu demek olduğunu görmeye vakit bulamadığı anlaşılıyordu. O hafta tatilinde Avrupa’da bazı kimseler, Çek hükümetinin kısa görüşlü olduğunu söylüyorlar, Avusturya’nın Naziler tarafından işgal edilmesiyle Çekoslovakya’nın kötü bir stratejik duruma düşeceğini — Alman askerleri Çekoslovakya’yı üç yandan sarmış bulunuyorlardı — ve Avusturya’nın kurtarılmasına yardım etmek üzere müdahele ettikleri takdirde Rusya, Fransa ve İngiltere’nin, aynı zamanda da Milletler Cemiyetinin, Nazi Al-

emirler verdiği sırada başlıca endişesi. Batı devletlerinin bir müdahalesi değil, İtalya'nın nasıl davranacağı idi; çünkü İtalya her zaman Avusturya'yı ve Habsbury'lan tutar sürünüyordu,» demiştir. (38) manyasıyla ister istemez çatışma hâline gireceğini, Almanların ise böyle bir çatışmayı karşılayacak durumda olmadıklarını düşünerek Çeklerin 11 Mart gecesi harekete geçmekle daha doğru davranmış olacaklarını iddia ediyorlardı. Ama aşağıda sayacağımız az sonraki olaylar böyle bir iddianın ne kadar köksüz olduğunu gösterecektir. Çünkü iki büyük Batı demokrasisi ile Milletler Cemiyetinin eline Hitler’i durdurmak için kısa zamanda çok güzel bir fırsat geçtiği halde bundan kaçınacaklardı. Bununla birlikte Sehuschnigg o önemli günde Londra, Paris, Prag ya da Cenevre’ye hiç bir resmî müracatta bulunmadı. Hâtıralarından anlaşıldığına göre, belki böyle bir şeyi boşuna zaman kaybetmek saydı. Cumhurbaşkanı Miklas ise, sonradan tanıklık yaptığı sırada açıkladığı gibi, Alman ültimatomumu hemen Paris’le Londra’ya bildiren Avusturya hükümetimi, Ingiltere ile Fransa hükümetlerinin “görüşlerini” anlamak üzere o gün öğleden sonra devamlı olarak bu hükümetlerle “görüşmeler” yaptığını sanıyordu.

Bu “görüşler”in boş birtakım protestolar gönderme eğiliminden ileri gitmediği anlaşılınca, Başkan Miklas gece yansından az önce teslim oldu. Seyss-Innuart’ı Başbakan yaptı ve sunduğu kabine üstlesin i kabul etti. Miklas sonradan, «Gerek içindekiler ve gerekse dışardakiler beni büsbütün yalnız bırakmıştı,» diye yakındı.

Hitler alışkın olduğu yalanlarla saldırısını Alman halkım haklı gösteren ve Avusturya halkına kendi geleceklerini “gerçek bir plebisit”le tâyin edeceklerini vaadeden tantanalı bîr açıklama yaptıktan sonra — Goebbels bu açıklamayı Alman ve Avusturya radyolarında 12 Mart günü öğleyin tekrar tekrar okudu — doğduğu ülkeye doğru yola çıktı. Kendisine muazzam bir karşılama yapıldı. Her köy Hitler şerefine alelacele donanmıştı. Her yerde çılgınca karşılıyorlardı Hitler’i. öğleden sonra ilk yere vardı : Burası okul günlerini geçirdiği Linz’di. Hitler görülmemiş bir şekilde karşılandı burada. Çok duygulandı.

Ertesi gün Mussolini’ye bir telgraf çektikten sonra — «Sizin bu hareketinizi hiç bir zaman unutmayacağım!» — ana ve babasının Leoıding’teki mezarlarına bir çelenk koydu ve sonra bir söylev vermek üzere Linz’e döndü:

«Yıllarca önce bu şehirden ayrıldığımda, içimde jugıiıı kalbimi dolduran aynı inanç vardı. Bu inancı yıllardan sonra yerine getirdiğimi görünce heyecanımın ne kadar derin olacağım siz düşünün. Eğer Tanrı bir zamanlar beni bu şehirden çağırarak Almanya’nın lideri yaptıysa bunun nedeni bana bir görev yüklemiş olmasındandt vc bu görev ancak sevgili anayurdumu yeniden Alman İmparatorluğuna katmak olabilirdi. Bu göreve inandım, onun için yaşadım ve savaştım, şimdi de tu görevi yerine getirdiğime inanıyorum.»

Ayın on ikinci günü öğleden sonra Seyss-Inquart, Hitler’i karşılamak üzere Himmler’le birlikte Linz’e uçtu; Avusturya bağımsızlığını dokunulmaz ilân eden ve Milletler Cemiyetini garantör gösteren St. Germain Andlagmasının 88'inci maddesinin geçersiz olduğunu övünerek açıkladı. Avusturya’daki kalabalıklar tarafından çılgınca karşılanan Hitler için bu kadarı da yeterdi. Dr. Wilhelm Stuekart’a Linz’e gelmesini emretti. Dr. Stuckart, İç İşleri Bakanlığı müsteşarlanndandı. Hitler’i Avusturya Cumhurbaşkanı ilân edecek bir kanun hazırlamak üzere Frick tarafından acele Viyana’ya

gönderilmişti. Bu kanun uzmanı, sonradan Nuremberg’te verdiği ifadeye bakılırsa, Führer "tam bir Anschluss sağlayacak kanunu hazırlamasını” kendisine emrettiği zaman oldukça şaşırmıştı. (39)

Stuckart hazırladığı kanunu yeni kurulan Avusturya kabinesine 13 Mart Pazar günü sundu. Oysa o gün Schuschnigg’-m plebisiti yapılacaktı. Yukarıda gördüğümüz gibi, Cumhurbaşkanı Mi kİ as kanunu imzalamadı; ama Cumhurbaşkanının görevlerini de üzerine almış olan Seyss-Inquart imzaladı ve Führer’e sunmak üzere akşamüstü geç vakit yeniden Linz'e uçtu. Kanun, Avusturya’nın Ölümünü ilân ediyordu ve «Avusturya, Alman İmparatorluğunun (Reich’m) bir vilâyetidir,» diye başlıyordu. Seyss-Inquart’m sonradan hatırladığına göre,

Hitler sevincinden ağlıyordu (40). Ansckluss Kanunu denen bu kanun aym gün Alman hükümetince Linz’de yayımlandı; Hitler, Goering, Ribbentrop, Frick ve Hess imzaladılar kanunu. Bu kanuna göre Nisanın 10’unda “serbest ve gizli oyla bir plebisit" yapılacaktı. AvusturyalIlar “Alman İmparatorluğuyla birleşme sorununu” bu plebisitle tâyin edeceklerdi. Hitler Martın 18’inde, Almanya'daki Almanların da Reichstag için yapılacak yeni seçimlerle birlikte Anschluss üzerinde bir plebisite katılacaklarını ilân etti.

Hitler, bir zamanlar aylak dolaştığı Viyana'ya zafer kazanmış bir komutan gibi girişini 14 Mart Pazartesi günü öğleden sonraya bırakmıştı. Bu ertelemenin önceden görülmeyen iki nedeni vardı: AvusturyalIlar Führer’i başkentte bir an önce görmek için can atıyorlardı ama, Himmler emniyet tedbir-len\.i daha iyi alabilmesi için kendisine bir gün daha müsaade edilmesini istemişti. Zaten binlerce “şüpheli kişi” yi tutuklayıp duruyordu. Birkaç hafta içinde yalnız Vİyanaʼda tutukla-nanların sayısı 79.000’e varacaktı, öte yandan, göklere çıkarılan Alnian panzer birlikleri daha Viyana tepelerini görmeden hapı yutmuşlardı. Jodl’un söylediğine göre, zırhlı araçların yüzde 70 kadarı Salzberg ve Passau’dan Viyana’ya giden yol üzerinde ânza yapmıştı; ama panzer birliklerinin komutam General Guderian sonradan, emrinde bulunan vasıtaların sadece yüzde 30 kadarının yolda kaldığını kabul etmiştir. Ne olursa olsun, Hitler gecikmeye çok kızmıştı. Bu yüzden VİyanaʼdaBu, Hotel împerial’de topu tojra bir gece kaldı.

Gençliğinde kendisini haşadan atan, açlığa.ve yoksulluğa mahkûm eden, şimdi ise onu büyük bir sevinçle karşılayarak bağrına basan eski

İmparatorluk başkentine böyle muzaffer bir kumandan gibi girmiş olması elbette ki Hitler’i çok duygu-landıracaktı. Her yere yetişen Papen, şenliklerde bulunmak üzere Berlin’den Viyana’ya uçup geldiği zaman, Hitler’i Hâbs-burg’ların eski sarayı Hofburg’un karşısında kurulan tribünde buldu. Papen sonradan der ki: «Hitler’i sadece, o sırada

kendinden geçmiş bir adam olayarak tanımlayabilirim» (*).

Halkın Aanschlustf&acD. yana "Evet” oyu kullanması için Almanya ile Avusturya’yı dört haftalık bir süre içinde bir uçtan öteki uca dolaştığı sırada hep bu kendinden geçmiş durumdaydı Hitler. Bu arada, verdiği tumturaklı söylevlerde, Schu-schnigg’i kötülemek ya da Anschlüssen nasıl başarıldığım anlatan beylik yalanları tekrarlamak fırsatını hiç kaçırmadı. 18 Martta Reichstg'da. yaptığı konuşmada Schuschnigg’in “seçim düzenbazlığına” başvurarak, “sözünü yerine getirmediğini” iddia etti ve bunu “ancak deli ve kör bir adamın” yapabileceğini söyledi. 25 Martta Koenİgsberg’de verdiği bir söylevde “seçim düzenbazlığı” “gülünç bir komedi” olmuştu. Hitler’in

(*> Bununla birlikte, bu kendinden geçmenin altında, dar görüşü Papen’in farkına varamadığı; bîr öcalma duygusu bulunabilirdi. Çünkü bu şehir ve. halk gençliğinde onu anlamamıştı: o da bu şehirden ve halktan nefret ediyordu. Viyana'da kısa bir süre kalması kısmen buna yorulabilir. Ama birkaç hafta sonra, herkesin önünde, Viyana Belediye Başkanı-na şunları söylemiştir: «Emin olunuz ki bu şehir benim gözümde bir incidir. Ben bu şehre lâyık olduğu mevkii vereceğim.» Bu sözler kendi duyguları olmaktan çok. seçim propagandayısdı. Asıl duygtfarmı, 1943 yılında Berghof'ta yapılan ateşli bir toplantıda, savaş sırasında Nazi valisi ve Viyana Gauleİterl Baldur von Schirach’a açmıştır. Schirach, Nurem-fcçrg mahkemesinde tanıklık ettiği sırada şunları açıkladı: «Sonra Führer, inanılmaz ve sınırsız diyebileceğim bir kinle Viyana halkı aleyhine konuşmaya başladı... Sabahleyin saat dörtte birdenbire öyle bir şey söyledi ki ben bu sözü tarihsel nedenlerden ötürü burada tekrarlamak zorundayım. Dedi ki: «Viyana Büyük Almanya Birliğine hiç bir zaman alınmamalıydı.» Hitler Viyana'yı hi çbir zaman sevmedi. Halkından nefret ediyordu.» (41)

Papen aynı gün, yâni 14 Martta, yakın dostu ve Alman Elçiliğindeki yardımcısı Wilhelm von Ketteler'in ortadan kaybolduğunu öğrenince neşesi

filân kalmadı. Bunun Gestapo tarafından düzenlenmiş pis bir iş olduğu anlaşılıyordu. üç gün Önce de, Elçilikte Baron Tschirschky adındaki dostu ve yardımcısı $,S.1erîn elinde kesin bir ölümden kurtulmak için İngiltere'ye kaçmıştı. Nisanın sonunda Kettelertn cesedi Tuna'dan çıkarıldı. Gestaponun Viyana'daki adamları onu öldürdükten sonra cesedini nehre atmışlardı.

iddiasına göre, Schuschnigg'İn, Berchtesgaden aıılaşm as mm

uygulanmasını ''yabancı ülkeleri Almanya'ya karşı kışkırtacak daha elverişli bir âna" kadar erteleyerek onu aldatmaya çalış* tığını isbat eden mektuplar bulunmuştu.

Hitler, Koenigsberg'te, kendisinin yaban bir zora başvurduğu ve plebisit sonucunu bile beklemeden Anschluss ilân etmekle bir düzenbazlık yaptığı konusunda yabancı basında İleri sürülen iddialara da cevap verdi:

«Bazı yabancı gazeteler tizim Avusturya'nın üzerine yaban metod-lara başvurarak yüklendiğimizi söylüyorlar. Ben bu konuda yalnız şunu söyl ¡yetilirim: öleceklerini bile bilseler yine yalan söyler bunlar. Siyasî çekişmelerim sırasında halkımın çok sevgisini kazandım, ama eski sının geçtiğim (Avusturya'ya girdiğim) zaman o gilne kadar görmediğim | bir sevgi coşkunluğuyla karşılaştım. Birer istilâcı olarak değil, birer ktır-i tancı olarak girdik... Bu etkinin gücü atında kalarak Nisanın sonuna kadar beklemeden, birleşmeyi hemen İlân etmeye karar verdim...»

Bu sözler yabancıların kulaklarına mantıkî — ya da namusluca — gelmese bile, Almanların üzerinde büyük bir etki yaratıyordu. Hitler Reichstag'âa. yaptığı konuşmanın sonunda heyecandan boğulur gibi aşağıdaki sözleri söylediği zaman bu kürsüde kazandığı zaferleri gölgede bırakan müthiş bir alkış her yanı inletti: «Ey Alman halkı, şimdi sağlanan birliği herkesin yararına kullanabilmem için bana dört yıl daha veriniz!»

Führer, seçim kampanyasını, seçim arifesi olan 9 Nisanda Viyana'da kapattı. Bir zamanlar hu şehrin kaldıranlarında üstü başı pis, karnı aç bir serseri gibi dolaşan, daha dört yıl önce Almanya'da Hohenzollern kırallarmm iktidarını ele geçiren ve şimdi de Habsburg kırallarmm yerine geçen adam, Tanrı tarafından gönderildiği vehmine kapılmıştı.

«Bir genci buradan Almanya'ya gönderen, onu orada yetiştiren, onu liderliğe kadar yükselterek Alman İmparatorluğuna yeniden katmasına imkân veren. Tanrının iradesidir; buna inanıyorum.

Büyük bir yerden emir veren biri var, ve bizler onun emirlerini yerine getiren t irer araçtan başka bir şey değiliz, Herr SchuschnİggJ yaptığı anlaşmayı 9 Martta bozduğu zaman, hemen Tanrının dileğini yerine getirmenin vakti geldiğini hissettim. Ve üç gün içinde olup bitenler ancak bu Tanrı dileğinin ve İradesinin yerine getirilmiş olmasıyla anlaşılabilir.

Tann üç gün içinde onların belâsını verdi!... Ve Tannntn inayetiyle ihanet gününde kendi anayurdumu Alman İmparatorluğuyla birleştirebildim!...

Kendi anayurdumu Alman imparatorluğuyla birleştirmek İçin beni buraya gönderen Tanrıya bugün şükretmeliyİm! Yarın her Alman günün önemini anlayacak, ölçecek, ve Ur iki hafta içinde bize bir mûcf'[2] gösteren Tanımın önünde büyük bir alçakgönüllülükle eğilecektir!»

13 Martta Schuschnigg'in yapacağı plebisitte "Ja" diyeceği kesin olan Avusturya çoğunluğunun 10 Nisanda Hitler'in yapacağı plebisitte de aynı cevabı vereceği belliydi. Nazilerin yönetiminde de olsa herhangi bir Almanya ile sonunda birleşmenin doğru ve kaçınılmaz olduğuna, 1918'de Slav ve Macar hinterlandından koparılan Avusturya'nın kendi başına uzun bir süre yaşayamıyacağına, Avusturya'nın ancak Alman imparatorluğunun bir parçası olarak ayakta kalabileceğine birçoklan büyük bir içtenlikle inanmışlardı. Bunlardan başka bir de bağnaz Nazi olan AvusturyalIlar vardı. Bunların sayıalrı da, aralarına katılan işsizler, başarıya ulaşmak ve mevkilerini yükseltmek isteyen memurlarla hergün biraz daha artmıştı. Kardinal Innetzer'in Nazilerin Avusturya'ya gelişini iyi karşılayan ve halkı "/o" oyu kullanmaya yönelten söylevinin bütün yurda yayılmış olması, ezici çoğunluğu Katolik olan bu ülkede yaşayan Katolikleri Nazilerden yana çekmişti. ([2])

Sosyal Demokratlar ile Schuschnigg'in Hıristiyan Sosyalistleri açıkça propaganda yapabilselerdi, benim düşünceme göre, plebisit sonucu başa baş olabilirdi. Ama bu seçimde bir AvusturyalInın "Hayır" demesi kolay değildi. Almanya'da ol-

duğu gibi burada da, tabii haklı olarak,, seğmenler “Evet” oyu kullanmayanların tesbit edileceğinden korkuyorlardı. Pazar günü öğleden sonra Viyana’da gezdiğim seçim yerlerinde, seç* men kulübelerinin az ötesinde oturan Nazi seçim komiteleri, kulübenin köşesindeki büyük yarıklardan seçmenin hangi oyu kullandığım rahatça görüyorlardı. Taşrada da seçme kulübesine çekilip —• ya da buna cesaret edip — oyunu gizlice kullanan pek olmamıştı; seçmenler oylarım herkesin görebileceği bir şekilde açıkça kullanmışlardı, O akşamüstü saat yedi buçukta seçim sonuçları radyo ile ilân edildi. Sandıklar kapanalı daha yarım saat olmuştu ve ancak birkaç oy sayılmıştı. Bir Nazi memuru seçim sonuçlan radyo ile ilân edilmeden önce bana AvusturyalIların yüzde 99’unun "Ja” oyu kul-| landığını söyledi. Bu oran sonradan verilen oranı tutuyordu;

[1] Büyük Almanya’da seçmenlerin yüzde 99.08’i, Avusturya’da yüzde 88.75’l

Ve böylece Avusturya, bir süre için Avusturya olarak tarihten silindi. Bu adın kullanılması, bu ülkeyi Almanya'ya karıştıran intikamcı AvusturyalI tarafından yasaklandı, Avusturya'nın eski adı olan Oesterreich kaldırıldı, Avusturya Ost-mark oldu; sonra bu ad da kaldırıldı, ülke Berlinden yönetilen Geme’lere {bölgelere) bölündü. Bunlar kabaca, tarihteki Tirol Salzburg, Styria ve Carinthia gibi Laenderterin karşıtlarıydı. Viyana Almanya'nın sadece şehirlerinden biri, gittikçe önemini yitiren bir taşra bölge yönetim merkezi oldu. Günün diktatörü, eski Avrupalı aylak, kendi anayurdunu dünya haritasından silmiş, bir zamanların şaşaalı başkentine son kalan güzelliğim ve önemini de yitirmişti. AvusturyalIlar arasında elbette ki bir hayal kırıklığı olacaktı.

İlk birkaç hafta VİyahalI Naziler Almanya’da gördüklerimden daha kötü işler yaptılar. Her yanı bir sadizm dalgası kaplamıştı. Yahudi erkek ve kadınlarının, günlerce, kaldırımlara yazılmış olan Schuschnigg yazılarım sildikleri, kanalizasyon yollarını temizledikleri görüldü. Başlarında duran ve ken* dileriyle alay eden hücum taburları önünde yerlerde çalışırlarken kalabalık çevrelerine toplanıyor, onlara hakaret ediyordu. Sokaklardan gelip geçen yüzlerce Yahudi erkek ve kadın toplanıyor, S.A. ve S.S.’lerin kaldıkları kışlaların apteshanele-rini temizlemeye götürülüyordu. On binlerce Yahudi hapse atılmıştı. Mallan ya müsadere edilmiş, ya çalınmıştı.

Ben kendim, Plosslgasse’de oturduğum apartıman dairesinde*, yanımdaki Rothschild konağından S.S.’lerin araba araba günüler, hah, tablo ve daha bir sürü yağma edilmiş eşya taşıdıklarını görüyordum. Baron Louis Rothschild’in kendisi ise çelik eşya fabrikalarının tümünü Hermann Goering İşletmelerine devrederek Viyana’dan kaçmama yolunu bulmuştu. Savaş başladığı sırada, şehirde yaşayan 180.000 Yahudiden belki yansı bütün varlıklannı Nazilere haraç olarak verdiler de başka ülkelere göç etmek imkânım buldular.

İnsan özgürlüğü üzerinde yapılan bu kârlı ticareti, Heyd-rleh’in S.Sdlere kurdurduğu «Yahudi Göçmenlik İşleri Ofisi» adındaki özel örgüt yönetiyordu. Bu örgüt Yahudilere ülkeden Çıkma izni veren tek büroydu. Baştan sonuna kadar Karl Adolf Eichmann adında, Hitler’in hemşerisi Ayusturyalı bir Nazi tarafından yönetilen bu örgüt, yavaş yavaş bir göçmen bürosu olmaktan çıktı; çoğu Yahudi olmak üzere dört milyondan fazla insanı ortadan kaldıran ve öldüren bir Örgüt haline geldi. Himmler ile Heydriçh de Anachluss*vai ilk haftalarında Avusturya’da bulunmalarından yararlanarak, Tuna kenarında Enns yakınlarında bulunan Mauthausen'de çok büyük bir toplama kampı kurdular. Binlerce AvusturyalIyı Almanya’daki kamplara göndermeye devam etmek oldukça zor bir işti. Himmler Avusturya’nın kendisine göre bir kampa sahip olması gerektiğine karar vermişti. Nazi Almanyası çökmeden önce bu kampta AvusturyalI olmayanların sayısı yerlilerin sayısından çoktu. Mauthausen kampı Alman kampları içinde resmen öldürülenlerin sayısı bakımından (doğudaki imha kampları buna dahil değil) rekor kırmıştır. Kampta altı buçuk yıl içinde

35.318 insan öldürülmüştür.

Himmler ve Heydrich'in yönettiği Gestapo terörüne rağmen yüzlerce ve binlerce Alman Avusturya'ya akın ediyor, yıl-lard&nberi Almanya'da bulamadıkları yemeklerini yemek, Avusturya’nın essiz dağ ve göllerinde pahalı bir tatil geçirmek için bol bol mark harcıyorlardı. Alman iş adamlarıyla bankacıları da, mallan ellerinden alman Yahudilerle Nazi düşmanlarının işletmelerini hemen hemen tedavaya kapatmak için Avusturya'ya dolmuşlardı. Avusturya'ya düşen güleryüzlü ziyaretçiler arasında eşsiz Dr, Schacht da vardı. Hitler’le çatışma halinde olduğu halde Alman kabinesinde hâlâ bakandı (sandalyemiz) ve hâlâ ReİchsbanJc’m

başkanıydı. AnÂcMm'dan ötürü de çok sevinmişti. Reichsbank adına Avusturya Millî Bankasını devralmak üzere plebisiti bile beklemeden Viyana’ya gelen Schacht, 21 Martta Avusturya Bankasının memurlarına bir demeç verdi. Hitler’in birliği gerçekleştirmek için kullandığı usulleri eleştiren dış basınla alay ederek bu usulleri açık açık savundu ve Anschluss, «Dış ülkelerin bize karşı yaptıkları sayısız ihanetlerin ve zorbaca hareketlerin sonucudur,» dedi.

«Tanrıya şükredelim İd... Adolf Hitler bir Alman İrade ve düşünce birliği yarattı. Bu birliği, yeniden güçlendirilen Wehrmacht ile destekle, di ve sonra Almanya İle Avusturya arasındaki İç birliğe dış bir şekil verdi...

Bütün kalbiyle Adolf Hitler'den yana olmayan bir tek kişi için bile aramızda gelecek yoktur... Reichs bank her zaman için Nasyonal Sosyalist kalacaktır, yoksa ben bankanın başından çekilirim»

i

Bu sözlerden sonra Dr. Schacht AvusturyalI memurlara "Führer'e bağlı kalacaklarına ve ona itaat edeceklerine" dair yemin ettirdi.

«Bu yemini bozan namussuzdur!» diye bağırdıktan sonra dinleyicileriyle birlikte üç kere «8İeg Heil!* diye haykırdı, (42)

Bu arada Dr. Schuschnigg de tutuklanmış ve çok kötü bir muameleye tâbi tutulmuştu. Bunların Hitler’in talimatı dışında yapıldığına inanmak zordur. 12 Marttan 28 Mayısa kadar evinde tutuklu kaldı. Bu sırada Gestapo çok bayağı yollara başvurarak kendisini uykusuz bıraktı. Sonra Schuschnigg’i Vi-yana’da Hotel Metropolde çalışan Gestapo karargâhına götürdüler; Schuschnigg on yedi ay beşinci katta küçük bir odada kapalı kaldı. Burada S.S.*lerin odaları, lavaboları, bulaşık kaplan ve apteshaneleri kendi havlusuyla ona temizlettirildi; Ges-taponun aklına gelen daha bir sürü ayak işleri yaptınldı. Başbakanlıktan düşüşünün birinci yıldönümüne? V - Martta, otuz kilo kaybetmiş olduğu halde, bir S.S. doktoru sağlık durumunun çok iyi olduğuna dair rapor verdi. Bundan sonra gerek hücre hapsinde, gerekse Dachau ve Sachsenhausen gibi en kötü Alman toplama kamplarının "yaşayan Ölüleri” arasında geçirdiği yıllar Dr. Schuschnigg’in kendi yazdığı kitapta uzun uzadıya anlatılmıştır. (*)

Tutuklanmasından az sonra, eski Kontes Vera Czemin’le vekâletname vererek evlenmesine izin verildi. Kontesin ilk evliliği bir dinî mahkemece iptal edilmişti (**). Savaşın son yıllarında, bir ara, 1941'de doğan çocuğunu da yanma alarak Schuschnigg’in bulunduğu kamplarda yaşamasına İzin verildi. Bu hnptghflTw kâbusundan kan - kocanın sağ kurtulmaları bir mucizedir. Savaşm sonuna doğru Hitler’in hışmına uğrayan daha başkaları da aralarına katıldı: Dr. Schaeht, eski Fransız Başbakanı Léon Blum, Madam Blum, Papaz Niemoeller, birçok yüksek rütbeli subaylar, Prens Philip von Hease, kansı, İtalyan Kiralının kızı Prenses M afalda. Prenses Mafalda Victor Emmamıel’in karşı tarafa geçmesine kızan Hitler’in öfkesine kurban gitti ve 1944’de Buchenwaïd’de S.S,’ler tarafından Öldürüldü.

Doğudan derleyen Amerikalılann kurtanlmamalan için alelacele Dachau kampından alınarak güneye götürülen ünlü mahkûmlar, 1 Mayıs 1945’de Güney Tirol dağlarındaki yüksek bir köye vardılar. Gestapo subayları, Himmler’in emri gereğin-

(*) Auetrİp Rettfcnı.

(**) Bu sırada Schuschnigg de duldu.

ce, Müttefiklerin eline düşmeden öldürülecek olanların listesini Schuschnigg’e gösterdiler. Sehuschnigg listede kendisiyle karısının adını “çok açık bir şekilde” gördü. Moralleri büsbütün bozuldu. Bu kadar dayan... sonra da, son dakikada öl!

Bununla birlikte Sehuschnigg, 4 Mayısta güncesine şunları yazabildi:

«Bugün öğleden sonra saat ikide alarm verildi! Amerikalılar geliyor!

Bir Amerikan birliği oteli zaptetti.

Serbestiz!»

Hitler bir tek silâh patlatmadan ve askeri bakamdan kendisini ezebilecek güçte olan İngiltere. Fransa ve Rusya'nın hiç bir müdahalesiyle karşılaşmadan, yedi milyon insanı Almanya’ya katmış ve gelecekteki

plânlan için büyük önem taşıyan stratejik bir durum elde etmişti. Şimdi orduları yalnız Çekoslovakya'yı üç yandan kuşatmış olmuyorlar, aynı zamanda, Güneydoğu Avrupa'nın kapısı olan Viyana'yı da ellerinde bulunduruyorlardı. Avusturya - Macaristan. İmparatorluğunun başkentliğini yapmış olan Viyana, yıllardanberi Orta ve Güneydoğu Avrupa'nın ulaşım ve ticaret merkeziydi. Bu merkez şimdi Almanlann eline geçmişti.

Ama Hitler için en önemli olanı, İngiltere ile Fransa'nın kendisini durdurmak için parmaklarını bile oynatmak niyetin-.de olmadıklarım anlamış olmasıydı belki de. Chamberlain, Hit-.ler'in Avusturya'da yaptığı oldu-bitti konusunda Avam Kamarasında 14 Martta bir demeç verdi ve Londra'daki Alman Elçiliği Avam Kamarasındaki tartışma üzerine Berlin'e durmadan acele telgraflar yağdırdı. Hitler'in korkacağı çok bir şey yoktu. Chamberlain şöyle demişti; «Katı gerçek şudur ki, (Avusturya'da) fiilen olup bitenleri hiç bir şey durduramazdı. Çünkü bu ülkeyle (İngiltere'yle) öteki ülkeler zor kullanmaya hazır değillerdi.»

İngiliz Başbakanının yalnız zor.kullantuak değil, Almanya'mn gelecekteki hareketlerini durdurmak için, de öteki Büyük Devletlerle işbirliği yapmak niyetinde olmadığını Hitler çok iyi anlamıştı. Sovyet Hükümeti 17 Martta, yeni Alman saldırılarım önlemek için alınacak tedbirleri konuşmak üzere Milletler Cemiyeti içinde ya da dışında bir devletler konferansının toplanmasını teklif etti. Chamberlain böyle bir teklifi soğuk karşıladı ve 24 Martta Avam Kamarasında açıkça reddetti: «Böyle bir hareketin kaçınılmaz sonucu,» dedi, «ayrı ayrı milletler gurubunun kurulması eğiliminin artması olacaktır ki bu da... Avrupa barışının geleceği[1]. aykırı düşer.» Chamberlain'in Roma - Berlin Mihverini, Almanya, İtalya ve Japonya arasında imzalanmış olan Anti - Komintem Paktı küçümsediği ya da bu anlaşmaları ciddiye almadığı anlaşılıyordu.

Chamberlain aynı konuşmada hükümetinin bir kararını daha açıkladı. Bu karar herhalde Hitler'i daha çok memnun edecekti. Çekoslovakya'nın bir saldırıya uğraması halinde Ingiltere'nin yardıma koşacağına dair bir garanti vermesi fikrini de, Fransız - Çek paktı gereğince üzerlerine almış bulundukları taahhütleri Fransızlar yerine getirmeye çağırıldıkları takdirde Ingiltere'nin Fransa'ya yardım etmesi teklifini de, açıkça reddetti. Bu açık demeç Hitler'in işini çok kolaylaştırdı. Yeni bir kurbanın üzerine saldırdığı

zaman Ingiltere'nin buna seyirci kalacağını artık biliyordu. İngiltere seyirci kalır da Fransa kalmaz mıydı? Hitler'in bundan sonraki aylar içinde yazdığı gizli yazılardan anlaşıldığı gibi, bundan da emindi. Fransızlar ilk olarak harekete geçmedikleri takdirde, Rusların Fransız ve Çeklerle imzalamış olduğu paktlara göre, Sovyetler Birliğinin Çeklerin yardımına koşmak zoruniuğunda olmadığım da biliyordu üstelik. Plânlarım hemen uygulamaya geçmesi için ihtiyacı olan her şey bunları öğrenmekten ibaretti.

Hitler, Anschluss başarısından sonra, çekingen Alman generallerinin kendisini engellemiyeceklerini tahmin ediyordu.

Ama bu konuda ufak bir şüpheye düştüğü an, Fritseh olayım sonuçlandırmak suretiyle onları da yerlerinden atabilirdi.

Yukarıda gördüğümüz gibi (*), General von Fritseh'in homoseksüellik suçundan bir askerî şeref mahkemesi önünde yapılacak duruşmasının başlayacağı gün, Martın 10'unda, Feld-Mareşal Goering ile Kara ve Deniz Kuvvetleri Komutanları Avusturya işi dolayısıyla ortaya çıkan daha acele sorunları çözmek üzere Hitler tarafından çağrılmışlar, bu yüzden mahkeme birdenbire ertelenmişti. Mahkeme 17 Martta yeniden başladı. Ne var ki, bu arada geçen olaylar mahkemenin havasını değiştirmişti. Birkaç hafta önce, yüksek rütbeli generaller HİmmIer ile Heydrich'in Fritseh'e oynadıkları inanılmaz oyunu askeri mahkemede açıkladıkları zaman, düşünk Başkomutanlarının yalnız Ordudaki eski yerini almakla kalmıyacağına, böyle bir durumun S.S.'leri, belki de Nazi Almanyasını, hattâ Adolf Hitler'i bile sarsacağına inanıyorlardı. Boş bir umuttu bu! Hitler, yukarıda anlattığımız gibi, 4 Şubatta silâhlı kuvvetlerin komutasını kendi eline almakla ve Fritseh ile çevresinde bulunan generallerden çoğunu görevlerinden atmakla eski subay gurubunun çanlarına ot tıkamıştı. Şimdi de bir tek silâh patlatmadan Avusturya'yı ilhak etmişti. Bu şaşırtıcı zaferden sonra Almanya'da, eski generaller arasında bile, kimsemin General von Fritsch'i fazlaca düşündüğü yoktu.

Gerçi Fritseh çarçabuk "iadei itibar" etti. Şantajcı eski sabıkalı Sehmidt, mahkemede büyük bir yargıç pozunda oturan Goering'in sert bakışları karşısında hemen çözüldü ve kendisinin Gestapo tarafından ölümle tehdit edildiğini, General von Fritsch'i suçlu göstermediği takdirde öldürüleceğini — bu tehdit birkaç gün sonra yerine getirildi —, Fritseh adı ile, kendisinin

fiilen homoseksüellik şantajı yaptığı Rittmeister von Frisch adı arasındaki benzerliğin bu dalavereye vesile olduğunu itiraf etti. Ne Fritseh, ne Ordu, Gestaponun bu işteki ger-

(*) Bîr önceki bölüme bakınız.

çek rolünü, ya da yanlış suçlar isnat eden Himmler ile Heyd-rich’in kişisel sorumluluklarını açıklamak için hiç bir teşebbüste bulunmadılar. İkinci gün, yâni 18 Martta, mahkeme beklenen karan verdi: «Sanığın suçlu olmadığı anlaşılmış, berae-tine karar verilmiştir.»

General von Fritsch şahsen temize çıkmıştı; ama ne o eski komutanlık görevine dönebildi, ne de Ordu, Nazi Alman-yasında az çok bağımsız olan eski durumunu bir daha elde edebildi. Duruşma gizli yapıldığı için halkın duruşmadan ve duruşmayla ilgili sorunlardan haberi yoktu. Hitler 25 Martta Fritsch'e bir telgraf çekti ve “sağlığ yeniden kazanmış” olmasından ötürü kendisini tebrik etti. O kadar.

Mahkemede Himmler’i suçlamaktan çekmen düşük General, son bir jest daha yaptı. Gestapo şefini düelloya çağırdı. General Beck’in kendisi tarafından ve eski askerî şeref kanun-larna tamamiyle uygun olarak kaleme alınan teklif, S.S. liderine sunulmak üzere Ordunun en yüksek subayı olması dolayı* siyle General von Rundstedt’e verildi. Ama Rundstedt’in ödü koptu, mektubu haftalarca cebinde gezdirdi, sonra da unuttu gitti.

General von Fritsch ve dâvası az sonra Almanya’nın hayatından silindi. Fritsch’in dâvası neydi? Dostlarından Barones Margot von Schutzbar’a Aralık ayında yazdığı bir mektup birçok generalelr gibi, onun da içine düşmüş olduğu romantik şaşkınlığın güzel bir örneğidir.

«Führer’in son yıllardaki tartışma kaldırmaz başarılarına rağmen, birçok kimselerin geleceğe daha büyük bir korkuyla bakmaları gerçekten gariptir...

Savaştan az sonra, yeniden eski gücümüzü kazanabilmemiz için Almanya’nın üç alanda zafere ulaşması gerektiği sonucuna varmıştım:

1. İşçi sınıfına karşı yapılan savaş. Hitler bunu kazandı.

2. Katolik Kilisesine, daha doğrusu Roma Kilisesine karşı yapılan savaş.

3. Yahudilere kargı yapılan savaş.

Şimdi biz bu savaşların ortasmdayız ve bunların içinde en zor olanı Yahudilere karşı açılmış olan savaştır. Herkesin bu kampanyanın zorluğunu anlayacağım umuyorum.» (43)

Karanlık savaş bulutları ufukta görülmeye başladığı sırada, yâni 7 Ağustos 1939'da, Baronese şunu yazıyordu: «Benim için ne barış, ne savaş, ne de Hitler Almanyasında bir yer var. Savaşa kendi alayımla birlikte Ölüme hedef olmaya gideceğim; evde otu ramam.»

Dediğini de yaptı. 11 Ağustosta, eski alayı 12'nci Topçu Alayına albay tâyin edildi. Bu yalnızca bir şeref mevkii idi. 22 Eylül 1939'da, kuşatılmış Varşova Önünde bir Polonya ma-kinah tüfeğinin hedefi oldu ve dört gün sonra Berlin'in soğuk, yağmurlu, karanlık bir sabahında, günceme göre başkentin en kasvetli bir gününde, büyük bir askerî törenle gömüldü.

Hitler, yirmi ay önce Fritsch'i Alman Ordusu Başkomutanlığından atmakla, gördüğümüz gibi, Almanya'da muhalefetin son kalesi olabilecek bir zümreye, yâni eski geleneksel ordu subayları sınıfına karşı tam bir zafer kazanmıştı. Şimdi de 1938 baharında, Avusturya'da yaptığı akıllıca darbe ile Ordudaki yerini daha da sağlamlaştırıyordu. Çünkü cesur bir lider olduğunu, dış politikada ancak kendisinin karar verebileceğini, Ordunun görevinin yalnızca kuvvet ya da kuvvet tehdidi sağlamaktan ibaret bulunduğunu ispat etmişti. Bundan başka, bir tek adam bile harcamadan Çekoslovakya'yı askerî bakımdan savunulmaz bir duruma getirmiş, böylece Orduya stratejik bir kazanç sağlamıştı. Zaman kaybedilmeden yararlanılmalıydı bundan.

21 Nisanda, yâni Avusturya'da Nazi plebisiti yapıldıktan on bir gün sonra, Hitler Silâhlı Kuvvetler Yüksek Komutam General Keitel'i yanına çağırdı: Yeşil Durumu konuşacaktı.

1

Churchill The Gathering Storm'da (s. 271 - 72) bu yemeği çok alaylı bir dilic anlatır.

2

Birkaç ay sonra, 8 Ekimde, Kardinalin St. Stephen Katedralinin karşısında bulunan sarayı Nazi serserileri tarafından yağma edildi. Innitzer Nasyonal Sosyalizmin ne demek olduğunu çok geç anlamış, ve bir âyinde Nazilerin Kilisesine karşı giriştikleri hareketi suçlamıştı.

xn

MÜNİH’E GİDEN TOL

Yeşil Durum, Çekoslovakya üzerine yapılacak âni bir saldın için hazırlanan plânın şifresiydi. Yukanda gördüğümüz gibi bu plân ilk olarak 24 Haziran, 1937’de, Feld-Mareşal von Blomberg tarafından hazırlanmıştı. Hitler de 5 Kasımda generallerle yaptığı konuşmada bu plânın ayrıntılan üzerinde işlemiş, "Çeklerin üzerine”, "şimşek hızıyla inmek” gerektiğini ve bunun da "en geç 1938’de” yapılabileceğini söylemişti. ([1])

Avusturya'nın kolayca elde edilmiş olması Yeşil Durumun acele ele alınmasını gerektiriyordu; plân daha öne alınmalı ve uygulanması için gerekli hazırlığa başlanmalıydı. Hitler 21 Nisan, 1938 günü Keitel’i bu amaçla yanma çağırdı. Ertesi gün, Führer’in yeni askerî yardımcısı Binbaşı Rudolf Schmundt, yapılan görüşmenin bir özetini yazdı, özet üç bölüme ayrılmıştı: "siyasî yanlar”, "askerî sorunlar” ve "propaganda.” (1)

Hitler “nedensiz ya da haklı bir neden bulmaksızın stratejik bir saldırıya geçme fikrini olduğu gibi” reddetti; çünkü “dünya kamu oyunun düşmanca tutumu kritik bir durum” yaratabilirdi. İkinci bir yol düşündü: “Yavaş yavaş bir buhrana ve savaşa kadar gidecek birtakım diplomatik görüşmelerden sonra harekete geçmek”; bu da doğru değildi, çünkü “Çekler (Yeşiller) güvenlik tedbirleri” alabilirlerdi. Führer, hiç olmazsa o anda, üçüncü bir yolu tercih ediyordu: “Bir olaydan sonra şimşek gibi harekete geçmek, (örneğin, bir Nazi aleyhtarı gösteri sırasında Alman Elçisinin öldürülmesi gibi bir olaydan sonra.)” (*). Hatırlanacağı gibi, Almanların Avusturya’yı

istilâsını haklı göstermek için böyle bir “olay” da Avusturya için hazırlanmış ve Papen bunun kurbanı olarak düşünülmüştü. Hitler’in gangster dünyasında, dışardaki Alman temsilcilerinin rastgele harcanmasını önliyecek herhangi bir sakınca yoktu.

Şimdi artık Hitler Almanların başbuğu olduğundan — silâhlı kuvvetlerin komutanlığını şahsen kendi eline aldığından — General Keitel’e harekât sırasında süratli hareket zorunluluğunu belirtti.

«Askerî harekâtta ilk dön günli siyaset bakımından çok Önemlidir. Büyük bir askerî başarı elde edilmezse bir Avrupa buhranının çıkması kesindir. Oldu - bitti yabancı devletlere askeri müdahalenin yararsızlığını göstermelidir»

Savaşın propaganda yanına gelince... Daha Dr. Goebbels’i çağırmanın zamanı gelmemişti. Hitler yalnızca “Çekoslovakya’daki Almanların davranışları” konusundaki broşürlerle, “Çekleri korkutacak tehditler” i gösteren broşürleri tartışmıştı.

Hitler’in o sırada yoketmeyi kararlaştırdığı Çekoslovakya Cumhuriyeti, Birinci Dünya Savaşından sonra Almanları

<*) Parantez metinde vardır.

$ok kızdıran barış andlagmalanmn eseriydi Bu eseri aynı zamanda iki büyük Çek aydını, Thomas Garrigue Masaryk ile Eduard Beneş yaratmıştı. Masaryk bir arabacının oğluydu; kendi kendini yetiştirmiş, sonradan büyük bir bilgin ve ülkenin ilk Cumhurbaşkanı olmuştu. Bir köylü çocuğu olan Eduard Beneş ise, Prag Üniversitesini ve üç Fransız yüksek okulunu bitirmişti. Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana sürekli olarak Dış İşleri Bakanlığı yaptıktan sonra 1935’de, Masaryk’in çekilmesi üzerine ikinci Cumhurbaşk' ı olmuştu. On Altıncı Yüzyılda eski Bohemya Kıratlığım Unak etmiş olan Habsburg İmparatorluğundan ayrılan Çekoslovakya, 1918'i izleyen yıllar iğinde Orta Avrupa’nın en demokratik, ileri, aydın ve zengin ülkesiydi.

Ama Çekoslovakya çeşitli milletlerden oluşması dolayısıyla başlangıcmdanberi bir iç sorunla karşı karşıya kalmış ve bu sorunu, aradan

on iki yıl geçtiği halde, çözememişti Bu sorun azınlıklar sorunuydu. Çekoslovakya'da bir milyon Macar, yarım milyon Rutenyalı ve üç milyonu aşkın Siidet Almam yaşıyordu. Bunlar, "anayurtları" Macaristan, Rusya ve Almanya'nın özlemi içindeydiler. Südet Almanları hiç bir zaman Almanya'ya dahil olmadıkları ve her zaman Avusturya'nın bir parçası olarak kaldıkları halde (yalnız bir ara gevşek bir birlik olan Kutsal Roma İmparatorluğu zamanında Almanya'ya katılmışlardı), yine de Almanya'ya katılmak istiyorlardı. Anayurtlarına katılmasalar bile kendilerine daha geniş muhtariyet tanınsın istiyorlardı.

İki buçuk müyon kadar bir azınlık teşkil eden Slovaklar bile az çok bir muhtariyet peşindeydiler. Slovaklar ırk ve dil bakımından Çeklere çok yakın oldukları halde, yüzyıllar boyunca Macaristan'ın egemenliği altında kaldıkları için —tarih, kültür ve ekonomi bakımından— ayn bir gelişim göstermişlerdi. 30 Mayıs, 1918'de, Amerika'da Pittsburgh şehrinde Çek ve Slovak göçmenler arasında imzalanan bir anlaşma, Slovak-larrn ayn bir hükümet, parlâmento ve mahkemeleri bulunması hakkım tanımıştı. Ama Prag'daki hükümet kendisini bu anlaşma ile bağlı saymadı ve anlaşmayı yerine getirmedi.

Şunu söylemek gerekir ki Çekoslovakya'daki azınlıklar, öteki Batı ülkelerindeki ve hattâ Amerika'daki azınlıklardan daha kötü durumda değillerdi. Bütün demokratik ve medenî haklardan —seçme hakkı da dahil olmak üzere— yararlandıkları gibi, bir dereceye kadar kendi okullarını açmak, kendi kültür kuramlarını yaşatmak haklarım da kullanıyorlardı. Azınlık siyasî partilerin liderleri çoğu zaman merkezî hükümette bakan oluyorlardı. Bununla birlikte, Avusturya'nın yüzyıllar boyu süren baskısından kendilerini büsbütün kurtaramayan Çekler, azınlık sorununu bir türlü istenildiği şekilde çözemediler. Çoğu zaman şovence ve bazan da akılsızca davrandılar. Çekoslovakya'ya yaptığım ilk gezilerim sırasında, Dr. Vojteç Tuka'-nın hapse atılmasının Slovakya'da ne büyük kırgınlık yaratmış olduğunu çok iyi hatırlarım. O sıralarda Dr. Vojteç Tuka ünlü bir profesördü ve "vatana ihanet" suçundan on beş yıl hapse mahkûm edilmişti. Ama suçunun Slovak muhtariyeti için çalışmaktan başka bir şey olduğu şüpheliydi. Sonra azınhk gurupları, Masaryk ile Beneş'in 1919'da Paris Barış Konferansında Çekoslovakya'da İsviçre'dekine benzer bir kanton

sistemi kurma konusunda vermiş oldukları sözü Çekoslovakya hükümetinin yerine getirmediği kamsındaydılar.

Gariptir ki Çekoslovakya'da yeni olaylar çıkaracak olan Südet Almanları, ülkedeki öteki azınlıklardan da, Polonya ve Faşist İtalya'daki Alman azınlıklarından da iyi durumdaydılar. Gerçi mahallî Çek memurlarının ufak tefek baskılarına ve arasıra Prag'da kendilerine karşı yapılan ayrımlara kızıyorlardı. Bohemya ve Moravya'da Hamburg'lar zamanındaki eskî egemenliklerini kaybetmiş olmaları da onları üzüyordu. Ama sanayiin toplandığı kuzeybatı ve güneybatı kesimleri boyunca dar guruplar halinde yaşadıkları için zenginleşmişler, yıllar geçtikçe Çeklerle eni konu iyi geçinmeye başlamışlardı, öte yandan daha geniş bir muhtariyet elde etmek ve kendi dilleriyle kültürel haklarına daha çok saygı gösterilmesini sağlamak için durmadan baskı yapıyorlardı. Hitler'in ortaya çıkığına kadar bundan daha fazlasını isteyen ciddî bir siyasî hareket yoktu. Südetlerin çoğu oylarını Sosyal Demokratlarla öteki demokrat partilere verirlerdi.

Hitier 1933'de Başbakan olunca Südetlerin de kanına Nasyonal Sosyalizm mikrobu karıştı. Südet Alman Partisi (S. D. P.) o yıl kuruldu. Başlarında Konrad Henlein adında kibar bir jimnastik hocası vardı. Parti 1935'de Alman Dış İşlerinden her ay gizlice 15.000 mark alıyordu (2). Bir iki yıl içinde parti Südet Alınanlarının çoğunu kendisine ;kti. Karşısında yalnız Sosyal Demokratlarla Komünistler C-ımıştı. Anschlms sırasında, emirlerini üç yıldanberi Berlin'den almakta olan Henle-in'in partisi Adolf Hitler'in her emrini yerine getirmeye hazırdı.

Henlein, Avusturya'nın ilhakından on beş gün sonra, gereken emirleri almak üzere Berlin'e koştu ve 28 Martta Hit-ler'le üç saat başbaşa kaldı. Konuşmada Ribbentrop'la Hess de vardı. Dış İşlerindeki bir muhtıradan anlaşıldığına göre, Hit-ler'in talimatı şöyleydi: “Südet Alman Partisi Çek hükümetince kabul edilemiyecek tekilfler ileri sürecek" ti. Henlein'in kendisi de Führer'in görüşünü şöyle özetliyordu: «O kadar çok şey istemeliyiz ki isteklerimiz hiç bir zaman kabul edilenlesin,» (3)

Görülüyor ki Çekoslovakya'daki Alman azınlığı dâvası, bir yıl sonra Polonya'da çıkacak Danzig dâvası gibi, Hitier için yalnızca göz dikilen bir ülkeyi ele geçirmeye, dostlarını şaşırtmaya, gerçek amcamı saklamaya yarayan bir bahaneydi. Bu amacın ne olduğunu 5 Kasımda askerî liderlerle

yaptığı konuşmada ve Yeşil Durum üzerine verdiği ilk direktiflerde açıklamıştı. Çekoslovak Cumhuriyetini ortadan kaldırmak ve topraklarıyla halkım Nazi Almanyasına katmak. Fransa ve İngilteredeki hükümet adamları Avusturya'da olup bitenlere rağmen bunu anlamıyorlardı. Bütün ilkbahar ve yaz süresince ve hemen hemen de sonuna kadar, Başbakan Chamberlain iie Başbakan Daladier, dünyanın büyük bir kısmıyla birlikte, Hitler'in Çekoslovakya'daki Alman halkı için adalet istediğine açık bir içtenlikle inanıp durdular.

Nitekim havaların ısınmaya yüz tuttuğu günlerde, İngiliz hükümetiyle Fransız hükümeti, Südet Alınanlarına daha geniş tâvizler vermesi için Çekleri durmadan sıkıştırdılar. Londra'daki yeni Alman elçisi Herbert von Dirksen, İngiliz hükümetinin yakında Prag ne'■d inde bir dsnıarchc yapacağını Lor d Ha-lifax'm söylediğini 3 Mayısta Berlin'e haber veriyordu. İngiliz hükümetinin bu teşebbüsündeki amacı "Beneş'i, Südet Alınanlarına en geniş bir şekilde hak tanımaya kandırmak" olacaktı (4). Dört gün sonra, yâni 7 Mayısta, İngiliz ve Fransız hükümetleri Prag nezdinöeki «■'.kn:-›rcJ:e[J]lannı yaptılar ve Alman elçisinin Berlin'e bildirdiği gibi, Çek hükümetini Südet Alınanlarının isteklerini "sonuna kadar" yerine getirmeye zorladılar. Hitler ile Ribbentrop İngiliz ve Fransız hükümetlerinin kendilerine bu kadar yardım etmelerinden çok memnundular.

Öte yandan Alman amaçlarının ortaya çıkmaması bu dönemde her zamankinden daha önemliydi. Henlein 12 Mayısta Berlin'de İVilhelmstrasse'yi gizlice ziyaret etti. O gece, İngiliz Dış İşleri Bakanlığı müsteşarı Sir Robert Vansittart ve Öteki İngiliz memurlarıyla konuşmak üzere Londra'ya vardığı zaman İngilizleri nasıl aldatacağına dair Ribbentrop'dan talimat aldı. İzleyeceği tutum VVeizsâecker'in verdiği bir muhtırada yazılıydı: «Henlein, Berlin'den aldığı talimat üzerine hareket ettiğini Londra'da inkâr edecektir... En son olarak, Henlein Çek siyasî yapısının gittikçe çökmekte olduğunu söyliyerek.-yapacakları müdahalelerin hâlâ bir işe yarayacağını 'sanan çevrelerin cesaretlerini kıracaktır» (5). Aynı gün Prag'daki Alman elçisi, Ribbentrop'a telgraf çekiyor, para işlerinde ve Südet Alman Partisine verilecek talimatta elçiliğin görünmemesi için birtakım tedbirler almasını istiyordu.

Berlin’deki Amerikan elçisi Hugh R, Wilson, 14 Mayısta Sü det buhranını görüşmek üzere Weizsaecker’in yanma çıktığı zaman kendisine Almanların, Çek makamlarının “Çekoslovakya’daki çözülmeyi” önlemek üzere bile bile bir Avrupa buhranı yaratacaklarından korktukları söylendi. İki gün sonra, 16 Mayısta, Binbaşı Schmundt, o sırada Abersalzberg’te dinlemekte olan Hitler adına acele ve “çok gizli” bir telgrafı OKW Karargâhına çekerek “bir seferberlik halinde on iki saat içinde” Çek sınırına kaç tümenin yürümeye hazır olacağım sordu. OKW kurmayından Yarbay Zeitzler hemen cevap verdi: «On iki.» Bu sayı Hitler’in hoşuna gitmedi. «Lütfen tümenlerin numaralarım bildiriniz,» diye sordu./evap olarak, on piyade tümeninin numaralan bildirildi vg' ‘ uplara bir zırhlı, bir de dağ tümeni eklendi (6).

Hitler bir an önce harekete geçmek için can atıyordu. Ertesi gün, ayın on yedisinde, Alman sınırındaki Südet dağlarında Çeklerin kurmuş oldukları tahkimat üzerine OKW’den tam bilgi istedi. Bu tahkimata Çek Majino Hattı deniliyordu. Zeitzler aynı gün uzun ve “çok gizli” bir telgraf çekerek, Führer'e Çek savunma hattı üzerine oldukça ayrıbtılı bilgi verdi. Bunun oldukça kuvvetli bir tahkimat olduğunu belirtti. (71

İLK BUHRAN : MAYIS 1938

20 Mayıs Cuma günü,, hafta - sonu başladığı sırada, ortaya çıkan buhran kritik bir duruma geldi ve sonradan “Mayıs Buhranı” adım aldı. Londra, Paris, Prag ve Moskova hükümetleri, son kırk sekiz saat içinde Avrupa’nın savaşa 1914 yazmdakm-den daha yakın bulunduğuna inanarak paniğe kapıldılar. OKW’ nin HİtIer için hazırladığı ve Cuma günü Hitler’e sunduğu Çekoslovakya saldırısına dair yeni plânların öğrenilmesi bu paniği yaratmış olabilirdi. Ne olursa olsun, hiç olmazsa Prag ve

Londra’da, Hitler’in Çekoslovakya’ya saldırmak üzere olduğuna inanılıyordu. Çekler bu inançla seferberliğe banladılar; In-gilizler, Fransızlar ve Ruslar da, yaklaşmakta olan Alman tehlikesi karşısında, yeni bir dünya savaşıyla ortadan kaldırılmak üzere oldukları zamana kadar bir daha gösteremiyecekleri bir kararlılık ve birlik gösterdiler.

20 Mayıs Cuma günü General Keitel, Obersalzberg’de bulunan Hitler’e yeni bir Yeşil Durum projesi gönderdi. Führer kendi plânının ana çizgilerini 21 Nisandaki toplantıda açıkladığı gündenberi Keitel ile kurmayı bu plân

üzerinde çalışmışlardı. Keitel yeni plâna eklediği dalkavukça bir yazıda, hazırlanan plânda “Avusturya’nın Alman İmparatorluğuna katılmasıyla yaratılan yeni durumun”.hesaba katıldığım ve plânın “siz, Führer’im” tarafından kabul edilerek imzalanmadan önce silâhlı kuvvetlerin üç başkomutanıyla tartışılmayacağını bildiriyordu.

Berlin, 20 Mayıs tarihini taşıyan yeni “Yeşil”* direktifi ilginç ve önemli bir belgedir. Bütün dünyanın sonradan iyice öğrendiği Nazi saldırı plânının güzel bir örneğidir.

«Tahrik olmadan, kaçınılmaz bir gelişmeyle... Çekoslovakya dahi-ünde (aslında da altı çizilmiştir) kuvvetler sorunu zorlamadıkça, ya da Avrupa'daki siyasî olaylar belki de bir daha tekrar etmiyecek uygun bir fırsat yaratmadıkça... yakın bir gülecekte askerî bir hareketle Çekoslovakya’yı ezmek niyetinde değilim (diye başlıyordu belge).» ($)

“Harekâta başlamak için” üç siyasa! ihtimal düşünülmüştü. “Dıştan uygun bir bahane olmadan âni saldırı” fikri reddedilmişti.

«Harekâta, tercihen, aşağıdaki durum tarm ortaya çıkması halinde

geçilecektir:

(a) Giitikçe artan diplomatik tartışmalar ve askerî hazırlıklara varan gerginlik döneminden sonra. Bu durum savaş suçunu düşmanın üzerine atmak için sömürülecek t İr;

(b) Almanya'yı göz yumamıyacağı bir kışkırtma karşısında bırakacak ve dünya kamuoyunun hiç olmazsa birkısmımn gözünde askerî tedbirlere başvurulmasını haklı gösterecek ciddî bir olayın çıkması halinde şimşek gibi harekete geçmekle.

(bl durumu, gerek askeri ve gerekse siyasi bakımdan daha elverişlidir.*

Askerî harekâta gelince, dört gün içinde öyle bir başarı sağlanmalıydı ki “müdahale etmek isteyecek düşman devletleri Çek askerî durumunun umutsuz olduğunu görmeli ve Çekoslovakya'dan toprak istekleri olan devletler hemen ona karşı birleşmelidirler.” Bu düetler Macaristan’la

Polonya'ydı. Plânda onların yapacak 1^ müdahale hesaba katılmıştı. Fransa’nın Çeklere karşı olan taahhütlerim yerine getireceği şüpheli görülüyordu, ama “Rusya'nın Çeköslovakya’ya askerî yardımda bulunmaya teşebbüs edeceği bekleniyor” du.

Alman Yüksek Komutanlığı ya da hiç olmazsa Keitel ile Hitler, Fransızların dövüşmiyeceklerinden, yalnızca “asgarî bir kuvvetle batıda gerilerini” kapatacaklarından emindiler. “Bütün kuvvetlerin bütün ağırlıklarıyla Çekoslovakya’nın istilâsında kullanılması” üzerinde duruyorlardı. “Ordunun büyük kısmının görevi,” Luftwaffe*nm. yardımıyla, “Çekoslovak Ordusunu ezmek ve Bohemya ile Moravya’yı olabildiği kadar çabuk işgal" etmekti.

Topyekûn bir savaş olacaktı bu. Alman askerî gücünün planlanmasında “propaganda savaşı" ve “ekonomik savaş" denen şeylerin üzerinde ilk olarak duruluyor ve bunlu* büyük bir askerî saldın plânının içinde kullanılıyordu.

«Propaganda savaşı (aslında da siyahtır) bir yandan tehditlere! Çekleri korkutmak ve karşıkoyma güçlerini yıpratmak; öteyandan millî azınlıklara askeri harekâtımızın nasıl destekleneceğini ve tarafsızların nasıl etkileneceğini göstermek amacını gütmelidir.

Ekonomik savaşın görevi eldeki ekonomik kaynaklan Çeklerin bir an önce yıkılmasını kolaylaştıracak şekilde kullanmaktır... Askeri harekât sırasında önemli fabrikalar hakkında acele bilgi, toplamak ve bu fabrikaları olabildiği kadar erken çalıştırmaya başlamak topyekûn savaş çabasına yardım etmek takımından çok önemlidir. Bundan Ötürii Çek sanayi ve mühendislik kurumlanmn — askeri harekâtın müsaadesi oranında — sağlam bir şekilde tutulması bizim için çok önemli olabilir.»

Yukarıdaki Nazi saldırı örneği aslında hiç değişmedi ve dünya ileride gözünü açarak harekete geçinceye kadar şaşırtıcı bir başarıyla kullanıldı.

Prag’daki Alman elçisi, 20 Mayıs günü öğleden hemen sonra Berlin’e “acele ve çok gizli” bir telgraf çekti; Çek Dış İşleri Bakanının kendisine telefon ederek hükümetinin “(Alman) askerlerinin Saksonya’da toplandıklarına dair aldığı raporlardan rahatsız olduğunu” bildirdiğini haber

verdi. Elçi Bakana “endişe edilecek hiç bir durum olmadığı” cevabını verdiğini bildiriyor, ama herhangi bir hazırlık varsa kendisine bildirilmesini Berlin’den rica ediyordu.

Bu telgraf bir sürü telâşlı diplomatik haberleşmelerin ilki oldu ve o hafta-sonu Hitler’in yeniden harekete geçeceği, bu sefer bir genel savaşın çıkacağı korkusu Avruna’yı sarstı. Alman askerlerinin Çek sınırında toplanmakta olduklarını İngiliz ve Çek haberalma servislerinin nereden Öğrendikleri hiç bir zaman anlaşılmadı. Benim bildiğim kadar, Alman askerlerinin Avusturya’yı işgal etmesinin yarattığı sarsıntıdan hâlâ kurtulamayan Avrupa havada birtakım kokular sezinliyordu. Leıp-zig'de çıkan bir gazete Mayısın 19’unda Alman askerlerinin yer değiştirmeleri konusunda bir röportaj yayımlamıştı. Südetlerin lideri Heinlein, Çek hükümetiyle partisi arasında yapılmakta olan görüşmelerin 9 Mayısta kesildiğini .açıklamıştı: ayın on dördünde Londra’dan döndüğü zaman Hitler’i görmek üzere Berchtesgaden’e gittiği ve hâlâ da orada olduğu biliniyordu. Sudetenland’da silâhlı kavgalar oluyordu. Ve Goebbels’in savaş propagandası —Südet Alınanlarına karşı "Çeklerin yaptıkları mezalim” e ait korkunç hikâyeler anlatarak — Mayi3 ayı içinde durmadan çalışmıştı. Gerilim en yüksek noktasına varmış gibiydi.

Her ne kadar o sırada ilkbahar manevralarıyla ilgili olarak özellikle doğu bölgelerinde birtakım askerî hareketler yapılmaktaysa da, müsadere edilen Alman belgeleri arasmda Çek sınırında silâhlı kuvvetlerin alelacele toplandıklarını gösteren herhangi bir tanıta rastlanmamıştır. Tersine, Alman Dış İşleri Bakanlığının 21 Mayıs tarihli iki yazısından ne Silezya’-da ne de Aşağı Avusturya’da böyle bir yığınak yapılmadığı konusunda OKW’de Albay Jodl tarafından Wilhelmstrasse’ye' gizli teminat verildiği anlaşılmaktadır. Jodl yabancıların okumasını istemediği mesajında ortada. “barış zamanı manevralarından başka” bir şeyin bulunmadığını iddia ediyordu (9). Alman askerleri Çek sınırını açık bırakmış değillerdi. Flitlerin acele bilgi istemesi üzerine OI^W’nin Çek sınırında “on iki saat içinde yürüyüşe geçmeye haf on iki Alman tümeni bulunduğunu 16 Maysta HİtIer’e dirildiğini yukarıda görmüştük.

Çek ya da İngiliz haberalma servisleri bu bilgilerin alınıp verildiği telgrafların kokularını mı almışlardı? Yoksa Keitel’in 20 Mayısta

onaylanmak üzere Hitler’e gönderdiği yeni “Yeşil” direktifini mi öğrenmişlerdi? Çünkü ertesi gün, Çek Kurmay Başkanı General Krejci Prag’daki Alman askerî ataşesi Albay Toussaint’e “Saksonya’da sekiz ile on arasında (Alman) tümeninin yığınak yaptığına dair elinde inkâr edilmez tanıtlar” bulunduğunu söylemişti (10). Tümenlerin yayılışına ait bilgiler pek doğru olmasa bile, tümenlerin sayıları aşağı yukarı doğruydu. Bununla birlikte. Çekler, 20 Mayıs günü öğleden sonra Prag’daki Hradşin Sarayında Cumhurbaşkanı Beneş’in başkanlığında yapılan bir kabine toplantısının arkasından, hemen kısmî seferberlik ilân etmeye karar verdiler. Bir kura askere çağrıldı ve bazı teknik elemanlar seferber edildi. Çek hükümeti, iki ay Önce Avusturya’nın yaptığının tersine, dövüşmeden teslim olmak niyetinde değildi.

Çeklerin kısmen de olsa seferberlik ilân etmeleri Hitler’in tepesini attırdı; hele İngiliz elçisiyle Fransız elçisinin Çekoslovakya’ya yapılacak bir saldırının bir Avrupa savaşı demek olacağını durmadan ihtar ettiklerine dair Alman Dış İşleri Bakanlığından Obersalzberg’e gelen haberler Hitler’i büsbütün azdırdı.

Almanlar, Ingilizlerin o hafta-sonunda yaptıkları sürekli ve sert diplomatik baskılara hiç alışık değillerdi. Hitler’i yatıştırmada profesyonel bir diplomat olarak ustalığını göstermek üzere Başbakan Chamberlain tarafından Berlin’e gönderilen ve bu yoldan sonuna kadar şaşmayan Sir Nevile Henderson, Alman Dış İşleri Bakanlığıyla boyuna konuşuyor, Alman askerlerinin hareketlerine ait bilgi istiyor ve dikkatli olunmasını tavsiye ediyordu. Lord Halifax’la Ingiliz Dış İşleri Bakanlığının kendini buna zorladığına şüphe yoktu; çünkü tatlı dili ve güler yüzlü bir diplomat olan Henderson Çekleri pek sevmezdi; bunu Berlin’de kendisini tanıyan herkes biliyordu. 21 Mayısta iki kere Ribbentrop’u gördü; ertesi gün, Pazar olduğu halde, Müsteşar von Weizsaecker’le görüştü —Ribbentrop’u Hitler acele Obersalzberg’e çağırmıştı— kendisine Lord Ha-lifax’m durumun ağırlığını belirten özel bir mektubunu verdi. Londra’da da İngiliz Dış İşleri Bakanı Cumartesi günü Alman elçisini çağırmış, durumun ağırlığını belirtmişti.

İngilizlerle yapılan bütün bu konuşma ve yazışmalarda, elçi von Dirksen’in de Lord Halifax’i gördükten sonra yazdığı raporda belirttiği gibi, İngiliz hükümetinin, Fransa’nın Çekos-lovakların yardımına koşacağından emin

olduğu halde, İngiltere’nin aynı şeyi yapacağım doğrulamadığı Almanların gözünden kaçmamıştı. Dirksen’in bildirdiğine göre Lord Halifax, İngUizlerin yapacakları şeyin en çok “bir Avrupa çatışması halinde Ingilterenin bu çatışmaya katılıp katılmayacağını önceden kestirmeye imkân görülemediği” şeklinde bir uyanmda bulunmak olacağım söylemişti (11). Gerçekten de Chamberlain bu politikasından vazgeçmedi. Vazgeçtiği zaman artık iş işten geçmiş, Hitler gemi azıya almıştı. Bu kitabın yazarının Berlin’de edindiği izlenimlere göre, Chamberlain Nazi saldırısının karşısında en son yapacağı şeyi Hitler’e başlangıçtan açıkça söylemiş olsaydı, Hitler hiç bir zaman İkinci Dünya Savaşıyla sonuçlanan serüvenlere girişmezdi. Alman gizli belgeleri üzerinde çalışmalarım benim bu görüşümü çok güçlendirmiştir. İyi niyetli Başbakanın yaptığı korkunç bir hata idi bu.

Berchtesgaden’in tepesindeki dağ evinde kötü kötü düşünen Adolf Hitler, Çeklerin tutumlarına ve Londra ile Paris’in, hattâ Moskova'nın* Çekleri desteklemelerine sıkılıp duruyordu. Hiç bir şey Alman diktatörünü bu kadar üzemezdi. Aslında bir saldırıya girişecekti ama, vaktinden önce böyle bir niyetle suçlandırıldığını düşündükçe büsbütün deliye dönüyordu. O hafta-sonu Keitel’in gönderdiği yeni /iYeşil” plân üzerinde çalışıyordu. Ama plânı hemen uyguk' aya imkân yoktu. Kibrini yenerek Berlin’deki Dış îşleri Bakanlığına, 23 Mayıs Pazartesi günü, Almanya’nın Çekoslovakya’ya saldırmak niyetinde olmadığını, Alman -ordularının Çek sınırlarında yığınak yaptıkları haberlerinin tamamiyle asılsız olduğunu Çek temsilcisine bildirmelerini emretti. Prag, Londra ve Moskova’daki hükümet liderleri rahat bir soluk aldılar. Buhran atlatılmıştı. Hitler'e iyi bir ders verilmişti. Avusturya’da olduğu gibi öyle kolay kolay saldırıya geçemiyeceğini artık anlamış olması gerekti.

Liderler Nazi diktatörünü çok az tanıyorlardı.

Hitler, Obersalzberg’de suratını asarak birkaç gün daha kaldıktan ve bu günler içinde Çekoslovakya'dan, ve Özellikle kendisini bile bile bu duruma düşüren Başkan Beneş’ten nasıl intikam alacağını bir hayli düşündükten sonra, birdenbire 28 Bayısta Berlin'de göründü ve önemli bir kararı bildirmek üzere Wehrmacht ’ın yüksek rütbeli subaylarını Başbakanlıkta bir

toplantıya çağırdı. Sekiz ay sonra TteicJıstag’&a. yaptığı bir konuşmada bu toplantıyı kendisi şöyle anlatmıştır:

«Su de t sorununu hemen kökünden çözmeye karar verdim, 28 Mayısta şunları emrettim t

1) 2 Ekimde bu devlete karşı harekâta girişilecek şekilde hazırlıklar yapılacaktır,

2) Batı savunma sistemimizin inşaası büyük ölçüde genişletilecek ve çalışmalar hızlandırılacaktır.

Baçiiingiç olarak % tümenin hemen seferber edilmesi için gereken plân hazırlandı...» (12)

Toplantıda bulunan Goering, Keitel, Brauchitsch, Beck, Amiral Raeder, Ribbentrop ve Neurath’ın yüzlerine karşı Hit-ler şöyle bağırmıştı: «Çekoslovakya’nın haritadan silinmesi benim sarsılmaz kararımdır!» (13). Yeşil Durum yeniden ele alındı ve gözden geçirildi.

Hitler’in kızgın, intikamcı kafasından nelerin geçtiğini Jodl güncesinde şöyle anlatıyor:

«Hitler bugün için Çek sorununu canlandırmak istemiyor; çünkü Çekler 21 Mayısta, ortada bir Alman tehdidi ve en ufak bir neden yokken stratejik yerlerde asker yığınakları yapmışlardır. Almanya kendisini tuttuğu için Hitler prestijinden kaybetmiştir. Bunun tekrarını istemiyor. Bundan ötürü, yeni ‘Yeşil’ emir 30 Mayısta yayımlandı.» (14)

Hitler’in 30 Mayısta imzaladığı yeni Yeşil Durum emrinin ayrıntıları dokuz gün önce Hitler’e sunulmuş olan emrin ayrıntılarından çok farklı değildi. Ama iki önemli değişiklik yapılmıştı. 21 Mayıs tarihli emrin ilk cümlesi, «Çekoslovakya’yı yakın bir gelecekte ezmek niyetindeyim,» olduğu halde, yeni emrin ilk cümlesi şöyleydi: «Çekoslovakya’yayı yafan bir gelecekte askeri bir hareketle ezmek değişmez kararımdır.»

“Yakın bir gelecek” in ne olduğu Keitel tarafından ayrıca yazılan bir mektupla bildiriliyordu «Yeşilin uygulanması en geç 1 Ekim 1938 tarihinde

sağlanacaktır.» (15)

Hitler, bütün zorlukları göze alarak, buhrandan buhrana geçe geçe ve çekinmeden, savaşın kenarına kadar gelerek bu tarihe bağlı kaldı.

GENERALLERİN KARARSIZLIĞI

Jodl, 30 Mayıs tarihli güncesine, Hitler’in yeni ‘‘Yeşil” emrini

imzaladığını ve “X gününde hemen Çekoslovakya’ya girilmesini istediği için... Ordunun eski plânlarının bir hayli değişmesi gerektiğini” yazıyor ve şunları ekliyordu:

«Führ er’in bunu hemen bu yıl uygulamamız gerektiği konusundaki içgüdüsüyle, Batılı devletlerin kesinlikle müdahale etmeleri halinde bizim henüz onlarla eşit olmamamız sebebiyle bunu uygulayamıyacağımız konusundaki Ordu görüşü arasındaki bütün ayrılık bir daha kesinleşmek*"-.» (16)

Zekî Wehrmacht kurmay subayı, ■' der’le Ordudaki bir kısım yüksek rütbeli generaller arasındaki yeni bir çatlağa böylece parmağını basmış oluyordu. Führer’in büyük saldırı plânlarına muhalefet edenlerin başında, Ordu Genel Kurmay Başkanı General Ludwig Beck vardı. Beck bundan sonra da Nazi Almanyasında Hitler’e karşı yapılacak bu gibi muhalefetlerin her zaman önünde bulunacaktır. Bu duygulu, akıllı, alçak gönüllü ama kararsız general bundan sonra Nazi diktatörüyle daha geniş çapta çatışacaktır. Ama 1938 ilkbaharında, dört yıllık Nasyonal Sosyalizm yönetiminden sonra, Hitler’le henüz dar meslek konularında çatışıyor, Almanya’nın daha Batı devletlerini ve belki de Rusya’yı yenecek kadar kuvvetli olmadığını iddia ediyordu.

Beek, yukarıda da söylediğimiz gibi, Hîtler’in iktidara gelişini iyi karşılamış ve Hitler’in Versailles'a meydan okuyarak Alman Ordusunda mecburî hizmeti yeniden kurmasından Ötürü duyduğu memnunluğu açıkça ilân etmişti. Yine önceki sayfalardan hatırlanacağı gibi, 1930’da henüz tanınmayan bir komutan olan Beck, Silâhlı Kuvvetler arasında Nazizmi yayan ve bu yüzden ihanetle suçlandırılan üç subayı verilen emri dinlemeden savunmuş, Hitler’in mahkemeye gelerek, iktidara geçliğinde

“Kafaların uçurulacağını” söylemesinden sonra Yüksek Mahkeme önünde sanıklardan yana tanıklık etmişti. Generalin aklını başına getiren olay, Führer’in Avusturya’ya saldırması değil, Gestaponıın bir dalaveresi sonunda General von Fritseh’in başına gelenler oldu.

Generallerin öğütlerine rağmen İngiltere, Fransa ve Rusya'yla bile bile savaşa giden Hitler politikasına devam edildiği takdirde Almanya’nın ortadan silineceğini Beck yavaş yavaş anlamaya başladı.

Hitler’in 21 Nisanda Keitel’le yaptığı konuşmadan işkillendi. Hitler bu konuşmadan Çekoslovakya’ya saldın plânlannı hızlandırması için Wehımacht)a talimat vermişti. Beck, 5 Mayısta, Kara Kuvvetlerinin yeni komutanı General von Brauc-hitsch’e bir muhtıra sundu. Bu ilk muhtırasında, böyle bir harekete şiddetle karşı olduğunu bildirdi (17). Beck’in bundan sonra arka arkaya yazdığı muhtıralar, katı gerçekleri açıkça belirten, sağlam bir düşünce ve mantık ürünü, etkin belgelerdir. Beck, bu muhtıralarda Ingiltere ve Fransa’nın karariılık-iannı, liderlerinin siyasî zekâlarını ve Fransız Ordusunun gücünü biraz fazla büyültmüştür, Çek sorununun çözümü konusunda yanlış düşündüğü de sonunda anlaşılmıştır; ama Almanya’yı ilgilendiren uzun vadeli görüşlerinin çok doğru olduğu sonunda meydana çıkmıştır.

Beck, 5 Mayıs tarihli muhtırasında yazdığına göre, Almanların Çekoslovakya’ya saldırması halinde bir Avrupa savaşının körüklenmiş olacağına; Ingiltere, Fransa ve Rusya’nın Almanlara karşı cephe alacağına ve Amerika Birleşik Devletlerinin Batı demokrasilerini destekliyeceğine inanıyordu. Almanya böyle bir savaşı kesinlikle kazanamazdı. Sadece ham maddesi olmaması bile böyle bir zaferi imkânsız kılıyordu. Almanya’daki “askerî-ekonomik durumun” Kayzer Ordusunun çözülmeye başladığı yıl olan “1917-18 yılından daha kötü” olduğunu söylüyordu.

Hitler’in, o yılın sonbaharında Çekoslovakya’yı haritadan silmek için verdiği kararı dinlemek üzere 28 Mayısta, yani “Mayıs buhranı” mdan sonra, Başbakanlığa çağırılan generaller arasında Beck de vardı. Hitler konuştukça o dikkatle not aldı. Hitler’in yeni “Yeşil" emrini imzalayarak saldın tarihi 1 Ekim olarak tesbit ettiği gün, Beck de Brauchitsch’e, Hit-ier’in programını madde madde eleştiren yeni ve daha sert bir muhtıra verdi. Vesveseli Başkomutanın İyice anladığından emin olmak için

muhtırayı kendisi okudu. Ve sonunda üzülen, biraz da kafası dar olan Brauchitsch’e, “yüksek askerî oligarşi” saflarında bir buhranın bulunduğunu, bunun şimdiden bir anarşi haline geldiğini, önüne geçil iyecek olursa Ordunun, dolayısıyla Almanya’nın geleceği t .ıtımından “karanlık” sonuçlar doğuracağım söyledi. Birkaç gün sonra, 3 Haziranda Beck, Brauchitsch’e bir muhtıra daha verdi ve bu muhtırada yeni “Yeşil” emrinin askerî bakımdan “zayıf” olduğunu, Genel Kurmayın bu emri reddetmesi gerektiğini açıkça belirtti.

Ama Hitler dayatıyordu. Yaz ayları ilerledikçe Hitler’in de nasıl gittikçe kudurduğunu ele geçen “Yeşil” dosyası gösteriyor: Her zamanki sonbahar manevralarının Orduyu saldırıya hazır duruma getirecek kadar ileri götürülmesini emrediyor. “Tahkimatın âni bir hücumla alınması” için özel tâlim yaptırılmasını istiyor. General Keitel, “batıdaki tahkimat işinin daha hızlandırılması için ilgililerin sıkıştırılması üzerinde Führer’in durmadan direndiğini” bildiriyor. Hitler, 9 Haziranda Çek silâhlanması konusunda yeni bilgiler istiyor ve Çeklerin kullandıkları küçük, büyük bütün silâhlar hakkında hemen ayrıntılı bir rapor alıyor. Aynı gün soruyor: «Çek tahkimatında hâlâ az bir kuvvet mi var?» Çevresine dalkavuklarım toplayarak yaz aylarını geçirdiği dağ evinde savaş oyuncakları ile oynadıkça Hitler’in zaman zaman morali yükseliyor, zaman zaman da bozuluyor. 18 Haziranda “Yeşil” için yeni bir “Genel Kılavuz Emir” çıkartıyor..

«Almanya’ya karsı koruyucu bir savaş tehlikesi yoktur... ancak Fransa'nın yüriimiyeceğine ve dolayısıyla İngiltere’nin müdahale etmj-yeceğine... kuvvetle inandığım zaman Çekoslovakya'ya karşı harekete geçmeye karar vereceğim.»

Öteyandan 7 Temmuzda, Fransa ile Ingiltere’nin müdahalesi halinde ne yapılması gerektiği üzerinde birtakım “düşünceler” tesbit etmiştir. «îlk düşünülecek şey» diyor, Çekoslovakya ezilinceye ve askerlerin batı cephesine gönderilmesi imkânı hâsıl oluncaya kadar «batı tahkimatım tutmaktır.» Elde batı tahkimatım tutacak kadar askerin bulunmadığı o deli akına bir türlü gelmiyor. “Rusyanın müdahale etmesinin daha ihtimal dahilinde” olduğunu söylüyor. O sırada Polonya'nın da müdahale

etnıiyeeeğinden emin değildir. Bu ihtimallerin karşılanması gerektiğini söylüyor, ama bunun nasıl olacağını anlatmıyor.

Obersalzberg'te az çok tecrit edilmiş durumda olan Hit-ler'in, Genel Kurmayın yüksek kademelerindeki birtakım mırıltıları duymadığı anlaşılmaktadır. Kurmay Başkanı Beck, Brauehitsch'i muhtıralarıyla sık sık rahatsız ettiği halde, kararsız Başkomutanının görüşlerini Führer'e ulaştırmadığını anlamaya başladı. Bundan ötürü Beck, Temmuzun ortasında, işlere şu ya da bu şekilde gereken önemi verdirmek üzere son bir çıkış daha yapmaya karar verdi. 16 Temmuzda Brauchit-aeh'e son bir muhtıra daha yazdı. Ordudaki savaş hazırlıklarım durdurmasını Hitler'e söylemesini kendisinden istedi.

«Böyle bir çıkış yapmanın önemini- ve aynı zamanda kendi sorumluluklarımı da lamamiyle bilerek. Silâhlı Kuvvetler Yüksek Komutanıma (Hitlcr'in) savaş hazırlıklarını durdurmasını. Çekoslovak sorununun Kuvvet yoluyla çözümü isteğinden, askeri durum temelinden değişinceve kadar. vazgeçmesini acele olarak istemeyi Ödevim saymaktayım. Bugün için durumu umutsuz görmekteyim ve bu görüş Genel Kurmaydaki bütün yüksek subaylar tarafından paylaşılmaktadır.»

Beck, muhtırasını Brauchitseh'e kendi götürdü ve Hitîer'-in inat etmesi halinde Ordu generallerinin birleşerek harekete geçmeleri konusunda birtakım sözlü tekliflerde bulundu, örneğin, yüksek generallerin hemen istifa etmelerini teklif etti. Ve sonradan Nuremberg duruşmalarını bir hayli uğraştıran bir sorunu Nazi Almanyasmda ilk olarak ortaya attı: Bir subay Führer'den başka bir şeye bağlı olabilir miydi ? Nuremberg duruşmalarmda birçok generaller savaş içinde yaptıkları cinayetleri hakıı göstermek için bu soruya olumsuz cevap verdiler. Emirlere itaat etmek zorunda olduklarım söylediler. Ama Beck 16 Temmuzda başka türlü düşünüyordu ve bu görüşünü, çoğu zaman başarısızca olmakla beraber, sonuna kadar savundu. Bir insanın Yüksek Komutana bağlılığının "sınırları'' vardır; bu sınırların ötesinde vicdanı, bilgisi ve sorumluluğu, onu emirleri yerine getirmekten alıkoyar diyordu. Generallerin bu sınırlara vardığına inanıyordu. Hitler'in savaş üzerinde dayatması halinde, toptan istifa etmeleri gerekirdi. Bu takdirde, ordulara önderlik edecek bir kurum bulunmayacağı için, savaş da imkânsız olur diyordu.

Alman Ordusu Genel Kurmay Başkanı o güne kadar görülmemiş bir şekilde başkaldırmıştı. Artık iyice gözü açılmıştı. Sorunun, kendisini bir şey sanarak, büyük savaş tehlikesine rağmen küçük komşu bir ülkeye saldırmak isteyen isterik bir devlet başkammn Önüne geçmekten ibaret olmadığım, Alman ulusunu daha önemli bir tehlikenin beklediğini görüyordu. Nasilerin yaptıkları çılgınlıklar, terörler, suiistimaller, eski Hıristiyan erdemlerine karşı davranışları bu eski Nazi taraftarı generalin gözünün önüne birdenbire dikildi. Üç gün sonra, 19 Temmuzda, bu uyanışını anlatmak üzere yeniden Brauc-hitseh'in yanma çıktı.

Generallerin, yalnız Hitler'in savaş açmasını önlemek üzere greve gitmekle yetinmiyerek, Nazi Almanyasımn temizlenmesine de yardım .etmeleri üzerinde direndi. Alman halkı ve Führer, S.S'lsrle Nazi Partisi kodamanlarının yarattıkları terör havasından kurtarılmalıydı. Yeniden, kanunla yönetilen bir devlet ve toplum kurulmalıydı. Beck kendi reform programını şöyle Özetledi :

«Führer'den yana; savaşa karşı: kodaman (arın yönetimine karşı; Kilise ile barış; düşünceleri söyleme özgürlüğü; Çeka terörüne son verilmesi; adaletin yeniden kuruması; partiye yapılan yardımların yan ya-riya indirilmesi; saraylar yapılmasına son . verilmesi; yoksul halk içiş konutlar yapılması; Prusya dürüstlüğüne ve basitliğine daha çok yer verilmesi.»

Beck, yakındığı durumlardan en çok Hitler'in sorumlu olduğunu anlayamıyacak kadar siyasî anlayıştan yoksundu. Ama Beck'in o andaki görevi Hitler'i savaş hazırlıklarını durdurmaya Ordu adına çağıran bir ültimatomu Führer'e sunmaya Brauchitsch'i kandırmaktı. 4 Ağustosta komutanlar arasında gizli bir toplantı düzenledi. Ordu Başkomutanı tarafından okunmak üzere ateşli bir söylev hazırladı. Söylevde, yüksek generallerin, Nazilerin silâhlı çatışmaya kadar gidecek serüvenlerini önlemek amacıyla ortaklaşa direnmelerini sağlamak üzere Ordu Başkomutanının arkasında toplanmaları isteniyordu. Ne yazık ki Brauchitsch bu söylevi okumak cesaretini gösteremedi. Beck 16 Temmuz muhtırasını okumakla yetindi ve muhtıra generallerden çoğunun üzerinde derin bir etki bıraktı. Ama hiç bir kesin karar alınamadı; Ordudaki yüksek generaller, eskiden Hohenzollem İmparatorları ve Alman Başbakanları

karşısında seleflerinin yaptıkları gibi, Hitlere durumu anlatacak cesareti göstermeden dağıldılar.

Brauchitsch sonunda Beck'in 16 Temmuz tarihli muhtırasını götürüp Hitlere gösterecek cesareti buldu kendinde. Hit-ler bunun üzerine, yalnız muhtırayı destekleyen yüksek subayları değil, onlardan alt kademede bulunanlarla, Kara ve Hava Kuvvetlerinin çeşitli komutanlıklarında görev yapan kurmay başkanlannı da toplantıya çağırdı. Büyüleyici konuşmasından sonra bu genç kurmay kuşağına güvenebileceğini düşünüyordu. Toplantı 10 Ağustosta Berghof'ta yapıldı. (Hitler o yaz dağdaki villâsından pek inmemişti.) Subaylar akşam yemeğinden sonra sıkı bir söyleve tâbi tutuldular. Toplantıda bulunan ve bu toplantıyı sevgili güncesine geçiren Jodl'a göre, söylev hemen hemen üç saat sürdü. Ama Führer'in söz Ustalığı öyle umulduğu kadar etkili olmadı. Gerek Jodl ve gerekse aynı toplantıda bulunan Manstein, General von Wietersheim ile Hitler arasında "çok ciddî ve tatsız bir çatışma" geçtiğini sonradan söylediler. Wietersheim toplantının alt kademe subayları arasındaydı. Kendisi General Wilhelm Adam'm komutasındaki Batı Ordusunun kurmay başkam adayı olarak, Hitler ile OKW'-nin düşündüğü ana sorun üzerinde cesaretle konuştu: Hemen hemen bütün askerî kuvvetler Çekoslovakya'nın üzerine yüklendiği takdirde Almanya'nın batıda savunmasız kalacağını ve Fransızlar tarafından istilâya uğrayacağını söyledi. Batı du-' van üç haftadan fazla dayanamaz, dedi.

«(Jodl'un güncesine göre) Führer çık kızdı ve köpürdü. O halde böyle bir durumda bütün bu Ordu hiç bir işe yaramaz, dedi. (Hitler generale bağırdı): 'Size söylüyorum, Herr General, mevziiniz üç ay değil, üç yıl dayanacaktır!'» (18)

Ne ile, onu söylemedi. General Adam, batıda yalnızca beş faal tümenin bulunacağını ve bu tümenlerin Fransızlar tarafından ezileceğini Ağustosun 4 ünde yüksek generaller toplantısına bildirmişti. Belki Wietersheim de Hitler'e aynı sayıyı söylemişti, ama Hitler dinlemedi. Jodl zeki bir kurmay subayı olmasına rağmen, o anda liderinin çok etkisi altında kaldığı için, generallerin Hitler'in dehasını anlayamadıkları düşüncesiyle ve üzülerek toplantıdan ayrıldı.

«Ne yazık ki Ordu Genel Kurmayı içinde çok yaygın olan bir karamsar görüşün (Wietersheim’m görüşü) nedeni çeşitli temellere dayanmaktadır.

Herşeyden önce, (Gene! Kurmay’ı) eski anılar .çekimser yapmakta ve (Genel Kurmay) siyasî kararların askerî yanlarına itaat edeceği ve bunları yürüteceği yerde bu siyasî kararlardan kendisini sorumlu saymaktadır. Eîbetteki bunu geleneksel bağlılığından ötürü yapmaktadır, ama ruh canlılığı yok bunda; çünkü eninde sonunda Führer’in dehâsına inanmıyorlar. Oysa insan onu pekâlâ On İkinci Charles ile bir tutabilir.

Ve şu da iki kere iki dört eder gibi bir gerçek ki, bu boz-

gunculuktan (Miesmacherei) yalnız politika büyük bir zarar görmekle kalmıyor —çünkü herkes generallerin görüşleriyle Führer’in görüşleri arasındaki ayrılıktan söz ediyor— aym zamanda askerlerin morallerinin bozulma ihtimali de beliriyor. Ama sırası geldiği vakit Führer’in halkın moralini yükselteceğine hiç şüphem yok.» (19)

Jodl, Hitler’in generaller arasındaki isyanı bastırabileceği-ni de güncesine ekliyebilirdi, Manstein’in 1946’da Nuremberg mahkemesinde anlattığı gibi, bu toplantı Hitler’in, askerlerin sorular sormasına ya da tartışmalara girmesine izin verdiği son toplantı oldu (20). 15 Ağustos Jueterbog’da yapılan askerî resmigeçitte generallere “Çek sorununu kuvvete başvurarak çözmeye” kararlı olduğunu bir daha tekrarladı ve hiç bir subay ağzını açmaya cesaret edemedi.

Beck, daha çok subay arkadaşlarının yüreksizliğinden ötürü, yenildiğini anladı ve 18 Ağustosta Kurmay Başkanlığından istifa etti. Brauchitsch’i de istifaya kandırmaya çalıştı, ama Ordu Komutam artık tamamiyle Hitler’in büyüleyici etkisi altına girmişti; belki bunda, o sıralarda ikinci kansı olacak kadmm Nazi olmasının da büyük rolü vardı (*). HasselTin dediği gibi, «Brauchitsch yakasının bir düğmesini daha ilikliyor ve, ‘Ben bir askerim; ödevim itaat etmektir,’» diyordu, (21)

Normal olarak Ordu Kurmay Başbakanının, hele Beck gibi herkes tarafından sayılan birinin, böyle bir buhran sırasında istifası askerî çevrelerde bir fırtına yaratır, dışarda da tepkiler uyandırırdı. Hitler burada da ustalığını gösterdi, Beck'in istifasını (hem de büyük bir memnunlukla)

kabul ettiği halde basında, resmî ve askerî dergilerde bundan söz edilmesini yasakladı; istifa eden Generalle yakınında bulunan subaylara istifayı yaymamalarını emretti. Ingiliz ve Fransız hükümetlerinin böyle kritik bir zamanda Alman Ordusunun yük-

{*) General von Brauchitsch o yaz karısından ayrıldı ve 24 Eylülde Frau Charlotte Schmidtle evlendi.

en

sek kadamesinde bir ihtilâf olduğunu duymaları iyi olmazdı. Nitekim Ekimin sonunda istifa Berlin'de resmen ilân edilinceye kadar Paris'le Londra'nın bunu hiç duymamış olmaları çok mümkündür. Eğer işitmiş olsalardı tarih belki başka bir . yol izlerdi diye düşünebilir, Führer'i yatıştırma politikası da o kadar ileri gitmezdi denebilir.

Beck kendisi de, yurtseverliği ve Orduya bağlılığı yüzünden, bu haberi yaymak için bir çaba göstermedi. O da zaten kendisiyle aynı görüşte olan ve savaşa karşı durmak fikrini destekleyenler arasında bir tek generalin çıkıp da onu izlemediğinden ve istifa etmediğinden ötürü hayal kırıklığına uğramıştı. Beck sonradan onları kandırmaya çalışmadı. HasseU'in dediği gibi, Beck, "içinde azıcık bir Bluecher ya da Yorck kıvılcımı olmayan tam bir Clausewitz'di*' (22). Yâni prensip ve düşünce adamıydı, hareket adamı değildi. Brauchitsch, Ordunun Başkomutanı olarak, Alman tarihinin bu önemli döneminde onu harcamıştı; bu ona daha ağır geliyordu. Beck'in yıllar sonra hayatım yazan dostu, eski komutanın adı geçtiği zaman Generalin "büyük bir acı" duyduğunu söyler. Heyecandan titremeler geçirir ve şöyle mırıldanırmış : «Brauchitsch beni havada bıraktı.» (23)

Genel Kurmay Başkanlığına Beck'in yerine Franz Halder getirildi. Hitler bu tâyini buhran geçinceye kadar bir kaç hafta gizli tuttu. Franz Halder elli dört yaşındaydı, eski bir Bavyera-b asker ailesindendi. Babası da generaldi. Topçu subayı olarak yetişmiş, Birinci Dünya Savaşında Veliaht Rupprecht'in kurmayında genç bir subay olarak görev yapmıştı. Savaş sonunun ilk Münih günlerinde Roehm'ün arkadaşı olduğu ve bu yüzden Berlin'de biraz şüphe ile karşılandığı halde, Orduda hızla yükselmişti; son yıllarda Beck'in yardımcısıydı. Aslında Brauc-histsch'e onu kendi yerine

tavsiye eden yine Beck’di; yardımcısının kendi görüşüne katıldığından emindi.

Halder, Alman Genel Kurmay Başkanlığına getirilen ilk

Bavyeralı ye ilk Katolikti. Böylece subay sınıfının eski Protestan PrusyalI geleneği yıkılmış oluyordu. Birçok aydınca ilgileri bulunan, matematik ve bitkibilimle uğraşan (ben ilk gördüğümde kendisini matematik ya da fizik profesörü sandım) ve sıkı bir Hırisityan olan böyle bir insanın gerek kafa ve gerekse ruh bakımından Beck’in yerini tamamiyle tutacağı kesindi. Bütün iş onun da istifa eden başkan* gibi, gerektiği zamanda kesin harekete geçme yeteneğinden yoksun olup olmadığındaydı. Yoksun değilse, Hitler’e ettiği bağlılık yeminine aldırmadan gerektiğinde ona kesinlikle karşı gelebilecek miydi? Çünkü Hal-der de, Beck gibi, başlangıçta Hitler’e karşı hazırlanan komploya dahil değildi ama böyle bir komployu biliyordu ve yine Beck gibi, görünüşte bu komployu desteklemek istiyordu. Halder Nazi İmparatorluğunun diktatörünü devirmek üzere hazırlanan ük önemli komploda Genel Kurmay Başkam olarak büyük bir rol oynadı.

HİTLER’E KARŞI BÎR KOMPLONUN HAZIRLAN IŞI

Beş buçuk yıllık Nasyonal Sosyalizm yönetiminden sonra Hitler’in çok az sayıdaki Alman düşmanları, Hitler’i devirecek maddî gücün ancak Orduda bulunduğunu anlamışlardı. İçlerinde, orta ve daha yüksek sınıflarda, isteseler bile bunu yapacak araç yoktu. Nazi partisine bağlı guruplar dışında hiç bir örgütleri bulunmadığı için, elbettekİ, silâhsız sayılırlardı. Sonradan Alman “mukavemet” hareketi üzerine birçok yazılar yazıldı. Ama şurası bir gerçektir ki, bu “mukavemet” baştan sona kadar, bir avuç cesur ve fedâkâr insanın yönettiği küçük ve zayıf bir şey olarak kaldı, arkalarından kimse gitmedi.

Şurasını da kabul etmek gerekir: terör ve casuslukla yönetilen bir polis devletinde böyle bir hartketi yürütmek kolay iş değildir. Bundan başka, küçük bir gurup —daha büyük bir

gurup da Olsaydı farketmezdi— S.S, makinah tüfeklerine, tanklarına, alev raakinalanna karşı nasıl başkaldırabilirdi ?

Başlangıçta Hitler’e karşı ilk muhalefet sivillerden geldi; generaller, yukarıda gördüğünüz gibi, Versailles Andlaşmasm-daki sınırlamaları kaldıran ve kendilerine yeniden bir ordu kurmak geleneksel görevini veren bir rejimden ancak çok memnun kalabilirlerdi. Gariptir ki, muhalefete önderlik eden başlıca siviller önemli mevkilerde bulunan ve eskiden Hitler’e hizmet etmiş olan kimseler arasından çıktı. Çoğu, başlangıçta Nazizmin ateşli taraftarlarıydılar; 1937’de, kaybedilmesi hemen hemen kesin olan bir savaşa Hitler’in Almanya’yı sürüklemekte olduğunu anladıkları zaman, kendilerine gelmeye başlamışlardı.

ilk kendine gelenlerden biri Leipzig Belediye Başkanı Cari Goerdeler’di. Bruening zamanında Fiyat Denetmeni tâyin edilmiş/ ı Hitler zamanında üç yıl bu işde kalmıştı. Tutucu ve kı-ralc\ 'ı, koyu bir Protestandı; enerjik ve zekiydi, ama ihtiyatsız i likbaşlıydı. Yahudi düşmanlığı ve delice silâhlanma yüzür^ 1936’da Nazilerle arası açıldı ve her iki işinden de istifa eti, kendisini Hitler muhalefetine adadı, tik yaptığı işlerden \ 1937’de Fransa, Ingiltere ve Amerika’ya gidip ora

larda Na âlmanyasmın ne kadar büyük bir tehlike olduğunu anlatmam u.

Az son ı iki komplocu daha uyandı. Bunlardan biri, Prusya Maliye Bakanı Johannes Popitz, öteki Dr. Schacht’tı. Her ikisi de, Almanya ekonomisinin savaş amaçlarına göre ayarlanmasındaki hizmetlerinden ötürü, Nazi Partisinin en yüksek madalyası olan Altın Şeref Nişanını almışlardı. Her ikisi de Hitler’in gerçek amacını 1938’de anlamaya başladılar. Ama, geçmişleri ve kişilikleri yüzünden muhalefet liderlerince her ikisine de güvenilmediği anla?’[1].'yor. Schacht çok fırsatçıydı. Hassell’in güncesinde belirK ibi, Schacht’ta "şöyle, söyleyip böyle yapmak” yeteneği vardı. Söylendiğine göre bu görüşü General Beck’le General von Fritsch de paylaşıyorlardı. Popitz zekiydi ama kararsızdı. îyi bir Eski Yunanca bilgini, ünlü bir iktisatçıydı. O da General Beck ve Hassell gibi Çarşamba Kulübünün üyesiydi. On altı aydından oluşan bu kulüpte haftada bir toplanılır, felsefe, tarih, sanat, bjlim ve edebiyat konuları tartışılırdı. Zaman yürüdükçe —ya da koştukça— burası muhalefetin merkezi haline geldi.

Ulrich von Hassell mukavemet liderlerinin bir çeşit dış işleri danışmam oldu. Habeşistan ve İspanya iç savaşı sıralarında Roma'da elçiyken gönderdiği raporlarda İtalya'nın Fransa ve İngiltere ile çatışma halinde tutulmasını, dolayısıyla Almanya tarafına çekilmesini Hitler'e öğütlediğini yukarıda görmüştük. Sonraları bu tiplomat Fransa ve İngiltere ile Almanya arasında çıkacak bir savaşın Almanya için korkunç sonuçlar yaratacağını ve aynı şekilde İtalya ile yapılacak bir ittifakın da felâket getireceğini anlamaya başladı. Nasyonal Sosyalizmin bayağılıklarından tiksinmekten başka elinden \ gelmiyecek kadar kültürlüydü; yerinden atılıncaya kadar da rejime hizmet etmekten vazgeçemedi. Hitler'in 4 Şubat 1938'de askerlik, siyaset ve dış işleri alanlarında yaptığı temizlik sırasında diplomasi hizmetinden atıldı.

Hassell tam bir eski zaman efendisiydi. Karısı Hanover'in eski bir soylu ailesindendi ve Alman donanmasının kurucusu Büyük Amiral von Tirpitz'in kızıydı. Sınıfının birçok kimseleri gibi Hassell de, Nazilere karşı bir şey yapmak gerektiğini ancak memuriyetten atıldıktan sonra anladı.. Ama ondan sonra bu duygulu, zeki ve tedirgin adam kendisini iyice bu işe verdi; ilerde göreceğimiz gibi, hayatını feda etti; barbarca öldürüldü.

Başlangıçtanberi Nazilere karşı olan ve yavaş yavaş çeşitli mukavemet hücreleri şeklinde birleşen daha az tanınmış kimseler de vardı. Bunların çoğu gençti. Gurupların birinde Ewald von Kleist adında bir aydın vardı. Bu adam büyük Alman şairi Kleist'in soyundan gelme, terbiyeli bîr çiftçiydi. Ernst Nı-ekisch ve frabian von Schlabrendorff'la sıkı bir işbirliği halindeydi. Emst Niekisch eski bir Sosyal Demokrattı ve Widerstand (Mukavemet) gazetesinin başyazarıydı. Fabian von Schlabren-dorff ise genç bir avukattı; Kraliçe Viktorya'nın özel doktoru ve danışmam Baron von Stockmar'm torunuydu. Mukavemetçiler arasında eski sendika yöneticilerinden Julius Leber, Jakob Kaiser ile Wilhelm Leuschner de vardı. Cinayet masası şefi Artur Nebe ve genç polislerden Bemd Gisevius adındaki iki Gestapo memuru komplolar geliştikçe bunlara yardımda bulundular, İkincisi sonradan Nuremberg'teki mahkemeler sırasında Amerikalıların gözbebeği oldu ve Hitler aleyhindeki komplolara ışık tutan bir kitap yazdı. Ama tarihçilerin çoğu kitabı ve yazarını biraz şüpheyle karşılamaktadırlar. .

Komploya Almanya'daki birçok ünlü ailelerin çocukları dahildi : ünlü Feld - Mareşal von Moltke'nin kardeş torunu Kont Helmuth von Moltke — sonradan Kreisau Gurubu adında genç idealistlerden oluşan bir mukavemet gurubu kurdu—; Birinci T"'îinya Savaşı sırasında Almanya'nın Washington elçisinin ye-B_.ıi Kont Albrecht Bemstorff; bir Katolik aylık dergisinin başyazarı Fheiherr Karl Ludwig von Gutenberg; ana ve baba tarafından ünlü Protestanlar yetiştirmiş iki aileye mensup papaz Dietrich Bonhoeffer. Bu papaz, Hitler'i bir Hıristiyanlık düşmanı, onun "ortadan kaldırılmasını" da bir Hıristiyanlık görevi sayıyordu.

Bu cesur adamların hemen hemen hepsi işlerini azimle sonuna kadar yürüttüler; sonunda S.S,'ler tarafından yakalanarak işkencelere uğratıldılar, iple boğduruldular, kafaları baltayla kesildi ya da daha basit yollardan öldürüldüler.

Bu küçücük sivil mukavemet çekirdeği Ordunun ilgisini çekemedi bir süre. - Mareşal von Blomberg'in Nuremberg'-de verdiği ifadede diği gibi, "1938 * 39'dan önce Alman generalleri Hitler'e muhalif değillerdi. Hitler, istedikleri sonuçlan elde ettiği için ona muhalefeti gerektiren bir neden yoktu." Goerdeler ile General von Hammerstein arasında birtakım ilişkiler vardı; ama Alman Ordusunun eski Başkomutanı 1934'den beri kendi kabuğuna çekilmişti, faal generaller arasında pek etkisi yoktu, Schlabrendorff, rejimin daha ilk zamanlarında, OKW'nin Haberalma Bürosu Abvoehr'de Amiral Canaris'in baş yardımcısı Albay Hans Oster'le ilişki kurmuş, onun yalnız esaslı bir Nazi düşmanı değil, aynı zamanda askerlerle siviller arasında köprü görevi yapmaya hevesli olduğunu da görmüştü. Bununla birlikte, generallerin bir kısmı, Hitler'in 1937 - 38 savaş kararı karşısında bir takım sarsıntılar geçirmeden, Ordu komutanlıklarında değişiklikler olmadan ve General von Fritsch'e o bayağı hareket yapılmadan önce, Nazi diktatörünün Almanya için ne kadar büyük bir tehlike olduğunu anlamadılar. 1938 Ağustosunun sonuna doğru Çek buhranı daha tehlikeli bir duruma geldiği sırada General Beck'in istifa etmesi onları biraz daha uyandırdı; gerçi hiç biri, Beck'in umduğu gibi onun arkasından istifa etmedi ama, gerek direnen generallerin ve gerekse sivil mukavemetin düşük Genel Kurmay Başkammn çevresince toplanacağı hemen anlaşılmıştı. Her iki Gurup da ona saygı gösteriyor, güveniyordu.

Her iki gurup başka bir noktayı daha anlamışlardı. Artık Hitler'i durdurmak için zora başvurmaktan başka çare yoktu. Bunu da ancak Ordu yapabilirdi. Orduda bunu yapacak kim vardı ? Ne Hammerstein ne de Beck yapabilirdi bunu, çünkü Ordudan ayrılmışlardı. Gerekli olan şey, Berlin'in içinde ve çevresinde o sırada askerlerin bilfiil başında bulunan ve hemen harekete geçecek durumda olan generalleri elde etmekti. Yeni Genel Kurmay Başkanı General Halder'in emrinde fiilen kuvvet yoktu. Bütün Ordu, General von Brauchitsch'in elindeydi, ama ona güvenilemezdi. Elbetteki otoritesinden yararlanılacaktı; ama, komploculara kalırsa, onu son dakikada işe karıştırmak daha doğru olurdu.

Anlaşıldığına göre bu işe yardım etmek isteyen bazı generaller hemen bulundu ve komploya alındı. Bunlardan üçü teşebbüsün başarılması için çok gerekli olan komutanlıkların başuı-da bulunuyorlardı: Berlin ve çevresindeki bölgeyi kapsayan ç önemli Wehrkries lirim komutanı, General Erwin von Witz ben; 23'üncü Piyade Tümeninde oluşan Potsdam Garnizonu fc mutanı, General Kont Erich von Brockdorff - Ahlefeld; gere tiğinde Berlin'e yardım etmek üzere Münih'ten gelerek S.S. kiı vetlerini bastıracak olan Thuringia'daki zırhlı tümenin kom tanı, General Erich Hoepner.

Komplocular Ağustosun sonuna doğru şöyle bir plân tasa ladıiar: Çekoslovakya üzerine son saldırıcı kararını açıklar açı lamaz Hitler'i yakalayacaklar, Almanya'yı bir Avrupa sava; na merhametsizce sürüklemeye çalıştığı İçin artık yönetme ye kişini yitirdiğini ileri sürerek kendi Halk Mahkemelerinden 1 rine sevkedeceklerdi. Askerî diktatörlük kısa bir süre daha s recek. arkasından ünlü bir sivilin başkanlığında geçici bir h kümet kurulacaktı. Gerekli süre içinde de tutucu bir demokrat hükümet iş başına geçecekti.

Darbenin başarıya ulaşması iki önemli şeye bağlıydı ' ' ■ [5]ki leşinin elindeydi: General Halder'le General Becl jn. Bırn^ û zamanım bekliyordu. Haider, Hitler'in Çekoslova ya'ya son saldırı emrini vermesinden kırk sekiz saat önce ke dişine şahsen haber verilmesi için OKW ile zaten anlaşmış Böylece Alman askerleri Çekoslovak sınırını geçmezden ön komplo plânım uygulamak için zaman kazanmış olacaktı. I arada Hitler'i yakalayacak ve meş'um savaşı durduracaktı.

İkinci etkene gelince: Beek, Çekoslovakya’ya yapılacak t saldırının İngiltere ile Fransa’nın da karışacağı bir Avrupa s vaşım doğuracağını, Almanya’nın ise buna hazj- olmadığım ’ böyle bir savaşı kesinlikle kaybedeceğini öncfe generallere ׳ sonra da (Hitler’in tasarlanan yargılanması sırasında) Almı halkına anlatmalı ve buna inandırmalıydı. Zaten bu g

rüşü yaz ayları içinde . İş olduğu muhtıralarda savunmu tu; şimdi de bu görüş, girişeceği hareketin temeli olacaktı, t! kenin haritadan silinmesiyle sonuçlanacağına inandığı bir Avr

ççç

pa Çatışmasından Almanya’yı, Hitler’i devirmek suretiyle, kur* tarmaktan başka çare yoktu.

Gerek Beck ve gerekse bütün dünya için ne kadar acıdır büyük bir savaş ihtimalini daha iyi değerlendiren, o sırada görevinden istifa etmiş olan Genel Kurmay Başkanı değil, Hitler oldu. Köklü bir tarih anlayışına sahip kültürlü bir AvrupalI olan Beck, Almanya'nın Çekoslovakya’ya saldırması halinde Ingiltere ile Fransa’nın duruma müdahale etmemek suretiyle kendi çıkarlarım bile bile feda edeceklerini düşünemezdi. Tarihi biliyordu, ama çağdaş politikadan haberi yoktu. Hitler ise bunu çok iyi biliyordu. Başbakan Chamberlain’in, savaşa gitmektense Çekleri fedâ etmeyi tercih edeceği ve Fransa’nın da bu durumda Prag’a verdiği sözü yerine getirmiyeceği hakkında yargısının yanlış olmadığını bir süredir sezinlemekteydi.

Daha 14 Mayısta New York gazetelerinde çıkan bir haber Wilhelmstrasse’nin gözünden kaçmamıştı: Gazetelerin Londra muhabirleri, Lady Astor’un evinde bir yemek sırasında Cham-berlain’le yaptıkları “gayrı - resmî” bir konuşmayı bildirmişlerdi. Gazete muhabirlerine göre, Ingiltere Başbakanı bir Alman saldınsı halinde ne Ingiltere’nin ne Fransa’nın, belki ne de Rusya’nın, Çekoslovakya’nın yardımına koşamıyacağını, Çek devletinin bugünkü durumuyla yaşamasına imkân olmadığını, Ingiltere'nin, barışın çıkarı için, Sudetland’ın Almanya’ya verilmesinden yana bulunduğunu söylemişti. Avam Kamarasındaki hiddetli sorulara rağmen Amerikan gazetelerinde çıkan haberleri Chamberlain'in tekzip etmediğini Almanlar bir yana not etmişlerdi.

1 Haziranda Ingiliz Başbakanı Ingiliz gazetecileriyle, bir kısmı açıklanmamak şartını koşarak bir konuşma yaptı; iki gün sonra da Times[3]de Çeklerin durumunu bozan başyazılardan ilki çıktı. Yazıda Çek hükümetine, “Çekoslovakya’dan ayrılmalarıyla sonuçlansa bile” ülkedeki azınlıklara “self - determination” hakkının verilmesi tavsiye olunuyor ve Südet’lerle öteki azınlıkların ne istediklerini tâyin etmek üzere bir takım plebisitlerin yapılması gereği ilk olarak öne sürülüyordu. Timende ki başyazının Chamberlain’in açıklanmamasını istediği sözlerden esinlenilerek yazıldığını ve Başbakanm görüşlerini yansıttığını birkaç gün sonra Londra’daki Alman Elçiliği Berlin’e bildirdi. Elçi von Dirksen de, 8 Haziranda bir plebisit sonucu olmak ve “Almanya tarafından zora başvurularak müdahale edilmemek” şartiyle Chamberlain hükümetinin, Südet bölgesinin Çekoslovakya’dan ayrıldığını görmek arzusunu beslediğini Wilhelmstrasse’-ye haber verdi. (24)

Bütün bu haberleri Hitler herhalde çok memnunlukla karşılıyordu. Moskova’dan gelen haberler de kötü değildi. Haziranın sonunda Rusya’daki Alman elçisi Friedrich Werner Kont von der Schulenburg, Sovyetler Birliğinin Çekoslovakya gibi “bir burjuva devletinin savunmasına koşacağına” pek ihtimal vermediğini bi/diriyordu (25). Ribbentrop da 3 Ağustosta, In-gt ... -« va da Rusya'nın Çekoslovakya sorununa müdahale etnn..„- ' korkulmadığını dışardaki bellibaşh Al

man diplomatlarına Ui._ırmişti. (26)

Aynı gün, yâni 3 Ağustos günü, Chamberlain, Südet buhranında “aracılık” yapmak gibi garip bir görevle Lord Runci-man’ı Çekoslovakya’ya gönderdi. Runciman’ın gelmesi benim de Prag’da bulunduğum bir güne rastladı. Runeiman’ın basm konferansında bulundum ve heyettekilerle konuştum; sonra günceme şunu kaydettim: «Runeiman’m görevi baştanaşağı leş kokuyor.» Rutıciman’m gönderileceği Avam Kamarasında açıklandığı sırada, Chamberlain, İngiliz Parlâmento tarihinde o zamana kadar görülmeyen bir yala., örmüştü: Runciman’in “Çekoslovak hükümetinin isteğine uyüıa»wk” gönderildiğini söylemişti. Oysa gerçek şuydu: Runciman, Chamberlain tarafından Çekoslovak hükümetinin boğazına sarılmak üzere gönderilmişti. Ama bunun altında daha da büyük bir düzenbazlık vıınli. RunciAıan’m Çek hükümetiyle Südet liderleri

anınım!» "ıtrıırı-lık” yapamıyacağını, bunun saçma olduğunu, Chamberlain de dahil olmak üzere herkes biliyordu. Südet lideri Henlein'in özgür bir adam olmadığı, görüşmelere girişemiyeceği, çatışmanın Prag'la Berlin arasında olduğu belliydi. Runciman’in, Sudet-land'ı Hitler’e peşkeş çekmek üzere Chamberlain tarafından gönderildiğini Çeklerin bildikleri, ilk günün akşamında ve o günü izleyen günlerde günceme yazdığım notlardan anlaşılıyor Çok bayağı bir diplomasi oyunuydu bu.

Ve artık 1938 yazı bitmek üzereydi. Runciman, Sudetland’da ve Prag’da dolaşıp duruyor, Südet Alınanlarına dostça gösteri-ierde bulunuyor ve Südetlere istediklerini vermesi için Çek hükümeti üzerinde baskısını arttırıyordu. Bu sırada Hitler’in generalleri ile Dış İşleri Bakanlığı da durmadan gece gündüz çalışıyordu. Führer 23 Ağustosta, deniz manevraları sırasında, Macaristan Naibi Amiral Horthy ile Macar hükümet üyelerini Kiel körfezinde Patrİa gemisinde ağırladı. Konuklarına “Çekoslovakya yağmasından yararlanmak istedikleri takdirde acele etmeleri” gerektiğini söyledi. «Masaya oturmak isteyenler, hiç olmazsa yemeğin pişirilmesine biraz yardım etmelidirler,» dedi (27). İtalyan Elçisi Bernardo Attolico gemideki konuklar arasındaydı. Ama, Mussolini’nin hazırlanması için “Çekoslovakya’ya karşı girişilecek hareketin” tarihini Ribbentrop’tan öğrenmeye çalıştığı zaman, Alman Dış İşleri Bakanı kaçamak bir cevap verdi. Anlaşılan Almanlar Raşist müttefiklerinin akıllarına pek güvenmiyorlardı. Artık Polonya’dan da emindiler. Polonya’nın, Rus orduları ve uçaklarının kendi toprakları ve havaları üzerinden geçerek Çekoslovakya’ya yardıma gitmelerine izin vermiyeceğini, aynca Polonya Dış işleri Bakanı Albay Josef Beck’in, Çekoslovak topraklarının küçük bir parçası olan Tesehen bölgesinde gözü olduğunu, Varşova’daki Alman elçisi von Moltke bütün yaz boyunca Berlin'e bildirip durmuştu. Gerçekten de Avrupa’da o sıralarda yaygın olan bu kısa görüşlülük Beck’te de vardı ve bu kısa görüşlülük, sonunda, düşünüldüğünden daha büyük bir felâket getirdi dünyaya. '

OKW (Silâhlı Kuvvetler Yüksek Komutanlığı) ile OKH’da (Ordiı Yüksek Komutanlığı) büyük bir faaliyet vardı. Silâhlı Kuvvetlerin 1 Ekimde Çekoslovakya üzerine harekete geçebilecek şekilde hazır bulundurulmaları için gerekli son plânlar hazırlanıyordu. OKW’de çalışan Albay Jodl, 24 Ağustosta Hit-ler’e bir muhtıra yazdı ve “Almanya’yı askerî müdahaleye

kışkırtacak ‘olay'ın tam zamanını tâyin etmenin çok önemli” olduğunu belirtti. X Gününü ayarlamasının buna bağlı bulunduğunu kendisine anlattı.

«Eğer harekete geçmeyi gerektirecek ınâsum bir açıklama yapılmamışsa, X eski 1 den önce hiç bir peşin tedbir alınamaz (diyordu); aksi Takdirde biz olayı hazırlamış gibi görünürüz,.. Eğer teknik nedenden ötürü akşam saatleri olay için uygun bulunursa o zaman ertesi gün X Günü olamaz, ancak o günden sonrası olabilir... Bn notların amacı, Wehr-maı t’t’m olaya ne kadar büyük bir ilgi gösterdiğini ve Führer’in niyetinin , ""’'-ilmesi gerektiğini belirtmektedir. Çünkü Abwehr Şubesi aynı zam,— ' -nekle görevli değildir.* (28)

Uzmanların Çekoslovakya’ya karşı yapılacak saldın üzerine hazırladıkları plânlar yaz mevsiminin sonuna, doğru artık iyice biçimlenmişti. Ama ya batı savunması? Ya Fransızlar Çelere verdikleri sözü tutarlar da saldırırlarsa? Hitler, yanma Jodl’u, Batı Duvan inşaatından sorumlu mühendis Dr. Todt’u, Himmler’i ve daha başka parti kodamanlarım alarak 26 Ağustosta batı tahkimatını gezmeye gitti. Sert ve yetenekli bir Bav-y^ralı olan Batı Komutanı General W:” ' -’m Adam da 27 Ağustosta heyete katıldı. Bir iki gün Reı* tının kendisine yaptığı büyük karşılama törenleriyle Führer’in nasıl sarhoşa döndüğünü gördü. Adam’ı bunlar etkilemedi; ama, ayın yirmi dokuzunda, Hitler’in özel arabasında geçen *ilginç bir sahne üzerine sinirlendi ve Führer’le yalnız konuşmak istedi. Generalin sonradan anlattığına göre Hitler, az çok alayla, Himmler’i ve parti kodamanlarını yanından uzaklaştırdı. Adam hiç sakınmadan konuştu. Batı Duvan üzerinde koparılan bütün gürültü patırdılara rağmen emrinde bulunan kuvvetle bu duvarı tuta-mıyacağmı açıkladı. Hitler hiddetinden deliye döndü. Almanya’yı, İngiltere ve Fransa’nın bir aradaki kuvvetlerinden daha güçlü yaptığını söyleyip uzun bir nutuk çekti.

Hitler, «Bu tahkimatı tutamıyan adam namussuzdur!» diye bağırdı, ([2])

Ama bu konuda hesapların yanlış çıkabileceği Adam’dan başka komutanların da aklından geçmişti. Hitler, 3 Eylülde, OKW ve OKH şefleriyle Keitel ve Brauchitsch’i Berghof'ta topladı. Sahra Birliklerinin 28 Eylülde Çek sınırı[2]boyunca mevzi almaları konusunda anlaşmaya varıldı. Ama X Gününün zamanı, OKW’ye, 27 Eylül günü öğle üzeri bildirilecekti.

Hitler, “Yeşil” harekât plânından memnun kalmamıştı. Plânın birçok bakımdan değiştirilmesini emretti. Binbaşı Schmundt’un bu toplantıda tuttuğu notlardan anlaşıldığına göre hiç olmazsa Brauch-itsch —çünkü Keitel ağzını açamıyacak kadar büyük bir dalkavuktu— batının nasıl tutulacağı sorununu yeniden ortaya attı. Hitler, batı tahkimatının hızlandırılması için orada emirler verdiğini soyliyerek Brauchitsch’i atlattı. (30)

General Heinrich von Stuelpnagel 8 Eylülde Jodl ile konuştu. Jodl, batıdaki askerî durum hakkıpda Generalin karamsar olduğunu sonradan güncesine kaydetti. O sırada Nurem-berg’de başlayan parti kongresinde gördüğü bağnazlığın etkisinde kalan Hitler’in, Fransa müdahale etsin etmesin, Çekoslovakya’yı istilâ edeceğini her ikisi de anlamışlardı. Her zaman iyimser olan Jodl, «Fazla telâşa kapıldığımı kabul etmeliyim,» diye yazıyordu. •

Hitler, ertesi gün, yâni 9 Eylül günü, Keitel ve Brauchitsch ile Halder’i Nuremberg’de bir toplantıya çağırdı. Toplantı gece saat 10’da başladı, ertesi sabah saat 4’e kadar sürdü. Keltel’in sonradan Jodl’a gizlice söylediğine göre ve onun da güncesine yazdığına göre, toplantı çok sert geçti. Halder büsbütün zor durumdaydı; çünkü saldırı emri verildiği an Hitler’i devirecek komplonun en bellibaşlı adamıydı. Genel Kurmayın Çekoslovakya seferi için hazırladığı plânı bütün ayrıntılarıyla toplantıda anlattı ve sonra da, Hitler’in bu plânı paramparça ettiğini, yalnız kendisi değil, Brauchitsch’i de korkaklık ve askerî bilgisizlikle suçlayarak yukarıdan aşağı bir güzel giydirdiğini, büyük bir teessürle gördü (31). Jodl’un on dokuz tarihli güncesine göre, Keitel Nuremberg’de olup bitenlerden ve Alman Ordusunun yüksek kademelerinde görülen "bozgunculuk” ruhundan ötürü “çok sarsılmıştı."

«Ordunun yüksek komuta heyetinde görülen bozgunculuktan ötürü Führer birçok suçlamalarla karşılaştı.. Keitel, OKW’-de hiç bir subayın eleştirisine, kararsız düşüncelerine ve bozgunculuğuna göz yummayacağım söyledi.. Göze aldığı serüven konusunda Führer’in gözünü açması için kendisini desteklemelerini Ordu Komutanıma (Brauchitsch’in), komuta mevkiinde bulunan generallerden istediğini Führer biliyor. (Brauchitsch’in) Führer üzerinde bir etkisi yok.

Böylece Nuremberg’de buz gibi bir hava esti. Ne yazık ki Hitler, bütün ulusun desteğini kazanmış durumda ama, Ordunun belli başlı generallerini ikna edemiyor.» Bütün bunlar umudunu Hitler’e bağlamış olan genç Jodl’u çok üzüyordu.

«(Generaller) akıl gücü ve itaat yoksunluğunun verdiği zararları şerefli bir şekilde ancak eylemleriyle tâmir edebilirler. 1914’de de aynı sorun vardı. Orduda yalnız bir tek itaatsizlik örneği vardır, bu da generallerin itaatsizlikleridir; eninde sonunda kendini beğenmişliklerinden doğuyor bu, artık inanmıyorlar ve itaat etmiyorlar; çünkü Führer’in dehâsını anlamıyorlar. Birçokları onu. hâlâ dünya savaşındaki bir çavuş gibi görüyor, Bismarck’tanberi gelmiş geçmiş devlet adamlarının en büyüğü saymıyor.» (32)

Ordu Yüksek Komutanlığında Oberquartiermeister I mevkiini işgal eden ve Halder’în komplosuna girmiş olan General von Stuelpnagel, 8 Eylülde Jodl ile konuştu. Hitler’in Çekoslovakya’ya saldın emri vermesinden beş gün önce Ordu Yüksek Komutanlığına haber verileceğine dair OKW’den yazılı temiıat istedi. Jodl bu isteğe, havaların kararsızlığı yüzünden ancak iki gün önce haber verilebileceği cevabını verdi. Komploculara bu kadarı bile yeterdi.

Ama komplocuların başka bir noktadan da emin olmalan gerekiyordu: Hitler Çekoslovakya’ya saldırı kararını uyguladığı zaman İngiltere ile Fransa’nın Almanya’ya savaş açacakları hakkında tahminleri acaba doğru muydu? Bu amaçla, İngiliz hükümetinin ne yapmak kararında olduğunu anlamak, aynı zamanda, Hitler’in sonbaharın belirli bir gününde Çekoslovakya’ya saldırmaya karar verdiğini, saldırı tarihini bilen Genel Kurmayın bu saldırıya karşı olduğunu, Ingilizlerin Hitler’e karşı sonuna kadar direnmeleri halinde çok kesin bir şekilde harekete geçmeye hazır bulunduklarım İngiliz hükümetine haber vermek, ve böylece gerekiyorsa İngiltere’nin kararını etkilemeye çalışmak için Londra’ya güvenilir ajanlar göndermeye karar verdiler.

Komplocuların seçtiği ilk habercilerden biri, Ewald von Kleist’di. Abwehr’de çalışan Albay Oster seçmişti kendisini. Kleist 18 Ağustosta Londra’ya vardı. Çekoslovakya üzerinde bütün isteklerini Hitler’e vermeye hazır olan Berlin'deki İngiliz elçisi Henderson, İngiliz Dış İşleri

Bakanlığına, “ (Kleist[3]-in) resmî çevrelere kabul edilmesinin doğru olmadığını” bildirmişti ([3]). Bununla birlikte, Londra’da Hitler’i yatıştırma po!i-likasına kargı olanların başında gelen İngiliz "Dış İşleri Bakanlığı baş diplomatik danışmam Sir Robert Vansittart, Londra'ya geldiğinin ertesi günü öğleden sonra Kleist’i gördü. İngiliz siyasetinde henüz yalnız başına olan Winston Churchill de onu daha ertesi gün kabul etti. Ağırbaşlılığının ve içtenliğinin etkisinde kalan her iki adama da Kleist kendisine verilen talimatı tekrarladı ve Hitler’in Çeklere saldırmak için bir tarih tesbit ettiğini, Hitler’e karşı olan birçok generallerin o tarihte harekete geçeceklerini, ancak HİtIer’İ yatıştırma politikasında daha ileri gidilecek olursa durumlarının sarsılacağım belirtti. Ingiltere ve Fransa Hitler'in ordularım Çekoslovakya'ya saldırtması halinde seyirci kalmıyacaklarmı açıkça ilân ettikleri ve ünlü bir Ingiliz devlet adamı ,da Nazi istilâsınla sonuçlarım Almaşlara hatırlattığı takdirde, Alman generalleri de Hitler'i durdurmak üzere harekete geçeceklerdi. (34)

Churchill, Almanya'ya götürülmek üzere Kleist’e arkadaşlarını destekleyen bir mektup verdi.

«Alman ordularının ya da uçaklarının zorla Çekoslovak sınırlanın Seçmesi dünya savaşım yeniden başlatacaktır; buna eminim. 1914 Temmuzunun sonunda olduğu gibi, İngiltere'nin de Fransa ile birlikte yürüyeceğine kesinlikle inanıyorum... Sizden rica ederim, bu noktada sakın yanılmayın...[4] ([4])

Vansittart Kleist'in getirdiği haberi bayağı ciddîye aldı; gerek Ingiliz Başbakanına ve gerekse Dış işleri Bakanlığına bu konuda bir rapor verdi. Chamberlain, Lord Halifax’a yazdığı bir yazıda, “ (Kleist’in) anlattıklarmdan bir hayli iskonto” yapmak eğiliminde olduğunu söylemekle beraber, şunu da ekledi. «Hiç bir şey yapmamama gerektiğinden pek emin değilim.» (36). Chamberlain’in bu konuda yaptığı tek şey, Elçi Hender-son’u 28 Ağustosta, “danışmak” üzere âlâyı vâlâ ile Londra'ya çağırmak oldu.

'Berlin’deki elçisine iki talimat verdi: HİtIer'e ciddî bir uyarımda bulununuz ve ikinci olarak, kendisiyle (Chamberlain'le) Führer arasında “kişisel bir temas”ı gizlice hatırlayınız! Hend-erson, kendi anlattığına göre. Başbakanı

birinci isteğinden vaz geçirmek için çok çalıştı (37). îkinci isteğe gelince, tabiî onu memnunlukla yerine getirecekti. (*)

Münih'e, Hitler’in en büyük kansız zaferine doğru atılmış ilk adımdı bu.

Chamberlain’deki bu dönüşün farkına varmayan Berlin’deki komplocular, İngiliz hükümetini uyarmak için yeni bir takım teşebbüslere giriştiler. Albay Oster, Hitler’in Eylül sonunda Çekoslovakya'yı istilâ etmek niyetinde olduğunu bildirmek üzere 21 Ağustosta Berlin’deki İngiliz askerî ataşesine bir ajan

sine yaradı. Aslında Churcill'in mektubunda yazılanları. Alman makamları, komplocuların sandığından çok daha Önce biliyordu. Ben bunu bir Alman Dış İşleri aBkanlığı muhtırasından anladım. Tarihi yoktu ama 6 Eylül 1938‘de Bakanlığa verildiği biliniyor. Muhtırada aynca şu açıklama vardı: «Winston ChirchiU’in bir Alman mutemedine verdiği mektuptan alıntılar.» (35)

(*) Elçi, 18 Temmuzda Berlin’den Lord Halifax'a şunları yazıyor: «Prag için artık gerçekten bir dönüş yapmanın zamanı geldiğine namuslu olarak inanıyorum... Eğer Beneş Henlein’i memnun edemezse başka hiç bir Südet liderini memnun edemez... Çeklerin gözünden düşmeye mahkûmuz.» (38). Henlem'in Hirier’in elinde bir oyuncak olduğunu ve Hitler’in, islekterini Beneş’in kabul edemiyeceği bir şekilde durmadan arttırmasını ona emrettiğini Henderson’utı bile bu sırada bilmemesi hayret edilecek bir şeydir. 561’ıncî sayfaya bakınız.

gönderdi. «Eğer Hitler, son dakikada, dışardan yapılacak güçlü bir hareketle niyetlerinden vazgeçmeye zorlanacak olursa, bu darbenin altından güçlükle kalkar,» dedi İngilizlere. «Eğer ig savaşa dökülürse Fransa ile İngiltere’nin hemen girişecekleri saldırılar rejimin yıkılmasıyla sonuçlanır.» Sir Neville Hender-son görevini yaptı ve bu haberi Londra’ya ulaştırdı. Ama bu haberi, “açıkça yantutarlık ve daha çok propaganda” olarak niteledi. Kibar İngiliz diplomatının gözündeki perde buhran büyüdükçe daha da kalınlaşıyordu.

General Halder, komplocuların mesajları İngilizlere iyice ulaştıramadıklarım sandığı için 2 Eylülde İngiliz Savaş Bakanlığı ve İngiliz Entelicens Servisiyle temas etmek üzere kendi habercisini gönderdi. Bu

adam Hans Boehm - Tettelbach adında emekli bir yarbaydı. Yarbay, bendi ifadesine göre, Londra’da birçok Önemli kişileri gördü, ama anlaşılan bu kişiler üzerinde pek etki bırakmadı.

Komplocular, İngiliz hükümetini sıkı durmaya kışkırtmak üzere son bir çare olarak Alman Dış İşleri Bakanlığını ev Londra’daki Alman Elçiliğini kullanmaya karar verdiler. Elçilik Müsteşar ve Maslahatgüzarı Theodor Kordt’du. Küçük kardeşi Erich de Alman Dış İşleri Bakanlığında Ribbentrop’un sekreterlik bürosu şefiydi. Dış İşleri Bakanlığının beyni olan Devlet Baş Sekreteri Baron von Weizsaecker bu iki kardeşi destekliyordu. Savaştan sonra dünya bu baronun büyük bir Nazi-düş-mani olduğunu öğrendi ama, o sonuna kadar Hitler’eve Ribbent-rop’a bağlı kaldı. Alman Dış İşleri Bakanlığından elde edilen belgelere göre o da o sırada Çekoslovakya’ya yaplacak bir saldırıya, generallerin ileri sürdükleri aynı nedenlerden Ötürü karşıydı ; çünkü böyle bir davranış Almanya’yı sonunda kaybedilecek bir savaşa sürükleyecekti. Weizsaecber’in göz yummasından yararlanılarak Beck, Halder ve Goerdeler’e danışıldıktan sonra, İngiliz Dış İşleri Bakanlığına Theodor Kordt vasıtasıyla son bir uyarma yapılmasna k;arar verildi. Kordt Elçilikte danışman olduğu için kimsenin ondan şüphelenmesine ihtimal yoktu.

5 Eylül günü akşamı, Chamberlain’in Özel danışmam Sir • Horace Wilson’a Kordt’un verdiği bilgi o kadar önemli ve acele görüldü ki, kendisi hemen gizlice Downing Street’e ve İngiliz Dış İşleri Bakanlğma gönderildi. Kordt orada, Hitler’in 16 Eylülde genel seferberlik ilânına hazırlandığım, Çekoslovakya’ya yapılacak saldırı tarihinin en geç 1 Ekim olarak tesbit edildiğini, Alman Ordusuna son saldın emri verildiği an Ordunun Hitler’e bir darbe indirmeye hazırlandığım, bu darbenin İngiltere ile Fransa sağlam durduğu takdirde başarılabileceğini Lord Halifax's açıkça söyledi. Hitler'in,12 Eylülde Nuremberg’-te toplanacak Parti kongresinin kapanışında vereceği söylevin çok şiddetli olacağım, bu söylevde Çekoslovakya üzerindeki bütün plânlarını açıklayacağını ve İngiltere'nin işte bu sırada diktatöre karşı çıkması gerektiğini de Lord Halifax’s ayrıca hatırlattı. (39).

İngiliz Başbakanlığı ile sürekli olarak temasta bulunmasına ve bu konuda Dış İşleri Bakanına çok açık davranmasına rağmen, Kordt da Londra’da

esen havayı bilmiyordu. Ama iki gün sonra, yâni 7 Eylülde, Londra’nın The Times gazetesinde Çıkan ünlü başyazıyı okuyunca o da herkes gibi bu havanın ne olduğunu anladı:

«Irk bakımından bağlı bulunduğu ulusa karsı yakınlık duyan yabana halklardan kurtulmasını ve böylece Çekoslovakya'nın daha tekdüze bir duruma getirilmesini öngören ve bazı çevrelerce uygun karşıanan projeyi, Çek hükümetinin olduğu gibi reddedip etmemek gerektiğini biraz düşünmesi doğru olur... Devletin tekdüze olmasından doğacak yararlar, sınırdaki Südet Alman bölgesinin kaybedilmesinden doğacak açık sakıncalardan daha ağır basabilir.»

Yazıda Çeklerin Sudetiand’ı Alınanlara bırakmakla hem Bohemia’nın doğal dağ savunmalarım ve hem de “Majino Hattı” tahkimatını kaybedeceklerinden ve dolayısıyla Nazi Almanya-sınuı karşısında savunmasız kalacaklarından hiç söz edilmiyordu.

İngiliz Dış İşleri, The Times’de çıkan başyazının hükümet görüşünü temsil ettiğini hemen inkâr etti, ama Kordt ertesi gün, “yazının Başbakanın çevresinden gelen bir görüşten esinlenilerek yazılmış olması” ihtimali bulunduğunu Berlin’e telgrafla bildirdi. Gerçekten, böyle bir ihtimal vardı!

İkinci Dünya Savaşını izleyen bu buhranlı yıllarda, 6 Eylülde, başlayan Nuremberg parti kongresi 12 Eylülde en yüksek noktasına vardığı sırada Avrupa başkentlerine nasıl karanlık ve ağır bir havanın çökmüş olduğunu hatırlamak kolay değildir : Hitler kongrenin son gününde bir kapanış konuşması yapacaktı; bu konuşmada Çekoslovakya ile bir savaş mı, yoksa barış mı yapacağını bütün dünyaya ilân edeceği umuluyordu. Ben o hafta buhranın merkezi Prag’daydım. Almanların Sudet-land’da çevirdikleri dolaplara, Berlin’in tehditlerine, Ingiliz ve Fransız hükümetlerinin, teslim olmaları için Çeklere yaptıktan bütün baskılara ve bu iki hükümetin Çekoslovakya’yı tek başına bırakmalarından korkulmasına rağmen, çok gariptir ki, Çek başkenti her zamankinden daha sakin görünüyordu. Hiç olmazsa dışardan...

Artık kesin bir adım atmanın zorunlu olduğunu anlayan Başbakan Beneş, 5 Eylülde Südet liderlerinden Kundt ile Se-bokovslçi’yi Hradşin sarayında toplantıya çağırdı ve bütün isteklerini bir kâğıda yazmalarını istedi. İstekler

ne olursa olsun kabul edecekti. Südet liderinin vardımcsı Kari Hermann Frank ertesi gün, «Eyvah, bütün istediklerimizi verdiler!» diye bağırdı. Südet politikacılarıyla Berlin’deki patronlarının hiç de - istemedikleri şeydi bu. Henlein, Almanya’dan aldığı talimata uyarak 7 Eylülde, Çek hükümetiyle yaptığı bütün görüşmeleri birdenbire kesti. Bu davranış için gösterilen bahane, Çek polisinin gûya Moravsk - Ostrava’da giriştiği aşırı hareketlerdi.

Eylülün 10’unda Goering Nuremberg’teki parti kongresinde sert bir konuşma yaptı. «Avrupa’nın küçük bir parçası bütün insanlığı durmadan rahatsız ediyor. Bu sefil cüce ırk (Çekler)

kültürlü insanları eziyor; arkasında Moskova ve yüzünde Yahudi şeytanının ebedî maskesi var. * Ama Beneş, aynı gün radyoda yaptığı bir konuşmada, Goering’in şiddetli sözlerine hiç değinmedi; Beneş’in konuşması, soğukkanlılık, iyi niyet ve karşılıklı güven için yapılmış ağırbaşlı ve şerefli bir çağrıydı.

Ama bu durgun görünüşe aldartmamalıydı. Aslında Çeklerin sinirleri çok gergindi, Çek Radyoevinin salonunda Dr. Be-neş’i gördüğümde, yüzünün asık olduğuna dikkat ettim ve durumun korkunçluğunu çok iyi bildiğini anladım. Wilson İstasyonu ve hava alanı emin yerlere kaçmaya çalışan Yahudilerle doluydu. O hafta sonu halka gaz maskeleri dağıtıldı. Paris'ten gelen haberlerden, Fransız hükümetinin savaş ihtimali karşısında paniğe kapıldığı, Londra’dan gelen haberlerden de, Cham-berlain’in Hitler’in isteklerini yerine getirmek için son bir tedbir düşündüğü anlaşılıyordu. Bu tedbirlerin Çeklerin zararına olacağı belliydi.

Bütün Avrupa Hitler’in 12 Eylülde Nuremberg’te yapacağı konuşmayı bekliyordu bu sırada. Parti kongresinin son gecesi muazzam stadyumda toplanan çılgın bağnaz Nazi ler karsısında Hitler’in yaptığı konuşma çok sert ve ağırdı; Çek devletine, özellikle Çek Cumhurbaşkanına karşı ağza alınmayacak küfürlerle doluydu; ama yine de bir savaş ilânı değildi. Karan kendisine saklamış, halkın önünde açıklamamıştı. Çünkü, yukarıda gördüğümüz gibi, Hitler’in 1 Ekimi Çek sınınnı geçme günü olarak zaten tesbit ettiği ele geçirilen Alman belgelerinden anlaşılmaktadır. Çek hükümetinden Südet Almanlara karşı “âdil” davranmasını lâf olsun diye

istiyordu. Eğer Çekler âdi! davranmayacak olursa, bunu Almanya Bağlıyacaktı.

Bu sert konuşma her yanda büyük tepkiler yarattı; Südet-land'ı isyan ettirdi ve Çek. hükümeti iki gün süren çetin çarpışmayı ancak Sudetland'a asker göndermekle ve burada sıkı yönetim îlân etmekle bastırabildi. Henlein sının geçerek Almanya'ya kaçtı ve artık tek çıkar yolun Südetland'm Almanya'ya bırakılması olacağını söyledi.

Yukanda gördüğümüz gibi, Londra'nın desteklediği çözüm yolu buydu, ama bu yolda daha ileriye gitmeden önce Fransa'mı da onayını almak gerekiyordu. Hitler'in Nuremberg'te yaptığı konuşmanın ertesi günü, yâni 13 Eylülde, Fransız kabinesi bütün gün toplantı hâlinde kaldı. Yakında bir Alman saldırısı olacağına inamyc'.du. Bu takdirde Fransa'nın Çekoslovakya'ya karşı girişmiş olduğu taahhütlere bağlı kalıp kalmıyacağı konusunda kabinede görüş ayrılığı vardı. Paris'teki İngiliz elçisi Sir Eric Phipps, o gece Başbakan Daladier ile acele bir görüşme için Opera Comique'den çağırıldı. Fransız Başbakanı Alman diktatörüyle hemen çok iyi bir pazarlık yapması için Chamber-lain'e başvuruyordu.

Mr. Chamberlain'in bu konuda teşvik edilmeye pek ihtiyacı olmadığı kolaylıkla kestirilebilirdi. O gece saat on birde İngiliz Başbakanı Hitler'e acele bir mesaj gönderdi:

«Durumun gittikçe kritik bir hal aldığını gözönünde tutarak barışçı bir çâzüm yolu bulmaya çalışmak amacıyla, hemen sizi görmek için oraya gelmeyi teklif ediyorum. Uçakla gelmeyi tercih ediyor ve yarrn sabah harekete hazır olduğumu bildiriyorum.

Lütfen beni ne zaman ve nerede görebileceğinizi en kısa zamanda bildiriniz. Çok çabuk cevap verdiğiniz takdirde memnun kalacağım.» (40)

İki saat önce, Londra'daki Alman maslahatgüzarı Theodor Kordt Berlin'e bir telgraf çekmiş, İngiliz Başbakanının "bütün Alman tekliflerini" incelemeye, plebisiti savunmaya ve plebisitin yapılmasına katılmaya hazır bulunduğunun Chamberlain'in basın sekreteri tarafından kendisine haber verildiğini bildirmişti. (41)

CHAMBERLAIN BERCHTESGADEN T>E:

15 EYLÜL. 193«

Sonu Münih’te belli olacak teslim, şimdiden başlamıştı. Hitler Chamberlain’in mesajını okuyunca, «Hayret!» (“Ich bin vom

Himmel gaf ellen!") diye bağırdı (42). İngiliz İmparatorluğunun almyazısmı çizen adamın kendisine başvurmasına hayret etmiş ve bundan çok memnun kalmıştı. Ayrıca, ömründe hiç uçakla seyahat etmemiş altmış dokuz yaşındaki bir adama Almanya’nın uzak bir bölgesindeki Berchtensgaden’e kadar yedi saatlik bir uçak yolculuğu yaptırdığı için de koltuklan kaban-yordu. Ren'de bir görüşme teklif ederek yolculuğu yarı-yanya indirmeye bile çalışmadı.

İngiliz halkı bu yolculuğu sevinçle karşılıyor, Başbakanın Mr. Asquith ile Sir Edward Grey’in 1914’de göze alamadıklan uzun yolculuğu —küçük bir devlete yapılacak saldırının yalm2 Fransa’yı değil, İngiltere’yi de savaşa sürükleyeceğini Alınanlara söylemek üzere— yaptığına inanıyordu ([5]). Ama Hitler, gizli Alman belgelerinden ve sonraki olaylardan anlaşıldığına göre, Chamberlain’in davranışını Tanrının bir lûtfu saymıştı. İngiliz liderinin “bütün Alman isteklerini’’ savunmaya hazır bulunduğunu Londra'daki Alman Elçiliği kanalıyla haber alan Führer, Chamberlain’in bu ziyaretini, İngiltere ile Fransa’nın Çekoslovakya’dan yana müdahalede bulunmıyacaklan konusundaki eski görüşünün doğrulanması saymıştı. Başbakanla şöylece bir saat kadar görüştükten sonra bu görüşünde hiç de yanılmadığım anladı.

Başlangıçta ufak bir diplomatik çatışma oldu. Her zamanki gibi yine en çok konuşan Hitler’di (43). Chamberlain, 15 Eylül günü Öğle üzeri Münih hava alanına vardı, açık bir otomobille tren istasyonuna kadar götürüldü, özel bir trene bindirildi. Us saat sonra Berchtesgaden’e varmıştı. Tren yolculuğu sırasında, öteki hatlarda trenlerin durmadan asker taşıdıklarını gördü. Hitler onu Berchtesgaden istasyonunda karşılamadı; sayın konuğunu Berghof'un üst basamaklarında bekliyordu. Bu sırada yağmur başlamıştı. Alman tercüman Dr. Schmidt’in sonradan hatırladığına göre, gökyüzü birden karardı, bulutlar dağlan örttü. Vakit akşamın dördüydü ve Chamberlain sabah karanlığından beri yolda bulunuyordu.

Çaylar içildikten sonra Hitler’le Chamberlain, Hitler’in ikinci kattaki çalışma odasına çıktılar; Diktatör yedi ay önce Schuschnigg’i de aynı odada kabul etmişti. Elçi Henderson’un direnmesi üzerine Ribbentrop görüşmelerde bulundurulmadı. Salak Dış İşleri Bakam buna o kadar kızdı ki, ertesi gün Schmidt’in bu görüşme üzerine düzenlediği raporu İngiliz Başbakanına vermedi —görülmemiş bir nezaketsizlik—; Chamberlain, Hitler ile konuştuklarım sonradan kafadan anlatmak zorunda kaldı.

Hitler sözlerine, bütün konuşmalarda olduğu gibi, Alman halkı için, banş için ve bir Ingiilz - Alman yakınlaşması için neler yaptığı üzerinde uzun bir ıfutuk çekmekle başladı. Şimdi “şu ya da bu yoldan” çözmeye karar yerdiği bir sorun vardı: Çekoslovakya’daki üç milyon Alman İmparatorluğa geri dönmeliydi.” ([6])

!

«(Schmidt’in resmî raporunda bildirdiğine göre) Küçük, ikinci derecede bir ülkenin bin yıllık güçlü Alman İmparatorluğuna hor bakmasına Hitler artık tahammül etmemeye kesinlikle karar vermişti, bunlar şüphe edilmemesini istiyordu... Kendisi kırk dokuz yaşındaydı ve eğer Almanya Çekoslovak sorunu yüzüûden bir dünya savaşıyla karşılaşacak olursa, erkekliğinin bulun gücüyle ülkesini bu buhrandan çıkaracaktı... Bu sorundan bir dünya savaşı çıkarsa eltetteki cok üzülecekti Ama böyle bir tehlikenin varlığı onu bu kararından caydıramazdı... O bu dâva için, herhangi bir savaşı, dünya savaşını bile, göze almıştı. Dünya istediğini yapabilirdi. O bir adım bile geri çekilecek değildi.»

Ağzını açmaya fırsat bulamayan Chamberlain çok sabırlı bir adamdı, ama eninde sonunda herşeyin bir sının vardı. Tam bu sırada Hitler’in sözünü kesti. «Eğer Führer aramızda bir görüşme yapmayı beklemeden sorunu zora başvurarak çözmeye karar vermişse bizi buraya neden getirtti? Boş yere vakit kaybetmiş oldum.»

Alman diktatörü sözlerinin bu şekilde kesilmesine ahşık değildi. O zamana kadar hiç bir Alman sözünü kesmeye cesaret edememişti. Chamberlain’in bu müdahalesi herhalde etkisini göstermiş olacak ki Hitler yatıştı. "Eninde sonunda belki bir barışçı çözüm yolu” bulunabileceğini düşünüyordu. Ve sonra birden teklife geçti.

«İngiltere Südet bölgesinin ayni masına razı olacak mıydı olmayacak mıydı?... Bunu şelf . determination hakkına dayanan bir ayrılma sayacak mıydı?» *

Teklif Chamberlain’i şaşırtmadı. "Şimdi artık konuya girdiklerinden” ötürü memnun olduğunu belirtti. Chamberlain'in kendi akimda kalanlara dayanarak sonradan anlattığına göre, Chamberlain Hitler’in sorularına, kendi kabinesi İle Fransa’ya danışmadan bir taahhüde girişemiyeceği cevabını verdi. Sch-midt’in tercümanlık yaptığı sırada stenoyla aldığı notlara göre, Chamberlain bu sözü söyledikten sonra, “Südet bökesinin oy-nlmastm prensip olarak kendisinin şahsen kabul ettiğim söyle-yebileceğini” sözlerine ekledi ve “hükümetine rapor vermek ve kişisel tutumu üzerinde onların onayım almak üzere İngiltereA ye dönmek İstedi

Her şey .Berchtesgaden’deki bu teslimden sonra başladı.

Bunun Almanlar için bir sürpriz olmadığı açıktı. Berchtesgaden toplantısı sırasında Henlein, Alman sınırını geçmeden önce, 15 Eylülde, Hitler’e Eger’den gizli bir mektup gönderdi:

«Führer’im, yeni görüşmeler için gereken temelin ancak... Almanya ile birleşmek olabileceğini... Ingiliz (Runciman) heyetine bildirdim. Chamberlain'in böyle bir birleşmeyi teklif etmesi ihtimal dahilindedir.» (44)

Ertesi gün, 16 Eylülde, Alman Dış İşleri Bakanlığı, Was-hington’da ve daha birçok başkentlerdeki elçiliklerine gizli telgraflar gönderdi.

tFührer Sudetland'daki dayanılmaz durumlara şu ya da bu şekilde kısa bir zamanda son vermeye kararlı olduğunu Chamberlain'e bildirmiştir. Südet Almanları için artık muhtariyet bahis konusu değildir, ancak bu bölgenin Almanya'ya verilmesi bahis konusudur. Chamberlain şahsen bunu kabul ettiğini bildirmiştir. Şimdi kendisi İngiliz kabinesine danışmakta ve Paris'le muhabere halinde bulunmaktadır. Führer ile Chamter-lain arasında çok kısa bir zamanda yeni bir toplantı yapılacaktır.» (45)

Chamberlain, toplantının sonuna doğru, yeniden bir görüşme yapmadan önce hiç bir askerî harekete girişmiyeceği üzerine HİtIer’den söz aldı. Ingiliz Başbakanı bu dönemde Führer’-İn sözüne çok güveniyordu.

Toplantıdan bir iki gün sonra özel bir konuşma sırasında şunları söyledi; «Yüzünde gördüğüm sertliğe ve merhametsizliğe rağmen, karşımda, verdiği söze güvenilecek bir adam bulunduğu izlenimini aidim.» (68)

îngiiiz lideri bu .tatlı hayaller peşinde koşarken Hitler Çekoslovakya'nın istilâsı üzerindeki askerî ve siyasî plânlarını geliştirmekle meşguldü. Albay Jodi, OKW adına Propaganda Bakanlığı ile işbirliği yapıyor, güncesinde yazdığına göre, "uluslararası kanunları çiğnediğimize dair yapılacak suçlamaları reddetmek üzere ortak hazırlıklar” da bulunuyordu. Hiç olmazsa Almanlar için, sert bir savaş olacaktı bu. Dr. Goebbels’İn görevi Nazi aşırılıklarını haklı göstermekti. Uyduracağı yalanlar en ufak ayrıntılarına kadar tesbit ediliyordu (47). Hitler, 17 Eylülde Henlein’e OKW'den bir kurmay subayı yardımcı olarak tâyin etmiş ve bu subay da o sırada Beyreuth’un dışında Dondorf’-daki bir şatoyu karargâh yaparak Südet Hür Taburlarını örgütlemeye başlamıştı. Taburların ellerinde Avusturya silâhlan var-di; Führer’in verdiği emirlere göre, görevleri Çeklerle “karışıklık ve kavga” çıkarmaktı.

18 Eylül günü, Chamberlain kabinesini toplarken ve Fran-sızlan da kendi teslim politikasına çekmeye çalışırken, Hitler ile generalleri, başka bir şekilde meşguldüler. Beş^ ordu, yâni, İkinci, Sekizinci, Onuncu, On İkinci ve On Dördüncü Ordularla, üçü zırhlı olmak üzere, otuz altı tümen harekete geçirildi. On orduya yapılmış olan komutan tâyinlerini Hitler de kabul etti. General Adam, bütün çıkardığı gürültü patırtıya rağmen, yine de Batı Komutanlığında bırakıldı. Gariptir ki, emekliye ayrılmış olan ve komplocular arasında bulunan iki general de orduların başına getirildiler: Birinci Ordunun başına General Beck, Dördüncü Ordunun başına General von Hammerstein tâyin edildi

öte yandan, Çekoslovakya’ya indirilecek son darbe için gereken siyasî hazırlıklara devam ediliyordu. Savaştan sonra ele geçirilen Alman Gizli Dış İşleri belgeleri, Çekoslovak yağmasına karışmaları için Almanya’nın Macaristan ve Polonya üzerinde yaptığı baskıların gittikçe arttığını gösteren raporlarla doludur. Slovak’lara bile çorbada tuzlan bulunması teklif ediliyordu. Henlein, 20 Eylülde Slovaklardan muhtariyet isteklerini “daha kesin” formüle etmelerini istedi. Aynı gün Hitler, Macaristan Başbakam Imredi ile Dış İşleri Bakanı Kanya’yı kabul etti ve Budapeşte’nin gösterdiği

çekingenlik yüzünden onlan epey haşladı. Dış İşleri Bakanlığının bir muhtırasında bu toplantıya ait uzun bir rapor var:

•cFührer herşeyden önce (Macaristan'ın ¡gösterdiği kararsızlıktan ötiif rü Macarían azarladı. Führer Çek sorununu, dünya savaşını bile göze alarak çözmeye karar vermişti... İngiltere ile Fransa’nın (ise) müdahale etmeyeceklerinden emindi. Bu, Macaristan’ın son kaültna şansıydı. Eğer katılmayacak olursa, Macar çıkarları için bir tek kelime bile söylemiyecekti. Führer’e göre tutulacak en iyi yol Çekoslovakya’yı ortadan kaldırmaktı...

Macarlar için iki teklif ileri sürdü: (1) Macaristan. Çekoslovakya’da istediği yerlerde hemen bir plebisit yapılmasını ortaya atacaktı; ve (2) Çekoslovakya için yeni sınırlar teklif edildiği takdirde bu sınırlan garanti etmiyecekti. (48)

Chamberlain’le görüşmesinin sonucu ne olursa olsun Hit-]er, Macarlara da söylediği gibi, Çekoslovakya’nın bir parçasını bile yaşatmak niyetinde değildi. İngiliz Başbakanına gelince: iFührer Alman isteklerini Chamberlain'e çok sert olarak anlatacağını söyledi. Ona göre, Ordunun harekete geçmesi tek sağlam çözüm yoluydu. Ama Çeklerin bütün isteklere boyun eğmesi tehlikesi vardı.»

Hiç bir şeyden şüphelenmeyen İngiliz Başbakanıyla sonra* dan yaptığı konuşmalarda bu korku hiç bir zaman diktatörün aklından çıkmadı,

Berlin'den yüz bulan Polonya hükümeti, 21 Eylülde Tes-chen bölgesinde plebisit yapılmasını Çeklerden istedi. Bu bölgede geniş sayıda Polonya azınlığı yaşıyordu. Polonya hükü* meti aynca bu bölgenin sınırına da asker şevketti. Ertesi gün onlan Macarlar izledi. Aynı gün, 22 Eylülde, Südet Hür Taburları, Alman S..S. birliklerinin de desteğiyle, Çek sının boyundaki Asch ve Eğer kasabalannı ele geçirdiler ve buralan Alman topraklarına kattılar.

22 Eylül günü bütün Avrupa’da hava çok gergindi. Çünkü Chamberlain Hitler’le konuşmak üzere o sabah yine yollara düşmüştü.' Şimdi biraz da, Başbakanın İki ziyaret arasında Londra’da neler yapmış olduğuna kısaca bir göz atalım:

Chamberlain, 16 Eylül akşamı Londra’ya dönüşünde, Hit-İer’in ileri sürdüğü istekleri bakanlarına anlatmak üzere bir kabine toplantısı düzenledi. Lord Runciman da, fikri alınmak üzere, Prag’dan çağrılmıştı. Şaşılacak görüşleri vardı Runei-man’ın: Hitler’den çok övüyordu Almanları; SÜdet’lerin hâkim oldukları bölgelerin plebisit bile yapılmadan Almanya’ya verilmesini istiyordu. Çekoslovakya’da “partilerin ya da şahısların” Almanya’ya karşı yaptıkları eleştirilerin kanunî yoldan önlenmesini tavsiye ediyordu. Çekoslovakya'nın, dağ engelleri ile tahkimatı elinden alınsa bile —ve böylece savunmasız bir duruma sokutsa bile — “dış politikasına, komşularına hiç bir suretle saldırmayacağını ya da başka devletlere karşı girişmiş olduğu taahhütlerden ötürü saldırgan bir harekete girişmiye-ceğinl temin edecek yeni bir yön vermesi gerektiğini” lieri sürüyordu. Böyle bir zamanda Runciman’m, Çek devleti gibi küçücük bir devletin Nazi Almanyasına saldırması ihtimalini düşünmesi aklın alacağı bir şey değil, ama garip öğütlerinin İngiliz kabinesinde derin izler bıraktğı ve Chamberlain’in Hit* ler’in isteklerini yerine getirme fikrini kuvvetlendirdiği anlaşılıyor. (*)

Başbakan Daladier ile Dış İşleri Bakanı Georges Bonnet, İngiliz hükümeti ile görüşmek üzere 18 Eylül günü Londra'ya geldiler. Kimse Çekleri çağırmayı düşünmemişti. Her ne bahasına olursa olsun bir savaşı önlemeye çalışan İngilizlerle Fran-sızlar, Çeklerin kabul edebilecekleri ortak teklifler üzerinde anlaşmaya varmakla vakit kaybediyorlardı. Südet Almanları-nm yüzde 50’den fazla olduğu bütün topraklar “barışın sürdürülmesi ve Çekoslovakya'nın hayali çıkarlarının güven altına alınması” için Almanya'ya verilmeliydi. Karşılık olarak da İngiltere ile Fransa “kışkırtılmadan yapılacak bir saldırıya karşı. ,. yeni sınırlar için verilecek uluslararası bir garanti” ye katılmak hususunda anlaşmışlardı. Böyle bir garanti Çek devletinin Fransa ve Rusya ile imzalamış olduğu karşılıklı yardım anlaşmalarının yerine geçecekti. Bu çözüm yolu Fransızlara kolay geldi ve, ilerdeki olayların göstereceği gibi, Hitler’i yatıştırmakta Chamberlain’i bile geçmeye kararlı olan Bonnet'nin gösterdiği bu yola sapıldı. Ve sonra da bir sürü kör kör parmağım gözüne yalan...

(*) Runciman öğütlerindeki ana noktalar 16 Eylül ak$amı kabineye sunuldu; ama raporun kendisi ayın yirmi birine kadar resmen okunmadı ve yirmi sekizine kadar yayımlanmadı. O sıradaki olaylar yüzünden zaten tir

değeri kalmamıştı. Wheeler . Bennet rapordaki bazı yerlerin, raporun 21 Eylülden sonra yazıldığı izlenimin! yarattığını yazar. Runciman 16 Eylül sabahı Prag'dan ayrılırken, hiç kimse, ne Hitler ne de Südet liderleri, Sudetland'ın plebîsitsiz Almanya'ya bırakılmasını isteyecek kadar ileri gitmemişti. (Wheeler . Bennet, Munich, s. 111 - 112. Runciman raporunun metni, Cmd. 5847 sayılı İngiliz Beyaz Kıabındandır),

«(Çeklere verdikleri notadan;) Gerek Fransız ve gerek İngiliz hükü metleri Çekoslovak hükümetinin barış için ne kadar büyük fedakârlık lara katlanmış olduğuna bilmektedirler. Ama bu dâva hem genel olarak Avrupa'nın ve hem de öze) olarak Çekoslovakya'nın dâvası olduğu için, bunun sağlanmasına gerekli şartların beraberce ve içtenlikle yaratılmasını kendi ödevleri saymaktadırlar.»

Sonra işler aceleydi de. Alman diktatörü bekleyemezdi.

«Başbakan, Çarşamba gününden (22 Eylül'den) geç olmamak ve mümkünse daha da erken olmak şartiyle Herr Hitler ile yeniden gülüşmelere başlamalıdır. Bu bakımdan bize en kısa zamanda cevap vermenizi rica ederiz.» (49)

Prag'daki İngiliz ve Fransız temsilcileri 19 Eylül öğle üzeri İngiliz - Fransız tekliflerini Çek hükümetine sundular. Ertesi gün teklifler ağırbaşlı bir notayla reddedildi. Notada, teklifler kabul edildiği takdirde Çekoslovakya'nın “ergeç Almanya'nın tam egemenliği altına gireceği” — peygamberce bir öngörü ile— anlatılıyordu. Andlaşma gereğince yüklendiği vecibeler ve Çeklerin teslim olmaları halinde Fransa'nın Avrupa'daki durumu üzerinde yapacağı etkiler Fransa'ya hatırlatıldıktan sonra, Südet sorununun 16 Ekim 1925 tarihli Al-man-Çek Andlaşması gereğince ve tahkim yoluyla çözülebileceği bildiriliyordu. (*)

Ama İngilizlerle Fransızlar, andlaşmalann bozulmazlığı ilkesi yüzünden izledikleri politikadan caymak niyetinde değillerdi. Ingiliz-Fransız elçileri ayın yirminci günü akşamüstü saat 5'de bu red notasını aldıktan az sonra, İngiliz elçisi Sir Basil Newton Çek Dış İşleri Bakam Dr. Kamil Krofta'ya, Çek hükümeti bu notaya bağb kaldığı takdirde İngiltere'nin ülkenin kaderiyle ilgilenmiyeceğini bildirdi. Fransız elçisi M. de Lacroix, da Fransa adına bu söze katıldı.

{*) Gariptir ki ne İngiliz ne de Fransız hükümetleri, sonradan Münih'te izledikleri politikayı haklı göstermek için gerekli belgeleri yayımladıktan sırada bu Çek notasını yayımlamadılar.

;

Çek notası Paris'te ve Londra'da da çok soğuk karşılandı. Chamberlain hemen iç kabinesini toplantıya çağırdı ve Paris'i telefonla arayarak bütün bir akşam Daladier ve Bonnet ile konuştu. Her iki hükümetin de Prag üzerinde baskılarım arttırmaları konusunda anlaşmaya vardılar. Eğer tutumlarında direnecek olurlarsa Fransa'yla İngiltere'den yardım beklememeleri Çeklere anlatılmalıydı.

Cumhurbaşkanı Beneş dost sandığı hükümetlerin kendisini yüzüstü bıraktıklarını artık anlamaya başlamıştı. Hiç olmazsa Fransa'yı kaybetmemek için son bir çareye başvurdu. Ayın yirminei günü, gece saat 8'de, Dr. Krofta vasıtasıyla Lacroix'-ya çok önemli bir soru sordu: Bir Alman saldırısı halinde Fransa Çekoslovakya'ya vermiş olduğu sözü tutacak mıydı, tutmayacak mıydı? Newton ile Lacroix, 21 Eylül günü sabahı saat 2.15'de Beneş'i yatağından kaldırıp kendisinden red notasını geri almasını istedikleri, bunu yapmadığı ve Ihgiliz-Fran-sız tekliflerini kabul etmediği takdirde Çekoslovaklann Almanya ile tek başlarına savaşmak zorunda kalacaklarını bildirdikleri zaman, Cumhurbaşkanı Fransız elçisinden bu beyanım yazılı yapmasını istedi. Beneş belki teslim olmuştu, ama tarihi de gözden uzak tutmak istemiyordu. (*>

Uykusuzluktan ve uğradığı ihanetten Ötürü başına gelecekleri düşünmekten yorgun ve bitap düşen Beneş, 21 Eylülde bütün gün bakanlar kurulu, parti liderleri ve Ordu Yüksek Komutanlarıyla görüşmeler yaptı. Düşman tehdidi hiç kimseyi korkutmamıştı, ama dostların ve müttefiklerin bu ihaneti hepsini yakıyordu. Peki, ya Rusya? Sosyet Dış İşleri Komiseri

(*) Bonnet'niu yaptığı bu ihanet. Alman tarihini anlatan böyle bir kitap için çok önemlidir. Bonnet bu sıralarda birçok dalavereler çevrilmiş, Çekoslovakya'nın, teslim bahanesi olmak üzere, Çekoslovakya için sav» şa ginniyeceği yolunda Fransa'dan bir açıklama yapmasını İstediğine Fransa ve İngiliz hükümetlerini kandırmaya çalışmıştır Bu olaylar için su kitaplara

bakınız ; Wheeler - Bennett’in Munich; Herbert Ripka'nw, Munich, Before and After; Pertinax, The Crave Diggers of France.

«Of

Litvinov, Cenevre’de Sovyetler Birliğinin Çekoslovakya ile olan anlaşmasına bağlı kalacağını aynı gün tekrarlamıştı. Beneş Prag’daki Rus elçisini çağırdı. Elçi Dış işleri Komiserinin demecini destekledi. Ama ne yazık ki Çekler, Rusya ile yapılan anlaşmaya göre, Sovyetlerin de ancak Fransızların aynı şekilde davranmaları şartiyle Çeklerin yardımına koşacaklarım anladılar. Ne yapalım Fransa döneklik etmişti...

21 Eylül günü ikindiye doğru Çek hükümeti pes etti ve Ingiliz-Fransız plânına doyun eğdi. Sonradan yayımlanan resmî bildiride, «Yapılacak başka bir şey kalmamıştı, çünkü yalnız başımıza bırakılmıştık,» diyen acı bir yakınma yer almıştı. Beneş durumu daha kısa olarak şöyle özetledi: «Görülmemiş bir ihanete uğradık.» Kabine ertesi gün istifa etti ve aynı gün Ordu Baş Müfettişi General Jan Sirovi yeni “millî birlik hükümeti” nin başkam oldu.

CHAMBERLAİN GODESBEkG’DE 22 - 23 EYLÜL

Chamberlain bu seferki gelişinde Hitler’e Berchtesgaden’de isteklerinin hepsini getirdiği halde, her iki adam da Ren üzerindeki Godesberg kasabasında buluştukları zaman tedirgindiler. Alman maslahatgüzarı Chamberlain’i Londra hava alanında uğurladıktan sonra hemen Berlin’e şu telgrafı çekmişti: «Chamberlain ile yanındakiler büyük bir tedirginlik içinde buradan ayrıldılar... Cbamberlain’in politikasına karşı muhalefetin artmakta olduğu kesindir.»

Hitler çok sinirliydi. Yirmi iki Eylül sabahı, görüşmelerin yapılacağı Hotel Dreesen’in taraçasında kahvaltımı ederken Hitler’in, yatını gezmek üzere nehir kenarına doğru yürüdüğünü gördüm. Kendisine özgü bir tiki vardı Hitler’in. Birkaç adımda bir sağ omuzunu sinirli sinirli kaldırıyor, bu sırada sol bacağım yukan çekiyordu. Gözlerinin altında koyu morartılar vardı. O gece günceme yazdığım gibi, sanki bir sinir krizinin arifesindeydi. Gizliden gizliye Nazilerin düşmanı olan bir gazeteci arkadaş, «Tepptchfresser!» diye mırıldandı. Son günlerde Çeklerin yüzünden bu manyak duruma geldiğini,

birkaç kere tamamiyle kendisini kaybettiğini, yerlere attığını ve yerdeki halının ucunu kemirdiğini anlattı. Tepptchfresser (halı yiyici) adı da bundan takılmış Hitler'e. Bir gece önce Dreesen'deki partililerle konuşurken, Führer için bu deyimi kullandıklarım — tabiî fısıltı halinde — kendi kulaklarımla işitmiştim. (50)

Chamberlain politikasına karşı Ingiltere'de muhalefet artmakta olduğu halde, Mr. Chamberlain Godesberg'e vardığı sırada neş'eliydi. Sadece gamalı haçlarla değil, Ingiliz bayraklarıyla da donanmış sokaklardan geçerek, heyet için ayrılmış olan Petershof'daki karargâhına gitti. Petershof, Ren nehrinin sağ kıyısında Petersberg tepesinin üzerinde yapılmış şatoya benziyen bir oteldi. Chamberlain Hitler'in Berchtesgaden'de istediklerini, hattâ istediklerinden de fazlasını vermeye gelmişti. Iş yalnız ayrıntıların tesbitine kalmıştı, bundan ötürü de Sir Horace Wilson ve William Strang'den başka (William Strang Dış işleri Bakanlığında Doğu Avrupa uzmanıydı), Dış İşleri Bakanlığı Anlaşmalar ve Hukuk Dairesi Başkanı Sir William Malkin'i de beraberinde getirmişti.

Akşamüstüne doğru Ingiliz Başbakanı Ren nehrini bîr araba vapuruyla geçti ve Hotel Dreesen'e geldi. Hitler kendisini orada bekliyordu ([7]). Hiç olmazsa başlangıçta bu kere hep Chamberlain konuştu. Dr. Schmidt'in aldığı uzun notlardan anlaşıldığına göre, bir saatten fazla konuşmuştu (51). İngiliz Başbakanı, "çetin tartışmalardan" sonra FUhrer'İn isteklerini yalnız Ingiliz ve Fransız kabinelerine değil, aynı zamanda Çek hükümetine de kabul ettirdiğini anlattıktan sonra, bu isteklerin nasıl gerçekleştirilebileceği üzerinde ayrıntılara girişti. Runciman'ın tavsiyesine uyarak, Sudetland'm plebisit yapılmadan Almanya'ya verilmesini kabul etmeye hazırdı. Halkın daha karışık bulunduğu bölgelere gelince, buraların da geleceği bir Alman, bir Çek ve bir de tarafsız üyeden oluşacak bir komisyonca tâyin edilecekti. Bundan başka, Hitler'in hiç hoşlanmadığı Çekoslovakya-Fransa-Rusya karşılıklı saldırmazlık andlaşmaları kaldırılacak, kışkırtmasız bir saldırıya karşı Çekoslovakya'ya uluslararası bir garanti verilecek ve Çekoslovakya gelecekte "tamamiyle tarafsız" olacaktı.

Bütün bunlar sonradan İngiltere Başbakanı olmuş barışsever İngiliz iş adamına çok basit, çok mâkul, çok mantıkî görünüyordu. Orada

bulunanlardan birinin anlattığına göre, Chamberlain büyük bir güvenle Hitler’in tepkisini bekliyordu.

«İngiliz, Fransız ve Çek hükümetlerini Sudetland’m Almanya’ya verilmesi konusunda anlaşmış sayabilir miyim?» diye sordu Hitler (*). Sonradan Chamberlain’in anlattığına göre, Hitler kendisine verilen tâvizlerde bu kadar çabuk, bu kadar ileri gidilmesine şaşıp kalmıştı.

Chamberlain, gülerek, «Evet,» diye cevap verdi.

Hitler, «Çok müteessirim ki,» dedi, «son birkaç giin içinde geçen olaylardan sonra bu plânın artık hiç bir yaran kalmamıştır.»

Dr. Schmidt'in sonradan anlattığına göre, Chamberlain birden yerinden doğruldu. Baykuşa benzeyen yüzü şaşkınlıktan

<*) Hitler, Çeklerin İngiliz - Fransız tekliflerini kabul ettiklerini biliyordu. Jodi’un güncesine göre, 21 Eylül sabah saat 1130’da, Chamter-lain'in Godesberg'e gelmesinden az önce, Führer’in yaverinden bir telefon gelmişti, iFührer beş dakika Önce Prag'ın kayıtsız şartsız kabul ettiği haberini aldı,* Jodl 12,45’de güncesine şunu yazıyor: «Daire başkan-larına «Yeşil» üzerindeki çalışmalarına devam etmeleri, ama barışçı bir girişe de hazır bulunmaları bildirildi.» (52). Bununla birlikte, Chamberlain söylemeden önce HİtIer'in Ingiliz - Fransız plânını bilmemiş olması da ihtimal dahilindedir.

ve hiddetten kıpkırmızı kesildi. Ama, Hitier’in kendisini aldattığı, aşağılık bir şantajcı gibi, isteklerinin kabul edildiğini gördüğü zaman daha ileri gittiği akima gelmemişti. Başbakan o andaki duygularını birkaç gün sonra Avam Kamarasında şöyle anlattı:

«Avam Kamarasının Hitler’in beni bile büe aldattığını düşünmesini istemem — ben de bunu bir an düşünmedim — ama, ben şahsen Godes-breg’e gittiğim zaman, yalnızca beraberimde getirdiğim teklifleri konuşacağımızı ummuştum; ve... artık bu tekliflerin kabul edilemiyeceği.. söylenince bu söz benim üzerimde bir şok etkisi yaptı.»

Chamberlain, "çetin” tartışmalardan sonra Çeklerin zararına olarak kurduğu barış yapısının iskambil kâğıtları gibi çöktüğünü görüyordu. Hitler’e “hem hayal kırıklığına uğradığını hem de şaşırdığım söyledi. Führer’in kendisinden istediklerini elde etmiş olduğuna haklı olarak ileri sürebilirdi.”

«Bunu elde etmek için (Chamberlain) bütün siyasî hayatını tehlikeye koymuştu... Büyük Britanya'da t el iri i çevreler, Çekoslovakya'yı satmakla ve bu ülkeye ihanet etmekle, diktatörlere boyun eğmekle, fiilen hakarete uğradığı halde o sabah İngiltere'den yola çıkmakla suçluyorlardı kendisini.»

Ama Chamberlain’in bu sözleri Hitler’in kılını bile kıpırdatmadı. Almanya'nın Südet bölgesini hemen işgal etmesini istiyordu. Sorun "en geç Ekimin l’ine kadar tamamiyle çözülmüş olmak” ydı. Çekoslovakya’dan hemen ayrılması gereken topraklan gösteren bir harita vardı elinde.

Chamberlain’in aklına, sonradan anlattığına göre, "kötü şeyler” geliyordu. "Ne yapacağını düşünmek üzere” Ren’in öteki kıyısına çekildi. O akşam durum o kadar az umutlu görünüyordu ki, Chamberlain kabine arkadaşları ve Fransız hükümetiyle telefonda konuştuktan sonra, sonunda Londra ile Paris'in, "seferberlik yapmamasını tavsiye etmek sorumluluğunu üzerlerine almakta devam edemiyeceklerinin” ertesi gün Çek hükümetine bildirilmesine karar verildi. (*)

(*) Çek seferberliği 23 Eylü] sabahı saat lOJO’da başladı.

Akşam saat 7.20’de General Keitel, Godesberg’ten Ordu karargâhına telefonla şöyle bir emir verdi: «Tarih (X gününün tarihi) daha kestirilemez. Plâna göre hazrlıklarmıza devam ediniz. Yeşil Durum herhalde 30 Eylülden önce olamaz. Bu tarihten önce olursa, belki umulmadık bir şekilde olabilir.» (53)

Adolf Hitler bir çıkmaza girmişti. Führer’in gerçek amacı — her ne kadar bundan Chamberlain’in haberi yoksa da' — Mayıs buhranından sonra OKW*ye verdiği emirde yazdığı gibi, “Çekoslovakya’yı askerî bir hareketle olduğu gibi ortadan kaldırmak” tı. Çekler istemiyerek de olsa İngiliz - Fransız plânını kabul edince, Hitler sadece Südet Alınanlarını ilhak etmekle kalıyor ve bir de Çek devletini zayıflatmış oluyordu. Çünkü o zaman Çekler savunmasız kalıyorlardı. Ama ne yazık ki bu askerî hareket

olmıyacaktı; Führer'in istediği, yalnız, Mayıs içinde kendisine kafa tutmuş olan Cumhurbaşkamyla Çek devletini cezalandırmak değil, aynı zamanda Batı devletlerinin kalleşliğini ortaya çıkarmaktı. Bu amaca varmak için en az askerî bir işgal gerekti. Gerçi bu asker! işgal de Avusturya'da olduğu gibi kansız olabilirdi ama, kesinlikle olmalıydı. Artık şımarık Çeklere hiç olmazsa bu kadarcık bir ders vermek, gerekiyordu.

22 Eylülde, iki adam arasında yeni bir konuşma yapılmadı. Ancak, Chamberlain sorunu iyice düşünerek uyuduktan ve sabahın erken saatlerinde Ren'e bakan balkonda bir aşağı bir yukarı gezindikten, kahvaltısını yedikten sonra, oturup Hit~ ler'e bir mektup yazdı. Alırtıniarın yeni isteklerini Çeklere bildirecekti, ama kabul edileceğini sanmıyordu. Alman askerlerinin hemen askerî bir işgale gitmeleri halinde Çeklerin silâhla karşı koyacaklarından şüphesi yoktu. Ama, bütün taraflar Südet bölgesinin Almanya'ya verilmesinde anlaşmış olduklarına göre, bölge Almanya'ya verilinceye kadar Südet Alınanlarına kendi bölgelerinde kanun ve düzeni sağlama hakkının tanınmasını Prag'a tavsiye edebilirdi.

Hitler böyle bir uzlaşmaya yanaşmak niyetinde değildi. İngiliz Başbakanını bütün gün beklettikten sonra kendisine bir notayla cevap verdi. Nota sert bir diskurla başlıyor, Çeklerin Almanlara yaptıkları kötülükler tekrarlanıyor, durumda bir değişiklik yapılamıyacağı bir daha belirtiliyor ve artık savaştan "başka çıkar yol" olmadığı sonucuna varılıyordu. Chamberlain'in cevabı kısa oldu. Hitler'den, dileklerini "bir haritayla birlikte" yazılı olarak göndermesini istedi. Bunların Prag'a gönderilmesi için "aracılık" yapacağını bildirdi. Sonunda şu sözleri ekledi: «Burada artık size bir hizmette bulunacağımı sanmıyorum. Bundan ötürü İngiltere'ye dönmeyi teklif ediyorum.»

İngiltere'ye dönmeden önce, Hitler'le son bir görüşme daha yapmak üzere Dreesen'e geldi. Toplantı 23 Eylül gecesi saat 10.30'da başladı. Hitler İsteklerini bir muhtıra ile bildirdi, bir de harita sundu. Chamberlain yeni bir süre sınırlaması karşısındaydı: Çekler Südet topraklarını 26 Eylül — yâni iki gün sonra — sabah saat 8'de boşaltmaya başlayacaklar, 28 Eylülde boşaltmayı bitireceklerdi.

«Ama bu bir ültimatom!» diye bağırdı Chamberlain.

Hitler oralı olmadı: «Öyle bir şey değil,» dedi. Chamberlain Almanca Diktat kelimesinin buna uygulanacağım söyleyince, Hitler şöyle cevap verdi: «Bir Diktat değil, bakın belgenin başında 'Muhtıra' diye yazılı.»

Bu sırada bir yaver Führer'e acele bir mesaj getirdi. Hitler mesaja baktı ve o sırada tercümanlık yapmakta olan Sch-midt'e verdi: «Mr. Chamberlain'e okuyunuz.»

Schmidt okudu: «Beneş şimdi Çekoslovakya'da radyoyla seferberlik üân etti.»

Schmidt'in sonradan anlattığına göre, odaya bir Ölüm sessizliği çöktü. Sonra Hitler konuşmaya başladı: «Şimdi artık bütün dâva çözülmüş bulunuyor. Çekler Almanya'ya toprak vermeyi artık akıllarından bile geçirmiyeceklerdir.»

«(Hitler dedi ki) önce Çekler seferber oldu. Chamberlain bunu kabal etmedi. Almanya seferber oldu. Fiihrer Almanya'nın seferber olduğu-nü inkâr etti.»

Schmidt'in tutanağına göre, Chamberlain aynı görüşte de-ğildi. Bundan sonra iki adam arasmda sert bir tartışma başladı.

Ve konuşmalar bu şekilde sabaha kadar devam etti. Sonunda Chamberlain Alman muhtırasının "gerçekten son söz olup olmadığım" sorduğu zaman, Hitler, «Evet,» dedi. Bunun üzerine İngiliz Başbakanı da,

«Görüşmelere devam etmenin gereksiz olduğunu söyledi. Elinden ge leni yapmıştı; bütün çabalan boşa gitmişti. Kalbi kırık olarak dönüyordu, çünkü Almanya'ya gelirken beslediği umutlar kalmamıştı artık.»

Alman diktatörü, Chamberlain'i elinden kaçırmak istemiyordu bir "tâviz" verdi.

Tatlı bir tonla, «Bu kolaylığı hayatta hiç kimseye göstermedim,» dedi. «Çek tahliyesi için bir tek gün tesbit edebilirim: Ekimin Biri, Nasıl, bu işinize gelir mi?» Bunu söylerken eline kalemi aldı, tarihleri kendi eliyle değiştirdi. Elbetteki bu bir tâviz değildi. Ekimin l'i zaten X günüydü. (*)

Ama bu davranış galiba Ingiliz Başbakanım etkilemişti. Schmidt’in raporunda belirttiğine göre “Chamberlain, Füh-rer’e, durumun önemini gözönünde bulundurduğundan ötürü memnun olduğunu söyledi.” Bununla birlikte teklifleri kabul ya da reddedecek durumda olmadığın: da sözüne ekledi; teklifleri yalnızca intikal ettirebilecekti.

(*> Muhtırada, bütün Çek silâhlı kuvvetleriyle, polisin v.b.’nin. haritada kırmızı çizgilerle gösterilen geniş bölgeden 1 Ekimde çekilmiş olmaları öngörülüyordu. Yeşil çizgilerle gösterilen Öteki bölgelerde ise gelecekte bir plebisit yapılacaktı. Boşaltılacak yerlerde bulunan bütün askerî tesisat olduğu gibi terkedilecektî. Bütün ticaret ve ulaşım malzemesi, «Özellikle demiryolu tekerlekli araçarı» hiç arızasız Alınanlara devredilecekti. «Son olarak, hiç bir besin maddesi, mal, hayvan, ham madde v.b. götürülmeyecekti (54). Sudetland’da yaşayan yüzbin-lerce Çek'in ev eşyalarını ya da ineklerini beraberlerinde götürmelerine izin verilmiyordu.

Ama buzlar çözülmüştü. Toplantı gece saat 1.30’da bitti. Bütün olup bitenlere rağmen her iki adam ilk buluştukları za-ilerideki gardropta kurmuş olduğum geçici radyo istasyonundan onları seyrediyordum. Otelin kapısına yaklaşırken birbir-leriyle vedalaştlar. Aralarındaki dostluğa şaşıp kaldım. Schmidt benim işitmediğim sözleri sonradan şöyle anlatıyor:

«Chamber la in Führer'« yürekten, vedâ etti. Birkaç gün içinde yapılan görüşmelerin sonucunda kendisiyle Führer arasında bir güven ilişkisinin kurulmuş olduğunu söyledi... Bugünkü çetin buhranın önleneceği umudunu yitirmediğini ve bundan sonra Führer ile askıda kalan öteki sorunları da aym hava içinde görüşmekten memnun kaalcağını söyledi

Führer bu sözlerinden ötürü ona teşekkür etti ve kendisinin de aynı umutlan 'beslediğini söyledi. Önce de dediği gibi, Çek sorunu ' Avrupa'daki son toprak isteği idi.»

Führer’in yeni toprak isteklerinden böylece vazgeçmiş olması Başbakanı çok etkilemiş olacak ki, sonradan Avam Kamarasında okuduğu raporda Hitler’in bu sözünde "çok ciddî” olduğunu önemle belirtmekten kendisini alamadı.

Chamberlain gece saat 2’de otele döndüğünde bir gazeteci kendisine şu soruyu sordu. «Durum umutsuz mu, Sayın Başbakan?» Başbakan, «öyledir diyemem,» cevabını verdi. «Şimdi artık iş Çeklere kaldı.» (55)

Başbakan, 24 Eylülde Londra’ya döner dönmez, Hitler’in yapamıyacağmı söylediği şeyi yapmaya çalıştı: İngiliz kabinesine yeni Alman isteklerini kabul ettirmeye çabaladı. Ama bu sefer hiç ummadığı bir muhalefetle karşılaştı. Donanma Birinci Lordu Duff Cooper, Chamberlain’e şiddetle karşı koydu. Gariptir ki Lord Halifax da, çekine çekine de olsa, Chamberlain’e muhalefet etti. Chamberlain, kabinesini kandıramıyordu. Fransız hükümeti de râzı değildi. Ayın 24’ünde Fransa Godesberg muhtırasını reddetti ve aynı gün kısmî seferberlik emri verdi.

Fransız baaknlan başlarında Başbakan Daladier olmak üzere 25 Eylül Pazar günü Londra’ya gittikleri zaman iki hükümet de Çek hükümetinin Godesberg tekliflerini resmen reddettiğini öğrendiler ([8]). Frausızlar için sözlerinde duracakla[8] nm söylemekten ve bir saldırıya uğradığı takdirde Çekoslo-vakya’nm yardımına koşmaktan başka yapılacak bir şey kal[8] mamıştı. Ama İngiltere’nin de ne yapacağım bilmeleri gerekiyordu, Sonunda köşeye sıkıştırılan ya da Öyle görünen Ciıanı-berlain, «Çeklerle olan andlaşmalan yüzünden Fransa’mn Almanya ile savaşa girmesi halinde İngiltere’nin de Fransa'yı desteklemek zorunluğunu duyacağım, Hitler’e bildirmeye razı oldu.

Ama önce Alman diktatörüne son bir çağında bulunacak-tı.Hitler’in 26 Eylülde Berlin’deki Sportpalast’da bir söylev vermesi kararlaştırlmıştı. Chamberlain bütün köprüleri yıkmaması için Hitler’e özel bir mektup yazdı ve kendisine bağlı olan Sir Horace WiIson’un aracılığıyla ayın yirmi altısında özel bir uçakla Berlin’e gönderdi.

1

478 . 485’ind sayfalara bakınız.

2

Jodl'un güncesine göre Hitler Hundsfott kelimesini kullanmıştır ki bu çok daha ağır bir kelimedir (29). Telford Taylor, Sword and Swastika adlı

kitabında Genera] Adam'ın yayımlanmamış hâtıralarına dayanarak olayı daha geniş anlatır.

3

6 Ağustos tarihli bir Alman Dış İşleri Bakanlığı muhtırasına göre Henderson, özel bir toplulukta, oradaki Alınanlara, «İngiltere'nin Çekoslovakya için tir tek denizcisini ya da havacısını tehlikeye atmayı düşünmediğini, zora başvurulmadığı süre herhangi btr mâkul çözümde anlaşabileceğini» söylemiştir. (33)

4

Klesit 23 Ağustosta Berlin'e döndü ve ChurehİH'in mektubunu Beck'e, HaJder'e, Hammers tein'e, Canaris'e, Oster'e ve komploda bulunan öteki kimselere gösterdi. Wheeler - Bennett, Nemesis of Power adlı kitabının 413'üncti sayfasında şöyle yazar: (Savaştan osnra Fabian von

Schlabrendorff'un kendisine verdiği özel bilgiye göre, Canaris bu mektuptan iki kopya çıkarttı; birini kendisi alıkoydu, ötekini de Beck'e verdi. Kleist de mektubun aslım Pomeranya'da, Schmenzin'de bulunan sayfiye evinde sakladı. Mektup 20 Temmuz 1944'de Hitler'i öldürmek için yapılan bir teşebbüsten sonra Gestapo tarafından bulundu ve 16 Nisan 1945'de Halk Mahkemesinin Kleist'e ölüm cezası vermesine ve bunu İnfaz etme-î

5

İngiliz basınında ve Parlamentosunda Chamterlain'in dış politikasını en çok eleştirenler bile. Başbakan Berchtesgadcn'e gitmesini alkışladılar. Saray Şairi John Masefield, bu davrantşı öven «Neville Chamberlain» adlı bir şiir yazdı. Şiir The Times'in 16 Eylül sayısında çıktı.

6

Alman tarihi üzerinde pek fazla bilgisi. olmadığı anlaşılan Chamberlain. gerek Hitler'Je görüşmesi sırasında ve gerekse Avam Kamarası-na verdiği raporda bu «geri dönme» sözünü olduğu gibi kabul etmiştir. Südet

Almanları her zaman Avusturya'ya ait olmuş, hiç bir zaman Almanya'nın yönetiminde bulunmamıştır.

7

Hitler'in eski Nazi arkadaşlarından Herr Dreesen'in işlettiği bu Otelde Führer, 29 - 3C Haziran gecesi. Roehrn'ü öldürmeye ve Kanlı Temiz-leme Hareketine girişmeye karar vermişti Nazi lideri, sık sık kafasını dinlediği ve kararsızlıklarını giderdiği bir sığmak sayardı bu oteli.

8

Çek cevabı çok giizel ve ileriyi gören bir belgedir. Cevapta Go-desberg teklifleri, «Milli varlığımızı savunacak herşeyden bizi yoksun kılmaktadır,» deniliyordu. (56)

Chamberlain 24 Eylül günü erken saatlerde Dreesen'den ayrılınca Almanlar kötü kötü düşünmeye başladılar. Şimdi artık savaşla karşı karşıya kalmışlardı; hiç olmazsa bazılan« bundan hoşlanmıyorlardı. Akşam yemeği sıralannda atelin hallinde bir süre dolaştım. Goering, Goebbels, Ribbentrop, General Keitel ve daha bir sürü ikinci derecedeki adamlar ortalıkta suratları asık dolaşıyorlardı. Savaş ihtimalinin belirmesine şaşırmış gibiydiler.

O gün Berlin'de umutların yeniden canlandığım gördüm. Alman Dış işleri şöyle düşünüyordu: Mademki Chamberlain, İngiliz Başbakanının bütün yetkilerine sahip olarak, Hitler'in yeni isteklerini Prag'a dmımaya razı olmuştu, o halde İngiliz lideri bu teklifleri destekliyor demekti. Yukarıda gördüğümüz gibi, Alman Dış işleri bu düşüncesinde hiç yanılmamıştı: Chamberlain elinden geleni yapıyordu.

25 Eylül Pazar günü Berlin'de tatlı bir yaz havası vardı. Ortalık sıcak ve güneşliydi. Sonbaharın belki son güzel tatil günü olacaktı. Halkın yarısı başkent dolaylarında göllere, ormanlara akın etmişti. Godesberg ültimatomunun Paris, Lon[1] dra ve Prag tarafından reddedilmesine Hitler'in çok kızmış olduğu söylendiği halde Berlin'de büyük bir buhran[1] havası, hele bir savaş çoşkunluğu hiç yoktu, O gece günceme şu notu yazdım: «Savaşın çıkacağına inanmak zor.» ([1])

Ama ertesi gün, Pazartesi günü, hava birdenbire değişti. Sir Horace Wilson, yanına Elçi Henderson'la elçilik Baş Müsteşarı Ivone Kirkpartick'i alarak, akşamüstü saat 5'de Cham-berlain'in mektubunu Başbakanlık binasına götürdü (57). Hitler'in suratı asıktı. Belki üç saat sonra Sportpalast'da vereceği söyleve hazırlanıyordu.

Dr. Schmidt menktubu okumaya başladı. İngiliz Başbakanı Godesberg'de kendisine önceden haber verdiği gibi, Çek hükümetinin muhtırayı "hiç bir suretle kabul edüemez" bulduğunu bildiriyordu. Çeviri daha bitmeden Hitler, Schmidt'in anlattığına göre, yerinden fırladı ve bağırmaya başladı: «Artık görüşmelere devam etmenin bir yaran yok!» Kapıya doğru yöneldi. (58)

Alman tercüman çok kötü bir sahne karşısında kaldığını söyler. «Hitler benim yanımda, ilk ve son defa olarak, tama-miyle kendiisnden geçmiş bulunuyordu.» Oradaki Ingilizlerin anlattıklarına göre, yeniden sandalyasma geçip oturan Hitler şöyle bağırarak mektubun okunmasını engelledi: «Alınanlara zenci muamelesi yapılıyor... Ekimin l'inde Çekoslovakya'da istediğim yerleri alacağım. Fransa'yla İngiltere ne yaparlarsa yapsınlar... Metelik vereceklerden değilim.»

Chamberlain, istediği Südet bölgesini Hitler'e vermeye Çekler razı olduklarına göre, "bu toprakların ne şekilde veri* leceği konusunda anlaşmak özere" Çek ve Alman temsilcilerinin hemen bir toplantı yapmalarını teklif ediyordu. Toplantıda İngiliz'temsilcilerinin de bulunmalarını istiyordu. Hitler'in cevabı şu oldu: Çekler Godesberg muhtırasını peşinen tanıdıkları (o anda bu muhtırayı reddetmişlerdi) ve Ekimde de Sudet-land'ın işgalini kabul ettikleri takdirde, ayrıntılar özerinde görüşmelere girişilebilecekti. Bu tekliflere kırk sekiz saat içinde, yani 28 Eylül öğleden sonra saat 2'ye kadar, olumlu bir cevap verilmesi gerektiğini söyledi.

O akşam Hitler köprüleri attı, ya da Berlin'de Sportpa-last'da toplanan halka verdiği çılgınca söylevi hayretle dinleyen bizlere öyle göründü. O zamana kadar görmediğimiz bir isteri nöbeti içinde bağırıp çağırıyor, "Herr Beneş"e karşı ağza alınmayacak küfürler savuruyordu. Banş ve savaş sorununun artık Çek Cumhurbaşkanının tutumuna bağlı olduğunu, ne olursa olsun, Sudetland'ı 1 Ekimde alacağını açıkladı. Kalabalığın çılgınca

alkışlan arasında ağzma geleni söylerken İngiliz Başbakanının da önüne bir kemik atmayı unutmadı: Bansa yaptığı hizmetlerden ötürü kendisine teşekkür etti ve bunun Avrupa'daki son toprak isteği olduğunu bir daha tekrarladı. Büyük bir hor görüyle, «Bizim Çeklerde gözümüz yok,» diye mınldandı.

Bütün söylev boyunca Hitler'in tam üstündeki balkondaydım. Söylediği sözleri radyodan olabildiği kadar akıcı bir İngilizceyle vermeye çalışıyordum.

O gece günceme şunlan yazdım:

«... Yıllardanberi ilk defa bu akşam iyice kendinden geçtiğini gördüm. Oturduğu zaman Goebbels yerinden fırladı ve mikrofona şöyle bağırdı: «Kesin olan tek bir şey var: 1918 bir daha tekrar etmiyecek!» HİtIer başım kaldınp Goebbels'e baktı. Gözlerinde yaban ve hırslı bir ifade vardı. Sanki akşam boyunca arayıp bulamadığı kelimelerdi bunlar. Birden ayağa fırladı ve gözlerinde hiç unutamıyacağım bağnaz bir ateşle sağ elini kaldınp havada çevirdikten sonra masaya şiddetle bir yumruk indirdi ve ciğerlerinin bütün gücüyle bağırdı; *Ja!* Sonra, bitkin, sandalyasına çöktü.»

Ertesi gün, 27 Eylülde, öğle üzeri Sir Horace Wilson'u kabul ettiği sırada artık iyice kendine gelmişti, özel elçi meslekten gelme bir diplomat değildi ama, o da — Başbakanından ' çok olmasa bile en az onun kadar — barışçı yallardan Sudet-land'ın Hitler'e verilmesini istiyordu. Hitler'in Sportpalast'-daki söylevine cevap olmak üzere Chamberlain'in gece yarısından hemen sonra Londra'da verdiği özel demeç diktatörün dikkatini çekti. Chamberlain Çek vaadlerine Alman Başbakanının inanmadığını gözönünde tutan İngiliz hükümetinin, Çek “vaad-lerinin iyi bir şekilde, tam ve gerekli itinayla" yerine getirilmesinden kendisini “ahlâken sorumlu" saydığım söylemişti. Alman Başbakanının bu teklifi reddeüniyeceğinden emindi.

Ama Hitler boş verdi. Mr. Chamberlain'e yeni bir mesaj göndermiyeceğini söyledi. Artık bütün iş Çeklere kalmıştı. Almanların isteklerini ya kabul ya reddedeceklerdi. Eğer reddedecek olurlarsa, «Çekoslovakya'yı mahvedeceğim!» diye hiddetle bağırdı. Tehditlerini tekrarlamaktan büyük bir zevk alıyordu.

Uzlaştırıcı Wilson bile artık bu kadarına dayanamadı; ayağa kalktı ve şu sözleri söyledi: «Bu durumda, Başbakan tarafından aşağıdaki beyanı yapmakla görevlendirilmiş bulunuyorum: Eğer Fransa andlaşma gereğince yüklenmiş olduğu vecibeleri yerine getirmek üzere Almanya ile fiilen çatışma haline girecek olursa, İngiltere Fransa'yı desteklemek zorunluluğunu duyacaktır.»

Hitler a?, çok kızarak, «Bu durumu ancak not edebilirim,» dedi. «Yâni Fransa Almanya'ya saldıracak olursa İngiltere de Almanya'ya saldırmak zorunluluğunu duyacak.»

Sir Horace, böyle bir şeyi söylemediği, barış ya da savaş yollarından birini seçmenin eninde sonunda Hitler'e kalmış bir

İŞ olduğu cevabını verince Führer çok kızmış gibi birden köpürüp haykırdı:

«Fransa'ya Ingiltere madem öyle yapmak istiyorlar, öyle yapsınlar! Bana vız gelir. Bugün Salı, önümüzdeki Pazartesi günü savaş halindeyiz demek.»

Schmidt'in toplantıda almg olduğu notlara göre Wilson'-un görüşmeye devam etmek istediği anlaşılıyordu; ancak Elçi Henderson kendisine artık kısa kesmesini tavsiye etti. Bu tavsiyeye rağmen, tecrübesiz özel elçi dağılırken Führer'e son bir söz daha söylemekten kendini alamadı : «Ben Çeklerin aklını başına getirmeye çalışırım,» ([2]) dedi ve Hitler de "bundan memnun" olacağı cevabını verdi. Führer belki de Chamberlain' in hâlâ Çeklerin akıllarım başlarına getirmeye çalışacağım umuyordu. Nitekim o akşam oturdu ve Başbakana çok ustaca bir mektup yazdı.

>

Bu mektubun yazılmasını gerektiren bazı Önemli nedenler vardı: O gün, yâni Eylülün 27'nci günü, Berlin'de — başka yerlerde de — çok şeyler olmuştu.

Wilson'un ayrılmasından az sonra "çok gizli" bir emir çıkarttı Hitler, yirmi bir kadar takviyeli alayı ya da yedi tümeni kapsayan hücum birliklerinin bulundukları talim yerlerinden Çık sınırındaki sıçrama noktalarına hareket etmelerini emretti. Emirde şöyle deniliyordu: «Birlikler 30 Eylülde 'Yeşil' e

doğru harekete geçmeye hazır bulunmalıdırlar; karar bir gün önce Öğle vakti on ikide verilecektir.» Birkaç saat sonra Führer yeni bir gizli seferberlik emri çıkarttı. Alınacak tedbirler arasında beş yeni tümenin batı için seferber duruma sokulması da vardı. (59)

O gün bu emirleri verirken bile Hitler'i duraksatan bazı gelişmeler oluyordu. Hitler halk arasında bir savaş havası estirmek isin akşamüstü gün batarken — yâni yüzbinlerce Ber-linli işten çıkıp sokaklara döküldüğü sırada — başkentte mo-törlü bir tümenin geçit resmi yapmasını emretti. Geçit resmi — hiç olmazsa Yüksek Komutanlık bakımından -r bir başarısızlık oldu. Berlin halkının çoğu savaşı bir daha hatırlamak bile istemiyordu. O gece günceme şu ilginç sahneyi yazdım:

«Linden'in köşesine gittim. Bir asker kolu VVilhelmstrasse'-den aşağıya dönüyordu. Niyetim büyük geçit resmini görmekti. 1914'de olduğu gibi yine aynı caddede yürüyen askerlere çiçekler atılacağım, kızların koşup askerleri öpepceklerini sanıyordum... Ama halk bu sefer metrolara indi; geçit resmine bakmak bile istemedi; yalnız pek az kimse durup sessiz sessiz askerlere baktı... Bugüne değin gördüğüm savaş aleyhtarı gösterilerin en ilginciydi bu...»

Polisin zoruyla Wilhelmstrasse'den Reichskanzlerplatz'a indim. Hitler Başbakanlığın balkonundan geçit resmini seyrediyordu.

«...İki yüz kişi bile yoktu. Hitler üzgündü; sonra kızdı; içeri girdi. Askerler geçit resmine kendi başlarına devam ettiler. Bu akşam gördüğüm sahne insanda Alman halkına karşı biraz güven uyandırıyor. Savaşı hiç istemiyorlar.»

Başbakanlığa birtakım kötü haberler geliyordu dış ülkelerden. Budapeşte'den gelen bir habere göre Yugoslavya ile Romanya, Çekoslovakya'ya, saldırıldığı takdirde, kendilerinin de Macaristan'a karşı harekete geçeceklerini Macar hükümetine bildirmişlerdi. Bu yüzden savaş Balkanlara kadar yayılabilirdi ki bunu Hitler hiç istemiyordu.

Paris'ten gelen haberler daha da kötüydü. Alman askeri ataşesi "çok acele'' kaydıyla.ve yalnız Dış İşleri Bakanlığına değil, OKW ve Genel Kurmaya 'da kitap eden bir telgraf çekmişti. Fransa'da yapılmakta olan kısmî

seferberliğin tam bir seferberliğe benzediğini ve “seferberliğin altıncı gününde Alman sınırına ilk olarak 65 tümenin yayılmış bulunacağım” bildirmişti. Hitler’in de bildiği gibi, böyle bir kuvvete karşı Almanya’mn elinde sadece on iki tümen vardı. Yansı da yedekti ve değerleri şüpheliydi. Alman asker* ataşesi telgrafında ayrıca şunu da biliyordu: “Almanya'nın bir çatışma durumuna girmesi halinde... aşağı Alsace’dan ve Loirrain'den Mainz yönüne anî bir saldınya geçilmesi ihtimal dahilindedir.»

Ve Alman subayı son olarak da, îtalyanlann Fransız askerlerini Fransız-Italyan sınınna bağlamaktan başka bir şey yapmadıklannı Berlin’e bildiriyordu (60). Cesur müttefik Mussolini böyle önemli bir dakikada Hitler’i yalnız bırakıyor gibiydi.

Ve Amerika Cumhurbaşkanı ile İsveç de işe karşmışlardı. Bir gün Önce, ayın yirmi altısında, Roosevelt, Hitler’i barışı bozmamaya çağırmşıtı. Hitler bu çağnya yirmi dört saat içinde cevap vererek banşm yalnız Çeklerin elinde olduğunu bildirdi; ama Amerikan'Cumhurbaşkanı aynı gün, yâni aym yirmi yedinci Çarşamba günü, yeni bir mesaj daha yollayarak doğrudan doğruya ilgili uluslardan oluşan bir konferansın hemen toplanmasını teklif etti, eğer bu arada savaş patlayacak olursa dünyanın bundan Hitler’i sorumlu tutacağını bildirdi. (61)

1914-18 Savaşında Almanya’nın sağlam bir dostu olduğunu gösteren İsveç Kıralı daha açık davrandı: Akşama doğru Almanya’nın Stockholm elçisinden Berlin’e bir haber geldi. Kıral elçiyi acele çağırmış ve Hitler’e 1 Ekim tarihini on gün daha uzatmazsa ister istemez bir dünya savaşının kopacağım, bundan yalnızca Almanya’nın sorumlu olacağını ve “bugünkü devletler sisteminin karşısında” Almanya’nın bu savaşı zorunlulukla kaybedeceğini bildirmişti. Akıllı Kıral, Stockholm’ün tarafsız, durgun havası içinde askerî durumu hiç olmazsa Berlin, Londra ve Paris’teki hükümet başkanlarından daha doğru •değerlendirebiliyordu.

Başkan Roosevelt, belki de Amerikan halkının duygularım hesaba katarak, Amerika’nın bir savaşa müdahale etmiyece-ğini, hattâ yapılmakta olan “görüşmelerde herhangi bir tutum” dan doğacak herhangi bir taahhüdü üzerine aiamıyaea-ğını belirtmekle, yaptığı iki barış çağrısının etkisini zayıflat* mıştı. Bundan ötürü Washington’daki Alman elçisi Hans Di-eckhoff o gün Berlin’e “çok acele” bir telgraf çekmek zorunlusunu duydu.

Hitler kuvvete başvurduğu ve karşısında Ingiltere’yi bulduğu takdirde, "Amerika'nın ağırlığını Ingiltere’den yana koyacağım” düşünmeyi gerektiren birtakım nedenler olduğunu bildirdi. Çoklukla Hitler’e karşı çekingen davranan elçi, sözlerine şunu da eklemişti: «Bunu kuvvetle belirtmeyi ödevim sayıyorum.» Alman hükümetinin 1914’de Amerika konusunda düştüğü hataya bir daha düşmemesini istiyordu.

Ya Prag? Orda bir gevşeme belirtisi var mıydı acaba? Akşamüstü Alman askerî ataşesi Albay Toussaint’ten OKW’ye bir telgraf gönderdi. «Prag sakin... Son seferberlik tedbirleri de alındı... Asker toplamının 1.000.000, kara ordusunun 800. 000 olduğu tahmin ediliyor...» (62). Bu sayı Almanya’nın iki cephede bulundurduğu tâlim görmüş askerlerin toplamıydı. Çeklerle Fransızlar kuvvetlerini birleştirecek olurlarsa asker sayılan Almanyahtınkinm bir misline çıkıyordu.

Bu olaylar ve gelişmelerle karşılanan, Wilson’un ayrılırken söylediği sözleri hatırlayan, Chamberlain’in karakterini ve savaştan ne kadar korktuğunu bilen Hitler, 27 Eylül akşamı erkenden oturup Ingiliz Başbakanına bir mektup yazdırmaya başladı. Mektubu İngilizceye çevirmek üzere çağnlan Schmidt diktatörün attığı "aşın adımdan” geriye döndüğü izlenimini aldı. Hitler’in o akşam Ingiliz Donanmasına seferberlik emri verildiğini bilip bilmediği tesbit edilememiştir. Amiral Baeder o gece saat 10’da Führer’i görmek istedi; Alman donanmasının gece saat 8’de verilen ve saat 11.38’de ilân edilen îngüiz seferberlik emrini öğrenmiş ve Raeder’in de durumu Hitler’e telefonla haber vermiş olması mümkündür. Ne olursa olsun, Amiral Hitler’i görmeye geldiği zaman Führer’den savaşa kadar gitmemesini istedi.

Hitler o sırada, yalnız, Prag'ın dayandığını, Paris'in seferberlik yaptığını, Londra’nın tutumunu sertleştirdiğini, kendi halkının gevşek davrandığını, bellibaşlı generallerin kendisine karşı olduklarım ve Godesberg teklifleri üzerinde vermiş olduğu ültimatom süresinin ertesi gün öğleden sonra saat 2’de biteceğini biliyordu.

Chamberlain’e Hitler’İn gönderdiği çağrı çok güzel ve hesaplı yazılmıştı. Mektubun ılımlı bir havası vardı; tekliflerinin “Çekoslovakya’yı her türlü varolma garantisinden yoksun" kıldığı ya da askerlerinin tesbit edilen hatları geçecekleri iddiası reddediliyordu. Çekoslovakya’nın geri kalan

kısmı için de .resmî bir garanti verecekti. Çekler, Ingiltere'yle Fransa'nın yardımıyla bir Avrupa savaşma başlayabileceklerini umdukları için dayatıyorlardı. Bununla birlikte, son barış umutlarına kapılarını kapamak niyetinde değildi. Sonunda şöyle diyordu:

«Yukarıdaki gerçekler karşısında... bıı gibi manevraları önlemek ve son dakikada Prag'daki hükümetin aklım başına getirmek... konusundaki çabalarınıza devam edip etmemeyi sizin kendi vargınıza bırakıyorum.» (.63)

SON DAKİKA

Hıtler'in yazdığı mektup telgrafla acele Londra'ya bildirildi ve telgraf 27 Eylül gecesi saat 10.30'da Chamberlain tarafından alındı. O gün Başbakan zaten bütün gün çok çalışmıştı.

Aynı gün öğleden sonra Londra'ya varmış olan Sir Hora-ce AVilson'un Hitler'le yaptığı görüşme üzerinde verdiği tatsız haberler Chamberlain ile kabinesini harekete getirmişti. Donanmanın seferber duruma sokulmasına, Yardımcı Hava Kuvvetinin harekete geçirilmesine ve alârm durumu ilân edilmesine karar verilmişti. Bombardımana karşı korunmak üzere parklarda ve meydanlarda siperler kazdmlmaya ve okullardaki çocukların Londra'dan çıkarılmasına başlanmıştı.

Başbakan, Prag'da Başkan Beneş'e acele bir mesaj göndererek Berlin'den alınan bilgilere göre, "yarın (28 Eylül) öğleden sonra saat 2'vc kadar Çekoslovak hükümeti Alman şartlarını kabul etmediği takdirde Alman Ordusuna derhal Çekoslovak sınırını geçmesi için emir verileceğini" bildirdi. Ama Chamberlain Çekleri bu konuda açıkça uyardıktan sonra, mesajının son kısmında "Almanya'nın Bohemya'yı çiğneyeceğini ve başka bir devletin ya da devletlerin yapacakları herhangi bir hareketin ülkenizi ve halkınızı bu tehlikeden kurtaramıya-cağım" da belirtmeyi unutmadı, «Bir dünva savaşı hası i bir sonuç verirse versin, bu bir gerçektir.» dedi.

Böylece Chamberlain barış ve savaş durumunun sorumluluğunu artık Hitler'e yüklemekten vazgeçmiş, Beneş'i sorumlu tutmaya başlamıştı. Sonra da, yukarıda gördüğümüz gibi, Alman generallerinin bile desteklemedikleri bir askerî görüşü tez olarak İleri sürmüştü. Bununla

birlikte, Chamberlain Çeklerin nasıl bir tutum almaları gerektiğini bildirmek sorumluluğunu üzerine alamayacağını da mesajın sonuna eklemeyi unutmamıştı. Kararı Çekler kendileri vereceklerdi.

Ama gerçekten kendileri mi vereceklerdi? Beneş daha bu telgrafa cevap vermeye vakit bulamadan Chamberlain'den bir telgraf daha geldi. Bu telgrafta Chamberlain Çek hükümetinin ne yapması gerektiğini açıklıyordu. Almanların 1 Ekimde girişecekleri sınırlı işgali — Çek tahkimatının dışında kalan Egerland ve Asch'in işgalini — Çeklerin kabul etmelerini ve geri kalan bölgenin Alınanlara devri için derhal bir Alman-Çek-îngiliz sınır komisyonunun kurulmasını teklif ediyordu ([3]). Başbakan bir uyarım daha yapıyordu:

«Bu plânın tek alternatifi istilâ ve ülkenin kuvvete başvurularak parçalanması olacaktır. Bundf.n. hesapsız can kaybıyla sonuçlanacak bir çatışma da çıksa, böyle bir çatışmanın sonucu ne olursa olsun, Çckosîavakya eski sınırlarına bir daha, kanışaımvacaktır, (64)

Böylece, Çeklerin dostlan (Fransa da bu son teklife katılıyordu), müttefikleriyle birlikte Almanya'yı bir savaşta yenseler bile Sudetland'ı Almanya'ya vereceklerini Çeklere bildirmiş oluyorlardı. Bunun amacı açıktı: Sudetland nasıl olsa kaybedileceğine göre, Avrupa'yı neden bir savaşa sürüklemeliydi?

Başbakan bu teşebbüslerin dışında bir de gece saat 8.30'da radyoda şu demeci verdi:

«Siperler .kazmamız ne kadar korkunç, garip ve inanılmaz bir şey.. { Neden? Çünkü hiç tanımadığımız uzak bir ülkenin halkı arasında bir kavga çıkmış!...*

Hitler "asıl istediğini" elde etmişti. İngiltere, Çeklerin Al-man isteklerini kabul edeceklerini ve uygulayacaklarını temin ediyordu. *

«Bir yararı olacağına inanırsam Almanya'yı üç kere de ziyaret çimekten çekinmem...

Biz her ne kadar büyük ve kuvvetli bir komşuyla karşı karşıya kalan küçük bir devlet için sempati duyarsak da, yalnızca onun hatırı için bütün İngiliz İmparatorluğunu bîr savaşa sürükleyenleyiz. Eğer savaşa girmemiz gerekiyorsa, ortada bundan daha büyük sorunlar bulunmalıdır.

Ben bütün kalbimle tam bir barış adamıyım. Uluslar arasında çıkacak silâhlı bir çatışma benim için bir kâbustur: ama eğer bir ulusun şiddet korkusunu yayarak dünya egemenliğini erişmeyi aklına koyduğuna inanacak olursam ona karşı gelmeyi düşünürüm. Böyle bir egemenlik yönetiminde Özgürlüğe inanmış olan insanlar için hayat yaşanmaya değmez; ama savaş da korkunç bir şeydir, ve böyle bir şeye karar vermeden önce gerçekten büyük sorunların bahiskonusu olduğu açıkça bel irmelidir.»

Wheeler Bennett, o gece İngiliz radyosunda bu demeci dinleyenlerden çoğunun, yirmi dört saat içinde Ingiltere’nin Almanya'yla savaşa tutuşacağına inanarak yataklarına girmiş olduklarını söyler (65). Çünkü halkın o gece Ingiliz Dış İşleri Bakanlığında göBo wvakite kadar olup bitenlerden haberi yoktu.

Hitler’in mektubu gece saat 10.30’da geldi. Başbakan, Hitler’in attığı yeme hemen ypaıştı. Führer’e şu cevabı verdi:

«Mektubunuzu okuduktan sonra bütiin istediklerinizi savaşa başvur- ■ madan ve gecikmeden elde edeceğinize inandım. Arzu ettiğimiz takdirde, sizinle ve Çeklerle, Fransa ve İtalya temsilcileriyle birlikte, intikal için gereken düzenlemeleri hemen konuşmak üzere Berlin'e gelmeye hazınm. Bir hafta İçinde bir anlaşmaya varabileceğimize inanıyorum. Uygarlığın sonu olabilecek bir savaşı çıkarmak sorumluluğunu, bu eski sorunun çözümünü birkaç gün daha geciktirmemek için üzerinize almıyacağmıza inanıyorum.» (66)

Mussolini’ye bir telgraf çekildi ve kendisinden Führer’i bu plâna razı ederek toplantıda temsilci bulundurması istendi.

İngiliz Başbakanı zaten uzun süredenberi bir konferans toplamayı düşünüyordu. Sir Nevile Henderson daha Temmuzda Londra’ya gönderdiği bir raporda, böyle bir konferansın toplanmasını kendi hesabına tavsiye etmişti. Dört devletin, yâni Almanya, İtalya ile İngiltere ve Fransa’nın

Südet sorununu çözmelerini teklif ediyordu. Ama İngiliz Dış İşleri Bakanlığı, başka devletleri böyle bir konferansa katılmaktan alakoy-manın zor olduğunu gerek elçiye ve gerekse Başbakana hatırlatmıştı (67). “Başka devletler”, Prag’la karşılıklı yardım paktı imzalayan Rusya ile Çekoslovakya idi. Chamberlain Godes-berg’ten döndüğü sırada Hitler’in Sovyetler Birliğinin katılacağı bir toplantıya hiç bir şekilde razı olmıyacağını çok doğru olarak anlamıştı. Başbakan kendisi de Rusların bulunmasını istemiyordu. Churchill’in İngiliz hükümetine durmadan tekrarladığı gibi, Almanya ile herhangi bir savaşın çıkması halinde Rusya’nın Batılılardan yana savaşa katılmasının büyük bir kazanç olacağını İngiltere’de en aptal bir insan bile anladığı halde, Başbakan Chamberlain bu görüşe bir türlü yanaşmıyordu. Yukarıda gördüğümüz gibi, Ruslar tarafından Âns-chlus&’d&n sonra ortaya atılan, yeni bir Alman saldırısını ön-liyecek tedbirİeri konuşmak üzere bir konferans toplanması teklifini Başbakan reddetmişti. Moskova’nın Çekoslovakya’ya garanti vermiş olmasına ve Litvİnov’un da Rusya’nın bu garantiye bağlı kalacağını durmadan söylemesine rağmen, Chamber-lain. Sudetland’ı Hitler’e vermek ve böylece barışı sürdürmek

kararma Sovyetlerin burnunu sokmasını istemiyordu.

Ama bu davranışında, 28 Eylül Çarşamba gününe kadar, Çekleri de bu konferanstan uzak tutacak kadar ileri gitmemişti. Nitekim ayın yirmi beşinde, Prag Godesberg tekliflerini reddettikten sonra, Londra’daki Çek elçisi Jan Masaryk’i yanına çağırarak, “Almanya ile Çekoslovakya’nın ve öteki ülkelerin katılacağı uluslararası bir konferansta” görüşmeler yapılmasına Çekoslovakya’nın razı olmasını teklif etmişti. Çek hükümeti bu teklifi kabul ettiğini hemen ertesi gün bildirmişti. Yukarıda gördüğümüz gibi, Chamberisin ayın yirmi yedinci günü gecesi Hitler’e gönderdiği mesajda Almanya, İtalya. Fransa ve Ingiltere’nin katılacağı konferansta “Çekoslovak temsilcileri” nin bulunacağını da bildirmişti.

KARA ÇARŞAMBA VE

HİTLER'E KARŞI HAZIRLANAN HALDER KOMPLOSU

28 Eylül “Kara Çarşamba” günü ortalık ağarırken Berlin'de Prag’da, Londra ve Paris’te ağır bir hava esiyordu. Artık savaş kaçınılmaz gibiydi.

Jodl o sabah Goering’in şu sözleri söylediğini güncesine geçirdi: «Büyük bir savaşın artık önüne zor geçilir. Savaş yedi yıl sürebilir ve savaşı biz kazanırız,» (68)

Londra’da siperlerin kazılmasına, okul çocuklarının şehirden uzaklaştırılmasına, hastahanelerin boşaltılmasına devam ediliyordu. Paris’te şehirden ayrılan trenler tıklım tıklım doluydu. Başkentin dışındaki yollarda trafik sıkışmıştı. Batı Almanya’da da buna berîzer ^,/ier oluyordu. Jodl Alman göçmenlerinin sınır bölgelerinden kaçmakta oldukları üzerine o sabah raporlar aldığını güncesinde yazıyor. Hitler’in, Godesberg tekliflerini kabul etmesi için Çekoslovakya’ya bıraktığı süre o gün öğleden sonra saat 2’de bitiyordu. Prag’ın bu teklifleri kabul edeceğini gösteren en ufak bir belirti yoktu. Bununla birlikte, başka yönde bazı alâmetler vardı: Alman Dış

İşleri Bakanlığı durmadan çalışıyordu; Fransız, İngiliz ve İtalyan elçileri durmadan Bakanlığa girip çıkıyorlardı. Ama halkın ve Alman generallerinin bunlardan haberi yoktu.

Bazı generallerle bilhassa Genel Kurmay Başkam General Halder için, Hitler’i devirmenin ve kaybedileceğine inandıkları bir Avrupa savaşına sürüklemekten anayurdu kurtarmanın zamanı gelmişti. Sonradan sağ kalanların ([4]) anlattıklarına göre komplocular bütün, Eylül ayı boyunca plânlarını geliştirmekle meşgul olmuşlardı.

General Halder, Albay Oster ve Abwéhr Şefi Amiral Canaris ile sıkı işbirliği halindeydi. Amiral Canaris, Hitler’in siyasî hareketlerini ve yabancı kaynaklardan elde edilen bilgileri General Halder’e bildiriyordu. Komplocular yukarıda gördüğümüz gibi, Eylülün sonuna doğru Hitler’in Çekoslovakya’ya saldırmak niyetinde olduğunu Londra’ya bildirmişler ve İngiltere ile Fransa’nın Alman saldırısına silâhlı cevap vereceklerinin açıklanmasını İngiliz hükümetinden istemişlerdi. Darbe için gereken kuvvetlerin çoğunu sağlayacak olan Bdrlin Askerî Bölgesi Komutam General von Witzleben birkaç aydır duraksıyor, Londra ile Paris’in Hitler’e doğuda gizlice Özgürlük tanıdığından ve bundan ötürü de İngiltere ile Fransa’nın Çekoslovakya ile birlikte savaşa katılmıyacaklarından

korkuyordu. Bu ihtimali generallerden bazıları da mümkün görüyor ve Hitler’le Ribbentrop da bu görüşü yaymaya çalışıyorlardı. Bu ihtimal gerçekleştiği takdirde Witzleben ve Halder gibi generallerin görüşlerine göre, Hitler’in devrilmesi plânı suya düşerdi. Çünkü Nazi Almanyasınm bu aşamasında onların amaçlan sadece, kazanılma şatısı olmayan bir Avrupa savaşından kaçınmak ve bunun için de Führer’den kurtulmaktı. Bir savaş tehlikesi ortadan kalkar da Cbamberlain Hitler’e Çekos-lavakya’da istediklerini savaşsız verirse, o zaman bir isyan çıkarmaya lüzum kalmazdı.

Generaller İngiltere ile Fransa'nın niyetlerinde ciddî olup olmadıklarından emin olmak istiyorlardı. Albay Oster ile Gi-sevius.bu amaçla General Halder ve General von Witzleben'i Schacht'Ia görüştürdüler. Schacht'ın hâlâ kabinede bulunan ve silahlanmayı finanse eden bir kimse olarak askerler içinde büyük itibarı vardı; aynı zamanda îngiliz işlerinde de uzman sayılıyordu. Schacht, Hitler’in silâha sarılmast halinde İngiltere’nin kesinlikle savaşa gireceğini onlara temin etti.

s

Komploya dahil bulunanlardan Alman Dış İşleri Bakanlığındaki Eriçh Kordt, 13 Eylül gecesi geç vakit, Çek buhranına barışçı bir çözüm yolu aramak üzere Chamberlain'jn “hemen uçakla gelmeyi” Hitler’e teklif ettiğini haber aldı. Bu haber komplocular arasında büyük bir şaşkınlık yarattı. Onlar hesaplarını, aym on dördünde Hitler’in Nuremberg Parti Kongresinden Berlin’e döneceği ihtimaline göre yapmışlardır. Ama Hitîer başkente dönmedi <[5]). Berlin¯yerine Münih’e gitti. On dördünde Berchtesgade^v [5] _^rek orada ertesi gün gelecek olan Ingiliz Başbakanını bekledi.

Komplocularda hayal kırıklığı doğuran başka nedenler de vardı: Hitler ancak Berlin'e döndüğü takdirde plânlarını uy[6] gulayabileceklerdi. Mademki Nuremberg Kongresi Çek buhranım şiddetlendirmişti, o halde Hitler kesinlikle Berlin’e dönecekti. İkinci olarak, komploya dahil birtakım üyeler de, tıpkı İngiliz halkı gibi, Chamberlain'in, İkinci Wilhelm’in 1914'de düştüğü hatâya düşmemesini, bir Alman saldırısı halinde İngiltere’nin izleyeceği politika üzerinde hayale kapıimamasını Hitler’e hatırlatmak üzere Berchtesgaden’e uçtuğunu sanıyorlardı. Oysa Kordt işin

iç yüzünü çok iyi biliyordu. Chamber-lain’in gönderdiği acele mesajın metnini görmüştü. Chamber-lain “barışçı bir çözüm yolu bulmak amacıyla” Hitler’le görüşmek istiyordu. Bundan başka, kendi kardeşinden gelen telgrafı da görmüştü. Londra’da Alman Elçiliği Müsteşarı olan kardeşi Theodor Kordt o gün İngiliz Başbakanının, Hitler’in Sudetland üzerindeki İsteklerini yerine getirmek üzere yola çıkmaya hazırlandığını bildirmişti. ([6])

Kordt, «Bunun plânlarımız üzerinde elbetteki korkunç bir etkisi olacaktı.» diyor, «Ingiliz Başbakanıma dünya barışını görüşmek üzere Almanya’ya geldiği bir sırada Hitler[1] i devirmek için bir darbeye girişmek saçma olurdu.»

Buna rağmen, Erich Kordt’un anlattığına göre yine komploya dahil bulunan ve yukanda gördüğümüz gibi Hitler - Cham-berlain görüşmesinin tek tercümanı ve tek tanığı olan Dr. Paul

terini» söyler. Ona göre, akşamüstü saat 4’de Chamberlain'in Berchtesga-den'e uçacağım öğrenince harekâta girişmekten vaz geçmişlerdir. (Church-ill, The Gathering Storm, s. 312). Ama Halder anılarında — ve tabiî Churdll de kitabında — hepten yanılıyorlar Bugün Amerikan Kongresi Kitaplığında bulunan Hitler’e ait günlük jurnaldeki birçok kayıtlar. Hit-ler'in ayın on üç ve on dördüncü günlerini Münih’te geçirdiğini, orada bir ara Bormann'ın evinde Ribbentropla, görüştüğünü, on dördüncü günün sonunda Obersalzberg’e hareket etmeden Önce Sonnemvinke) adında bir kabareye gittiğini göstermektedir.

Schmidt, Führer’in bütün Çekoslovakya’yı istilâ etmeye hâlâ kararlı olduğunu, “reddedilmesi umuduyla” Chamberlaİn’e kabulü imkânsız istekler ileri süreceğini “önceden tesbit edilmiş bir şifreyle” Kordt’a bildirmişti. Bu gizli haber komplocuların moralini yeniden yükseltti. Kordt, aynı akşam Albay Os-ter’e durumu haber verdi: Hitler’in Berlin'e dönmeye karar verdiği anda plânların uygulanması kararlaştırıldı. Oster. «Ama her şeyden önce kuşu Berlin kafesine sokmalıyız,» dedi.

Kuş, 24 Eylül günü öğleden sonra Godesberg’teki görüşmeleri bitirip “kafesine” döndü. “Kara Çarşamba” denilen avın yirmi sekizinci günü sabahına kadar, Hitler dört gün Berlin’de kaldı. Ayın yirmi altısında Sportpalast’da sanki köprüleri yıktı. Yirmi yedisinde Sir Horace Wilson’u

eli boş Londra'ya gönderdi. İngiliz hükümetinin bu davranış karşısındaki tepkisi, Donanmasını seferber etmek ve Prag'a da âni bir Alman saldırısı ihtimali bulunduğunu bildirmek oldu. Yine gördüğümüz gibi, Hitler "hücum birliklerine" Çek sınırı boyunca mevzilerini almalarım ve 30 Eylülde — yâni üç gün sonra —• "harekete geçmeye" hazır bulunmalarını emretti.

Daha ne bekliyorlardı komplocular? Bütün şartlar gerçekleşmişti. Hitler Berlin'deydi. Savaşa girmeye karar vermişti, Çekoslovakya'ya saldıracağı günü bile tesbit etmişti: 30

Eylülde, yâni iki gün sonra harekete geçecekti. Ya darbe hemen yapılacak ya da. yapılmazsa, diktatörü atmak ve savaşı durdurmak için geç kalınmış oja'M**"Jx

Kordt komplocuların 27' jfiylül günü kesin bir hareket tarihi tesbit ettiğini söylemiştir: 29 Eylülde harekete geçilecekti. Gisevius, gerek Nuremberg'te verdiği ifadede ve gerekse yazdığı kitapta, generallerin — Halder'le Witzleben'in — 27 Eylülde', bir gece önce Hitler'in Chamberlain'e gönderdiği "sert mektubun" kopyasını gördükten sonra, 28 Eylül günü hemen harekete geçmeye karar verdiklerini açıklamıştır.

<{Gisevİus'e göre) Oster o gece geç vakit (27 Eylül gecesi) sert roek-

tubıuı tir kopyasını çıkarttı ve 28 Eytiil sabahı bu kopyayı ben Witzle-ben'e götürdüm. Witzleben aynı kopyayı alarak Halder'e gitti. Artık Gene] Kurmay Baş kanın in eline Hitler'in blöf yapmadığını, savaş istediğini ispat edecek sağlam bir belge geçmişti. •

Sinirinden gözleri yaşardı.. Witzleben artık harekete geçme zamanının geldiği üzerinde direndi. Halder'î gidip Brauchitsch'i görmeye kan-■ dtrdı. Az sonra Haider iyi bir haberle döndü. Brauchİtsch de bu işe kızmıştı ve belki o da darbeye katılacak ti.» (70)

Ama mektubun metni ya kopya edilirken değiştirilmişti ya da generaller mektubu yanlış anlamışlardı. Çünkü, yukarıda gördüğümüz gibi, mektubun havası aslında yumuşaktı. Mektupta "Çeklerle ayrıntıları görüşmek" ve "Çekoslovakya'ma geri kalan kısmı için resmen garanti vermek" gibi

vaatler vardı. Chamberlain'e çabalarına devam etmesi tavsiye olunuyordu, O kadar ki, Chamberlain mektubu okuduktan sonra hemen Hitler’e telgraf çekmiş, ayrıntıları tesbit etmek üzere dört devletten oluşan bir konferansın toplanmasını teklif etmiş've Mus-solini’den böyle bir teklifi desteklemesini istemişti.

Son dakikada yapılan bu yumuşatma çabalarından herhalde generallerin haberi yoktu, ama Ordu Başkomutanı General von Brauchİtsch durumdan biraz kuşkulanmıştı. Gisevi-us’un anlattığına göre, Witzleben Halder’in bürosundan Bra-uchitsch’e telefon etti. Her şeyin hazır olduğunu bildirdi ve isyana bizzat önderlik etmesini kendisinden rica etti. Ama Ordu Başkomutanı söz vermedi, önce Başbakanlığa gidip generallerin durumu doğru değerlendirilmiş olup olmadıklarım kendi gözleriyle görmek istediğini Halder’le Witzleben'e bildirdi. Gisevius’un söylediğine göre, Witzleben hemen karargâha döndü.

Heyecanlı heyecanlı, «Gisevius,» dedi, «artık zamanı geldi!»

28 Eylül sabahı saat on birde Kordt’un Dış İşleri Bakanlığındaki masasının üstündeki telefon birdenbire çaldı. Roma’-dan Ciano arıyordu. Acele Alman Dış İşleri Bakanıyla, konuşmak istiyordu. Ribbentrop yoktu. Başbakanlıktaydı. Bunun üzerine Italyan Dış işleri Bakanı hattın Italyan elçisi Ber-nardo Attolico’ya bağlanmasını rica etti. Almanlar telefon konuşmasını dinlediler ve kaydettiler. Damadının değil, Mus-solini’nin konuşmak istediği anlaşıldı.

<MUSSOLÎNÎ ; Duçe konuşuyor. Sesimi İşitiyor musunuz?

ATTOL1CO: Evet, işitiyorum.

MUSSOLİNİ : Başbakandr.n hemen bir randevu İsteyiniz. İngiliz hükümetinin Lord Perth (*) vasıtasıyla tenden Südet konusunda aracılık yapmamı istediğini kendisine söyleyiniz. Ufak bir noktada ayrılık var. Benim ve Faşist İtalya’nın kendisini desteklediğimizi Başbakana bildiriniz. Karar kendisine aittir. Ama lütfen benim, teklifi kabulden yana olduğumu kendisine söyleyiniz. İşitiyor musunuz?

ATTOLİCO: Evet, işitiyorum.

MUSSOLİNİ: Haydi öyleyse koşun!» (71)

Elçi Attolico, (tercüman Dr. Schmidt'in anlattığına göre), yüzü heyecandan kıpkırmızı, soluk soluğa Başbakanlığa geldiğinde Fransız elçisinin Hitler'le başbaşa konuştuğunu gördü. Mösyö François - Poncet bu görüşmeyi çok güçlükle sağlayabilmişti. Bir gece önce, geç vakit, Fransız Dış İşleri Bakanı Bomıet'den bir telefon gelmişti. Bonnet HİtIer'i yatıştırma politikasında artık Chamberiain'den de ileri gidiyor, Berlin'deki elçisine en kısa zamanda HİtIer'i görmesini ve Ingiliz plânından da daha geniş tutulan ve Sudetland'ın verilmesini öngören bir Fransız teklifini keryJ'sine sunmasını istiyordu. İngiliz Başbakanı 27 Eylül gşr ¿saat 11'de Hitler'e sunulan teklifinde, Sudetland'daki BcTlge I'in — çok küçük bir parçanın — 1 Ekimde Almanlar tarafından işgal edilmesine razı olduğu halde Fransızlar, çatışmalı bölgenin büyük bir kısmını kapsayan üç büyük bölgenin de 1 Ekimde Almanlara bırakılmasını istiyorlardı.

Çok tatlı bir teklifti bu, ama Fransız elçisi bu teklifi bildirebilmek için çok eziyet çekmişti. 28 Eylül sabahı saat 8'de

(*) Roma'daki İngiliz elçisi.

telefonla Başbakandan randevu istemişti. Saat 10'a kadar cevap alamayınca kendi yapamadığı teklifi Alman general-lerine yapmak iizere askerî ataşesini Genel Kurmaya göndermişti. Bu arada Ingiliz elçisinin de yardımım istemişti. Savaşı. Önlemek isteyen herhangi bir kimseye ■— neye mal olursa olsun — yardım etmeye hazır bulunan Sir Nevile Hen-derson Goering'e telefon etmiş, ve Feld - Mareşal istenilen randevuyu sağlamaya söz vermişti. Aslında Henderson da kendi hesabına bir teklifte bulunmak niyetindeydi; çünkü "Başbakandan gelen son özel bir mesajı" Hitler'e sunmak için emir almıştı. Ingiliz Başbakanı o gece gönderdiği mesajında ([7]) istediği her şeyi "savaşsız ve gecikmeden" elde edebileceğine dair Hitler'e teminat veriyor, ayrıntıları tesbit etmek üzere devletlerarası bir konferans toplanmasını teklif ediyordu. (72)

Hitler François-Pon cet 'y i sabahleyin saat 11.15'de kabul etmişti. Elçi, Hitler'i sinirli ve kızgın buldu. Fransız büyükelçisi Çekoslovakya'nın en büyük müttefikinin o sırada Hitlere sunulmak üzere hazırlattığı, Çek topraklarının büyük bir kısmım gösteren alelacele çizilmiş bir haritayı

FUhrer’e uzatırken, Hitler’den Fransız tekliflerini kabul etmesini, böylece Avrupa’yı savaştan kurtarmasını rica etti. Ribbentrop’un Fran-çois-Poncet’nin deyimiyle, “yuvarlak” olumsuz yorumlarına rağmen Hitler, Dr. Schmidt’in dediğine göre, özellikle < elçinin sunduğu haritadaki hol işaretlerle ilgilendi/

11,40’da bir haberci içeri girerek Attolico’nun Mussoli-ni'den gelen acele bir mesajı Führer’e getirdiğini söyleyince görüşme birdenbire kesildi. Hitler soluk soluğa gelen elçiyi karşılamak iizere Schmidt’le birlikte odadan dışan çıktı.

Attolico daha uzaktan bağırıyordu. «Size Duçe'den acele bir mesaj getirdim.» (73). Mesajı verdikten sonra Mussoli-ni’nin, Seferberlikten vaz geçmesini Fiihrer’den rica ettiğini söyledi.

Sahnenin tek sağ kalan tanığı Sehmidt’in söylediğine göre, barış kararı işte o sırada verildi. Tam öğle üzereydi ve Hitler’in Çeklere verdiği ültimatomun süresi iki saat sonra bitiyordu.

Hitler rahat bir soluk alarak Attolico’ya, «Teklifini kabul ettiğimi Duçe’ye söyleyiniz!» dedi. (74)

Günün geri kalan kısmında gerginlik gittikçe hafifledi. Attolico ve François-Poncet’den sonra Hjtler’in yanına Hen-derson girdi.

Hitler Henderson’a, «Büyük dostum ve müttefikim Mus-solini’nin ricası üzerine askerlerimin seferberliğini yirmi dört saat daha erteliyorum,» dedi ([8]). Teklif edilen devletler konferansı gibi konulardaki kararım da Mussolini ile görüştükten sonra'bildirecekti.

Bundan sonra Berlin ile Roma arasında bir sürü telefon konuşmaları yapıldı. Sehmidt’in dediğine göre, bir keresinde 'kı Faşist diktatör birbirleriyle doğrudan doğruya konuştular. 28 Eylül günü Öğleden sonra saat 2’ye, yâni ültimatom süresinin bitmesine birkaç dakika kala, Hitler kararını verdi. İngiltere, Fransa ve İtalya hükümet başkanlarına acele birer çağrı gönderildi. Hepsi de, ertesi gün öğle üzeri, Çek sorununu çözmek üzere Führer’le Münih’te toplanacaklardı. Prag’a ve Moskova’ya çağrı gönderilmedi. Alman saldırısına karşı Çekoslovakya’nın bağımsızlığını

garanti eden devletlerden biri de Rusya olduğu halde bu işe karıştırılmadı. Çeklerden kendi idam kararlarında bile hazır bulunmaları istenmemişti.

Sir Neyile Henderson, hâtıralarında, barışın o sırada kurtulmasında en büyük payın Mussolini’ye ait olduğunu söyler ve Avrupa tarihinin bu bölümünü yazan tarihçilerin çoğu da onun bu görüşünü destekler {*). Ama bence bu biraz aşın bir kibarlıktır. İtalya Avrupa'daki dört devletin en güçsüzüydü. O kadar az askeri vardı ki, Alman askerî dergilerinden anlaşıldığına göre, İtalya Alman generallerinin alay konusuydu. Almanya yalnızca İngiltere’yle Fransa’yı hesaba katıyordu. Ve Sudetland’ı savaşsız alabileceğine Hitler'i başlangıçtanberi inandırmaya çalışan da İngiliz Başbakanıydı, Münih’i hazırla-, yan Mussolini değil, Chamberlain’dir, ve böylelikle barışı da tam on iki ay daha koruyabilmiştir. Bu davranışın kendi ülkesiyle müttefiklerine ve dostlarına neye malolduğu sonradan incelenecektir. Ama, ne olursa olsun, sonradan göreceğimiz gibi durum inanılmayacak kadar kötüydü.

"Kara Çarşamba” günü saat üçe beş kala, gerginliğin biraz azaldığı sıra, İngiliz Başbakanı Avam Kamarasında demecine başladı. Çek buhranını, bu buhranın çözümü konusunda kendisiyle hükümetinin oynadığı rolü uzun uzadıya anlattı. Durumun henüz kararsız olduğunu, ama iyiliğe yüz tuttuğunu belirtti. Mussolini’nin seferberliğini yirmi dört saat ertelemeye Hitler’i râzı ettiğini açıkladı. Saat 4.15 olmuştu ve Chamber-lain bir saat, yirmi dakikadanberi konuşuyordu. Artık konuşmasının sonuna gelmişti. Tam bu sırada, Hazine Bakanı Sir John Simon kendisine bir kâğıt uzattı. Kâğıdı gerideki Lord-lar locasında oturan Lord Halifax göndermişti. Chamberlain bu sırada şunları söylüyordu:

«Sayın üyeler Sinyor Mussolini hakkında ne düşünürlerse düşünsünler, Onun,., barış için... yaptığı bu jesti herkesin iyi karşılayacağına eminim...»

Başbakan kâğıdı alır almaz durdu, okudu ve gülümsedi.

«Dahası var. Kamaraya bir şey daha söylemek isterim. Herr Hitler yann sabah Münih'te benimle konuşmak istediğini bildiriyor. Kendisi, ay-m zamanda, Sinyor Mussolİni’yle Mösyö Daladier'yi de çağırmış, Sinyor Mussolini çağrıyı kabul etmiştir. Mösyö Daladier'nin de kabul edeceğin-

(*) Alan Bollock. HiHter - A study in Tyranny adlı kitabının 428’inci sayfasında şöyle yazar: «Mussolini tarafından yapılan müdahalenin, çarkı tersine döndüğü hemen hemen kesindir.» den şüphem yok. Benim cevabımın ne olacağını söylemeyi gerekli bulmuyorum...*

Gerçekten de gereği yoktu. Çünkü parlâmentoların en eskisi olan Avam Kamarası Hitler’in bu çağrısına, uzun tarihinde o zamana kadar göstermediği bir sevinç tepkisi göstermişti. Herkes avazı çıktığı kadar bağırıyor, kâğıtları havaya fırlatıyordu. Birçoklarının gözleri yaşarmıştı. Bütün bu gürültü patırdı arasında herkesin duygusunu belirten bir ses yükseldi: «Tanrı Başbakandan râzı olsun!»

Çekoslovak Cumhuriyetini kuran önderin oğiu, Çek elçisi Jan Masaryk diplomatlar locasından bu çılgınlığı seyrediyor, gözlerine inanamıyordu. Sonra Downing Street’e giderek, bütün fedakârlıklara katlanacak olan ülkesinin Münih’e çağrılıp çağrılmıyacağını Başbakandan ve Dış İşleri Bakanından öğrenmek istedi. Chamberlain’le Halifax Çeklerin çağrılmıyacağını, Hitler’in bunu kabul etmiyeceğini kendisine bildirdiler. Maşaryk bu iki dini-bütün Ingilize baktı ve kendisini zor tuttu.

Sadepe şunu söyledi sonunda: «Eğer dünya barışını kurtarma için ülkemi fedâ ediyorsanız sizi ilk alkışlayan ben olacakın. Ama Öyle olmazsa, baylar, Tanrı sizin yardımcınız olsun!» (76)

Peki, Witzleben’in deyimiyle, zamanın geldiğine inanan komplocular, generaller ve siviller ile General Halder, General von Witzleben, Schacht, Gisevius, Kordt ve başkaları o müthiş günün sabahı ne yapıyorlardı? Buna kısaca kendi sözleriyle cevap verilebilir. Ancak bu zatlar bu sözleri herşey olup bittikten sonra Hitler’e ve onun Almanya’yı uzun ve kanlı bir savaşın sonunda batıran korkunç çılgınlıklarına nasıl karşı koyduklarını dünyaya isbat etmek için söylemişlerdir.

Nevile Chamberlain, dediler, bir haindir! Münih’e gelmeye razı olması, onları son dakikada, Hitler* i ve Nazi rejimini devirme plânlarından vaz geçirtmişti!

1946 yılmm 25 Şubat günü, uzun bir süredenberi yapılmakta olan Nuremberg duruşmaları sona ererken, Amerikan Savcılarından New Yorklu

genç bir hukukçu, Yüzbaşı Sam Harris General Halder’i sorguya çektiği sırada General ona şunları söyledi:

«Başbakanlığı ve hükümet dairelerini ve özellikle parti üyeleriyle Hitler'İ yakından destekleyenlerin yönettikleri bakanlıktan, kan akıtılmasını önlemek ve gurubu bütün Alman ulusu karşısında yargılamak üzere, askeri kuvvetlerle işgal etmeyi düşünmüştüm.,. O gün (28 Eylül) Witzk-ben öğle üzeri beni görmek için daireme geldi. Konuyu tartıştık. Benden harekete geçme emri vermemi istedi. Başka konulan da tartıştık; meselâ ne kadar zamana ihtiyacı olduğu gibi. Biz bunları konuşurken İngiliz ve Fransız Başbakanlarının HİtIer'le yeniden görüşmek Üzere gelmeye razı oldukları haber verildi. Witzleben de odadaydı. Bunun üzerine harekete geçme emrini geri aldım, çünkü bu olay hareketin dayandığı bütün temeli yıkmıştı...

Başarıya ulaşacağımıza kuvvetle inanıyorduk. Ama Mister Chamber-bin hemen ortaya atılmış, bir darbesiyle savaş tehlikesini ortadan kaldırmıştı... Zora başvurmaya lüzum kalmamıştı... Artık yapılacak şty, yeni bir fırsatın çıkmasını beklemekten ibaretti...*

Yüzbaşı Harris bu söz üzerine şunu sordu: «Yani, Chamberlain Münih’e gelmeseydi plânınızı uygulayacak ve Hitler’İ devirecek miydiniz?»

General Halder, «Yalnızca plânın uygulanacağım söyliye-bilirim,» cevabını verdi. «Başarıya ulaşır mıydı ulaşmaz mıydı bilmiyorum.» (77)

Nuramberg’de verdiği ifadelerde ve savaş sonunda yazdığı kitaplarda Hitler’e karşı hazırlanan çeşitli komplolardaki rolünü epice büyüten Dr. Schacht da, Almanların komployu 28 Eylülde uygulamamalarının suçunu Chamberlain’e yükler!

«Witzleben ite benim tarafımdan hazırlanan bu iki hükümet darbesi teşebbüsünün Almanya’nın kaderinde gerçek bir dönüm noktası olabilecek tek teşebbüs olduğunu sonraki olaylar çok açık göstermiştir. Tam zamanında plânlanmış ve hazırlanmış tek teşebbüstü bu... İ938 sonbaharında Hitler’i Yüksek Mahkeme karşısına getirmek hâlâ mümkündü, ama sofradan yapılan teşebbüslerde onun ancak ortadan yoked il mfsiyle ondan kurtulmanın mümkün olabileceği düşünülmüştür... Ben, tam zamanında yapılacak bir hüküm*;: darbesi hazırlamış ve tam başanya

ulaşacak duruma getirmiştim. Ama tarih bana karşı geldi. Yabancı devlet adamlarının işe müdahale edebileceklerini hiç hesaba katmamıştım.» (78)

Nuremberg’te Schacht’m en sağlam tanığı olan Gisevius da şu sözleri ekledi:

<îmkânsız saydığımız şey u!muştu. Chamberlain ile Daladiler uçakla Münih’e geliyorlardı. İsyanımız suya düşmüştü. Birkaç saat ne olursa olsun isyanı yapmamız gerektiğini düşündüm. Ama Witzleben az sonra zafer kazanmış bir FÜhrer’e karşı askerlerin isyan etmiyecelilerini bana anlattı.,, Chamberlain Hitler’i kurtarmıştı.» (79)

%

Gerçekten de kurtarmış mıydı? Yoksa bu sadece Alman sivilleriyle generallerinin harekete geçemeyişlerini örtmek için öne sürdükleri bir bahane miydi?

General Halder Nuremberg’teki sorgusunda Yüzbaşı Har-ris’e bir “ihtilâl hareketinin” başanya ulaşması için üç şart gereKigini söyledi:

s

r

«tik şart, açık ve kararlı bir önderliğin varlığıdır. İkinci şart, halk kitlelerinin ihtilâl fikrini izlemeye hazır olmaları, üçüncü şart da, zamanın doğru olarak seçilmiş olmasıdır. Bizim görüşlerimize göre birinci şart olan kararlı bir Önderlik vardı. İkinci şart da bize göre hazırdı, çünkü... Alman' halkı savaş istemiyordu. Bu bakımdan halk savaştan korktuğu için ihtilâl hareketine boyun eğmeye hazırdı, üçüncü şart — yâni zamanın iyi »seçilmiş olması — da yerindeydi. çünkü kırk sekiz saat içinde askeri harekete geçilmesi için emir verileceğini umuyorduk. Bundan Ötürü başanya ulaşacağımıza kuvvetle inanıyorduk.

Ama ortaya bir Chamberlain çıkmış ve bir vuruşta savaş tehlikesini önlemişti.»

General Halder'in söylediği ilk şartın yerine getirilmiş olduğu şüphelidir. Çünkü, mademki "açık ve kararlı önderlik" vardı, neden generaller dört gün duraksamışlardı? Hitler'i ve rejimini kolayca ortadan silip süpürecek askerî kuvvetler elle-rindeydi: Witzleben'in emrinde, Berlin dolaylarında koskoca bir kolordu —Üçüncü Kolordu—; Broekdorff-Ahlefeldt'in emrinde, Potsdam yakınlarında tam teçhizatlı bir piyade tümeni;

F: 41

641

Hoefner'in emrinde güneyde bir panzer tümeni, ve Başkentte yüksek polis mevkilerinde bulunan Kont von Helldorf ile vor der Schulenburg'un emrinde bunlara yardım edecek tam teçhizattı büyük bir polis kuvveti. Bütün bu subaylar, komplocuların kendi ifadelerine göre, ezici bir kuvvetle harekete geçmek için Halder'in emrini bekliyorlardı. Hitler'in bir savaş çıkaracağından korkan Berlin halkı da —yazarın yerindeki gözlemlerine göre— darbeyi kendiliklerinden destekliyecekti.

Chamberlain Münih'e gelmeye razı olmasaydı, Halder'le Witzleben'in sonunda harekete geçip geçmiyecekleri sorununa hiç bir zaman kesinlikle cevap verilemez. Bu generallerin, o sırada, baskıya ve rejime son vermek için değil de yalmzca kaybedilecek bir savaşı önlemek için Hitler'i devirmeyi düşündükleri gözönünde tutulacak olursa, Münih Konferansının düzenlenmemiş bulunması halinde generallerin harekete geçmesi belki de mümkün denilebilir. Komplonun iyi hazırlanmış olup olmadığı silâhlı kuvvetlerin harekete hazır bulunup bulunmadıkları ve Halder'le Witzleben'in ne dereceye kadar emir verecek duruma geldikleri üzerine çok bir bilgimiz yok. Yalmzca, elimizde Nasyonal Sosyalizmi ortadan kaldırmak için ne kadar çalıştıklarını savaştan sonra ispat etmeye çalışan birkaç kişinin ifadesi var. Bunların da kendilerini savunmak için ileri sürdükleri şeyler çoklukla çelişik ve karışık. ([9])

Eğer komplocular plânlarını iddia ettikleri gibi hazırlamışlarsa, elbetteki, Chamberlain'in Münih'e geleceğini ilân etmesi dayandıkları temeli yıkmıştır. Hitler'in savaşsız önemli

bir zafer kazanmak üzere olduğu anlaşıldığı bir sırada generallerin Hitler'i tutuklamaları ve bir savaş suçlusu olarak yargılamaları elbetteki mümkün değildi.

Bütün bu kaypaklıklar arasında kesin olan bir tek şey varsa —bu noktada Dr. Schact'a hak vermek gerekiyor— o da Almanya'daki muhalefetin eline, Hitler'i devirmek, Nazizme çarçabuk son vermek, Almanya Ue dünyayı savaştan kurtarmak için bir daha bu kadar iyi bir fırsat geçmiyeceğidir. Biraz genel bir yargı olacak ama, Almanlar kendi başarısızlıklarının suçunu yabancılara yüklemeyi çok severler. Bu bakımdan, Chamberlain'le Halifax'ın, Daladier'yle Bonnet'nin Münih'ten ve sonraki felâketlerden ötürü sorumlulukları çok büyüktür. Ama onlar da, çoğu o güne kadar Hitler'e elden gelen yardımı yapmış general ve sivillerden oluşan bir gurubun "isyan" uyarmaların# £ek ciddiye almamakta bir dereceye kadar haklı sa-yıîabir ier. Onlar, ya da hiç olmazsa onların Londra ve Paris'teki Ganışmanları, Alman tarihinde son yıllarda görülen bazı gerçeklere gözlerini kapayamazlardı; AvusturyalI çavuşun iktidara geçmesine Ordu yardım etmişti; yeniden silâhlanmanın yarattığı fırsatlardan memnun olan Orduydu; Ordu Nasyonal Sosyalist rejimin kişi özgürlüğüne karşı giriştiği hareketlere göz yummuş ya da ke ndi generallerinden General von Schleic-her'in ölümü ve komutanlarından General von Fritsch'in uydurma bir suçla yerinden atılması karşısında hiç sesini çıkarmamıştı. Ve son zamanlarda da Avusturya yağmasına katılmış, bunun için gereken askerî gücü sağlamıştı. Suç —ve elbetteki suçun en büyüğü— Londra ve Paris'teki yatıştırıcıların omuzuna ne kadar yüklenirse yüklensin, şurası bir gerçektir ki, Alman generalleri ile onların sivil yardımcıları harekete geçmek için ellerine geçen büyük bir fırsatı kaçırmışlardı. .

MÜNİH TESLİMİ 29 - 30 EYLÜL 1938

Adolf Hİtler, küçük köhne kahvelerinin loş arka odalarında siyasî hayata atıldığı ve caddelerinde Birahane Darbesi rezaletine uğradığı bu Barok üsluplu Bavyera şehrinde[10] İngiltere, Fransa ve İtalya hükümet başkanlarım 29 Eylül günü saat 12.30'da bir fatih gibi karşıladı.

Sabahın çok erken saatlerinde Mussolini'yi karşılamak ve konferansta izleyecekleri ortak politikanın temelini hazırlamak üzere, eski Avusturya -

Almanya sınırındaki Kufstein kasabasına gitmişti. Mussolini’yle birlikte trenle Münih’e dönerken çok heyecanlıydı. Çekoslovakya’yı nasıl “tasfiye” edeceğini harita üzerinde Duçe’ye anlatıyordu. O gün başlayacak görüşmelerin ya hemen başarıya ulaşacağını ya da silâha sarılacağını söylüyordu. Görüşmede bulunan Ciano, Führer’in sözlerine şunu da eklediğini yazıyor: «Bundan başka beraberce Fransa ve Ingiltere’yle savaşacağımız günler de gelecektir.» Mussolini, «evet,» diyor. (80)

Chamberlain İse, iki faşist diktatörün karşısında iki Batılı Demokrasinin izleyeceği ortak stratejiyi tesbit etmek üzere Daladier ile önceden bir konuşma yapmaya lüzum görmemişti. Nitekim o gün Münih’te bulunan Îngiliz-Fransız heyetleriyle yaptığımız görüşmelerden, Chamberlain’in. Hitler’le çarçabuk bir anlaşmaya varmasını kimsenin, hattâ Çeklerle Fransızların bile engellememesi kararıyla Münih’e geldiğini çoğumuz anlamıştık ([10]). Bütün gün sanki uykudaymış gibi dalgın

dalgın dolaşan Daladier için önceden herhangi bir tedbir almaya lüzum yoktu, ama kararını vermiş olan İngiliz Başbakanı hiç bir rizikoyu göze almak istemiyordu.

Koenigsplatz’da Führerhaus denilen binada saat 12.45’de başlayan görüşmeler aslında önemli değildi ve sadece bütün istediklerini Hıtler’e vermek için hazırlanmış bir formaliteydi. Üç dilde, yâni Almanca, Fransızca ve İngilizce tercümanlık yapmak üzere toplantıya çağırılmış olan bizim çalışkan Dr. Schmidt daha başlangıçta toplantıda “genel bir iyi niyet havasının estiğini” söyler. Henderson “toplantıya kakılanların görüjrtSie sırasında hiç sinirlenmediklerini” sonradan hatırlar. Kirile toplantıya başkanlık etmedi. Görüşmelere gayn-resmî of rak başlandı. Savaştan sonra ele geçirilen Alman tutanaklarına göre (82) İngiliz ve Fransız Başbakanları, Hitler’le uzlaşma konusunda aralarında çok iyi anlaşmışlardı. Hitler aşağıdaki açış konuşmasını yaptıktan sonra bile bu tutumlarım bozmadılar.

«Sportpalasi’sa yaptığı konuşmada. 1 Ekimde ne olursa olsun yürüyüşe geçeceğini ilân etmişti. Böyle bir hareketin şiddet niteliği taşıdığı cevabını almıştı. Bu bakımdan görevi bu hareketi böyle bir nitelikten kurtarmaktı. Öte yandan, hemen harekete geçilmesi gerekiyordu.»

jSıra üçüncü olarak Mussolinİ'ye geldiği zaman —Daladjer sona kalmıştı— Mussolini “soruna pratik bir çözüm yolu bulmak üzere” beraberinde yazılı olarak kesin bir teklif getirdiğini söyledi ve böylece toplantıya katılanlar görüşmelere başlamış oldular. Teklifin kaynağı çok ilginçti ve sanıyorum ki, bu kaynağı Chamberlain ölümüne kadar öğrenemedi. François-Poncet ile Henderson’un hâtıralamdan, onların da bunu bilmedikleri anlaşılıyor. Hikâyenin aslı ancak iki diktatörün feci şekilde Ölmelerinden sonra ortaya çıktı,

Duçe’nin sanki kendi uzlaştırıcı plânıymış gibi ortaya sürdüğü teklif, bir gün önce, Berlin’de Alman Dış İşleri Bakanlığında, Dış İşleri Bakam von Ribbentrop’un haberi olmazsı-645 zın, Goering, Neurath ve Weizsaecker tarafından hazır-lanmıştı. Her üç adamın da von Ribbentrop’un yargısına güvenleri yoktu. Goering teklifi Hitler’e götürdü. Hitler beğendi ve sonra teklif Dr. Schmidt tarafından acele Fransızcaya çevrilerek Italyan elçisi Attolico’ya verildi. Elçi de, İtalyan diktatörü Roma’dan Münih’e hareket etmek üzereyken teklifin metnini telefonla bildirdi. Kısacası, bu gayrı-resmî konferansın yalnız tek gündemini değil, konferanstan sonra imzalanan Münih Anlaşmasının da temelini oluşturan “Italyan teklifleri” aslında Berlin'de hazırlanmış Alman teklifleriydi. {[11])

Hitler’in Godesberg'te reddedilen isteklerine çok benzeyen teklifin metninden de bunu anlamak mümkündür; ama ne Da-ladier ile Chamberlain, ne de yanlarında bulunan elçileri bunu anlayamadılar. Alman tutanaklarına göre, Fransız Başbakanı “Duçe’nin tarafsız ve gerçekçi bir anlayışla hazırlanmış olan teklifini iyi karşıladı.” Ingiliz Başbakanı da “Duçe’nin teklifini beğendi ve kendisinin de bu teklife yakın bir çözüm yolu düşündüğünü söyledi.” Elçi Henderson, sonradan yazdığına göre, Mussolini’nin “taktik gereği, Hitler ile Îngiliz-Fransız tekliflerinin bir karışımım ileri sürdüğünü” düşündü; François -Poncet ise konferansta bulunanların “Horace Wilson tarafından hazırlanmış” bir Ingiliz muhtırası üzerinde çalıştıkları izlenimini aldı. (83) Her ne pahasına olursa olsun Hitler’i ıjatış-

tırmak niyetinde olan İngiliz ve Fransız devlet adamlarıyla diplomatları işte bu kadar kolaylıkla enayi yerine konuldular!

“Italyan” teklifleri, hazır bulunanlar tarafından bu kadar hararetle karşılandı ama, tekliflerde yine de düzeltilmesi gereken bazı ayrıntılı noktalar vardı. Chamberlain, tam eski bir iş adamından ve eski bir hazine bakanmdan umulacak şekilde, Sudetland’da Almanya'nın eline geçecek kaıriii malları bedellerinin Çek hükümetine nasıl ödeneceğini öğrenmek istedi. François - Poncet’nin yazdığına göre, Hitler biraz sarardı ve şaşırdı, İngilizce ve Fransızcayı Mussolini gibi izleyemediği için sıkılıyordu. Bir karşılık ödenmiyeceğini hemen bildirdi. Ingiliz Başbakşiıı, Çeklerin hayvanlarını almadan Sudetland’dan çekilip gir lelerile ilgili maddenin (bu da Godesberg istekleri arasındaydı) “çiftçilerin hayvanları alıkonularak yurtlarından sürüleceği anlamına mı geldiğini” sorunca Hitler kızdı.

«Zamanımız böyle saçma sapan işlerle harcanmıyacak kadar değerlidir!» diye Chamberlain’e bağırdı (84). Başbakan bu konuyu geçti.

Chamberlain önceleri bir Çek temsilcisinin görüşmelerde hazır bulunması, ya da hiç olmazsa, kendi deyimiyle, “elde hazır bulunması” gerektiği üzerinde direndi. “Çek hükümetinden bir teminat alınmadıkça” kendi ülkesinin “(Südet) topraklarının (Mussolİni’nin teklifinde ileri sürülen şekilde) 10 Ekimde boşaltılmasını garanti edemiyeeeğini” söyledi. Daladier, yarım ağızla Chamberlaİn’i destekledi. «Fransız hükümeti,» dedi, «bu konuda Çek hükümetinin işi sürüncemede bırakmasına hiç bir suretle göz yumamaz.» Ama, gerektiği zaman danışılacak bir Çek temsilcisinin bulunmasının da yararlı olacağı kanısındaydı.

Ama Hitler direniyordu. Karşısında herhangi bir Çek temsilcisinin bulunmasına izin veremezdi, Daladier sesini çıkarmadan buna razı oldu; ama Chamberlain sonunda yine de ufak bir tâviz kopardı. Ingiliz Başbakanının teklifi kabul edilerek “Yandaki odada” bir Çek temsilcisinin bulundurulabileceği üzerinde anlaşmaya varıldı.

Nitekim, sonraki oturuma iki Çek temsilcisi geldi. Temsilciler büyük bir soğukkanlılıkla yandaki odaya alındılar. Bunlardan biri Berlin’deki Çek elçisi Dr. Vojtek Mastni, öteki de Prag’da Dış işleri Bakanlığında çalışan Dr. Hubert Masaryk’ti. Saat 2’den 7’ye kadar bekletildikleri odada tavan sanki üstlerine inecekmiş gibi geldi onlara. Runciman Komisyonu üyelerinden ve şimdi de Chamberlain heyetine dahil bulunanlardan Frank Ashton-Gwatkin, geç satlere doğru onlara şu kötü haberi getirdi: Genel bir anlaşmaya

varılmıştı, ama bu anlaşmanın ayrıntıları henüz kendilerine bildirilmiyecekti; ancak, vanlan anlaşma Fransız-tngiliz tekliflerinden “daha ağır” dı. Masaryk Çeklerin bunları Öğrenip öğrenemiyeceklerini sorduğu zaman, sonradan Çek temsilcisinin anlattığına göre, Ingiliz onun “büyük devletlerin ne kadar zor durumda olduklarım bilmediğini, Hitler’le pazarlık etmenin güçlüğünü anlamadığım’’ söyledi.

Zavallı iki Çek, gece saat 10’da, Ingiliz Başbakanının sadık danışmanı Sir Horace Wilson’un yanma götürüldüler. Wilson, Chamberlain adına, dörtlü anlaşmanın ana çizgilerini kendilerine bildirdi ve Çekler tarafından boşaltılacak Südet bölgesini gösteren haritayı kendilerine verdi, iki temsilci itiraz etmeye kalktılar, ama Ingiliz memuru sözü kısa kesti. Daha fazla söylenecek bir şey olmadığmı bildirdi've hemen odadan çıktı, Çekler odada kalan Ashton-Gwatkin’e itirazlarım bildirmeye devam ettiler ama hiç bir işe yaramadı.

Ashton-Gwatkin odadan çıkmaya hazırlanırken şöyle dedi : «Eğer kabul etmiyecek olursanız Almanlarla yalnız başınıza kalır, kendi işlerinizi kendiniz çözersiniz. Fransızlar bunu size daha kibarca anlatabilirler, ama inanın bana onlar da bizimle aynı görüşteler. ilgisizler.»

iki Çek temsilcisi bu sözlere çok bozuldular, ama işin doğrusu da buydu. Nitekim, 30 Eylül gecesi saat 1 den sonra (*)

(*) Anlaşma 30 Eyiül'ün erken saatlerinde imzalandığı halde 29 Eylül tarihini taşır. Bu anlaşmaya göre, «Almanların bilhassa çoğunlukta

Hitler, Chamberlain, Mussolini ve Daladier Münih Anlaşmasına imzalarını attılar. Alman Ordusu, Hitler’in baştanberi söylediği gibi, 1 Ekimde Çekoslovakya üzerine yürüyecek ve Sudetland’-m işgali 10 Ekimde tamamlanmış olacaktı. Hitler Godesberg’te kendinden esirgeneni almayı başarmıştı.

Artık çeklere neleri ne zaman teslim edeceklerinin haber verilmesi gibi acı —ama daha çok anlaşmanın kurbanı için acı olan— bir konu Jf«lmıştı. Hitler’le Mussolini bu formaliteyle ilgili olmadıklar[r] ıçin çekildiler. Bu

görevi Çekoslovakya'nın müttefiki Fra^a ile Ingiltere’ye bıraktılar. Masaryk Çek Dış işlerine verdiği raporda bu sahneyi çok canlı anlatır:

«Gece saat 1.30'da konferansın toplandığı salona alındık. Salonda Mr. Chamberlain, M. Daladier, Sir Horace Wilson, M. Leger (Fransız Dış İşleri Bakanlığı Genel Sekreteri) ve Mr. Ashton . Gwatkin ile Dr. Mastni ve ben bulunuyorduk. Ağır bir hava vardı; büküm bildirilmek üzereydi. Sinirli görünen Fransızlar mahkeme önünde Fransız prestijini korumak îs- bulundukiarı toprakların» işgali, 1 Ekimden 7 Ekime kadar, dört aşamada tamamlanacaktı. Geri kalan topraklar ise, «Uluslararası Komisyon» tarafından sınırları tesbit edildikten sonra, «10 Ekime kadar» işgal olunacaktı. «Tahliyenin 10 Ekime kadar, - hiç bir tesise zarar vermeden tamamlanması ve Çekoslovak hükümetinin de adı geçen tesislerin hasara uğratılmaksam tahliyesinden sorumlu tutulması» konusunda Çekoslovakya, İngiltere, Fransa ve İtalya anlaşmıştı.

Bundan başka. - Uluslararası Komisyon» plebisitler düzenliyecckti. Bu plebisitler, etnolojik nitelikleri şüpheli olan bölgelerde, «Kasımın sonundan önce» yanılacak ve böyitce yeni sınırlar son olarak tesbit edilecekti. Anlaşmaya bağlı bir ekte de, İngiltere ile Fransa «Çekoslovak devletinin yeni sınırları için, kışkırtılmayan bir saldırıya karşı, uluslararası garanti verilmesi... üzerindeki tekliflerine» bağlı kaldıklarım bildiriyorlardı. «Polonya ile Macaristan azınlıkları sorunları,,. çözüldüğü zaman, Almanya ile İtalya da. kendi hesaplarına, Çekoslovakya'ya garanti vereceklerdir.» (85)

Plebisit taahhütleri hiç bir zaman yerine getirilmedi. Ne Almanya ne de İtalya, Polonya ve Macar azınlıkları sorunu çözüldükten sonra bile, Çekoslovakya’ya saldırıya karşı garanti vermediler; yukarıda göreceğimiz gibi, İngiltere ile Fransa da garantilerine bağlı kalmadılar.

tiyorlardı. Mr. Chamberlain anlaşmayla ilgili uzun bir giriş yaptıktan sonra metni Dr. Mastni’ye verdi...»

Çekler birkaç soru sormaya başladılar, ama

«Mr. Chamberlain durmadan esniyor, esnemelerini saklamaya çalışmıyordu. M. Daladier ile M. Léger'e hükümetimizden bir açıklama, ya da anlaşmaya

bir cevap bekleyip beklemediğini sordum.

M. Daladicr'nin çok sinirli olduğu görülüyordu. M, Léger, dört devlet adamının da çok vakti olmadığı cevabını verdi. Bizden bir cevap beklenmediğini, plâna kabul edilmiş gözüyle baktıklarını, hükümetimizin o gün, en geç öğleden sonra saat 3'de Komisyon oturumunda bulunmak üzere Berlin'e temsilcisini göndermesini ve son olarak da gönderilecek Çekoslovak memurunun ilk boşaltılacak bölgeyle ilgili ayrıntıları tesbit etmek üzere Cumartesi günü Berlin'de bulunmasını söyledi. Bütün dünyada havanın gün geçtikçe tehlikeli bir durum almakta olduğunu da sözlerine ekledi.

Oldukça sert konuşmuştu. Bunu yapan da bir Fransızdı... Mr. Chamberlain yorgunluğunu saklamadı. Bize az çok tashih edilmiş İkinci bîr harita verdi. Artık bizimle işleri bitmişti. Gidebilirdik.» (86)

0 unutulmaz gecede Hitler’in, toplantıdan sonra Führer-haus’un geniş basamaklarından kabara kabara inerken gözlerinde yanan zafer alevini, özel milis üniformasını giymiş Mus-solini’nin kasıla kasıla yürüyüşünü, Chamberlain’in esnemelerini ve Regina Palace oteline dönerken nasıl tatlı tatlı uyukladığını çok iyi hatırlarım.

«(Q gece günceme şunları yazmıştım) Oysa Daladier tamamiyle bitmiş ve mahvolmuş bir adam gibi. Chamberlain'ie vedalaşmak üzere Re» gina'ya geldi... Biri sordu, ya da sormaya çalıştı : «Monsieur le Président, anlaşmadan memnun musunuz?» Bir şey söyliyecekmiş gibi döndü, ama çok yorgun ve bitkindi. Ağzından bir kelime bile çıkmadı, ayaklarım sürüyerek ses çıkarmadan kapıdan çıktı.» (87)

Chamberlain’in Hitler’le dünya barışı konusunda yapacağı görüşme daha bitmemişti. Ertesi gün, 30 Eylül sabahı, birkaç saatlik uykudan sonra dinlenmiş ve bir gün Önceki çalışmalardan memnun kalmış, olarak Führer’i Münih’teki özel dairesinde ziyaret etti. Avrupa’daki durumu yeniden kendisiyle konuşmak, İngiltere’deki siyasî durumunu düzeltecek ufak bir tâviz koparmak istiyordu.

Bu umulmayan konuşmanın tek tanığı olan tercüman Dr. Schmidt’in söylediğine göre, Hitler’in yüzü solgun ve cam sıkkındı. İngiliz hükümet

başkanı, Münih Anlaşmasının uygulanmasında Almanya'nın "âlicenap" davranacağından emin olduğunu, Çeklerin "zorluk çıkaracak kadar akılsız" olmadıklarını, eğer böyle bir davranışta bujhaıacak olurlarsa, Hitler'in "Prag'da birçok sivilin korkunçşekilde ölümüne sebep olacak" bir bombardımana kalkışmayacağını umduğunu büyük bir coşkunlukla anlatırken Hitler kendisini dalgın dalgın dinliyordu. Uzun ▼e gelişigüzel bir konuşmanın yalnızca başlangıcıydı bu. Eğer Dr. Schmidt Alman Dış İşleri Bakanlığına verdiği resmî muhtırada bu konuşmayı kaydetmiş olmasaydı bir İngiliz Başbakanının, hele bir gece önce Alman diktatörüne en aşağılık bir şekilde teslim olan birinin, böyle bir konuşma yapabileceğine kimse inanmazdı. Ele geçen bu belgeyi okuyan birinin bugün bile buna inanması çok zor.

Ama İngiliz Başbakanının bu sözleri sonradan değinilecek konulara yalnızca bir başlangıçtı. Chamberlain, suratı asık Alman diktatörüne birtakım sonu gelmez saçma sapan lâflar gibi gelen sözlerini, İspanya iç savaşının sona erdirilmesi (Alman ve İtalyan "gönüllüler" bu savaşı Franco hesabına kazanmak üzereydiler), silâhsızlanma, dünya ekonomik kalkınması, Avrupa'da siyasî barışın kurulması, hattâ Rus sorununun da çözümü konularında daha sıkı bir işbirliğine gidilmesi üzerinde tekliflerle bitirdikten sonra cebinden bir kâğıt çıkardı. Kâğıtta yazılmış olan metni ikisinin de imzalayacaklarını ve hemen basma vereceklerini umuyordu.

«Alman Fiihrer ve Şansölyesiyle İngiliz Başbakanı olan bizler, bugün bir toplantı daha yaptık ve İngiliz - Alman ilişkileri sorununun her iki ülke ve Avrupa için birinci derecede Önem taşıdığı üzerinde anlaştık.

Dün gece imzalanmış olan anlaşma Üe İngiliz . Alman Deniz Anlaşmasını her iki ülke halklarının birtirleriyie bir daha savaşa girmemek konusundaki isteğinin bir sembolü savmaktayız.

Danışma metodunun her iki ülkeyi ilgilendirecek başka sorunlara da uygulanacak Mr metod olacağını tesbit etmiş ve ayrılık yaratabilecek kaynakları ortadan kaldırmak konusundaki çabalarımıza devamı ve böylece Avrupa banşınm teminat altına alınmasına yardım etmeyi karar altına almış bulunuyoruz.»

Hitler bildiriyi okudu ve hemen imzaladı. Dr. Schmidt'in resmî raporuna göre Chamberlain bundan çok memnun kaldı. Tercümanın izlenimine göre, Führer bu bildiriyi imzalamaya ‘'birazçekinerek... yalnızca Chamberlain’i memnun etmek için” razı oldu. Yine tercüman söyle diyor: «Chamberlain Führer'e hararetle teşekkür etti... Bu belgeden beklediği büyük psikolojik etkiye dikkati çekti.»

Hitler ile Mussolini’nin, gizli Alman belgelerinin çok daha sonra açıkladığı gibi, Münih'teki bu toplantı sırasında zamanı gelince İngiltere’ye karşı “yanyana” çarpışmak üzere anlaşmaya vardıklarım elbetteki bizim zavallı aldatılmış İngiliz Başbakanı blimiyordu. Ve hemen aşağıda göreceğimiz gibi, Hitler’in deli kafasının içinde esenleri de Dek farkedemiyordu. (88)

Chamberlain Londra'ya —Daladier de Paris’e— büyük zaferler kazanmış gibi döndüler. Sevinçten etekleri zil çalan İngiliz Başbakanı Downing Street'i dolduran büyük kalabalığa Hitler’le birlikte imzaladıkları bildiriyi çıkarıp gösterdi. «Yaşa Nevile!» çığlıklarını ve hep bir ağızdan söylenen For he’s a Jolly Good Fellow türküsünü dinledikten sonra 10 numaralı binanın ikinci katındaki pencereden halka gülerek birkaç söz söyledi:

«Dostlarım,» dedi. «Tarihimizde ikinci kere Almanya’dan Downing Street’e şerefli bir barış getiriliyor (*). Bunun çağımıza barış sağlayacağına inanıyorum.»

The Times gazetesi "savaş meydanından zaferle dönen bir fatihin bile bu kadar soylu bir taçla donanmadığım” yazdı. Bu arada Chamberlain’in şerefine bir “Millî Şükran Fonu” toplan-

(*) Chamberlain burada, İngiltere Başbakanı Disradi'nin 1878 Berlin Kongresinden dönüşüne atıf yapıyor.

ması için kendiliğinden bir hareket ortaya çıktı. Başbakan bunu kibarca reddetti. Yalnız, Donanma Baş Lordu Duff Cooper kabineden çekildi ve o sırada henüz yalnız başına olan Winston Churchill, Avam Kamarasındaki tartışmalar sırasında kalkıp şunlan söyledi, «Topyekûn, tartışma götürmez bir yenilgiye uğradık.» Churchill bu uprlulmaz sözü söyledikten sonra, kendi yazdığına göre, Kanÿ' ada yükselen protestolar arasında bir süre susmak zorunda kaldı

Prag’da elbetteki bambaşka bir hava esiyordu. 30 Eylül sabahı saat 6.20’de, Alman maslahatgüzarı Çek Dış İşleri Bakam Dr. Krofta'yı yatağından kaldırdı ve Münih Anlaşmasının metnini kendisine verdi. Aynı zamanda, anlaşmanın uygulanmasına nezaret edecek "Uluslararası Komisyonunun” Berlin’de akşamüstü saat 5’de yapacağı ilk toplantıya Çekoslovakya’nın iki temsilci göndermesini istedi.

Sabahtan öğleyen kadar Hradşin sarayında siyasî ve askerî liderlerle ara vermeden görüşen Başkan Beneş için artık teslim olmaktan başka yapılacak bir şey kalmamıştı. İngiltere ile Fransa yalnız ülkesini tek başına bırakmakla kalmamış, aynı zamanda, Münih Anlaşmasını bozması hâlinde silâhlı kuvvete başvuracak olan Hitler’i desteklemeyi de kararlaştırmışlardı. Çekoslovakya, resmî bildiride açıkladığı gibi, “dünyanın gözü önünde zorla” saat bire on kala teslim oldu. Yeni Başbakan General Sirovi, akşamüstü saat 5’de radyoda Çek ulusuna yaptığı konuşmada durumu acı bir şekilde anlattı. «Bizi bıraktılar. Bir başımıza kaldık.»

İngiltere ile Fransa, ırzına geçtikleri ve sattıkları ülke üzerindeki baskılarını sonuna kadar sürdürdüler. O gün İngiliz, Fransız ve İtalyan elçileri Çekler arasında teslime karşı son dakikada bir başkaldırma olup olmadığını anlamak üzere Dr. Krofta’yı ziyaret ettiler. Alman maslahatgüzarı Dr. Hencke, Berlin’e gönderdiği raporda sahneyi şöyle anlatıyor:

»Fransız elçisinin Krofta'yı avutmak üzere söylemek istediği sözleri Dış İşleri Bakanı şu sözlerle kesti: «Biz bu duruma zorla sokulduk; şimdi artık herşey bitmiştir; bugün sıra bizde ise yarın da başkalarına gelecektir.» İngiliz elçisi, Chamberlain'in elinden geleni yaptığını zar zor söyliye-biidi; o da Fransız elçisinin aldığı cevabı aldı. Dış İşleri Bakanı çok kızgındı ve istediği tek şey şuydu: Üç elçinin de odadan çıkmaları...» (89)

Cumhurbaşkanı Beneş, Berlin’in direnmesi üzerine 5 Ekimde istifa etti ve hayatının tehlikede olduğunu anlayınca uçakla Ingiltere’ye gitti, orada sürgün yaşamaya başladı. Yerini geçici olarak General Sirovi aldı. 30 Kasımda Millî Meclis Dr. Emil Haça’yı Cumhurbaşkanı seçti. Dr. EmU Haça Yüksek Mahkeme Başkanıydı; iyi niyetliydi, ama zayıf karakterli altmış altı yaşında bunak bir adamdı. Çekoslovakya’dan arta kalan ülkenin adı artık resmen arasına bir tire koymak suretiyle yazılıyordu.

Chamberlain ile Daladier’nin Münih’te Almanya’ya vermeyi unuttukları yerleri de bu sefer “Uluslararası Komisyon” denen kurul vermeye başladı. Alelacele kurulan bu komisyonda Italyan, Ingiliz, ve Fransız elçileriyle Berlin’deki Çek elçisi ve Alman Dış işleri Bakanlığı Devlet Sekreteri Baron von Weiz-saecker bulunuyordu. Almanlara verilecek her yeni toprak üzerinde çıkan anlaşmazlıklar, birkaç kere Hitler’in ve OKW’nin silâhlı kuvvete başvurma tekditleri altında, hep Alınanlardan yana çözüldü. Sonunda, 13 Ekim tarihinde Komisyon. Münih Anlaşmasının çatışmalı bölgelerde yapılmasını öngördüğü plebisitlerden vazgeçti. Plebisitlerin artık gereği kalmamıştı.

PolonyalIlarla Macarlar yalnız başına kalmış bir ulusu askerî harekâta girişmekle korkuttuktan sonra, Çekoslovak topraklarından birer parça da kendilerine koparmak üzere hemen ülkenin üzerine atıldılar. Polonya, sonradan on iki ay içinde geçecek olaylar anlatılırken bu hikâyede başlıca rolü oynayacak olan Dış işleri Bakam Jozef Beck’in direnmesi sonunda, Tes-chen dolaylarında 133.000 Çek’in yaşadığı 228.000 nüfusluk ve 650 mil karelik bölgeyi aldı. Macaristan'a, Ribbentrop’la Ciano

arasında 2 Kasım tarihinde yapılan toplantının Mükâfatı olarak büyük bir parça verildi: 500.000 Macarm ve 272.000 Slo-vakın yasadığı 7.500 mil lpf iölik bir bölgeyi de Macaristan aldı-Bu yetmiyormuş r' jî, budanmış, kuşa dönmüş ve savunmasız kalmış bu ülkeyi, Berlin, faşist eğilimli Alman taraftan bir hükümeti başa getirmeye zorluyordu. Çekoslovak halkının bundan böyle Nazi İmparatorluğu liderinin merhametine sığınarak yaşayacağı belliydi.

MÜNİH'İN SONUÇLARI

Hitler Münih Anlaşmasıyla aslında Godesberg’de istediklerini elde etmiş ve tehditlerine boyun eğen “Uluslararası Komisyon” da ona istediğinden çoğunu vermişti. 20 Kasım, 1938’de varılan son anlaşmaya göre, Çekoslovakya Almanya’ya 11.000 mil karelik bir toprak parçasını bırakmak zorunda kalıyordu. Bu bölgede 2.800.000 Südet Almam ile 800.000 Çek yaşıyordu. Fransızların Majino hattı dışında o zamana kadar Avrupa'nın en kuvvetli tahkimatı olan Çek hattı da tamamiyle bu bölgede bulunuyordu.

Hitler bununla da yetinmemişti: Bütün Çekoslovak demiryolu, karayolu ve telgraf ulaşım şebekesi bozulmuştu. Almanya'dan elde edilen bilgilere göre, parçalanan ülke, kömürünün yüzde 66'smı, linyitinin yüzde 80'ini, elektrik enerjisinin de yüzde 70'ini ve kerestesinin yüzde 40'ını kaybetmişti. Zengin bir sanayi ülkesi bir gece içinde paramparça olmuş, iflâs etmişti.

Bu bakımdan Jodl'un Münih gecesi, güncesine sevinerek şunları yazmış olmasına şaşmamak gerek:

«Münih Paktı imzalandı... Çekoslovakya bir devlet olarak ortadan silindi... Führer'in dehâsı ve bir dünya savaşını göze almış olması onun kuvvete başvurmadan bir zafer kazanmasını sağladı. Geriye, inanmayanların, zayıf olanların ve şüphe içinde bulunanların fikirlerini değiştirecekleri umudu kalıyor ve

kalacak da.» (90)

Gerçekten de, şüphe içinde bulunanların çoğu fikirlerini değiştirmiş, değiştirmeyen birkaç kişi umutsuzluğa kapılmıştı. Beck, Halder ve Witzleben gibi generallerle onların sivil akıl hocalarının yanıldıktan bir-kere daha meydana çıkmıştı. Hit-ler tek silâh patlatmadan istediğini elde etmiş, yeni ve büyük bir zafer daha kazanmıştı. İtiban bir kat daha yükselmişti. Münih'i izleyen günlerde, benim gibi Almanya'da bulunan herkes Alman halkının o günlerde nasıl sevinçten deliye dönmüş olduğunu hiç bir zaman unutamaz; Savaşın önlenmesinden memnundular, bir. Sonra da Hitler yalnız Çekoslovakya'ya karşı değil, Fransa ve İngiltere'ye karşı da bir zafer kazanmıştı ve bu yüzden de koltukları kaabnyordu, iki. Altı ay gibi kısa bir süre içinde Hitler'in Avusturya'yı ve Sudetland'ı aldığını, Alman imparatorluğuna on milyon insan daha kattığını ve Almanya'ya Güney Doğu Avrupa egemenliğinin yolunu açtığım Almanlar hemen size hatırlatıyorlardı. Bütün bunlara rağmen bîr Almanın bile daha burnu kanamamıştı! Alman tarihinde çok az rastlanan dâhice bir içgüdüyle, yalnız Orta Avrupa'daki küçük devletlerin değil, aynı zamanda Batı demokrasisinin iki büyük ülkesi olan Ingiltere ve Fransa'nın da güçsüzlüklerini sezmiş ve onlara istediklerini yaptırtmıştı. Yeni bir siyasî savaş stratejisi ve tekniği yaratmış, bu tekniği hiç şaşmayan bir başarıyla yürütmüş, böylelikle asıl savaşı gereksiz bir hale getirmişti.

Halkın içinden gelmiş olan bu adam, elinden silâhları alınmış, hemen hemen iflâs etmiş ve Avrupa’nın en güçsüz devletlerinden biri durumuna düşmüş, anarşi içindeki bir Almanya’yı, dört buçuk yıl gibi kısa bir süre içinde herkesin, Ingiltere’yle Fransa’nın bile, önünde titrediği Eski Dünyanın en güçlü ulusu durumuna yükseltivermişti. Versailles galipleri bu baş döndürücü yükselişin hiç bir aşamasında, güçleri yettiği halde, onu durdurmaya cesaret edememişlerdi. Nitekim Alman zaferleri-65 f, nin en büyüğü olan Münih’te bile İngiltere’yle Fransa, Almanya’yı desteklemek zorunda kalmışlardı. Ve Hitler’i en çok şaşırtan nokta da herhalde ~, General Beek ve Hassell ile küçük çevresindekileri de hayr' .e düşüren nokta da herhalde buydu— İngiltere ile Fransa hükümetlerinin başında bulunan kimselerin (Führer, Münih’ten sonra bu kimselerden özel konuşmalarında «küçük kurtçuklar» diye söz etmeye başlamıştı) Nazi liderinin birbirini kovalayan saldırgan hareketlerine herhangi kuvvetli bir tepki göstermemelerinden doğacak sonuçlar anlayamamalarıydı.

Bunu yalnızca Ingiltere’de Winston Churchill anlamışa benziyordu. Münih’in sonuçlarını, hiç kimse Churchill’in 5 Ekim tarihinde Avam Kamarasında yaptığı konuşma sırasında söylediği sözlerden daha kısa ve özlü olarak anlatmamıştır :

‘Topyekûn ve tartışma götürmez bir yenilgiye uğradık... Birinci derecede önemi olan bir felâketin ortasında bulunuyoruz, Tuna’ya giden yol... Karadeniz'e giden yol açılmıştır... Bütün Orta Avrupa ve Tuna vadisi ülkeleri artlarda büyük Nazi politika sistemine... Berlin'e bağlanım ş oîacaklardtr... ve sakın bununla da biteceğini sanmayın. Bu yalnızca bir başlangıçtır.»

Ama Churchill hükümet üyelerinden değildi; bu yüzden söyledikleri dikkati çekmedi.

Fransızlarla tngilizlerin Münih’te teslim olmaları gerekli, miydi? Adolf Hitler acaba blöf mü yapıyordu?

Her iki soruya verilecek cevabın da, garip değilmi ki, “Hayır” olduğunu bugün artık biliyoruz. Hitler’e yakın olup da savaşın sonunda hâlâ hayatta kalan generallerin hepsi de, Hit-ler’in 1 Ekimde Çekoslovakya’ya saldıracağı görüşünde birliktirler ve böyle bir hareket Londra, Paris, ve

Moskova’da geçici olarak bir şaşkınlık ve duraksama yaratsa bile, eninde sonunda İngiltere, Fransa ve Rusya’nın savaşa girmek zorunda kalacakları düşüncesindedirler.

Ve — bu tarih kitabı için şu anda en önemli nokta olarak— Alman generallerinin hepsi de Almanya’nın bu savaşı kaybedeceği ve savaşın kısa süreceği kanığındadırlar. Böylece, Chamberlain ile Daladier taraftarlarının —o sıralarda bu adamlar çoğunluktaydı— iddia ettikleri gibi Münih’in Batıyı yalnız savaştan değil, savaşta kaybetme tehlikesinden de koruduğu, Londra ve Paris’i Luftvmffe[3]hin korkunç bombardımanları altında yokolmaktan kurtardığı görüşünün de salt yanlış olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle son iki noktanın yanlış olduğunu, bu konuyu en iyi bilecek durumda olanlar, yâni Alman generalleri, özellikle HitJer’e yakın bulunanlar ve onu başlangıçtan sonuna kadar bağnazcasına desteklemiş olanlar söylemişlerdir.

Bu konuya ışık tutanların başında Hitler’e her zaman bağlı kalmış olan ve onun yanmdan hiç ayrılmayan OKW Şefi General Keitel geliyor. Nuremberg mahkemesinde Alman generallerinin Münih karşısındaki, tepkilerinin ne olduğu kendisine sorulduğu zaman Keitel şu cevabı verdi:

«Askerî bir harekâtla sonuçlanmadığı İçin çok mutluyduk, çünkü... her zaman, Çekoslovak smır tahkimatına saldırmak için gereken araçlarımızın yetersiz olduğu kamışındaydık. Yalnızca askerî bakımdan sınır tahkimatım yaracak saldın araçlarından yoksunduk," (91)

Müttefik askerî uzmanları, her zaman Alman Ordusunun Çekoslovakya’ya kolayca girebilecekleri düşüncesindeydiler. Keitel’in, bu görüşün yanlış olduğu hakkında ifadesine bir de Alman komutanlarının en başarılı olanlarından Feld-Mareşal von Manstein’in ifadesini ekliyelim. Nuremberg’te ifade vermek sırası Feld-Mareşale geldiği zaman (Manstein’in Keitel ve Jodl gibi ölüm cezasına çarptırılması istenmemişti) Manstein Münih zamanında Almanların ne durumda olduklarım şöyle anlattı r

«Eğer savaş başlamış olsaydı ne batı sınırımızın ne de Polonya sinirimizin tarafımızdan iyi bir şekilde savunulmasına imkân yoktu ve şurası şüphesizdir kİ, eğer Çekoslovakya kendisini savunmuş olsaydı, biz

Çek tahkimatı önünoc ^lydumlabilİrdık. araçlardan yoksunduk/-\92) ([12])

Çünkü bu tahkimatı yarabilecek

OKVV'nin "beyni" yerinde olan Jodl Nuremberg'te kendi savunmasını yaparken durumu şöyle anlatmıştı :

«Büyük bir inşaat atanından başka bir şey olmayan batı tahkimatında, beş savaş ve yedi ihtiyat tümenle 100 Fransız tümenine karşı durulması bahiskonusu olamazdı. Askerlik bakımından buna imkân yoktu.» (93)

Hİtlerin ordusu, adıgeçen Alman generallerinin de kabul ettiği gibi, mademki Çek tahkimatını yaracak araçlardan yoksundu ve Almanya batıda Fransa'nın ezici kuvveti karşısında ".askerlik bakımından" "imkânsız" bir durumda idi, ve bundan başka, yukarıda gördüğümüz gibi, generaller arasında Genel Kurmay Başkanım umutsuz bir savaşı önlemek üzere Führer'i devirmeye götürecek kadar ciddî bir ayrılık vardı, o halde neden Fransız ve İngiliz Genel Kurmayları bu durumu bilmiyorlardı? Yoksa biliyorlar mıydı? Eğer biliyorlarsa İngiliz ve Fransız hükümet başkanları neden Münih'te kendi uluslarının hayatî çıkarlarını feda etmek durumuna düştüler. Bu ve buna benzer sorunlara cevap bulmaya çalışırken Münih zamanından bugüne kadar ortaya çıkmamış sırlarından biriyle karşılaşıyoruz. Askerî işlerle ilgilenmiş olan Churchill bile ciltler dolusu hâtıralarında bu konuya pek az değinmiştir.

İngiliz ve Fransız Genel Kurmayları ile hükümetlerinin, Alman Genel Kurmayının bir Avrupa savaşma karşı olduğunu bilmemesine imkân yoktur. Çünkü, yukarıda da anlattığımız gibi, Berlin'deki komplocular Ağustos ve Eylül aylarında bu durumu en az dört kanaldan îngilizlere bildirmişlerdi. Yine bildiğimiz gibi, Chamberlain'in dikkati de bu konuya çekilmişti. Eylülün başında ise Paris ile Londra'nın General Beck'in istifasından, Alman Ordusunun bu ünlü ve yetenekli liderinin başkaldırmasından doğacak tabiî sonuçlan bilmesi gerekirdi.

O sıralarda İngiliz ve Fransız haberalma örgütlerinin oldukça iyi çalıştıkları Berlin'de genellikle kabul ediliyordu. Londra ve Paris'teki askerî şeflerin, Alman kara ve deniz kuvvetlerinin gözle görünen güçsüzlüğünü, bu kuvvetlerin iki cephede sa-vaşamıyacak durumda olduklarını bilmediklerine

inanmak zordur. Fransız Genel Kurmay Başkam Gametin —korkunç derecede ihtiyatlı olmasına rağmen— elinde yüz tümenlik kuvvet varken neden batıda beş muvazzaf ve yedi ihtiyat Alman tümenini ezerek Almanya’nın içlerine kolayca ve hızla dalmaktan çekiniyordu?

Gamelin, sonradan anlattığına göre (94), birkaç şeyden çekiniyordu : Hitler’İn Nuremberg Kongresinin kapanışında Çekoslovakya’ya tehditler savurduğu gün, yâni 12 Eylül günü, Fransız Başkomutanı, savaşın patlaması halinde "demokrat ulusların banşı dikte edeceklerini” Başbakan Daladier’ye temin etmişti. Bu görüşünü, iyimserliğinin nedenlerini anlatan bir mektupla da desteklemişti. 26 Eylülde, Godesberg toplantısından sonra Çek buhranı en yüksek noktasına vardığı sırada Fransız hükümet erkânıyla birlikte Londra’ya giden Gamelin görüşlerini Chamberlain’e de anlatmış, düşüncelerini yalnız Ingiliz Başbakanına değil, bir türlü karar veremeyen kendi Başbakanına da kabul ettirmek için askerî durumun bir çözümlemesini yapmıştı. Bu teşebbüste başarısızlığa uğradığı anlaşılıyor. Son olarak da, Daladier tam Münih’e uçacağı sırada, Gamelin, Su-detland'da, Fransız güvenliğini tehlikeye sokmadan yapabileceği toprak tâvizlerinin sınırlarını Başbakana çizmişti. Ama Çek tahkimatıyla ana demiryolları, bazı stratejik hatlar, belli başlı savunma sanayii Almanya’ya verilmemeliydi. Ve en önemlisi, AlmanlannMoravia Aralığını kesmelerine hiç ya-naşm amaliydi. Alman';,' ’vla yapılacak bir savaşta Çekoslovakya kullanılacak olsaydı eîb^eki bu öğütler yerinde olurdu, ama gördüğümüz gibi, Daladier bunlan yapacak adam değildi.

O sıralarda Münih Anlaşması konusunda bir sürü şeyler söyleniyordu. Charaberlain’i teslim olmaya götüren nedenlerden biri de, Londranın Alman bombardımanıyla yerle bir edilmesi korkusu ve Fransızların o güzel başkentlerinin havadan tahrip olunması ihtimalidir, deniyordu. Ancak o sıralarda Alman hava kuvvetlerinin ne durumda olduğu düşünülecek olursa, Londralılarla Parislilerin de İngiliz Başbakanı ile Fransız Başbakanı kadar gereksiz bir telâşa kapıldıkları anlaşılır. Alman hava kuvvetleri, Alman kara kuvvetleri gibi batıda ciddî bir harekete girişecek durumda değillerdi. Birkaç Alman bombardıman uçağı Londra ve Paris'e saldırsaydı bile hedeflerine pek varamazlardı. Avcı uçaklarına karşı savunma sistemleri, İngiliz ve Fransızlarınki kadar zayıf olan Almanlar, ellerinde yeterince uşak

bulunsaydı bile bombardıman uçaklarına karşı avcı korunmasını sağlayacak durumda değillerdi. Avcı üsleri çok uzaklardaydı.

En olumlu şekilde düşünülecek olursa —elçi Françöis-Poncet ile elçi Henderson tarafından ortaya atılan iddialara göre— Münih, Alman silâhlanmasına yetişmeleri için demokrasilere aşağı yukarı bir yıllık bir süre kazandırmıştır. Ama gerçekler bu iddiayı yalanlıyor. Churehill'in yazdığı ve birçok müttefik askerî tarihçilerin desteklediği görüşe göre, "Münih'in kazandırdığı söylenen soluk alma süresi, İngiltere'yle Fransa'yı Hitler Almanyası karşısında, Münih buhranında olduklarından daha kötü bir duruma sokmuştur." (95), İleride göreceğimiz gibi, Alman askerî hesapları bunun doğru olduğunu göstermiş, sonraki olaylar da bu konuda elbetteki hiç bir şüpheye yer bırakmamıştır.

Bugün geriye baktığımızda, Alman gizli belgelerinden elde ettiğimiz bilgiye ve Almanların savaş sonunda mahkemede verdikleri ifadelere dayanarak, Münih günlerinde yapılmasına imkân olmayan aşağıdaki özeti yapabiliriz :

Almanya 1 Ekim 1938'de hem Çekoslovakya, hem de —Rusya'yı saymasak da— Fransa ile İngiltere'ye karşı bir savaşa girecek durumda değildi. Böyle bir şeye girişmiş olsaydı çarçabuk ve kolaylıkla yenilecek ve bıı da Hitler'le Nazi Almanyası-nm sonu olacaktı. Bir Avrupa savaşı son dakikada Alman Ordusunun müdahalesiyle önlenmiş olsaydı, Halder ile Witzleben ve arkadaşları, Çekoslovakya üzerine saldırı emri verdiği takdirde Hİtler'i yakalamak üzere hazırladıkları plânı uygulayacaklar ve diktatörü devireceklerdi.

Hitler "ne olursa olsun" Sudetland'a 1 Ekimde yürüyeceğini ilân etmekle kendisini çok zor bir duruma sokmuştu. General Beck'in önceden dediği gibi havada, "desteksiz" kalakalmış-tı. Bütün kesin tehditlerinden ve bildirilerinden sonra gerilemiş olsaydı bile eski durumunu uzun bir süre daha sürdüremiyecek-ti. Diktatörlüklerde, hele onunkisi gibi bir diktatörlükte buna cevaz yoktu çünkü. Hitler için geriye dönmek artık imkânsız değilse bile, çok zorlu ve eğer bunu yapmaya çalışsaydı Avrupa'da, bendi halkı arasında, ve herşeyden önce kendi generalleri arasında kaybedeceği itibar belki de ona çok pahalıya malola-çaktı.

Chamberlain’in, Hitler’e istediklerini vermek için bütün inadıyla direnmesi, Berchtesgaden’e ve Godesberg’e yaptığı ziyaretler, sonunda da uğursuz Münih seyahati, Hitler’i bu durumdan kurtardı; Avrupa’daki, Almanya’daki ve Ordudaki itibarım, birkaç hafta Önce düşünülemiyecek kadar yükseltti. Aynı zamanda Almanya’nın Batı demokrasileriyle Sovyetler Birliği karşısındaki gücünü son derece artırdı.

Münih, Fransa için bir felâket oldu. Bunun Pariste anlaşılamamış olması aklın alacağı şey değildir. Fransa’nın Avrupa’daki askerî durumu bozulmuştu. Fransa’dan bir misli fazla nüfusu olan Almanya tamamiyle seferber duruma geçtiği takdirde Fransa'dan bir misli büyük bir orduya sahip olacaktı. Aynea Fransa'nın silâh yapım gC,.. ’ AJmanya’nınkinden daha azdı. Bu yüzden Fransa, Almanya ve İtalya'nın doğusundaki küçük devletlerle ittifaklar kurmak zorunda kalmıştı. Çekoslovakya, Polonya, Yugoslavya ve Romanya ile birlikte, büyük askerî gücü olan bir devlet haline gelmişti. Kuvvetli dağ tahkimatının ardında bekleyen, büyük Alman kuvvetlerini üzerine çeken, iyi tâlim görmüş, iyi silâhlandırılmış otuz beş Çek tümeninin kaybı Fransız Ordusu için bir felâket olmuştu. Dahası var: Fransa’nın Doğu Avrupa’da kalan müttefikleri Münih’ten sonra nasıl olur da Fransa ile yapılan hızlı bir anlaşmaya güvenebilirlerdi? Fransa ile yapılan bir ittifakın artık bir değeri var mıydı? Bu soruna Varşova'da, Bükreş ve Belgrad'da şu cevap veriliyordu : Pek yok. Ve bu başkentlerde yeni bir yarış başlamıştı: henüz vakit varken Nazi fatihiyle iyi bir pazarlık yapmalıydı.

Moskova’da bir yarış yoktu ama bir tedirginlik vardı. Sov-yetler Birliği, Çekoslovakya ve Fransa’yla asker’ ittifak halinde olduğu halde Fransız hükümeti, hiç bir protestoda bulunmadan, Rusya'nın Münih dışında bırakılması konusunda Ingiltere ve Almanya ile birlik olmuştu. Stalin bu hareketi hiç unutmadı ve bu davranış iki Batılı demokrasiye ilerdeki aylar içinde çok pahalıya maloldu. Münih’te dört gün sonra, yâni 3 Ekimde, Moskova’daki Alman elçiliği müsteşarı Werner von Tippel-skirch, Münih’in Sovyet politikası üzerindeki “sonuçlan’’ hakkında bir rapor gönderdi. Stalin’in bundan birtakım “sonuçlar çıkaracağım” düşünüyordu; Sovyetlerin “dış politikalarını yeniden gözden geçireceklerinden”, müttefiki Fransa’ya karşı dada az dostça ve Almanya’ya karşı “daha olumlu” davranacağından emindi. Ve gerçekten de, , Alman diplomatı “mevcut

durumun Almanya’nın Sovyetler Birliğiyle yeni ve daha geniş bir iktisadı anlaşmaya varması için elverişli fırsatlar” sunduğunu düşünüyordu (96). Berlin ile Moskova arasında hafif de olsa yavaş yavaş başlayan ve bir yıl içinde çok büyük sonuçlar yaratacak olan politika değişiminden Alman gizli belgelerinde ilk olarak bu raporda söz edilmektedir.

Böyle bir şaşırtıcı zafer elde etmesine ve yalnız Çekoslovakya'yı değil, Batı demokrasilerini de kötü duruma düşürmüş olmasına rağmen, Hitler Münih’in sonuçlarından memnun değildi. Berlin’e dönerken yanındaki S. S. dostlarından birine şöyle bağırdığını Sehacht işitmiş : «Bu herif (Chamberlain) benim Prag'a giriş plânımı mahvetti!» (97). Bitlerin istediği buydu aslında. Bir yıl önce, 5 Kasımda, generallerine durmadan bunu söylemişti. Avusturya ile Çekoslovakya’nın, doğudaki hayat alanına yayılmak ve batıda Fransa ile hesaplaşmak için yalnızca bir başlangıç olduğunu onlara açıklamıştı 20 Eylülde Macar Başbakanına söylediği gibi, yapılacak en iyi şey “Çekoslovakya’yı ortadan kaldırmak”tı. Bunun “tek doğru çözüm yolu” olduğunu söylemişti. Tek korkusu Çeklerin bütün isteklerine boyun eğmeleriydi. ([13])

Oysa Mr, Chamberlain, ünlü şemsiyesini alarak Münih'e gelmiş, Çekleri Hitler’in isteklerine boyun eğmeye zorlamış ve böylelikle onu askerî bir istilâ plânını uygulamaktan alıkoymuştu. Hitler’in Münih’ten sonra gerçekten böyle düşündüğü eldeki kayıtlardan da anlaşılıyor. Sonradan generallerine şöyle der, Hitler : «Südet A İmanyası topraklarıyla yetinemiyeçeği-mi ilk anda anladım. Sadece bölük pörçük bir çözümdü bu.» (98)

Alman diktatörü, Münih’ten birkaç gün sonra, tam çözüme varmak için gereken plânlan hazırlıyordu.

BİRİNCİ CİLDİN SONU

1

Godesberg görüsmeelrinin sonunda Almanya'daki İngiliz ve Fransız gazetecileri — ve New Yırrk Times'in İngiliz yurttaşı olan Avrupa baş

muhabiri — Fransız, Belçika ve Hol Sânda sınırlarına koştular. Sava-şın çıkması halinde enterne edilmelerinden korkuyorlardı.

2

Scmidt'in Almanca notlarında Wilson'un bu sözleri İngilizce yazılmıştır.

3

Bu teklifler gece saat 11'de Elçi Henderson tarafından, derhal Hitler'e bildirmek üzere. Alman Dış İşleri Bakanlığına da gönderilmişti.

4

Halder, Gisevius ve Schacht'm bizzat verdikleri ifadeler bunlar arasındadır (69). Her ifadede birçok karışık ve çelişik noktalar vardır; bazı noktalarda da ifadeler birbirleriyle. çelişme halindedirler. Başlangıçta Mazi rejimine hizmet eden her üç adamın da savaştan sonra Hitler'e muhalif olduklarını ve barıştan yana bulunduklarını ispat etmeye çalıştığı unutulmamalıdır..

Dış İşeri Bakanlığında Ribbentrop'a bağlı Sekreterlik Bürosunun şefi Erich Kordt da komploya dahildi- Kordt savaştan sonra henüz hayatta bulunuyordu. Nuremberg'de Eylül 1938 olayları üzerine uzun bir muhtıra yazdı. Yazar bu muhtırayı incelemiştir.

5

HitlerTn 13 ve 14 günlerinde nelerde bulunduğu üzerinde tarihçiler, hattâ komplocular arasında oldukça büyük bir avnhk var. Church-ili, General Halder'in bir muhtırasına dayanarak, Hitler'in <14 Eylül sabahlı» Berchtesgaden'den Berlin'e döndüğünü, bunu Öğrenen Halder ile ÜVitzlebeu'İn <aynj akşam saat sekizde darbeye girişmeye karar verdik

6

599'uncu sayfaya bakınız.

7

628'inci sayfaya bakınız.

8

Yukarıda gördüğümüz gibi, Hitler elindeki bütün kuvvetleri seferber etmişti.

9

örneğin komplocuların içinde bulunan OKW Ekonomi ve Silâhsızlanma Dairesinin zeki başkanı General Georg Tlıonıas, isyanın başarısızlığa uğramasının nedenini şöyle yorumluyor: [9]Bu teşebbüsün uygulanması ne yazık ki mümkün olmadı, çünkü bu iş için görevlendirilmiş olan generalin (Witzleben'in) görüşüne göre, genç subaylar böyle bir harekette güvenilecek durumda değillerdi.» Schwejzeriscbe Monatshefte’nin 1945 Aralık sayısında yayınlanan ıGedanken und Ereignisse» adlı yazıya bakınız.

10

Bir gece önce, saat 6.45’de, Chamberlain Çek Cumhurbaşkanı Bencş’e bir mesaj gönderdi ve Münih toplantısını kendisine resmen haber verdi. «Çekoslovakya’mn çıkarlarını her zaman gözününde tutacağım... Oraya (Münih’e) Alman ve Çek hükümetleri arasında tir uzlaşma yolu bulmağa çalışmak niyetiyle gidiyorum.» Beneş bu mesaja şu cevabı verdi. «Münih'te Çekoslovakya’nın dinlenilmesine fırsat verilmeden hiç bir şey yapılmamasını rica ederim.» (81)

11

Erich Kord t, Nuremberg’de görülen Amerika - Erast Weizsaecker dâvasında, 4 Haziran 1948 günü verdiği ifadede, Mussolini'nin ortaya sürdüğü tekliflerin aslında Alman teklifleri oduğunu açıkladı. Documents on German Foreign Policy, II, s. 1005'de bu duruşmanın bir Özeti vardır. Kord t, bunu, aynı zamanda, Wahn und Wirklichkeit adlı kitabının 129 - 31 sayfalarında dai anlatır. Dr. Schmidt de (Hitler's Interpreter, s. Ill) Kordt'un anlattıklarını doğrular. Duçe'nin tekliflerini «kolayca-, çevirdi ğini, çünkü bunları zaten tir gün önce Berlin’de çevirmiş bulunduğunu söyler. Italyan Dış işleri Bakanı Ciano da Münih'te 29 _ 30 günü yazdığı günce kaydında,

Mussolini’nin «aslında bir akşam Önce elçiliğimiz tarafından Alman hükümetinin arzulan şeklinde bize teefonla bildirilen» belgeyi sunduğunu yazar. (Ciano’s Hidden Diary, 1937 - 38, s. 167).

12

Hitîer bile Çek tahkimatını sonradan denetlediği zaman, buna az çok inandı. Milletler Cemiyeti Danzig Yüksek Komiseri olan Dr. Cari Eurckhardt'a sonradan şöyle dedi; ¿Münih’ten sonra Çekoslovak askerî gücünü içinden incelediğimizde gördüklerimize şaşıp kaldık. Ciddî bir tehlike atlatmıştık. Çek generallerinin hazırlamış oldukları plânlar çok dehşetti Gen erglerimin bana neden fazla ileri gitmemeyi öğütlediklerini şimdi anlıyorum.» (Pertinax, The Grave Diggers of France, s. 5).

13

605'inci sayfaya bakınız.

ÜÇÜNCÜ ALMAN İMPARATORLUĞU DOĞUYOR

Üçüncü Alman İmparatorluğunun doğuşu arifesinde Berlin’de gergin bir hava esiyor, hemen hemen herkes, Weimar Cumhuriyetinin artık son günleri geldi, diyordu. Çünkü bir yıldan uzun bir süredenberi Cumhuriyet hızla dağılmaktaydı. General Kurt von Schleicher’in de, selefi Franz von Papen gibi Cumhuriyete pek aldırdığı yoktu. Yine selefi gibi, Almanya’yı Başbakan olarak, Parlâmentoya danışmadan, Cumhurbaşkanlığı kararnameleriyle yönetiyordu. Elli beş günlük iktidarının sonuna gelmişti.

28 Ocak 1933 Cumartesi günü, ihtiyar Cumhurbaşkanı Feld- Mareşal von Hindenburg tarafından birdenbire Başbakanlıktan atıldı. O sıralarda Almanya’nın en büyük partisi olan Nasyonal Sosyalist Partisinin Lideri Adolf Hitler, demokratik Cumhuriyetin Başbakanı olmak istiyordu: Adolf Hitler bu Cumhuriyeti yıkmayı aklına koymuştu.

Kış mevsiminin o önemli tatil gününde ortalıkta korkunç

Goebbels ilgilenmiştir, ama durumdan şüphelenmektedir. «Belki,» diye ekliyor, «bu sadece bir manevra.» Ne kendisi, ne Hitler, ne de başka biri,

hattâ ne Bruening ne de, Schleicher’-in Orduda ve hükümet dairelerinde yükselmesini sağlamış olan Groener, politikacı generalin hayinliği nereye kadar götürebileceğini pek bilmiyorlardı. Ama az sonra öğreneceklerdi.

S.A.’lann kaldırılması hakkındaki kararname daha yayımlanmadan önce, Reich$wehr’in zayıf komutam General von Hammerstein’i elde etmiş bulunan Schleicher, yedi askerî bölge komutanına Ordunun kararnameye karşı olduğunu gizlice bildirmişti. Bundan sonra, 16 Nisanda, Groener’e hitaben Hin-denburg’a acı bir mektup yazdırttı ve Sosyal Demokratların yarı askerî bir örgütü olan Reichsbanner*in S.A. ile birlikte neden kapatılmadığını sordurttu. Schleicher şefini zor duruma sokmak için bir adım daha attı. Generalin iş yapmıyacak kadar hasta olduğu, Marksizme, hattâ pasifizme kaymak üzere bulunduğu söylentilerini yaydı ve son evlenmesinde nikâhtan beş ay sonra bir çocuk sahibi olarak Ordunun şerefini bozduğunu, bu çocuğa Ordu çevrelerinde Fin Olimpiyat şampiyonu “Nur-mi” adının takıldığını Hindenburg’a söyliyerek, General Groener’e karşı sinsi ve kötüleyici bir kampanya açtı.

Bu arada Schleicher S.A. ile yeniden ilişki kurmaya başladı. S.A.’ların başı Roehm ile ve Berlin’deki S.A. şefi Kont von Helldorff’la görüşmeler yaptı. Goebbels’in notuna göre Schleicher, Helldorf’a, 26 Nisanda, “tutumunu değiştirmek” istediğini söylemişti. Schleicher iki gün sonra Hitler’i gördü. Goebbels “konuşmanın iyi geçtiğini” yazıyor.

Bu aşamada bile Roehm ile Schleicher’in bir konuda Hit-ler’in arkasında dalavera çevirdikleri açıktır. Her ikisi de S. A.’ların bir milis kuvveti olarak Orduya bağlanmalarını istemektedirler. Hitler buna kesinlikle karşıdır. Hitler bu konuda S-A. kurmayının başkanıyla sık sık çatışırdı. S.A. kurmayının başkanı hücum taburlarına ülkeyi güçlendirecek askerî bir kuvvet gözüyle baktığı halde, Hitler bunları yalnızca siyasî bir kuvvet, siyasî düşmanlara karşı sokaklarda terör havası yaratacak ve Nazi saflarında siyasî coşkuyu sürdürecek bir çete sayardı. Ama Nazi liderleriyle yaptığı konuşmalarda Schleicher başka bir amaç güdüyordu: S.A.’yı Orduya bağlamak ve böylece kontrol altına almak. Ayrıca, halkın desteğini kazanmış tek milliyetçi lider olarak Hitler’in hükümete girmesini sağlamak istiyordu: böylece om* da kontrol altına almış olacaktı. S.A.’iarın Verbot'n (yasaklanması) her iki amaca doğru gidilmesini önledi.

1932 Mayısının ilk haftasına doğru Schleicher'in çevirdiği dolaplar en yüksek noktalarından birine vardı. Goebbels 4 Mayısta şunu yazıyor: «Hitler'in kafası kızıyor. Önce Groener, sonra Bruening gitmeli diyor.» Goebbels 8 Mayısta Hitler'in "General Sclıleicher'le ve Başkana yakm bazı dostlarla son bir toplantı" yaptığını yazıyor. «Her şeyi iyi gidiyor. Bruening birkaç gün içinde düşecek. Cumhurbaşkanı güvenini geri alacak.» Goebbels sonra, Schleicher ile Cumhurbaşkanı çevresindekilerin Hitler'le birlikte hazırladıkları plânın ana çizgisini veriyor; Reichstag dağıtılacak; Cumhurbaşkanının başkanlığında bir kabine kurulacak ve S.A.'larla Nazi Partisine konulmuş olan bütün yasaklar kalkacak. Bruening'in hazırlanan plândan şüphe etmemesi için de Hitler Berlin'den uzakta olacak. Goebbels o akşam şefini Mecklenburg'e götürür ve orada saklar.

Goebbels'in ertesi gün yazdığına göre, Naziler Cumhurbaşkanının kuracağı kabineyi yalnızca "geçici" bir olay saymaktadırlar. Goebbels, böyle bir "renksiz" geçici hükümet bize yol açacaktır diyor. «Ne kadar zayıf olursa o kadar çabuk ondan kurtulabiliriz.» Oysa Schleicher'in düşündüğü bu değildir; onun istediği Anayasa değişinceye kadar parlâmentonun yerini alacak ve kendisi tarafından yönetilecek yeni bir hükümet kurmaktır, öyle anlaşılıyor ki Hitler de, kendisi de iyi geçineceklerine inanmaktadırlar. Ama o an için elinde iyi bir koz yoktu.